

VALTA, TYYYLI JA TILA

*Keisarien ja presidenttien
residenssi Helsingissä
1837–1940*

Jukka Relas

Kansikuva:

Robert Wilhelm Ekmanin maalaus vuoden 1863 valtiopäivien avajaisista keisarillisessa palatsissa (1865).
Suomen ritariston ja aatelin kokoelmat. Valok. Ritarihuone.

Takakansi:

Presidentinlinna. Postikortti 1930-luvulta. Jukka Relaksen kokoelma.

Toimittaja – Redaktör – Editor

TUUKKA TALVIO

ISBN 978-951-9057-88-0

ISSN 0355-1822

Erweko Oy

SISÄLLYS

ESIPUHE	7
JOHDANTO	9
Tutkimuskohde	9
Käsitteet	10
Vertailukohtia.....	13
Tutkimusmenetelmät	18
Tutkimuksen rakenne	21
Aikaisempi Linnaa koskeva tutkimus ja lähteet	21
Linnaan liittyvä tutkimus	21
Primääriaineisto.....	22
 1. KEISARILLINEN PALATSI -HANKE JA HEIDENSTRAUCHIN KAUPPIASTALO	
TALO HELSINGISSÄ VUOSINA 1811–1837.....	25
Palatsihanke vuosina 1811–1837	25
Heidenstrauchin talon rakentaminen.....	27
Komea kauppiastalo	30
Rakennuksen suunnittelija Pehr Granstedt	30
 2. KEISARILLINEN PALATSI 1837–1914	31
Rakennuksen muutos- ja laajennustyöt 1837–1907.....	32
Heidenstarauchin talon muutos keisarilliseksi palatsiksi 1837–1845	32
1800-luvun loppupuolen muutostyöt	34
Suunnitelmia laajennukseksi ja 1904–1907 toteutettu laajennus.....	34
Sisustamisen tärkeimmät vaiheet	34
1837 palatsiin siirretyt huonekalut.....	34
1838 palatsiin hankitut huonekalut.....	35
1843 palatsiin hankitut huonekalut.....	36
1850-luvulla palatsiin hankitut huonekalut	37
1860–1870-luvuilla palatsiin hankitut huonekalut	37
1898–1901 palatsiin hankitut huonekalut	38
1907 palatsiin hankitut huonekalut.....	38
Taideteokset.....	39
Taidekokoelman luonne	40
Ripustuksen luonne.....	42
Pohjakaavat ja tilojen käyttö.....	43
Ensimmäinen kerros	43
Toinen kerros	45
Kolmas kerros	45
Tilojen sisustus vuosina 1845–1914	48
Ensimmäinen kerros ja portaikot.....	48
Toinen kerros	50
Kolmas kerros	76
Arkkitehtuurin ja sisustuksen luojat	83
Arkkitehdit	83
Palatsinhoitajat.....	86
Tärkeimmät tavarantavalmistajat	88
Etäisen keisarin syrjäinen residenssi.....	91
Keisarilliset vierailut.....	91
Keisartilisen palatsin käyttö ja merkitys	98
 3. MUUTOSVAIHE 1914–1919	101
Venäläinen sotilassairaala 1914–1917.....	101
Palatsista sotasairaalaksi 1914.....	101
Keisari Nikolai II:n vierailu sotasairaalassa 1915	102
Sotasairaalakauden päättyminen 1917	102

Venäläisen sotilaskomitean hallintorakennus 1917–1918.....	103
Linna ennen presidentti-instituutiota 1918–1919.....	105
Palatsinhoitaja, sittemmin valtiolinnanhoitaja Juhani Rinne (virassa 1917–1919)	106
4. PRESIDENTINLINNA 1919–1940.....	107
Keisarillisen palatsin muuttuminen Presidentinlinnaksi	107
Rakennuksen muutos- ja laajennustyöt 1919–1938.....	108
1910–1920-lukujen taitteen muutokset	108
Pääportaikon hissin rakentaminen 1931	108
Vuoden 1938 suuri uudistus	108
Sisustamisen tärkeimmät vaiheet	109
Linnaan muualta siirrettyjä huonekaluja	111
Linnaan noin 1920 hankittuja huonekaluja	111
Sisustuksen myöhempiä muutoksia	112
Taideteokset	112
Linnan oma taidekokoelma.....	112
Suomen Taideyhdistykseltä lainattu taide	113
Ripustuksen luonne.....	114
Pohjakaavat ja tilojen käyttö.....	115
Ensimmäinen kerros	115
Toinen kerros	115
Kolmas kerros	119
Tilojen sisustus vuosina 1919–1940	119
Ensimmäinen kerros ja portaikot.....	119
Toinen kerros	121
Kolmas kerros	137
Arkkitehtuurin ja sisustuksen luojat	154
Arkkitehti Martti Välikangas	154
Linnan intendentit ja linnanvoudit	154
Tärkein tavarantavalmistaja Stockmannin Keravan puusepäntehtä	155
Itsenäisen Suomen keskeinen rakennus	156
Presidentit Linnassa 1919–1940	156
Presidentinlinnan käyttö ja merkitys.....	162
5. SYNTEESI RAKENNUKSESTA.....	163
Monta kertaa mukautunut rakennus	163
Tarkoituksen ja sattumien kautta syntynyt sisustus	164
Rakennuksen käyttö ja merkitys.....	166
LIITE.....	169
ESINEITÄ.....	169
Keisarillisen palatsin esineitä	170
Huonekaluja	170
Valaisimia	221
Kelloja	233
Muita esineitä.....	236
Taideteokset.....	239
Kirkollisia esineitä	248
Presidentinlinnan esineitä	254
Huonekaluja	254
Valaisimia	262
Kelloja	264
Taideteoksia.....	265
Liitteen kuvatiedot.....	269
LÄHDELUETTELO.....	270
SUMMARY: Power, style and space. Emperors' and Presidents' residence in Helsinki 1837–1940	277
HENKILÖSTÖHAKEMISTO	278

ESIPUHE

Tämä tutkimus sai alkunsa syksyllä 2006, jolloin Heinolan kaupunginmuseon johtaja Kari-Paavo Kokki kysyi, kiinnostaisiko minua inventoida Presidentinlinnan arvoesineet. Hän oli saanut tehtäväkseen löytää siihen sopivan henkilön. En voinut vastata kieltävästi. Kamarineuvos Kokki oli ohjaajana inventoinnissa ja myöhemmin tukena väitöskirjatyössä, mistä esitän hänelle kiitokseni. Tutkimukseni on varsinaisesti tehty presidentti Tarja Halosen kaudella. Kiitän häntä myötämielisestä ja kiinnostuneesta suhtautumisesta hankkeeseeni. Tasavallan presidentin kanslian linnanvouti Anne Puontia kiitän kaikesta siitä ymmärtäväisestä avusta ja kannustuksesta, mitä hän on monivuotiselle tutkimukselleni osoittanut.

Helsingin yliopistossa pääaineeni kansatieteen puolelta väitöskirjani ohjaajana toimi vuosina 2007–2011 professori emeritus Juhani U. E. Lehtonen. Kiitän häntä monista tärkeistä keskusteluista ja neuvoista työtäni kohtaan unohtamatta sitä, kuinka joustavasti hän suhtautui väitöskirjani aiheen vaihtamiseen. Kirjoitustyöni ollessa melko loppusuoralla kansatieteen puolen uudeksi ohjaajakseni tuli professori Hanna Snellman, jota kiitän vauhdikkaasta otteesta viime vaiheen ohjaamiseen ja terävistä huomioista tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Hanna Snellman toimii myös kustoksenani. Kiitän myös kansatieteen tutkijaseminaaria näkökulmista työtäni kohtaan.

Taidehistorian oppiaineen puolelta tutkimukseni ohjaajana toimi dosentti Renja Suominen-Kokkonen, joka ensimmäisenä kehotti minua tekemään inventointini pohjalta väitöskirjan. Hän on ollut käsikirjoitukseni ahkera lukija työni kaikissa vaiheissa. Kiitän häntä monista neuvoista ja kannustavasta kritiikistä, jotka ovat olleet työni kehittymisen ja onnistumisen kannalta tärkeitä. Kiitän taidehistorian seminaaria, jossa ohjaajani lisäksi työtäni on käsitelty myös dosentti Markus Hiekkasen johdolla. Opponentteini seminaarissa ovat toimineet FM Petja Hovinhoimo ja FM Hanna Kemppi, jota kiitän myös suuresta avusta kaikissa keisarillisen palatsin ortodoksiseen kirkkoon liittyneissä ongelmissa.

Akateemikko Päiviö Tommilaa kiitän arvokkaasta avusta tutkimukseni rakenteen hahmotelussa. Dosentti Teppo Korhosta kiitän useista tärkeistä ajatuksiani selkeyttäneistä keskusteluista, jotka ovat käsitelleet työtäni niin korkealentoisista kuin käytännöllisistäkin näkökulmista. FK Leena Haklille olen kiitollinen kannustuksesta klassiseen antikvaariseen tutkimukseen ja asiantuntevista neuvoista erityisesti esineluettelon tekemiseen liittyneissä ongelmissa. Linnan rakennushistoriaa selvittänyttä arkkitehti Tuula Pöyhää kiitän hyvästä yhteistyöstä ja kaikenlaisesta avusta vuosien varrella. Professori emerita Riitta Konttiselle olen kiitollinen Linnan taidekokoelmaan liittyneistä keskusteluista. Professori emerita Riitta Nikulaa kiitän hyödyllistä neuvoista ja näkemyksistä tutkimuskohteeseeni. FM Alex Snellmania kiitän monista tärkeistä kommentteista käsikirjoitukseeni, varsinkin historiallisia seikkoja käsittelevissä kohdissa. FT h.c. Harry Halénille olen kiitollinen erityisesti lukuisten venäläisten henkilönnimien identifioimisesta. Professori emeritus Dietrich Assmannia kiitän avusta vanhalla saksalaisella käsialalla kirjoitettujen dokumenttien tulkitsemisessa. FT Juha-Heikki Tihinen on esittänyt käsikirjoitukseeni tärkeitä huomioita, joista häntä kiitän. FT Anna Ripatille olen kiitollinen avusta etenkin Jac. Ahrenbergia koskevissa asioissa. Kelloseppä Vesa Hyväristä kiitän Linnan vanhoihin kelloihin liittyvistä tiedoista. Antiikkikauppias Brita Lindbergille olen kiitollinen hänen isoisäänsä linnanvouti Johan Alfred Forsströmiä koskevista muistoista.

Johtavalle intendentille Maria Ekman-Kolarille Bukowskilta olen kiitollinen korvaamattomien suhteiden luomisesta venäläisiin tutkijoihin. Minulla onkin ollut arvokas tilaisuus käydä tutkimusaineistoani läpi yhdessä Tsarskoje Selon museon varajohtajan, tohtori Irida Kurtovna Bottin kanssa, joka on varmasti vanhojen venäläisten huonekalujen paras mahdollinen asiantuntija. Kiitän häntä monista ensiarvoisen tärkeistä tiedoista ja huomioista. Kiitän mielenkiintoisista keskusteluista myös Eremitaasin taidemuseon huonekaluosaston kuraattoria tohtori Tatjana Borisova Semjonovaa ja konservaattoria Vladimir Aleksandrovitš Gradovia.

Kiitän Kansallisarkiston henkilökuntaa lukuisten asiakirjojen toimittamisesta nähtäväkseni näiden vuosien aikana. Kansalliskirjaston Slaavilaisen kirjaston henkilökuntaa kiitän monien asioiden esiin kaivamisesta. Tasavallan presidentin kanslian entistä arkistonhoitajaa Tuula Hii-

lesmaata kiitän hyvästä yhteistyöstä inventointivaiheen aikana. Kuvitukseen liittyvissä asioista haluan kiittää Helsingin kaupunginmuseota, Museoviraston kuvakokoelmia, Otavan arkistoa, Ritarihuonetta ja Stockmannin museo-osastoa.

Olen kiitollinen Suomen Kulttuurirahastolle ja Niilo Helanderin säätiölle saamistani apurahoista, jotka ovat mahdollistaneet tutkimustyöni taloudellisesti.

Kiitän esitarkastajiani dosentti Sanna-Kaisa Spoofia ja FT Ulla Tillander-Godenhelmiä, Venäjän keisarillisen hovikulttuurin loistavaa asiantuntijaa, monista tähdellisistä huomioista ja myönteisestä suhtautumisestani käsikirjoitukseeni. Professori emeritus Bo Lönnqvistiä kiitän lupautumisesta vastaväittäjäkseni ja professori Laura Kolbea suostumisesta tiedekunnan edustajan tehtävään. Käsikirjoitukseni kieliasun tarkastuksesta olen kiitollinen FK Sinikka Särkälle. Suomen Muinaismuistoyhdistykselle olen kiitollinen siitä, että se otti tutkimukseni tähän arvokkaaseen julkaisusarjaansa. Hyvästä yhteistyöstä kirjan painokuntoon saamisessa kiitän sarjan päätoimittajaa FT Tuukka Talviota ja onnistuneesta taitosta vastannutta Sinikka Nurmea Erweko Oy:stä.

Monenlaisesta avusta tutkimukseni eri vaiheissa haluan lisäksi kiittää seuraavia henkilöitä: Anna-Lisa Amberg, Berndt Arell, Carl Barkman, Riitta Eronen, Aino-Maija Kaila, Kirsi Karpio, Hanna Korsberg, Arja Laurikainen, Leena Lehtonen, Liisa Lindgren, Kimmo Oksanen, Sinikka Ora, Sirkka Paikkala, Tuovi Relas-Vuorio, Helmiriitta Sariola, Raimo Snellman, Heikki Svinhufvud, Leena Svinhufvud, Jyrki Tiitinen, Marie Tiitinen, Matti Tuominen, Tatu Virtamo, Raija Vuorinen, Matti Vuorio ja kaikkia niitä, joita ei tässä erikseen mainita.

Lopuksi haluan kiittää vanhempiani Ulla ja Eero Relasta monenlaisesta avusta ja ymmärryksestä koko tutkimustyöni aikana. Kiitos myös veljeni Heikki Relaksen perheelle.

Helsingissä helmikuussa 2013

Jukka Relas

JOHDANTO

Tutkimuskohde ja tutkimustehtävä

Helsinkiä mereltä päin lähestyttäessä on rannassa ensimmäisenä vastassa näyttävä, lähinnä uusklassista arkkitehtuuria edustavien rakennusten rivistö, joka reunustaa veteen rajoittuvaa Kauppatoria. Rakennuksista äärimmäisenä oikealla oleva poikkeava sisäänvedettynä rivistöstä ja juuri siksi tekee hieman etäisen ja arvokkaan vaikutelman suhteessa naapureihinsa (kuva 1). Rakennus on Presidentinlinna. Se oli kuitenkin jo lähes satavuotias, ennen kuin se muuttui nykyiseen käyttöön 1919. Edellisiin vaiheisiin kuuluivat muun muassa kausi kaupungin mahtavimpana kauppiastalona ja useat vuosikymmenet Venäjän valtakunnan mittakaavassa melko vaatimattomana keisarillisena palatsina.

Tämän tutkimuksen kohteena on rakennuksen aika Helsingin keisarillisena palatsina ja Presidentinlinnana: vuodet 1837–1940. Käsittelen erityisesti rakennuksen interiööreihin ja esineistöön liittyvää problematiikkaa kahden erilaisen ajanjakson, Venäjän vallan ajan ja Suomen itsenäisyyden ajan kautta. Tarkoitukseni on myös pohtia rakennuksen olemusta. Tutkimuskohteeseen liittyy useita aikatasoja ja niiden myötä toisinaan hyvinkin jännitteistä kerroksellisuutta. Minkälainen

Linna ja erityisesti sen sisustus ovat eri aikoina olleet, on tärkein tutkimuskysymys. Tarkentavia kysymyksiä ovat millä tavalla ja mistä syystä kulloinenkin aikakausi on muokannut Linnaa sekä mikä on ollut sen merkitys niin käytännöllisellä kuin symbolisellakin tasolla. On kiinnostavaa katsoa näiden kahden aikakauden yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Koska tämä on luonteeltaan perustutkimus, pidän erityisen tähdellisenä paneutua huolellisesti empiirisiin menetelmin kohteen konkreettiseen substanssiin, jolla on selkeä ja kiinnostava kulttuurihistoriallinen itseisarvo.

Tutkimus alkaa varsinaisesti vuodesta 1837, jolloin rakennus ostettiin valtiolle ja siitä alettiin muokata keisarillista palatsia Venäjän keisarin, Suomen suuriruhtinaan Helsingin vierailuja varten. Tässä tutkimuksessa kuitenkin keskityn aikaan, jolloin rakennus on toiminut valtiollisena edustustilana, keisarien ja tasavallan presidenttien residenssinä Helsingissä. Vuonna 1820 valmistuneen, pääosin arkkitehti Pehr Granstedtin suunnitteleman Linnan on alun perin rakennuttanut varakas helsinkiläinen kauppias, kauppaneuvos Johan Henrik Heidenstrauch. Kokonaisuuden ymmärtämisen vuoksi käsittelen jonkin verran Heidenstrauchin aikaa 1813–1837 ja vuosien 1914–1919 välistä siirtymäkautta Venäjän vallan ajan lopulta Suomen itsenäisyyden alkuvuosiin. Presidentti-instituution voi katsoa vakiintuneen Linnassa neljän ensimmäisen



1. Helsingin Eteläsatama Tähtitorninvuorelta nähtynä. Linna äärimmäisenä oikealla. Vasemmalla Suurkirkon edessä on kaupungintalo, entinen Hotelli Seurahuone. Postikortti 1920-luvun alusta. Jukka Relaksen kokoelma.

tasavallan presidentin, Kaarlo Juho Ståhlbergin (presidenttinä 1919–1925), Lauri Kristian Relanderin (1925–1931), Pehr Evind Svinhufvudin (1931–1937) ja Kyösti Kallion (1937–1940) aikana. Itsenäisyyden ajan suurimmat muutostyöt rakennuksessa tehtiin vuonna 1938. Kallion presidenttikauden päättyminen vuonna 1940 sijoittuu toisen maailmansodan alkuun, joka on historiallisesti luonteva vaihe tutkimuksen rajaamisen kannalta.

Viime sotien aika muodostaa katkoksen Presidentinlinnan käytössä, koska tasavallan presidentti asui pommitusten pelossa enimmäkseen muualla. Myöskään ensimmäinen viime sotien jälkeinen tasavallan presidentti Carl Gustaf Emil Mannerheim ei asunut valtakautensa aikana, vuosina 1944–1946, Linnassa. Vasta tasavallan presidenttinä vuosina 1946–1956 toiminut Juho Kusti Paasikivi asui siellä vakituisesti. Hänen seuraajansa, vuosina 1956–1981 tasavallan presidenttinä ollut Urho Kekkonen asettui Helsingin Meilahdessa sijaitsevaan Tamminiemen huvilaan. Linna jäi silloin vain hallinto- ja edustuskäyttöön. Vuosina 1982–1994 tasavallan presidenttinä ollut Mauno Koivisto puolestaan asui Linnassa, lukuun ottamatta kautensa viimeisiä kuukausia, jolloin hän muutti vastavalmistuneeseen tasavallan presidentin virka-asuntoon, Helsingin Meilahdessa sijaitsevaan Mäntyniemeeseen. Sen jälkeen Linna on toiminut samankaltaisessa edustus- ja hallintokäytössä kuin Kekkosenkin aikana. Suurimpana erona on se, ettei valtiovieraita ole majoitettu sinne enää vuoden 1986 jälkeen, jolloin Helsingin Munkkiniemeen valmistui valtion vierastalo.

Käsitteet

Tämän tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ovat *valta*, *tyyli* ja *tila*. Ne limittyvät toisiinsa. Valta on aina liittynyt Linnaan. Aluksi rakennus edusti kauppiastalona taloudellista valtaa ja myöhemmin valtiovaltaa. Tyyli liittyy rakennuksen visuaaliseen ilmeeseen niin ulkoa kuin sisälläkin. Ulkoarkkitehtuuri edustaa puhtaasti empireä. Sisustuksessa on vallinnut eri aikoina moninainen kerroksellinen tyylien kirjo, joka on heijastanut kulloistakin vallan aikakautta. Linnaan on alusta asti kuulunut myös jako merkitykseltään erilaisiin tiloihin. Jo kauppiastalon aikana siinä oli sekä kauppapuoteja että yksityisasuntoja, joilla oli myös edustuksellinen merkitys. Valtiolliseksi residenssiksi muuntumisen jälkeen rakennuksen luonne muuttui viralliseksi, mutta siellä oli myös yksityisiä asuintiloja. Yksityisen ja yleisen rajapinta on ollut Linnassa aina hieman häilyvä, kuitenkin suurien juhlasalien ja makuuhuoneiden kohdalla se on ollut selvä. Tiloilla on myös ollut sukupuolisidonnaisia merkityksiä. Määrittelen nämä käsitteet tutkimuksen kannalta seuraavasti.

Valta

Käsite *valta* tarkoittaa jonkun henkilön tai instanssin, esimerkiksi valtion tai suuryrityksen, hallitsevaa ja määräävää suhdetta toiseen tai toisiin erilaisilla kategorioilla tasoilla, jolloin heikommalla osapuolella on vallanpitäjään eriasteisen riippuvainen tai alistettu suhde. Vallan lajeja on monenlaisia: esimerkiksi valtionjohdon valta on luonteeltaan lakiin perustuvaa, mutta taloudellinen tai enemmistön valta perustuu omistusten ja lukumäärien suhteisiin – arvovalta kunnioitukseen ja ansioihin. Vallan osa-alueet ovat kuitenkin enemmän tai vähemmän sidoksissa toisiinsa. John Scottin mukaan tutkimus on keskeisimmin kiinnostunut erityisesti persoonallisesta vallasta, joko yksilön, ryhmittymän tai valtio vallasta. Sen sijaan toisen, erityisesti Michel Foucault'n innoittaman tutkimussuunnan, kohteena on asian persoonaton kääntöpuoli: val-lankäyttö, vallan diffuusio, strategiat ja tekniikat.¹

Tämän tutkimuksen kannalta on kiinnostavaa, että vallanpitäjää tai vallanpitäjiä tukevat lähes kaikissa tapauksissa keskeisesti visuaaliset seikat, niin materiaaliset kuin rituaalisetkin, joilla pyritään vaikuttamaan suuriin joukkoihin. Valtaa lujitetaan erilaisilla sitä korostavilla symboleilla, jotka ovat toisinaan hyvin dominoivia ja toisinaan varsin hienovaraisesti kätkeytyä.²

Vallankumouksessa uuden hallinnon symbolit ovat erityisen voimakkaita, suorastaan hyökkäävän monumentaalisia merkkejä, joilla on tarkoitus iskostaa ja juurruttaa alamaisten mieleen se, kenellä tai millä on määräävä asema. Tämä pätee yhtä hyvin politiikassa kuin markkinataloudessakin. Usein vallankumouksessa kaadetaan edellisen hallinnon monumentteja uusien tieltä, kuten tehtiin Venäjän vallankumouksessa 1917 ja Neuvostoliiton sorruttua vuonna 1991.³

Vanhan vallan symboleja ei aina panna syrjään, vaan uusi valta voi hyödyntää niitä tehokkaasti, oli sitten kysymyksessä kuninkaan kruunu, tärkeä rakennus tai kaupallisesti arvokas tuotemerkki. Niiden haltuun ottaminen vallankumouksessa takaa myös sen, etteivät ne jää vaarallisesti vastarinnan aseiksi.⁴ Varsin värikkäitä vaiheita kokenut Unkarin Pyhän Tapanin kruunu 1200-luvulta on hyvä esimerkki. Se on ikään kuin kaiken yläpuolella oleva vallan symboli, jonka hallussa pitäminen on kaikkina aikoina ollut monenlaisia vaiheita kokeneen Unkarin hallitsemisessa erityisen tärkeää ja arvostettua. Siitä kertoo edelleenkin se, että kruunua säilytetään nykyisin tasavaltalaisen

¹ Scott 2001, 6–12.

² Kertzer 1988, passim.

³ Kts. Ketrzer 1988, 151–173.

⁴ Kertzer 1988, 151–173.

Unkarin parlamenttitalossa Budapestissa, ei maan kansallismuseossa. Kaukomailta voi löytää samansuuntaisen esimerkin: Sri Lankasta tuli 1815 Ison Britannian siirtomaa. Uusi hallinto otti silloin taitavasti haltuunsa maan pääkaupungin Kandy symbolisesti tärkeän keskuskaukion ja sen ympärillä olevat keskeiset rakennukset. Vanhasta hallitsijan palatsista tehtiin kuvernöörin residenssi ja Pyhän hampaan temppelissä, jossa säilytetään arvokkaana pyhäinjäännöksenä Buddhan kulmahammasta, alettiin pitää buddhalaisten seremonioiden ohella kristillisiä jumalanpalveluksia. Kruunulla ei ole käytännöllistä merkitystä, mutta esimerkiksi vanhaan valtaan liittyneen rakennuksen säilyttäminen uuden vallan tarpeisiin voi perustua sekä käytännöllisiin että taloudellisiin seikkoihin. Kandy tapauksessa tärkeä symbolinen merkitys on kuitenkin kiistaton.⁵

Kätkeytyä symboleja käytetään usein vastarinnan sisäisinä merkkeinä, joiden ei ole edes tarkoitus avautua kaikille varsinkaan turvallisuussyistä, etenkin jos kysymyksessä on vaarallinen poliittinen agitaatio. Ihmiset myös viestittävät symboleilla avoimesti, kenen joukkoihin he kuuluvat ja mikä on heidän statuksensa. Esimerkiksi armeijassa kauluslaattojen merkit osoittavat sotilasarvon. Samalla puolella olevilla on arvosta riippumatta jokin yhteinen symboli. Pukeutumisella, autoilla, rakennuksilla ja monilla muilla materiaalisilla seikoilla on funktionaalisuuden lisäksi viestittävä tehtävä, joka kertoo ryhmään kuulumisesta, sosiaalisesta asemasta tai arvomaailmasta. Toisaalta ryhmään kuulumattomuutta halutaan korostaa, poliittista turvallisuussyistä päinvastaisia visuaalisia viestejä tai varallisuutta saatetaan sosiaalisista syistä joko haluta liioitella tai kätkeä näyttämällä harhaanjohtavia materiaalisia signaaleja.

Tyyli

Käsitteellä tyyli tarkoitetaan yleensä niiden normien kokonaisuutta, joiden perusteella jotakin taideteosta, sosiaalista käyttäytymistä tai esimerkiksi hallintatapaa voidaan määritellä ja luokitella suhteessa muihin tietyn aikakautena. Tyyli on eräänlaista mallien toistoa, josta muodostuu jatkumo ja selkeästi piirtyvä kokonaisuus. Näillä ilmiöillä on taipumus levitä sosiaalisesti ja maantieteellisesti hyvinkin laajalle. Jonkin tietyn aikakauden näkyvin ominaistyyli hahmottuu useimmiten vasta jälkikäteen tarkasteltuna.⁶

Klassinen erilaisten taidehistoriallisten tyylikausien käsitteistö on vakiintunut, vaikka vivahteista ja taitekohdista saattaa olla monenlaisia näkemyksiä. Ajoittain käsite saa osakseen kritiikkiä ja järjestelmä haluttaisiin

romuttaa, koska tutkijoiden huomion toivottaisiin kohdistuvan itse teoksiin enemmän kuin siihen, mitä tyyliä ne edustavat. Taidehistorioitsijat eivät ehkä enää pidä tyylien tutkimista riittävän syvällisenä tapana tulkita teoksia. Osaltaan näkemys pitää paikkansa, mutta klassinen 1800-luvun positivistiseen luonnon-tieteelliseen systemaattisuuteen perustuva tyylihistoriallinen jaottelu on joka tapauksessa niin vakiintunut ja selkeä tapa jäsentää visuaalista ympäristöämme, ettei sitä ole tarkoituksenmukaista ohittaa.⁷ Heinrich Wölfflin pyrki 1900-luvun alussa luomaan kuvataiteelliselle tyyliille formaalin kielioopin, jota saattoi käyttää työkaluna tulkittaessa taideteoksia. Sellainen ei ole kuitenkaan täysin ongelmaton, koska sillä tavoin jää usein saavuttamatta korkeampi merkityksen taso.⁸ Eri lajeja edustavat taideteokset ovat yleensä aina jollakin tavoin sidoksissa omaan aikaansa ja ympäristöönsä, vaikka niillä olisi selkeä yksilöllinen luonteensa ja sanomansa. Tyyli myös sitoo jokaisen yksittäisen taideteoksen suurempaan kokonaisuuteen. Tätä voidaan sanoa eräänlaiseksi muodon ja sisällön toisistaan erottamiseksi.⁹ Asioita pitäisikin voida katsoa kummastakin näkökulmasta ilman, että jompia kumpia on suljettava pois. Toisaalta vakiintuneet, sopimuksenvaraiset tyylikausien rajat eivät tosiasiaissa ole kovin selkeitä, siirtymäkausien vuoksi. Kehitys ei ole ollut suoraviivaista, vaan välillä on palattu *historismin* eli *eklektismin* myötä tavallaan ajassa taaksepäin: historistiset tyylit ovat silti oman aikansa tuotteita, jotka ovat syntyneet vanhan inspiroimina. Historismi ei tässä yhteydessä tarkoita tyylin nimeä, vaan pikemminkin historia-tietoista ideologiaa. Aikaisemmin taidehistoria sanoi näitä tyyliä *kertaustyyliksi*, mutta nykyään termiä ei enää pidetä tieteellisesti soveliaana, vaikka käsite elää edelleen voimakkaasti antiikkiesineiden harrastajien keskuudessa.¹⁰

Termit ovat toisinaan ongelmallisia. Tämän tutkimuksen kannalta 1800-luku on keskeinen aika. Vuosisadan alkupuolta hallitsi Euroopassa antiikin Rooman inspiroima usklassinen *empire*-tyyli, jonka loppuvaiheen Keski-Euroopassa ilmennyt porvarillinen muoto sai pilkkanimen *biedermeier*, jota käytetään yleisemmin puhuttaessa noin vuosien 1815–1848 – Wienin kongressin ja Euroopan suuren vallankumousvuoden välisen ajan – huonekaluista, sisustuksesta, kuvataiteesta, muodista tai suorastaan koko sen ajan elämäntyylistä. Sen sijaan ajan arkkitehtuurin yhteydessä käytetään vain termejä *usklassismi* tai *empire*. Nykyään empiren ohella *biedermeier*iä käytetään yleisesti myös

⁵ Duncan 1989, 185–176.

⁶ Maffesoli 1995, 26, 54–59.

⁷ Kallio 1998, 69; Nikula 2005, 7–8.

⁸ Kuusamo 1996, 169.

⁹ Kallio 1998, 60; Kuusamo 1996, 171.

¹⁰ Lukkarinen 1989, 19–24; Kallio 1998, 69.

Suomessa, vaikka täällä runsaslukuisina esiintyvät aikakauden venäläiset tai venäläistyylliset huonekalut ovat olemukseltaan melko erilaisia kuin keskieuropalaiset eikä niistä käytetä Venäjällä tai kansainvälisissä yhteyksissä tyylinimitystä *biedermeier*, vaan *empire* ja *myöhäisempire*. Mielestäni suomalaisissa yhteyksissä näistä huonekaluista puhutttaessa voidaan käyttää johdonmukaisesti termejä *empire* ja *myöhäisempire* samalla tavoin kuin käytetään aikakauden arkkitehtuurista.¹¹

Yksi tämän tutkimuksen olennainen piirre tyylikäsitten kannalta on se, että aikaisempina vuosisatoina hallitsija vaikutti paljon tyyliin. Monia tyylejä onkin nimetty esimerkiksi Ranskan kuninkaiden mukaan. Napoleon vaikutti puolestaan Rooman valtakuntaa ihannoivine ideologioineen ratkaisevasti 1800-luvun alun empiren syntyyn, jonka nimikin viittaa valtaan. Loistelas empire korosti oivallisesti valtaa, ja se oli monien maiden hallitsijoiden suosiossa.

Napoleonin ansioituneesta kenraalista Jean-Baptiste Bernadottesta tuli 1818 Ruotsin kuningas Kaarle XIV Juhana, kun edellinen kuningas Kaarle XIII oli adoptoinut hänet kruununperijäksi. Empire-tyylillä, jota ruotsissa kutsutaan kuninkaan mukaan Kaarle Juhanan tyyliksi, oli merkittävä rooli hänen, porvarillista syntyperää olleen ranskalaisen rakentaessa itselleen Ruotsiin uskottavia vallan ja uuden aikakauden merkkejä. 1700-luvun alussa valmistuneen pelkistettyä barokkiklassismia edustavaan Tukholman kuninkaanlinnaa ei tehty varsinaisia rakenteellisia muutoksia, mutta sitä sisustettiin osittain uudella tyyllillä, jolla Kaarle XIV Juhana osoitti, ettei hän mukaudu kokonaan vanhaan, vaan luo itse näkyvästi omaa hovikulttuuria ranskalaisten tapojen pohjalta. Hän myös siirsi kuninkaan yksityis-huoneiston eri paikkaan ja loi ympärilleen aikaisemmista tavoista poiketen pienen ja suljetun ydinjoukon hovin valikoituja jäseniä, mikä muistutti armeijan käytäntöjä.¹²

Vaikka Ranska ja Venäjä olivat 1800-luvun alussa keskenään sodassa, Aleksanteri I omaksui ranskalaisen empiren oman hovinsa tyyliksi, tosin siitä tehtiin esikuvaansa vieläkin loisteliaampaa. Venäjällä 1800-luvun toisen neljänneksen huonekalutyylillä, jossa empireen on jo sekoittunut historismin piirteitä, sanotaan ajan hallitsijan, keisari Nikolai I:n mukaan *Nikolain empireksi*. Tämä kertoo osaltaan, siitä miten valta ja tyyli ovat usein toisiaan lähellä. Tyyllillä on ollut keskeinen valtaa representoiva merkitys, joka on nähtävissä esimerkiksi Helsingin empirekeskustassa, joka korosti aikoinaan voimakkaasti Venäjän keisarin valtaa Suomessa.

Tila

Tilat voidaan jakaa monella tavalla. Ne voivat esimerkiksi olla sisä- ja ulkotiloja, yksityisiä ja julkisia tiloja, uskonnollisia ja maallisia tiloja, arki- ja juhlatiloja sekä miesten ja naisten tiloja. Nämä kaikki vastakohtaparit ovat löydettävissä tästä tutkimuskohteesta.

Tilojen merkitys on sidoksissa niiden käyttöön, toisaalta toiminta antaa niille sisällön ja merkityksen, toisaalta merkitys ohjaa niissä tapahtuvaa toimintaa ja vaikuttaa sen luonteeseen. Kirsi Saarikankaan mukaan Henri Lefebvre on todennut monumenttien olevan ennen kaikkea elettyjä ja käytettyjä tiloja, joiden merkitys muodostuu ja muuttuu olennaisesti sosiaalisissa suhteissa. Sen sijaan Michel Foucault'n mielestä tila on ihmisiä säätelevä ja jäsentelevä järjestelmä. Ajatus perustuu Foucault'n luomaan kaikkialla läsnä olevaan ja kaikkea säätelevän biovallan käsitteeseen. Järjestelmä voi olla hyvin monikerroksinen, koska merkitys riippuu ajasta ja käyttäjästä. Pelkkä arkkitehtoninen muoto itsessään ei riitä antamaan tilalle merkitystä, vaikka taidehistoria onkin usein tutkinut rakennuksia kaikesta muusta irrallisina taidelumuksina. Rakennukset eivät useinkaan ole vain arkkitehdin luomuksia, vaan niiden syntyyn ovat olleet osallisina myös tilaaja ja erilaiset viranomaiset. Rakennusten käyttötarkoitus on voinut myös muuttua, jolloin rakennuksella on kerroksellisia ja toisiinsa vaikuttavia merkityksiä.¹³

Kaupunkitila on julkinen ulkotila, jonka rajapinnat yksityiseen ovat toisinaan aika häilyviä ja sosiaalisesti jännitteisiä. Kadulla kulkija esimerkiksi näkee Presidentinlinnan aidatulle etupihalle, jossa tapahtuva toiminta on julkista, mutta jonne ei voi mennä kuka tahansa. Kaupunkitalojen julkisivut ovat yhtäläisesti julkisen kaupunkitilan keskeisiä osia riippumatta siitä, onko kyseessä julkinen vai yksityinen rakennus. Yleensä julkisissa rakennuksissa, niin kirjastoissa, tavarataloissa kuin kirkoissakin, on aina myös yleisöltä suljettu alue. Yksityinen ja julkinen tila ovat rajapinnoista huolimatta toisilleen jatkumoita.¹⁴ Linna on koko valtiollisena edustustilana ja virka-asuntona olonsa aikana ollut periaatteessa julkinen rakennus, mutta sinne on päässyt toisinaan järjestettyjä kiertokäyntejä lukuun ottamatta vain harva joukko ihmisiä virka-asioissa ja tilaisuuksissa. Julkisten edustustilojen ja kirkollisten tilojen lisäksi Linnassa on ollut Venäjän vallan ajalta asti asuintiloja niin hallitsijoille kuin henkilökunnallekin. Silti yksityisen ja julkisen välinen raja ei ole aina itsestään selvä. Esimerkiksi suuret juhlasalit ovat kiistatta julkista ja makuuhuoneet yksityistä tilaa. Samassa rakennuksessa sijaitsevilla tiloilla ei ole

¹¹ Pyllkkänen 1965, 65–72; Willkie 2006, passim; Kokki 2011, 84–86.

¹² Johansson 2008, 49–78.

¹³ Saarikangas 2006, 11–19, 27–40, 51–70; Foucault 1980, 34.

¹⁴ Madanipour, 2003, 229–241.

yksityisyyttä toisiinsa nähden, vaan ne väistämättä vaikuttavat jatkumona myös toisiinsa, jolloin muodostuu eräänlainen tilojen yhteisö.¹⁵ Tiloissa voi heijastua myös sukupuoli. Esimerkiksi Tukholman kuninkaanlinnassa ensimmäisen Bernadotte-sukuisen hallitsijan Kaarle XIV Juhanan tultua kuninkaaksi 1818 hänen yksityiset huoneensa sijoitettiin hieman syrjään kolmanteen kerrokseen, missä saattoi syventyä rauhassa valtakunnan asioiden hoitamiseen. Sen sijaan kuninkatar Desiréen huoneisto tuli olemaan toisessa eli pääkerroksessa, koska kuningattarelle kuului erityisesti seuralämästä huolehtiminen.¹⁶

Vertailukohtia

Tutkimukseni on interiööreihin ja esineistöön keskittyvä rakennusmonografia. Käsittelen myös arkkitehtuuria, sillä se antaa sisustukselle kehykset. Sen sijaan rakennustekninen näkökulma rajautuu pois tutkimuksesta. Lähdeaineiston puutteellisuuden vuoksi kiinteän sisustuksen käsittely on paikoin erittäin vaikeaa, koska vanhoista kaakeliuuneista, lattiapinnoista ja tapeteista on jäänyt jäljelle hyvin vähän. Valokuvissa osittain näkyviä kaakeliuuneja on hankala yhdistää asiakirjatiotoihin ja lukuisten tapettien värimaailma jää useimmiten tuntemattomaksi. Sen vuoksi jätän interiööreihin kuuluvan kiinteän sisustuksen tutkimuksessa enemmänkin taustalle päähuomion keskittyessä esineistöön ja siitä muodostuneisiin sisustuskokonaisuuksiin.

Rakennusmonografialla tarkoitetaan yhteen rakennukseen keskittyvää syvätkimusta. Sellainen on esimerkiksi Anna-Lisa Ambergin tekemä tutkimus, joka käsittelee Viipurin lähellä sijainnutta Suur-Merijoen kartanoa, arkkitehtien Herman Geselliuksen, Armas Lindgrenin ja Eliel Saarisen kokonaistaideteosta.¹⁷ Siinä käydään läpi kohteena olevan rakennuksen tyyppi, funktio, arkkitehtuuri, esineistö ja historia unohtamatta siihen vaikuttaneita ihmisiä. Ambergin tutkimuksen kohde on esimerkkinä ylemmän porvariston kartanotyyppistä 1900-luvun alussa ja se asetetaan laajempiin kansainvälisiin yhteyksiinsä. Kansallisromanttinen kartano ja sen esineistö suunniteltiin yhdellä kertaa kokonaistaideteokseksi Pietarissa vaikuttaneen sveitsiläisen liikemiehen Maximilian Ottmar Neuschellerin tilauksesta, ja se valmistui 1904.

Christina Bäcksbäckin tekemä vara-amiraali Carl Olof Cronstedtin kotia käsittelevä taidehistoriallinen tutkimus¹⁸ sen sijaan keskittyy kodin esineistöön ja niistä muodostuneisiin interiööreihin. Cronstedt asui

1700–1800-lukujen taitteessa useammassa paikassa, joten rakennukset ovat tutkimuksessa enemmänkin kodin vaihtuvien kehyksien kaltaisessa asemassa; niistä tärkeimmäksi osoittautuu Herttoniemen kartano. Nimenomaan esineet tekivät Cronstedtin kodin. Oma tutkimukseni muodostaa Bäcksbäckin tutkimukselle ajallisesti jatkon suomalaisen esinehistorian tutkimuksen kannalta, koska Cronstedtin esineistö edustaa pääosin aikaväliä 1700-luvun puolestavälistä 1810-luvulle saakka ja Linnan esineistö edustaa puolestaan pääosin aikaväliä 1810-luvulta 1920-luvulle saakka. Tosin Linnan kohdalla esineistön käsittely rajautuu vain varsinaiseen sisustukseen kuuluneisiin esineisiin toisin kuin Cronstedt-tutkimus, jossa on huomioitu myös normaalisti näkymättömissä olleet astiat, erilaiset jalometalliesineet, tekstiilit ja monenlaiset pienesineet. Vaikka Cronstedt oli hierarkiassa huomattavasti alemassa asemassa kuin keisariperheen jäsenet, voi esineistöä silti pitää pääosin samantasoisena. Omaa kysymyksenasetteluani lähellä on Bo Lönnqvistin johdolla tehty laaja kulttuurihistoriallinen tutkimus Länsi-Uudellamaalla Tenholassa sijaitsevasta Karsbyn herraskartanosta. Siinä lähestytään kohdetta useista näkökulmista. Kartano ei ole tutkimuksessa pelkkä rakennus interiööreineen: myös sen funktio ja elämä selvitetään monipuolisesti. Bruncrona-suvulle 1700-luvun lopulta saakka kuulunutta kartanoa tarkastellaan pitkällä aikavälillä. Olennaisena kysymyksenä ovat kartanossa tapahtuneet muutokset ja pysyvyys.¹⁹

Keisarillista palatsia, myöhempää Presidentinlinnaa ei kuitenkaan voi suoraan rinnastaa edellä esitettyihin kartanokohteisiin, jotka ovat olleet tietyn perheen tai suvun hallussa olleita yksityisasumuksia. Vaikka kartanoissa pidettiin usein tärkeitä tilaisuuksia, eivät ne kuitenkaan olleet virallisuontoisia seremoniallisia edustustiloja. Keisarillista palatsia ei oikein voi pitää keisariperheen kotina, vaikka sen jäsenet asuivat siellä kodinomaisesti aina Helsingissä käydessään. Keisariperheen varsinaisiksi kodeiksi voi sen sijaan sanoa Pietarin Talvipalatsia, kaupungin ja sen ympäristön muita palatseja, joissa he enimmäkseen elivät. Helsingin keisarillista palatsia saattaa pikemminkin kutsua vierailupalatsiksi, koska siellä oleskeltiin hyvin harvoin, vaikka se oli rakennettu ja sisustettu nimenomaan keisariperhettä varten. Keisariperheelle ei voinut muodostua sinne varsinaista tiivistä henkilökohtaista sidettä, mikä on kodin määrittelemisen kannalta välttämätöntä. Palatsilla oli sen sijaan merkittävä rooli monien virallisten tapahtumien näyttämönä ja se olemassaolo representoi keisarinvaltaa Suomessa. Presidentinlinna oli sitä vastoin edustusfunktionsa lisäksi presidentin

¹⁵ Saarikangas 2006, 39.

¹⁶ Johansson 2008, 64, 77.

¹⁷ Amberg 2003.

¹⁸ Bäcksbäck 1995.

¹⁹ Lönnqvist 1978.

perheen koti ja Suomen kannalta merkitykseltään huomattavasti keskeisempi kuin Venäjän vallan aikana. Presidentille ja hänen perheelleen Linna on kuitenkin ollut kotina väliaikainen virka-asunto toisin kuin kartano, joka on ollut omistajalleen pysyvä koti, jonka on ollut yleensä tarkoitus siirtyä sukupolvelta toiselle. Presidenttiperhe saattoi tuoda Linnaan omia huonekalujaan, joita sijoitettiin yksityispuolen huoneisiin siellä pysyväisluontoisesti olevien valtion huonekalujen sekaan. Toisinaan myös edustustilojen ja yksityistilojen välinen ero on ollut hieman häilyvä. Linnaan on tuskin voinut muodostua täyttä oman kodin tuntua. Presidentti asettui perheineen asumaan Linnaan useiksi vuosiksi, minkä vuoksi se muuttui kodinomaisemmaksi kuin Venäjän vallan aikana. Suomen itsenäisyyden aikana jatkuvuus on muodostunut nimenomaan presidentti-instituution, rakennuksen ja sisustuksen kautta. Yksityisten kartanoiden ja monarkioiden käytössä olevien palatsien historiallisen jatkuvuuden kannalta keskeistä on näiden seikkojen lisäksi ollut niissä usein vuosisatoja asunut sama suku. Toisaalta Presidentinlinnan kohdalla asiaa voidaan tarkastella laajemmin ja nähdä kansakunta sukuna ja presidentit sen sukupolvien edustajina.

Vanhempia aikoja koskeva esinetutkimus on ollut taidehistorian piirissä Suomessa pitkään suhteellisen vähäistä. Poikkeuksen tosin muodostaa Riitta Pylkkäsen laaja, pääasiassa 1500–1700-lukujen pukuhistoriaa käsittelevä tutkimustyö, jonka tarkkapiirteinen ja luova tapa käyttää toisinaan varsin niukkoja lähdeaineistoja on lajissaan ylittämätön. Sen sijaan 1900-luvun designia ja sisustamista on tutkittu melko paljon. Esinetutkimus on ollut suositumpaa kansatieteessä, jossa on tehty useita laajoja tutkimuksia erilaisista esineryhmistä. Niissä on pohdittu aikaisemmin muun muassa kehityslinjoja ja historiallis-maantieteellisiä levinneisyyskysymyksiä, mutta nykyään painopiste on muuttunut enemmän sosiaalisten merkitysten ja innovaatioiden pohtimiseen. Kansatieteen kohteena ollut kansanomainen ja arkinen kulttuuri on hyvin erilaista kuin taidehistorian keskiössä perinteisesti ollut ylempien säätyjen kulttuuri. Taidehistoriallisella ja kansatieteellisellä tutkimuksella on ollut Suomessa risteäviäkin mielenkiinnon kohteita: taidehistorioitsija Lars Petersson on tutkinut kansanrakentajien puukirkkoja ja kansatieteilijä Bo Lönnqvist on puolestaan tarkastellut ylempien säätyjen kulttuuria. Molempien oppiaineiden piirissä on myös tehty tutkimusta arkisesta kaupunkikulttuurista. Näin ollen omalle tieteiden väliselle tutkimustavalleni on olemassa esikuvia.

Sisustus ja interiöörit ovat elettyä tilaa ja olennainen osa rakennusta, vaikka ne eivät olisikaan Suur-Merijoen kartanon tapaan varta vasten rakennukseen jo alun alkaen aivan erityisesti suunniteltuja ja tarkkaan

harkitun kokonaistaideteoksen muodostavia olennaisia osia. Esimerkiksi Helsingissä sijaitsevat Carl Ludvig Engelin suunnittelemat näyttävät empirerakennukset Valtioneuvoston linna eli entinen Senaatti (valmistunut 1822) ja sitä vastapäätä sijaitseva Helsingin yliopisto eli entinen Keisarillinen Aleksanterin yliopisto (valmistunut 1832) on rakennettu samoihin aikoihin kuin 1820 valmistunut Linna. Rakennukset muistuttavat Linnaa monin tavoin. Senaatiksi ja yliopistoksi erityisesti suunnitellut arvorakennukset sisustettiin heti niiden valmistuttua hienoilla tyyliin sopivilla huonekaluilla ja taideteoksilla. Näiden rakennusten yhteydessä voi puhua arkkitehtuurin ja sisustuksen muodostamasta kokonaistaideteoksesta. Sekä Valtioneuvoston linnan²⁰ että yliopiston arkkitehtuurista on laadittu monografia²¹, mutta ne molemmat keskittyvät arkkitehtuuriin: sisustus jää vähäiselle huomiolle, tai se ei ole arkkitehtuurin kanssa läheskään tasa-arvoista.

Helsingin keisarillinen palatsi, nykyinen Presidentinlinna, edustaa arkkitehtuuriltaan uusklassismia, tarkemmin sanottuna pietarilaisvaikutteista empireä. Pietarissa on varsin paljon samaa tyyliä edustavia erikokoisia palatseja ja tärkeitä rakennuksia. Syntyperäisistä venäläisistä empireajan arkkitehdeista tunnetuimpia on Vasili Petrovitš Stasov. Monet tärkeät arkkitehdit tulivat Pietariin ulkomailta. Giacomo Quarenghi ja Carlo Rossi olivat italialaisia kaupungissa vaikuttaneita arkkitehteja, saksalaisia olivat puolestaan Leo von Klenze ja myöhemmin Helsinkiin muuttanut Carl Ludvig Engel, jotka molemmat olivat opiskelleet Berliinissä ja saaneet myöhemmin vaikutteita ajan merkittävältä berliiniläiseltä arkkitehdiltä Karl Friedrich Schinkeliltä. Arkkitehtuurille oli pohjana 1700-luvun jälkipuolen hillitty uusklassismi, joka levisi kaikkialle Eurooppaan muun muassa Pompeijin kaupungin 1740-luvulla alkaneiden kaivausten vaikutuksesta. Antiikki on tosin vaikuttanut eurooppalaiseen arkkitehtuuriin monessa eri vaiheessa ja siihen on palattu aina uudelleen hieman eri muodoissa. Klassismi alkoi kehittyä Ranskassa Napoleonin antiikin Roomaan liittyneen ihailun myötä voimakkaan näyttäväksi empireksi, joka puolestaan sai Venäjällä ehkä kaikkein komeimman muotonsa.²² Entisen Venäjän keisarikunnan alueella ja muualla Euroopassa on lukuisia 1800-luvulla rakennettuja palatseja. Ajallisesti läheisimpiä ja funktioltaan samankaltaisimpia vertailukohtia omalle tutkimuskohteelleni ovat Vilnan presidentinpalatsi Liettuassa sekä Oslon kuninkaanlinna Norjassa.

²⁰ Selovuori 1998.

²¹ Pöykkö 1972.

²² Gaydamak 2000, 9–12.



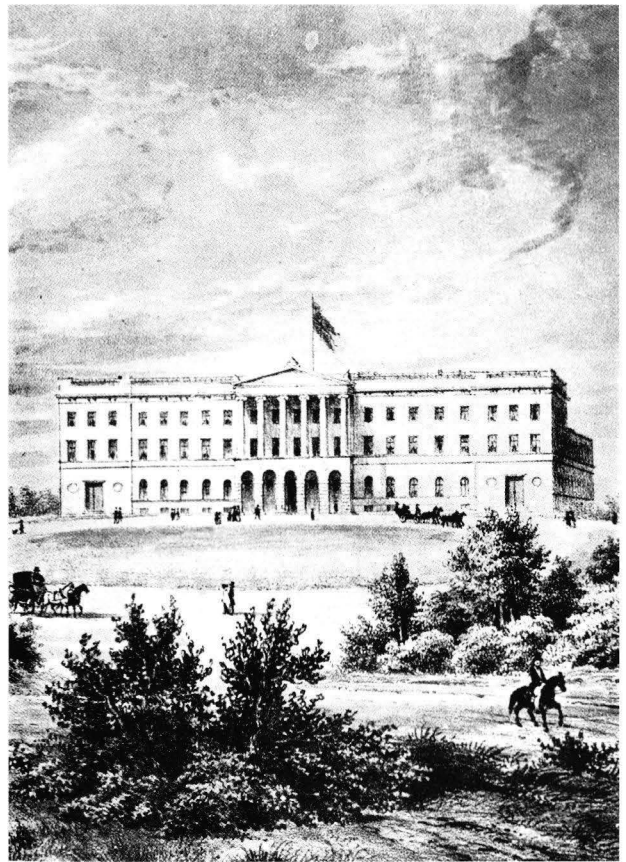
2. Vilnan presidentinpalatsi. Rakennus oli muokattu 1830-luvulla Vasili Petrovitš Stasovin piirustusten mukaan vanhasta piispanlinnasta kenraalikuvernöörinpalatsiksi. Valok. Jukka Relas 2011.



3. Vilnan presidentinpalatsin juhlasali, jonka on suunnitellut Vasili Petrovitš Stasov 1830-luvulla. Huonekalut eivät ole alkuperäisiä, mutta ne on tehty 1990-luvulla Stasovin mallien mukaan. Takaseinällä näkyy Juozas Zikarasin 1922 tekemän Vapaudenpatsaan kipsivalos. Valok. Jukka Relas 2011.

Nykyisen Liettuan pääkaupungin Vilnan keskustassa sijaitsi 1500-luvulla rakennettu piispanlinna. Liettuan kuullessa Venäjän keisarikuntaan se muutettiin arkkitehti Vasili Petrovitš Stasovin suunnitelmien mukaan 1834 kenraalikuvernöörin palatsiksi. Palatsi sai silloin venäläisen empiren mukaisen ilmeen, eikä vanhasta jäänyt kovinkaan paljoa näkyviin (kuvat 2–3). Palatsi oli myös keisarin residenssi Vilnassa, mutta sillä ei kuitenkaan ollut samanlaista virallista merkitystä valtaistuinsaleineen kuin Helsingin keisarillisella palatsilla, koska Liettua ei ollut Suomen tavoin autonominen alue Venäjän keisarikunnassa.²³ Arkkitehtuuriltaan ja hengeltään se muistuttaa paljon Linnaa. Palatsi on pienempi, mutta silti monella tavalla yksityiskohdiltaan hienompi. Esimerkiksi pelkästään sivuportaikossa on käytetty arvokkaampia materiaaleja kuin Linnan pääportaikossa. Keskeisenä erona rakennuksilla on Vilnan palatsin avarampi ja kaupunkikuvallisesti näyttävämpi sijainti. Stasov kytkeytyy Linnaan myös siten, että hän on suunnitellut useita siellä olevia huonekaluja.

Norjalainen arkkitehti Hans Ditlev Frants Linstow suunnitteli 1820–1840-luvuilla silloin Ruotsin kuningaskunnan kanssa unionissa olleen Norjan pääkaupunkiin Kristianiaan (nykyisin Oslo) vuonna 1849 valmistuneen kuninkaanlinnan, joka edustaa arkkitehtuuriltaan selkeälinjaista empireä ja muistuttaa monin tavoin aikakauden saksalaisia ja venäläisiä rakennuksia (kuva 4). Linstow otti suunnitelmiinsa paljon vaikutteita tunnetulta saksalaiselta arkkitehdiltä Karl Friedrich Schinkeliltä.²⁴ Kuninkaanlinna on suunniteltu Ruotsin kuninkaan vallan näyttäväksi representaatioksi Norjassa ja tärkeäksi osaksi kaupunkikuvaa korkealle mäelle pääkadun Karl Johanin päätteeksi. Se on puiston ympäröimä rakennus, joka ei ole korttelin nurkassa kuten Helsingin Linna. Linstow sai tehdä sen, mistä Engel vain haaveili Helsingissä. Linstowin ei tarvinnut muokata raskain purku- ja uudelleenrakennustöin olemassa olevasta, alun perin aivan muuhun käyttöön suunnitellusta rakennuksesta kuninkaanlinnaa väkisin, vaan hän sai suunnitella alusta asti kokonaan uuden rakennuksen. Kuninkaanlinnassa on näyttävä pääsiipi, jonka keskellä on risaliitti pylväikköineen. Takana on kaksi matalampaa siipirakennusta, joista oikeanpuoleisessa sijaitsee kirkko ja sen yläpuolella oleva juhlasali. Pääsiivessä sijaitsee salonkeja ja asuinitiloja.²⁵ Osloon kuninkaanlinnasta on julkaistu 1973 laaja Gunnar Hjelden ja Guttorm Kavlin kirjoittama monografia *Slottet i Oslo. Historien om hovedstadens*



4. Kristianian (nykyisin Oslo) kuninkaanlinna. Rakennus on valmistunut 1849 Hans Ditlev Frants Linstowin suunnitelmien mukaan. Osa Joachim Frichin gravyyristä noin vuodelta 1850. Kavli 1973, 95.

kongebolik, joka on tämän tutkimuksen kannalta hyödyllinen teos.²⁶

Yhtymäkohtia näille rakennuksille on se, että ne molemmat edustavat saman aikakauden empirearkkitehtuuria ja että ne ovat alun perin olleet isompaan valtakuntaan kuuluneen erityisalueen kuninkaallisia tai keisarillisia residenssejä, jotka ovat sittemmin muuttuneet alueiden itsenäistymisen myötä maan oman valtionpäämiehen residensseiksi. Vilnan palatsissa on Linnan kannalta monta yhteistä piirrettä: se on muokattu vanhasta rakennuksesta ja muutettu myöhemmin tasavaltalaiseksi presidentinpalatsiksi. Helsingin keisarillisella palatsilla ja Vilnan kenraalikuvernöörinpalatsilla on Osloon kuninkaanlinnaan nähden oikeastaan kaksi keskeistä eroa. Osloon kuninkaanlinna on erityisesti suunniteltu käyttötarkoitukseensa, kun taas Helsingin keisarillinen palatsi muokattiin raskain uudelleenrakennustöin vanhasta kauppiastalosta ja Vilnan kenraalikuvernöörin palatsi samalla tavoin vanhasta piispanpalatsista. Toiseksi Oslossa kuninkaanlinna

²³ Briedis 2009, 94, 132; Venclova 2008, 111–113.

²⁴ Kavli 1973, passim.

²⁵ Kavli 1973, 1–8.

²⁶ Kavli & Hjelde 1973.



5. Pietarin Talvipalatsi, nykyinen Eremitaasin taidemuseo. Rakennettu Bartolomeo Francesco Rastrellin piirustusten mukaan 1754–1762. Valok. Jukka Relas 2012.

säilyi vuonna 1905 tapahtuneen Norjan itsenäistymisen jälkeen monarkian käytössä siinä missä Vilnan kenraalikuvernöörinpalatsi ja Helsingin keisarillinen palatsi ovat siirtyneet 1900-luvulla tasavaltaisten valtioiden presidenttien käyttöön.

Vaikka Pietarin Talvipalatsi, joka on rakennettu italialaissyntyisen arkkitehti Bartolomeo Francesco Rastrellin piirustusten mukaan vuosina 1754–1762 barokki-rokokoo-tyyliin, on arkkitehtuuriltaan ja suurlta mittakaavaltaan hyvin erilainen kuin suhteellisen pienikokoinen ja myöhemmin rakennettu Linna, se on silti itse sisustuksen kannalta varsin tärkeä vertailukohta (kuva 5).²⁷ Talvipalatsia oli laajennettu ja muutettu 1700–1800-lukujen taitteessa, mutta se paloi osittain 1837. Siksi sisätilat jouduttiin korjaamaan ja sisustamaan uudelleen varsin perusteellisesti 1830–1840-lukujen taitteessa.²⁸ Tämä tekee siitä interiöörien osalta ajallisesti rinnakkaisen ja varsin mielenkiintoisen vertailukohdan Helsingin keisarillisen palatsin kanssa. Nikolai I:n aikana pietarilainen Gambsin huonekaluliike oli suosittu hovihankkija ja suurin osa sekä Talvipalatsin että Helsingin keisarillisen palatsin huonekaluista tilattiin sieltä. Myös kilpailevalta hovihankkijalta, pietarilaisesta Andrei Tourin huonekaluliikkeestä hankittiin tuolloin huonekaluja kumpaankin palatsiin.²⁹ Helsingin keisarillisen palatsin interiöörit

ovat olleet kuin pienennetty versio Talvipalatsin interiööreistä, jossa oli lukuisia valtavia saleja ja asuinhuoneetkin olivat usein varsin tilavia ja korkeita. Helsingin keisarillisessa palatsissa ei ollut vastineita kaikkein loistokkaimmille Talvipalatsin huonekaluille ja suurimmille kattokruunuille, mutta suurin osa palatsien sisustuksesta oli yhdenmukaista. Lauri Putkonen pitää myös Talvipalatsin Pyhän Yrjön salia Linnan 1907 valmistuneen Jac. Ahrenbergin suunnitteleman valtaistuinsalin esikuvana.³⁰

Työni ehkä lähin vertailukohta suomalaisia julkisia rakennuksia käsittelevässä taidehistoriallisessa tutkimuksessa on Liisa-Maria Hakala-Zilliacuksen vuonna 2002 julkaisema tutkimus *Eduskuntatalo. Kansallisen sovinnon monumentti*³¹, jossa pohditaan rakennuksen kontekstia, esikuvia, funktiota, merkitystä ja arkkitehtuurin poliittista viestiä. Yhdellä kertaa 1920–1930-lukujen taitteessa käyttötarkoitukseensa suunniteltu, rakennettu ja yhä pitkälti alkuperäisessä muodossaan säilynyt Eduskuntatalo on kuitenkin kohteena huomattavan erityyppinen kuin Presidentinlinna, jota on rakennettu, sisustettu ja muutettu useassa vaiheessa pitkän ajan kuluessa. Myös rakennuksen käyttötarkoituksen muuttuminen kauppiastalosta Suomen suuriruhtinaskunnan keisarilliseksi palatsiksi ja edelleen välvaiheiden kautta itsenäisen Suomen Presidentinlinnaksi monimutkaistavat huomattavasti tutkimusta.

²⁷ Korhunova & Bushmina & Semionova 1995, passim.

²⁸ Pashkova & Semionova & Torshina 2007, 29, 49.

²⁹ Relas 2010a, 88–100.

³⁰ Putkonen 1985, 147–152.

³¹ Hakala-Zilliacus 2002.

Valmiin rakennuksen mukauttaminen uusiin tehtäviin on erilainen prosessi kuin kokonaan uuden rakentaminen tiettyyn tarkoitukseen. Eduskunta-instituutio oli ollut jo melko pitkään olemassa ja eduskunta oli kokoontunut alusta eli vuodesta 1907 lähtien tilapäisluonteisissa paikoissa, kun sille alettiin 1920-luvulla suunnitella nykyistä arkkitehti Johan Sigfrid Sirénin (1889–1961) suunnittelemaa ja 1931 valmistunutta rakennusta.³²

Carl Ludvig Engel joutui 1830–1840-lukujen taitteessa muokkaamaan melko väkisin vanhasta kauppiastalosta keisarillisen palatsin ja hänen piti ottaa kaikessa huomioon olemassa olevat perusrakenteet. Julkisivu muuttui melko vähän, mutta se sai kuitenkin muutamia uudesta hallinnollisesta käyttötarkoituksesta kertovia yksityiskohtia: optista lennätintä varten rakennetun tornin, vahtisotilaiden kopit, keisarillisilla kaksipäisillä kotkilla koristellun rauta-aidan ja ortodoksisen kirkon puolikaaren muotoinen ikkunan. Sisätilat muuttuivat sitäkin enemmän ja sisäpihalle rakennettiin Suomen oloissa varsin komeita juhlatiloja. Rakenteellisista rajoitteista ja aikaisemmasta, verrattain arkisesta historiastaan huolimatta rakennus oli saanut kokonaan uuden merkityksen keisarivallan symbolina, joka tuskin jäi hämäräksi kenellekään helsinkiläiselle. Se oli julkisivustaan huolimatta näyttävine saleineen ja arvohuonekaluineen kuin pieni pala Pietarin mahtavaa Talvipalatsia. Rakennuksella oli takanaan noin sadan vuoden mittainen monipolvinen historia kun vuonna 1919 ryhdyttiin luomaan maassamme täysin uutta presidentti-instituutiota. Sitä ei voi pitää samalla tavoin vallan jatkumona keisarin vallalle kuin jo autonomian aikana 1907 muodostunutta eduskuntaa, jonka rooli muuttui Suomen itsenäistymisen myötä varsin vähän. Olihan Suomen suuriruhtinas kuitenkin varsinaisesti Venäjän keisari, jolle Suomen suuriruhtinaskunta oli pieni osa suurta Venäjän valtakuntaa, ja Helsingin keisarillinen palatsi oli merkitykseltään vaatimaton rakennus verrattuna Pietarin ympäristön useisiin loisteliaisiin palatseihin. Tasavallan presidentti oli puolestaan suomalainen tasavaltalainen, jolle Suomi oli itsenäinen maa ja Helsingissä sijaitseva Presidentinlinna oli maan hallinnon aktiivisesti toimiva keskuspaikka.

Suomen itsenäistymisen jälkeinen muutoskausi on mielenkiintoinen Linnan historiassa, sillä presidentti-instituution näyttämö rakentui suoraan Venäjän ylintä valtaa Suomessa ilmentäneisiin tiloihin. Tilannetta voidaan Suomen alueen aikaisemmassa historiassa ehkä verrata siihen, kun kristinuskon tulon aikoihin 1100–1200-luvuilla ensimmäiset kirkot rakennettiin usein vanhojen pakanallisten uhrilehtojen paikalle.³³

Vanha instituutio saatiin syrjäytettyä tehokkaimmin ottamalla sen fyysinen hahmo suoraan uuden syntyvän instituution pääpaikaksi. Mennyt valta ei jäänyt vaarallisesti kummittelemaan hylätyihin tiloihin: uusi valta otti ne haltuunsa ja pyrki häivyttämään sieltä vanhan valtakauden muiston. Toisaalta vanhoissa puitteissa toimiminen saattaa aiheuttaa eräänlaisen illuusion jatkuvuudesta ja lujittaa uuden vallan integroitumista, vaikka kysymyksessä olisikin täysin uudenlainen instituutio. Uusi valta saattaa tarvita tuekseen jonkinlaista uskottavuutta, mihin tarkoitukseen vanhan vallan jalusta on tarkoituksenmukainen. Esimerkiksi Moskovan historiallinen Kremlin palatsikompleksi on hyvä esimerkki tällaisesta, koska se on ollut tärkeä hallintokeskus niin keisarillisen Venäjän, Neuvostoliiton kuin nykyisenkin Venäjän aikana. Näkemystä tukee myös se, mitä olen edellä esittänyt Sri Lankan Kandyn aukion rakennuksista ja Unkarin Pyhän Tapanin kruunusta vallan symboleina. Pohdittaessa tätä asiaa on otettava huomioon myös käytännön syyt: Suomen itsenäistymisen jälkeinen taloudellinen tilanne oli tiukka, vanha keisarillinen palatsi oli joka tapauksessa olemassa ja soveltui rakennuksena hyvin Presidentinlinnaksi, mutta erilaisilla järjestelyillä siihen tarkoitukseen olisi kuitenkin voitu saada Helsingistä jokin olemassa oleva historialtaan poliittisesti neutraali rakennus, kuten näyttävä Seurahuone (nykyisin Helsingin kaupungintalo) Kauppatorin reunalta, jos niin olisi erityisesti haluttu (kuva 1). Mikään lähde ei kuitenkaan edes kerro, että Presidentinlinnaksi olisi harkittu jotain muuta vaihtoehtoa. Esimerkiksi Adolf Hitler ei halunnut asettua 1933 tapahtuneen valtaannousunsa jälkeen Berliinissä keskeisellä paikalla olleeseen vanhaan keisarilliseen kaupunkilinnaan. Hän vältteli muutenkin sen kaltaisia kohteita Saksassa. Hän halusi itselleen täysin uudet vallan näyttämöt, joilla ei ollut minkäänlaista historiallista painolastia. Hitler ei pyrkinytkään vanhan jatkuvuuteen, vaan uuteen mahtavaan kolmannen valtakuntaan.

Tutkimusmenetelmät

Analysoin tutkimuksessani eri aikakausien tyyliihanteiden ja vallanpitäjien mieltymysten merkitystä Linnan interiöörien muotoutumisessa. Liisa-Maria Hakala-Zilliacus lukee sujuvasti Eduskuntataloon kätkeytyvää symbolista kuvakieltä Suomen itsenäisyyden alkuaikojen poliittista ja kulttuurillista tilannetta vasten käyttäen hyväksi Erwin Panofskyn kehittämää kolmevaiheista ikonologista kuvainlukumetodia, joka edellyttää kuva-aiheiden tunnistamista ja lukua

³² Hakala-Zilliacus 2002, 67–72, 91–93.

³³ Purhonen 1998, 159–160.

nimenomaan kirjallisten lähteiden perusteella.³⁴ Siinä pyritään tunnistamaan kuva-aihe, avaamaan siihen liittyvät koodit ja tekemään lopuksi kohteesta analyysi ja kokonaishahmotus. Tämän lähestymistavan soveltaminen keisarillisen palatsin, myöhemmän Presidentinlinnan tutkimiseen on kuitenkin ongelmallista kohteen kerroksellisuuden takia: rakennuksen ulkoisen ja sisäisen olemuksen rakentamisessa on jouduttu vuodesta 1837 lähtien, jolloin se ostettiin keisarilliseksi palatsiksi, mukautumaan enemmän tai vähemmän jo olemassa olevien elementtien sanelemaan ehtoihin. Linnasta tehtäviä tulkintoja on pohdittava ja perusteltava erityisen tarkasti ja kriittisesti. Usein jokin merkitsevältä vaikuttava seikka osoittautuu asiaa tarkemmin selvitettyä ja pohdittua puhtaasti sattumaksi tai ensisijaisesti käytännölliseksi ratkaisuksi, jolle on turha yrittääkään hakea korkealentoisia selityksiä. Kansatieteen puolelta haluan tuoda työhöni tätä käytännönläheistä tulkintaa unohtamatta sitä, että asioihin on usein kätkeytynyt myös selvästi syvällisiä symbolisia eli ikonografisia merkityksiä.

Tämän tutkimuksen kannalta hyödyllinen kansatieteen tutkimusmetodi on kulttuurianalyysi. Se on eräänlaista tutkimuskohteen lähilukua melko joustavalla ja luovalla tavalla, jossa näennäisesti itsestään selvät asiat joutuvat jokapäiväisestä kaoottisuudesta tarkkaan analyysiin ja vertailevaan luokitteluun. Sillä tavoin yritetään purkaa monia arjen ilmiöitä ja löytää niistä pinnan alla olevia laajempia rakenteita, joista ihmiset eivät yleensä ole kovin tietoisia.³⁵ Näin voidaan yrittää selittää ja valaista monia Linnassa liittyviä asioita, joiden kohdalta ei dokumenteista löydy minkäänlaisia perusteluja. Vaikka niitä olisi, pitää niitäkin analysoida kriittisesti.

Tutkimuksellani on selkeästi perustutkimuksen luonne, mitään vastaavaa ei ole aikaisemmin tehty Linnasta. On jo itsessään tärkeää ja mielenkiintoista selvittää, minkälaisia interiöörejä Linnassa on aikojen saatossa ollut ja mikä on niiden historiallinen merkitys, varsinkin kun aiemmassa tutkimuksessa tämä osuus puuttuu lähes kokonaan. Ei pidä kuitenkaan unohtaa niitä lukuisia ihmisiä, jotka ovat sisustuksia eri aikoina luoneet. Näitä ovat olleet keskeisesti Venäjän vallan aikaiset palatsinvaltiot ja arkkitehdit sekä Suomen itsenäisyyden aikaiset linnanvoutit ja virkamiesarkitehdit. Myös esineiden valmistajat ovat tärkeitä. Syvemmällä tasolla on kiinnostavaa pohtia niitä syitä, jotka ovat johtaneet interiöörien erilaisiin valintoihin ja muotoutumiseen. Voidaan esimerkiksi kysyä, miksi keisarilliseen palatsiin hankittiin 1800-luvun eri vuo-

sikymmeninä esineistöä Pietarista, Helsingistä, Lontoosta, Berliinistä ja Turusta.

Tutkimukseni ei tule olemaan pelkästään ulkokoh-taisen tyylihistoriallinen, vaan pyrin paneutumaan kohteeseeni moniulotteisesti. Esimerkiksi Anna-Lisa Amberg on soveltanut Suur-Merijoen kartanoa käsittelevässä tutkimuksessaan Timothy J. Clarkin luomia taiteen sosiologisen tulkitsemisen metodeja, joiden tarkoituksena on selvittää taiteellisen muodon, niiden esittämistapojen, teorioiden, ideologioiden, luokkien ja historian suhde toisiinsa. Clarkin mukaan kokonaisuutta ei kuitenkaan voi koskaan tavoittaa täydellisesti. Hän painottaa kohteen yksityiskohtien tarkastelun ja yhdistämisen tärkeyttä.³⁶ Siis näennäisesti epäolennaisen tuntuisten yksityiskohtien muodostamasta verkostosta on koetettava hahmottaa piilossa olevia kokonaisuuden sisäisen ymmärtämisen ja tulkitsemisen kannalta olennaisia laajempia piirteitä.

Tutkimukseni kohteena ovat siis varsinaisesti rakennuksen interiöörit ja esineet. On olemassa aivan riittävästi tutkimuksia, joissa keisarillinen palatsi ja Presidentinlinna ovat kertomuksen taustalla varjoon jäävänä näyttämönä, huomion kohdistuessa henkilöihin ja tapahtumiin. Haluan rajata katseen tiukasti nimenomaan kohteeseen, lähtemättä sivupoluille.

Tutkimukseni ensimmäisessä vaiheessa, tasavallan presidentin kanslian minulta tilaamassa Presidentinlinnan esineistön inventoinnissa vuosina 2006–2007 jouduin purkamaan kriittisesti kaiken aikaisemman Linnaa ja sen esineistöä koskevan tutkimuksen. Parhaaksi tutkimusmetodiksi hahmottui keskittyminen itse esineisiin ja rakennukseen sekä kirjallisiin ja kuvallisiin alkuperäislähteisiin yrittämällä yhdistää niitä toisiinsa ristiinlukemisella välittämättä liikaa siitä, mitä aiemmat tutkijat olivat päätelleet. Tämä tapahtui sen jälkeen, kun huomasin, että useiden kalustojen osien lukumäärät eivät täsmänneet eri dokumenteissa eivätkä aikaisemmassa Museoviraston tutkijoiden 1970-luvulla tekemässä ja 1990-luvulla täydentämässä inventoinnissa siten, kuin olisi pitänyt. Tein Linnan esineistön varsinaisen inventoinnin viidessä kuukaudessa, mutta sitä seurannut tarkempi analyysivaihe kesti vielä viisi vuotta, ennen kuin sain lukuisien tarkastusten jälkeen palaset oikeille paikoilleen ilman, että mikään tuntui laatimassani rekonstruktiossa enää ontuvan. Varsin useassa kohdin jokin nyt yksinkertaiselta ja päivänselvältä tuntuva uskottavasti todistettu johtopäätös syntyi monen harha-askeleen sekä lopulta oikealla tavoin kohdakkain asettuneiden tiedonmursten kautta. Useita avoimia kysymyksiä väistämättä jää, mutta ne eivät mielestäni enää koske kovin kes-

³⁴ Hakala-Zilliacus 2002, 23; Panofsky 1955, 1–25; Panofsky 1962, 3–17.

³⁵ Ehn & Löfgren 2001, passim.

³⁶ Amberg 2003, 14; Clark 1996, 248–253; Clark 1999, 12.

keisiä ongelmia. Olisi ollut huomattavasti helpompaa, jos Linnan 1800-luvun interiööreistä olisi olemassa kattava kuvamateriaali ja jos kaikissa esineissä olisi tarkasti yksilöivä inventaarionumero, mutta niin ei ollut. Inventointityön aikana pääsin tutustumaan perinpohjaisesti Linnaan ja se tuli varsin tutuksi: minulle on muodostunut siihen varsin henkilökohtainen suhde ja olen pystynyt kirjoitustyöni aikana liikkumaan sekä luontevasti mielikuvissani että aina tarvittaessa konkreettisesti kaikissa sen tiloissa ja suhteuttamaan vanhat dokumentit omiin kokemuksiini. Tämä on suuri etu, sillä on paljon vaikeampaa tutkia rakennusta, jota ei enää ole. Esimerkiksi Lappeenrannassa sijainnut 1885 perustettu keisarillinen residenssi eli Keisaritalo on fyysisenä rakennuksena tuhoutunut jo 1929.³⁷ Vaikka siitä on olemassa tarkat rakennuspiirustukset, useita sisäkuvia tärkeimmistä tiloista, yksityiskohtaisia kirjallisia kuvauksia sekä joukko säilyneitä esineitä, oli kokonaiskuvan saaminen rakennuksesta ja sen sisustuksesta silti erittäin vaikeaa. Jos talo olisi edelleen fyysisesti olemassa, olisi alkuperäisen sisustuksen rekonstruointi aivan toisenlaista.

Tutkimuksen kattama aikaväli, noin sata vuotta, on melko pitkä ja monipolvinen. Olisi tietysti ollut mahdollista rajata se ainoastaan Venäjän vallan aikaan, mutta erityisesti muutosvaihe keisarillisesta palatsista Presidentinlinnaksi on tutkimuksellisesti Linnan historian kiinnostavimpia kysymyksiä. Muutoksen ja siirtymäkausien tutkiminen on ollut viime aikoina suosittua kansatieteessä ja historiatieteissä. Tässä tapauksessa vallan ja sen symboliikan aspekti on siirtymäkausissa keskeinen. Linnaa tarkastellessa tuntuu kuin tutkisi saman näyttämön ja liikuteltavien kulissien toimivuutta kahden täysin erilaisen teatteriseurueen kannalta. Kiinnostavaa on myös se, millä tavoin edeltävän näyttelijäryhmän toiminnan muisto vaikuttaa jälkimmäiseen, vaikka sitä on suorastaan yritetty häivyttää.³⁸

Sen lisäksi, että tutkin arkkitehtonista ja sisustuksellista kokonaisuutta, valtiollista edustustilaa historiaa vasten, nousee tutkimuksessa rinnalle myös klassinen kysymys taidehistoriasta ja tyylikausista, jota ei mielestäni voi täysin ohittaa. On kiinnostavaa pohtia, missä määrin keisarillinen palatsi, myöhempi Presidentinlinna, on heijastellut visuaalisessa mielessä oman olemassa olonsa kulloistakin aikakautta ja ovatko rakennuksen interiöörit esineineen olleet joskus tyyllisiä edelläkävijöitä Suomessa. Vaikka rakennus ei ollut juuri avoinna yleisölle, siellä työskenteli kuitenkin useita helsinkiläisiä puuseppiä, jotka ovat selvästi saaneet vaikutteita pietarilaisista huonekaluista omiin töihinsä, mikä on saattanut levittää uusia huonekalumuotoja

laajemmallekin. Tutkimus keskittyy nimenomaan edustus- ja asuintiloihin, joissa rakennuksen tärkeimmät interiöörit ovat olleet. Näin ollen arkiset toimisto-, keittiö- ja henkilökunnan tilat rajautuvat tässä yhteydessä tutkimuksen ulkopuolelle. Niiden tutkiminen olisi lisäksi melko vaikeaa vähäisen lähde- ja kuvamateriaalin vuoksi. Venäjän vallan aikana rakennuksessa olleen ortodoksisen kirkon käsittely jää tässä yhteydessä melko pintapuoliseksi, koska siitä ei ole löytynyt minkäänlaista kuvamateriaalia. Lisäksi tila on nykyisin jaettu välipohjalla ja väliseinällä kolmeen osaan. Sen sijaan kirkon esineistö on säilynyt suurelta osin, ja se on nykyisin Suomen kansallismuseossa. Yritän paikantaa tutkimuksessani nimenomaan Linnan keskeisimpien asuin- ja juhlatilojen luonteen tärkeimmät murroskohdat ja rakentaa analyysini niiden perusteella.

Ensin esittelen Linnan huonetilojen järjestyksen katsomalla rakennusta ja sen pohjapiirroksia lintuperspektiivistä.³⁹ Sisustettuja huonetiloja lähestyn ikään kuin kävelemällä kuvitteellisesti tekstissä niiden läpi selkeää reittiä pitkin sekä Venäjän vallan että Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmenien aikana, jolloin lukija voi kuvitella itsensä rakennuksen sisään ja samalla seurata etenemistä pohjapiirroksista. Jokainen väliotsikko toimii tekstissä eräänlaisena ovena seuraavaan rekonstruoimaani huonetilaan, joista suurimmassa osassa kuvat ovat tekstin tukena. Kävely tekee ymmärrettäväksi eri tilojen hierarkiat suhteessa toisiinsa ja sen minkälaisen siirtymien läpi on kuljettava päästäkseen esimerkiksi valtaistuinsalista keisarin makuuhuoneeseen.⁴⁰ Vain muutamasta interiööristä on olemassa kuva senkaltaisessa asussa, kuin ne ovat olleet 1800-luvulla. Kirjallisen lähdemateriaalin ja olemassa olevien esineiden perusteella olen pystynyt piirtämään rekonstruktiot viidestä interiööristä sellaisina kuin ne ovat todennäköisesti 1800-luvulla olleet. Kaikkien niiden tilojen, joiden esineistö tunnetaan, rekonstruointi ei kuitenkaan ole ollut mahdollista, jos esineiden sijoittelua ei voida päätellä varmasti.

Koko keisarilliselle seurueelle liian pientä Keisarillista palatsia oli tarkoitus laajentaa huomattavasti 1880-luvulla, mutta hanke raukesi: keisari Aleksanteri III (hallitsi 1881–1894) piti sitä tarpeettomana rakennuksen vähäisen käytön vuoksi.⁴¹ Myöhemminkin rakennus sai muutossuunnitelmia: vuonna 1918 Suomesta suunniteltiin kuningaskuntaa ja entisestä keisarillisesta palatsista oli tarkoitus muokata kuninkaanlin-

³⁷ Relas 2010b, 117–132.

³⁸ Tomkins 2006, passim.

³⁹ Kansatieteilijä Sirkka-Liisa Ranta on käyttänyt muun muassa lintuperspektiivimetodia tarkastellessaan Kuhmoisten kirkonkylää. Ranta 1999, passim.

⁴⁰ Muun muassa Jo Lee ja Tim Ingold ovat kirjoittaneet tästä antropologisesta menetelmästä. Lee & Ingold 2006, 67–86.

⁴¹ Nikula 1992, 140.

na.⁴² Rajaan kuitenkin kuningashankkeeseen liittyvän aihepiirin tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Keskityn nimenomaan siihen, mikä on todella ollut olemassa.

Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni jakautuu kolmeen osaan: johdantoon, käsittelylukuihin 1–4 ja johtopäätöksiin eli lukuun 5. Näiden lisäksi lopussa on liitteenä esineluettelo. Luonteeltaan tutkimus on keskeisesti rekonstruktio. Se alkaa varsinaisesti johdantolukuun sisältyvällä osalla, jossa sijoitan tutkimuskohteeni osa-alueita omiin konteksteihinsä 1800-luvun palatsien ja valtiollisten edustustilojen sekä residenssien joukkoon. Toisessa osassa käyn läpi rakennuksen historian ja tilat: niiden sisustuksen merkityksineen ja käytön siihen eri tehtävissä vaikuttaneine ihmisineen. Jaan tutkimuksen neljään ajalliseen vaiheeseen, joita käsittelen selkeyden vuoksi kronologisesti omissa luvuissaan. Ensimmäisessä niistä kerrotaan vuosina 1811–1837 vireillä olleesta hankkeesta saada Helsinkiin keisarillinen palatsi. Siinä on myös suppea esitys palatsiksi lopulta hankitun Heidenstrauchin talon vaiheista vuosina 1813–1837. Toinen on laajin luku, joka käsittelee rakennuksen aikaa keisarillisena palatsina vuosina 1837–1914. Kolmannessa luvussa paneudun rakennuksen monitahoiseen siirtymäkauteen Venäjän vallan lopulta Suomen itsenäistymisen alkuun 1914–1919, jolloin rakennus toimi venäläisenä sotilassairaalaana, venäläisen vallankumouksen aikaisen sotilaskomitean tukikohtana ja itsenäisen Suomen ulkoministeriönä. Neljäs luku on rakennuksen aika Presidentinlinnana ensimmäisen tasavallan presidentin Kaarlo Juho Ståhlbergin kauden alusta vuodesta 1919 tasavallan presidentti Kyösti Kallion kauden loppuun vuoteen 1940. Jokaisen käsittelyluvun alussa on lyhyt johdatus käsiteltävän aikakauden historiallisiin tapahtumiin, joita vasten Linnan tapahtumia ja niistä tekemiäni päätelmiä tulee katsoa.

Keisariaikaa ja presidenttiaikaa käsittelevät luvut ovat selkeästi laajempia kuin muut ja niihin sisältyy tutkimuksen varsinainen ydin. Käyn niissä molemmissa läpi periaatteessa samat asiat. Ensimmäinen ja kolmas vaihe ovat hieman varsinaisen aiheen ulkopuolelta, mutta ne on otettava mukaan kokonaisuuden hahmottamisen takia. Jako neljään vaiheeseen on perusteltavissa sillä, että samassa rakennuksessa eri aikoina toimineet instituutiot ovat toisistaan hyvin erillisiä ja ne muodostavat täysin oman kokonaisuutensa rakennuksen historiassa. Vaikka niitä voidaan tarkastella itsenäisinä kokonaisuuksina, ne muodostavat historiallisesti ajallisen jatkumon ja sen vuoksi niitä on mielen-

kiintoista verrata kokonaisuuksina toisiinsa. Käsittelen niitä tutkimuksen lopussa luvussa viisi, jossa rakennuksen sisustusta tarkastellaan useasta näkökulmasta koko tutkimuksen aikavälinä, vuosina 1837–1940. Viimeisessä osassa siis luodaan laaja kokonaiskuva tutkimuskohteesta ja esitetään loppupäätelmät.

Esineluettelo ja kuvaukset on sijoitettu aineiston laajuuden vuoksi tutkimuksen loppuun erilliseksi liitteeksi. Ratkaisu selkeyttää ja keventää tutkimuksen rakennetta. Lisäksi liitteessä on mahdollista esitellä yksittäisiä esineitä laajemmin ja tarkemmin. Käytännön syistä aivan kaikkea tunnettua esineistöä on sen runsaslukuisuuden vuoksi ollut mahdotonta ottaa huomioon tässä tutkimuksessa. Mukaan on otettu vain niitä esineitä, jotka ovat olleet pysyvästi mukana sisustuksessa: normaalisti varastoissa olleet astiat, pöytähopeat, kynttilänjalat, tekstiilit ynnä muut sellaiset rajautuvat pois. Sisustukseen olennaisesti kuuluneita verhoja ja mattoja en kuitenkaan voi sisällyttää luetteloon enkä muutenkaan tarkempaan käsittelyyn: niistä on vain hajanaisia tietoja eikä muutamaa Linnassa olevaa vanhaa mattoa voi yhdistää niihin luotettavasti. Kommentoin näitä tekstiilejä vain sisustuksen käsittelemisen yhteydessä ja tämä pätee yhdenmukaisuuden vuoksi myös kirkkok tekstiileihin ja ryijyihin, vaikka ne olisivat säilyneet. Esineiden valintakriteerinä luetteloon on ollut se, että ne on mahdollista yhdistää vanhoihin dokumentteihin ja että ne ovat olleet sisustuksen kannalta olennaisia.

Tutkimuksessa esiintyy noin 450 henkilönimeä, joista olen laatinut henkilöhakemiston. Olen pyrkinyt esittämään selkeyden vuoksi sen yhteydessä historiallisten henkilöiden elinvuodet, mikäli olen saanut ne selville, joten niitä ei mainita erikseen itse tekstissä kuin erityistapauksissa.

Aikaisempi Linnaa koskeva tutkimus ja lähteet

Linnaan liittyvä tutkimus

Intendenttikonttorin, myöhemmän Yleisten rakennusten ylihallituksen ja myöhemmän Rakennushallituksen vuosikertomuksissa mainitaan suurimmat Linnaan liittyneet toimenpiteet. Erityisesti 1900-luvun alun laajennustöistä on tarkka selostus.⁴³ Myös sanomalehdissä on 1800-luvulla toisinaan kerrottu keisarilliseen palatsiin liittyviä uutisia. Suomen itsenäisyyden

⁴² Blomstedt 1992, 56–57.

⁴³ Rakennustilasto 4. Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1904–1907 1908, 1–8.

alkuvuosina Linnan intendenttinä toimineen Juhani Rinteen vuonna 1921 julkaisema kirjoitus on ensimmäinen museoalan tutkijan laatima esitys Linnasta.⁴⁴ Siinä kerrotaan kuitenkin vain lyhyen pintapuolisesti rakennuksen ja sen esineistön historiasta. Linnaa on sittemmin esitelty kautta itsenäisyyden vuosikymmenien lukuisissa presidenttejä ja valtiovierailuja koskevissa julkaisuissa. Museoviraston tutkija Sirkka Kopisto teki Linnassa 1974–1975 yleisluontoisen inventoinnin⁴⁵, joka ei mene asiassa kovinkaan syvälle. Rakennuksesta on julkaistu 1992 kirja⁴⁶, jonka historiaa käsittelevän osan on kirjoittanut Yrjö Blomstedt ja arkkitehtuuria käsittelevän luvun Riitta Nikula, mutta interiöörit ja esineistö jäävät siinä lähes kokonaan huomiotta. Kirja on kuitenkin tärkeä perusteos, vaikka Blomstedtin osuudessa onkin asiavirheitä ja hän jättää kokonaan käsittelemättä monta tärkeää alkuperäislähteistä ilmenevää asiakokonaisuutta. Nikula puolestaan esittelee Linnan arkkitehtuurin peruspiirteet selkeästi ja ymmärrettävästi. Arkkitehti Tuula Pöyhä on tehnyt 2007–2008 laajan ja yksityiskohtaisen selvityksen Linnan rakennushistoriasta huone huoneelta, mistä on tämän tutkimuksen kannalta paljon hyötyä.⁴⁷ Konservattori Kirsi Karpio on vuosina 2009–2011 tutkinut Linnan tärkeimpien huonetilojen seinistä löytyviä maali- ja tapettikerroksia.⁴⁸ Aihetta ei siis ole aikaisemmin juurikaan tutkittu sisustuksen näkökulmasta.

Primääriaineisto

Tutkimustyön kannalta tärkeimpänä primääriaineistona on rakennus ja sen esineistö itsessään. Sen ymmärtämisen ja määrittelyn kannalta välttämättömiä lähteitä ovat erilaiset arkistomateriaalit.

Tärkeänä lähdeaineistona ovat Rakennushallituksen arkistoon kuuluvat piirustukset, joita on olemassa 1810-luvulta asti, joskaan kaikki alkuvaiheen aikaiset piirustukset eivät ole säilyneet. Myös rakennuksen muutosvaiheen piirustuksia 1830–1840-lukujen taitteesta on kattavasti tallella. Niihin sisältyvät myös kolmen silloin rakennetun juhlasalin interiöörien suunnitelmat. Seuraava tärkeä piirustussarja koskee 1900-luvun alussa tehtyä laajennusta. Lisäksi 1900-luvulta on olemassa sarja piirustuksia pienemmistä muutoksista. Piirustuksiin ja rakentamiseen liittyy luonnollisesti erilaista asiakirjamateriaalia.

Vuosina 2006–2007 tekemäni inventoinnin yhteydessä selvisi, että keisarikunnan palatsin alkuperäistä

esineistöä on säilynyt Linnassa varsin runsaasti, vaikka sitä on myyty sisustamisen uusimisen yhteydessä huutokaupalla useaan otteeseen jo 1800-luvun lopulla. Myös Suomen itsenäisyyden aikana vanhempaa irtaimistoa on joutunut eri syistä pois. Eriakaisista itsenäisyyden kauden valokuvista on tunnistettavissa Venäjän vallan aikaisen kalustuksen kadonneita osia. Kokosin inventoinnissa yhteen vuosien saatossa hajalleen joutuneet kalustokokonaisuudet, joiden osia oli sijoitettu eri puolille Linnaa ja toisinaan yhdistetty eri kalustojen osista muodostetuiksi ryhmiä. Osa alkuperäisestä irtaimistosta oli siirtynyt aikojen kuluessa tasavallan presidentin kesäasuntoon Naantalissa Kultarantaan, Helsingin Meilahdessa sijaitsevaan Tamminiemeen sekä valtioneuvoston eri tiloihin. Esineitä on lisäksi päätyntä Suomen kansallismuseoon ja Helsingin kaupunginmuseoon. Olen myös jäljittänyt palatsissa alun perin olleen keisarikunnan taidekokoelman, joka oli osittain sijoitettu Suomen itsenäistymisen jälkeen muualle.⁴⁹ Vastaavasti Linnaan oli siirretty Suomen itsenäisyyden aikana melko paljon vanhaa esineistöä muista valtion kiinteistöistä, mutta osa siitä on alkuperältään epävarmaa. Suomen itsenäistymisen jälkeen sinne on hankittu uusia esineitä vain vähän. Ne ovat luonteeltaan lähinnä kokonaisuutta täydentäviä lisäosia tai niitä on sijoitettu vähemmän keskeisiin tiloihin kuten makuu- ja toimistohuoneisiin. Itsenäisyyden aikana teetettyjä presidenttien ja heidän puolisoittensa muotokuvia sekä Heimolan talosta 1930-luvulla tuotua Walter Runebergin *Lex*-veistosta⁵⁰ lukuun ottamatta Linnaan on hankittu tai lahjoitettu 1919–1940 vain vähän taideteoksia. Ne eivät ole taiteellisesti arvokkaita erityisen merkittäviä eivätkä ole koskaan olleet sisustuksessa tärkeillä paikoilla: raja niiden käsittelyn tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Sen sijaan Ateneumin taidemuseo on tallettanut Linnaan runsaasti taidetta vuodesta 1920 lähtien.

Jäljitin esineistön alkuperää laajalla asiakirja- ja kuva-aineistojen läpikäynnillä. Tärkeimmät lähdesarjat keisarikunnalta ajalta ovat Kansallisarkistossa säilytettävät Rakennushallituksen arkistoon sisältyvät tilitykset keisarikunnan palatsin kunnossapidosta sekä myös Kansallisarkistossa olevat tasavallan presidentin kanslian arkistoon sisältyvät keisarikunnan palatsin inventaarioluettelot, kirjeenvaihto ja muut hallinnolliset paperit.

Tilityksiin, joita on olemassa vuosilta 1838–1900, sisältyvät kuitit palatsiin hankitusta tavarasta, siellä

⁴⁴ Rinne 1921, 214–223.

⁴⁵ Kopisto 1975.

⁴⁶ Koivisto & Blomstedt & Nikula & Peisa 1992.

⁴⁷ Pöyhä 2008.

⁴⁸ Karpio 2011.

⁴⁹ Relas 2009.

⁵⁰ Vuonna 1909 rakennettu Onni Tarjanteen suunnittelema Heimolan talo sijaitsi Hallituskatu 15:ssä (nykyisin Yliopistokatu 5). Suomen eduskunta kokoontui siellä vuosina 1911–1930. Rakennus purettiin 1969.

tehdystä rakennus- ja korjaustöistä sekä kaikista joka-päiväisistä kuluista. Aineisto ei kuitenkaan ole täysin aukoton, esimerkiksi vuodet 1851–1854 puuttuvat kokonaan ja selvästi muidenkin vuosien aineistoa puuttuu etenkin 1890-luvulta. Ensimmäinen inventaarioluettelo on vuodelta 1837. Siinä on luetteloituna tarkasti se esineistö, joka tuolloin siirrettiin palatsiin entisestä kenraalikuvernöörin talosta Senaatintorin reunalta. Toinen inventaarioluettelo on vuodelta 1838. Siihen sisältyy omana kokonaisuutenaan edellisen vuoden luettelossa mainitut esineet ja samana vuonna Pietarista hankitut uudet huonekalut. Näistä vuoden 1838 hankinnoista on olemassa lisäksi laskut ja tavaran-toimituslistat. Ne on laadittu toisistaan poikkeavin tavoin. Niissä olevia tietoja yhdistelemällä on ollut mahdollista saada esineistöstä hyvä kokonaiskuva, joka on ollut suureksi avuksi määrittelyssä ja tunnistetta-essa Linnassa yhä olevia esineitä. Määrittelyille antaa luotettavuutta esineistön vertaaminen tuon ajan venäläisiä huonekaluja käsittelevään kirjallisuuteen. Toinen esineistön hankkimisen kannalta tärkeä vuosi on 1843, jolloin esineitä tilattiin palatsiin Pietarin lisäksi myös helsinkiläisiltä puusepiltä ja kauppiailta. Näistäkin esi-neistä suuri osa on edelleen tunnistettavissa luotetta-vasti.

Huonekohtaiset inventaarioluettelot ovat huomatta-van erilainen lähdesarja kuin aikaisemmat 1830-luvulla tehdyt esinetyypin ja materiaalin mukaan järjestetyt inventaarioluettelot, jotka on tehty ennen palatsin var-sinaista sisustamista. Ensimmäinen tällainen huone-kohtainen sisustusta kuvaileva inventaario on vuodelta 1845. Se on tehty pian sen jälkeen kun, palatsin vuosia kestäneet laajennus-, muutos- ja sisustustyöt olivat valmistuneet. Tässä inventaariossa luetellaan palatsin kaikkien huoneiden sisustus aina verhoja myöten sekä varastoissa olevat astiat ja kaikenlaiset muut esineet, mutta tarkkuudeltaan se on hieman epätasainen. Siitä saa kuitenkin varsin kattavan yleiskuvan sisätilojen luonteesta, ja lähes kaikki hankintapapereissa mainitut esineet ovat selkeästi tunnistettavissa siitä. Huonekalu-jen puulajia, verhoilua ja muita yksityiskohtia sekä eri kalustojen kokoonpanoa koskevat tarkat tiedot mah-dollistavat näiden eri lähdesarjojen luotettavan yhdis-tämisen. Tosin ongelmia aiheuttaa se, että esineitä on lueteltu inventaariossa jonkin verran enemmän, kuin mitä voidaan löytää kenraalikuvernöörintalosta tuotu-jen esineiden luettelosta ja palatsiin uutena hankittujen huonekalujen kuiteista. Tämä kertoo siitä, että kaikkea arkistoaineistoa ei ole nähtävästi säilynyt tai irtaimistoa on kulkeutunut palatsiin myös joillain muilla tavoilla. Säännöllisesti joka vuosi tehtyjen inventaarioluette-loiden sarja alkaa vuodesta 1858 ja niitä on olemassa vuoteen 1907 asti, mutta vuosien 1895–1896 ja 1905 inventaariot puuttuvat välistä. Seuraava inventaario

on vuodelta 1917. Osassa Linnassa olevista huoneka-luista on edelleen näkyvissä lyijykynällä todennäköi-sesti 1860-luvulla tai viimeistään 1870-luvun alussa tehty merkintä sijaintipaikasta, joka täsmää vuosien 1858–1901 inventaarioissa käytössä olleeseen huone-numerointiin.⁵¹ Nämä merkinnät ovat auttaneet huo-mattavasti 1800-luvun sisustuksen rekonstruoinnista. Inventaarioluetteloiden tarkkuus on melko vaihteleva, esimerkiksi taulut on toisinaan yksilöity tarkasti ja toisinaan puhutaan vain kultakehyksisistä tauluista. Vähän ennen kun venäläinen sotilaskomitea otti hal-tuunsa keisarillisen palatsin keväällä 1917, tehtiin siitä sotasairaalakauden päättymisen jälkeen inventaario-luettelo, jota varten esineet palautettiin varastoista omille paikoilleen sotaa edeltävän tilanteen mukaisesti. Se on olemassa olevista inventaarioista kaikkein tarkin ja antaa selkeän kuvan palatsin sisustuksen tilanteesta Venäjän vallan ajan loppuvaiheessa.

Palatsin kirjeenvaihtoa on vuosilta 1837–1855 jäl-jellä varsin niukasti. Saapuneita kirjeitä ja lähetettyjen kirjeiden konsepteja on alettu arkistoida systemaatti-sesti vasta vuodesta 1856 lähtien. Sarja ulottuu 1890-luvulle, jolloin se muuttuu muiden tuon ajan lähdesar-jojen tavoin tuntemattomasta syystä selvästi fragmen-taariseksi. 1900-luvun alusta aineistoa on enää vähän. Se koostuu pääasiassa palatsin ja Pietarissa toimineen Suomen ministerivaltiosihteerin viraston välisestä kir-jeenvaihdosta, jonka tärkein anti tälle tutkimukselle on palatsin taidehankintoihin liittyvät asiat.

Olemassa olevien aineistojen perusteella on mah-dollista rekonstruoida varsin kattavasti palatsin esi-neistön historia, mutta epävarmimmat tapaukset olen jättänyt tutkimuksestani pois: Linnassa on nykyään vanhoja esineitä, joita ei voi yhdistää luontevasti doku-mentteihin. Tutkimuksen kannalta ne ovat ongelmalli-sia, koska ne ovat voineet tulla Linnaan jo 1800-luvulla tai vasta Suomen itsenäistymisen jälkeen.

Tärkeä palatsin käyttöä valaiseva lähdeaineisto ovat 1800-luvun suomalaisissa sanomalehdissä julkaistut kirjoitukset, joissa selostetaan varsin tarkkaan kaikki Helsingissä tapahtuneet keisarilliset vierailut. Ne avaavat autenttisuudessaan tärkeän näkökulman palat-sin käyttöön ja elämään.

Helsingin keisarillisen palatsin sisätiloista oleva kuva-aineisto on niukkaa. On epätodennäköistä, että sitä enää löytyisi olennaisesti lisää Venäjältäkään. Kuvat esittävät lähinnä juhlasaleja. Suomen itsenäisyy-den alkuvuosina otetuissa kuvissa osa tiloista näyttää säilyneen ilmeisen samanlaisina kuin Venäjän vallan

⁵¹ Merkintöjen ajoitus perustuu niiden vertailuun inventaarioluete-loiden kanssa. Kaikki merkinnät on tehty samalla käsialalla ja samalla tavalla, joka puhuu sen puolesta, että ne ovat melko saman-aikaisia.

ajan lopulla. Niukka kuva-aineisto ei ole ongelma: sisustus ja sen olemus on mahdollista rekonstruoida tärkeimpien huonetilojen osalta varsin tarkasti asiakirjatietojen sekä Pietarin Talvipalatsin interiööreistä 1850–1870-luvuilla tehdyn dokumentaarisen akvarellisarjan perusteella.⁵² Talvipalatsin sisustusta voi pitää hyvällä syyllä tärkeänä vertailuaineistona, koska palatsi sisustettiin vuoden 1837 tulipalon jäljiltä uudelleen samaan aikaan ja pitkälti samankaltaisilla samojen liikkeitten huonekaluilla kuin Helsingin keisarillinen palatsi. Kuvat tukevat ja täydentävät asiakirjatietoja erityisesti värikyksen ja tekstiilien osalta. Lisäksi ne kertovat havainnollisesti tuon ajan venäläisen palatsisistuksen yleisestä olemuksesta. Myös muista venäläistä keisarillisista palatseista on olemassa vastaavanlaista aineistoa, mutta ne eivät ole samalla tavoin ajallisesti täsmälleen rinnakkaisia.

Entinen keisarillinen palatsi muutettiin Presidentinlinnaksi vuonna 1919. Tähän tutkimukseen lukeutuvista Linnan sisätiloista on olemassa vuosilta 1920–1925 kattava kuva-aineisto, jonka perusteella pystyy todentamaan sisustuksen tärkeimmät muutosvaiheet ja eri tilojen kulloisenkin käytön lukuun ottamatta presidenttien perheiden yksityistiloja kolmannen kerroksen Mariankadun puoleisessa siivessä. Sen jälkeiseltä ajalta vuoteen 1940 asti on olemassa vähemmän varsinaisia interiöörikuvia, mutta erilaisia toiminnallisia kuvia on sen sijaan runsaasti. Ne kuitenkin keskittyvät rakennuksen tärkeimpiin tiloihin. Valokuvat muodostavat Linnan sisustuksen tutkimisen kannalta Suomen itsenäisyyden ajan merkittävimmän lähdeaineiston. Se on kuitenkin luonteeltaan melko sattumanvarainen, sillä kaikkia tiloja ei suinkaan kuvattu joka vuosi, etenkin joka kulmasta. Tasavallan presidentit perheineen toivat Linnaan myös omia tavaroitaan, mikä antoi jokaiselle presidenttikaudelle oman ilmeensä rakennuksessa. He muokkasivat muutenkin sisustusta omien mieltymystensä mukaan.

Itsenäisyyden aikainen asiakirja-aineisto Linnan arkistossa ei ole sisustuksen tutkimisen kannalta kovinkaan antoisa. Inventaarioluetteloita on olemassa ainoastaan vuosilta 1921–1923 ja 1925. Sen jälkeen niitä ei tehty lainkaan ennen vuotta 1948. Inventaarioluetteloista siis selviää sisustuksen tilanne ainoastaan Ståhlbergin aikana, mutta niihin ei ole merkitty presidenttiparin yksityisiä huonekaluja, jotka on mahdollista erotella Linnan sisätilojen valokuvista, joita voi myös verrata presidenttien yksityiskodeista oleviin valokuviiin. Tilikirjoista käy ainoastaan ilmi sisustukseen ja huonekaluihin käytetyt rahasummat, mutta tarkempia erittelyjä ja kuitteja ei ole muutamaa poikkeusta lukuun

ottamatta säilynyt. Sisustusta ja Ateneumista lainattua taidetta koskevaa kirjeenvaihtoa on olemassa lähinnä vain 1910–1920-lukujen taitteesta, vaikka muutoksia on tapahtunut sen jälkeenkin.

Linnan keskeisiin tiloihin on hankittu itsenäisyyden aikana melko vähän uutta esineistöä. Sisustusta on lähinnä muutettu tekstiileillä ja uusilla värikyksillä. Rakennukseen 1919–1940 tehdyistä muutoksista ovat vastanneet pääasiassa rakennushallituksen arkkitehdit.

Tasavallan presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergin aikana adjutantit pitivät Linnan tapahtumista tarkkaa päiväkirjaa vuosina 1920–1925, mitä ei tehty myöhempien tasavallan presidenttien kausina. Se antaa yhdessä presidentinrouva Ester Ståhlbergin samalta ajalta olevan päiväkirjan⁵³ kanssa mielenkiintoisen kuvan Linnan elämästä Suomen itsenäisyyden alkuvuosina. Tasavallan presidentti Lauri Kristian Relander piti itse päiväkirjaa presidenttiaikanaan vuosina 1925–1931.⁵⁴ Tosin se kertoo enemmän ajankohtaisista poliittisista asioista kuin elämästä Linnassa. Vuosina 1931–1937 tasavallan presidenttinä olleen Pehr Evind Svinhufvudin ja vuosina 1937–1940 tasavallan presidenttinä olleen Kyösti Kallion kausilta ei oikein ole olemassa edellä mainitun kaltaista tämän tutkimuksen kannalta arvokasta autenttista dokumenttiaineistoa. Tasavallan presidenteistä on tehty yhdessä ja erikseen useita runsaasti kuvitettuja teoksia, jotka ovat luonnollisesti keskeisiä lähteitä heidän aikakausiensa pohdittaessa. Tärkeimmät niistä ovat Sakari Virkkusen 1970–1980-lukujen taitteessa kirjoittamat Ståhlbergista, Relanderista, Svinhufvudista ja Kalliosta, koska niissä on varsin kulttuurihistoriallinen näkökulma ja niitä varten on haastateltu runsaasti heidän perheenjäseniään elämästä Linnassa.⁵⁵

Tutkimuksessa on siis kaksi toisistaan poikkeavaa ajanjaksoa, joitten jälkeensä jättämät dokumentit ovat luonteeltaan erilaisia lähdesarjoja. Se ei kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta este, vaan sisustuksen eri vaiheista on niiden perusteella mahdollista luoda yhtenäisen kokonaiskuva.

⁵³ Ståhlberg 1985.

⁵⁴ Relander 1967.

⁵⁵ Virkkunen 1978; Virkkunen 1979; Virkkunen 1981; Virkkunen 1983.

⁵² Korshunova & Bushmina & Semionova 1995.

1. HELSINGIN KEISARILLINEN PALATSI -HANKE JA HEIDENSTRAUCHIN KAUPPIASTALO VUOSINA 1811–1837

Noin 600 vuotta Ruotsin valtakunnan osana ollut Suomi liitettiin vuosina 1808–1809 käydyin Suomen sodan jälkeen osaksi Venäjän keisarikuntaa. Suomen itäiset osat Venäjä oli valloittanut jo 1700-luvun ensimmäisellä puoliskolla käydyissä Suuressa pohjan sodassa ja Hattujen sodassa. Näistä alueista käytettiin nimitystä Vanha-Suomi.⁵⁶ Suomesta tehtiin 1809 autonominen suuriruhtinaskunta, koska avarakatseinen keisari Aleksanteri I (hallitsi 1801–1825, Suomen suuriruhtinaana 1809–1825) halusi osoittaa armollisuuttaan Suomea kohtaan ja kohdella sitä edistyksellisenä erityisalueena. Alkajaisiksi hän kutsui säädyt koolle maapäiville, jotka pidettiin Porvoossa 1809. Aleksanteri I halusi Suomen saavan etäisyyttä vanhaan emämaahan Ruotsiin muun muassa tekemällä Helsingistä virallisesti maan pääkaupungin vuonna 1812, koska se oli lähempänä Pietaria kuin vanha, liikaa Ruotsin suuntaan ollut pääkaupunki Turku. Samana vuonna Vanha Suomi liitettiin hallinnollisesti autonomiseen Suomen suuriruhtinaskuntaan.⁵⁷

Helsingissä pääkaupungin rakentamisen saattoi aloittaa melkein puhtaalta pöydältä, koska kaupunki oli varsin pieni ja sen itäinen osa oli tuhoutunut suurelta osin vuoden 1808 suuressa tulipalossa. Hallitusneuvos Johan Albrecht Ehrenström määrättiin suunnittelemaan kaupungille uusi asemakaava, ja 1810-luvulla Pietarissa vaikuttanut saksalainen arkkitehti Carl Ludvig Engel nimitettiin Suomen intendenttikonttorin johtajaksi. Hän sai siinä ominaisuudessa johtaa kaupungin uusien rakennusten suunnittelua ja luoda siitä keisarilliset vaatimukset täyttävän empirehenkisen kaupungin, johon tulisi kuulumaan myös keisarillinen palatsi. Vähitellen merkittävät toiminnot siirtyivät Turusta Helsinkiin, viimeisenä yliopisto, jonka muuttoa vauhditti 1827 tapahtunut Turun palo.⁵⁸

Jälleenrakennus oli päässyt jo melko hyvään vauhtiin vuonna 1819, jolloin keisari Aleksanteri I vieraili Helsingissä, joka oli osa suurta Suomen suuriruhtinaskuntaan tekemäänsä matkaa. Seuraava keisarivierailu Helsinkiin tapahtui 1833, jolloin keisari Nikolai I (hallitsi 1825–1855) ja keisarinna Aleksandra Feodorovna saapuivat kaupunkiin. Helsingin ilme oli jo aivan toinen

kuin Aleksanteri I:n vieraillessa, koska keskustan jälleenrakennus oli saatu varsin pitkälle. Myös Suomen hallinto oli saanut melko vakiintuneen muodon. Kenraalikuvernööri oli keisarin edustaja Suomessa ja ministerivaltiosihteeri hoiti Suomen asioita Pietarissa. Suomessa hallinnosta vastasi senaatti, joka oli jakautunut talousosastoon ja oikeusosastoon. Suomi alkoi muistuttaa valtiota, toisin oli Ruotsin vallan aikana, jolloin alueen hallintoa johdettiin tiukemmin emämaasta käsin.⁵⁹

Vuonna 1820 valmistunut Heidenstrauchin talo, josta vuonna 1837 tuli keisarillinen palatsi, liittyy synthyistorialtaan juuri tähän vaiheeseen Helsingin rakentamista. Sen suunnittelu alkoi 1813, pian sen jälkeen kun Suomesta oli tehty Venäjän valtakuntaan kuuluva suuriruhtinaskunta ja Helsingistä sen pääkaupunki.

Palatsihanke vuosina 1811–1837

Luutnantti Anders Kocken ja maaherra Gustaf Stjernvallin vuonna 1811 laatimassa asemakaavaehdotuksessa oli mukana myös keisarillinen palatsi. Sille oli varattu paikka barokki-ihanteen mukaisesti kaupungin keskeisimmältä kohdalta pieneltä kukkulalta, jonka alapuolella oli keskusaukio. Se olisi näyttävänä dominanttirakennuksena hallinnut koko kaupunkia kohoten sen yläpuolelle ja korostanut symbolisesti keisarin valtaa. Kaupungin lopullisen asemakaavan 1812 luonut hallitusneuvos Johan Albrecht Ehrenström kuitenkin kritisoi sijoitusta, koska hän piti kukkulalta avautuvaa kattomaisemaa rumana, eikä hän pitänyt tärkeänä palatsin kaupunkikuvallista hallitsevuutta. Hän totesi paikan sopivan paremmin kirkolle. Sinne rakennettiinkin 1830-luvulla Nikolainkirkko eli nykyinen Tuomiokirkko.⁶⁰

Sen sijaan Ehrenström ehdotti keisarillisen palatsin paikaksi Kruununhaan Tykkihuoneenmäkeä suunnitelleen nykyisen Meritullintorin ja Kirkkokadun välisellä alueella, koska se oli sijaintinsa puolesta eristetympi ja näkymiltään kauniimpi alue. Sinne rakennetusta palatsista avautuisi näköala aukion yli satamaan, ja rakennus hallitsisi itäistä kaupunkia. Mäen takana ollut suo oli tarkoitus muuttaa keisarilliseksi puutarhaksi.⁶¹ Lähetyville nykyisen Ritarihuoneen tontille oli asemakaavassa merkitty valtiopäivätalon paikka, jonka sijainti olisi ollut edullinen, sillä palatsiin oli tarkoitus tulla valtaistuinsali.⁶²

⁵⁶ Tommila 2008, 8–10.

⁵⁷ Blomstedt 1992, 12–14; Klinge 1997, 11–24; Tommila 2008, passim.

⁵⁸ Blomstedt 1992, 12–14.

⁵⁹ Tommila 2008, 98–106; Klinge 1997, passim.

⁶⁰ Mutreich 1968, 32–33.

⁶¹ Mutreich 1968, 32–33.

⁶² Putkonen 1990b, 110.

Palatsin suunnittelu eteni kuitenkin hitaasti. Tilapäisenä Helsingin ensimmäisenä keisarillisenä residenssinä toimi Senaatintorin etelälaidalla sijaitseva entinen Bockin talo, joka oli laajennettu vuosina 1816–1819 alunperin 1763 rakennetusta kaksikerroksisesta kivisestä kauppiastalosta kenraalikuvernöörin taloksi. Keisari Aleksanteri I asui siellä vuoden 1819 Helsingin vierailunsa aikana ja keisari Nikolai I Helsingin vierailullaan 1833. Rakennus oli tarkoitukseensa aivan liian pieni ja vaatimaton, mutta se ehti palvella väliaikaista tarkoitustaan lähes kaksikymmentä vuotta.⁶³

Ehrenström tuli vuosien kuluessa toisiin ajatuksiin palatsin paikasta. Hän kirjoitti 1822 kenraalikuvernöörille ja pyysi lupaa saada muuttaa suunnitelmaa, sillä Tykkihuoneenmäki oli kuitenkin liian ahdas paikka palatsille, eikä se olisi antanut mahdollisuutta myöhemmille laajentamisille. Lisäksi viereinen satama oli muuttunut entistä vilkkaammaksi ja tulisi laajentessaan häiritsevän lähelle palatsia. Ehrenström ehdotti uudeksi paikaksi palatsille Ullanlinnan kallioiden lakea Unioninkadun päässä. Hän perusteli ajatusta sillä, että palatsi olisi ollut siellä hallitsevalla ja tilavalla paikalla kaupungin laidalla, josta oli hienot näkymät niin kaupunkiin, Viaporiin kuin avomerellekin. Hän vetosi myös siihen, että itse keisari Aleksanteri I oli erityisesti ihastellut kyseistä näköalapaikkaa Helsingin vierailullaan 1819. Ehrenströmin mukaan tontti oli riittävän suuri kunnolliselle palatsille ja sen talousrakennuksille. Sinne olisi tullut keisarin ja keisarinnan huoneistot, ruokasali, tanssisali, kreikkalais-katolinen kappeli ja valtaistuinsali sekä keittiötilat. Palatsin olisi suunnitellut Engel joko empiretyyliin tai uusgotiikkaa edustavaksi, jota Ehrenström piti käyttötarkoitusta ajatellen arvokkaampana.⁶⁴ Hanke ei kuitenkaan edennyt, ja keisari Nikolai I päätti 1828, että paikalle rakennetaan Turusta Helsinkiin muuttaneen Keisarillisen Aleksanterin Yliopiston tähtitieteellinen observatorio, jonka senkin suunnitteli Engel.⁶⁵ Samana vuonna raukesivat lopullisesti myös suunnitelmat keisarillisen palatsin sijoittamisesta Tykkihuoneenmäelle, joka jaettiin asutontonteiksi.⁶⁶

Asiat saivat 1830-luvun puolessa välissä uutta vauhtia, kun Senaatintorin laajentamisen vuoksi vanha raatihuone määrättiin purettavaksi ja kaupungin asettama komitea halusi ostaa uudeksi raatihuoneeksi kenraalikuvernöörin talon, jonka tiedettiin yleisesti olevan soveltumaton tarkoitukseensa. Tällöin alettiin pohtia jonkin olemassa olevan rakennuksen hank-

kimista kenraalikuvernöörin käyttöön, rakennuksen jossa olisi myös tilat keisaria varten.⁶⁷ Yhtenä vaihtoehtona pidettiin kauppaneuvos Heidenstrauchin talon ostamista, mahdollisesti Otto Wilhelm Klinckowströmin aloitteesta, joka asui niihin aikoihin talossa. Asiaa hoitanut kenraaliluutnantti Alexander Amatus Thesleff määräsi 1836 intendentti Carl Ludvig Engelin selvittämään Heidenstrauchin talon soveltuvuutta uuteen tarkoitukseensa. Laajassa mietinnössä todettiin, ettei siihen kuitenkaan mahtuisi sekä keisarillista residenssiä että kenraalikuvernöörin tiloja. Myös päävartion sijoitus oli ongelmallinen. Engel korosti, että porvarissäädyn vaatimustason mukaan rakennettu talo oli monin tavoin soveltamaton ja aivan liian vaatimaton korkeampaan valtiolliseen tarkoitukseen. Sen laajentaminen olisi lisäksi ollut vaikeaa. Engel piti myös rakennuksen sijaintia kadunkulmauksessa rauhattomana.⁶⁸

Loppuvuodesta 1836 Engel esittikin, että Katajanokan pohjoisosan kallioidelle rakennettaisiin kokonaan uusi palatsi. Toisena mahdollisena tonttina sille olisi ollut Esplanadin puiston itäpää, jolloin Esplanadista olisi tullut luontevasti keisarillinen puutarha, johon Heidenstrauchin talon kohdalla ei olisi ollut lainkaan mahdollisuutta. Lisäksi viereisen Kauppatorin katsottiin olevan sopiva paraatikenttäkäyttöön. Ilmeisesti Katajanokka oli kuitenkin ensisijainen paikka rakennukselle. Palatsi olisi ollut kalliolla ja sen alapuolella rannassa päävartio. Engel ideoi sitä olemukseltaan joko roomalaiseksi linnoitukseksi tai keskiaikaistyyppiseksi ritarilinnaksi, jota hän itse enemmän kannatti. Viimeksi mainittu vaihtoehto olisi todennäköisesti edustanut ajankohtansa uusinta muotia, uusgotiikkaa.⁶⁹ Lauri Putkosen mielestä Engelin Esplanadille suunnitteleman palatsin pääkerroksen pohjakaava muistuttaa juuri roomalaista linnoitusta, *castrumia*.⁷⁰ Thesleff esitti vielä yhtenä vaihtoehtona Pohjoisesplanadin varrelle rakennetun Seurahuoneen (kuva 1) hankkimista tähän tarkoitukseen: siihen saataisiin pienempää Heidenstrauchin taloa helpommin sijoitettua sekä kenraalikuvernöörin että keisarin tarvitsemat tilat, ja se olisi kustannuksiltaan myös järkevämpi vaihtoehto.⁷¹

Keisari Nikolai I kuitenkin päätti 10.5.1837 päivityksessä käskykirjeessään kenraalikuvernööri ruhtinas Aleksandr Sergejevitš Menshikoffille kustannuslaskelmiin vedoten, että Heidenstrauchin talo ostettaisiin pelkästään keisarilliseksi palatsiksi ja kenraalikuvernöörin toiminnot sijoitettaisiin muualle.⁷² Vanha

⁶³ Blomstedt 1992, 31–34; Engel 1989, 117–118; Pöykkö 1990, 29–30; Topelius 1986, 75.

⁶⁴ Muntreich 1968, 35.

⁶⁵ Putkonen 1990b, 109–112.

⁶⁶ Muntreich 1968, 35–36.

⁶⁷ Blomstedt 1992, 31.

⁶⁸ Muntreich 1968, 36–38.

⁶⁹ Muntreich 1968, 36–38.

⁷⁰ Putkonen 1990b, 111–112.

⁷¹ Blomstedt 1992, 34; Muntreich 1968, 40.

⁷² Keisari Nikolai I:n kirje kenraalikuvernööri Aleksandr Sergejevitš Menshikoffille 5.10.1837. Vuoden 1837 kirjeet. VSV. KA; Muntreich

kenraalikuvernöörin talo myytiin kaupungille raati-huoneeksi 100 000 ruplalla, jolla valtio sai ostettua Heidenstrauchin talon, vaikka kauppaneuvos olikin aluksi pyytänyt siitä huomattavasti korkeampaa hintaa. Talo siirtyi valtion käyttöön 1.10.1837.⁷³ Tämän jälkeen sinne siirrettiin kaupungille luovutetun vanhan kenraalikuvernöörin talon tärkein irtaimisto.⁷⁴

Nikolai I ei nähtävästi pitänyt palatsia niin tärkeänä, että sitä varten olisi pitänyt tehdä kokonaan uusi rakennus, vaikka hankkeella olisi saatu kaikki tarvittavat vaatimukset täyttävä edustava palatsi. Esimerkiksi Moskovaan rakennettiin vuosina 1838–1849 kokonaan uusi Kremlin Suuri palatsi, jonka suunnitteli venäläis-bysanttilaiseen tyyliin erikoistunut arkkitehti Konstantin Andrejevitš Ton. Moskova oli kuitenkin Venäjän valtakunnassa Helsinkiä huomattavasti keskeisempi kaupunki: sinne oli ymmärrettävää saada kunollinen palatsi, vaikka se ei ollut jatkuvassa käytössä. Se tuli varsin kalliiksi, eikä valtiolla ollut loputtomasti varoja vähemmän tärkeitä kohteita, kuten Helsingin keisarillista palatsia varten.⁷⁵ Nikolai I:llä ei ilmeisesti ollut enää tarvetta representoida keisarin valtaa Suomessa kaupunkikuvallisesti näyttävällä, mutta vähän todellisessa käytössä olevalla palatsilla. Keisarillisuus tuli Helsingissä muutenkin voimakkaasti esiin tärkeitten päivittäisessä käytössä olevien hallintorakennusten, yliopiston rakennusten ja kasarmien edustaman komean venäläistyyllisen empirearkkitehtuurin muodossa. Helsingin uusi keskusta itsessään oli keisarillisuuden arvovaltainen representaatio. Nikolai I:n palatsiksi valitsema entinen Heidenstrauchin talo on toki maisemallisesti hienolla paikalla meren rannalla, mutta se jää silti hieman syrjään, eikä se mitenkään korosta omaa olemassa oloaan, vaikka tekee hillityn arvokkaan vaikutelman. Vertailukohtana rakennuksen statukseen liittyvästä vallasta voidaan esittää Kristianiasa (nykyisin Oslo) Norjassa kuninkaan linna: se päätettiin rakentaa 1820-luvulla kaupunkikuvallisesti erittäin hallitsevalle paikalle representoimaan norjalaisille uuden hallitsijan valtaa Tanskan luovutettua Norjan Ruotsille 1814 (kuva 4). Uutta Bernadotten hallitsijasukua ollut kuningas Kaarle XIV Juhana tarvitsi oman valtansa tueksi näyttävyyttä, ja Kristianiaan tarvittiin uusi monumentaalirakennus uuden aikakauden merkiksi. Suomessa tilanne oli toinen: Helsinki rakennettiin uudelleen, yksittäistä vallan monumenttia ei tarvittu.⁷⁶

Heidenstrauchin talon rakentaminen

Nykyään Presidentinlinnana tunnetulla rakennuksella on alun perin ollut nykyisestä poikkeava käyttötarkoitus. Sen rakennutti Helsingin varakkain kauppias, kauppaneuvos Johan Henrik Heidenstrauch. Hänen isällään kauppias Petter Heidenstrauchilla oli ollut nykyisen päävartion tontilla talo, joka oli tuhoutunut Helsingin itäisen puolen suuressa tulipalossa 1808. Sen jälkeen tontille oli rakennettu pieni väliaikainen rakennus. Johan Albrecht Ehrenströmin laatima ja 1812 vahvistettu Helsingin uusi asemakaava ei antanut mahdollisuutta rakentaa tontille pysyviä rakennuksia, sillä paikalle oli suunniteltu tori, jotta läheiselle Tykkihuneenmäelle kaavaillulta keisarilliselta palatsilta olisi avarammat näkymät satamaan.

Heidenstrauchin uudelle talolle löytyi viereinen tontti Mariankadun toiselta puolelta Rantakadun (Pohjoisesplanadi) varrelta.⁷⁷ Rakennuksen ensimmäiset piirustukset laati arkkitehti Pehr Granstedt. Ne valmistuivat viimeistään syksyllä 1813. Perustustyöt aloitettiin samana vuonna. Mahdollisesti kreivi Gustaf Mauritz Armfeltin ansiosta piirustukset lähetettiin tuolloin myös korjattaviksi Pietarissa asuneelle arvoistetulle italialaiselle arkkitehdille Giacomo Quarenghille, joka itse edusti palladiolaista klassismia. Näin ollen eurooppalaisen arkkitehtuurin täsmälliset akateemiset säännöt mittasuhteineen ja hierarkioineen olivat hänelle hyvin tärkeitä. Hän ei voinut hyväksyä Granstedtin käytännöllisesti painottunutta ja ulkoisesti vaatimatonta arkkitehtuuria. Julkisivussa Quarenghin tiedetään puuttuneen ainakin keskirisaliitin liian ohuisiin pylväisiin. Erityisesti hän kritisoi ratkaisua, jossa rakennuksen pääsiipi oli vedetty katulinjasta siten, että sen eteen muodostui kahden matalan sivurakennuksen reunustama piha. Hän ei italialaisena pitänyt senkaltaisesta ranskalaistyyllisestä rakennusten sijoittelusta, ja hänen Helsinkiin tammikuussa 1814 lähettämissään korjausohjeituksissa rakennuksen pääsiipi oli siirretty katulinjaan.⁷⁸ Tätä ei kuitenkaan voitu ottaa huomioon, sillä tontin etuosan maaperän ei katsottu kestävän niin suurta rakennusta ja toisekseen perustustyöt olivat jo pitkällä.⁷⁹ Sen sijaan Granstedtin 1.7.1814 päiväämissä uusituissa piirustuksissa matalista sivusiivistä oli luovuttu. Ne olivat taas mukana lopullisissa Granstedtin 31.1.1817 päiväämissä piirustuksissa (kuvat 6–7), joiden pohjana olivat Helsinkiin asettuneen saksalaisen arkkitehti Carl Ludvig Engelin korjauspiirustukset. Ilmeisesti Helsingin uudelleenrakennuskomitean puheenjohtaja Johan Albrecht Ehrenström oli

1968, 40.

⁷³ Blomstedt 1992, 34.

⁷⁴ Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

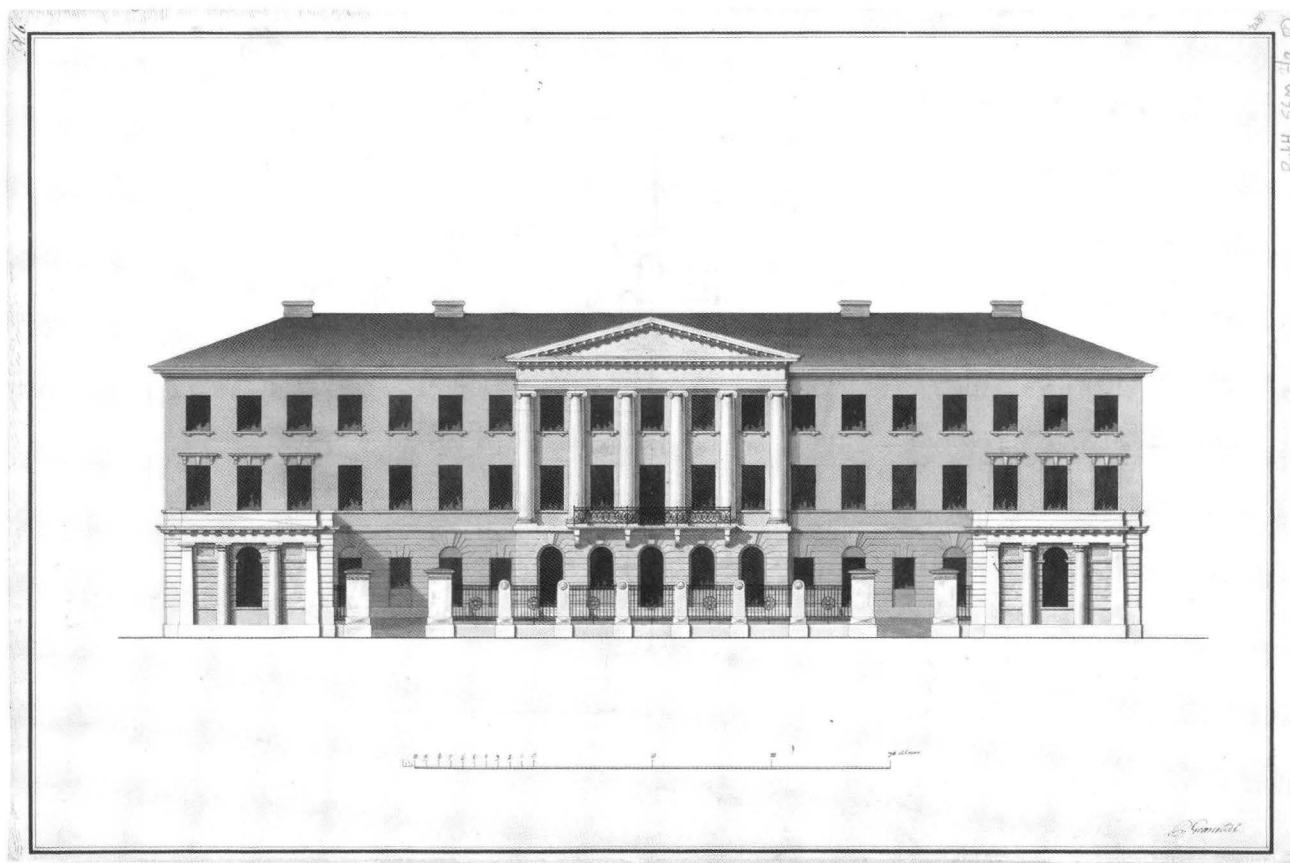
⁷⁵ Bogatskaia 1994, 29.

⁷⁶ Kavli 1973, 1–18.

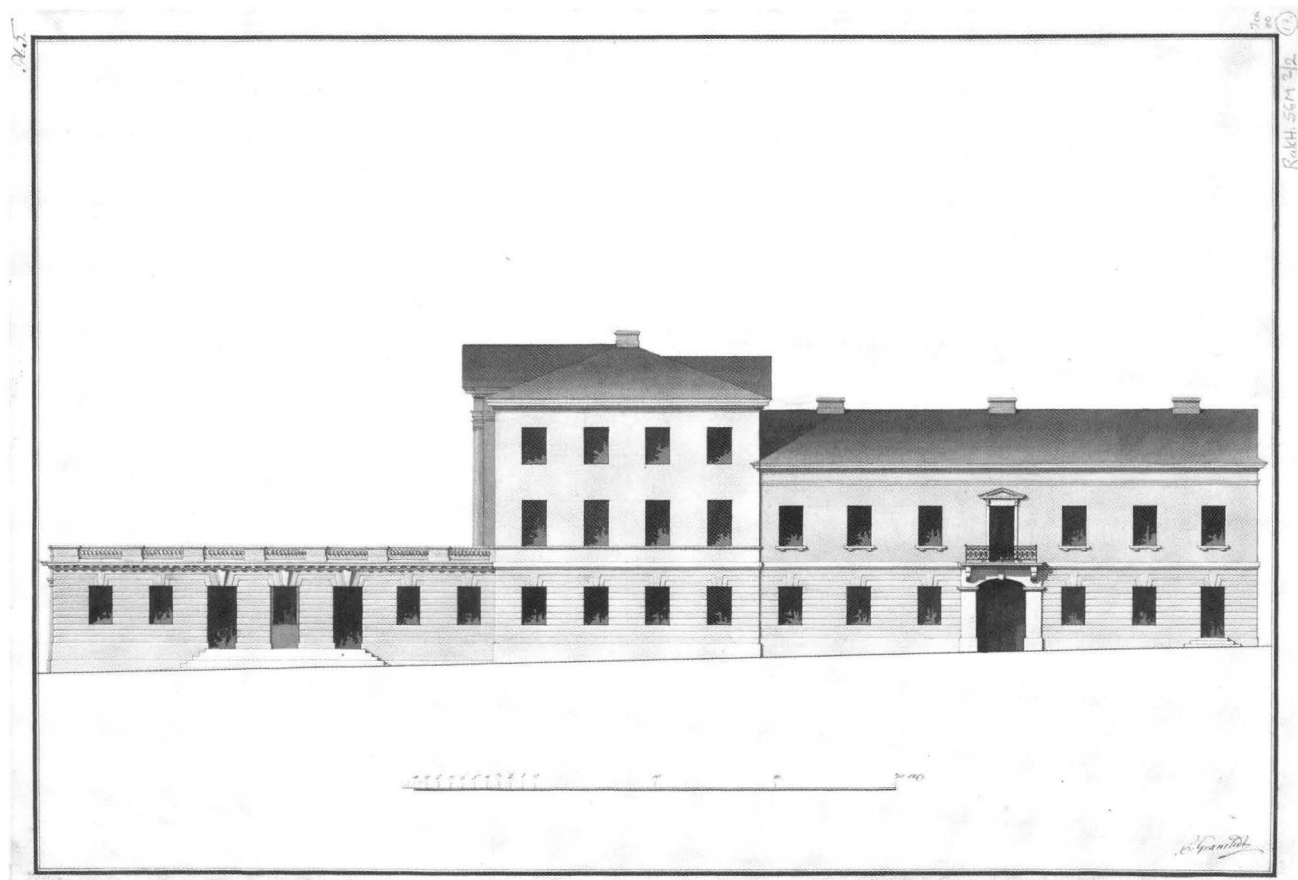
⁷⁷ Blomstedt 1992, 16–18.

⁷⁸ Blomstedt 1962, 15–17; Nikula 1992, 126; Sinisalo 1978, 104–107.

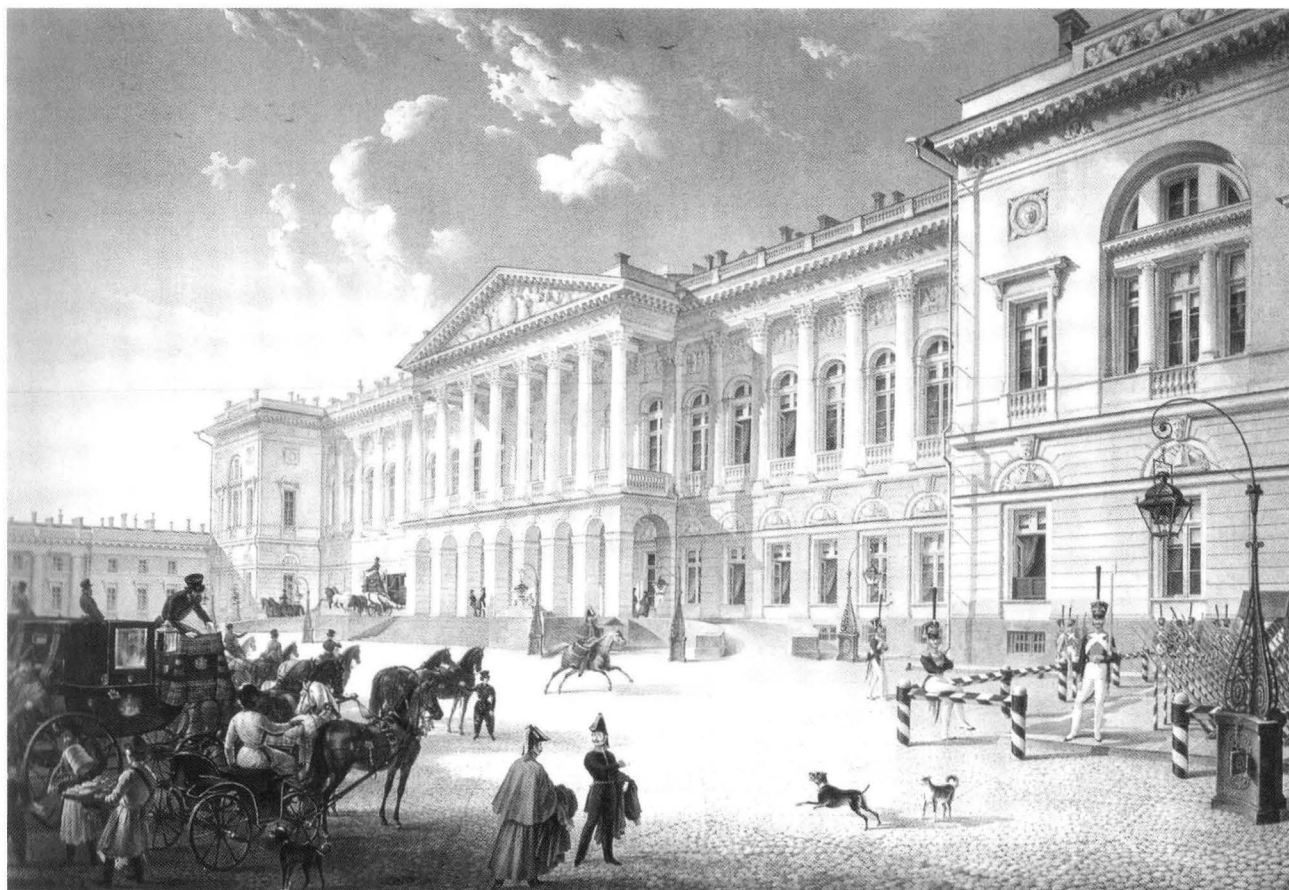
⁷⁹ Sinisalo 1978, 104–105.



6. Heidenstrauchin talon merenpuoleisen fasadin piirustukset, jotka on tehnyt Pehr Granstedt 1817. RakH II. Ica 80:7. KA.



7. Heidenstrauchin talon Mariankadun puoleisen fasadin piirustukset, jotka on tehnyt Pehr Granstedt 1817. RakH II. Ica 80:6. KA.



8. Pietarin Mihailin palatsi. Rakennettu Carlo Rossin piirustusten mukaan 1819–1825. Karl Beggrovin guassi vuodelta 1832. Gaydamak 2000, 23.

kuitenkin halunnut käytännölliset siipirakennukset säilytettäväksi ja niille löydettiin vertailukohta Tukholman kuninkaanlinnan siipirakennuksista. Fasadi sai uusitun ja Granstedtille epätyypillisen ilmeensä juuri Engeliltä, Granstedtin lopulliset piirustukset poikkeavat muutenkin hyvin vähän Engelin laatimista korjauspiirustuksista.⁸⁰

Empire-henkinen rakennus valmistui Granstedtin laatimien lopullisten piirustusten mukaan 1820.⁸¹ Heidenstrauchin talo oli omana aikana mahtavin siihen mennessä rakennettu porvaristalo Suomessa.⁸² Sen ulkoinen olemus etupihoineen ja siipirakennuksineen muistutti vieläpä mahtipontisen harhaanjoh tavasti enemmänkin ranskalaisia aatelispalatseja kuin kauppakartanoa, mutta siihen oli kuitenkin maaperästä johtuvat käytännölliset syynsä. Itse asiassa rakennuksen ulkoisessa olemuksessa on tiettyjä yhtymäkohtia Pietarissa sijaitsevan Mihailin palatsin kanssa (kuva 8). Se on arkkitehti Carlo Rossin suunnittelema ja samoihin aikoihin, vuosina 1819–1825, rakennettu pietarilaista empireä edustava palatsi, joka tehtiin

suuriruhtinas Mihail Pavlovitšia varten.⁸³ Palatsi on ranskalaiseen tapaan irti katulinjasta, ja sen edessä on piha, jota reunustavat rauta-aita ja matalat siipirakennukset. Se on kuitenkin mittasuhteiltaan kaikin puolin suurempi ja koristeellisempi kuin Heidenstrauchin talo.

Rakennuksen Rantakadun (Pohjoisesplanadi) puoleinen pääsiipi eli eteläsiipi oli kolmikerroksinen ja Mariankadun puoleinen itäsiipi oli kaksikerroksinen. Sisäpihan suojissa oli puinen yksikerroksinen pohjoissiipi ja kaksikerroksinen länsisiipi, joka oli tarkoitus korvata myöhemmin Mariankadun puoleisen siiven kaltaisella kivirakennuksella. Etupihalla oli yksikerroksiset siipirakennukset. Pääsiiven risaliitin takana alimassa kerroksessa oli eteishalli ja toisessa kerroksessa viiden ikkunan levyinen sali. Niiden kaikkien takana oli pääportaikko. Pääsiiven toisessa kerroksessa pienemmät huoneet oli sijoitettu peilikuvamaisesti keski-osan molemmin puolin.⁸⁴ Rakennuksen alin kerros oli suunniteltu kauppapuodeiksi, toinen kerros eli pääkerros kauppaneuvos Heidenstrauchin asunnoksi ja matalampi kolmas kerros vuokra-asunnoksi.

⁸⁰ Sinisalo 1978, 114–115.

⁸¹ Blomstedt 1992, 24–28.

⁸² Lilius 1984, 14.

⁸³ Ivanova 1996, 7.

⁸⁴ Sinisalo 1978, 110–112.

Komea kauppiastalo

Perheetön kauppaneuvos Heidenstrauch asettui kuitenkin itse asumaan rakennuksen pääsiiven pohjakerroksen itäiseen osaan – ei toisen kerroksen hienoon huoneistoon. Pohjakerroksen läntisessä osassa sijaitsi ilmeisesti kauppahuoneen konttori ja etupihaa reunustavissa matalissa siipirakennuksissa oli kauppahuoneen puodit. Sisäpihan länsisiivessä oli pieniä huoneita palvelusväelle ja vieraille, pohjoissiivessä oli talli- ja ulko-huonerakennus. Mariankadun puoleisessa itäsiivessä oli keittiötilat ja varastoja. Ylemmät kerrokset olivat vuokralla. Niissä asui muun muassa Suomen senaatin jäsen, vapaaherra Otto Wilhelm Klinckowström ja senaatin jäsen hovioikeudenneuvos Carl Fredrik Richter. Nämä vuokralaiset kävivät silloin tällöin myös illallisella vuokraisäntänsä luona.⁸⁵ Talon toisessa kerroksessa asui vuosina 1834–1837 Suomen senaatin talousosaston jäsen Carl August Ramsay perheineen. Hänen poikansa Anders Ramsay kertoo muistelmissaan eloisasti siitä, miten heille oli saapunut toukokuun lopulla 1836 paljon vieraita katsomaan ensimmäisen Helsinkiin poikenneen höyrylaivan ruotsalaisen *Soliden* saapumista, jonka oli määrä kiinnittyä suoraan talon edessä olevaan laituriin.⁸⁶ Toisinaan talossa asui myös kauempaa saapuneita matkailijoita.⁸⁷

Vaikka kauppaneuvos Heidenstrauchilla oli taipumuksena kerskua mahtavuudellaan ja näyttää sitä kaikin tavoin ulospäin⁸⁸, hänen oman asuntonsa puitteet olivat melko vaatimattomat. Se sijaitsi rakennuksen pääsiiven eli eteläsiiven pohjakerroksen itäosassa.⁸⁹ Sen huoneet olivat suhteellisen pieniä, lisäksi yksinkertainen holvikatto teki niistä matalan ja vaatimattoman oloisia. Alhaalla olleista ikkunoista ei ollut erityisiä näkymiä. Sen sijaan ylempien kerroksien huoneistot olivat puitteiltaan kaikin tavoin komeampia ja merenpuoleisista ikkunoista oli hieno maisema merelle yli Kauppatorin. Vaikuttaa suorastaan siltä kuin korskeasti kaupungilla käyttäytynyt kauppaneuvos olisi halunnut elää näyttävien kulssiensa takana todellisuudessa nuukasti ja vaatimattomasti, ja ottaa samalla sievoisen vuokrahyödyn kaupungin komeimman kauppiastalon edustavimmasta osasta.

Mielenkiintoinen edelleen kauppaneuvos Heidenstrauchista muistuttava yksityiskohta Linnassa on toisen kerroksen Vihreän makuuhuoneen (tila 72) katonrajaa kiertävä näyttävä karniisi, jossa on koristeaiheena kaupankäyntiin viittaava Merkuriuksensauva (kuva 83). Huone on varsin pieni, mutta kattolista on

silti lajissaan Linnan komein. On mahdollista, että huone on alun perin suunniteltu kauppaneuvoksen makuuhuoneeksi ja karniisi olisi rakentamisajalta.⁹⁰

Kauppaneuvos Heidenstrauch luopui talostaan parinkymmenen vuoden jälkeen, kun se haluttiin ostaa keisarilliseksi palatsiksi 1837. Hän muutti viereiseen kortteliin Pohjoisesplanadi 9:ään rakennuttamaansa uuteen taloon, jonka oli suunnitellut Pehr Granstedtin poika Anders Fredrik Granstedt. Uusi talo oli samaa suuruusluokkaa kuin edellinenkin, mutta etupihan puuttuminen teki sen olemukseltaan tavanomaisemmaksi ja katulinjasta poikkeamattomaksi.⁹¹

Rakennuksen suunnittelija Pehr Granstedt

Pehr Granstedt syntyi 22.10.1764 Karlskronassa Ruotsissa. Hän osallistui Ruotsissa linnoitustöihin vuodesta 1782 alkaen. Vuonna 1789 Granstedt ylennettiin luutnantiksi ja hän sai konduktöörin viran. Muutaman vuoden päästä hän muutti Suomeen ja työskenteli aluksi Hankoniemen ja sen lähisaarten linnoitustöissä niiden valmistumiseen, noin vuoteen 1807 saakka. Granstedt suunnitteli 1804 yksityisesti Riilahden kartanon Bromarviin. Vuonna 1808 hänet komennettiin Viaporin linnoitukseen, mistä hän joutui seuraavana vuonna linnoituksen antautuessa sotavangiksi Venäjälle. Päästyään pian vapaaksi, hän palasi Ruotsiin, mutta muutti taas Suomeen jo vuonna 1810. Ensiksi Granstedt asui Tammisaarella, ja vuonna 1812 hän sai tehtäväkseen johtaa kirkon korjaustöitä ja suunnitella kaupungin asemakaavan laajentamisen.⁹²

Vuonna 1813 hän laati piirustukset Heidenstrauchin taloa varten Helsinkiin, ja hän muutti sinne samoihin aikoihin Kuopiosta. Vuonna 1818 Granstedt nimitettiin Helsingin kaupungininsinööriksi: hänen tärkeänä työnään oli kaupungin läntisen osan asemakaavan suunnitteleminen. Muita Granstedtin Helsinkiin piirtämiä rakennuksia oli muun muassa osoitteissa Aleksanterinkatu 10 ja 12 sekä Pohjoisesplanadi 5 ja 9, joista kaksi jälkimmäistä ovat edelleen olemassa.⁹³ Hänen arkkitehtuurinsa oli aluksi hillittyä uusklassismia, joka alkoi saada 1810-luvulla vaikutteita pietarilaisesta empirestä. Granstedt kuoli 63-vuotiaana Helsingissä 20.5.1828.

⁸⁵ Blomstedt 1992, 29.

⁸⁶ Ramsay 1908, 7–9.

⁸⁷ Blomstedt 1992, 28–30.

⁸⁸ Blomstedt 1992, 29.

⁸⁹ Blomstedt 1992, 28.

⁹⁰ Hufvudstadsbladet 24.1.1982.

⁹¹ Blomstedt 1992, 30. Rakennuksessa toimii nykyisin Ruotsin suurlähetystö ja sen fasadi muutettiin 1883 uusbarokkityyliseksi ja 1920-luvulla edelleen hillittyä 1600–1700-lukujen ruotsalaista barokkia jäljitteleväksi.

⁹² Rein & Lindberg 1950, 35–36.

⁹³ Rein & Lindberg 1950, 35–36.

2. KEISARILLINEN PALATSI 1837–1914

Vuosiin 1837–1914, joina rakennus toimi keisarillisena palatsina, sisältyy suurin osa siitä runsaasta vuosisadasta, jonka Suomi oli Venäjän vallan alaisena. Keisari Nikolai I:n hallituskausi (1825–1855) lähestyi vuonna 1837 puoliväliään. Kausi ei ollut Suomen kannalta yhtä hyvä, jos ei vallan epäsuotuisakaan, kuin edellisen keisarin Aleksanteri I:n aika Suomen suuriruhtinaana (1809–1825). Nikolai I oli konservatiivinen ja itsevaltainen. Hän pelkäsi Länsi-Euroopan vallankumouksien vapaita aatteita ja kasvavaa nationalismia. Hän yritti hillitä niiden saapumista Suomeen sensuuriasetuksilla eikä kutsunut koskaan koolle Suomen valtiopäiviä. Nikolai I ei muutenkaan ollut Suomea kohtaan yhtä suopea ja kiinnostunut sen erityisluonteesta kuin Aleksanteri I.⁹⁴

Nikolai I pyrki entisestään kasvattamaan Venäjän mahtia haluamalla Turkilta Dardanellien salmet. Venäjän pyrkimysten vuoksi Turkki julisti 1853 sodan vastaan ja luotti länsivaltojen tukeen, jotka joutuivat sotaan mukaan seuraavana vuonna. Sota käytiin pääasiassa Krimin niemimaalla, mistä nimitys Krimin sota. Suomessa on myös käytetty termiä Itämainen sota. Sotatoimet ulottuivat myös Itämerelle ja taisteluita käytiin Suomessakin 1854–1855, mikä lähensi suomalaisten suhdetta Venäjään.⁹⁵ Sodan vuoksi Nikolai I kävi Helsingissä tarkastusmatkalla 1854, jolloin hän kävi ensimmäisen kerran jo kymmenkunta vuotta valmiina olleessa keisarillisessa palatsissa. Käynti jäi myös Nikolai I:n ainoaksi vierailuksi siellä: hän kuoli jo seuraavana vuonna.⁹⁶

Nikolai I:n jälkeen 1855 keisariksi tuli hänen poikansa Aleksanteri II, joka oli liberaaleilta ajatuksiltaan hyvin erilainen kuin isänsä, joskin hän oli mielipiteiltään horjuva. Hän teki Suomeen ensimmäisen vierailunsa pian keisariksi tulonsa jälkeen 1856. Uudistusmielinen ja avarakatseinen keisari halusi suomalaisten alamaistensa olevan hänelle uskollisia jo pelkästään strategisista syistä, jotka olivat käyneet ilmi Krimin sodassa. Aleksanteri II ymmärsi, että suomalaisia ei tarvinnut hallita yhtä ankarasti ja itsevaltaisesti kuin venäläisiä ja kansan pitäminen tyytyväisenä edesauttoi turvallisuutta. Uudistukset edellyttivät säätyvaltiopäivien kutsumista koolle pitkstä aikaa: ne toteutuivat 1863. Merkittävimpiä tuolloin tapahtuneita asioita oli valtiopäivätoiminnan uudelleen käynnistäminen ja taloudelliset uudistukset. Samoihin aikoihin Suomi

sai oman rahan, markan ja suomi saatiin myös viralliseksi kieleksi. Tosin kesti kauan, ennen kuin suomen kieli yleistyi virallisissa yhteyksissä. Monet ruotsinkieliset vastustivat sen aseman vahvistamista. Uudistusten takana oli muun muassa filosofi, valtiomies ja suomalaisuuden rakentaja Johan Vilhelm Snellman, jonka keskeisenä ajatuksena oli se, että valtio perustuu historiallisen kehityksen synnyttämään yhtenäiseen kansallishenkeen. Säätyvaltiopäiviä pidettiin 1860-luvulta lähtien säännöllisesti neljän, viiden vuoden välein aina vuoteen 1906 saakka, jonka jälkeen siirryttiin eduskuntalaitokseen. Keisarillinen palatsi oli niiden avajaisten ja päättäjäisten tärkeä tapahtumapaikka. Aleksanteri II koki kuitenkin paljon vastoinkäymisiä hallitsemisessaan. Venäjällä vahvistui konservatiivinen nationalistinen panslavismi ja toisaalta myös radikaali liberalismi. Lopulta kumpikin äärilaita oli keisaria vastaan. Konservatiivit näkivät hänet heikkona ja radikaalit vanhoillisena hallisijana. Aleksanteri II sai surmansa pommiattentaatissa 1881.⁹⁷

Seuraava keisari Aleksanteri III (hallitsi 1881–1894) oli isäänsä konservatiivisempi ja yhtenäistä Venäjää puolustanut itsevaltainen ja askeettisesti elänyt hallitsija, jonka tiukentunut linja oli seurausta Aleksanteri II:n kohtalosta. Venäjän konservatiivisia nationalisteja ärsytti Suomen erikoisasema, ja vähitellen suomalaisiin, kuten moniin muihinkin Venäjän valtakunnan pieniin kansoihin, alettiin suhtautua entistä tiukemmin. Suomea haluttiin lähentää Venäjään, toisaalta Suomen sisällä fennomaanit ja svekomaanit riitelivät ankarasti suomen kielen asemasta. Kansakunnan rakentaminen ja suomalaisuuden korostaminen kuitenkin voimistuivat 1800-luvun loppua kohti. Aleksanteri III kuoli 1894.⁹⁸

Aleksanteri III:n poika Nikolai II (hallitsi 1894–1917) oli isäänsä heikompi hallitsija, panslavistiset tahot voimistivat tuolloin valtaansa. Nikolai II ei ollut Suomea kohtaan suopea. Hän antoi 1899 helmikuun manifestin, jonka suomalaiset pelkäsivät koituvan autonomisen asemansa lopuksi ja venäläistävän maata. Suomeen tuli 1898 kenraalikuvernööriksi kiihkomielinen panslavisti Nikolai Ivanovitš Bobrikov, joka oli ankara venäläistämisyrittäjä ja jota vihattiin. Poliittista vastarintaa edustanut Eugen Schauman murhasi hänet 1904. Samoihin aikoihin Venäjällä alkoi syntyä sosialistista liikehdintää vastalauseena työväestön kurjiin oloihin.⁹⁹

⁹⁴ Klinge 1997, passim; Muntreich 1968, 40.

⁹⁵ Virrankoski 2002, 498–501.

⁹⁶ Turpeinen 2004, 194–196.

⁹⁷ Klinge 1997, passim; Virrankoski 2002, 514–520.

⁹⁸ Virrankoski 2002, 565–580.

⁹⁹ Virrankoski 2002, 603–611.

Rakennuksen muutos- ja laajennustyöt 1837–1907

Heidenstrauchin talon muutos keisarilliseksi palatsiksi 1837–1845

Kokonaan uuden palatsin rakentamista kannattanut Carl Ludvig Engel joutui ilmeisen vastentahtoisesti tekemään Heidentrauchin talon muutospiirustukset keisarilliseksi palatsiksi vuosina 1837–1840. Hän sai heinäkuussa 1837 keisari Nikolai I:ltä tarkat ohjeet muutossuunnitelmia varten ja syyskuussa 1837 oli saanut tehtyä ne, samoin kuin kustannusarvion, joka oli 142.457,35 ruplaa. Apulaisena tässä työssä toimi Carl Ludvig Engelin poika Carl Alexander Engel, joka vei suunnittelutyön loppuun isänsä 14.5.1840 tapahtuneen kuoleman jälkeen. Carl Alexander Engel kuoli itse jo 31.7.1843, ennen muutostöiden valmistumista, joiden loppuvaiheen valvonnasta vastasi arkkitehti Jean Wiik. Kaikki oli valmista ilmeisesti vuoden 1843 loppuun mennessä.¹⁰⁰

Näkyvimmat ulkonaiset muutokset olivat tornin rakentaminen katolle eteläsiiven keskelle. Se oli erityinen keisarin määräys, ja sinne sijoitettiin optinen lennätin. Carl Ludvig Engelin suunnitelmissa oli myös mukana julkisivun joonialaisten pylväitten muuttaminen korinttilaisiksi, mikä sopi vitruviaanisten periaatteiden mukaan paremmin keisarillisen palatsin luonteeseen. Muutosta ei koskaan toteutettu (kuva 9).¹⁰¹ Sen sijaan itäsiipi korotettiin kaksikerroksiseksi kolmikerroksiseksi eli samankorkuiseksi kuin eteläsiipi (kuva 10). Engel oli aluksi tutkinut erilaisia vaihtoehtoja kahden kerroksen korkuisten juhlasalien sijoitteluksi palatsiin. Hän halusi selvittää siitä mahdollisimman vähäisillä olemassa olevien kivisten rakennusrunkojen muutoksilla. Keisari oli ensin ajatellut tanssisalia itäsiipeen ja ruokasalia länsisiipeen. Engel esitti, että yhdistetty ruokasali ja vastaanottosali voitaisiin sijoittaa eteläsiipeen, jolloin uutta länsisiipeä ei tarvittaisi lainkaan. Keisari kuitenkin päätti, että itäsiipeen tulee asuinhuoneita, hänen ja keisarinna tilat, sekä länsisiipeen juhlasalit. Juhlasalien sijoittelussa Engelillä oli kaksi vaihtoehtoista suunnitelmaa. Toteutuneessa suunnitelmassa ruokasali on eteläsiiven luoteisnurkassa ja länsisiiven tanssisali on siihen nähden kulmittain. Vaihtoehtoisessa suunnitelmassa ruokasali olisi ollut poikittain eteläsiiven päässä samansuuntaisesti kuin viereinen tanssisali. Uudeksi ongelmaksi tuli keväällä 1838 annettu määräys rakentaa sisäpihan pohjoissivulle ruokasali. Engelin mielestä oli ongelmallista

rakentaa sitä tallien ja käymälöiden päälle. Hän ehdotti ruokasalin rakentamista länsisiiven länsipuolelle naapuritontille, mutta kenraalikuvernöörin virasto esittikin talousrakennukset rakennettavaksi sinne. Engel kuitenkin keksi molempia osapuolia tyydyttäneen ratkaisun sijoittaa talousrakennukset ja päävartio Mariankadun toiselle puolelle.¹⁰²

Keisari hyväksyi lopulliset piirustukset helmikuussa 1840. Niiden mukaan suurimmat muutokset olivat itäsiiven korottaminen kolmikerroksiseksi samaan tasoon eteläsiiven kanssa. Rakennuspiirustuksissa julkisivun uudeksi väriksi oli valittu tumman siniharmaa. Rakennuskompleksin vanhat puurakenteiset länsi- ja pohjoissiivet määrättiin purettaviksi kivistä rakennettavien läntisen tanssisalisiiven ja pohjoisen ruokasalisiiven tieltä. Vanhasta rakennusrungosta poistettiin yksi välipohja, jolloin eteläsiiven toisen kerroksen luoteisosaan saatiin kahden kerroksen korkuinen Goottilainen ruokasali, jonka kautta on käynti sen kanssa kulmittain sijaitsevaan tanssisaliin, jonka kanssa kulmittain oli puolestaan suuri ruokasali. Lisäksi itäsiiven toisen kerroksen pohjoisosaan tehtiin kahden kerroksen korkuinen kirkkosali, jonka pääovi johti eteisen kautta pohjoissiiven ruokasaliin.¹⁰³ Palatsin molemmat porrashuoneet jouduttiin konstruoidaan uudestaan tilajärjestelyjen muutosten takia. Pääportaikon kaksoisrakenteesta luovuttiin, koska porraskäytävän ja Goottilaisen ruokasalin väliin haluttiin saada samanlainen eteinen kuin portaikon toisella puolella jo ennestään oli. Lisäksi useita muitakin väliseiniä siirrettiin ja oviaukkojen paikkoja muutettiin.¹⁰⁴ Kaiken kaikkiaan pääsiiven toisen ja kolmannen kerroksen tilajäsenteilyssä pyrittiin symmetrisyyteen, jossa huoneet sijaitsivat peilikuvamaisesti keskellä olleiden isojen viiden ikkunan levyisten huoneiden molemmin puolin. Toisesta, korkeammasta kerroksesta tuli keisarinna kerros ja kolmannesta, matalammasta kerroksesta tuli keisarin kerros. Kokonaan uusiin länsi- ja pohjoissiipeen tehtyihin juhlatiloihin voitiin luoda kaikkein vapaimmin loistavaa keisarillisuutta (kuvat 11–13).

Keisarin ja keisarinna tilojen osalta Pietarin Talvipalatsissa oli 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa vastaavanlainen järjestely. Keisarinna tilat olivat toisessa eli pääkerroksessa juhlasalien läheisyydessä. Keisarin tilat olivat sen sijaan matalammassa ja sijainniltaan eristetyimmässä kolmannessa kerroksessa.¹⁰⁵ Esimerkiksi myös Tukholman kuninkaanlinnassa oli samankaltai-

¹⁰⁰ Muntreich 1968, 40.

¹⁰¹ Putkonen 1990a, 114.

¹⁰² Putkonen 1990a, 114.

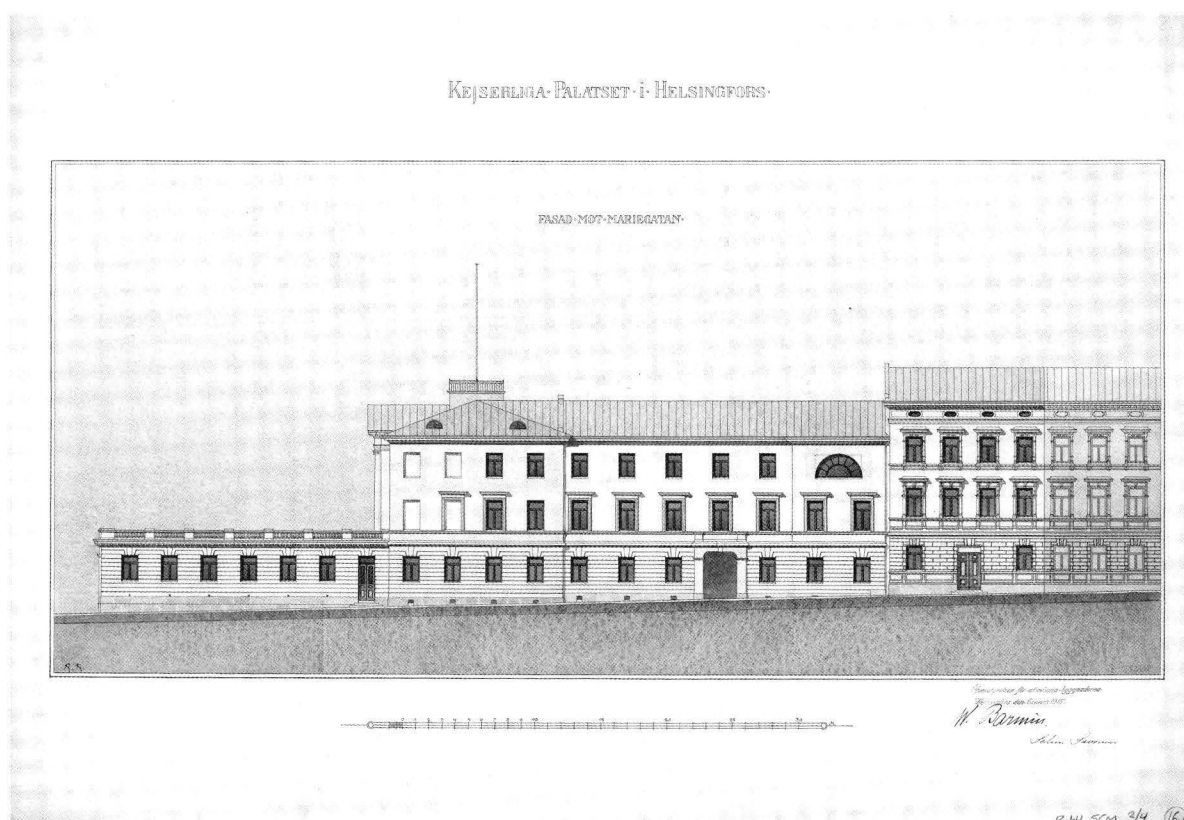
¹⁰³ Putkonen 1990a, 116–118.

¹⁰⁴ Pöyhä 2008.

¹⁰⁵ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, passim.



9. Helsingin keisarillisen palatsin merenpuoleisen fasadi. Carl Ludvig Engelin muutospiirustukset, jotka on hyväksytty 1840. Katolla oleva pieni torni oli rakennettu optista lennätintä varten ja se purettiin 1800-luvun lopulla. RakH II. Ica 81:90.



10. Keisarillisen palatsin Mariankadun puoleisen fasadin mittauspiirustukset, jotka on tehnyt Vasili Barmin 1915. Tämä osa oli korotettu 1830–1840-lukujen taitteen muutostöissä kokonaan kolmikerroksiseksi. Oikeassa reunassa oleva puolipyöreä ikkuna ja sen alapuolella olevat kaksi ikkunaa kuuluivat palatsin kirkkoon. Piirustuksissa näkyy uudentyypiset T-malliset ikkunat. Palatsiin liitettiin 1900-luvun alussa neljän ikkuna-akselin verran lisää tilaa naapurikiinteistöstä. RakH II. Ica 96:7. KA.

nen järjestely 1800-luvulla, koska kuningattaren velvollisuuksiin kuului seuraelämästä huolehtiminen.¹⁰⁶

1800-luvun loppupuolen muutostyöt

Palatsissa tehtiin koko 1800-luvun ajan jatkuvasti pieniä korjaustöitä, mutta ne rajoituivat lähinnä sisätilojen tapetoimiseen ja maalaamiseen etenkin keisarillisten vierailujen alla, myös kaakeliuuneja uusittiin toisinaan.¹⁰⁷

Palatsin ulkoinen ilme muuttui 1860–1870-luvuilla, jolloin kuusiruutuiset ikkunat korvattiin T-mallisilla ikkunoilla. Siniharmaa väritys vaihtui keltaiseksi. 1800-luvun lopulla katolta purettiin optista lennätintä varten ollut pieni tornirakennelma, minkä jälkeen rakennus on pysynyt ulospäin melko samannäköisenä (kuvat 9, 10 ja 60).¹⁰⁸

Suunnitelmia laajennukseksi ja vuosina 1904–1907 toteutettu laajennus

Palatsi alkoi tuntua keisarillisten vierailujen yhteydessä aivan liian pieneltä, sillä hoviväkeä ei saatu kokonaisuudessaan majoitetuksi sinne, vaan osa heistä piti sijoittaa muualle. Tähän ongelmaan havahduttiin erityisesti keisari Aleksanteri II:n ja keisarinna Maria Aleksandrovnan vierailun yhteydessä vuonna 1876. Laajentamissuunnitelmia alettiin tehdä 1880-luvulla. Ne olisivat muuttaneet kaikissa vaihtoehtoissa palatsin ulkoisen olemuksen raskaan uusrenessanssihenkiseksi eikä suurisuuntaisimmissa vaihtoehtoissa vanhasta kauppiastalosta olisi jäänyt jäljelle juuri mitään tunnistettavaa. Arkkitehti Constantin Kiseleff teki 1883–1885 useita vaihtoehtoisia suunnitelmia. Samoihin aikoihin tehdyissä tuntemattomaksi jääneen arkkitehdin suunnitelmissa pääfasadi olisi siirtynyt Mariankadun puolelle ja rakennus olisi laajentunut täydessä korkeudessaan etupihan paikalle. Myös arkkitehti Magnus Schjerfbeck suunnitteli tämän kaltaista ratkaisua. Laajennus olisi mahdollistanut näyttävän portaikon rakentamisen ja vaikuttavan sisääntulon keisarin vastaanottosaliin. Hovin rahankäyttöä tiukentanut keisari Aleksanteri III kuitenkin hylkäsi laajentamissuunnitelmat, koska palatsin käyttö oli niin vähäistä eikä hän ei kokenut ongelmallisena hoviväen majoittamista osittain muualle Helsingin vierailujen aikana.¹⁰⁹

Palatsin laajentaminen tuli uudelleen ajankohtaiseksi 1900-luvun alussa, koska sen juhlatilat osoittautuivat ajan tarpeille riittämättömiksi ja ahtaiksi suurissa valtiollisissa tilaisuuksissa. Valtio lunasti viereisen hotelli- ja ravintolakiinteistön Mariankadun ja Aleksanterinkadun kulmauksesta. Sen eteläisin osa erotettiin rakennuksesta ja yhdistettiin palatsin juhlatilojen taakse (kuva 12). Suunnittelutyön sai tehtäväkseen arkkitehti Jac. Ahrenberg, joka halusi palatsiin kunnollisen ja edustavan valtaistuinsalin, vaikka rakennuskomitea olisi alun perin tahtonut tehdä suuren salin 1907 toimintansa aloittaneen yksikamarisen eduskunnan tarpeita varten.¹¹⁰ Laajennuksessa palatsin juhlatiloihin saatiin uusi sisääntulo Mariankadun puolelta, jolloin juhlatilat lähes eriytyivät asuin- ja vastaanottopuolesta omaksi kokonaisuudekseen. Uudesta sisääntulohallista pääsi portaikkoa pitkin näyttävään valtaistuinsalin eteiseen (kuva 46). Siinä voitiin käyttää hyväksi paikalla olleen Hôtel de Russien juhlasalin rakenteita.¹¹¹ Sen takaseinältä aukesivat pariovet valtaistuinsaliin, jonka ainoat ikkunat olivat katossa (kuvat 47–48).

Sisustamisen tärkeimmät vaiheet

Palatsin sisustus valmistui ilmeisesti jo 1843, mutta viimeistään vuoteen 1845 mennessä. Ennen sitä palatsiin oli tullut, vuodesta 1837 lähtien useassa erässä erilaisia kalusteita ja astioita, joista alettiin rakentaa sisustusta. Edustuspuolen esineistön hankkimisen tärkeimmät ajankohdat voidaan luetella seuraavanlaisesti.

Vuonna 1837 palatsiin siirretyt huonekalut

Sen jälkeen kun valtio oli myynyt 1837 Senaatintorin laidalla sijainneen kenraalikuvernöörin talon Helsingin kaupungille raatihuoneeksi, siirrettiin suuri osa talon arvokkaimmasta irtaimistosta samana vuonna keisarilliseksi palatsiksi hankittuun entiseen kauppaneuvos Heidenstrauchin taloon.¹¹² Entinen kenraalikuvernöörin talo oli sisustettu 1819 tapahtunutta keisari Aleksanteri I vierailua varten Pietarista todennäköisesti Andrei Tourin liikkeestä hankituilla empire-huonekaluilla (L 1–7) sekä muualtakin hankituilla erilaisilla esineillä (L 103–106, 133 ja 140). Keisari Aleksanteri I määräsi huonekalujen hankkimiseen 36 000 ruplaa, joista puolet maksettaisiin valtion kassasta ja

¹⁰⁶ Johansson 2008, 64, 77.

¹⁰⁷ Keisarillisen palatsin ylläpitoa koskevat tilitykset 1838–1900. Gr 1–8. RakH. KA.

¹⁰⁸ Nikula 1992, 139; Tornirakennelma näkyy vielä 1885 otetussa valokuvassa, mutta 1800–1900-lukujen taitteen kuvissa sitä ei enää ole. Kuvakokoelmat. MV.

¹⁰⁹ Cowles 1972, 221; Blomstedt 1992, 36.

¹¹⁰ Nikula 1992, 145.

¹¹¹ Pöyhä 2008.

¹¹² Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

puolet Suomen sotilasrahastosta.¹¹³ Venäläinen empire on kehittynyt paljolti ranskalaisten esikuvien mukaan, mutta Venäjällä tyyli ehkä saavutti kaikkein loisteliaimman muotonsa.¹¹⁴ Kaikki huonekalut ovat kiistatta venäläisiä, mutta polttokullattua pronssia oleva pöytäpendyyli (L 133) on Pariisissa toimineen Claude Gallén tekemä. Se herättää pienen epävarmuuden myös polttokullattua pronssia olevien kristallikruunujen, ampeleiden ja kandelaabereiden (L 103–106) alkuperästä, koska mallit ovat ranskalaisia, vaikka niitä tehtiin myös Pietarissa. Varsin korkeasta laadustaan huolimatta huonekalut eivät ole kaikkein loisteliaimpia esimerkkejä venäläisestä empirestä. Tähän erään kuului kaksi suurta sohvakalustoa, isoja tuolisarjoja, peilejä, pronsisia kattokruunuja ja sekalaisia muita esineitä.¹¹⁵

Suurin osa luettelossa mainituista huonekaluista on mahdollista identifoida, ja ne ovat lähes kaikki edelleen Linnassa. Nämä esineet olivat Helsingin keisarillisen palatsin esineistön vanhin kerrostuma, ajallisesti samanikäinen kuin itse rakennus, joten ne istuvat täysin ristiriidattomasti sen vanhimman osan arkkitehtoniseen olemukseen, vaikkei niitä ole alun perin hankittu sinne.

Vuonna 1838 palatsiin hankitut huonekalut

Senaatti oli antanut keisari Nikolai I:n määräyksestä vuodeksi 1838 palatsinhoitaja Otto Wilhelm Klinckowströmille sisustustoihin 49 000 ruplan suuruisen määrärahan, jonka hän ylitti 259,40 ruplalla.¹¹⁶ On epäselvää, miksi huonekalujen hankkimiseen ryhdyttiin heti, vaikka rakennusten huomattavien muutostöiden suunnittelu oli vasta käynnistynyt ja tuli joka tapauksessa kestäämään vielä pitkään, ennen kuin palatsi oli sisustettavassa kunnossa. Yhden mahdollisen selityksen tarjoaa se, että palatsinhoitaja ehkä halusi saada kalusteiden hankkimisen heti käyntiin, koska rakennuksen muutostöihin todennäköisesti uppoaisi niin paljon rahaa, että sen jälkeen voisi olla paljon vaikeampaa saada riittävästi rahoitusta tasokkaiden kalusteiden hankkimiseen. On tietysti myös mahdollista, että siinä vaiheessa ei vielä täysin ymmärretty muutostöiden todellista laajuutta ja kestoja tai Klinckowström

vain oli malttamattoman innostunut saamastaan tehtävästä. Dokumenttiaineiston vähäisyyden takia asiasta on vaikea saada varmuutta. Huonekalujen varastointi muutos- ja rakennustöiden keskellä koitui ongelmaksi. Niille oli vuokrattu 1841–1844 säilytystiloja Helsingin raatihuoneelta ja kauppias Carl Gustaf Bockströmin varastosta.¹¹⁷

Klinckowström tilasi ilmeisesti heti ensitöikseen nimittämisensä jälkeen syksyllä 1837 yhdestä Pietarin hienoimmasta huonekaluliikkeestä, Gambsilta suuren erän huonekaluja (L 9–49). Yksinomaan tähän kului yli puolet määrärahasta: 28 489 ruplaa. Tilaus saapui perille kevättälvellä 1838, jolloin Karjalan kannaksen talonpojat kuljettivat Pietarista Helsinkiin yhteensä 69 laatikollista huonekaluja. Tähän kuljetuserään sisältyivät myös Flegont Jakovlevin liikkeestä hankitut neljä trymoopeiliä (L 8). Pietarista tuli samaan aikaan runsaasti muutakin sisustustavaraa, kuten verhoja ja mattoja. Myös helsinkiläisiltä kauppiailta ostettiin tuolloin palatsiin paljon sekalaista tavaraa.¹¹⁸

Gamsin laskuun¹¹⁹ oli merkitty kalusteiden sijoituspaikka palatsissa, mutta paikat eivät kuitenkaan täysin toteutuneet. Todennäköisesti Klinckowströmin teki suunnitelmat. Papereissa mainitaan usein huonekalujen mittoja, joten yhdessä vanhojen sijaintimerkintöjen ja inventaarioluetteloiden kanssa osa huonekaluista on mahdollista identifoida hyvinkin tarkasti. Tässä vaiheessa osa palatsin huoneista jäi kuitenkin vielä sisustamatta.

Toimituserässä huonekaluja oli niin edustustiloihin kuin kylpyhuoneisiinkin, mutta ne olivat tarkoitettut vain keisariperheen käyttöön tuleviin asuintiloihin. Palatsin tilat olivat suhteellisen pienet ja vaatimatomat keisarillisiin tarpeisiin, mutta niiden kalustus tuli olemaan aivan yhtä korkeaa tasoa kuin Pietarin Talvipalatsin asuinhuoneissa, joita sisustettiin samaan aikaan paljolti juuri Gamsin huonekaluilla.¹²⁰ Huonekalut olivat useimmiten pähkinäpuuta ja päällystetty hienoilla kankailla: taftilla, silkillä ja camelotilla sekä sahviaani- ja marokeesinahalla. Nahalla verhoillut huonekalut oli yleensä tarkoitettu keisarin huoneisiin eikä niitä juurikaan ollut keisarinna-tiloissa. Asia selittynee sukupuolirooleilla: nahan voi mieltää verhoilumateriaalina kankaita maskuliinisemmaksi.¹²¹ Keisarin tiloihin tulleet huonekalut olivat myös olemukseltaan

¹¹³ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009; Keisari Aleksanteri I:n kirje kenraalikuvernööri Fabian Steinheilille 18.3.1819. Vuoden 1819 kirjeet. VSV. KA; Ministeriivaltiosihteeri Robert Henrik Rehbinderin kirje kenraalikuvernööri Fabian Steinheilille 22.3.1819. Vuoden 1819 kirjeet. VSV. KA; Engel 1989, 117. Carl Ludvig Engelin 12.5.1820 Carl Herrlichille lähettämän kirjeen mukaan keisari Aleksanteri I olisi maksanut kalusteet henkilökohtaisista varoistaan, mutta sen on täytynyt olla väärinkäsitys, koska mistään sellaisesta ei kerrota dokumenteissa.

¹¹⁴ Chenevière 1988, passim; Gaydamak 2000, 9–12.

¹¹⁵ Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁶ Keisarillisen palatsin vuoden 1838 tilit. Fa 18. TPK:n arkisto. KA

¹¹⁷ Helsingin kaupungin lasku 8.1.1844 raatihuoneen salin vuokasta 1841–1843. Gr 2. RakH. KA; Carl Gustaf Bockströmin lasku 14.4.1845 makasiinin vuoden ja 11 kuukauden vuokrasta. Gr 2. RakH. KA.

¹¹⁸ Keisarillisen palatsin kirjanpito 1838. Gr 1. RakH. KA; Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

¹¹⁹ Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

¹²⁰ Korhunova & Bushmina & Semionava 1995, passim.

¹²¹ Lönnqvist 2008, 76–77.

yksinkertaisempia ja selkeälinjaisempia kuin varsin koristeelliset keisarinnan tiloihin sijoitetut huonekalut. Jonkinlaisen käsityksen palatsin sen aikaisista interiööreistä voi saada Talvipalatsista 1800-luvulla tehdyistä interiööriakvarelleista.¹²²

Osa Gambsilta hankituista huonekaluista edustaa venäläistä ranskalaisten esikuvien mukaan syntynyttä myöhäisempireä, mutta monissa kalusteissa näkyy selviä vaikutteita myös 1800-luvun alkupuolen englantilaisesta empiren vastineesta *regencystä*. Tämä selittyy osittain sillä, että Nikolai I:n aikana Pietariin asettui useita englantilaisia kauppiaita, jotka lujittivat maiden kauppasuhteita sekä välittivät samalla kulttuurivaikutteita ja muoteja. Esimerkiksi englantilasten Charles Nicholsin ja William Plinken 1829 perustama kaupahuone Nichols & Plinke oli pitkään Pietarin merkittävin ylellisyystavaroiden myyjä.¹²³ Tavarantoimituslistassa esiintyy monien huonekalujen kohdalla maininta ”rococo”. Tämä heijastaa juuri näihin aikoihin tapahtunutta uusrokokoon representaatiota venäläisessä huonekalutaiteessa. Myöhäisempirehuonekalut alkoivat muuntua koristeellisiksi, vaikka niiden perusolemusta vielä leimasikin empiren selkeälinjaisuus ja ryhdikkyys. Uusrokokoon orgaaninen muotokieli oli jo kuoriutunut esiin. Tämän aikakauden huonekalut edustavat siirtymävaihetta empirestä, viimeisestä varsinaisesta tyylikaudesta, historistisiin tyyliin. Mikä tekee niistä varsin mielenkiintoisia ja ristiriitaisiakin huonekaluja, sillä empire ja rokokoo ovat hengeltään toisistaan hyvin kaukana. Historistisista tyyleistä ensimmäinen, uusgotikka oli aloittanut laajemman vaikutuksensa Länsi-Euroopassa jo 1820–1830-lukujen taitteessa, mutta se sulautui ristiriidattomammin empiren muotokieleen. Venäjällä uusrokoko nousi laajempaan suosioon hieman Länsi-Eurooppaa aikaisemmin, 1830-luvulla, vaikka se oli tuolloin muodissa myös Ranskassa ja erityisesti kuningas Ludvig Filipin suosiossa.¹²⁴

Vuonna 1843 palatsiin hankitut huonekalut

Seuraava erä kalusteita tuli palatsiin vasta viiden vuoden päästä 1843, kun keisarillisen palatsin laajennus- ja muutostyöt olivat lähes valmistuneet. Tällä kertaa kalusteita hankittiin Pietarista Gambsin (L 49–50) lisäksi toisesta merkittävästä huonekaluliikkeestä Andrei Tourilta (L 51–57), joskaan tilaus ei ollut määrältään edelliseen verrattava. Näillä kalusteilla sisustettiin muutama keisarillisten asuintilojen huone.

Rottinkituoleja saatettiin sijoittaa suureen ruokasaliin.¹²⁵

Tuntuu sen sijaan hieman yllättävältä, että keskeiset tilat Goottilainen ruokasali ja tanssisali sisustettiin helsinkiläisiltä puuseppämestareilta tilatuilla huonekaluilla, joiden tekemillä huonekaluilla sisustettiin myös vaatimattomampia asuinhuoneita hoviväen käyttöön. Gustaf Ferdinand Lax vastasi tanssisalin kalusteista (L 59) ja Johan Gustaf Lindh Goottilaisen ruokasalin kalusteista (L 60–61). Vaikka kyseiset tilat olivat palatsin näyttävimpiä juhlatiloja, ne saivat Pietarista tilatuilla huonekaluilla sisustettuihin asuinhuoneisiin verrattuna melko kömpelöt kalusteet, jotka eivät olleet jalopuuta. On mahdollista, että juhlatiloihin haluttiin saada suomalaisten mestarien huonekaluja, mutta puutteellisten dokumenttien vuoksi on epäselvää, miksi näin tehtiin. Kyse saattoi olla puhtaasti rahasta: helsinkiläisten puuseppämestarien kalusteet olivat tuntuvasti halvempia kuin Pietarista hankitut, joihin oli käytetty jo huomattavasti rahaa ja juhlasaleihin tarvittiin suhteellisen paljon kalusteita.¹²⁶ Monet helsinkiläisten puuseppien tekemät huonekalut ovat selvästi saaneet vaikutteita palatsiin Pietarista 1838 ja 1843 hankituista kaikkein uusinta muotia edustaneista huonekaluista. Osaltaan nämä huonekalut ovat saattaneet levittää Suomeen uusia malleja, vaikka pietarilaisia huonekaluja tuli maahan kauppatavarana ja useita suomalaisia puuseppiä opiskeli 1800-luvulla myös Pietarissa.¹²⁷ Esimerkiksi Suomen kansallismuseon kokoelmiin kuuluva Lindhin 1847 tekemä ompelupöytä¹²⁸ toistaa tarkkaan samoja muotoja kuin hänen palatsiin Gambsin esikuvien pohjalta tekemänsä pöydät (L 61–62). Myös helsinkiläinen puuseppämestari Erik Skogberg teki palatsiin pöytiä (todennäköisesti L 63–65), jotka muistuttavat palatsin pietarilaisia huonekaluja. Skogbergilta tehty tilaus oli lukumäärältään melko suuri, mikä selittää laadullisen kömpelyyden lisäksi suhteellisen alhaista kappalehintaa verrattuna kahden muun helsinkiläisen puuseppän hintoihin.¹²⁹ Lindh teki määrällisesti vähemmän, mutta huomattavasti Skogbergia taidokkaampia pöytiä, joiden hintakin oli aivan toista luokkaa. Lax taas tuntuu olleen niin laadullisesti kuin hinnallisesti näiden kahden välimaastossa.

Samana vuonna palatsiin ostettiin helsinkiläisiltä kauppiailta Carl Gustaf Bockströmiltä ja Johan Alexander Deckeriltä koko joukko kristallikruunuja ja muita valaisimia, joita sijoitettiin asuinhuoneisiin ja

¹²² Korhunova & Bushmina & Semionava 1995, passim.

¹²³ Ulla Tillander-Godenhielmin suullinen tiedonanto 1.11.2012.

¹²⁴ Bott & Kaneva 2003, 287–308.

¹²⁵ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. RakH. Gr 2. KA.

¹²⁶ Gustaf Ferdinand Laxin lasku 14.7.1843. Gr 2. RakH. KA; Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹²⁷ Hyvönen 1998, passim.

¹²⁸ KM 56047.

¹²⁹ Erik Skogbergin lasku 8.4.1843. Gr 2. RakH. KA.

kirkkosaliin (L 107–109 ja 111–118). On mielenkiintoista, että Bockströmitä hankitut kristallikruunut ovat olleet suhteessa Deckeriltä hankittuja kristallikruunuja huomattavasti kalliimpia, vaikka ne eivät laadullisesti juurikaan näytä poikkeavan toisistaan.¹³⁰ Ne olivat ilmeisesti tuontitavaraa toisin kuin helsinkiläisen valaja Anders Johan Lihrin tekemät 12 pientä tanssialiin sijoitettua kristallikruunua (L 110).¹³¹ Venäläisestä teollisuusmakasiinista Pietarista tilattiin Suureen ruokasaliin 20 kullatusta pastellagesta tehtyä seinäkynttelikköä (L 119), joita tuli perille kuitenkin vain 14. Ne olivat palatsissa viimeistään 1845. Kirkkosali sisustettiin vuoteen 1843 mennessä, mutta esineistön alkupe-
räästä ei ole juurikaan tietoja.¹³²

1850-luvulla palatsiin hankitut huonekalut

Palatsiin ei tehty 1850-luvulla erityisen tärkeitä huonekaluhankintoja. Hoviväen huoneisiin tilattiin 1857 helsinkiläisen verhoilijamestari Jonas Litoniuksen huonekalutehtaasta kaksi mahonkista uusrokokokoolustoa, jotka ovat pietarilaisiin esikuviin verrattuna hieman kömpelöitä ja raskastekoisia (L 76) sekä pöytiä (L 75 ja 77).¹³³ Helsinkiläinen puuseppä ja huonekalutehtailija Fredrik Svante Lindholm valmisti palatsiin joukon isoja koivusta tehtyjä kaappeja vuosina 1859–1860.¹³⁴

Vuosikymmenen tärkeimmät hankinnat kuuluvatkin kokonaan muihin esineryhmiin. Vuonna 1856 palatsiin hankittiin sen tärkeimmät astiat, pöytähopeat, pronssikandelaaberit ja kristallivatitelineet. Suomen pankissa työskennellyt vapaaherra August Mannerheim oli lähetetty Senaatin toimeksiannosta pitkälle matkalle, jonka kohteita olivat ilmeisesti ainakin Lontoo ja Pietari, hankkimaan niitä.¹³⁵

Hienoja pronssiesineitä saatiin palatsiin Suomesta, kun Kalajoelta Pohjois-Pohjanmaalta tilattiin 1859 talonpoika Olof Helanderin valimosta neljä poikkeuksellisen laadukasta polttokullattua uusrokokoota edustavaa kelloa (L 135–138) ja kaksi kynttilänjalkaparia.¹³⁶ Palatsiin haluttiin saada myös nimenomaan maan omaa tuotantoa olevia loistoesineitä, mihin on varmasti vaikuttanut keisari Aleksanteri II:n sympatia Suomea kohtaan. Vastaavasti Ruotsin kuninkaat pyrki-

vät 1800-luvun toisella puoliskolla hankkimaan Kristianian kuninkaanlinnaan Norjaan maan omaa tuotantoa olevia esineitä.¹³⁷

1860–1880-luvuilla palatsiin hankitut huonekalut

Vuoden 1863 valtiopäiviin valmistauduttiin muun muassa tilaamalla A. Washmountin huonekaluliikkeestä Pietarista kenraalikuvernöörille iso tamminen uusbarokkinojatuoli, jota käytettiin vain seremonioissa ja muulloin säilytettiin varastossaoli kuitenkin (kuva 76).¹³⁸ Tärkeämpi hankinta tehtiin Saksasta: berliiniläisestä C. Kranenbergin liikkeestä tilattiin 72 uusgotiikka edustavaa tuolia palatsin Suureen ruokasaliin (L 78). Niiden hankkimisesta vastasi saksalaissyntyinen arkkitehti Ernst Bernharndt Lohrmann, mikä selittää osaltaan niiden hankintapaikan. Hänen toimestaan lienee tilattu tanssialiin, Goottilaiseen ruokasaliin ja keisarinnan Suureen förmaakiin myös Berliinistä Adolph Névirin liikkeestä moniosainen rokokootyylinen kristallikruunu- ja seinälampettisarja, joka tuli palatsiin useassa erässä vuosina 1868–1871 kauppias Ignatz Schiefnerin välityksellä (L 125). Vuoden 1876 keisarivierailun alla hankittiin joukko tuolloin muodikkaita wieniläishuonekaluja pietarilaiselta kauppias A. Kumbergalta ja helsinkiläiseltä kauppiaalta Alexander Dahlilta (L 81–83). Lisäksi helsinkiläiseltä Rich. Heimbergerin huonekalutehtaalta tilattiin 1876 vuodesohva ja kuusi pyökkituolia.¹³⁹ Palatsin hankittiin 1887 viisi saksalaista kristallikruunua (L 127–130) helsinkiläisen August Studen liikkeestä.¹⁴⁰ Vuonna 1888 yksi palatsin kolmannen kerroksen hoviherrojen huoneista sisustettiin todennäköisesti samana vuonna Kööpenhaminan taideteollisuusnäyttelyssä mukana olleilla kansallisia koristeaiheita jäljittelevillä tekstiileillä ja huonekaluilla, jotka olivat Suomen Käsityön Ystävien valmistamia (kuva 50).¹⁴¹

¹³⁰ Carl Gustaf Bockströmin lasku 10.11.1843. Gr 2. KA; Johan Alexander Deckerin lasku 10.11.1843. RakH. KA; Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA.

¹³¹ Anders Johan Lihrin lasku 4.6.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹³² Venäläisen teollisuusmakasiinin lasku 27.2.1847. Gr 2. RakH. KA.

¹³³ Jonas Litoniuksen lasku 20.6.1857. Gr. 3. RakH. KA; TPK 172:1–11.

¹³⁴ Fredrik Svante Lindholmin lasku 12.12.1859. Gr 3. RakH. KA; Fredrik Svante Lindholmin lasku 16.3.1860. Gr 3. RakH. KA.

¹³⁵ 21.12.1856 tehty luettelo August Mannerheimin keisarillista palatsia varten hankkimista esineistä. Fa 21. TPK:n arkisto. KA; Laitala 1994, 95. Suuri osa näistä hankinnoista on edelleen TPK:n hallussa.

¹³⁶ Olof Helanderin lasku 1859. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁷ Hjelde 1973, passim.

¹³⁸ A. Washmountin lasku 1863. Gr 4. RakH. KA; Vuosien 1864–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA. Nojatuoli kuuluu nykyisin Helsingin kaupunginmuseon kokoelmiin.

¹³⁹ Richard Heimbergerin lasku 28.7.1876. Gr 5. RakH. KA.

¹⁴⁰ August Studen lasku 3.12.1887. Gr 7. RakH. KA.

¹⁴¹ Vuoden 1889 inventaarioluettelo. Bb 11. TPK:n arkisto. KA; Jac. Ahrenbergin suunnitelma Kööpenhaminan vuoden 1888 taideteollisuusnäyttelyn Suomen Käsityön Ystävien osastoa varten. Iba 80. RakH II. KA; Sarpaneva, Bruun & Kruskopf 1975, 32–33.

Vuosina 1898–1901 palatsiin hankitut huonekalut

Suurempi uudistus toteutettiin 1890-luvun lopulla, kun 23.7.1896 Senaatti antoi 40.000 markan määrärahan palatsin keisariperheen yksityistilojen kalustuksen osittaiseen uusimiseen ja valaistuksen sähköistämiseen palatsissa.¹⁴² Tähän oli todennäköisesti syynä se, että keisari Nikolai II oli tullut valtaan juuri niihin aikoihin ja hän oli puolisonsa keisarinna Aleksandra Feodorovnan kanssa huomattavasti myönteisempi suurille ja kalliille sisustusprojekteille kuin edellinen keisari Aleksanteri III. Tälle sisustusvaiheelle on selkeä paralleeli Talvipalatsin osittaisessa uudelleen sisustamisessa, joka tapahtui vuosina 1894–1895. Varsinkin keisarinna Aleksandra Feodorovnan huoneisiin teetettiin näyttäviä kalusteita. Niiden suunnittelusta vastasi arkkitehti, akateemikko Nikolai Vasilijevitš Nabokov, ja ne mukailivat 1700-luvun lopun uusklassismia ja 1800-luvun alun empireä (kuvat 42–43).¹⁴³ Keisarillinen arkkitehti Aleksandr Fjodorovitš Krasovski suunnitteli Talvipalatsiin uusgotiikkaa edustavan keisari Nikolai II:n kirjaston. Talvipalatsin huoneiden uudet huonekalut tehtiin osittain Fjodor Aleksandrovitš Meltzerin huonekalutehtaassa ja osittain N. F. Svirski & Steingoltsin huonekalutehtaassa.¹⁴⁴

Lehdistössä liikkui syyskuussa 1896 tietoja siitä, että Helsingin keisarillisen palatsin uudet huonekalut tilattaisiin Venäjältä. Se nostatti sanomalehdistössä paljon vastustusta, sillä yleisen mielipiteen mukaan Suomen pitäisi itse pystyä kalustamaan keisarillinen palatsi oman maan voimin.¹⁴⁵ Mielipide on helppo ymmärtää ajan poliittista ilmapiiriä vasten: Venäjällä 1800-luvun lopulla voimistuneen panslavismin vuoksi Suomea oli alettu venäläistää ja saattaa yhdenmukaisemmaksi emämaan kanssa suomalaisten vastustuksesta huolimatta. Ei ole kuitenkaan löytänyt mitään virallisia dokumentteja siitä, että huonekalut olisi ollut tarkoitus tilata Venäjältä. Muutaman päivän päästä lehtikirjoituksista palatsinhoitaja Sten Carl Tudeer ilmoitti, että helsinkiläiseltä Rich. Heimbergin huonekalutehtaalta ja turkulaiselta N. Bomanin höyrypuusepäntehtaalta tultaisiin pyytämään tarjous kalustuksen uudistamisesta.¹⁴⁶ Jälkimmäinen voitti tarjouskilpailun ja kääntyi kalustuksen suunnittelussa arkkitehti Jac. Ahrenbergin puoleen.¹⁴⁷ Palatsiin tuli 1890–1900-lukujen taitteessa

useita uusia kalustoja ja yksittäisiä huonekaluja (L 86–97). Ei ole täyttä varmuutta, suunnitteliko Ahrenberg huonekalut vai käyttikö hän ainakin osittain Bomanin aikaisempia malleja, jotka saattavat olla nekin hänen käsialaansa. Joka tapauksessa osa malleista on ollut Bomanilla sarjatuotannossa, mutta ei ole todisteita olivatko ne sarjatuotannossa jo ennen keisarillisen palatsin sisustamisen uudistamista vai tulivatko ne tuotantoon vasta sen jälkeen.¹⁴⁸ Palatsin uudet huonekalut eivät kuitenkaan olleet enää teollisesti valmistettuina laadultaan yhtä korkeatasoisia kuin niiden sijalta toisarvoisempiin tiloihin väistyneet käsintehdyt 1830–1840-lukujen taitteessa Pietarista hankitut pähkinäpuiset huonekalut, mutta silloin niitä pidettiin parempina ja muodikkaampina. Bomanin valmistamat huonekalut ovat joka tapauksessa laadultaan vaatimattomampia kuin samaan aikaan Pietarin Talvipalatsiin valmistetut edellä mainitut huonekalut.¹⁴⁹

Uusi kalustus saatiin paikoilleen palatsiin melkein kokonaan vuoden 1899 aikana.¹⁵⁰ Muutos koski pääasiassa Eteläesplanadin puoleisen siiven toisen kerroksen tiloja, josta uusittiin Punainen kabinetti, Keltainen förmaaki, keisarinnan Suuri förmaaki ja Vihreä makuuhuone. Kolmannesta kerroksesta sisustettiin uudelleen ainoastaan keisarin työhuone. Ainoastaan yksi huonekalu, toisen kerroksen Siniseen förmaakiin sijoitettu kirjoituspöytä¹⁵¹, tuli todennäköisesti Venäjältä. Korkealuokkainen mahonkinen jugendkirjoituspöytä (L 85), jossa on uusgotiikkaa edustavia yksityiskohtia, saattaa olla N. F. Svirski & Steingoltsin huonekalutehtaan valmistama, koska se muistuttaa suurella määrin Nikolai II:n Talvipalatsin työhuoneen kirjoituspöytää.¹⁵²

Vuonna 1907 hankitut huonekalut

Viimeinen vaihe keisarillisen palatsin sisustuksessa oli vuosina 1904–1907 rakennetun valtaistuinsalin ja

¹⁴² Keisarillisen senaatin kirje palatsinhoitaja Sten Carl Tudeerille 14.11.1898. TPK. KA.

¹⁴³ Nesin 1999, 128–129.

¹⁴⁴ Nesin 1999, 133.

¹⁴⁵ Uusi Suometar 12.9.1896; Hufvudstadsbladet 13.9.1896; Nya Pressen 13.9.1896.

¹⁴⁶ Uusi Suometar 17.9.1896

¹⁴⁷ Uusi Suometar 20.9.1896.

¹⁴⁸ Bomanin arkiston vanhin osa on tuhoutunut tulipalossa, joten mitään keisarilliseen palatsiin liittyviä piirustuksia tai asiakirjoja ei ole säilynyt. Kaluston L 89 kaltaisia nojatuoleja oli myytävänä Apollo-huutokaupassa Helsingissä 7.2.2012 ja 12.6.2012. Bomanilta on säilynyt painettu 1900-luvun alun mallikuvasto, jossa ei kuitenkaan ole painovuotta. Kuvastossa näkyy osia palatsiin hankituista kalustoista. N. Bomans Ångsnickeri Åbo, 2002, passim.

¹⁴⁹ Osia kahdesta Talvipalatsiin 1890-luvulla tehdyistä kalustoista oli myytävänä keuhällä 1999 Helsingissä Bukowskin huutokaupassa ja syksyllä 2009 Bukowskin ja Hagelstamin huutokaupoissa, jolloin minulla oli mahdollisuus tutkia niitä. Vertailukohtana voidaan mainita, että vuonna 1897 – noin vuotta myöhemmin kuin tilaus Bomanilta oli tehty – avattiin Helsinkiin porvooolaisen Aktiebolaget Iriksen myymälä, jonka käsintehdyt huonekalut edustivat selvästi korkealuokkaisempaa kansainvälistä tasoa kuin vastaavan ajan Bomanin teolliset tuotteet. Tamminen 2006a, 42–49.

¹⁵⁰ Vuoden 1900 inventaarioluettelo. Bb. TPK:n arkisto. KA.

¹⁵¹ KM 70098:1.

¹⁵² Nesin 1999, 132.

siihen liittyvien muiden uusien tilojen kalustaminen, jota varten senaatti oli myöntänyt 13 000 markan määrärahan. Hankkeesta vastasi Jac. Ahrenberg, joka suunnitteli kaikki tiloihin tulleet huonekalut. Ne teetettiin Turussa Bomanilla. Porraskäytävässä oli empiretyyliset trymoopeilit (L 99). Valtaistuinsalin eteiseen tuli palatsissa ennestään olleita empirekalusteita mukailevat kalusteet hieman yksinkertaistettuina (L 100–102). Itse valtaistuinsalin kalustus (L 98) oli puolestaan suunniteltu 1700–1800-lukujen taitteen ruotsalaisten kustavilaisten huonekalujen mukaan.¹⁵³

Taideteokset

Vaikka muutostyöt ja sisustus valmistuivat 1840-luvun puoleenväliin mennessä, palatsi sai kuitenkin odottaa ensimmäisiä taideteoksia pitkään. Tosin sinne oli siirretty Helsingin entisenä keisarillisena residenssinä toimineesta vanhasta kenraalikuvernöörin talosta Senaatintorin laidalla Aleksanteri I:n ja hänen puolisonsa keisarinna Elisabet Aleksejevnan kipsiset rintakuvat sekä suurikokoinen Aleksanteri I:n kultakehyksinen muotokuva. Ne mainitaan vuosien 1837 ja 1838 inventaarioluetteloissa, mutta palatsin muutostöiden valmistumisen jälkeen vuonna 1845 tehdyssä inventaarioluettelossa ne eivät ole enää mukana.¹⁵⁴ Todennäköisesti muotokuvat siirrettiin johonkin toiseen aktiivisemmassa käytössä olleeseen hallintorakennukseen, ehkä siksi, että ne haluttiin näkyvämmälle paikalle muistuttamaan keisarin olemassaolosta ja valasta, mihin ei ollut niinkään tarvetta palatsissa, jossa oli aktiviteettia käytännössä vain keisarin vierailujen aikana. Muotokuvia ei voi lukea kuuluneeksi palatsin taidekokoelmaan.

Taideteoksia alettiin kerätä keisarilliseen palatsiin vasta 1850-luvun puolessavälissä. Viiveeseen voi olla syynä puhtaasti raha sillä rakennuksen kalliiden muutos- ja sisustustöiden jälkeen ei liene haluttu investoida taiteeseen, koska se ei ollut sisustuksen kannalta aivan välttämätöntä. Esimerkiksi Pietarin Talvipalatsista 1800-luvun puolenvälin jälkeen tehdyissä akvarelleissa näkyy useita arvokkaita huonetiloja, joissa ei ole

lainkaan taideteoksia, sen sijaan on loisteliaita tapetteja ja peilejä,¹⁵⁵ kuten Helsingissäkin oli jo alusta asti.¹⁵⁶ Kokoelmaan alettiin hankkia teoksia tunnetuilta suomalaisilta taiteilijoilta, mitä jatkettiin melko säännöllisesti vuosisadan loppuun asti. Aluksi hankintoja tehtiin lähes vuosittain, ja pyrkimyksenä oli selvästi saada kokoelmaan eräänlaisia teospareja samoilta taiteilijoilta.¹⁵⁷

Kokoelman kerääjät eivät kuitenkaan olleet varsinaisia taideasiantuntijoita. Yleensä hankinnoista vastasi keisarillisen palatsin esimies tai Pietarissa toiminut Suomen asioita hoitanut ministerivaltiosihteeri ja joskus myös itse keisari. Toisinaan palatsin esimies kirjoitti Pietariin ministerivaltiosihteerille ja ehdotti jonkin sopivan taideteoksen ostamista. Ministerivaltiosihteeri neuvotteli ainakin isompien hankintojen kohdalla asiasta keisarin kanssa, mutta kaikki ehdotukset eivät aina menneet läpi. Toisinaan taas ministerivaltiosihteeri ilmoitti Helsinkiin palatsin esimiehelle, että keisari oli määrännyt jonkin Pietarissa esillä olleen suomalaisen maalauksen ostettavaksi ja lähetettäväksi Helsingin keisarilliseen palatsiin. Arkistolähteiden perusteella ei voi aina päätellä, missä määrin keisari itse kävi näyttelyissä ostamassa teoksia vai ehdottiko joku toinen hänelle hankintoja.

Suurin osa taideteoksista, 18 teosta 28:sta, on hankittu Aleksanteri II:n kaudella, mikä saattaa kertoa hänen kiinnostuksestaan Suomea kohtaan. Teoksia hankittiin myös myöhempien keisarien aikana, ja silloin teoksia alkoi olla palatsissa jo riittävästi. Aloite hankintoihin saattoi tulla palatsistakin käsin.¹⁵⁸

Vuoden 1897 jälkeen kokoelmaa ei enää kartutettu. Silloin taideteoksia oli keisarillisessa palatsissa yhteensä 28 (L 144–171). Niitä sijoitettiin aluksi palatsin toiseen kerrokseen, joka oli keisarinnan käytössä, ja vasta niiden seinien täytyttyä kolmannessa kerroksessa olleisiin keisarin tiloihin. Palatsin kokoelma oli 1800-luvun lopulla Suomen merkittävimpiä julkisia taidekokoelmia. Vertailun vuoksi todettakoon, että Norjan itsenäistyttyä 1905 oli kuninkaanlinnassa Oslossa yli 200 taideteosta¹⁵⁹, mutta kyseessä oli tärkeämpi sivulinna kuin Helsingin keisarillinen palatsi: Norja muodosti verrattain suuren osan Ruotsin valtakuntaa, Suomi puolestaan oli koko laajan Venäjän valtakunnan vähäinen alue. Norjan kuninkaanlinnaan hankittiin 1800-luvulla oma, pääosin norjalaisesta taiteesta koostuva kokoelma, mutta sen lisäksi sinne oli sijoitettuna vaihtuvia teoksia Ruotsin kuningas Kaarle XV:n koko-

¹⁵³ Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1904–1907, 4; Rakennustilasto 5. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1908–1910, 1–3; N. Bomanin höyrypuusepäntehtaan lasku 1.3.1907. Hc 1:13. RakH. KA. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomuksessa 1908–1910 tosin sanotaan, että porraskäytävän huonekalut olisi valmistanut toiminimi John Ericsson ja eteisen huonekalut Söörnäisten höyrypuusepäntehtas. Bomanin 1.3.1907 päivätystä luettelosta käy kuitenkin ilmi, että se on valmistanut myös niiden tilojen huonekalut.

¹⁵⁴ Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1838 ja 1845 inventaarioluettelot. Fa 2. TPK:n arkisto. KA.

¹⁵⁵ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, passim.

¹⁵⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA.

¹⁵⁷ Relas 2009, 11–22.

¹⁵⁸ Relas 2009, 11–14.

¹⁵⁹ Hjelde 1973, 275.

elmasta. Tällaista käytäntöä ei ollut Helsingin keisarillisessa palatsissa.¹⁶⁰ Sen sijaan osa palatsin teoksista on keisarin itsensä maksamia ja osa on ostettu valtion varoilla, kuten liitteestä käy tarkemmin ilmi. Saa vaikutelman, että palatsin taidekokoelmasta osa olisi ollut tavallaan keisariperheen yksityistä omaisuutta ja osa valtion omaisuutta. Asialla ei kuitenkaan ollut hallinnollisesti käytännössä merkitystä, eikä näitä teoksia erotella inventaarioluetteloissa, ja vaikuttaa siltä kuin maksujärjestelyillä ei olisi ollut mitään logiikkaa. Mitään palatsiin kerran tavalla tai toisella tullutta taideteosta ei myöskään koskaan siirretty muualle lukuun ottamatta siellä aivan alkuvaiheessa 1830-luvun lopulla olleita keisarillisia muotokuvia.¹⁶¹

Taidekokoelman luonne

Tässä kokoelmassa on edustava otos 1800-luvun jälkipuoliskon tunnetuimpien suomalaisten taiteilijoiden taiteesta romantiikan kaudelta symbolismiin, kokoelman pääpaino on erityisesti 1860–1870-lukujen taiteessa. Aleksandr Jegorovitš Beidemann on ainoa venäläinen taiteilija suomalaisten joukossa. Yhteensä 28 teoksen kokoelmassa on taideteoksia kaikkiaan 17 taiteilijalta, heistä seitsemältä on mukana kaksi tai useampia töitä. Kokoelmaan on usein pyritty saamaan samalta taiteilijalta toisiinsa sopivia maalauksia (L 144–171).¹⁶²

Teosvalinnat edustavat kauttaaltaan aikaista taidetta. Pyrkimys tuoda esiin suomalaista kulttuuria lienee ollut syy nimenomaan suomalaisten taiteilijoiden teosten hankintaan. Palatsissa, jossa edustava arkkitehtuuri ja sisustus noudattelivat paljolti ulkomaisia esikuvia, ei suomalaisuus muulla tavoin olisi näkynytkään. Teosvalinnat edustavat 1800-luvun jälkipuoliskon aikaista taidetta: vanhempaa suomalaista taidetta oli olemassa niukasti ja teokset olivat suurelta osin muotokuvia ja uskonnollista taidetta.¹⁶³ Koko kuvataide-elämä lähti Suomessa kunnolla nousuun vasta 1846 perustetun Suomen taideyhdistyksen ansiosta.¹⁶⁴ Ilmeisesti keisarilla oli myös intressejä tukea taiteen kehitystä ostamalla keisarilliseen palatsiin suomalaisten aikaista taiteilijoiden teoksia. Keisarillisen palatsin kokoelman taiteilijat ovat pitkälti samoja kuin ne, joita suosittiin tuolloin eniten tehtäessä hankintoja Suomen Taideyhdistyksen kokoelmiin, jotka muodostavat Ateenumin taidemuseon vanhimman kerrostuman.

Näitä 1850–1860-lukujen suomalaisia taiteilijoita ovat muun muassa Ferdinand von Wright, Werner Holmberg, Alexandra Frosterus-Såltin ja Victoria Åberg. Sen sijaan ajan tunnetuimmista taiteilijoista Robert Wilhelm Ekman, Johan Erik Lindh ja Berndt Abraham Godenhjelm eivät olleet omana aikanaan suosiossa Taideyhdistyksen hankintapolitiikassa.¹⁶⁵ Yhdeltäkään heistä ei myöskään hankittu maalauksia keisarilliseen palatsiin. Keisarillisessa palatsissa lienee haluttu noudattaa Suomen Taideyhdistyksen luomaa taiteilijoiden arvojärjestystä, etenkin kun taidehankinnoista vastanneet henkilöt eivät varsinaisesti olleet itse taideasiantuntijoita. Suomen Taideyhdistyksen ja keisarillisen palatsin yhteydenpidosta on olemassa vain muutamia suoria todisteita, mutta Suomen Taideyhdistyksellä oli sen perustamisesta vuodesta 1846 lähtien hyvät suhteet keisarilliseen perheeseen.¹⁶⁶ Palatsiin hankittiin esimerkiksi 1850–1860-lukujen taitteessa kaksi maalausta Werner Holmbergilta, joka oli tuohon aikaan taideyleisön yleisesti arvostama taiteilija ja ainoa Suomesta, joka kesti kansainvälisen vertailun. Hän on sittemmin myös säilyttänyt paikkansa oman aikansa merkittävimpänä taiteilijana Suomessa. Se on osoitus siitä, että kokoelmaan haluttiin saada nimenomaan parasta taidetta. Myös 1870–1890-luvuilla hankituilla Hjalmar Munsterhjelm, Adolf von Beckerin, Oscar Kleinehin, Berndt Lindholmin, Walter Runebergin, Johannes Takasen, Ville Vallgrenin, Albert Edelfeltin, Gunnar Berndtsonin, Akseli Gallen-Kallelan ja Väinö Blomstedtin teoksilla on selkeät paralleelinsa Taideyhdistyksen kokoelmaan vastaavana aikana hankituissa teoksissa.¹⁶⁷

Oma lukunsa ovat sen sijaan 1850-luvun taistelumaalaukset ja muotokuvat, jotka ovat keisarin tilaamia. Esimerkiksi Wladimir Swertschkoff ei ole koskaan ollut taiteilijana mitenkään erityisen arvostettu, mutta hän oli onnistunut pääsemään Krimin sodan aikana 1854–1855 keisari Nikolai I:n suosioon sotatapahtumien dokumenttoijana. Osittain asiaan lienee vaikuttanut se, että hänen isänsä oli venäläinen upseeri.¹⁶⁸ Swertschkoffilta tilattiin sodan jälkeen palatsiin kolme näyttävää maalausta (L 144–146), joiden ensisijainen tarkoitus onkin esittää tärkeäksi koettua kohdettaan näyttävästi, taiteellinen merkitys on toisarvoinen.¹⁶⁹

Palatsiin hankittujen teosten arvostuksesta omana aikanaan kertoo myös se, että niitä lainattiin kokoelmasta ulkomaisiin näyttelyihin. Pariisin näyttelyssä 1878 oli mukana Adolf von Beckerin *Sairasvuoteen*

¹⁶⁰ Hjelde 1973, 273–278.

¹⁶¹ Relas 2009, 11–14.

¹⁶² Relas 2009, 22.

¹⁶³ Pettersson 2008, 130.

¹⁶⁴ Pettersson 2008, passim.

¹⁶⁵ Relas 2009, passim; Pettersson 2008, 115.

¹⁶⁶ Tikkanen 1896, passim.

¹⁶⁷ Relas 2009, 13–22; Pettersson 2008, 305–306, 312–329.

¹⁶⁸ Reitala 2007, 517–518.

¹⁶⁹ Relas 2009, 24–27.

äärellä (L 162) vuodelta 1874.¹⁷⁰ Moskovassa 1881 olleeseen taidenäyttelyyn oli lainattu palatsista Werner Holmbergin *Metsä sadeilmalla* (L 151) vuodelta 1859, Hjalmar Munsterhjelm *Kyläkatu Schwartzwaldista* (L 157) vuodelta 1870, Berndt Lindholmin *Höyrylaiva jäissä* (L 160) vuodelta 1875 ja Adolf von Beckerin *Päivällisen jälkeen vuodelta 1877* (L 163).¹⁷¹ Kööpenhaminassa 1883 järjestettyyn pohjoismaisen taiteen näyttelyyn oli lähetetty palatsista molemmat Adolf von Beckerin maalaukset¹⁷², mikä kertoo von Beckerin merkityksestä omana aikanaan. Monet teokset olivat mukana ulkomaisissa näyttelyissä, ennen kuin ne ostettiin palatsiin.

Kokoelma on aiheiden puolesta varsin monipuolinen. Se koostuu useasta pienestä, jonkin tietyn teeman ympärille muodostuvasta ryhmästä. Olisi kuitenkin liioiteltua sanoa, että kokoelma muodostaisi kuvaker-tomuksen Suomen suuriruhtinaskunnasta; kuvaker-tomus se ei missään tapauksessa pyri olemaan, eikä sellainen ole selvästikään ollut tarkoitus kokoelmaa luotaessa. Pikemminkin kokoelma on otos suomalaisen taiteen ja varsinkin 1800-luvun toisen puoliskon taiteen erilaisista puolista. Aihepiiriensä puolesta se muistuttaa Oslon kuninkaanlinnan kokoelmaa.¹⁷³ Molemmissa on taistelumaalauksia, kotimaisia maisemia, kansanomaisia interiöörejä ja ulkomaalaisia aiheita.

Kokoelmat eroavat toisistaan siinä, että Helsingin keisarillisessa palatsissa ei ollut lainkaan hallitsijaperheen muotokuvia tai tärkeitä keisarillisia tilaisuuksia kuvaavia monumentaalimaalauksia, kun taas Oslon kuninkaanlinnassa oli myös kuvia hallitsijoista ja kuninkaallisista tilaisuuksista.¹⁷⁴ Suomessa ne olivat sen sijaan yleisiä eri virastoissa ja muissa tärkeissä tiloissa. Esimerkiksi vuoden 1863 valtiopäivien avajaisia keisarillisessa palatsissa esittävä Robert Wilhelm Ekmanin maalaus (kuva 22) on ollut 1860-luvulta saakka Ritarihuoneella Helsingissä, jossa varsinaiset valtiopäiväistunnot tuohon aikaan pidettiin. Kuten jo aikaisemmin esitin, niin yhtenä syynä siihen voi olla palatsin vähäinen käyttö ja se, että Venäjän vallan aikana lienee koettu tärkeäksi pitää keisarin muotokuvia esillä jatkuvassa käytössä olevissa tiloissa, kuten senaatissa muistuttamassa hänen olemassa olostaan. Olettamus ei antane täyttä vastausta kysymykseen,

miksei keisarin muotokuvia olisi voinut olla myös palatsissa.

Taistelut ja sotilaat

Eurooppalaisissa hallitsijoiden palatseissa on vuosisatoja ollut runsaasti taisteluista kuvaavia suurikokoisia maalauksia. Sellaiset muodostavat myös Linnan kokoelman vanhimman kerrostuman: Wladimir Swertschkoffin maalaus Lappohjan taistelusta (L 144) ja Aleksandr Jegorovitš Beidemannin Hankoniemen taistelua kuvaava maalaus (L 147) liittyvät Krimin sotaan Suomessa 1854–1855.¹⁷⁵ Niihin kuuluvat myös Kokkolan puolustamisessa ansioituneiden henkilöiden muotokuvat (L 145–146). Talonpoika Matts Kankkosella on maalauksessa rintapielessään urhoollisuudesta palkkioksi saamansa mitali sekä kaksi asetta. Hän myös poseeraa taistelupaikalla, joten maalaus on luettavissa miljöömuotokuvaksi. Kauppaneuvos Anders Donner on puolestaan kuvattu tummaa taustaa vasten: hänelläkin on näkyvästi esillä keisarilta kiitokseksi saamansa mitali sekä kallisarvoiset sormus ja nuuskarasia. Ne ovat enemmän kuin pelkkiä muotokuvia, koska ne sitoutuvat alleviivatuksi esitettyjen lahjaesineittensä kautta kertomuksenomaisesti yhteen tiettyyn tapaukseen. Esineet toimivat maalauksissa attribuutteina, joiden merkityksen aikalaiset ymmärsivät selkeästi keisarillisina huomionosoituksina.¹⁷⁶

Militaristista aihepiiriä ovat myös Gunnar Berndtsonin ja Väinö Blomstedtin sotilaselämää kuvaavat maalaukset 1890-luvulta (L 169–170). Niistä kuitenkin puuttuu 1850-luvun taistelumaalauksille tyypillinen pateettinen uho ja armeijan mahdin ja sotilaallisen kurinalaisuuden korostaminen. Ne esittävät pikemminkin sotilaselämää inhimillistäen sitä lämminhenkisellä tavalla.¹⁷⁷

Laivat

Toinen tarkkarajainen teema on laivat, joka on myös näyttävä ja valtakunnan merellistä asemaa korostava aihepiiri. Palatsin kokoelmassa vanhin niistä on Berndt Lindholmin mahtipontinen ja dramaattinen *Höyrylaiva jäissä* (L 160) vuodelta 1875. Kaksi muuta ovat Albert Edelfeltin teoksia: pieni höyrylaivaa esittävä akvarelli *Ranta-aihe Haikosta* (L 166) vuodelta 1884 ja suurikokoinen *Kööpenhaminan ankkuripaikalta III* (L 167) vuodelta 1890, jonka keisari Aleksanteri III ja

¹⁷⁰ Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirje ministerivaltiosihteeri Emil Stjernvall-Walleenille 21.2.1878. Db 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁷¹ Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirje apulaisministerivaltiosihteeri Casimir Palmrothille 28.8.1880. Db 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁷² Palatsinhoitaja Georg von Alftanin kirje ministerivaltiosihteeri Theodor Bruunille 9.8.1883. Db 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁷³ Hjelde 1973, 271–331.

¹⁷⁴ Hjelde 1973, 271–331.

¹⁷⁵ Relas 2009, 24–29.

¹⁷⁶ Relas 2009, 26–27; Tillander-Godenhjelm 2005, 395–402.

¹⁷⁷ Relas 2009, 82–87.

tanskalaissyntyinen keisarinna Maria Feodorovna tilasivat suoraan taiteilijalta palatsiin.¹⁷⁸

Maisemat

Maisemat ovat lukumäärältään suurin aihepiiri. Joukossa on näyttäviä suomalaisia maisemia, kuten Victoria Åbergin romanttista puistoa esittävä *Monrepos* (L 155) vuodelta 1865 sekä Hjalmar Munsterhjelm *Hämäläinen järvimaisema* (L 159) vuodelta 1884 ja saaristoa kuvaava *Ensilumi* (L 158) vuodelta 1883. Merkille pantavaa on se, että suuri osa maisemamaalauksista esittää näkymiä ulkomailta, Länsi-Euroopasta, kuten Werner Holmbergin Saksasta ja Norjasta maalaamat maisemat ja Munsterhjelm *Saksassa maalaama Kyläkatu Schwarzwaldissa* (L 157) vuodelta 1870.

Yksikään maalaus ei esitä maisemaa Venäjältä, vaan aiheet ovat joko Suomesta tai Länsi-Euroopasta. Kokoelmaan haluttiin todennäköisimmin saada nimenomaan suomalaisten taiteilijoiden teoksia: he opiskelivat 1800-luvulla enimmäkseen Länsi-Euroopassa ja maalasivat siellä paljon paikallisia aiheita.¹⁷⁹

Kansaa kuvaavat aiheet

1800-luvun jälkipuolella Euroopassa kansallinen poliittinen kehitys nosti nationalismia pintaan ja siitä seurasi, että alettiin ihailla ja tutkia kansaa, jonka turmeltumatonta kulttuuria pidettiin kansakuntien nousevan kulttuuri-identiteetin kannalta keskeisenä lähtökohtana ja voimavarana. Kokoelmassa on myös useita kansaa kuvaavia aiheita esittäviä maalauksia sekä Suomesta että ulkomailta. Vanhimpana niistä voidaan pitää Wladimir Swertschkoffin maalaamaa Kokkolan puolustuksessa 1854 ansioituneen talonpoika Matts Kankosen muotokuvaa (L 146), joka laajenee esittämään yleisemminkin suomalaista talonpoikaa. Alexandra Frosterus-Sältin *Savoijilaispoika* (L 154) vuodelta 1863 esittää myös kansaan kuuluvaa henkilöä, mutta täysin anonyymisti. Adolf von Beckerin suuri-kokoiset 1870-luvun maalaukset (L 162–163) esittävät talonpoikaisia interiöörejä ihmisineen, toinen niistä on Suomesta ja toinen Ranskasta, mutta niiden olemus on hyvin samanhenkinen. Hjalmar Munsterhjelm toi puolestaan näyttäviissä maalauksissaan suomalaiset maalaismaisemat salonkikelpoisiksi (L 158 ja 159).¹⁸⁰

Eläinaiheet

Palatsin kokoelmaan kuuluu lisäksi kaksi maineikkaan lintumaalarin Ferdinand von Wrightin hanhiaiheista maalausta (L 148–149), jotka kuvastavat asetelmallisuudessaan ja värikylläisessä harmoniassaan hyvin 1800-luvun puolenvälin keskieuropalaista *biedermeier*henkeä. Niissä on mukana myös kertomuksellinen puoli, mikä tekee niistä pikemminkin taideteoksia, kuin ornitologisia esityksiä.¹⁸¹

Veistokset

Suppeudestaan huolimatta kolmen marmoriveistoksen kokoelma on kiinnostava otos 1800-luvun lopun suomalaisen kuvanveiston kehityksestä. Olemukseltaan veistokset ovat erilaisia. Yhteistä niille materiaalina käytetyn valkoisen marmorin lisäksi on, että niissä kaikissa esiintyy ideaali naishahmo. Mukana on Walter Runebergin klassistinen veistosryhmä *Psykhē sefyryien kantamana* (L 164) vuodelta 1872, Johannes Takasen realismin piiriin kuuluva *Tanssijatar* (L 165) vuodelta 1881 ja Ville Vallgrenin symbolismia lähenevä *Marjatta* (L 166) vuodelta 1889. Runebergin *Psykhē sefyryien kantamana* liittyy aiheeltaan selkeästi antiikin tarustoon ja Takasen *Tanssijatar* on saanut innoituksensa italialaisesta kulttuuripiiristä. Sen sijaan myöhemmin tehty Vallgrenin *Marjatta* edustaa selkeästi Suomen omaa kalevalaista maailmaa ja liittyy aikaan, jolloin aihepiiri nousi voimakkaasti esiin taiteessa.¹⁸²

Ripustuksen luonne

Ripustuksen kehittyminen ja muuttuminen kertovat paljon keisarillisen palatsin tilojen tärkeydestä samoin kuin taideteosten kulloisestakin arvostuksesta. Kaikki taideteosten liikkeet eivät ole huomionarvoisia, mutta joitakin kiinnostavimpia tapahtumia ja esiin nousevia suuntaviivoja on syytä analysoida tarkemmin.

Ensimmäiset palatsiin tuodut maalaukset sijoitettiin 1850–60-luvuilla näyttävimpiin huoneisiin, mutta ei kuitenkaan juhlasaleihin. Ripustus alkoi keisarinna Suuresta förmaakista, joka on palatsin pääsiiven sydämessä. Sinne sijoitettiin 1850-luvun puolessa välissä näyttävä Wladimir Swertschkoffin *Lappohjan taistelu* (L 144) ja 1861 sen takana olevaan tärkeän portaikosta juhlasaleihin vievän kulkureitin varrella olevaan läntisen eteisen seinälle vieläkin suurempi Aleksandr Jegorovitš Beidemannin *Hankoniemen taistelu* (L 147).¹⁸³

¹⁷⁸ Relas 2009, 18–20.

¹⁷⁹ Relas 2009, 20.

¹⁸⁰ Relas 2009, 20–21.

¹⁸¹ Relas 2009, 21–22.

¹⁸² Relas 2009, 22.

¹⁸³ Vuosien 1858–1867 inventaarioluettelot. Bb 9. TPK:n arkisto. KA.

Luonteenomainen piirre palatsin taidekokoelmassa olivat sinne hankitut eräänlaiset maalausparit, jotka olivat myös ripustuksessa ainakin joskus esillä toistensa pareina. Ensimmäisen parin muodostavat toisen kerroksen keltaiseen förmaakiin 1850-luvun puolessa välissä sijoitetut Wladimir Swertschkoffin maalaamat muotokuvat (L 145–146). Ne ovat samankokoisia ja samanlaisissa kehyksissä sekä liittyivät samaan tapahtumaan, vaikka ovatkin maalauksina hyvin erilaiset. Ne ovat sittemmin kulkeneet aina yhdessä. Toisen kerroksen siniseen förmaakiin sijoitettiin vähän myöhemmin kaksi Werner Holmbergin keskenään samantapaista maisemaa (150–151), samoin viereiseen vihreään makuuhuoneeseen saatiin maalauspari Ferdinand von Wrightin kahdesta lintumaalauksesta (148–149). Palatsiin tuli 1870-luvun alussa neljäs maalauspari, kun sinne hankittiin kaksi samankokoista Victoria Åbergin maisemamaalausta (L 155–156). Ne sijoitettiin Holmbergien entisille paikoille siniseen förmaakiin, jolloin Holmbergit siirrettiin edelleen symmetrisenä parina keisarinnan suuren förmaakin sivuseinille. Palatsiin ostettiin 1875 Adolf von Beckerin maalaus *Sairasvuoteen ääressä* (L 162), jolloin toinen Åbergeista sai väistyä syrjemmälle. Ilmeisesti muodikkaampaa tyyliuuntaa edustanut ja taiteilijana tunnetumpi von Becker haluttiin saada näkyvälle paikalle, jolloin Åbergien toistensa kanssa hyvin yhteensopivien maisemamaalausten muodostamaa kokonaisuutta ei enää pidetty yhtä tärkeänä. Kolmen vuoden päästä palatsiin hankittiin von Beckerin *Päivällisen jälkeen* (L 163), ja silloin sen tieltä sai lähteä toinenkin Åberg. Nyt edustavalla paikalla roikkuu symmetrisesti kaksi samanhenkistä von Beckerin talonpoikaista interiöörimaalausta.¹⁸⁴

Idea maalauspareista alkoi rapistua 1880-luvulla ja huoneissa oli toisinaan milloin mitäkin maalauksia, joita yhdisti paremminkin koko ja kultaiset kehykset kuin taiteelliselta tai aiheitten yhteen sopimisen kannalta tähdellisemmät seikat. Useimmiten pyrkimykseenä näyttää olleen saada uutuustaulut paraatipaikoille toiseen kerrokseen, jolloin vanhemmat työt siirrettiin syrjemmälle. Tämä ei kuitenkaan ole koskenut taistelumaalauksia ja Werner Holmbergeja, joita on ilmeisesti pidetty huomattavan tärkeinä teoksina: taistelumaalauksia ilmeisesti aiheensa puolesta ja Holmbergeja korkean ja pysyvän taiteellisen arvonsa takia. Esimerkiksi 1890 palatsiin tulleen Albert Edelfeltin *Kööpenhaminan ankkuripaikalta III* (L 167) maalauksen tieltä saivat lähteä Krimin sodan sankarit. Huoneeseen jäi tuolloin melko uusi Hjalmar Munsterhjelm *Hämäläinen järvimaisema* (L 159) ja sinne tuotiin lisäksi kol-

mannesta kerroksesta Berndt Lindholmin *Höyrylaiva jäissä* (L 160). Olemukseltaan melko erilaisia maalauksia yhdisti vesi. Lienee ajateltu, että Edelfeltillä ja Lindholmilla on yhteisenä tekijänä höyrylaivat. Toisen kerroksen Sinisessä förmaakissa oli 1890-luvulta alkaen Adolf von Beckerin ranskalainen talonpoikaiselämän kuvaus *Päivällisen jälkeen* -maalauksen parina Hjalmar Munsterhjelm *Ensilumi*, joka oli siirretty sinne von Beckerin *Sairasvuoteen äärellä* -maalauksen tilalle, joka oli puolestaan viety kolmannen kerroksen Keltaiseen förmaakiin. Von Beckerin ja Munsterhjelm *Ensilumi* maalauksia yhdistävät koko ja samankaltaiset kehykset. Ilmeisesti Munsterhjelmia ei viety kolmanteen kerrokseen, koska se oli von Beckeriä uudempi maalaus ja vieläpä keisarin itsensä ostama.¹⁸⁵

Ripustus koki 40 vuoden aikana monenlaisia muutoksia. Ajoittain se tuntuu olleen looginen, ja samassa tilassa olleet taideteokset tuntuivat toisiinsa sopivia. Kun palatsiin hankittiin uusia teoksia, esillepano muuttui vähemmän harkituksi. Uudet teokset haluttiin saada näkyville paikoille melko pienin siirroin. Ripustuksen tason häilyvyys kertoo myös siitä, ettei kokoelmaa olleet hoitamassa taideasiantuntijat vaan hovin virkamiehet.

Palatsin pohjakaavat ja tilojen käyttötarkoitukset

Ensimmäinen kerros

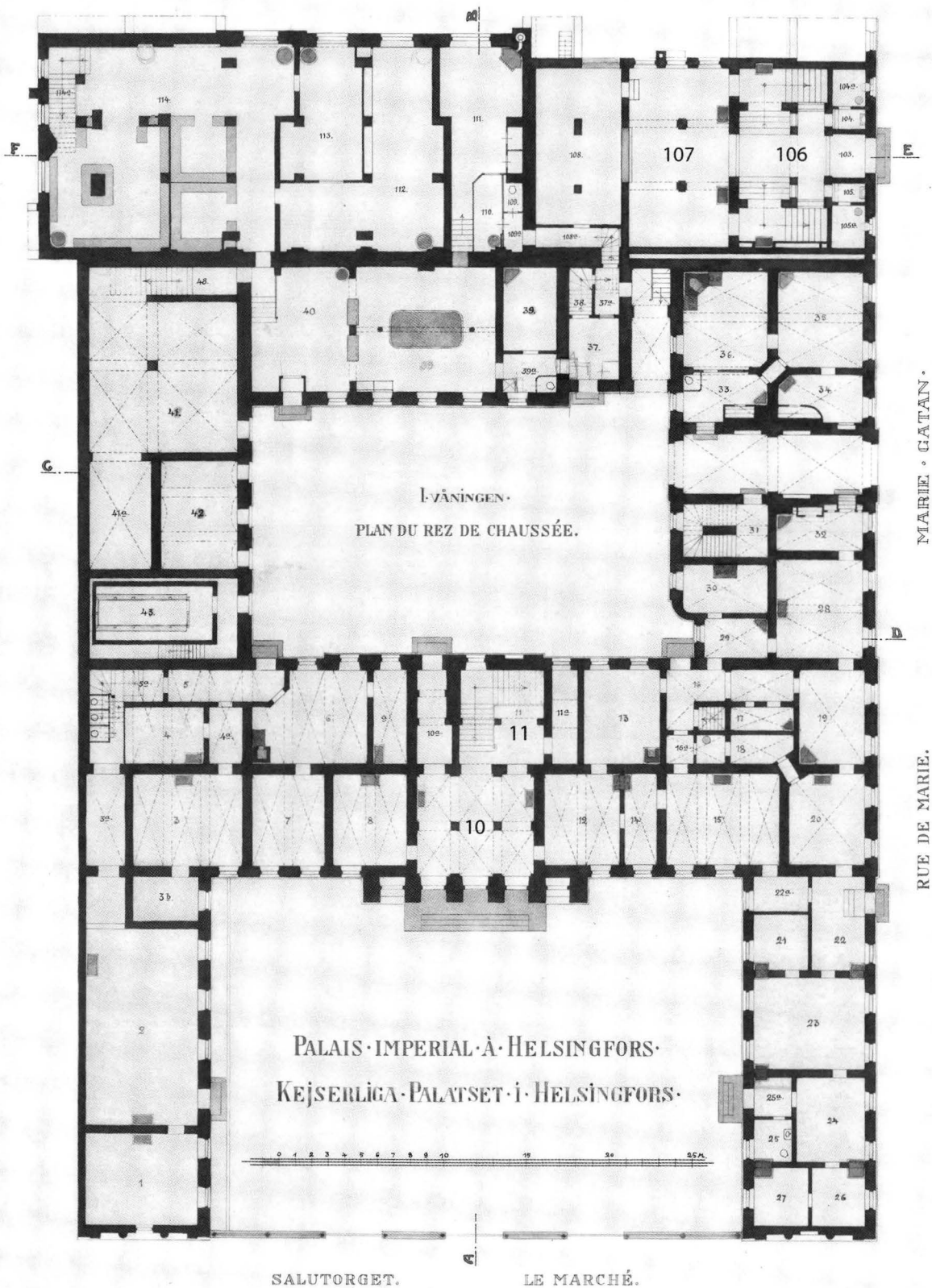
Sekä Pohjoisesplanadin että Mariankadun puoleisten sisäänkäyntien vestibyyliä lukuun ottamatta palatsin ensimmäinen kerros oli kokonaan henkilökunnan asuin- ja työtiloja. Pohjoissiiven alakerrassa, Suuren ruokasalin ja myöhemmin myös valtaistuinsalin alapuolella, sijaitsevat keittiötilat (kuva 11).

Pääsisäänkäynti on Pohjoisesplanadin puoleisen fasadin keskeltä. Vestibyyli on kolmilaivainen holvikattoinen tila. Sen keskellä on pilaripari. Suoraan ulko-ovea vastapäätä olevat portaat lähtevät tilan takaosassa olevan pilariparin välistä ylöspäin. Vasemman puoleinen näistä pilareista yhdistyi seinämään.¹⁸⁶ Portaiden vasemmalla puolella on takaovi sisäpihalle. Vestibyylistä pääsee myös muihin tiloihin. Mariankadun puoleisella sivulla on porttikäytävä sisäpihalle. Heti

¹⁸⁴ Vuosien 1868–1877 inventaariluettelot 1868–1877. Bb10. TPK:n arkisto. KA.

¹⁸⁵ Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaariluettelot. Bb 9–13. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaariluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁸⁶ Seinämä on avattu 1900-luvulla. Pöyhiä 2008.



RakH. 56M 2/5 (8) 8

11. Ensimmäinen kerros vuoden 1915 pohjapiirroksen mukaan.
 10. Pohjoisesplanadin puoleinen vestibyyli ja portaikko
 11. Pohjoisesplanadin puoleinen portaikko
 106. Mariankadun puoleinen portaikko
 107. Mariankadun puoleinen vestibyyli
 RakH II. Ica 104:5. KA.

sen vasemmalla puolella oli *hovifuriirin*¹⁸⁷ huoneisto ja oikealla puolella *oldfrun*¹⁸⁸ huoneisto. Porttikäytävältä pääsee suoraan myös Mariankadun puoleisen siiven kerroksia yhdistäneeseen sivuportaikkoon. Uusi Mariankadun puoleinen sisäänkäynti valmistui naapurikiinteistöstä palatsiin liitettynä melko kapeaan osaan 1907. Siinä porrasluiskat nousivat ylöspäin sisään tulon kummaltakin puolelta ja yhdistyivät sen yläpuolella olleella välitasanteella. Vestibyylin vasemmalla sivulla on ovi sisäpihalle. Sen vierestä pääsee Suuren ruokasalin ja valtaistuinsalin alapuolella sijaitseviin keittiö- ja huoltotiloihin (kuva 11).

Toinen kerros

Toinen kerros oli palatsin pääkerros, joka koostuu sisäpihan ympärille rakennetuista neljästä kulmittain olevasta siipirakennuksesta, jotka saattaa kiertää kokonaisuudessaan ympäri. Itäsiiven perällä sijaitsi kahden kerroksen korkuinen kirkkosali, jonka sivuovesta pääsi koko siiven läpi ulottuvaan pitkään käytävään. Kirkkosalin vieressä oli pieni, siihen liittyvä kalustohuone. Muut käytävän varrella olleet huoneet olivat hoviväen käytössä lukuun ottamatta eteläisintä, joka toimi keisarinna pukeutumishuoneena. Siitä pääsi kahden ikkunan levyiseen kulmahuoneeseen, joka toimi keisarinna makuuhuoneena. Sen vieressä oli niin ikään kahden ikkunan levyinen Punainen kabinetti, jonka nurkassa olleesta pienestä ovesta pääsi porraskäytävään, joka johti kolmannessa kerroksessa sijaitseviin keisarin tiloihin. Porraskäytävän vieressä oli lisäksi pieni varastohuone. Punaisen kabinetin viereinen, hieman suurempi huone oli kolmen ikkunan levyinen Keltainen föрмаaki, josta pääsi eteisen kautta itäsiipeen sekä pääportaikkoon ja sen kautta edelleen toisen eteisen läpi Goottilaiseen ruokasaliin. Seuraava tila suoraan Keltaisesta föрмаakista oli eteläsiiven keskellä, pylväiden takana ollut viiden ikkunan levyinen keisarinna Suuri föрмаaki. Sen toisella puolella oli peilikuvamaisesti kolmen ikkunan levyinen Sininen föрмаaki sekä kahden ikkunan levyiset Vihreä ja Keltainen makuuhuone. Niiden taakse jäi kahden kerroksen korkuinen Goottilainen ruokasali, jonka ikkunat antoivat sisäpihalle päin. Sen ikkunaseinän länsipäässä oli kaksi pariovea, jotka avautuivat Goottilaisen ruokasalin kanssa kulmittain olleeseen tanssisaliin, jonka ikkunaseinän pohjoispäästä aukeni ovi niin ikään kulmittain olevaan Suureen ruokasaliin. Sen toisessa päässä olleesta ovesta pääsi kirkon eteiseen ja sitä kautta kirkkosaliin (kuva 12).

Tärkeät seremonialliset tilat oli siis pakko sijoittaa olemassa olevan rakennuksen ja ahtaan tontin sanelemien ehtojen mukaisesti. Ne jakautuvat toisiinsa nähden kulmittain rakennuksen eri siipiin. Riitta Nikulan mukaan usein käytetty yhdelle suoralle akselille sijoittuva juhlatilojen sarja ei voinut sen takia toteutua edes osittain. Sellainen järjestely olisi lujittanut kokonaisuutta, koska tilat olisivat linkittyneet kiinteämmin toisiinsa, niiden keskinäiset erot ja samankaltaisuudet olisivat muodostaneet jännitteisemmän, paremmin havaittavan yhtenäisen ketjun, joka olisi avautunut yhdellä katseella suoran päästä päähän.¹⁸⁹

Toinen kerros laajeni 1907, jolloin tanssisalin ja ison ruokasalin taakse valmistui valtaistuinsali sekä sen eteinen ja portaikko kirkkosalin taakse. Tällöin juhlatilojen pohjakaava muodostui entistäkin sekavammaksi. Valtaistuinsaliin alettiin kulkea tanssisalin päässä olevista ovista, mutta valtaistuinsalin puolella ne ovatkin pitkän sivun länsipäässä. Tämä käytännön sanelema palatsin pääsiiven kautta tapahtuva sisään tuloratkaisu ei mitenkään tehostanut tilan arkkitehtonista vaikutelmaa. Sen sijaan Mariankadun puolelta tapahtuva sisään tulo valtaistuinsalin päästä on varsin vaikuttava (kuva 12).

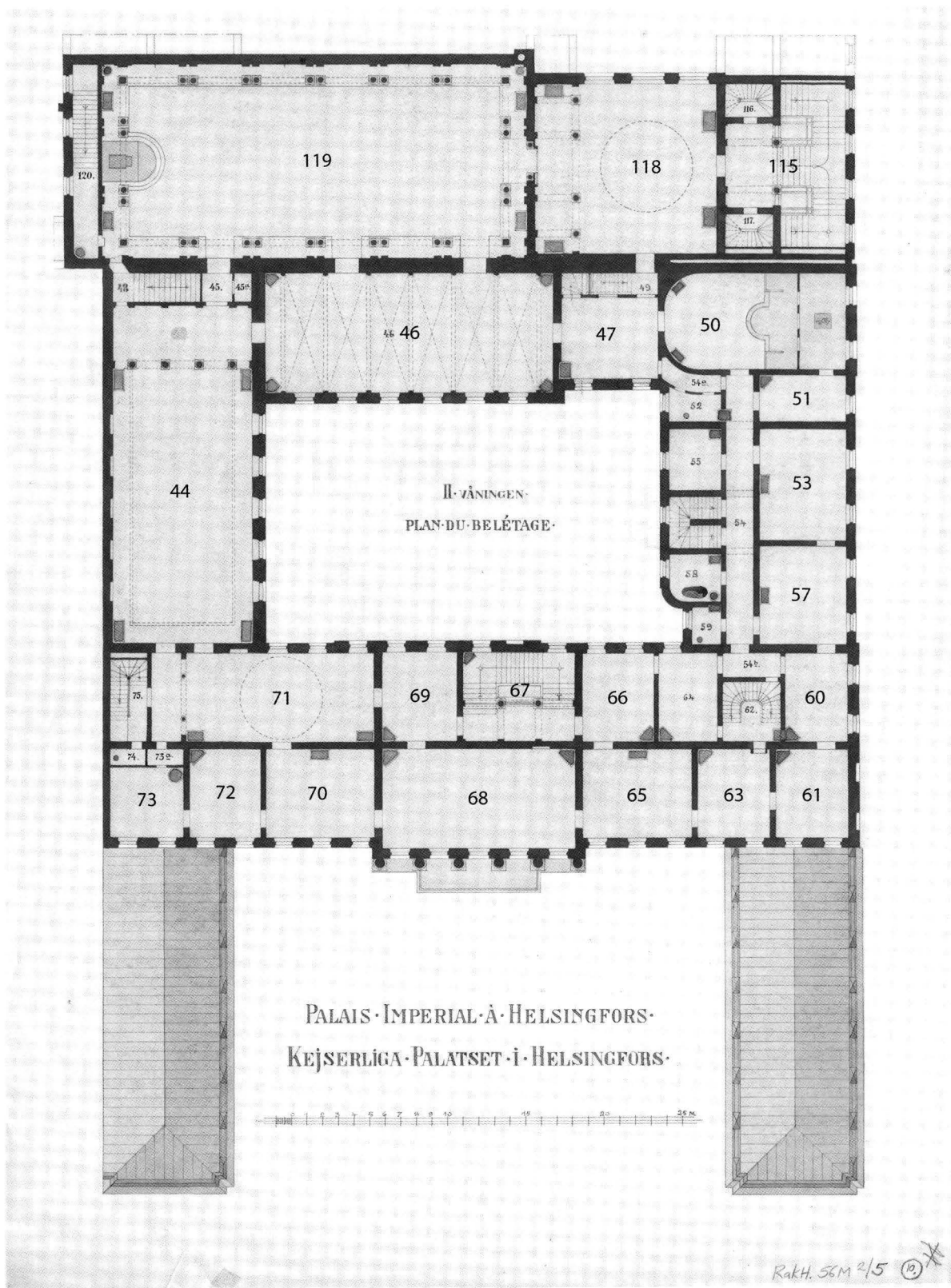
Kolmas kerros

Kolmannen kerroksen pohjakaava poikkeaa toisesta kerroksesta lähinnä juhlasalien osalta. Itäsiipi oli pohjoispäätä lukuun ottamatta, jossa oli kirkkosalin yläosa, täysin identtinen toisen kerroksen kanssa. Samoin eteläsiipi oli pohjaltaan identtinen toisen kerroksen kanssa lukuun ottamatta Goottilaisen ruokasalin kohtaa, jonka yläosa jatkuu kolmannen kerroksen tasalle. Eteläsiiven länsipäästä pääsee kuitenkin Goottilaisen ruokasalin parvekkeelle, josta pääsee edelleen tanssisalin ympäri kiertävälle parvelle ja sieltä edelleen Suuren ruokasalin parvelle. Sitä kautta ei kuitenkaan päässyt kulkemaan ympäri ennen vuotta 1907, jolloin tanssisalin ja ruokasalin taakse valmistui valtaistuinsali sitä kiertävine parvekkeineen, joilta pääsee eteisen parvekkeen kautta itäsiipeen. Kolmannen kerroksen asuinhuoneet olivat keisarin ja hänen hoviväkinsä käytössä. Ne olivat lähes samassa järjestyksessä kuin keisarinnallakin. Erotuksena oli se, ettei keisarilla ollut erillistä pukeutumishuonetta, vaan pukeutumiseen liittyvät toiminnot olivat makuuhuoneen yhteydessä (kuva 13).

¹⁸⁷ Palatsin palveluskunnan esimies.

¹⁸⁸ Palatsin liinavaatevaraston hoitaja.

¹⁸⁹ Nikula 1992, 134.

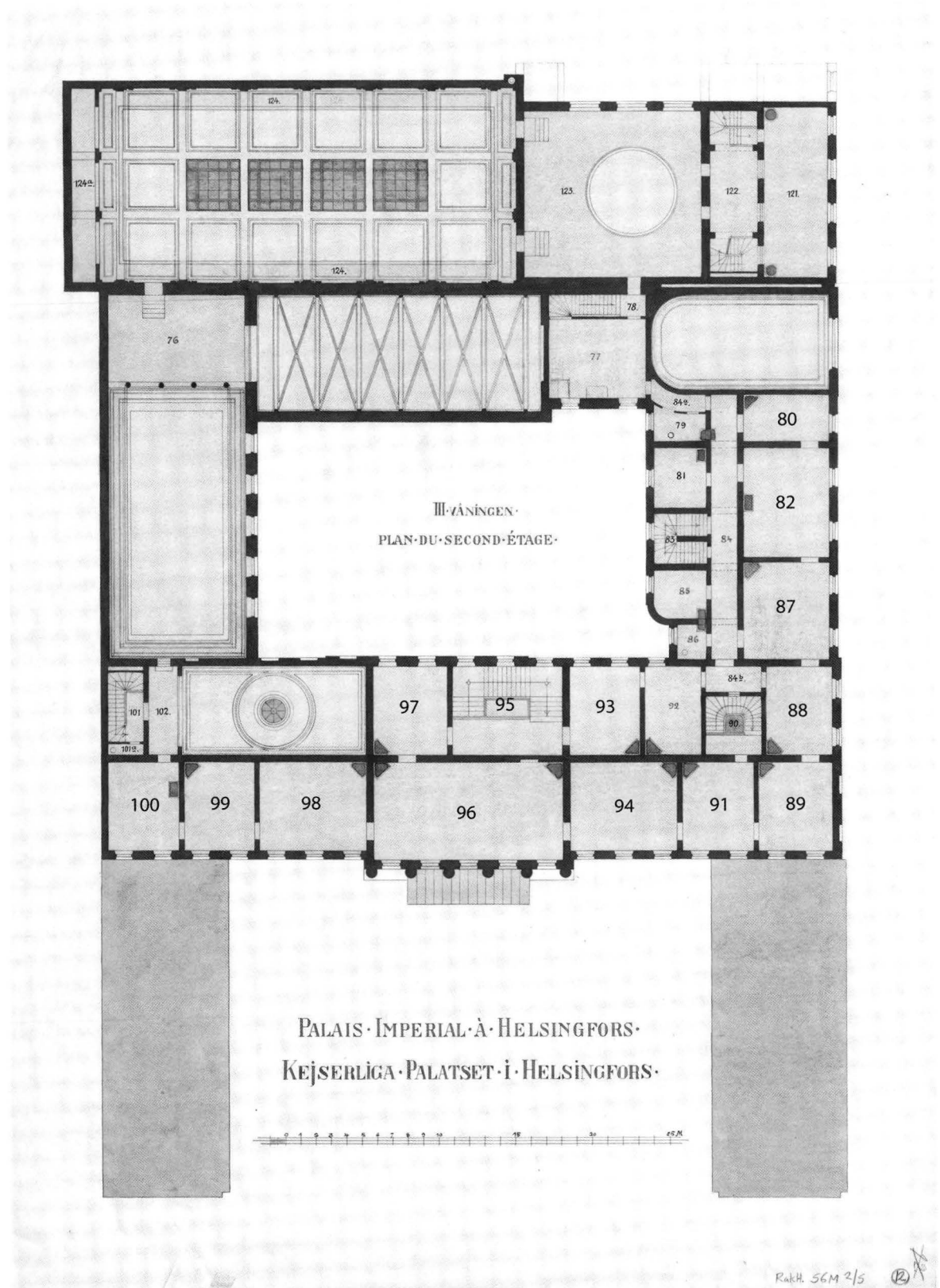


12. Toinen kerros vuoden 1915 pohjapiirroksen mukaan.

- 44. Tanssisali
- 46. Suuri ruokasali
- 47. Kirkon eteinen
- 50. Kirkko
- 51. Kirkkokalustohuone
- 53. Sininen kamarineidonhuone
- 57. Vihreä kamarineidonhuone
- 60. Keisarinna pukeutumishuone
- 61. Keisarinna makuuhuone
- 63. Punainen kabinetti
- 65. Keltainen förmäki, myöhempi Vihreä förmäki

- 66. Itäinen eteinen
- 67. Pohjoisesplanadin puoleinen portaikko
- 68. Keisarinna suuri förmäki
- 69. Läntinen eteinen
- 70. Sininen förmäki
- 71. Goottilainen ruokasali
- 72. Vihreä makuuhuone
- 73. Keltainen makuuhuone
- 115. Mariankadun puoleinen portaikko
- 118. Valtaistuinsalin eteinen
- 119. Valtaistuinsali

RakH II. Ica 104:6. KA.



13. Kolmas kerros vuoden 1915 pohjapiirroksen mukaan.

- 80. Hoviherrojen huone
- 82. Hoviherrojen huone
- 87. Hoviherrojen huone
- 88. Kamaripalvelijan huone
- 89. Keisarin makuuhuone
- 91. Keisarin kabinetti
- 93. Itäinen eteinen

- 94. Keisarin työhuone
- 95. Pohjoisesplanadin puoleinen portaikko
- 96. Keisarin suuri förmaaki
- 97. Läntinen eteinen
- 98. Keltainen förmaaki
- 99. Kavaljeerin huone
- 100. Kamariherran huone

RakH II. Ica 105:2. KA.

Tilojen sisustus vuosina 1845–1914

Palatsin eri huonetiloja koskevat tiedot olen koonnut vuosina 1845, 1858–1894, 1897–1904, 1906–1907 ja 1917 tehdyistä inventaarioluetteloista.¹⁹⁰ Osaan säilyneistä huonekaluista on tehty sijaintipaikkaan viittaava merkintä ja niiden alkuperäinen sijaintipaikka on mahdollista tunnistaa kuvauksen perusteella luotettavasti. Yhdistelemällä näitä tietoja olen voinut rekonstruoida palatsin sisustuksen melko tarkasti, vaikka Venäjän vallan ajalta siitä ei ole olemassa kuvamateriaalia juuri lainkaan. Sisustuksen uusimisen yhteydessä, etenkin 1890-luvun lopulla, monia vanhoja huonekaluja myytiin pois huutokaupalla tai siirrettiin vähemmän tärkeisiin tiloihin. Näitten liikkeitten varma tunnistaminen on pelkkien inventaarioluetteloiden avulla vaikeaa, joten vähemmän tärkeitä tiloja sisältäneen Mariankadun puoleisen siiven osalta tyydyn melko summittaiseen kuvailuun, enkä edes yritä rekonstruoida kaikkea. Sen sijaan Pohjoisesplanadin puoleisen pääsiiven osalta tilanne on huomattavasti helpompi, vaikka sinne jää väkisinkin tiettyjä harmaita alueita.

Ensimmäinen kerros ja portaikot

Pohjoisesplanadin puoleinen vestibyyli (tila 10) ja portaikko (tilat 11, 67 ja 95)

Vestibyyli on melko vaatimaton ristiholvikattoinen tila, jonka jakaa kolmeen laivaan neljä massiivista pilaria, jotka mainitaan maalatun valkoisella värillä 1843. Kattoholveissa oli koristemaalaukset. Sivuseinillä oli toisiaan vastapäätä marmoroidut uunit. Ulko-ovelta lähtevä keskiakseli kulki kahden pilariparin läpi ja päättyi ylempiin kerroksiin johtaviin portaisiin (kuvat 14 ja 64).¹⁹¹ Palatsin sisääntuloaulassa mainitaan olleen koko Venäjän vallan ajan kolme saarnista tehtyä sohvaa, jotka Gustaf Ferdinand Lax oli valmistanut vuonna 1843.¹⁹² Vestibyylin kattoon sijoitettiin 1870 kullattua sinkkiä ollut nelikupuinen valaisin, joka oli paikallaan vuoteen 1899.¹⁹³

¹⁹⁰ Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1838 ja 1845 inventaarioluettelot. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁹¹ Lars Johan Källströmin työselostus palatsin maalaustöistä 27.1.1844. Gr 2. RahH. KA.

¹⁹² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Gustaf Ferdinand Laxin lasku 14.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹⁹³ Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot.



14. Pohjoisesplanadin puoleinen vestibyyli Salomo Wuorion liikkeen 1897 tekemien maalaustöiden jälkeisessä asussa. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.

Kauppiastalon aikana ensimmäisen ja toisen kerroksen väliset portaavat haarautuivat ensimmäisellä välitasanteella kahteen osaan ja yhdistyivät toisen kerroksen tasanteella. Carl Ludvig Engelin uudistuksissa vasemmanpuoleinen porraslinja poistettiin, jotta portaikon ja Goottilaisen ruokasalin väliin saatiin pieni eteinen samalla tavoin kuin portaikon itäisellä puolella oli jo entuudestaan. Portaikosta tuli muutosten jälkeen suhteellisen vaatimaton ja epäsymmetrinen, mutta sen molemmiin puolin oli sekä toisessa että kolmannessa kerroksessa kahden ikkuna-akselin levyiset eteiset (kuva 15).¹⁹⁴ Engel käytti usein pienissä ja keskikoisissa rakennuksissa tämän tyyppisiä portaikkoja. Poikkeuksena ovat Helsingin yliopiston ja Senaatin kaltaiset monumentaalirakennukset. Arkkitehti Tuula Pöyhä on kiinnittänyt huomiota tuon varsin suurimittaisen rakenteellisen muutostyön suhteettoman pieneen hyötyyn: yhden ikkuna-akselin verran kahteen päällekkäiseen eteiseen saatuun lisätilaan.¹⁹⁵ Kyseisen tilajärjestelyn tarve tuntuu oudolta: esimerkiksi Oslon kuninkaanlinnassa toisen kerroksen avarasta vestibyy-

Bb 1. TPK:n arkisto

¹⁹⁴ Pöyhä 2008.

¹⁹⁵ Pöyhä 2008.



15. Pohjoisesplanadin puoleista portaikkoa toisen kerroksen tasalla Salomo Wuorion liikkeen 1897 tekemien maalaustöiden jälkeisessä asussa. Valok. Eric Sundström 1925. TPK:n arkisto. KA.



16. Mariankadun puoleinen portaikko. Rakennettu Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan 1907. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.

listä on suoraan käynti suuriin saleihin. Ehkä Engel on halunnut saada kulkureitille erilaisia siirtymätiloja. Sellaiset ovat mukana Engelin Esplanadinpuiston itäpäähän suunnitteleman toteutumattoman palatsin piirustuksissa.¹⁹⁶ Myös Pietarissa sijaitsevassa Mihailin palatsissa on pääportaikon ja edustustilojen välissä pienet eteishuoneet.

Maalarimestari Lars Johan Källström teki portaikon seiiniin marmoroinnit vuonna 1843¹⁹⁷ ja Salomo Wuorion liike uudisti maalaukset 1897 (kuva 15).¹⁹⁸ Myös portaikon katossa mainitaan olleen 1840-luvulla koristemaalauksia, ja vanhassa valokuvassa näkyy porrasaskelmien päissä olleet koristemaalaukset.¹⁹⁹ Portaikossa ensimmäisen ja toisen kerroksen välillä oli pyöreä valkoiseksi maalattu ja osittain kullattu seinäkello sekä iso valkoiseksi maalattu ja osittain kullattu yläosastaan pyörästetty peili, jonka muotokieli toistui portaikon ikkunoissa. Molemmat mainitaan vuosien 1858–1917 inventaarioluetteloissa.²⁰⁰

Mariankadun puoleinen vestibyyli (tila 107) ja portaikko (tilat 106 ja 115)

Toisen kerroksen juhlasalien taakse rakennettiin 1904–1907 Valtaistuinsali sekä siihen liittyvät eteinen ja portaikko. Mariankadun puoleisen oven vestibyyli johti toiseen kerrokseen valtaistuinsalin eteiseen. Jac. Ahrenbergin suunnittelema empiretyylinen portaikko (kuva 16) muistutti paljon Carl Ludvig Engelin 1810–1820-lukujen taitteessa suunnittelemaa Senaatin pääportaikkoa, mutta sen ikkuna-aukoissa oli nähtävissä myös jugend-tyylin vaikutusta. Samoin kaiteen keskivaiheilla olleet meduusamaiset valaisimet ja kattovalaisin olivat jugend-tyyliset. Ylätasanteella oli uusklassinen pylväspari. Tilan ainoat huonekalut olivat eteiseen johtavan oviaukon molemmin puolin sijoitetut mahonkiset uusempiretrymoopeilit (L 99).²⁰¹

Toinen kerros

Läntinen eteinen (tila 69)

Pääportaikon ja Goottilaisen ruokasalin välissä olleessa eteisessä oli kalustuksena Andrei Tourin liikkeestä Pietarista 1843 hankittu rottinkipohjainen mahonkisoihva

(L 54), 12 petsatusta koivusta tehtyä rottinkituolia, trymoopeili mahonkinen pyöreä laskulevypöytä ja mahonkinen pelipöytä (L 74).²⁰² Verhot olivat tibetia ja rullaverhot olivat valkoiset. Vuonna 1873 tuolit ja sohva vaihdettiin 12 wieniläisen Thonetin tuoliin (L 81). Seinälle sijoitettiin 1859 Helanderilta Kalajoelta hankittu pronssinen seinäkello (L 138). Kattoon ripustettiin 1861 kuuden kynttilän kristallikruunu (L 123). Huoneeseen hankittiin 1870 helsinkiläiseltä Heimbergerin huonekalutehtaalta uusi trymoopeili (L 79), joka korvattiin 1902 tammisella trymoopeililla. Huoneeseen siirrettiin 1899 viereisestä keisarinna Suuresta föрмаakista pähkinäpuiset sohva, kuusi nojatuolia (L 10) ja pöytä (L 20).²⁰³

Huonetta hallitsi sinne vuonna 1861 Hatsinan palatsista Pietarin läheltä siirretty Aleksandr Jegorovitš Beidemannin suurikokoinen maalaus *Hankoniemen taistelu* (L 147). Se oli sijoitettu portaikkoa vasten olevalle seinälle, jonka se täytti lähes kokonaan.²⁰⁴ Huone lienee muistuttanut pienoiskoossa esimerkiksi Pietarin Talvipalatsin vastaavanlaisia huonetiloja, joiden seinillä saattoi olla useita kookkaita taistelumaalauksia.²⁰⁵

Goottilainen ruokasali (tila 71)

Toisessa kerroksessa portaikon lännen puoleisesta eteisestä avautuu ovi Goottilaiseen ruokasaliin (nimi esiintyy myös muodossa ”Pieni goottilainen ruokasali”), josta alkaa palatsin juhlatilojen sarja. Carl Alexander Engel on signeerannut salin leikkauspiirustukset, ja ne on hyväksytty 26.2.1840 (kuvat 17–18).²⁰⁶ Todennäköisesti piirustukset kuitenkin pohjautuvat Carl Ludvig Engelin suunnitelmiin. Kahden kerroksen korkuinen sali oli tehty purkamalla pois muutamia väliseiniä ja välipohja. Lisäksi katon keskiosaan tehtiin kupoli, jonka laella oli kattoikkuna. Sali on ehkä hieman epäsuhtainen, mutta siihen on syynä sen konstruointi jälkikäteen valmiiseen rakennusrunkoon. Se on korkeuteensa nähden varsin kapea, mikä tekee tilasta kuilumaisen. Vaikutelmaa tehostavat korkealle tähyävä kupoli ja orkesteriparven sirot kulmikkaat pilarit. Toisaalta vertikaalisuus on luonteenomaista juuri gotiikalle.

²⁰² Andrei Tourin liikkeen lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

²⁰³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁰⁴ Vuosien 1862–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirja palatsinhoidaja Johan Mauritz Nordenstammille. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁰⁵ Korshunova & Bushmina & Semionova, 1995, 188–201.

²⁰⁶ Goottilaisen salin leikkauspiirustukset. Ica 84:38–39. RakH II. KA.

¹⁹⁶ Putkonen 1990b, 109–112.

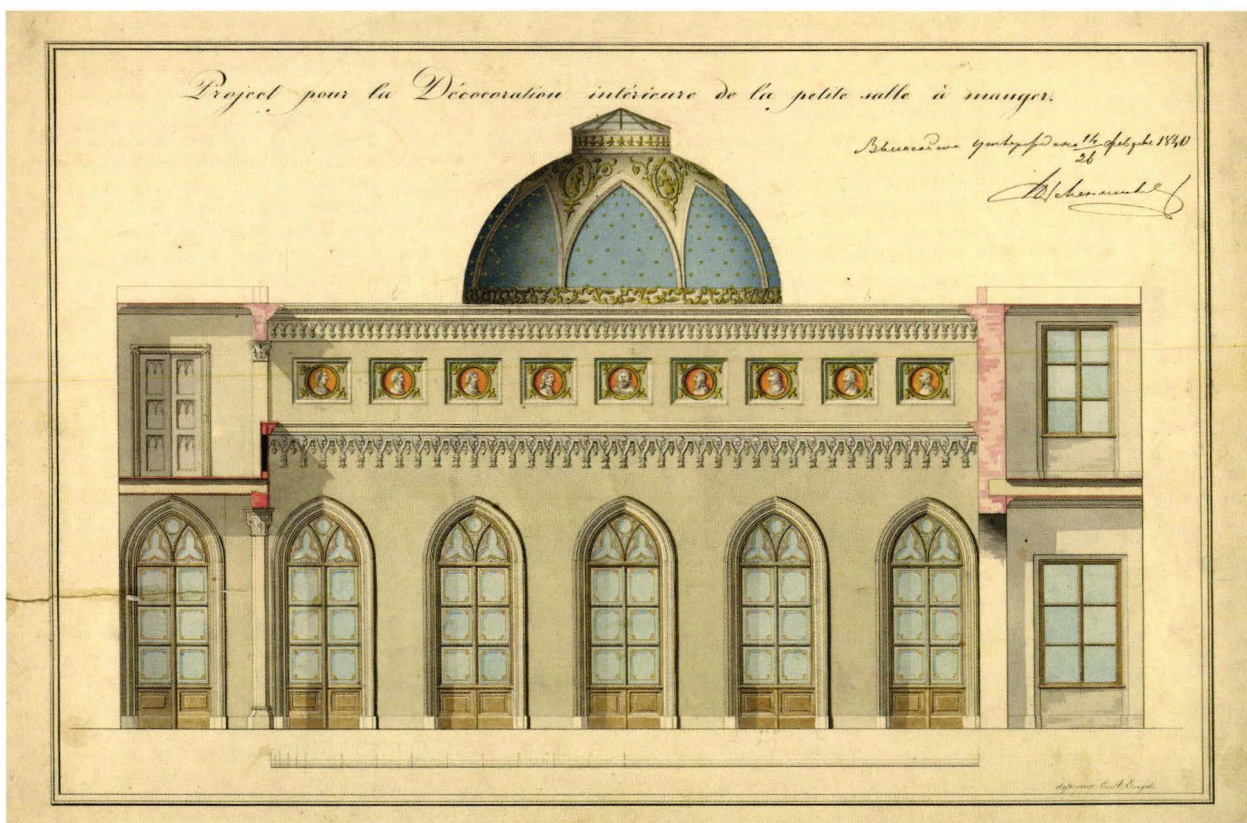
¹⁹⁷ Lars Johan Källströmin lasku maalaustöistä 27.1.1844. Gr 2. RakH. KA.

¹⁹⁸ Salomo Wuorion lasku maalaustöistä 12.2.1897. Gr 8. RakH. KA.

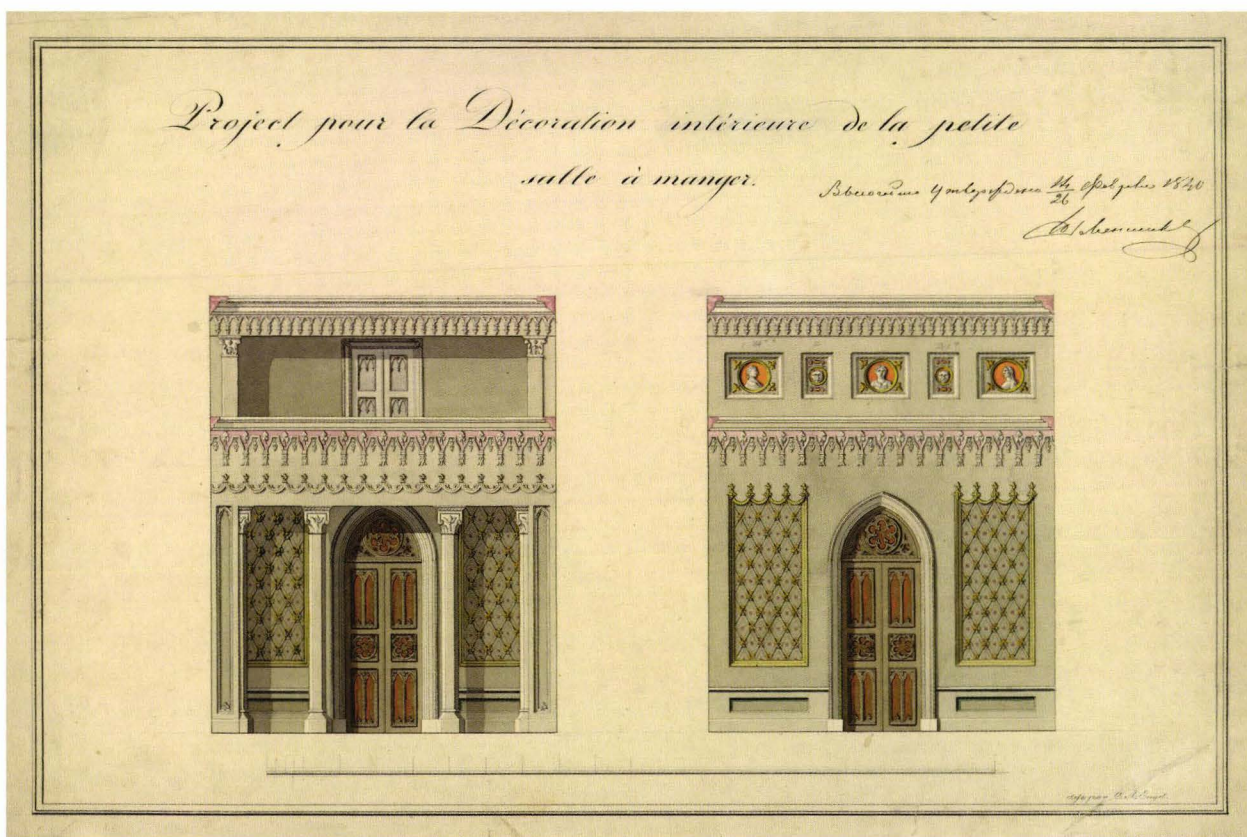
¹⁹⁹ Lars Johan Källströmin lasku maalaustöistä 27.1.1844. Gr 2. RakH. KA.

²⁰⁰ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁰¹ Vuoden 1917 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



17. 1840 hyväksytty Goottilaisen ruokasalin ikkunasivun leikkauspiirustus, jonka on signeerannut Carl Alexander Engel. Seinän yläosassa olevissa medaljongeissa on Venäjän keisariperheen kuvia. Niitä ei kuitenkaan koskaan toteutettu, mutta medaljonkeihin maalattiin sen sijaan Suomen maakuntien ja kaupunkien vaakunoita. Ei ole varmuutta koristeltiinko alkuperäinen kupoli alun perin suunnitelman mukaan. Se uusittiin kokonaan 1902. RakH II. Ica 84. KA.



18. 1840 hyväksytyt Goottilaisen ruokasalin päätyseinien leikkauspiirustukset, jotka on signeerannut Carl Alexander Engel. Ei ole varmuutta toteutettiinko seinien rombikuvioiden verhoja imitoivia koristemaalauksia koskaan. RakH II. Ica 83. KA.

Salin pohjoisseinällä on kolme ikkunaa, vaikka niitä näyttääkin olevan viisi. Todellisuudessa neljäs ikkuna oikealta katsottuna on valeikkuna ja sen viereinen ikkuna on tanssisaliin johtava ovi; toinen tanssisaliin johtava ovi jää orkesteriparven alle. Vastapäisellä pitkällä seinällä on Siniseen föрмаakiin johtava ovi, ja parven alla on Keltaiseen makuuhuoneeseen johtava ovi.

Salin seinien yläosassa, orkesteriparven kaiteessa ja ovissa on runsaasti gotiikan ornamenttiikkaa, joka tehostaa suippokaaristen ikkunoiden, oviaukkojen ja kupolin koristelun ohella tilan karaktääristä uusgotiikan luonnetta. Alkuperäisessä suunnitelmassa salin katonrajaa kiertää sarja pyöreitä medaljonkeja, joissa on keisariperheen profiilimuotokuvia sekä keisarin kasvokuva (kuva 17). Suunitelma ei kuitenkaan toteutunut, vaan medaljonkeihin maalattiin 22 Suomen maakuntien ja kaupunkien vaakunaa, jotka on sovitettu niihin hieman ahtaasti ja vastoin heraldisia sääntöjä (kuva 21). Tästä maalaustyöstä vastasi maalarimestari Lars Johan Källström.²⁰⁷ Piirustuksissa on myös rombi-aiheisia baldakiiniverhoja imitoivat koristemaalaukset seinäkentissä. Toistaiseksi ei tiedetä, onko niitä koskaan toteutettu. Vastaavan kaltaiset seinämaalaukset on esimerkiksi Pariisiin 1240-luvulla rakennetussa Sainte-Chapellissa.

Kupolin tähtitaivaskoristelu (kuva 17) suippokaari-aiheineen muistuttaa myös Sainte-Chapellen kattoholvien koristelua. Nämä koristeaiheet ovat olleet tyypillisiä uusgotiikalle. Carl Ludvig Engel on tehnyt teatterin esirippusuunnitelman, jossa on joutsen tähtitaivasta vasten ja alareunassa gotiikkaa edustava ornamenttikoristelu²⁰⁸, joka muistuttaa kahta salin yläosaa kiertävää koristenauhaa. Kupolille on vaikeaa löytää suoria esikuvia, etenkin kun se on hieman vieras elementti gotiikalle. Engel oli suunnitellut 1833 Helsingin yliopiston kirjaston keskisaliin näyttävän kupolin. Se eroaa kuitenkin palatsin kupoliratkaisusta siinä suhteessa, että sitä ympäröivää sisäkattoa pehmentävät tynnyriholvirakenteet ja ikkuna-aukot kiertävät kupolin alaosa ja sen laki on umpinainen. Andrei Aleksejevits Mihailovin vuonna 1830 Pietarissa sijaitsevaan Jusupovin palatsiin suunnittelemassa rotundassa on sen sijaan osittain samantyyppinen ratkaisu, kuin palatsin kupolissa. Kupolin ulkopuolelle jäävissä nurkissa on tasainen katto samalla tavoin kuin Goottilaisessa salissa, mutta neliön muotoinen pohja ja suhteessa matalammat sivuseinät tekevät kupolista aivan eri tavalla hallitsevan elementin, joten tiloja on siinä mielessä hankala verrata toisiinsa. Jusupovin palatsin



19. Englantilaisen Bayons Manorin uusgotiikkaa edustava halli vuonna 1842. Amberg 2004, 83.

kupolissa on myös tähtitaivas ja koristelu on paikoitellen samansuuntainen, vaikka siinä ei olekaan gotiikan aiheita.²⁰⁹ Myös Pietarin Talvipalatsiin oli rakennettu 1830 samantyyppinen rotunda Auguste Richard de Montferrandin suunnitelmien mukaan. Sen koristelu on usklassinen, mutta kupolin laessa on samanlainen kattoikkuna kuin Goottilaisessa ruokasalissa.²¹⁰ Talvipalatsiin 1830–1840-luvuilla rakennetuissa keisarinna Aleksandra Feodorovnan kabinetissa ja keisari Nikolai I:n huoneistoon kuuluneessa tilassa on puolestaan laakeat kupolit, joissa on ollut tähtitaivasmaalaus.²¹¹ Goottilaisen ruokasalin kupolille löytyy yhtymäkohtia pietarilaisista palatseista.

Uusgotiikka tuntuu olleen 1800-luvun alkukymmeninä Venäjällä melko harvinaista. Yhtenä poikkeuksena on Pietarhovin puutarhassa sijaitseva keisarinna Aleksandra Feodorovnalta vuosina 1826–1829 rakennettu uusgoottilainen talo, jonka oli suunnitellut englantilainen arkkitehti Adam Meneals. Sen esikuvana on

²⁰⁷ Lars Johan Källströmin lasku maalaustyöstä 27.1.1844. Gr 2. RakH. KA.

²⁰⁸ Pöykkö 1990, 86.

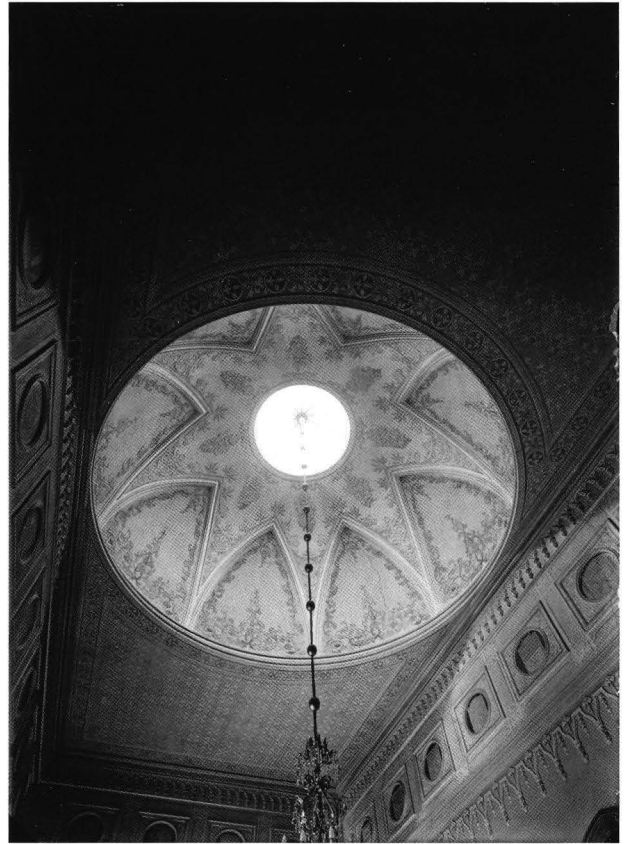
²⁰⁹ Shvidkovsky 1996, 164–165; Sveshnikova 2007, 22–23.

²¹⁰ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 76.

²¹¹ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 90, 114.



20. Goottilainen ruokasali Salomo Wuorion liikkeen 1902 tekemien korjaustöiden jälkeisessä asussa. Valok. Harald Rosenberg 1920. HKM.



21. Goottilaisen ruokasalin kupoli rakennettiin uudelleen 1902 ja sen koristemaalaukset teki Salomo Wuorion liike. Valok. Olof Sundström 1932. HKM.

ajan englantilainen arkkitehtuuri. Talo on niin ulkoa kuin sisältäkin koristeltu rikkailla gotiikkaa edustavilla yksityiskohdilla.²¹² Romantiikkaan kytkeytyvä uusgotiikka syntyi juuri Englannissa 1700-luvun lopulla ja Goottilaisen ruokasalin ideat palautuvat sinne. Englannissa oli alettu tehdä keskiaikaisten esikuvien mukaisia halleja, jotka olivat aikoinaan monikäyttöisiä tiloja erilaisille suurille tilaisuuksille; niissä oli muun muassa ruokailtu (kuva 19).²¹³ Goottilainen ruokasali voidaan liittää käyttötarkoituksensakin puolesta kyseiseen traditioon.

Goottilaisen ruokasalin katto ja kupoli saivat 1902 uuden maalauskoristelun, josta vastasi helsinkiläinen Salomo Wuorion liike.²¹⁴ Se oli tyyllisesti lähinnä uusrenessanssia, joten huoneen ilme muuttui silloin huomattavan erilaiseksi. Sisäkaton tasaiseen osaan maalattiin koristelut ja kupoliin tehtiin uudenlaiset koristeet (kuvat 20–21).

Goottilainen ruokasali sisustettiin 1843 helsinkiläisen puusepän Johan Gustaf Lindhin valmistamilla

huonekaluilla, joihin kuului 24 tuolia (L 60) ja kahdesta puolipyöreästä osasta koostuva jatkettava pöytä (L 61). Koristeelliset rottinkiselkäiset tuolit olivat tyyliältään lähinnä uusbarokkia. Niissä oli kierresorvauksia ja puuleikkauksia. Pöytä on sen sijaan uusrokokoota ja selvästi tehty palatsiin Gambsilta Pietarista hankittujen pöytien (L 19–20) esikuvan mukaan. Uusgotiikan ja uusbarokin yhdistäminen voi liittyä siihen, että molempia tyyliä pidettiin tuohon aikaan sopivina nimenomaan ruokasaleihin.²¹⁵ Esimerkiksi arkkitehti Fredrik Wilhelm Scholander suunnitteli Tukholman kuninkaanlinnaan 1850 uusgotiikkaa olevan ruokasalin, joka oli sisustettu lähinnä uusbarokkia ja uusrenessanssia edustavilla huonekaluilla.²¹⁶ Goottilaisen ruokasalin kalustukseen kuului myös kaksi pientä mahonkista hyllykköä, jotka oli hankittu Gambsilta 1838 (L 30). Verhot olivat ruskeat samoin kuin tuolien istuintyyny. Valaisimina oli kymmenen 1843 Pietarista hankittua pronsista lamppua, joissa oli lasikuu-pat.²¹⁷ Ne olivat todennäköisesti naurisöljylamppuja.

²¹² Shvidkovsky 1996, 326–331.

²¹³ Amberg 2003, 55–57.

²¹⁴ Pöyhiä 2008.

²¹⁵ Anna-Lisa Ambergin suullinen tiedonanto 2009.

²¹⁶ Svensson 1940, 217, 228–231.

²¹⁷ Lampes Nouvelles -liikkeen lasku 28.2.1843. Gr 2. RakH. KA.



22. Robert Wilhelm Ekmanin 1865 valmistunut maalaus vuoden 1863 valtiopäivien avajaisista keisarillisessa palatsissa. Maalauksessa näkyy miten tanssisali on ollut muutettuna valtaistuinsaliksi. Senaatista tilaisuuteen tuodun valtaistuimen edessä seisoo keisari Aleksanteri II. Varsinaiset valtiopäiväistunnot pidettiin Ritarihuoneella. Maalauksessa näkyvät vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuodut, sinne 1819 hankitut isot kristallikruunut ensimmäisillä paikoillaan palatsissa. Sivuilla riippuu vaskenvalaja Anders Johan Lihrin 1843 tekemät pienet kristallikruunut. Suomen ritariston ja aatelin kokoelmat. Valok. Ritarihuone.

Valaisimet uusittiin 1860–1870-lukujen taitteessa, jolloin Berliinistä hankittiin suuri rokokoohenkinen 48-kynttilän kristallikruunu ja samaan sarjaan kuuluneet 12 kuusihaaraista seinälampetta (L 125).

Tanssisali (tila 44)

Kolmesta 1840-luvulla rakennetusta juhlasalista näytävien on niistä kesimmäinen eli Tanssisali (kuvat 22–24). Sen 26.2.1840 hyväksytyt leikkauspiirustukset on signeerannut Carl Alexander Engel, mutta nekin ilmeisesti perustuvat Carl Ludvig Engelin ajatuksiin (kuva 24).²¹⁸ Salin esikuvana on ollut selvästi aikakauden merkittävimpiin saksalaisiin arkkitehteihin kuuluneen Karl Friedrich Schinkelin Berliiniin 1815 suunnittelema Schauspielhausin konserttisali, joka pohjautuu antiikin temppeleiden kahdenkerroksen korkuisiin sisätiloihin (kuva 25).²¹⁹ Tosin Schauspielhausin sali muistuttaa myös englantilaisen palladistiseen klassis-

miin suuntautuneen arkkitehti Inigo Jonesin vuosina 1619–1623 suunnittelemaa Lontoon Whitehallin palatsin Banqueting Housen salia, josta Carl Ludvig Engelin on saattanut olla tietoinen.²²⁰ Tanssisaliin tullaan Goottilaisen ruokasalin kautta kahdesta pariovesta, joka on Goottilaisen ruokasalin arkkitehtuurin sanelema ratkaisu. Tilaa kiertää parveke, jonne kuljetaan Goottilaisen ruokasalin parvekkeelta. Symmetrian vuoksi oven vieressä on valeovi. Parvekkeelta pääsee edelleen ruokasalin parvekkeelle. Salin oikealla sivulla on viisi ikkunaa ja vasemmalla sivulla vastaavasti viisi valeikkunaa, joihin asennettiin peililasit. Myös parvella on viisi pienempää ikkunaa alaosan oikeiden ikkunoiden yläpuolella, mutta niille ei ole kuitenkaan parina samankaltaista valeikkunoiden rivistöä kuin salin alaosassa. Toinen melko huomaamaton epäsymmetria on ikkunaseinän päässä pylväiden takana ruokasaliin johtava ovi, jolle ei ole tehty pariksi valeovea salin vastapäiselle seinälle.

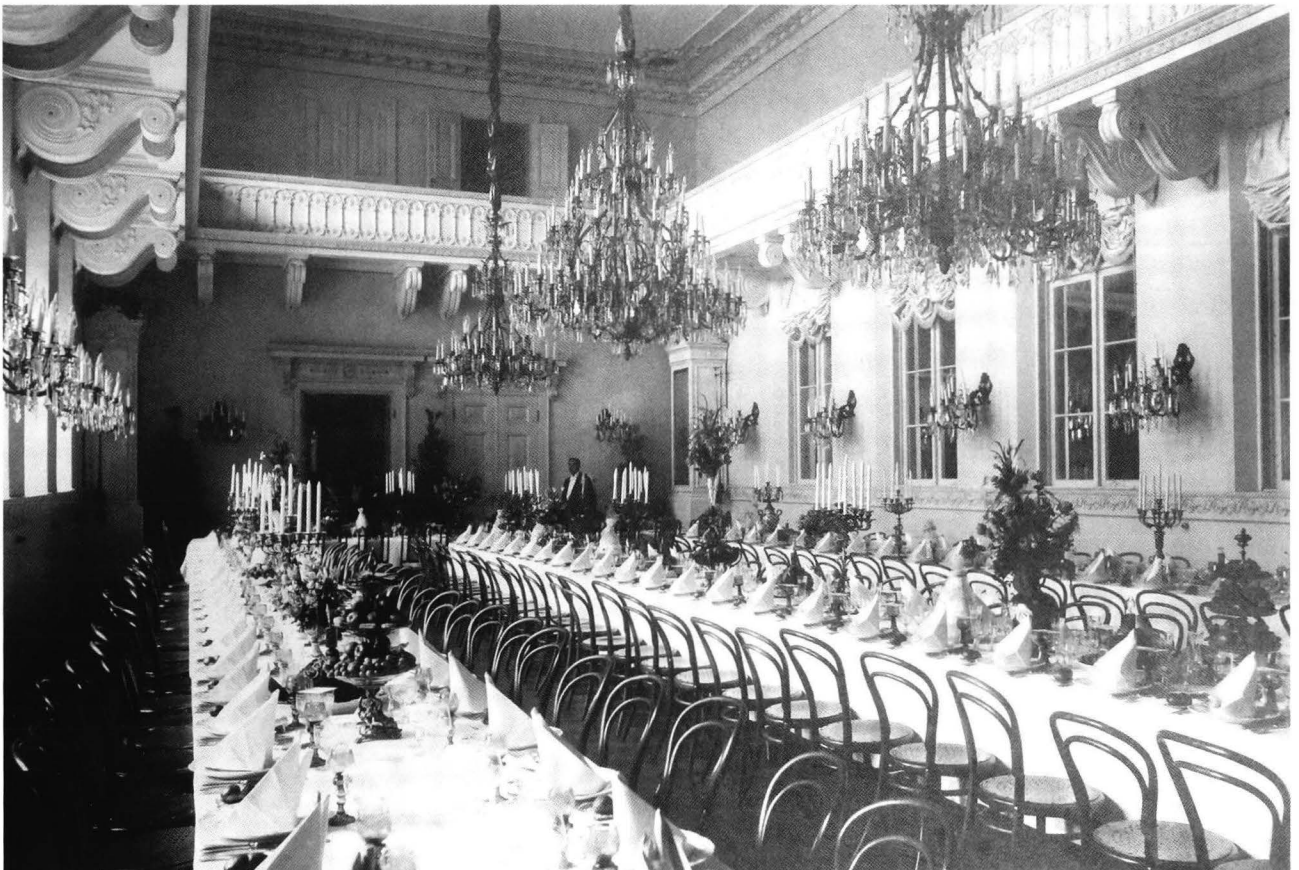
²¹⁸ Tanssisalin leikkauspiirustukset. Kuvakokoelmat. MV.

²¹⁹ Putkonen 1985, 148.

²²⁰ Hart 2011, 201–203.



23. Tanssisali. Rakennettu 1840-luvun alussa Carl Alexander Engelin signeeraamien piirustusten mukaan. Huonekalut on valmistanut helsinkiläinen puuseppä Gustaf Ferdinand Lax 1843. Valaisimet on hankittu Adolph Névirin liikkeestä Berlinistä 1860-luvun lopulla. Valok. Eric Sundström 1918. HKM.



24. Vuoden 1900 valtiopäiväillallisten kattaus tanssisalissa. Valok. K. E. Ståhlberg. HKM.



25. Karl Friedrich Schinkelin 1815 suunnitteleman Berliinin Schauspielhausin konserttisali. Kavli 1973, 122.

Salin koristelu on pääosin klassistista (kuvat 22–24). Perällä on kaksi päällekkäistä pylväsriiviä, alemmassa on joonialaiset kapiteelit ja ylemmässä on korinttilaiset kapiteelit. Vitruviaanisen arkkitehtuurijärjestelmän mukaan kyseessä ei ollut symboliikaltaan valtaaan liittyvä seremoniatila, koska siellä olisi kuulunut ehdottomasti olla korinttilainen pylväsjärjestelmä. Myös venäläinen hovietiketti edellytti tätä: tilaa käytettiin kuitenkin valtaistuinsalina valtiopäiviin liittyneissä seremonioissa vuosina 1863–1906.²²¹ Parveketta kannattelee 30 valurautaista voluuttikaaren muotoista konsolia, jotka ovat massiivisempia kuin Schauspielhausin salin konsolit. Niitä on myös harvemmassa ja ne ovat esikuvistaan poiketen pareittain ikkunoiden väleissä. Alkuperäisissä leikkauspiirustuksissa konsolit ovat kuitenkin sirompia. Parvekkeen kaiteessa on hieman uusgotiikkaan viittaava koristelu. Suunnitelmissa vaikutelma on vahvempi, sillä kaiteen koriste-pienat ovat kaksin verroin tiheämmässä kuin olemassa olevassa toteutuneessa muodossa, mikä lisää tyyllille ominaisen sirouden tuntua. Täysin empiren mukaiset ovet ovat myös piirustuksissa hieman erilaiset, mutta hengeltään hyvin samankaltaiset kuin toteutuneet ovet. Leikkauspiirustuksissa on neljä kaakeliuunua, mutta ne on uusittu 1863. Niissä on ollut jo 1840-luvulla isot

peilit yläosassa.²²² Alkuperäisissä piirustuksissa kaikki salin koristeornamentit on kullattu.²²³ Tanssisali lienee kuitenkin ollut koko Venäjän vallan ajan kauttaaltaan valkoinen, mikä ilmenee Robert Wilhelm Ekmanin salia vuonna 1863 kuvaavasta maalauksesta (kuva 22) ja 1900-luvun alussa otetuista valokuvista. Nykyisin salissa olevat kultaaukset on tehty vasta toisen maailmansodan jälkeen.²²⁴

Helsinkiläinen puuseppämestari Gustaf Ferdinand Lax teki saliin 1843 myöhäisempireä edustavat huonekalut (L 59). Niihin kuului 16 bankettisohvaa ja 24 tuolia, jotka oli maalattu valkoiseksi ja osittain kullattu. Alun perin ne oli verhoiltu punaisella silkillä. Huonekalut sijoituivat salin seinänvierille siten, että jokaisen bankettisohvan välissä oli tuoli. Tanssisalin kalustus (kuva 23) muistutti kokonaisuutena Pietarin Talvipalatsin Valkoisen salin ja Aleksanterin salin kalustuksia (kuva 28). Molemmissa oli punaisella kanakaalla päällystettyjä valkoiseksi maalattuja ja kullattuja empirehenkisiä tuoleja ja keveitä sohvia, jotka oli tehty Pietarissa 1839.²²⁵ Tanssisalin empiren mukaisesti asetellut ikkunaverhot olivat myös punaiset, mutta kangaslaatu oli tibettiä (kuva 22). Myös valeikkunoissa oli verhot, eivät kuitenkaan aivan alusta asti. Saliin sijoitettiin alun perin kolme vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuotua vuonna 1819 Pietarista hankittua polttokullattua pronssia olevaa isoa empirekristallikruunua (L 103). Lehterin konsoloiden väleihin oli ripustettu 12 pienempää kristallikruunua, jotka oli tilattu Anders Johan Lihrltä Helsingistä (L 110). Lisäksi seinillä oli kuusi lampettia. Kaikki tanssisalin valaisimet korvattiin 1860-luvun lopulla Adolph Névirin liikkeestä Berliinistä tilatuilla yhdellä 72-haaraisella ja kahdella 42-haaraisella kristallikruunulla sekä 14 kymmenhaaraisella ja kolmella kuusihaaraisella kristallilampetilla (L 125). 1900-luvun alussa otetuista valokuvista näkyy, että salissa on ollut puffiverhot.²²⁶

Salin ainoa taideteos oli sinne 1876 sijoitettu Walter Runebergin veistos *Psykhe sefyyrien kantamana* (L 164). Se oli sijoitettu luultavasti salin päässä olevien pylväiden väliin. Veistos siirrettiin 1907 juuri valmistuneeseen valtaistuinsalin eteiseen (tila 118).²²⁷

²²² Pöyhä 2008; Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA.

²²³ Tanssisalin leikkauspiirustukset. Kuvakokoelmat. MV.

²²⁴ Asia käy ilmi vertailemalla eriaikaisia valokuvia. Kuvakokoelmat. MV.

²²⁵ Korshunova & Bushmina & Semionova, 1995, 154–155, 200–201.

²²⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. TPK:n arkisto. KA.

²²⁷ Vuosien 1877–1902 inventaarioluettelot. Bb, 10–13, TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²²¹ Putkonen 1990a, 117.



26. Suuri ruokasali, joka oli rakennettu Carl Alexander Engelin signeeraamien piirustusten mukaan 1840-luvun alussa, oli vielä Suomen itsenäisyyden alkuvuosina Venäjän vallan aikaisessa asussa. Valok. Harald Rosenberg 1920. HKM.

Suuri ruokasali (tila 46)

Suuren ruokasalin 26.2.1840 hyväksytyt leikkauspiirustukset on signeerannut myös Carl Alexander Engel ja niidenkin taustalla lienevät Carl Ludvig Engelin ajatukset.²²⁸ Varsin tarkkaan koristemaalauksia myöten leikkauspiirustusten mukaan toteutettu ruokasali on pitkänomainen tila, jonka kummassakin päässä on ovet (kuva 26). Toisesta pääsee tanssisaliin ja toisesta kirkkosalin eteiseen, joka toimi myös tarjoiluvälikkönä. Tanssisalista päin katsottuna ikkunarivistö jää salin oikealle seinustalle. Vastapäisellä seinustalla ei ollut mitään ennen 1900-luvun alussa puhkaistuja valtaistuinsaliin johtavia ovia. Tilan näkyvin erikoispiirre on sen ristiholvattu katto, joka on koristeltu kasviaiheisilla maalarimestari Lars Johan Källströmin tekemillä harmaansävyisillä *grisaille*-maalauksilla.²²⁹ Ne ovat samaa empire-tyyppiä kuin esimerkiksi Pietarin Mihailin palatsin vestibyyliissä. Ikkunoita ja ovia kiertää kipsistä tehty köynnöskoristelu. Tilarakenne ja koristelu viit-



27. Carl Ludvig Engelin 1816 tekemä suunnitelma Helsingin kenraalikuvernöörin talon juhlasaliksi, joka valmistui 1819. Pöykkö 1990, 32.

²²⁸ Suuren ruokasalin leikkauspiirustukset. Ica 85–86. RakH II. KA.

²²⁹ Lars Johan Källströmin lasku maalaustöistä 27.1.1844. Gr 2. RakH. KA.



28. Aleksandr Pavlovitš Brjullovin suunnittelema Aleksanterin sali Talvipalatsissa. Eduard Petrovitš Haun akvarelli vuodelta 1861. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 200–201.

taavat antiikin Rooman arkkitehtuuriin. Esimerkiksi Diocletianuksen kylpylässä on ristiholvattu katto, jollaista käytettiin paljon myös keskiajan arkkitehtuurissa. Viittaukset antiikkiin ja empireen ovat kuitenkin tässä yhteydessä varsin selkeitä, eikä tilassa ole uusgotiikan piirteitä. Engel oli itse käyttänyt Helsingin vanhan kenraalikuvernöörin talon juhlasalissa tynnyriholvirakennetta, joka toteutettiin vuosina 1816–1819 (kuva 27).²³⁰ Myös Talvipalatsiin kuuluu samanhenkinen näyttävä holvikattoinen tila, Aleksanterin sali, jonka oli suunnitellut arkkitehti Aleksandr Pavlovitš Brjullov 1834. Sen holvirakenne on tosin monimutkaisempi kuin Suuressa ruokasalissa (kuva 28).²³¹

Suureen ruokasaliin sijoitettiin kolme vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuotua polttokullattua pronssista valmistettua amppelimallista empirekruunua, joissa oli kristallipohjat (L 104 ja 105). Kruunuista yksi oli muita näyttävämpi. Ne oli hankittu Pietarista 1819 vanhaan kenraalikuvernöörin taloon.²³² Tyyliinsä puolesta ne sopivat tilaan hyvin, mutta kooltaan ne olivat sinne hieman liian pieniä. Ne korvattiinkin noin 1870 Tanssisalista siirrettyillä samaa alkuperää olevilla kookkailla polttokullattua pronssia olevilla kristallikruu-

nuilla (L 103). Seinille tilattiin 1840-luvulla Pietarista 20 pastellagesta tehtyä kullattua lampettia: niitä tuli perille vain 14 kappaletta (L 119). Tyyliältään ne ovat lähinnä raskasta uusbarokkia, mutta niiden kasviornamentiikka sopii yhteen tilan koristelun kanssa. Suuressa ruokasalissa oli 1840-luvulla 72 rottinkituolia, jotka eivät ilmeisesti kaikki olleet samanlaisia.²³³ Luetteloissa mainitaan 20 levyistä koostunut ruokapöytä, jonka oli tehnyt helsinkiläinen puuseppämestari Johan Gustaf Lindh 1843.²³⁴ Verhot olivat siniset ja rullaverhot valkoiset. Valtiopäivien alla vuonna 1863 vanhat tuolit korvattiin C. Kranenbergin liikkeestä Berliinistä tilatuilla uusgoottilaisilla tuoleilla, joita oli myös 72 (L 78). Ristiholvien arkkitehtuuri sai siten rinnalleen keskiaikaan viittaavia elementtejä.²³⁵

²³⁰ Pöykkö 1990, 32.

²³¹ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 200–201.

²³² Engel 1989, 117.

²³³ Palatsiin siirrettyjen ja hankittujen huonekalujen luetteloissa ei mainita noin suurta tuolisarjaa. Onkin mahdollista, että salissa on ollut useammanlaisia tuoleja tai jotakin tiettyä tyyppiä on teetetty lisää.

²³⁴ Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

²³⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

Kirkon eteinen (tila 47)

Suuren ruokasalin itäpäädyistä pääsi kirkon eteiseen, joka toimi myös tarjoiluhuoneena. Se oli maalattu liimavärillä vihreäksi kattoa myöten.²³⁶ Eteisestä pääsi pariovesta paitsi kirkkoon, myös ensimmäiseen kerrokseen ja kolmanteen kerrokseen portaita pitki sekä kirkon kaarevaa muotoa myötäilevää pientä käytävää pitkin Mariankadun puoleisen siiven läpi vievään käytävään ilman, että joutui kulkemaan kirkon kautta.

Kirkko (tila 50)

Palatsin kirkko oli nimetty keisari Nikolai I:n määräyksestä Aleksanteri Nevskin kirkoksi.²³⁷ Se vihittiin käyttöön 25.7.1843.²³⁸ Kirkkosali oli kahden kerroksen korkuinen ja tasakattoinen.²³⁹ Ikonostaasin taakse jäi kaksi ikkunaa, joiden päällä – ylemmän kerroksen tasalla – oli puolipyöreä ikkuna. Ikonostaasin takaa pääsi myös kirkkosalin oikealla puolella olleeseen kirkkokalustohuoneeseen. Kirkon seinien alkuperäisestä väristä ei ole tietoa, mutta kattolista oli koristeltu grisaille-maalauksin ja seinän puolivälissä kiertävä lista *à la Grecque* -maalauksella, jotka oli tehnyt maalarimestari Lars Johan Källström 1843. Salomo Wuorion liike uudisti kirkkosalin koristemaalaukset 1895.²⁴⁰ Korjaustöiden aikana 1971 otetussa valokuvassa seinien alaosissa näkyy vihreänsävyisiä ja vaaleanruskealla varjostettuja seinäpaneeleita imitoivia maalauksia, joiden yläpuolella pohjoisseinällä näkyy olleen ilmeisesti valeikkunoita (kuva 29), niitä ei kuitenkaan näytä olleen eteläseinällä.²⁴¹ Siihen lienee syynä se, että pohjoisseinä oli samalla koko palatsia rajaava seinä. Ylhäällä olleen puolipyöreän ikkunan ympärillä oli koristelista, jonka pohjaväri oli vaaleansininen ja jossa oli 13 lehtikullattua rosettia.²⁴² Niiden määrä symboloi Kristusta ja 12 opetuslasta.²⁴³ Ikonostaasi jakoi tilan kahteen osaan. Se sijaitsi muutaman porrasaskeleen

korkeammalla kuin kirkkosalin lattia. Pohjapiirroksessa näkyy, että korokkeen keskellä oli puolipyöreä ulkonema, jossa oli askelmat (kuva 12). Ikonostaasin edessä mainitaan olleen kaksiosainen kullattu kaide.²⁴⁴

Pietarilainen matkaikonostaasi (L 172) edustaa italialaisvaikutteista akateemista maalaustapaa ja sen ornamenttiikka on 1700–1800-lukujen taitteen uusklassismia (kuva 30).²⁴⁵ Se muistuttaa varsin paljon arkkitehti Vasili Kuzmitš Šebuevin 1816 suunnittelemaa Aleksanteri I:n matkaikonia (kuva 31).²⁴⁶ Kirkossa oli myös neljä irrallista ikonia: Jumaläidin ikoni oli hankittu vuonna 1847 (L 173) ja Aleksanteri Nevskin ikoni 1861 (L 174), kahden Kristusta esittävän ikonin tarkka hankinta-ajankohta ei ole selvillä (L 175–176). Kirkossa oli runsain määrin ortodoksisissa jumalanpalveluksissa käytettävää esineistöä: todennäköisesti salissa oli esillä Kristuksen hauta²⁴⁷, kaksi kirkkolippua (L 177–178), kasteallas²⁴⁸, neljä riippukynttelikköä (L 181) ja kolme lattiakynttilänjalkaa (L 179–180).²⁴⁹ Katossa roikkui 16 kynttilän kristallikruunu, joka korvattiin vuonna 1869 keisarinnan Suuresta förmaakista siirretyllä vuonna 1843 hankitulla 18 kynttilän kristallikruunulla (L 107).

Kirkkokalustohuone (tila 51)

Huone oli maalattu siniseksi ja siellä oli vaatimaton sisustus. Huoneesta johti pieni sivuovi kirkon alttarille. Huoneessa säilytettiin suurta osaa sekalaisesta kirkkolisesta esineistöstä, joka ei ollut normaalisti kirkkosalissa tai alttarilla. Tähän kuului muun muassa messukasukat, kirjat ja monenlaiset pienesineet.²⁵⁰

Sininen kamarineidon huone (tila 53)

Huoneessa oli vuoden 1845 inventaarion mukaan sohva ja kuusi tuolia, jotka oli päällystetty siniraidallisella puolisilkillä, ja mahonkinen sänky, koivupöytä, yöpöytä, petsatusta koivusta tehty piironki sekä sinisellä silkillä verhoiltu sermi. Verhot olivat sinistä silkkiä ja rullaverhot valkoiset. Vuoden 1858 inventaariossa mainitaan uutena kahdeksan kynttilän katto-

²³⁶ Lars Johan Källströmin lasku maalaustöistä 27.1.1844. Gr 2. RakH. KA.

²³⁷ Kenraalikuvernööri Aleksandr Sergejevitš Menshikoffin kirje palatsinhoitaja Otto Wilhelm Klinckowströmmille 20.3.1843. Fa 13. TPK:n arkisto. KA.

²³⁸ Selvitys keisarillisen palatsin kirkon 25.7.1843 tapahtuneen vihkimisen kuluista. Gr 2. RakH. KA.

²³⁹ Kirkkosalista ei ole säilynyt leikkauspiirustuksia, mutta katon tasaisuus on pääteltävissä siitä, että tilan kaikissa kolmessa ikkunassa mainitaan olleen rullaverho. Se ei olisi ollut ylimmän puolipyöreän ikkunan kohdalla mahdollista, jos tilassa olisi ollut sen muotoa mukaileva tynnyriholvi, joka olisi ollut luonteva ratkaisu kirkkotilassa. Jonas Litoniuksen lasku verhoista 20.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

²⁴⁰ Salomo Wuorion lasku 28.12.1895. Gr 8. RakH. KA.

²⁴¹ Vuoden 1970 korjauksessa otetut valokuvat, Presidentinlinnan kuvat. Rho. Kuvakokoelmat. MV.

²⁴² Lars Johan Källströmin lasku maalaustöistä 27.1.1844. Gr 2. RakH. KA; Pöyhä 2008.

²⁴³ Hanna Kempin suullinen tiedonanto 15.4.2010.

²⁴⁴ Selvitys keisarillisen palatsin muutostöiden kustannuksista 1843, Åkerfeldtin kokoelma, Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.

²⁴⁵ Jääskinen 1990, 56.

²⁴⁶ Pashkova & Semenova & Torshina 2007, 219.

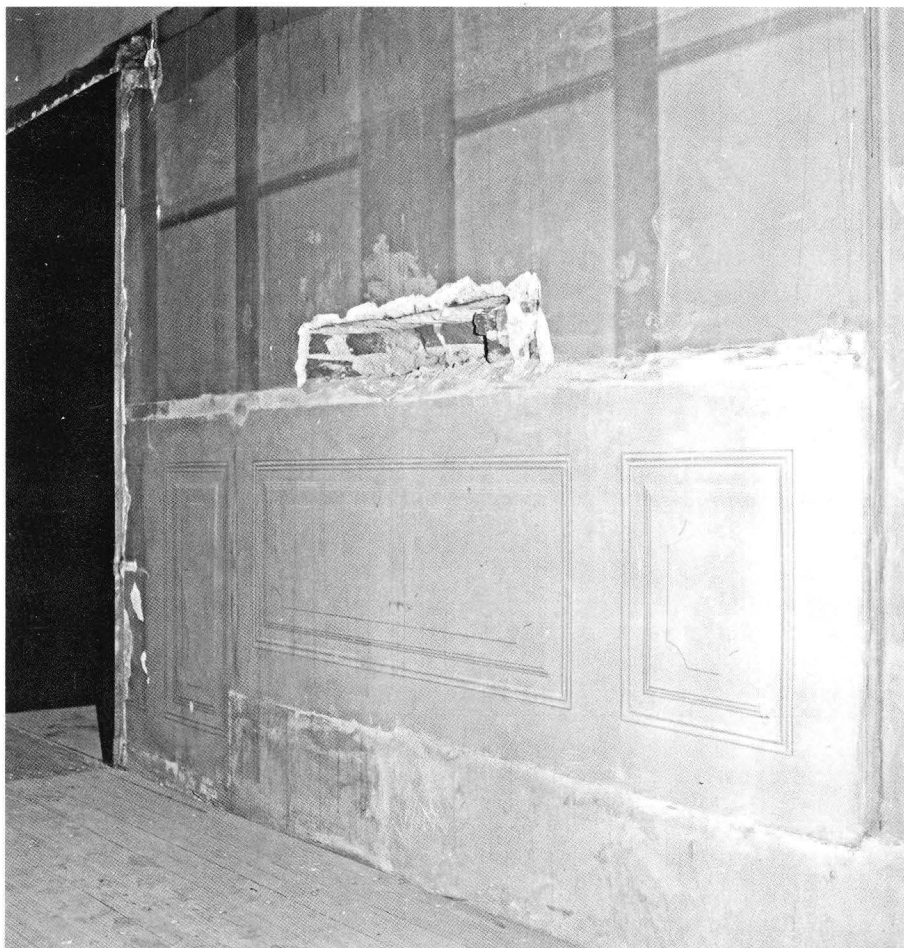
²⁴⁷ KM 7617:2. Esine on kateissa.

²⁴⁸ KM 7617:60. Esinettä ei löytynyt vuosien 1930–1935 inventoinneissa ja se on edelleen kateissa.

²⁴⁹ Kirkollinen esineistö siirrettiin 1919 kansallismuseoon; KM:7617:1–71.

²⁵⁰ Vuoden 1845 inventarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

29. Entisen kirkkosalin alaosan seinistä löytyneitä vihertäviä ja ruskealla varjostettuja koristemaalauksia. Lars Johan Källström oli tehnyt kirkon koristemaalaukset 1843 ja Salomo Wuorion liike uudisti ne 1895. Oikealla näkyy ikonostaasin edessä olleen korokkeen jälki. Valok. Ritva Tuomi 1971. MV.



kruunu²⁵¹ ja koivupöydän vaihdos pyöreäksi mahonkipöydäksi (L 75). Huoneessa mainitaan olleen silloin myös päällystämättömät kaksi mahonkisohvaa, kuusi nojatuolia ja 16 tuolia. Osa niistä kuului helsinkiläisen tapetintekijän ja verhoilijan Jonas Litoniuksen palatsiin 1857 toimittamaan moniosaiseen mahonkikalustoon (L 76), josta osa on säilynyt ja edustaa melko pelkistettyä ja provinsiaalista uusrokokoota. Vuonna 1859 huoneeseen tuli Litoniukselta pieni mahonkinen yöpöytä (L 77). Vuonna 1865 huoneeseen sijoitettiin pöytäpendyyli (mahdollisesti L 134). Kattoon ripustettiin 1887 muualta palatsista siirretty kahdeksanhaarainen kristallikruunu. Huoneeseen siirrettiin 1899 toisen kerroksen keltaisesta föрмаakista uusien huonekalujen tieltä Andrei Tourin liikkeestä Pietarista 1843 hankitut pähkinäpuiset iso kulmasohva, pienempi sohva, kaksi isoa nojatuolia, kuusi pientä nojatuolia ja kuusi pikku-tuolia (L 51–52).²⁵²

²⁵¹ Kristallikruunu on todennäköisesti ollut aikaisemmin keisarinnan makuuhuoneessa (tila 2046), jonne hankittiin uusi valaisin 1848; Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Keisari-lisen palatsin vuoden 1848 tilit. Fa 18. TPK:n arkisto. KA.

²⁵² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n

Vihreä kamarineidon huone (tila 57)

Huoneessa oli vuoden 1845 inventaarion mukaan sohva ja kuusi tuolia, jotka oli päällystetty vihreä-valkoraidallisella kartuunilla, sekä sänky, mahonkikaappi, petsattu pöytä, yöpöytä ja vihreällä tibetillä päällystetty sermi. Verhot olivat vihreää silkkiä ja rullaverhot olivat valkoiset. Vuoden 1858 inventaariossa huone on melko samanlainen, ainoa suurempi muutos on vihreällä kan-kaalla päällystetty mahonkinen kirjoituspöytä (L 70). Vuonna 1869 huoneeseen siirrettiin 12 kynttilän kat-tokruunu suuresta ruokasalista (L 105). Huone pysyi suurin piirtein tässä asussaan Venäjän vallan ajan lop-puun.²⁵³

Keisarinnan pukeutumishuone (tila 60)

Vuoden 1845 inventaarioluettelon mukaisesta kalus-tuksesta voi identifioida pähkinäpuukehyksisen peilin

arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaario-luettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁵³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaario-luettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



30. Kirkon ikonostaasi. KM 7617:1. Valok. Markku Haverinen 2012. MV.



31. Keisari Aleksanteri I:n matkaikonostaasi. Suunnitellut arkkitehti Vasilii Kuzmitš Šebuev vuonna 1816. 20. vuosisadan museo, Pietari. Pashkova & Semionova & Torshina 2007, 219.

(L 70), Gambsilta Pietarista 1838 hankitut runsaasti koristellun uusrokokookampauspöydän (L 28) ja psyké-peilin²⁵⁴ (L 38), ja lipaston (L 33) ja helsinkiläsen Johan Gustaf Lindhin tekemän pöydän (L 62). Huoneen muun kalustuksen muodostivat sahviaanilla päällystetty mahonkinen nojatuoli, sohva, kahdeksan tuolia ja teline pesukalustoa varten. Valaisimena oli kahdeksanhaarainen kristallikruunu. Ikkuna- ja oviverhot olivat kattuunia jonka väristä ei ole tietoa. Lattiaa peitti kel-

tainen matto. Vuosien 1858 ja 1917 inventaarioluettelossa kalustus on pääpiirteiltään pysynyt samanlaisena: vain 1899 huoneeseen sijoitettiin uudet mahonkinen pesupöytä (L 95) ja psykhé-peili (L 94).²⁵⁵

²⁵⁴ Kahden tolpan välissä vapaasti riippuva pukeutumispeili.

²⁵⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



32. Suuriruhtinatar Maria Aleksandrovnan budoaari Talvipalatsissa. Sisustettu Gambsilta 1840 hankituilla huonekaluilla. Eduard Petrovitš Haun akvarelli. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 166–167.

Keisarinnan makuuhuone (tila 61)

Toisen kerroksen kulmassa oli keisarinnan makuuhuone, jonka yleissävy oli sininen. Sen pähkinäpuiset uusrokokoohenkiset kalusteet oli hankittu Gambsilta 1838. Niistä suurin oli koristeellinen sänky (L 40). Istuinhuonekaluja oli sinisellä silkillä päällystetyt leposohva (L 13), lepotuoli (L 47), kaksi nojatuolia (L 18), kuusi pikkutuolia (L 11) ja kaksi jakkaraa (L 48). Huoneeseen oli sijoitettu pähkinäpuinen koristeellinen hyllykkökaappi (L 29), jonka yläosassa oli peilitausta, sekä pähkinäpuinen pottakaappi. Verhot olivat sinistä silkkiä, jolla oli myös päällystetty tulenvarjostin. Suuren sermin, voi kuvitella olleen päällystetty samalla tavoin. Myös kukkateline oli sininen. Lattialla oli turkkilainen matto.²⁵⁶ Katossa riippui kahdeksanhaarainen 1843 hankittu kristallikruunu, joka korvattiin jo 1848 Gambsilta Pietarista hankitulla maalatuista lasilevyistä koostuvalla uusrokokokattolyhdylä (L 122).²⁵⁷ Tässä asussaan huone lienee muistuttanut suuriruhtinatar Maria Aleksandrovnalle Talvipalatsiin 1840 samankal-

taisilla Gambsin huonekaluilla sisustettua myös siniseen sävytettyä budoaaria, vaikka sinisen sävyn voimakkuudesta ei ole selvyyttä (kuva 32).

Yksi vuonna 1859 Helanderilta Kalajoelta hankituista pronssisista pendyyleistä sijoitettiin huoneeseen. Huoneeseen sijoitettiin 1875 helsinkiläiseltä kultaseppä Otto Roland Melliniltä hankittu ikoni, jossa oli kullattu hopeariisa.²⁵⁸ Seuraavana vuonna huoneeseen tuli kaksi neljän kynttilän kandelaaberia (L 126). Vuonna 1902 Goottilaisen salin eteisestä siirrettiin huoneeseen pähkinäpuinen trymoopeili (L 79). 1890-luvun lopun sähköistyksen yhteydessä huoneeseen sijoitettiin kaksi lasikuvullista seinävalaisinta. Muuten huonetila pysyi ilmeisen samankaltaisena 1910-luvulle asti.²⁵⁹

²⁵⁶ Sana turkkilainen on myöhemmin vedetty yli.

²⁵⁷ Keisarillisen palatsin vuoden 1848 tilit 1848. Fa 18. TPK:n arkisto. KA.

²⁵⁸ Otto Roland Mellinin lasku 12.6.1875. Gr 5. RakH. KA; Otto Roland Mellin toimi Helsingissä vuosina 1860–1907. Fagerström 1998, 193; Ikonin vaiheita vuoden 1917 jälkeen ei tiedetä.

²⁵⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

Punainen kabinetti (tila 63)

Punaisen kabinetin huonekalujen yhdistävänä tekijänä oli punainen väri. Siellä mainitaan olleen kirjoituspöytä ja etaseeri²⁶⁰, jotka oli päällystetty punaisella sametilla. Todennäköisesti ne oli hankittu Gambsilta Pietarista 1843. Istuinhuonekaluja mainitaan sohva, leposohva, kaksi pientä nojatuolia, lepotuoli, pyöreä lepotuoli, neljä pikkutuolia ja kirjoituspöydän tuoli. Ne oli verhoiltu punaisella silkillä tai sametilla. Ainakin osa niistä oli hankittu Gambsilta 1843. Ne kuuluivat kauttaaltaan verhoiltuun kalustoon, jonka käsinoja koristivat koiranpää (L 50). Sohvapöytä ja kukkakori olivat pähkinäpuuta. Lisäksi mainitaan koivukehyksinen peili ja neliosainen ompelupöytä, joka saattaa tarkoittaa 1838 Gambsilta hankittua mahonkista sarjapöytää.²⁶¹ Tulenvarjostin oli punaista silkkiä, samoin kuin ikkuna- ja oviverhot. Valaisimena toimi 1843 hankittu 12-haarainen kristallikruunu (L 108). Huoneen nurkassa sijaitsi komerolta näyttävä hieman seinästä ulkoneva koristeellinen ovi, jonka oli tehnyt helsinkiläinen puuseppämestari Johan Gustaf Lindh 1843.²⁶² Ovi johti keisarinna ja keisarin tiloja yhdistävään salaportaitkoon. Yksi Helanderilta Kalajoelta 1859 hankituista pronssisista pendyyleistä (L 135, 136 tai 137) sijoitettiin tähän huoneeseen.²⁶³

Punaiseen kabinettiin sijoitettiin 1862 kopio Suomen taideyhdistyksen kokoelmaan kuuluvasta Lars Theodor Billingin 1850-luvun alussa maalaamasta Gripsholmin linnaa esittävästä maalauksesta (L 153). Sinne tuli lisäksi 1864 Alexandra Frosterus-Sältinin *Savoijilainen paimenpoika* (L 154) ja valokuvajäljennös vuoden 1863 valtiopäivätanssiaisia Helsingin rautatieasemalla esittävästä hovimaalari kreivi Mihály Zichyn maalauksesta, joka oli keisarillisessa taidekokoelmassa Pietarissa.²⁶⁴

Huoneeseen tilattiin uudet, todennäköisesti Jac. Ahrenbergin suunnittelemat, huonekalut Bomanilta Turusta 1896²⁶⁵, ne saatiin 1899. Kullattu, keveä uusrokokokkalusto (L 86) jäljittelee siroa 1700-luvun puolenvälin ranskalaista rokokoota, mutta siinä on myös

selviä art nouveau-piirteitä (kuva 33). Kalusto oli alun perin päällystetty lohenpunaisella silkillä. Siihen kuuluu leposohva, sohva, kaksi isompaa nojatuolia, kolme pienempää nojatuolia, neljä tuolia, pöytä, peili ja trymoopeili sekä neljä verholautaa.²⁶⁶ Kabinetti sai kepeän ja intiimin tunnelman, joka sopi hyvin keisarinna makuuhuoneeseen viereen. Se muistuttaa esimerkiksi arkkitehti Harald Julius von Bossen 1853 sisustamaa keisarinna Maria Aleksandrovnan näyttävää uusrokokoobudoaria Talvipalatsissa (kuva 34).

Keltainen förmaaki, myöhemmin Vihreä förmaaki (tila 65)

Keltainen förmaaki oli kolmen ikkuna-akselin levyinen tila, jonka takaseinän keskellä seisoi kaakeliuuni. Seinät olivat tapetoidut ranskalaisilla tapeteilla. Katossa oli koristemaalauksia. Sinne sijoitettiin Andrei Tourin liikkeestä Pietarista 1843 hankittu pähkinäpuinen rokokootyylinen kalustus, johon sisältyi nähtävästi kaksi eri sohvakalustoa.²⁶⁷ Toiseen kuului kulmasohva ja kaksi isoa nojatuolia (L 52), toiseen pienempi Pompadour-mallinen sohva, kuusi pientä nojatuolia ja kuusi tuolia (L 51). Ne oli verhoiltu keltaisella silkillä jota myös olivat huoneen ikkunoissa ja ovien päällä olleet verhot. Huoneen ainoaan ehjään nurkkaan oli sijoitettu kulmasohva ja sen eteen samaan aikaan Tourilta tullut pyöreä pähkinäpuinen uusrokoko-uusbarokkipöytä (L 53). Pienempi sohva sijaitsi keisarinnaa suurta förmaakia vasten olevalla seinällä (kuva 35). Ikkunoiden väleissä seisovat Gambsilta Pietarista 1838 hankitut pähkinäpuiset uusrokokokomalliset trymoopeilit (L 36). Kaakeliuunin yläosaan oli upotettu kultakehyksinen peili. Valaisimena oli samanlainen 1843 hankittu 12-haarainen pussipohjainen kristallikruunu (L 109) kuin Sinisessä förmaakissa. Huoneessa oli myös pendyyli (L 133 tai 134). Lattiaa peitti puna-valkokuviainen turkkilainen matto. Huoneeseen sijoitettiin pysyvästi 1865 kaksi Carl Tegelseniltä Pietarista 1845 hankittua kymmenenhaaraista kandelaaberia (L 121), jotka sähköistettiin 1890-luvun lopulla.²⁶⁸ Tässä asussaan huone lienee muistuttanut paljon Pietarin Talvipalatsissa ollutta huonetta, joka oli sisustettu todennäköisesti myös Andrei Tourin liikkeestä 1840-luvulla hankituilla samankaltaisilla uusro-

²⁶⁰ Tolppien varaan rakennettu hyllykkö.

²⁶¹ Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA; TPK 174:1–2.

²⁶² Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

²⁶³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁶⁴ Vuosien 1863–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA. Valokuvajäljennös Mihály Zichyn maalauksesta talletettiin 1917 historialliseen museoon, myöhempiin kansallismuseoon ja se sai kokoelmanumeron KM 7240:5. Sitä ei löytynyt vuosien 1930–1935 inventaariossa ja se on edelleen kadoksissa.

²⁶⁵ Hämeen Sanomat 22.9.1896.

²⁶⁶ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁶⁷ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA..

²⁶⁸ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1899 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

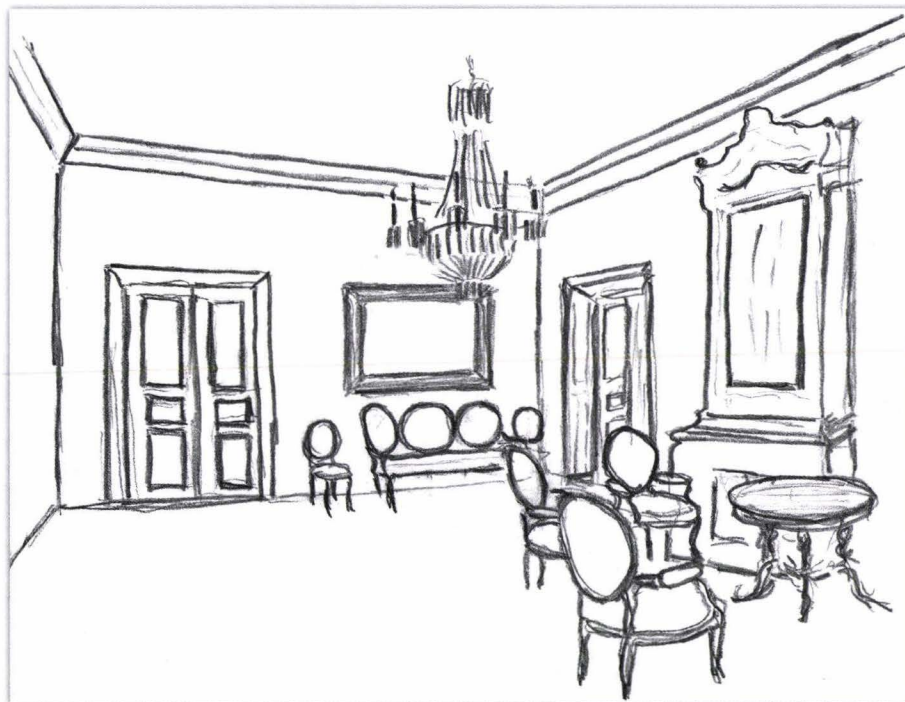


33. Punainen kabinetti Jac. Ahrenbergin suunnittelemien vuoden 1899 muutostöiden jälkeisessä asussa. Valok. Eric Sundström 1918. HKM.



34. Keisarinna Maria Aleksandrovnan uusrokokoobudoaari Talvipalatsissa. Suunnitellut Harald Julius von Bosse 1853. Eduard Petrovitš Haun akvarelli vuodelta 1861. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 168–169.

35. Keltainen förmaaki
ennen vuonna 1899 tehtyä
uudistusta. Jukka Relaksen
rekonstruktiopiirustus 2011.



36. Huone Talvipalatsissa.
Uusrokokoohuonekalut ovat
mahdollisesti Andrei Tourin
liikkeen valmistamat 1840-
luvulla. Eduard Petrovitš
Haun akvarelli vuodelta 1872.
Korshunova & Bushmina &
Semionova 1995, 248–249.



kokookalusteilla, jotka olivat samalla tavoin päällystetty keltaisella silkillä (kuva 36).²⁶⁹

Huoneeseen sijoitettiin 1856 Wladimir Swertschkoffin maalaamat muotokuvat Kokkolan puolustuksessa ansioituneista kauppaneuvos Anders Donnerista (L 145) ja talonpoika Matts Kankkosesta (L 146). Ilmeisesti ne riippuivat huoneen sivuseinillä vastapäätä toisiaan. Huoneeseen tuli 1884 kolmas taulu,

Hjalmar Munsterhjelman *Hämäläinen järvimaisema* (L 159). Muotokuvat siirrettiin pois 1890, jolloin niiden tilalle vaihdettiin Berndt Lindholmin *Höyrylaiva jäissä* (L 160) ja Albert Edelfeltin *Kööpenhaminan ankkuri-paikalla III* (L 167).²⁷⁰

Valaisimia ja tauluja lukuun ottamatta huoneen sisustus uusittiin 1899 kokonaan Bomanilta Turusta

²⁶⁹ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 248–249.

²⁷⁰ Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1908 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



37. Vihreä förmaaki (Harmaa huone). Huonekalut on sijoitettu huoneeseen Jac. Ahrenbergin suunnittelemassa vuoden 1899 uudistuksessa, mutta tapetti on 1920-luvun puolestavälistä. Jacob Willemsz de Wet vanhemman maalaama Amarillis kruunaa Mintrillon on Ateneumista kokoelmista. Valok. Eric Sundström 1925. TPK:n arkisto. KA.



38. Vihreä förmaaki (Harmaa huone). Huonekalut on sijoitettu huoneeseen Jac. Ahrenbergin suunnittelemassa vuoden 1899 uudistuksessa, mutta tapetti on 1920-luvun puolestavälistä. Vasemmalla oleva tuntemattoman taiteilijan Rooman Capitoliumia esittävä maalaus, ja oikealla oleva Olof Arboreliuksen Kesäyö Berglagenissa ovat Ateneumin kokoelmista. Valok. Eric Sundström 1925. TPK:n arkisto. KA.

39. Keisarinnan Suuri föрмаaki ennen vuoden 1899 uudistusta. Jukka Relaksen rekonstruktiopiirustus 2011.



40. Huone Talvipalatsissa. Huonekalut on mahdollisesti valmistanut Andrei Tourin verstaas 1830–1840-lukujen taitteessa. Vaikka huone on pienempi kuin keisarinna Suuri föрмаaki, heijastaa se kuitenkin huoneen alkuperäistä värimaailmaa. Myös sohva on lähes samanlainen. Eduard Petrovitš Haun akvarelli vuodelta 1869. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 270–271.



1896 tilatuilla mahonkisilla uus-Ludvig-XVI-tyylisillä huonekaluilla.²⁷¹ Kaluston osat olivat samat kuin aikaisemmassakin: eli kulmasohva, pienempi sohva, kaksi isoa nojatuoleja, neljä pientä nojatuolia ja 6 pikkutuolia (L 88). Ikkunoiden väleihin sijoitettiin vanhan järjestyksen mukaisesti trymoopeilit (L 93). Huoneen värit muutettiin uudistuksen yhteydessä vihreäksi, ja huonekalut verhoiltiin vaaleanvihreällä silkillä²⁷²:

²⁷¹ TPK 119:1–12.

²⁷² Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

huone sai leimallisesti ranskalaishenkisen, 1700-luvun lopulle viittaavan sävyn (kuvat 37–38).

Keisarinna Suuri föрмаaki (tila 68)

Rakennusrungon keskellä toisessa kerroksessa sijaitsi keisarinna Suuri föрмаaki. Sen mainitaan olleen 1845 tapetoitu ja väriltään valkoinen. Sali tapetoitiin myöhemmin useaan kertaan. Sen ovenpäällyskoristeiden alla on vielä fragmentteja 1800-luvun loppupuolen tapeteista. Todennäköisesti ennen vuoden 1876 keisari-vierailua varten hankittu tapetti oli vaaleapohjainen. Siinä on kukka- ja puttoaiheita. Toinen tapetti lienee



41. Keisarinna Suuri föрмааki Jac. Ahrenbergin suunnittelemien 1899 tehtyjen muutostöiden jälkeisessä asussa. Seinällä riippuu Wladimir Swertschkoffin maalaus Lappohjan taistelu. Valok. Eric Sundström 1918. HKM.



42. Keisarinna Aleksandra Feodorovnan Hopeinen salonki Talvipalatsissa. Sisustettu Nikolai Vasilijevitš Nabokovin suunnitelmien mukaan 1894–1895. Nesin 1999, 144–145.



43. Keisarinna Aleksandra Feodorovnan Valkoinen salonki Talvipalatsissa. Sisustettu Nikolai Vasilijevitš Nabokovin suunnitelmien mukaan 1894–1895. Nesin 1999, 140–141.

liimattu seinään ennen vuoden 1885 keisarivierailua. Se oli hopeanharmaa, raidallinen ja koristeltu kultaisin seppel-, kukka-, ja rusettiaihein.²⁷³ Kattoa kiersi koristelista. Itse katossa oli grisaille-koristemaalauksia, joiden on arveltu olleen peräisin Heidenstrauchin ajalta.²⁷⁴

Huoneeseen sijoitettiin 1840-luvulla kolme sohvaryhmää (kuva 39). Huonekaluista 12 nojatuolia, kuusi pikkutuolia ja sivuseinien sohvat olivat samaa Gambsilta 1838 hankittua kalustoa (L 10). Sen sijaan pitkällä seinällä sijainnut isompi koivusta tehty ja leikkauksin koristeltu sohva on ollut todennäköisesti helsinkiläisen Johan Gustaf Lindhin valmistama.²⁷⁵ Kalustukseen kuului myös pieni kahden istuttava S-kirjaimen muotoinen *béc a bec* -sohva.²⁷⁶ Se myytiin ilmeisesti huutokaupalla 1871.²⁷⁷ Jokaisen sohvaryhmän keskellä seisovat Gambsilta 1838 hankitut pähkinäpuiset uusrokokoopöydät, joista suurin oli keskimmäisen sohvaryhmän keskellä (L 19). Kaksi pienempää olivat sivusohvaryhmien yhteydessä (L 20). Kalusteet oli verhoiltu punaisella silkillä, huoneen verhot olivat punaiset. Suurikokoinen 18-haarainen empiremallinen kristallikruunu (L 107) oli hankittu 1843. Ikkunoiden väleissä sijaitsi neljä Flegont Jakovlevin liikkeestä Pietarista 1838 hankittua koristeellista rokokoo-tyylistä trymoopeiliä (L 8). Huoneen sisänurkissa olleissa kaakeliuuneissa oli myös peilit.²⁷⁸ Tässä asussaan huoneen sisustus ja värimaailma muistuttivat erästä Talvipalatsin huonetta (kuva 40).

Peilien konsoleille sijoitettiin 1865 neljä 1819 Pietarista vanhaan kenraalikuvernöörin taloon hankittua viisihaaraista kandelaaberia (L 106), jotka sähköistettiin 1890-luvun lopulla. Huoneeseen hankittiin 1869 Adolph Névirin liikkeestä Berliinistä uusi 24-kynttiläinen kristallikruunu, joka oli edellistä pienempi, ja samaan sarjaan kuuluvat kaksi kuusihaaraista lamppettia (L 125) ripustettiin pitkälle takaseinälle suuren maalauksen molemmille puolille (kuva 41).²⁷⁹ Huo-

neeseen tilattiin 1872 Pietarista uusi monesta puulajista koostuva parketti.²⁸⁰

Pitkälle seinälle ripustettiin 1850-luvun puolella välissä Wladimir Swertchkoffin suurikokoinen maalaus *Lappohjan taistelu* (L 144). Sivuseinille siirrettiin 1871 Werner Holmbergin maalaukset *Saksalainen maalaistalo* (L 150) ja *Metsä sadeilmalla* (L 151). Vuoden 1876 keisarinvierailun yhteydessä huoneeseen sijoitettiin ikoni.²⁸¹

Förmaakiin tilattiin 1896 Bomanilta Turusta iso kalusto (L 87), joka tuli sinne 1899 (kuva 41). Se on osittain uus-Ludvig-XVI-tyyliä ja osittain uusempireä. Kalusto on maalattu valkoiseksi ja kullattu. Alun perin se oli päällystetty vaaleankeltaisella silkillä. Kalusto käsitti ison sohvan, kaksi pientä sohva, 12 nojatuolia kahdeksan tuolia, ison sohvapöydän, kaksi pientä sohvapöytää ja neljä ikkunoiden väleihin sijoitettua trymoopeiliä.²⁸² Sisustus muistutti olemukseltaan kahta Nikolai Vasiljevitsš Nabokovin suunnitelmien mukaan Pietarin Talvipalatsiin 1894–1895 sisustettua keisarinna Aleksandra Feodorovnan huoneistoon kuulunutta salonkia, jossa toisessa oli uusklassiset hopeoidut kalusteet (kuva 42) sekä toisessa empiretyyliset valkoiseksi maalatut ja osittain kullatut kalusteet (kuva 43).²⁸³

Sininen förmaaki (tila 70)

Sinistä förmaakia hallitsi keskellä takaseinää kaakeliuuni. Sen molemmin puolin oli pariovet, joista oikeanpuoleiset olivat valeovet. Huoneeseen oli sijoitettu Gambsilta Pietarista hankittu mahonkinen sohvakalusto, johon kuului kaksi sohva, kahdeksan nojatuolia ja kuusi tuolia (L 9). Ne ovat tyyliltään empireä, mutta niissä on nähtävissä uusrokokoön vaikutteita. Sohvaryhmät oli sijoitettu huoneen lyhyille sivuseinustoille, ja ne oli verhoiltu raidallisella sinisellä silkillä. Vuonna 1858 huoneesta mainitaan yksi pyörä pöytä ja vuodesta 1859 lähtien kaksi pyörä pöytää (L 75?). Ikkunoiden väleissä oli kaksi vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuotua, 1819 hankittua pähkinäpuista trymoopeiliä (L 3). Niitä vastapäätä olleen kaakeliuunin yläosassa oli myös peili, mutta kun kaakeliuuni uusittiin 1800-

²⁷³ Karpio 2011.

²⁷⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Pöyhä 2008. Katon alkuperäinen rappaus on uusittu kokonaan 1970-luvun alussa, jolloin kattomaalaus tehtiin kokonaan uudelleen.

²⁷⁵ Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2. RakH. KA. Sohvan nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

²⁷⁶ Pietarin Talvipalatsissa oli senkaltaisia sohvia. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 92–93, 162–163.

²⁷⁷ Keisarillisessa palatsissa 24.2.1871 pidetyn huutokaupan luettelo. Gr 5. RakH. KA.

²⁷⁸ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

²⁷⁹ Vuosien 1870–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁸⁰ Pöyhä 2008; Takaseinän vieressä on edelleenkin näkyvissä levy, jossa on pietarilaisen S. Mannsbachin parkettiliikkeen nimi ja vuosiluku 1872, vaikka parketti on uusittu alkuperäisen mallin mukaan 1972.

²⁸¹ Vuosien 1858–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Ikonin vaiheita ei tiedetä vuoden 1917 jälkeen.

²⁸² Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13 TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁸³ Nesin 1999, 140–144.



44. Sininen förmaaki vuonna 1937, jolloin sen kalustus oli vielä samanlainen kuin Venäjän vallan aikana. Kaakeliuuni lieenee 1800-luvun lopulta. Seinällä riippuu Albert Edelfeltin maalaus Kööpenhaminan ankkuripaikalta III. Valok. Akseli Neittamo 1937. Otava.



45. Suuriruhtinatar Maria Nikolajevnan empirehuonekaluilla sisustettu salonki Talvipalatsissa. Konstantin Andrejevitš Ukhtomskin akvarelli 1830-luvulta. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 124–125.

luvun lopulla, peili jätettiin pois. Katossa oli 12-haarainen pussipohjainen kristallikruunu (L 109). Vuonna 1865 huoneeseen sijoitettiin samana vuonna ministerivaltiosihteeri kreivi Robert Henrik Rehbinderin perillisiltä hankitut kaksi seitsemänhaaraista kandelaaberia (L 120), jotka sähköistettiin 1890-luvun lopulla. Verhot olivat sinistä silkkiä ja lattialla oli turkkilainen matto. Tässä asussaan huone (kuva 44) lieene muistuttanut olemukseltaan Talvipalatsin suuriruhtinatar Maria Nikolajevnan salonkia, jonka kalustus edusti 1820-luvun venäläistä empireä. Sinisävyisessä huoneessa oli samalla tavoin kaksi vastakkaisilla puolilla huonetta olevaa sohvaryhmää (kuva 45).

Huoneen ilmettä muutettiin hiukan 1890-luvun lopulla, jolloin huonekalut verhoiltiin tumman ruskealla šagriinilla, verhot vaihdettiin oliivinvihreiksi ja sinne hankittiin keskelle lattiaa L-kirjaimen muotoinen mahonkinen jugend-kirjoituspöytä (L 85). Se on lähes samanlainen kuin keisari Nikolai II:n Pietarin Talvipalatsin työhuoneen kirjoituspöytä, jonka oli valmistanut N. F. Svirski & Steingoltsin huonekalutehdas. Kirjoituspöydän hankkimisen myötä huonetta alettiin nimittää keisarin työhuoneeksi.²⁸⁴

²⁸⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1994 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n

Ensimmäinen huoneeseen sijoitettu maalaus oli Werner Holmbergin 1858 hankittu *Saksalainen maalaistalo* (L 150). Sen pariaksi hankittiin 1861 saman taiteilijan maalaus *Metsä sadeilmalla* (L 151). Maalaukset olivat huoneen pitkällä sivuseinillä. Mahdollisesti ensin hankittu olisi ripustettu läntiselle sivuseinälle, joka oli vasten Vihreää makuuhuonetta: se olisi ollut heti näkyvissä tultaessa huoneeseen keisarinna Suuresta förmaakista. Holmbergit korvattiin 1871 Victoria Åbergin maalauksilla *Monrepos* (L 155) ja *Suuri maisemasommitelma* (L 156). Edellinen niistä korvattiin 1875 Adolf von Beckerin maalauksella *Sairasvuoteen ääressä* (L 162) ja jälkimmäinen noin vuonna 1880 myös von Beckerin maalauksella *Päivällisen jälkeen* (L 163). *Sairasvuoteen ääressä* korvattiin 1896 Hjalmar Munsterhjelman maalauksella *Ensilumi* (L 158). Vuonna 1890 hankittu Ville Vallgrenin veistos *Marjatta* (L 168) sijoitettiin sinne. Vuonna 1897 kaakeliuunin molemmille puolille ripustettiin pienikokoiset Gunnar Berndtsonin *Lappeenrannan leirillä* (L 169) ja Väinö Blomstedtin *Rakuunoita tiedustelulla* (L 170).²⁸⁵

Vihreä makuuhuone (tila 72)

Vihreän makuuhuoneen katonrajassa on huomiota herättävän leveä ja näyttävä todennäköisesti Heidenstrauchin aikainen karniisi, jonka koristeaiheena on Merkuriuksen sauva.²⁸⁶ Seinistä on löytynyt vaalean vihreä värikerros, joka saattaa olla 1840-luvulta.²⁸⁷ Kalustuksena siellä oli Gambsilta Pietarista 1838 hankitut mahonkiset sänky, psykhé-peili (L 37) ja laskulevypöytä (L 25) sekä pähkinäpuiset kirjoituspöytä, lipasto (L 33), peilipöytä, ja pesukomuutti. Uusrokoota edustavat pähkinäpuinen sohva, kaksi nojatuolia ja neljä tuolia oli verhoiltu painetulla punamustalla villakankaalla (L 46).²⁸⁸ Vuonna 1876 kalusto verhoiltiin raidallisella vihreällä kankaalla. Seinällä, todennäköisesti ikkunoiden väleissä oli kultakehyksinen Andrei Tourin liikkeestä 1843 hankittu uusrokokoopi (L 56), joka oli huoneessa vuoteen 1876. Valaisimena oli kuusihaarainen kristallikruunu, joka oli hankittu 1843 (L 115). Huoneeseen tuli 1859 pieni mahonkinen yöpöytä (L 77). Huoneeseen sijoitettiin yksi Helanderilta Kalajoelta 1859 hankituista pronssista pendyyleistä (L 135, 136 tai 137). Vuoden 1876

keisarivierailun yhteydessä huoneeseen sijoitettiin ikoni. Kultareunaiset verhot olivat vihreää silkkiä. Latialla oli turkkilainen matto.²⁸⁹

Sohvakalusto siirrettiin 1899 viereiseen Keltaiseen makuuhuoneeseen (tila 73). Tilalle tuotiin lyhyeksi ajaksi toinen sohva ja tuoleja, ennen kuin huoneeseen saatiin 1901 uusi kalustus, joka on todennäköisesti turkulaisen Bomanin tekemä. Se on mahonkinen ja pronssikoristeinen uusempire-kalusto (L 97), joka oli päällystetty vihreällä silkillä. Siihen kuuluu iso ja pieni sohva, kaksi nojatuolia, neljä pikkutuolia, pöytä sekä peilitaustainen kaappi.²⁹⁰

Huoneeseen sijoitettiin 1857 Ferdinand von Wrightin maalaus *Hanhiperhe* (L 148) ja vuonna 1860 hankittu saman taiteilijan maalaus *Hanhi kurittaa sorsia* (L 149). Maalaukset pysyivät huoneessa vuoteen 1917 saakka. Kolmas maalaus sen sijaan vaihtui moneen kertaan. Vuosina 1867–1871 ja uudestaan 1875–1885 se oli Victoria Åbergin *Monrepos* (L 155), vuosina 1872–1875 se oli Hjalmar Munsterhjelman *Kyläkatu Schwartzwaldista* (L 157), vuosina 1885–1896 Hjalmar Munsterhjelman *Ensilumi* (L 158) ja vuosina 1896–1917 Akseli Gallen-Kallelan *Imatra* (L 171). Runtas taulujen määrä osoittanee, että huonetta pidettiin pieneen kokoonsa nähden jollakin tavalla tärkeänä tilana. Todennäköisesti se toimi perintöruhtinaan makuuhuoneena. Esimerkiksi kolmannessa kerroksessa oli pitkään tilavia huoneita kokonaan ilman taideteoksia.²⁹¹

Keltainen makuuhuone (tila 73)

Toisen kerroksen merenpuoleisista huoneista läntisin oli Keltainen makuuhuone. Siellä mainitaan olleen 1845 mahonkiset sänky, pesukomuutti, bidee, kaksi pientä pöytää ja kirjoituspöytä (L 70), joka ei ollut huoneessa enää vuonna 1858. Kokonaan topattu sohva ja 1838 hankitut kuusi pientä tuolia (L 17) oli päällystetty keltaisella silkillä. Muita huonekaluja olivat punaisella silkillä verhoiltu pähkinäpuinen sermi sekä lepästä tehdyt yötuoli ja paperihyllykkö. Todennäköisesti suurin osa niistä oli hankittu Gambsilta Pietarista 1838. Huoneeseen siirrettiin viereisestä vihreästä makuuhuoneesta 1876 kultakehyksinen peili (L 56).

arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁸⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1902 inventaarioluettelot, Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1908 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁸⁶ Hufvudstadsbladet 24.1.1982; Pöyhiä 2008.

²⁸⁷ Karpio 2011.

²⁸⁸ Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

²⁸⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Ikonin vaiheita ei tiedetä vuoden 1917 jälkeen.

²⁹⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁹¹ Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



46. Valtaistuinsalin eteinen valmistui Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan 1907. Sen keskelle sijoitettiin Walter Runebergin veistos *Psyche sefyyrien kantamana*. Valok. Gunnar Lönnqvist 1921. HKM.

Valaisimena oli kahdeksan kynttilän kristallikruunu. Lattiaa peitti punainen turkkilainen matto. Verhojen väriä ei mainita, mutta ne olivat todennäköisesti keltaiset. Vuonna 1899 huoneeseen vaihdettiin viereisestä Vihreästä makuuhuoneesta (tila 72) vihreällä kankaalla päällystetty pähkinäpuinen sohvakalusto, johon kuului sohva, kaksi nojatuolia ja neljä pikkutuolia (L 46). Pähkinäpuinen trymoopeili tuotiin silloin ilmeisesti toisen kerroksen Keltaisesta förmaakista (L 36).²⁹²

Huoneessa oli vuodesta 1878– noin vuoteen 1880 Adolf von Beckerin maalaus *Päivällisen jälkeen* (L 163) ja noin vuodesta 1880 vuoteen 1885 Victoria Åbergin maalaus *Suuri maisemasommitelma* (L 156).²⁹³

Itäinen eteinen (tila 66)

Portaikön itäisellä puolella oli myös eteinen, josta pääsi Mariankadun puoleiseen siipeen. Siellä oli rottinkipohjainen mahonkisorhva (L 54), mahonkinen trymoopeili, mahonkinen pyöreä laskulevypöytä (L 55?), mahonkinen pelipöytä (L 74) ja 12 petsattua koivuista rottinkituolia, jotka olivat ilmeisesti helsinkiläistä tekoa. Verhot olivat sinistä tibetiä ja rullaverhot valkoiset. Vuoden 1876 keisarinvierailun yhteydessä huoneeseen sijoitettiin ikoni, jossa oli hopeariisi.²⁹⁴ Vuonna 1899 huoneeseen siirrettiin keisarinnan Suuresta förmaakista pähkinäpuiset sohva, kuusi nojatuolia (L 10) ja pöytä (L 20). Samaan aikaan huoneen kattoon tuli kolmehaarainen valaisin.²⁹⁵

²⁹² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1 894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁹³ Vuosien 1879–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 11–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1908 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁹⁴ Ikonin vaiheita vuoden 1917 jälkeen ei tiedetä.

²⁹⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

Valtaistuinsalin eteinen (tila 118)

Palatsin pohjoispuolella olevasta tontista lohkaistiin 1904 kapea osa, jolle rakennettiin Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan valtaistuinsali sekä siihen liittyvät eteistilat sisäänkäynteineen. Entisen Hôtel de Russien kiinteistön eteläisintä osaa saatettiin käyttää hyväksi.²⁹⁶ Sen entinen juhlasali muutettiin valtaistuinsalin eteiseksi (kuva 46). Kaksikerroksisen tilan yläosassa sijaitsi parvi, jonka keskellä oli pyöreä aukko. Tilan alaosaan tuli valoa myös kolmesta pohjoisseinän ikkunasta. Ikkunoiden ruudutus, parven kaide ja sen alapuolella ollut kohokuviainen ornamentti saavat tilan näyttämään alkuperäisissä piirustuksissa varsin roomalaishenkisenä. Seinien alaosaan oli suunniteltu voimakkaan vihreä marmorointi, mutta sitä ei toteutettu, vaan seinä maalattiin ilmeisesti tumman punaiseksi. Eteiseen rakennetut kaakeliuunit lienevät myös Ahrenbergin suunnittelemat.²⁹⁷

Tila suunniteltiin jo alun alkaen Walter Runebergin uusklassista veistosta *Psyche sefyyrien kantamana* (L 164) varten, joka sijoitettiin keskelle tilaa kasvot kohti portaikkoa. Ahrenberg suunnitteli tilan huonekalut pitäen esikuvina palatsin vanhoja huonekaluja. Ne valmisti turkulainen Boman. Sinne teetettiin neljä sohvaa ja 12 pikkutuolia käsittänyt kalusto (L 100), jonka osat olivat yksinkertaistettuja versioita keisarin Suuressa förmaakissa sijainneest pähkinäpuisesta empirekalustosta (L 1) vuodelta 1819. Tilaan tuli myös neljä suurikokoista pöytää (L 102), jotka on tehty vuodelta 1838 olleen keisarin kirjoituspöydän mukaan (L 22). Pöytien malli oli sikäli erikoinen valinta, että ne eivät sopineet luontevasti yhteen tilan arkkitehtuurin ja muiden huonekalujen kanssa.²⁹⁸

Valtaistuinsali (tila 119)

Vuonna 1907 valmistuneen uudisosan tärkein tila oli valtaistuinsali (kuvat 47–48). Siihen aukesi ovi atriუმista. Suoraan ovea vastapäätä oli valtaistuinkoroke. Seinillä ei ollut ikkunoita, vaan valolähteinä oli kattoikkunaa. Salista tuli palatsin suurin ja näyttävin tila, jossa oli Riitta Nikulan mukaan kaikkein eniten roomalaista henkeä, jolla korostettiin valtaa.²⁹⁹ Tilaa kiersi lehteriä kannattelevien pareittain olevien korinttilaisten pylväiden rivistö. Katossa oli teräsbetonipalkkirakenne, jonka vuoksi se jakautui varsin syviin kasetteihin, jotka

olivat samassa linjassa kuin pylväsparit. Mikä teki tilaan voimakkaan arkkitehtonisen vaikutelman. Salin seinä- ja kattopinnat ikään kuin jakautuivat raskaasti kolmiulotteiseksi ruudukoksi. Kaikissa raja- ja reunapinnoissa oli käytetty klassisia ornamentteja. Eteläseinustalla sijaitsee kolme mahonkioviparia, joista kahdesta pääsee ruokasaliin ja yhdestä peilisaliin. Ahrenberg oli todennäköisesti suunnitellut tilaan myös neljä uusklassista kaakeliuunia.³⁰⁰

Alkuperäisissä piirustuksissa seinien yläosa on väriltään vaaleankeltainen ja alaosa on marmoroitu hieman tummemman keltaiseksi. Vanhoissa valokuvissa seinien yläosa on sen sijaan tumma, ilmeisesti punainen, ja alaosa vaaleampi. Alkuperäisistä väreistä ei kuitenkaan ole varmuutta. Ahrenbergin 1906 tekemissä piirustuksissa salin päädyssä eteiseen menevän oven yläpuolella on lunetti, johon on maalattu Suomen maakuntavaakunoiden ympäröimä ranta-maisema. Suunnitelmaa ei toteutettu, vaan lunettiin tuli Suomen suuriruhtinaskunnan vaakuna, jota maakuntavaakunat ympäröivät.³⁰¹

Kirjeessään Emil Nervanderille Ahrenberg kertoo ottaneensa kaikki salin arkkitehtoniset elementit Carl Ludvig Engelin arkkitehtuurista.³⁰² Sen sijaan Lauri Putkosen mukaan Ahrenbergilla on ollut valtaistuinsalin esikuvana Pietarin Talvipalatsin Pyhän Yrjön sali, jonka on suunnitellut Giacomo Quarenghi vuonna 1795. Vuoden 1837 tulipalon jälkeen arkkitehdit Vasili Petrovitš Stasov ja Nikolai Jefimov uudistivat sitä empiren henkeen 1838–1844 (kuva 49).³⁰³ Pylväiden lisäksi myös katon ruudukuksessa on joitakin samoja piirteitä kuin valtaistuinsalissakin. Toisaalta Valtaistuinsali muistuttaa myös Münchenin Residenzissä olevaa Leo von Klentzen 1830-luvulla suunnittelemaa valtaistuinsalia.³⁰⁴ Ahrenberg on myös voinut saada ideoita siitä, ainakin hän oli käynyt Münchenissä vuodenvaihteessa 1875–1876, joten on mahdollista, että hän olisi nähnyt salin tai ainakin kuvamateriaalia siitä.³⁰⁵ Ahrenberg oli myös tekemisissä Münchenissä asuneen suomalaisen taiteilijan Wladimir Swertchkoffin kanssa, joka oli hyvin selvillä kaupungin taide-elämästä ja arvorakennuksista.³⁰⁶ Ahrenbergin ratkaisut siis perustuvat ainakin sekä Engelin

²⁹⁶ Pöyhä 2008.

²⁹⁷ Keisarillisen palatsin laajennusosan piirustukset 1904–1907. Ica 177. RakH II. KA.

²⁹⁸ Keisarillisen palatsin laajennusosan piirustukset 1904–1907. RakH II. Ica 177. KA; Vuoden 1917 inventarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

²⁹⁹ Nikula 1992, 145.

³⁰⁰ Keisarillisen palatsin laajennusosan piirustukset 1904–1907. Ica 177. RakH. KA.

³⁰¹ Keisarillisen palatsin laajennusosan piirustukset. Ica 177. RakH II. KA.

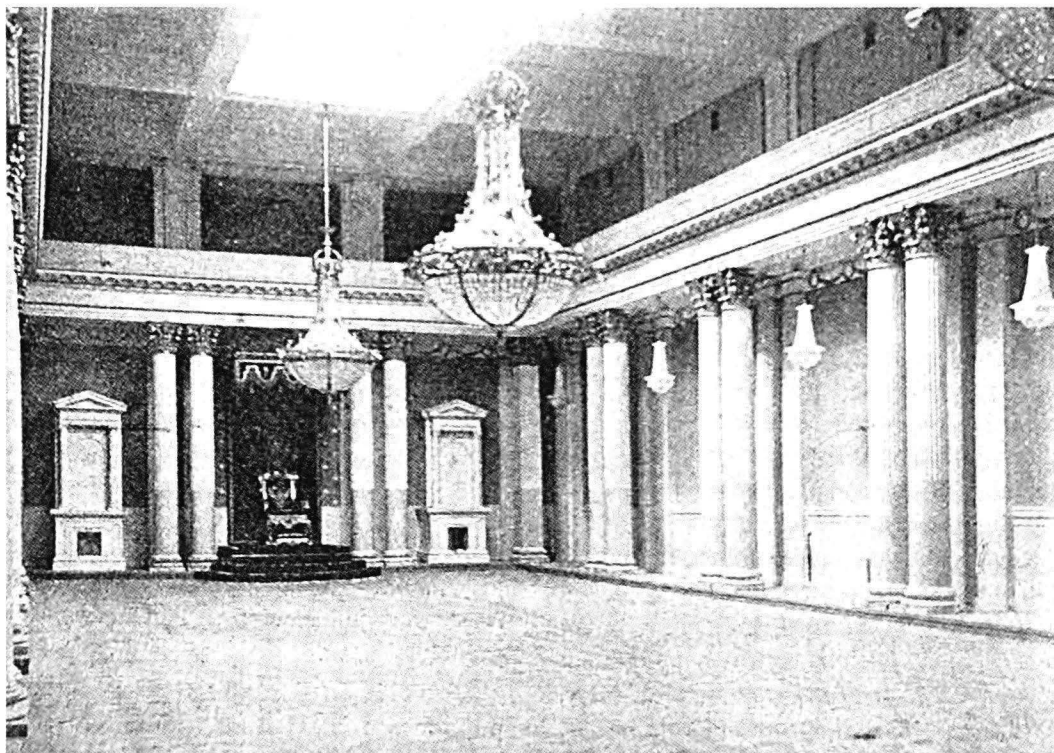
³⁰² Jac. Ahrenbergin kirje 11.3.1907 Emil Nervanderille. Emil Nervanderin arkisto. Suomen muinaismuistoyhdistyksen arkisto. Museoviraston kirjasto. MV

³⁰³ Pashkova & Semenova & Torshina 2007, 49, 57.

³⁰⁴ Von Buttlar 1999, 209–217.

³⁰⁵ Jac. Ahrenbergin kirje vanhemmilleen 11.1.1876. 294.10. Ahrenbergin kokoelma. SLA.

³⁰⁶ Ahrenberg 1904, 83–84.



47. Valtaistuinsali heti valmistumisensa jälkeen 1907. Rakennettu Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan. Valtaistuin oli normaalisti Senaatissa. Helsingin kaiku 1907, 267.



48. Valtaistuinsalin itäpäästä aukeaa ovet eteiseen. Kristallikruunut ovat Belgiasta. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



49. Pyhän Yrjön sali Talvipalatsissa. Suunnitellut Giacomo Quarenghi 1795. Uudistettu Vasili Petrovitš Stasovin ja Nikolai Jefimovin suunnitelmien mukaan 1838–1844. Konstantin Andrejevits Ukhtomskin akvarelli 1862. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 62–63.

arkkitehtuuriin että pietarilaiseen perinteeseen. Ville Lukkarisen mukaan Ahrenberg piti Suomen kauneimpana salina Carl Christoffer Gjörwellin 1801 suunnittelemaa Turun Akatemian juhlasalia. Yhteisiä piirteitä näillä saleilla on sivuseinien pareittain olevat pylväät ja niiden taakse jäävä kapea tila.³⁰⁷ Akatemiatalon juhlasalissa ei myöskään ole seinillä ikkunoita, vaan ne on puhkaistu tynnyriholvin alaosaan. Valtaistuinsalissa ikkunat ovat vain katossa. Ratkaisuun on selkeä käytännöllinen syy: salin seinien takana ei ollut luontevaa vapaata tilaa. Yhtymäkohtia Engelin arkkitehtuuriin löytyy muun muassa 1840 valmistuneen Helsingin yliopiston kirjaston saleista, joissa on samankaltaiset pareittain olevat korinttilaiset, pylväät, 1835 valmistuneesta Turun kreikkalaiskatolisesta kirkosta ja Engelin vuosina 1816–1819 kenraalikuvernöörin taloksi laajentamasta entisen Bockin talon suuresta juhlasalista Helsingissä (kuva 27).³⁰⁸

Ahrenberg vastasi myös salin seinänvierillä olevien nojatuolien ja penkkien (L 98) suunnittelusta. Ne valmisti turkulainen Boman.³⁰⁹ Nojatuolien esikuvana on suomalaissyntyisen Tukholmassa vaikuttaneen

Ephraim Ståhlin 1790-luvulla valmistamat kustavilaiset niin sanotut gondoli-tuolit, joista tuli varsin suosittu malli.³¹⁰ Ahrenberg tunnettiin suurena ruotsalaisuuden ihailijana³¹¹: leimallisesti ruotsalaisen nojatuolimallin valintaa tilaan ei voitane pitää täysin neutraalina ratkaisuna, vaan hienovaraisena viittauksena Suomen läntiseen historiaan.³¹² Alun perin kalusto oli verhoiltu lohenpunaisella silkillä. Itse valtaistuimen on valmistanut barokkityyliin Christian Meyer 1797 vuodelta 1731 olevan hopeisen alkuperäiskappaleen mukaan. Valtaistuin katoksineen (kuva 47) oli tuotu Moskovasta Suomeen Porvoossa vuonna 1809 pidettyjä maapäiviä varten, joilla sitä käytti keisari Aleksanteri I. Valtaistuin oli yleensä normaalisti Senaatin istuntosalissa ja se tuotiin keisarilliseen palatsiin valtiopäivien avajaisseremonioita varten.³¹³ Salin kattoon hankittiin kolme massiivista kristallikruunua (L 131) Belgiasta.

³¹⁰ Sjöberg 2003, 158–161.

³¹¹ Ripatti 2011, passim.

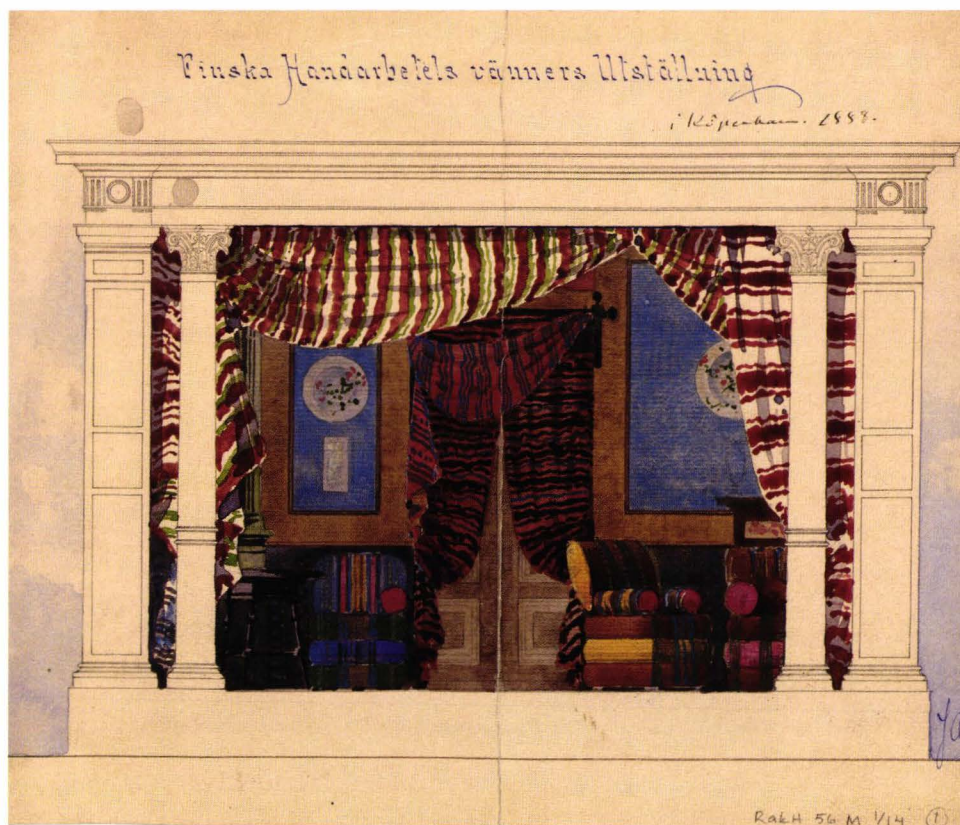
³¹² Ahrenbergin tietoisesta viittaamisesta ruotsalaisuuteen tässä yhteydessä ei ole löytynyt kirjallisia todisteita, mutta nojatuolimalli on joka tapauksessa hyvin ruotsalainen. Kiitän keskustelusta Riitta Nikulaa.

³¹³ KM 7266; Alkuperäisen hopeisen valtaistuimen oli valmistanut Lontoossa toiminut hopeaseppä Nicholas Clausen vuonna 1731 venäjän keisarinna Anna Ivanovnalta. Keisari Paavali I tilasi valtaistuimesta kuusi puista kullattua kopiota, jotka valmisti Christian Meyer ja ne sijoitettiin palatseihin eri puolille Venäjää. Niistä yksi on Eremitaasissa Pietarissa ja kaksi Kremlissä Moskovassa. Hyvönen 1998, 28–29.

³⁰⁷ Lukkarinen 1989, 119.

³⁰⁸ Lukkarinen 1989, 119.

³⁰⁹ Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1904–1907, 4; Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1908–1910, 1–3; N. Bomanin höyrypusepäntheatan tavaraluettelo 1.3.1907. Hc 1:13. RakH. KA.



50. Jac. Ahrenbergin suunnitelma vuoden 1888 Kööpenhaminan taideteollisuusnäyttelyn Suomen Käsityön Ystävien osastoa varten. Tekstiilit ovat todennäköisesti Fanny Churbergin ideoimia vanhojen kansanomaisten mallien pohjalta. RakH II. Iba 80. KA.

Tyyliltään ne ovat uusempireä, niissä voi nähdä myös art nouveau:n piirteitä. Pylväsparien väleihin sijoitettiin roikkumaan lehtereistä pienet kristallikruunut (L 132).³¹⁴

Kolmas kerros

Hoviherran huone (tila 80)

Itäsiivessä oli Mariankadun puolella kirkkosalia vasten hoviherran huone. Sen kalustus muodostui mahonkista sängystä ja sohva, sermistä, koivuisesta pöydästä, kuudesta vihreällä kankaalla verhoillusta tuolista ja yöpöydästä. Verhot olivat kattuunia.³¹⁵ Vuonna 1875 huoneeseen sijoitettiin wieniläisen Thonetin sohva (L 83) ja kuusi tuolia (L 82).

Hoviherran huone (tila 82)

Huoneessa oli kalustuksena mahonkiset sänky ja sohva sekä petsatut lipasto, pesukomuutti, pöytä sekä kuusi tuolia ja vihreällä kankaalla verhoiltu sermi. Myös soh-

vassa ja tuoleissa oli vihreä päällys. Ikkunaverhot olivat valkoiset. Vuonna 1875 huoneeseen sijoitettiin wieniläisen Thonetin sohva (L 83) ja 16 tuolia (L 82).³¹⁶

Vuonna 1888 huoneen sisustusta uudistettiin. Sinne hankittiin kulmasohva, neljä nojatuolia, iso nojatuoli, neljä taburettaa ja apilanmuotoinen pöytä, joissa oli brodeerauksia. Lisäksi uuteen kalustukseen kuuluivat pähkinäpuiset pöytä ja hyllykkö. Inventaarioluettelossa mainitaan samaa hankintaerää myös riijy, kaksi paria "Zariskgardiner" ja kaksi paria "Jääskisgardiner", jotka viittaavat karjalaistyyliin käsityöhön.³¹⁷ Vaikuttaa siltä, kuin kyseessä olisi erä kansallisromanttista esineistöä, jollaisella oli sisustettu muun muassa Lappeenrannan Keisaritalon keisarinna vastaanottohuone vuonna 1885.³¹⁸ Inventaarioluettelon mukaan hankinnoista vastasi valtio, mutta mitään tarkempaa tietoa asiasta ei ole löytynyt. Hankinnat kuitenkin lienee kaikesta päätellen tehty samana vuonna Kööpenhaminan taideteollisuusnäyttelyn Suomen Käsityön Ystävien osastolta, jota esittävässä akvarellissa

³¹⁴ Vuoden 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³¹⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1902 ja 1894–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto, KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³¹⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³¹⁷ Vuoden 1889 inventaarioluettelo. Bb 12. KA.

³¹⁸ Relas 2010b, 127.

näkyvyyttä samantyyppistä esineistöä (kuva 50).³¹⁹ Tällä huoneella palatsiin on varmaankin haluttu tuoda aitoa suomalaista tyyliä.

1900-luvun alussa huoneeseen siirrettiin keisarin työhuoneen entinen sohva (L 12), joka oli päällystetty vihreällä sahviaanilla. Silloin siellä oli myös pähkinäpuiset pöytä, kirjoituspöytä ja mahonkinen psykhepeili, kultakehyksinen peili ja kahdeksanhaarainen kristallikruunu, joka oli siirretty huoneeseen 1887.³²⁰

Hoviherran huone (tila 87)

Toisessa hoviherran huoneessa oli myös mahonkiset sänky ja sohva sekä petsatut pöytä, kuusi tuolia, lipasto ja yökomuutti. Huonekaluissa oli mustapohjainen kukikas verhoilu, paitsi petsatussa sermissä, jossa oli vihreä kangas. 1900-luvun alussa kaikki huonekalut oli päällystetty vihreällä kankaalla. Vuonna 1875 huoneeseen sijoitettiin wieniläisen Thonetin sohva (L 83) ja 12 tuolia (L 82), jotka korvattiin 1889 vihreällä kankaalla päällystetyillä mahonkisohvalla ja kahdeksalla tuolilla. Huoneeseen siirrettiin 1887 kahdeksanhaarainen kristallikruunu.³²¹

Kamaripalvelijan huone (tila 88)

Huoneessa oli mahonkinen sänky ja sohva sekä koi-vusta tehdyt petsatut vihreällä verhoiltu sermi, pöytä, lipasto ja yökomuutti. Kuusi tuolia oli päällystetty mustalla raidallisella kankaalla. Vuonna 1875 huoneeseen sijoitettiin wieniläisen Thonetin sohva (L 83) ja kahdeksan tuolia (L 82). 1800-luvun lopulla kalusteissa oli keltainen verhoilu. Huoneeseen siirrettiin 1887 kahdeksanhaarainen kristallikruunu.³²²

Keisarin makuuhuone (tila 89)

Kulmassa sijaitsi keisarin makuuhuone, joka toimi samalla hänen pukeutumishuoneenaan. Seinistä on löytynyt turkoosin vihreitä värifragmenteja.³²³

Kalustuksena oli Gambsilta Pietarista 1838 hankitut mahonkiset sänky (L 39), leposohva, kaksi vihreällä sahviaanilla päällystettyä tuolia (L 15), nojatuoli (L 15), lepotuoli, sermi, psykhepeili, yöpöytä ja kirjoituspöytä (L 71) sekä kolmeosainen pähkinäpuinen pöytäpeili, joka oli hankittu Carl Ebertin peililiikkeestä Pietarista 1843.³²⁴ Katossa oli kahdeksanhaarainen pronssikruunu (mahdollisesti L 116) Verhot olivat vihreää tibetiä ja lattialla oli matto. Oletettavasti myös tapetit olivat vihreät. Huoneeseen sijoitettiin 1875 helsinkiläiseltä kultaseppä Otto Roland Melliniltä hankittu ikoni, jossa oli kullattu hopeariisi.³²⁵ Huoneeseen siirrettiin 1896 Albert Edelfeltin pieni akvarelli *Ranta-aihe Haikosta* (L 166). Vuonna 1899 osa huonekaluista vaihdettiin ilmeisesti uusiin vastaavanlaisiin. Muuten sisustus pysyi 1910-luvulle saakka samankaltaisena.³²⁶

Keisarin kabinetti (tila 91)

Keisarin kabinetti oli myös vihreänsävyinen. Siellä oli Gambsilta Pietarista hankitut vihreällä sahviaanilla päällystetyt mahonkiset sohva (L 14) ja kuusi tuolia (L 15). Sohvapöytänä toimi mahonkinen suorakaitteenmuotoinen nelijalkainen laskulevypöytä (L 24). Kalustukseen kuuluivat lisäksi mahonkinen piironki (L 32), peili ja sen alla kaksiovinen kaappi (L 35). Peili ja kaappi sijaitsivat ilmeisesti ikkunoiden väleissä. Siellä oli myös pöytäpendyyli (L 132 tai 133). Katossa riippui kahdeksanhaarainen pronssikruunu (mahdollisesti L 116). Verhot olivat vihreää tibetiä ja lattialla oli vihreä matto.³²⁷

Vuonna 1887 valaisimeksi vaihdettiin 12-haarainen uus-Ludvig-XVI-tyylinen kristallikruunu (L 133 tai 134), joka oli hankittu helsinkiläiseltä kauppiaalta August Studelta. Huoneeseen siirrettiin 1890 Oscar Kleinehin maalaus *Rantamaisema Bretagnesta* (L 161).³²⁸

³¹⁹ Jac. Ahrenbergin suunnitelma Kööpenhaminan vuoden 1888 taideteollisuusnäyttelyn Suomen käsityön Ystävien osastoa varten. Iba 80. RakH II. KA; Sarpaneva & Bruun & Kruskopf 1975, 32–33; Kiitän keskustelusta Leena Svinhufvudia.

³²⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³²¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³²² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³²³ Karpio 2011.

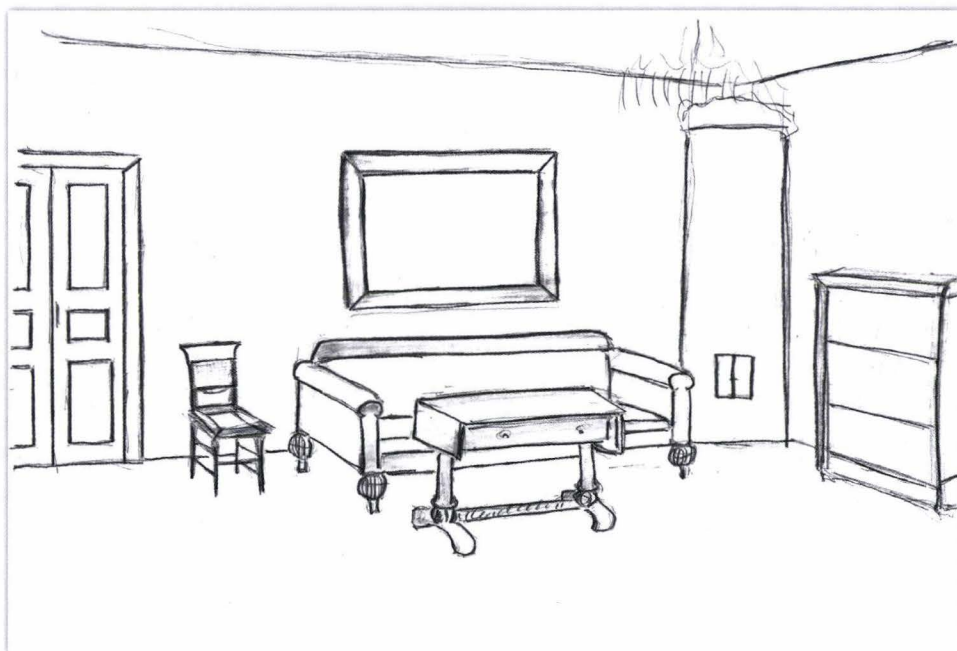
³²⁴ Carl Ebertin peililiikkeen lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

³²⁵ Otto Roland Mellinin lasku 12.6.1875. Gr 5. RakH. KA; Otto Roland Mellin toimi Helsingissä vuosina 1860–1907. Fagerström 1998, 193; Ikonin vaiheita vuoden 1917 jälkeen ei tiedetä.

³²⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Ilmeisesti vuonna 1899 huoneeseen tuli Bomanilta tilatussa erässä uusi mahonkinen psykhepeili. Oletettavasti tämä peili näkyi osittain kuvassa 94. Nykyisin sen teline-osa on kadonnut (TPK 112).

³²⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³²⁸ Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 11–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



51. Keisarin työhuone
ennen vuoden 1899
muutostöitä. Jukka Relaksen
rekonstruktiopiirros 2011.



52. Keisari Nikolai I:n
1830–1840-lukujen taitteessa
sisustettu Pieni työhuone
Talvipalatsissa. Konstantin
Andrejevitš Ukhtomskin
akvarelli. Korshunova &
Bushmina & Semionova 1995,
118–119.

Keisarin työhuoneen (kuva 51) seinistä on löytynyt useita kerroksia 1800-luvun turkoosinvihreitä maali- ja tapettikerroksia.³²⁹ Mahonkiset huonekalut oli hankittu Gambsilta Pietarista 1838 lukuun ottamatta peilejä ja kattokruunuja.³³⁰ Niihin kuuluivat laskulevy-pöytä (L 26) kirjoituspulpetti (L 23) ja arkistokaappi (L 31). Kirjoituspöydässä (L 22) oli paksut sorvatut jalat ja vihreä verho. Vihreällä sahviaanilla päällystettyjä huonekaluja olivat pitkä englantilaistyyppinen sohva (L 12) ja yhdeksän pientä tuolia (L 16) sekä 1830-luvulla muodikas ranskalaistyyppinen, Suomeen Venäjän kautta levinnyt korkeaselkäinen mekaaninen nojatuoli, niin sanottu *Voltaire*.³³¹ Ikkunoiden väleissä riippuivat peilit, joita ei voi identifioida, mutta niiden alapuolella olleista pienistä kaapeista vain toinen on jäljellä (L 34). Verhojen mainitaan olleen vihreää tibetiä. Myös yhdessä oviaukossa oli verho. Valaisimena toimi 1843 hankittu kahdeksan kynttilän kristallikruunu.³³² Lattiaa peitti vihreä matto.³³³

Tässä asussaan huone muistutti Pietarin Talvipalatsin Nikolai I:n kahta vierekkäistä työhuonetta, jotka oli sisustettu vuoden 1837 tulipalon jälkeen (kuva 52). Molemmissa oli vihreä väritys. Vihreällä sahviaanilla päällystetty sohva oli samaa tyyppiä kuin Helsingin keisarillisessa palatsissa.³³⁴ Vaikuttaa siltä, että työhuoneet on sisustettu yhdenmukaisiksi. Kalusteet olivat yksinkertaisia ja jyrkeviä. Ne korostavat työhuoneen asiallista luonnetta. Vihreä väri on ollut tyyppillinen keisarin työhuoneissa. Talvipalatsin lisäksi esimerkiksi Tsarksoje Selon Katariinan palatsissa³³⁵ (kuva 57), Kremlin Suuressa palatsissa³³⁶ ja Hatsinan palatsissa³³⁷ on ollut vihreänsävyiset keisarin työhuoneet.

Huoneeseen sijoitettiin 1875 keisarinvierailun alla ensimmäiset maalaukset: Oscar Kleinehin *Rantamaisema Bretagnesta* (L 161) ja Hjalmar Munsterhjelm *Kyläkatu Schwartzwaldista* (L 157). Samaan aikaan sinne hankittiin myös Louise Olanderin tekemä

Suomen suuriruhtinaskunnan vaakunaa esittävä soikea koruommuus (L 143). Huoneeseen tuli 1881 Werner Holmbergin pienikokoinen *Norjalainen myllymaisema* (L 152). Munsterhjelm *maalaus* vaihdettiin 1885 Victoria Åbergin *Suureen maisemasommitelmaan* (L 156). Sama Munsterhjelm siirrettiin takaisin 1890, jolloin Kleineh siirrettiin pois.³³⁸

Huoneeseen hankittiin 1887 helsinkiläiseltä kauppiaalta August Studelta uusi valaisin, 18 kynttilän uusia Ludvig-XVI-tyyliä edustava kristallikruunu (L 127). Muukin kalustus uusittiin suurelta osin 1890-luvun lopulla, jolloin sinne sijoitettiin Jac. Ahrenbergin suunnittelema turkulaisen Bomanin valmistama mahonkinen pronssikoristeinen uusempirekalusto (L 89). Siihen kuului kirjoituspöytä, tuoli, kirjahylly, sohvapöytä, sohva, kaksi nojatuolia sekä neljä pikkutuolia. Nämä huonekalut oli päällystetty punaisella šagriiniahalla. Sohva ja nojatuolit olivat huomattavan korkeaselkäisiä ja massiivisia. Vanhasta kalustuksesta jäi jäljelle ilmeisesti vain peilit ja niiden alla olleet kaapit.³³⁹

Ahrenbergin luoma uusi sisustus muistutti olemukseltaan varsin paljon kreivi Gustaf Mauritz Armfeltin kirjastohuonetta Halikon Joensuun kartanossa (kuva 53). Arkkitehti Carl Christoffer Gjörwell oli suunnitellut 1810-luvun alussa tilan mahonkisen sisustuksen ruotsalaisen empiren henkeen. Se oli ilmeisesti valmistunut vähän ennen Armfeltin kuolemaa 1814.³⁴⁰ Etenkin mahonkinen ja kullatuilla empireaiheilla koristeltu mahonkinen kirjoituspöytä on samantyyppinen kuin keisarin työhuoneessa. Hän oli inventoinut Joensuun kartanoa 1890-luvun puolivälissä.³⁴¹ Tämä tukee sitä, että hän lienee saanut sieltä vaikutteita keisarin työhuoneen suunnitteluun. Keisarin työhuoneen sisustus muistutti myös Tsarksoje Selon Katariinan palatsissa olevaa keisari Aleksanteri I:n empirehenkistä työhuonetta, jossa on Vasili Petrovitš Stasovin 1820-luvun alussa suunnittelema kalustus.³⁴² Ahrenbergilla on ollut todennäköisesti halu viitata Suomen autonomian kannalta suotuisaan keisari Aleksanteri I:n aikaan ja samalla paljon Suomen eteen tehneeseen kreivi Gustaf Mauritz Armfeltiin.

³²⁹ Karpio 2011.

³³⁰ Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

³³¹ Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA; Aleksandr Puskin hankki kotiinsa Pietariin Gambsilta Voltairen toukokuussa 1835, jossa se on edelleen. Mäkelä 1984, 59–72; Keisarin työhuoneen Voltaire-tuoli näkyy heikosti Linnan kirjastosta 1924 otetussa valokuvassa vasemman puoleisimman nojatuolin ja ikkunan välissä (kuva 72).

³³² Linnassa on useita 1843 hankittuja 8-haaraisia kristallikruunuja.

³³³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³³⁴ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 116–119.

³³⁵ Bott 2009, 158–161, 211.

³³⁶ Demidenko 2000, 147.

³³⁷ Batenin & Tunikov 2008, 70–71.

³³⁸ Vuosien 1876–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³³⁹ Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁴⁰ Mannila 2009, 207–211.

³⁴¹ Jac. Ahrenbergin kirjeet Nils Fredrik Skalderille 8.10.1895 ja 22.10.1895. Breda 1. K. F. von Bredan kirjekoelma National museet.

³⁴² Bott, 2009, 159–161; Khodasevich 2010, 142–147.



53. Kreivi Gustaf Mauritz Armfeltin kirjasto Joensuun kartanossa Halikossa. Sisustuksen on suunnitellut Carl Christoffer Gjörwell 1810-luvun alussa. Valok. Signe Brander 1911. MV.

Keisarin Suuri förmaaki (tila 96)

Keisarin Suuressa förmaakissa (kuvat 54–55) oli vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuotu, Pietarista todennäköisesti Andrei Tourin liikkeestä 1819 hankittu päihinäpuinen empirekalusto (L 1), johon kuului yksi iso ja kaksi pienempää sohvaa, 12 nojatuolia ja kahdeksan pikkutuolia. Vuosien 1837 ja 1845 inventaarioluetteloiden mukaan kalustossa oli siniset samettipäälliset. Sen sijaan vuoden 1858 inventaarioluettelon mukaan päällinen oli sinistä silkkiä. Ikkunaverhot olivat myös siniset. Kaluston silkkikangas vaihdettiin 1899 terrakotan väriksi mokettikankaaksi. Ikkunoiden väleissä oli neljä päihinäpuista uusrokokoo-trymoopeiliä (L 57), jotka oli hankittu Tourin liikkeestä Pietarista 1843. Huoneeseen hankittiin kaksi kristallikruunua todennäköisesti vuonna 1845.³⁴³ Tässä asussaan huone on mahdollisesti muistuttanut olemukseltaan tätä huonetta pienempää Talvipalatsin suuriruhtinatar Maria Nikolajevnan sinisävyistä salonkia, jonka kalustus edusti 1820-luvun venäläistä empireä (kuva 45).

Vuoden 1876 keisarivierailun yhteydessä sinne sijoitettiin ikoni, jossa oli hopeariisa.³⁴⁴ Kristallikruunut korvattiin vuonna 1887 helsinkiläiseltä kauppias August Studelta ostetuilla kahdella 16-haaraisella uus-Ludvig-XVI-tyylisellä kristallikruunulla (L 128). Muuten huone pysyi koko Venäjän vallan ajan melko samankaltaisena.³⁴⁵

Vuonna 1876 huoneeseen sijoitettiin ensimmäinen taulu: Berndt Lindholmin *Höyrylaiva jäissä*. (L 160). Vuonna 1885 sinne siirrettiin Victoria Åbergin *Monrepos* (L 155) ja Hjalmar Munsterhjelmin *Kyläkatu Schwartzwaldissa* (L 157). Lindholm ja Munsterhjelm korvattiin 1890 Wladimir Swertchkoffin maalaamalla Anders Donnerin ja Matts Kankkosen muotokuvilla (L 145–146), jotka olivat kaikesta päätellen sivuseinillä.³⁴⁶

Keltainen förmaaki (tila 96)

Keltaiseen förmaakiin (kuva 56) oli sijoitettu vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuotu mahonkinen empiresohvakalusto (L 4), joka oli hankittu Pietarista todennäköisesti Andrei Tourin liikkeestä 1819. Siihen

³⁴³ TPK 85 ja TPK 92; Vuoden 1845 inventaarioluettelossa ei mainita kristallikruunuja, mutta samana vuonna helsinkiläisen Carl Gustaf Bockströmin liikkeestä ostettiin kaksi kahdeksanhaarista kristallikruunua, jollaiset mainitaan huoneessa vuoden 1858 inventaarioluettelossa; Carl Gustaf Bockströmin lasku 17.10.1845. Gr 2. RakH. KA; Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1887 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

³⁴⁴ Ikonin vaiheita ei tiedetä vuoden 1917 jälkeen.

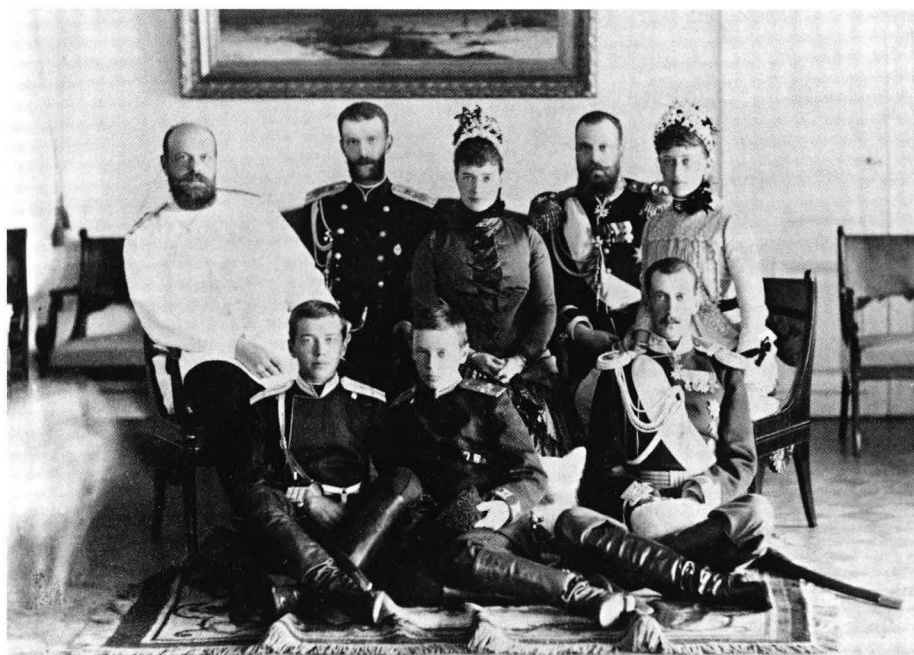
³⁴⁵ Vuosien 1877–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁴⁶ Vuosien 1877–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

54. Keisarin Suuri förmaaki
1800-luvulla. Jukka Relaksen
rekonstruktiopiirustus 2011.



55. Keisariperhettä keisarin
Suuressa förmaakissa 9. elokuuta
1885. Ylärivissä vasemmalta:
keisari Aleksanteri III, keisarin
veli suuriruhtinas Sergei
Aleksandrovitš, keisarinna
Maria Fjodorovna, keisarin
veli suuriruhtinas Aleksei
Aleksandrovitš, ja suuriruhtinas
Sergei Aleksandrovitšin puoliso
suuriruhtinatar Jelizaveta
Fjodorovna, syntyjään, Hessenin
prinsessa. Alhaalla vasemmalla
keisarin pojat perintöruhtinas
Nikolai Aleksandrovitš ja
suuriruhtinas Georgi Alexandrovitš
sekä keisarin veli suuriruhtinas
Pavel Aleksandrovitš. Taustalla
näkyv osa Berndt Lindholmin
maalauksesta Höyrylaiva jäissä.
Valok. F. A. V. Hjertzell. HKM.



kuului iso sohva, kaksi pienempää sohvaa ja kuusi nojatuolia. Kaluston sohvapöytänä oli samasta paikasta tullut yksinkertainen pyöreä mahonkinen pöytä (L 5), jonka alapäin levenevä jalkapilari oli kolmitahoinen. Huonekalut oli sijoitettu siten, että iso sohva oli huoneen takaseinällä vastapäätä ikkunoita ja sen edessä oli pyöreä pöytä ja nojatuoleja. Sivuseinillä oli pienet sohvut. Kalusto oli päällystetty keltaisella silkillä. Ikkunaverhot olivat myös keltaista silkkiä. Ikkunoiden väleissä oli kaksi mahonkista peiliä (L 67) ja niiden alla pylväsjalaiset pelipöydät (L 72). Huoneessa oli lisäksi vihreällä kankaalla päällystetty kirjoituspöytä

ja mahonkinen vihreällä sahviaanilla päällystetty nojatuoli (L 15).³⁴⁷

Tässä asussaan Keltainen förmaaki lieene muistutanut olemukseltaan keisari Aleksanteri I:n vihreänsävyistä työhuonetta Tsarskoje Selon Katariinan palatsissa, joka oli myös sisustettu Vasili Petrovitš Stasovin

³⁴⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



56. Keltainen förmaaki
1800-luvulla.
Jukka Relaksen
rekonstruktiopiirros 2011.



57. Keisari Aleksanteri I:n
työhuone Tsarskoje Selon
Katariinan palatsissa.
Empiresisustuksen on
suunnitellut Vasili Petrovitš
Stasov 1820-luvun alussa.
Valok. Jukka Relas 2012.

suunnittelemissa samantyyppisillä huonekaluilla 1820-luvun alussa (kuva 57).³⁴⁸

Huoneeseen tuli kattokruunu vasta vuonna 1869, jolloin sinne siirrettiin suuresta ruokasalista 12 kynttilän amppeli (L 104). Vuonna 1887 kattovalaisimeksi vaihdettiin helsinkiläiseltä kauppiaalta August Studelta hankittu 12-haarainen uus-Ludvig-XVI-tyylinen kristallikruunu (L 129 tai 130).³⁴⁹

Vuonna 1896 huoneeseen sijoitettiin Adolf von Beckerin maalaus *Sairasvuoteen ääressä* (L 162), joka lienee ollut huoneen takaseinällä ison sohvan yläpuolella.³⁵⁰

Kavaljeerin huone (tila 99)

Viereisessä makuuhuoneessa oli kautta koko Venäjän vallan ajan trymoopeili sekä mahonkiset sänky, sermi,

³⁴⁸ Demidenko 2000, 128–130; Khodasevich 2010, 142–147.

³⁴⁹ Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁵⁰ Vuosien 1897–1902 inventaarioluettelot, Bb 13. TPK:n arkisto KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

pöytä, sohva ja kuusi tuolia. Huonekalut oli verhoiltu keltaisella silkillä. Verhot olivat vihreää tibetiä. Huonekaluista voi tunnistaa ainoastaan vuodelta 1819 hankittuun tuolisarjaan kuuluvat tuolit (L 6).³⁵¹ Vuonna 1869 huoneeseen siirrettiin ruokasalista vuodelta 1819 ollut 12 kynttilän amppelikruunu (L 105), joka korvattiin 1887 jostakin saman kerroksen huoneista siirretyllä 1840-luvulta peräisin olleella kahdeksan kynttilän kristallikruunulla.³⁵²

Kamariherran huone (tila 100)

Reunimmainen huone Kauppatorin puolella oli kamariherran makuuhuone. Siellä mainitaan olleen sänky, sermi, pöytä, kuusi koivutuolia, yöpöytä ja petsattu koiravuppiironki. Verhot olivat valkoiset ja rullaverho vihreä. Huonekaluista ei voi tunnistaa ainoatakaan. Tiedetään, että sinne siirrettiin 1887 saman kerroksen Keltaisesta förmaakista 12 kynttilän amppelikruunu (L 104), joka oli siellä vuoteen 1899. Vuonna 1899 kattoon ripustettiin kolmihaarainen sähkövalaisin.³⁵³

Läntinen eteinen (tila 97)

Keisarin Suuren förmaakin takana portaikon vasemmalla puolella sijainneessa eteisessä oli pyöreä mahonkinen laskulevypöytä (L 55?), mahonkinen pelipöytä (L 74), kaksi mahonkista rottinkipohjaista sohvaa (L 54), 12 rottinkipohjaista koivutuolia, trymoopeili, tibetistä tehdyt verhot ja valkoiset rullaverhot. Huoneen värytyksestä ei ole tietoa.³⁵⁴

Vuonna 1861 tilaan tuli neljän kynttilän kristallikruunu (L 124). Vuonna 1875 sinne sijoitettiin kevytrakenteiset wieniläisen Thonetin tehtaan tekemät sohva (L 83), 18 tuolia (L 82) ja samaan aikaan helsinkiläiseltä Edvard Hansénilta hankittu pähkinäpuinen trymoopeili (L 80). Seuraavana vuonna huoneeseen hankittiin seinäkello (L 139).³⁵⁵

Itäinen eteinen (tila 93)

Pääportaikon oikealla puolella olleessa eteisessä, josta kuljettiin Mariankadun puoleiseen siipeen, oli pyöreä mahonkinen laskulevypöytä (L 27), mahonkinen pelipöytä (L 74), 12 rottinkipohjaista koivutuolia ja trymoopeili. Verhot olivat tibetiä ja rullaverhot olivat valkoiset. Tämänkään huoneen värytyksestä ei ole tietoa. Vuonna 1899 huone sai kattoon kolmihaaraisen sähkövalaisimen.³⁵⁶

Arkkitehtuurin ja sisustuksen luojat

Arkkitehti Carl Ludvig Engel oli poikansa Carl Alexander Engelin kanssa luonut sisustukselle kehykset suunnittelemalla palatsin sisätilojen arkkitehtuurin. He eivät tiettävästi osallistuneet varsinaisen sisustuksen suunnitteluun. Siitä vastasi 1830–1840-luvuilla pääasiassa palatsinhoitaja Otto Wilhelm Klinckowström, mutta 1860-luvulla asiaa hoiti arkkitehti Ernst Bernhard Lohrmann. Esittelen myös muut palatsinhoitajat. Arkkitehti Jac. Ahrenberg suunnitteli 1800–1900-lukujen taitteessa ensin sisustuksen uudistamisen useisiin keskeisiin huonetiloihin sekä vähän myöhemmin kokonaan uuden osan, valtaistuinsalin ja siihen liittyvien eteistilojen arkkitehtuurin huonekaluineen. Otan mukaan käsittelyyn myös tärkeimmät huonekalujen ja muiden esineiden valmistamisesta vastanneet käsityölläiset ja tehtaajat.

Arkkitehdit

Carl Ludvig Engel

Carl Ludvig Engel (1878–1840) oli syntynyt Berliinissä. Hän opiskeli Berliiniin tunnetussa Bauakademissa, josta hän valmistui 1804. Sen jälkeen Engel työskenteli Preussin rakennushallituksessa. Hänen suunnitelmiansa mukaan rakennettiin muun muassa Zittaun raatihuone, Neuruppenin raatihuone ja Pyhän Marian kirkko sekä useita myllyrakennuksia eri puolille Preussia. Preussin joutuminen sotaan Ranskaa vastaan 1808 muutti kuitenkin arkkitehtien työtilanteen huonoksi: Engel lähti Tallinnaan, missä hän toimi kaupungin rakennusmestarin virassa vuoden 1809 alusta.³⁵⁷

³⁵¹ KM 87100:20:a–i, TPK 4:1–9. Joissakin sarjan tuoleissa on huoneeseen viittaava merkintä.

³⁵² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁵³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁵⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁵⁵ Vuosien 1876–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁵⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13, TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

³⁵⁷ Pöykkö 1990, 17–21.

Huhtikuussa 1814 Engel matkusti Pietariin ja sieltä hän jatkoi matkaansa Turkuun. Sinne hän piirsi muun muassa Turun Akatemian tähtitieteellisen observatorion. Tutustumisen Helsingin jälleenrakennuskomitean puheenjohtaja Johan Albrecht Ehrenströmiin lokakuussa 1814 oli Engelin uran kannalta ratkaiseva. Ehrenström ei luottanut Viaporin linnoitusupseerien kykyyn suunnitella Helsingille edustavaa keskustaa: hän tarvitsi tehtävää varten pätevän arkkitehdin. Engel palasi keväällä 1815 Pietariin ja sai paljon vaikutteita venäläisestä empire-arkkitehtuurista, joka perustui paljolti 1500-luvulla vaikuttaneen italialaisen Andrea Palladion luomiin arkkitehtonisiin periaatteisiin. Engel piirsi useita rakennuksia Pietariin ja Moskovaan. Hän ajatteli palata samana vuonna Berliiniin, mutta saikin tehtäväkseen Helsingin keskustan suunnittelun ja muutti Helsinkiin keväällä 1816. Vuosina 1816–1824 Engel toimi Helsingin uudelleenrakennuskomitean arkkitehtina, Sen jälkeen hänestä tuli Suomen intendenttikonttorin päällikkö, missä virassa hän toimi kuolemaansa, vuoteen 1840 asti.³⁵⁸

Engel hallitsi erinomaisesti eurooppalaisen arkkitehtuurin tradition ja osasi käyttää oikeaoppisesti arkkitehtonisia elementtejä erilaisissa yhteyksissä. Engel nojasi suunnitelmissaan paljon Andrea Palladioon. Hän sai myös paljon vaikutteita aikalaiseltaan, tunnetulta berliiniläiseltä arkkitehdiltä Karl Friedrich Schinkeliltä. Engelin tuotanto on laaja ja monipuolinen. Siihen kuuluu lukuisia kirkkoja, erilaisia hallintorakennuksia, kasarmeja, sairaaloita, kartanoita ja yksityisiä kaupunkitaloja eri puolilla Suomea. Tunnetuin luomus on Helsingin Senaatin torin ympäristön kokonaisuus, jonka tärkeimmät rakennukset ovat 1852 lopullisesti valmistunut Tuomiokirkko (alun perin Nikolainkirkko), 1822 valmistunut Valtioneuvoston linna (alun perin Senaatti) ja 1832 valmistunut Helsingin yliopiston (alun perin Keisarillinen Aleksanterin yliopisto) päärakennus. Engel vaikutti keskeisellä tavalla suomalaisen arkkitehtuurin kehitykseen 1800-luvulla.³⁵⁹

Linnaan Engel liittyi kahdella tavalla: hän korjasi Pehr Granstedtin tekemiä Heidenstrauchin talon piirustuksia 1817 ja suunnitteli rakennuksen muutos- ja laajennustyöt keisarilliseksi palatsiksi vuosina 1837–1840. Todennäköisesti Engel ei ollut kovin innostunut hankkeesta, koska hän olisi halunnut suunnitella palatsiksi kokonaan uuden rakennuksen ja piti Heidenstrauchin talon soveltuvuutta palatsiksi huonona. Engelin tärkein luomus rakennuksessa on sisäpihan puolelle rakennettujen juhlatilojen sarja.³⁶⁰

Carl Alexander Engel

Arkkitehti Carl Ludvig Engelin poika Carl Alexander Engel (1818–1843) oli syntynyt Helsingissä. Hänestä tuli 1835 isänsä johtaman Intendentinkonttorin oppilas ja apulainen. Hän auttoi isäänsä keisarillisen palatsin muutostöiden suunnittelussa ja jatkoi hanketta tämän kuoltua. Hän ei ehtinyt saada hanketta loppuun: hän kuoli juuri ennen palatsin muutostöiden valmistumista.³⁶¹ Carl Alexander Engel on esimerkiksi signeerannut palatsin kolmen juhlasalin lopulliset piirustukset isänsä vielä eläessä 1840. On todennäköistä, että hän on piirtänyt ne puhtaaksi isänsä luonnoksien mukaan (kuvat 17–18 ja 24).³⁶²

Kuolemansa lähestyessä Carl Ludvig Engel olisi halunnut pojastaan seuraajansa: Intendentinkonttorin johtajan ja ylimmän Suomen rakennusasioista vastaavan virkamiehen. Ongelmana oli kuitenkin Carl Alexander Engelin kokemattomuus, etenkin hallinnollisissa asioissa, hänen olisi pitänyt lähteä pitkälle opintomatkalle ulkomaille. Suomessa ei myös ollut montaa tehtävään pätevää ehdokasta. Järjestely olisi syrjäyttänyt monta vanhempaa arkkitehtiä. Virkajärjestelyt kuitenkin loppuivat hänen osaltaan Carl Ludvig Engelin kuolemaan keväällä 1840.³⁶³

Carl Alexander Engeliä pidetään lahjakkaana arkkitehdin alkuna, vaikka häneltä ei tunneta kovinkaan monta itsenäisesti tehtyä toteutunutta suunnitelmaa. Merkittävin on vuonna 1844 valmistunut Rautalammin puukirkko. Hänen piirtäminään pidetään myös Helsingissä Pohjoisesplanadin numerossa 39 sijainnutta 1838 rakennettua Ursinin taloa ja viereistä numerossa 37 sijainnutta 1839 valmistunutta Weckmanin taloa.³⁶⁴

Ernst Bernhard Lohrmann

Ernst Bernharnd Lohrmann (1803–1870) oli syntynyt Saksassa. Hän opiskeli Göttingenin yliopistossa 1821–1823 sekä Berliinin kuninkaallisessa rakennus- ja taideakatemiassa 1823–1827, jolloin hän suoritti maanmittaustutkinnon. Hän toimi 1827–1841 Berliinin kuninkaallisessa rakennuskomissiossa, yksityisissä toimistoissa sekä maa- ja vesirakennustarkastajan toimessa. Carl Ludvig Engelin 1840 tapahtuneen kuoleman jälkeen Lohrmann kutsuttiin Helsinkiin Suomen Intendentinkonttorin päälliköksi. Hän toimi virassa vuodesta 1841 eroamiseensa, vuoteen 1867 saakka. Sen

³⁵⁸ Pöykkö 1990, 21–27.

³⁵⁹ Pöykkö 1990, passim.

³⁶⁰ Putkonen 1990a, 113–119; Sinisalo 1978, 103–118.

³⁶¹ Järventaus 1967, 249.

³⁶² Putkonen 1990a, 117.

³⁶³ Halila 1967, 34–36.

³⁶⁴ Wickberg 1961, 66–67; Pöykkö 1990, 140.

jälkeen hän muutti Tukholmaan, jossa vietti elämänsä viimeiset vuodet.³⁶⁵

Lohrmannin ensimmäisten Helsingin vuosien tehtävänä oli saattaa loppuun Engelin aloittamat rakennushankkeet, joihin kuului muun muassa Senaatintalon pohjoissiipi vuonna 1845. Hän suunnitteli myös Engelin piirtämän Nikolainkirkon lisäykset: neljä sivukupolia ja kaksi sivukappelia. Lohrmannin suunnittelema rakennuksia Helsingissä olivat muun muassa yliopiston uusi klinikka vuonna 1841, Hakasalmen huvila 1843 ja yliopiston anatomianlaitos vuonna 1846. Hänen muualle Suomeen suunnittelemaankin rakennuksia ovat esimerkiksi Ruokolahden kirkko vuodelta 1852 ja Joensuun yleinen sairaala vuodelta 1860. Lohrmann oli klassinen arkkitehti. Myöhemmin vuosinaan hän otti rakennuksiinsa vaikutteita myös historistisista tyyleistä. Häntä on yleisesti pidetty enemmän hallintomiehenä kuin arkkitehtuurin luoja.³⁶⁶

Lohrmann ei tehnyt Helsingin keisarilliseen palatsiin varsinaisia arkkitehtonisia muutoksia, mutta hän vastasi pienemmistä korjaustöistä ja hankki sinne uusia kaakeliuuneja. Lohrmann tilasi 1860-luvulla palatsiin uusia kalusteita Berliinistä, jonne hänellä oli luonteavat suhteet.³⁶⁷

Jac. Ahrenberg

Johan Jacob (Jac.) Ahrenberg (1847–1914) oli syntynyt Viipurissa. Hänen isänsä Carl Vilhelm Ahrenberg oli rehtori ja suomalaisuusmies. Ahrenberg opiskeli arkkitehtuuria Tukholman Kuninkaallisessa vapaiden taiteiden akatemiassa, jossa arkkitehtuurin professorina oli Fredrik Wilhelm Scholander. Häneltä Ahrenberg omaksui laaja-alaisen taiteellisen ja esteettisen harrastuneisuuden, johon kuului arkkitehtuuri, vesivärimaalaus ja kirjoittaminen. Ahrenberg matkusteli paljon Euroopassa ja oli muun muassa mukana Pariisin vuoden 1878 maailmannäyttelyn Suomen osaston ja Kööpenhaminan vuoden 1888 teollisuus- ja taide­näyttelyn Suomen osaston suunnittelussa. Ahrenberg halusi kehittää kansallista tyyliä koristetaiteissa, ja hän suunnitteli sen mukaisia huonekaluja ja tekstiilejä. Yhdessä Fanny Churbergin kanssa hän oli mukana Suomen Käsityön Ystävien toiminnassa. Ahrenberg vieraantui myöhemmin fennomaanisista aatteista, koska ne eivät antaneet arvoa hänen ihailemalleen ruotsalaisperäiselle kulttuurille Suomessa. Kosmopoliittinen, ruotsalaista ja ranskalaista kulttuuria ihailut

Ahrenberg lähenikin professori Carl Gustaf Estlanderin edustamaa liberaalia taideteollista suuntaa.³⁶⁸

Ahrenberg toimi yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehtina: Hän sai suunnitella paljon erilaisia valtion rakennushankkeita. Hän oli koulutukseltaan klassisti, joka sovelsi arkkitehtuurissaan sujuvasti klassisen länsimaisen arkkitehtuurin erilaisia elementtejä. Hän puolusti kirjoituksissaan klassismia 1900-luvun alussa, jolloin jugend-tyyli oli suosiossa, mutta saattoi saattoi silti käyttää töissään gotiikan elementtejä. Hän oli mielipiteissään hieman epäjohdonmukainen. Restauroijana hän edusti ihanteellista linjaa ja halusi luoda hieman paranneltua kuvaa menneestä. Ahrenberg laati Suomen keskiaikaisia linnoja varten useita suunnitelmia, mutta niitä ei koskaan toteutettu. Romanttista käsitystä menneestä hän toteutti myös laajassa kaunokirjallisessa tuotannossaan. Monipuolisen uran tehnyt Jac. Ahrenberg kuoli Helsingissä 10.10.1914.³⁶⁹

Ahrenbergin työn jälki näkyi keisarillisessa palatsissa monella tavalla. Kolmannessa kerroksessa sijainnut hoviherran huone sisustettiin 1888 kansallista suomalaista tyyliä edustaneilla huonekaluilla ja tekstiileillä, jotka olivat ilmeisesti olleet samana vuonna esillä Kööpenhaminan teollisuus- ja taidenäyttelyssä Suomen Käsityön Ystävien osastolla (kuva 50). Vuosina 1896–1899 hän vastasi useiden keisarillisen palatsin keskeisimpien huonetilojen sisustuksen uudistamisesta. Ei ole aivan täyttä varmuutta suunnitteliko hän itse kaikki huonekalut. Sisustuksissa Ahrenberg sovelsi useita eurooppalaisia, varsinkin ranskalaiseen kulttuuripiiriin kuuluvia tyyli-ihanteita. Punainen kabinetti sai 1700-luvun ranskalaiseen rokokoon viittaavan ilmeen (L 86), Vihreä föрмааki (L 87) ja keisarinna Suuri föрмааki (L 88) sisustettiin uus-Ludvig-XVI:n tyyliin. Vihreään makuuhuoneeseen (L 97) ja keisarin työhuoneeseen (L 89) tuli uusempiresisustus. Vuosina 1904–1907 Ahrenberg sai toteutettavakseen uuden valtaistuinsalin ja sen eteistilojen suunnittelun. Ahrenbergin klassismin ihailu näkyy voimakkaasti tilojen arkkitehtuurissa, johon yhdistyy myös jugend-tyylin piirteitä. Valtaistuinsaliin tuli suomalaissyntyisen Tukholmassa vaikuttaneen puuseppä Ephraim Ståhlin 1700-luvun lopussa suunnitteleman mallin mukaiset myöhäiskustavilaista tyyliä edustavat gondoli-tuolit ja penkit (L 98). Eteiseen Ahrenberg oli suunnitellut mukaelmat palatsin vanhoista keisari Aleksanteri I:n aikaisista empirehuonekaluista, mikä saattoi olla Suomen autonomian alkua ylistävä valinta (L 99).

³⁶⁵ Rein & Lindberg 1950, 86–87; Pakarinen 1992, 145–150.

³⁶⁶ Rein & Lindberg 1950, 86–87; Pakarinen 1992, 145–150.

³⁶⁷ Selvitys vuoden 1863 korjaustöistä. Gr 4. RakH. KA; C. Kranenbergin lasku 2.9.1863. Gr 4. RakH. KA; Adolp Névirin lasku 24.7.1868. Gr 4. RakH. KA.

³⁶⁸ Viljo & Tynnilä 2003, 161–162; Ripatti 2011, 30–40.

³⁶⁹ Lukkariinen 1989, 48–53, Ripatti 2011, 30–40.

Palatsinhoitajat

Otto Wilhelm Klinckowström (virassa 1837–1850)

Helsingin keisarillisen palatsin ensimmäiseksi palatsinhoitajaksi oli 1837 nimitetty vapaaherra ruotsalais-syntyinen Otto Wilhelm Klinckowström (1778–1850), joka toimi tehtävässä kuolemaansa saakka.³⁷⁰ Jouduttuaan lähtemään skandaalin takia Ruotsista hän muutti 1816 perheineen Suomeen. Klinckowström oli tutustunut Suomen kenraalikuvernööriä vuosina 1831–1855 toimineeseen venäläiseen ruhtinas Aleksandr Sergejevitš Menshikoffiin Stralsundissa 1805 Ruotsin ja Venäjän yhteisissä sotatoimissa Napoleonin vastaan ja päässyt hänen suosionsa. Sen ansiosta hän kohosi helposti hyviin asemiin Suomen senaatin virkamiehenä. Klinckowströmillä oli silti ristiriitainen maine pyrkyytensä ja pinnallisuutensa takia. Hän suhtautui kevyesti valtiollisiin asioihin ja hänet tunnettiin suomalaisvastaisuudestaan.³⁷¹

Klinckowström pääsi kuitenkin toteuttamaan itseään mitä suurimmassa määrin keisarillisen palatsin hoitajan virassa, sillä hänen vastuullaan oli palatsin sisustaminen. Siihen hän paneutui innostuneesti. Klinckowström oli rakennuttanut Helsingin Kruununhakaan samoihin aikoihin muodikkaaseen uusgoottilaiseen tyyliin oman talon, joka oli sisustettu hienoilla huonekaluilla ja useilla arvokkailla maalauksilla. Hän ei liene ollut varsinaisesti taiteentuntija. Hänellä oli silti erinomaiset valmiudet sisustaa keisarillinen palatsi edustavasti viimeisimmän muodin mukaan.³⁷²

Vaikka vasta hankitussa keisarillisessa palatsissa oli edessä usean vuoden kunnostus- ja laajennustyöt, Klinckowström aloitti kalustehankinnat ja teki syksyllä 1837 suuren huonekalutilauksen Pietarista. Hankintojen aloittaminen oli turhan aikaista. Ensiksi tilattu erä saapui jo 1838. Toinen erä, josta osa tuli Pietarista ja osa Helsingistä, tuli rakennustöiden valmistumisen aikoihin 1843, minkä jälkeen palatsin huoneet saatiin sisustettua. Palatsiin hankittiin 1838 myös arkipäiväisiä käyttöastioita ja muita välttämättömiä tavaroita. Klinckowströmin ajalta on säilynyt vain laskuja ja inventaarioluetteloita. Sisustukseen tai huonekaluhankintaan liittyvää kirjeenvaihtoa ei ole. Kävikö Klinckowström itse Pietarissa tutustumassa mallistoihin ja valitsemassa kalusteet vai tehtiinkö kaupat kirjeitse tai asiamiesten välityksellä? Oliko hänellä käytettävissään kuvastoja? Arvoitukseksi jää, miten hankinnat on suoritettu. Ei ole myöskään tietoa, saiko Klinckowström tarkkoja ohjeita palatsin sisustamiseen

Pietarista. Sen sijaan helsinkiläisiltä puusepiltä tehdyt tilaukset on varmasti ollut helpompi hoitaa ja neuvotella paikan päällä palatsissa.

Gustaf Magnus Armfelt (virassa 1850–1856)

Kreivi Gustaf Magnus Armfelt (1792–1856) oli syntynyt Tukholmassa. Hän toimi eri tehtävissä sotilasuralla Suomessa ja hänet ylennettiin 1843 kenraaliluutnantiksi. Vuodesta 1847 hän oli Suomen senaatin talousosaston jäsen. Näiden tehtävien lisäksi Armfelt nimitettiin Klinckowströmin jälkeen 1850 Helsingin keisarillisen palatsin hoitajaksi ja hän toimi tehtävässä kuolemaansa saakka.³⁷³

Armfeltin tultua palatsinhoitajaksi 1850 palatsi oli ollut sisustettuna valmiiksi jo usean vuoden ajan, mutta siellä ei vielä ollut käynyt kukaan keisarillisen perheen jäsenistä. Hänen aikanaan palatsia käytettiin enemmän kuin koskaan Venäjän vallan aikana, mihin oli osasyynä 1854–1855 käyty Krimin sota. Palatsiin tehtiin vuosina 1851–1856 kaikkiaan neljä keisarillista vierailua, joista kahdella oli mukana keisari, Nikolai I vuonna 1854. Aleksanteri II lahjoitti vuonna 1856 tapahtuneen vierailun yhteydessä. Armfeltille kultaisen nuuskarasian, joka oli koristeltu briljanteilla ja keisarin kuvalla.³⁷⁴

Armfeltin aikana palatsiin ei tiettävästi hankittu uusia huonekaluja. Hänen kaudellaan palatsiin tuotiin kuitenkin kolme keisarin tilaamaa Wladimir Swertchkoffin maalausta (L 144–146), jotka olivat palatsin ensimmäiset taideteokset. Armfeltin kauden lopulla, alkuvuodesta 1856, vapaaherra August Mannerheim lähti Lontooseen ja Pietariin, mahdollisesti hän kävi muuallakin, hankkimaan palatsia varten pöytähopeita, astiastoja ja pronssisia kandelaabereita ja muita kattauksessa käytettäviä esineitä.³⁷⁵ Armfelt ei liene paneutunut kovinkaan tarmokkaasti sivutoimiseen tehtäväänsä palatsinhoitajana, esimerkiksi hänen kaudellaan ei tehty ainoatakaan inventaarioluetteloa. Hänen edeltäjänsä ja kaikki seuraajansa kyllä huolehtivat inventaarioluetteloiden tekemisestä.

³⁷³ Elgenstierna 1925, 167–168.

³⁷⁴ Elgenstierna 1925, 168; Sanan Lennätin 5.4.1856. Rasian myöhempiä vaiheita ei tunneta. Ulla Tillander-Godenhielmin mukaan on mahdollista, että Armfelt on myynyt sen takaisin keisarilliseen hoviin, mikä oli tuohon aikaan tapana, jos lahjan halusi saada mieluummin rahana. Arvokkaat keisarilliset lahjaesineet toimivat siis myös taloudellisena turvana. Tillander-Godenhielm 2005, passim.

³⁷⁵ Laitala 1994, 95; Luettelo August Mannerheimin 1856 keisarilliseen palatsiin hankkimista esineistä. Fa 21. TPK:n arkisto. KA. Edelleen Linnassa olevissa pöytähopeissa on Lontoossa toimineen hovihankkija Samuel Huntin leimat. Myös Linnassa edelleen olevat astiat ovat selvästi venäläistä posliinia, vaikka niissä ei ole valmistajan leimoja.

³⁷⁰ Blomstedt 1992, 36.

³⁷¹ Pettersson 2004, 42–63.

³⁷² Pettersson 2004, 42–63.

Johan Mauritz Nordenstam (1802–1882) oli syntynyt Tukholmassa. Hänen isänsä oli eronnut Suomen sodan jälkeen 1809 Ruotsin armeijasta ja siirtynyt Pietariin, missä hän toimi korkeassa asemassa. Nordenstam aloitti sotilasuransa 1823 Venäjällä ja hän osallistui useisiin taisteluihin. Hänet ylennettiin 1843 kenraalimajuriksi ja hän palasi Suomeen 1847, jolloin hänet nimitettiin Uudenmaan läänin kuvernööriksi ja vuodesta 1849 Helsingin keisarillisen yliopiston sijaiskansleriksi, joita tehtäviä hän hoiti samanaikaisesti. Näiden tehtävien lisäksi hän toimi vielä senaatin talousosaston jäsenenä vuodesta 1848. Keisarillisen palatsin hoitaja Nordenstamista tuli 1856 ja vuonna 1858 senaatin talousosaston varapuheenjohtaja, jolloin hän erosi Uudenmaan läänin kuvernöörin virasta ja yliopiston sijaiskanslerin virasta. Näiden lisäksi hän hoiti useita tilapäisiä tehtäviä ja oli muun muassa aatelissäädyn puhemiehenä eli maamarsalkkana vuosien 1863, 1867, ja 1872 valtiopäivillä. Vuonna 1860 hänet korotettiin vapaaherraksi.³⁷⁶

Nordenstam oli sotilaallisen koulutuksen saaneena hyvin jämerä ja ankara vallankäyttäjä ja piti yliopiston sijaiskanslerina toimiessaan ylioppilaat kovassa kurissa. Hän oli myös järkähtämätön keisarin alamainen, joka piti huolen siitä, että säädyt eivät pyrkineet rajoittamaan hallitsijan valtaoikeuksia.³⁷⁷

Nordenstam toimi keisarillisen palatsin esimiehenä vuodesta 1856 aina kuolemaansa, vuoteen 1882 saakka. Hän oli siinä tehtävässä yhteensä 26 vuotta, pitempään kuin kukaan toinen. Hänen kautensa osui myös yhteen keisari Aleksanteri II hallituskauden (1855–1881) kanssa. Palatsin kannalta Nordenstamin kauden merkittävin hankinta oli 19 taideteosta, eli suurin osa palatsin yhteensä 28 teoksen kokoelmasta.³⁷⁸ Myös palatsin sisustusta uusittiin ja täydennettiin melko paljon.³⁷⁹ Keisari Aleksanteri II kävi Nordenstamin aikana palatsissa yhteensä kolme kertaa: kahdesti vuonna 1863 ja vuonna 1876. Nordenstam myös tehosti selvästi palatsin hallintoa. Hänen aikainen arkisto on moitteettomassa järjestyksessä, toisin kuin edellisten palatsinhoitajien jälkeensä jättämä arkisto. Vuodesta 1858 alkaen palatsista tehtiin vuosittain tarkka inventaarioluettelo.

Georg von Alftan (1828–1896) syntyi Viipurissa. Sukunimi oli alun perin muodossa Alfthan. Hän valmistui 1841 Haminan kadettikoulusta, yleni 1859 everstiksi, hänestä tuli 1862 Oulun läänin kuvernööri, ja seuraavana vuonna hänet ylennettiin kenraalimajuriksi. Aatelointi tapahtui 1866, jolloin hän otti käyttöön sukunimen muodon von Alfthan. Uudenmaan läänin kuvernööriksi hän siirtyi 1873. Hänet ylennettiin 1879 kenraaliluutnantiksi. Vapaaherra Johan Mauritz Nordenstamin kuoleman jälkeen von Alfthan nimitettiin sivutoimisesti keisarillisen palatsin palatsinhoitajaksi. Aatelisarvo korotettiin 1886 vapaaherralliseksi. Hän oli myös senaattori ja senaatin talousosaston sotaosaston johtaja. Hän osallistui valtiopäiville aatelissäädyn edustajana vuosina 1867, 1872, 1877, 1882, 1885, 1888 ja 1891. Ehkä tärkein tehtävä, jossa hän oli mukana, oli Rautatieasiankomitean Pohjanmaan ratakomitean puheenjohtajuus vuosina 1882–1886. Keisari Aleksanteri II antoi von Alfthanille 1876 Helsingin vierailun yhteydessä kultaisen nuuskarasian, vuonna 1881 samoin kuin vuonna 1891 hän sai briljantein koristellun kultarasian.³⁸⁰

Palatsinhoitajan ominaisuudessa von Alfthan jatkoi taidehankintojen tekemistä osittain keisarin määräyksestä, hankintoja ei tosin tehty 1880–1890-luvuilla enää yhtä paljon kuin aikaisemmin.³⁸¹ Hän oli palatsin hoitajan virassa kuolemaansa, vuoteen 1896 saakka. Vähän ennen sitä von Alfthan oli saattamassa alkuun palatsin kalustuksen uudistamishanketta.³⁸²

Sten Carl Tudeer (virassa 1896–1900)

Sten Carl Tudeer (1840–1905) oli syntynyt Vanajassa. Molempien vanhempiensa sukujen perinteiden mukaan hän ryhtyi sotilasuralle ja kävi merikadettikoulun Pietarissa, mistä valmistui 1852. Sen jälkeen hän palveli sota-aluksilla, muun muassa fregatti *Aleksanteri Nevskillä* ja myöhemmin keisarillisella huvipursi *Derzhavalla*. Näillä laivoilla hän oli lähellä keisariperhettä. Tudeer kunnostautui Turkin sodassa 1877 ja hänet palkittiin kultaisella sapelilla. Sodan jälkeen keisari Aleksanteri III:n suosioon päästyään hänet valittiin 1882 Suomen suuriruhtinaskunnan luotsi- ja majakkalaitoksen ylijohtajaksi. Vuonna 1885 Tudeerista tuli Viipurin läänin kuvernööri ja hänet ylennettiin everstiksi. Senaatin siviilitoimituskunnan puheenjohtaja hänestä tuli 1889 ja 1891 senaatin talousosaston varapuheenjohtaja. Samana vuonna hän sai myös valtioneuvoksen

³⁷⁶ Savolainen 2006, 147–150.

³⁷⁷ Savolainen 2006, 147–150.

³⁷⁸ Relas 2009, 11–14.

³⁷⁹ Tilitykset keisarillisen palatsin kunnossapidosta 1856–1882. Gr 3–7. RakH. KA.

³⁸⁰ Carpelan 1942, 5–6.

³⁸¹ Relas 2009, 13–14.

³⁸² Hufvudstadsbladet 15.9.1896.

ja hovitallimestarin arvonimet. Tudeerilla oli hyvät suhteet kenraalikuvernööri Feodor Logginovitš Heideniin, mikä vauhditti hänen uraansa. Tudeer aateloitiin 1897. Senaatissa Tudeer oli venäläismielinen: hänen äänensä muun muassa ratkaisi Helmikuun manifestin julkaisemisen 1899, ja hän puolusti venäjän kielen asemaa Suomessa. Monien kiistojen jälkeen hän erosi tehtävästään lokakuussa 1900.³⁸³

Keisarillisen palatsin palatsinhoitajan tehtävä tuli Tudeerille vuonna 1896. Hän hoiti sitä vuoteen 1900 asti, jolloin hän erosi senaatista.³⁸⁴ Merkittävin hänen aikanaan toteutettu muutos palatsissa oli sisustuksen uusiminen useaan keskeiseen huoneeseen. Hän oli vastuussa huonekaluvalmistajan valinnasta.³⁸⁵

Constantin Linder (virassa 1900–1905)

Constantin Linder (1836–1908) oli syntynyt Pohjassa. Hän liittyi 1852 Henkikaartin Suomen tarkk'ampujapataljoonaan, josta hän joutui eroamaan poliittisista syistä kapteenina 1861. Tämän jälkeen Linder asettui ostamaansa Kytäjän kartanoon Nurmijärvelle. Linderin vaimolla kreivitär Maria Linderillä (omaa sukua Musin-Puškin) oli suhteita Venäjän ylhäisöpiireihin, mistä oli paljon hyötyä aviomiehen urakehitykselle. Hänen toinen vaimonsa Elisabet de Fontennilliant oli puolestaan kenraalikuvernööri kreivi Nikolai Adlerbergin tytärsuolen tytär, mikä myös lujitti poliittista asemaa.³⁸⁶

Linderin poliittinen ura alkoi vuoden 1863 valtiopäivillä aatelissäädyn edustajana. 1860-luvun lopulla hänestä tuli vähitellen venäläismielinen. Hän edusti myöhemmin myöntyväistä linjaa. Linder pääsi kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovin suosioon, joka nimitti hänet vuonna 1900 senaatin talousosaston puheenjohtajaksi. Keisari Nikolai II puolestaan nimitti hänet marraskuun alussa 1904 aatelissäädyn maamarsalkaksi, mikä aiheutti suuria ristiriitoja säädyn muiden valtiopäiväedustajien kanssa, koska hän oli liian lojaali hallitsijaa kohtaan. Tehtävä kuitenkin loppui pian sillä Linderistä tuli jo vuoden 1905 alusta ministerivaltiosihteeri. Vuoden 1905 yleislakosta seurasi, että Linder erotettiin tästä virasta jo 28.11.1905, minkä jälkeen keisari Nikolai II nimitti hänet valtakunnanneuvoston jäseneksi, jossa hän oli kuolemaansa, vuoteen 1908 saakka.³⁸⁷

Constantin Linder toimi vuosina 1900–1905 Helsingin keisarillisen palatsin palatsinhoitajana. Hänen

kautensa tärkein tapahtuma oli uuden valtaistuinsalin rakennushankkeen käynnistäminen 1904.³⁸⁸

Edvard von Boehm (virassa 1905–1917)

Edvard von Boehm (1841–1919) syntyi Sortavalassa. Hän oli alun perin nimeltään Behm. Hän pääsi ylioppilaaksi Kuopista 1860. Vuonna 1864 hän valmistui filosofian maisteriksi Helsingin keisarillisesta Aleksanterin yliopistosta. Hän auskultoi 1866 Viipurin hovioikeudessa ja hänestä tuli 1869 varatuomari. Virkaura alkoi sen jälkeen Suomen senaatin oikeusosaston kopistina. 1883 Behm siirtyi Pietariin Suomen passiiviraston johtajaksi. Valtioneuvoksen arvon hän sai 1885, hänet nimitettiin 1895 Hämeen läänin kuvernööriksi. Virassaan hän sai keisarilta lahjaksi briljanteilla koristellun kultarasian. 1897 Behmistä tuli senaattori ja senaatin siviiliosaston johtaja. Hänet aateloitiin 1903, jolloin nimi muuttui muotoon von Boehm.³⁸⁹

Vuoden 1905 yleislakon jälkeen von Boehm jätti senaatin, mutta hänet nimitettiin 27.3.1905 keisarillisen palatsin palatsinhoitajaksi, jossa toimi kevääseen 1917 saakka, jolloin hänelle myönnettiin ero sairauden ja korkean iän vuoksi. Hänen kaudelleen osui uuden valtaistuinsalin ja atriumin valmistuminen sekä palatsin muutos sotilassairaalaksi 1914 että venäläisen sotilaskomitean hallintorakennukseksi 1917.³⁹⁰

Tärkeimmät tavaran valmistajat

Gambs frères

Pietarissa toimineen Gambsin huonekaluliikkeen oli perustanut Heinrich Gambs (1765–1831), joka oli syntynyt Baden-Badenissa Saksassa. Hän oli tunnetun saksalaisen puusepän David Röntgenin oppilas ja muutti Saksasta Pietariin 1790 ilmeisesti samalla kertaa, kun oli toimittamassa sinne suurta huonekaluerää keisarinna Katariina II:lle. Gambs perusti Pietariin 1795 huonekaluverstaan. Se toimi vuodesta 1801 Bolsaja Morskaja ulitsalla ja vuodesta 1809 Malaja Sadovaja ulitsalla (kuva 58). Heinrich Gambsin 1831 tapahtuneen kuoleman jälkeen toimintaa jatkoivat pojat Peter (1802–1871) ja Ernst Gambs (1805–1849), jolloin liikkeen nimeksi tuli *Gambs frères*. Se lopetti toimintansa ilmeisesti 1800-luvun lopulla.³⁹¹

Päästyään keisarinna Elisabet Aleksejevnan suosioon Heinrich Gambs sai hovipuusepän statuksen vuonna 1810. Hänen poikansa Peter sai sen 1828.

³⁸³ Savolainen 2007, 30–31.

³⁸⁴ Carpelan 1942, 307–308.

³⁸⁵ Hufvudstadsbladet 15.9.1896; Vuoden 1900 inventaarioluettelo. Bb 13. TPK:n arkisto. KA.

³⁸⁶ Carpelan 1942, 182–183; Kalleinen 2005, 177–179.

³⁸⁷ Carpelan 1942, 182–183; Kalleinen 2005, 177–179.

³⁸⁸ Nikula 1992, 145.

³⁸⁹ Carpelan 1942, 40.

³⁹⁰ Carpelan 1942, 40; Blomstedt 1992, 49–54.

³⁹¹ Bott & Kaneva 2003, 455–456.



58. Gambsin myymälä 1840-luvulla Malaja Sadovaja ulitsalla Pietarissa. Illustratsija 1845, 509.

Gambsin liike teki 1800-luvun alussa huonekaluja muun muassa Pietarissa sijaitseviin Bobrinskin, Mihailin, Seremetovin ja Stroganovin palatseihin sekä vähän kaupungin ulkopuolella sijaitsevaan Pavlovskin palatsiin. Samanaikaisesti kuin Pietarin Talvipalatsia sisustettiin 1837 sattuneen tulipalon jäljiltä Gambs-huonekaluilla, niitä tilattiin myös Helsingin keisarilliseen palatsiin.³⁹² Talvipalatsin uudelleen sisustaminen laajensi huomattavasti Gambsin toimintaa: pelkästään sen tilauksen kanssa työskenteli 130 henkilöä. Siihen aikaan Peter Gambs korotettiin Pietarissa ensimmäisen luokan porvariksi. Gambsin liike tilasi piirustuksia useilta tunnetuilta arkkitehteiltä, joihin kuuluivat B. Brunn, Andrei Nikiforovitš Voronihin, Carlo Rossi, Vasili Perovitš Stasov, Auguste Richard de Montferand ja Andrei Ivanovitš Stackensneider. Usein mallit toistavat länsieurooppalaisten esikuvien muotokieltä, täyteläisellä venäläisellä vivahteella. Gambsin liike valmisti 1836 pietarilaisen Znamenkan palatsin rokokoo-salongin huonekalut, mitä voidaan pitää venäläisen uusrokoko-muodin syntyä.³⁹³

Palatsinhoitaja Otto Wilhelm Klinckowström tilasi Helsingin keisarilliseen palatsiin suuren määrän huo-

nekaluja Gambsilta. Niitä tuli sinne kahdessa erässä vuosina 1838 ja 1843 (L 9–50).³⁹⁴

A. Tour & fils

Pietarin johtaviin huonekaluliikkeisiin kuului Gambsin ohella *Andrei Tour & fils*. Andrei Tour (s. 1786) perusti liikkeen Pietariin vuonna 1811. Liike oli Bolshoi Konjushenneja ulitsalla. Sen tehdas toimi osoitteessa Nevski prospekti 55. Vuodesta 1840 yrityksessä oli mukana hänen poikansa Karl Tour. Huonekalutehtaassa oli parhaimmillaan 600 työntekijää. Muun muassa merkittävä pietarilainen arkkitehti Vasili Petrovitš Stasov suunnitteli paljon huonekaluja Tourin liikkeelle. Liikkeen toiminta päättyi ilmeisesti 1870-luvun alussa.³⁹⁵

Keisari Aleksanteri I:n aikana Tour oli erityisen suosittu hovihankkija keisarillisia palatseja sisustettaessa, mutta sitä käytettiin myös Talvipalatsin 1830–1840-lukujen taitteen sisustustöissä. Se valmisti huonekalujen lisäksi sinne myös museovitriinejä erilaisia kokoluokkia varten.³⁹⁶

³⁹² Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, passim; Bott & Kaneva 2003, 455–456; Sokolova & Orlova 1973, 20–23.

³⁹³ Bott & Kaneva 2003, 288–289.

³⁹⁴ Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA; Gambsin lasku 15.2.1843. Gr 2. RakH. KA; Gambsin oma arkisto on tuhoutunut. Irida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009.

³⁹⁵ Bott & Kaneva 2003, 469–470; Chenevière 1988, 208–217.

³⁹⁶ Bott & Kaneva 2003, 469–470.

Vuonna 1819 Helsingin kenraalikuvernöörin taloon hankittiin huonekaluja todennäköisesti Tourin liikeestä (L 1–7). Ne siirrettiin 1837 keisarilliseen palatsiin. Tourilta hankittiin myös keisarilliseen palatsiin huonekaluja vuonna 1843 (L 51–57).³⁹⁷

Erik Skogberg

Erik Skogberg (1800–1865) meni 1824 puuseppämestari Anders Johan Laxin oppiin Turussa, tuli kisälliksi 1828 ja mestariksi Helsingissä 1836 mestarinäytetyönään kirjoituslipasto.³⁹⁸ Hän teki monenlaisia töitä keisarilliseen palatsiin vuosina 1838–1843. Niihin kuului muun muassa vanhojen kenraalikuvernöörin talosta siirrettyjen huonekalujen ja Pietarista hankittujen uusien, mutta kuljetuksessa vaurioituneiden huonekalujen korjaaminen.³⁹⁹ Hän valmisti palatsiin myös useita lipastoja ja pöytiä koivusta. Esimerkiksi Linnassa säilyneet neljä koivusta ja mahonkivanerista todennäköisesti hänen tekemäänsä pöytää (L 63–66) ovat saaneet selvästi vaikutteita Gambsilta Pietarista 1838 hankituista pöydistä (L 19 ja 21), mutta työn laatu on niihin verrattuna melko provinsiaalista.

Gustaf Ferdinand Lax

Gustaf Ferdinand Lax (s. 1813) meni 1829 puuseppämestari Anders Johan Laxin oppiin Turussa ja tuli kisälliksi 1833 sekä mestariksi Helsingissä 1840. Mestarinäytetyönään hän teki empirekirjoituslipaston ja kaksi englantilais-ruotsalaista tyyppiä edustanutta empiretuolia. Laxin vaiheet ovat 1840-luvun puolen välän jälkeen epäselvät.⁴⁰⁰

Laadultaan hänen huonekalunsa ovat melko tasokkaita, joskaan ne eivät ole täysin verrattavissa palatsin pietarilaisiin huonekaluihin. Lax työskenteli keisarilliselle palatsille 1843. Hänen vastuullaan olivat 16 bankettisohvaa ja 24 tuolia tanssialiin (L 59). Kolme vestibyyllissä ollutta saarnisohvaa olivat hänen tekemiään. Lisäksi laskussa mainitaan muun muassa kaksi mahonkipöytää ja kuusi sermiä.⁴⁰¹ Lax korjasi myös palatsin muita huonekaluja.⁴⁰²

Johan Gustaf Lindh

Johan Gustaf Lindh (1815–1864) sai puuseppämestarin arvon Helsingissä 1838. Mestarinäytetöinään hän teki empire-henkisen kirjoituslipaston ja uusgotiikkaa edustavan tulenvarjostimen.⁴⁰³ Lindh näyttää olleen erikoistunut taidokkaiisiin koristeleikkauksiin. Lindh työskenteli keisarilliselle palatsille 1843. Töihin kuului keisarinnan ja keisarin tiloja yhdistäneen portaikon mahonkiovien teko, joista keisarinnan ovela oli kauliita koristeleikkauksia, sekä Goottilaisen ruokasalin tuolien (L 60) ja kahden pöydän (L 61–62) valmistaminen. Lisäksi hän teki useita muitakin huonekaluja, joihin on todennäköisesti kuulunut keisarinnan Suuren föрмаakin pitkällä seinustalla ollut petsattu puuleikkauksin koristeltu sohva.⁴⁰⁴ Lindh näyttää saaneen omiin töihinsä vaikutteita Pietarista hankituista huonekaluista, joita hän myös kunnosti. Tiedetään, että Lindh teki mahonkiviilutettuja ja leikkauskoristeltuja huonekaluja Suomen pankin registraattori Nils Otto Åkermanille.⁴⁰⁵ Suomen kansallismuseon kokoelmissa on hänen 1847 tekemänsä uusrokokoo-ompelupöytä.⁴⁰⁶

Jonas Litoniuksen huonekalutehdas

Liedosta kotoisin ollut satulasepänkissälii Jonas Litonius (1810–1864) saapui Helsinkiin 1833. Hän oli tehnyt opintomatkinsa Tukholmaan, Preussiin ja Pietariin. Helsingissä Litonius työskenteli satulaseppämestari Johan Ekmanin palveluksessa. Litonius anoi Helsingin maistraatilta 1834 oikeutta ryhtyä verhoilijamestariksi, johon hän sai luvan satulaseppien ammattikunnan vastustuksesta huolimatta vuonna 1835, jolloin hänestä tuli alansa ainoa varsinainen ammattilainen Helsinkiin. Vuonna 1840 hän sai erioikeuden perustaa huonekalutehdas Helsinkiin. Niihin aikoihin Helsingissä toimi kaksi muuta varsinaista huonekalutehdasta. Litoniuksen tehdas oli näistä suurin. Sillä oli enimmillään 26 työntekijää. Tehdas toimi ensin Vuorikadulla ja sen jälkeen Aleksanterinkatu 42:ssa ennen kuin se muutti 1845 valmistuneeseen Litoniuksen rakennuttamaan verstaserakennukseen Aleksanterinkatu 50:n pihalle. Siellä tehdas toimi lopettamiseensa saakka vuoteen 1858, jolloin Jonas Litonius joutui terveydellisistä syistä luopumaan huonekalutuotannosta. Hän jatkoi kuitenkin verhoilijan työtään. Viimeisenä merkittävänä teh-

³⁹⁷ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2, RakH. KA.

³⁹⁸ Mestarinäytepiirustukset. Helsingin puuseppäammattikunnan arkisto. KA; Bäcksbäck 1953, 100.

³⁹⁹ Erik Skogbergin lasku 9.4.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Erik Skogbergin laskut 29.5.1840, 8.4.1843, 20.7.1843 ja 20.9.1843. Gr 2, RakH. KA.

⁴⁰⁰ Bäcksbäck 1953, 102.

⁴⁰¹ Vuoden 1858 inventaarioluettelo. Bb 9. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1917 inventaario. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁴⁰² Gustaf Ferdinand Laxin lasku 14.7.1843. Gr 2, RakH. KA.

⁴⁰³ Mestarinäytepiirustukset. Helsingin puuseppäammattikunnan arkisto. KA.

⁴⁰⁴ Bäcksbäck 1953, 101; Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2, RakH. KA.

⁴⁰⁵ Bäcksbäck 1953, 101.

⁴⁰⁶ KM 56047.

tävänään hän koristeli Helsingin rautatieaseman hallin vuoden 1863 valtiopäivätanssiaisia varten.⁴⁰⁷

Jonas Litonius teki vuosien 1843–1863 välisenä aikana jatkuvasti paljon erilaisia verhoilutöitä ja ikkunanverhoja Helsingin keisarilliseen palatsiin.⁴⁰⁸ Ainoat säilyneet tunnistetut palatsiin tehdyt työt ovat osa mahonkisesta uusrokokookalustosta (L 76) ja kolme mahonkista yöpöytää (L 77), jotka ostettiin vuonna 1857. On myös todennäköistä, että mahonkinen pöytäpari (L 75) olisi vuoden 1857 laskussa mainitut pöydät.⁴⁰⁹

Olof Helanderin valimo

Tunnettuun Pohjanmaalla toimineeseen talonpoikaiseen Helanderin metallinvalajasukuun kuulunut Ylivieskassa syntynyt Olof Helander (1801–1886) oli oppinut taitonsa isältään Henrik Helanderilta (1777–1847). Olof Helander muutti 1822 Kalajoelle Käännykälän Aksilan taloon ja perusti sinne metallivalimon, jota hänen poikansa jatkoivat. Tehdasmaiseksi laajentunut toiminta siirtyi 1895 osittain Kokkolaan parempien liikenneyhteyksien päähän ja loppui Kalajoella kokonaan vuonna 1911.⁴¹⁰

Olof Helander oli perehtynyt metallivalun lisäksi kulta-, hopea-, kello-, ja puusepän työhön. Monipuolisena ammattilaisena hän kykeni valmistamaan monenlaisia esineitä, kuten kirkonkelloja, maanmittausvälineitä, messinkisiä kynttilänjalkoja ja kattokruunuja sekä pronssisia polttokullattuja kynttilänjalkoja ja kellon kuoria. Hienoimmat tunnetut hänen tekemänsä esineet ovat neljä Helsingin keisarilliseen palatsiin 1859 valmistettua polttokullattua pronssia olevaa kelloa (L 135–138).⁴¹¹

N. Bomanin höyrypuusepäntehtas

Ahvenanmaalta kotoisin olleen Nicolai Bomanin (1845–1923) perustama höyrypuusepäntehtas aloitti toimintansa Turussa 1871 verstaana, mutta siirtyi teolliseen tuotantoon 1875. Tehdasta laajennettiin 1881, jolloin sinne tuli myös oma huonekaluverhoomo. Tehtaassa toimi 1890-luvulta alkaen oma piirustuskonttori, joka teki yhteistyötä useiden arkkitehtien kanssa, joihin kuuluivat Knut Tilgman, O. Paulick, ja Jac. Ahrenberg. Suurin osa malleista perustui ulkomaisiin esikuviin. Bomanista tuli näihin aikoihin yksi Suomen merkittävimmistä huonekalutehtaista. Se osti

1905 Turun Puunjalostustehtaan ja 1907 Kuopiossa toimineen Osakeyhtiö Puuseppätehtaan. Bomanilla oli myymälät Turussa, Helsingissä, Vaasassa ja Kuopiossa. Yhtiö oli saanut myös jalansijaa Venäjän markkinoilla: sillä oli tehdas Moskovassa. Boman oli 1920-luvulle asti Suomen suurimpia huonekalutehtaita ja sillä oli noin 160 työntekijää. Venäjän vallankumouksen aiheuttamat tappiot aiheuttivat toiminnan supistumisen eikä tehdas enää saanut takaisin aikaisempaa asemaansa. Oy Wärtsilä osti yrityksen 1954 ja se fuusioitiin siihen 1967.⁴¹²

Boman sai myös keisarillisen hovihankkijan statuksen. Se valmisti Jac. Ahrenbergin piirustusten mukaan paljon huonekaluja 1885 Lappeenrannan keisaritaloon sekä vuosina 1896–1899 ja 1907 Helsingin keisarilliseen palatsiin (L 86–102). Venäjällä Bomanin sisustamia kohteita oli muun muassa Pietarin Moskovan aseman keisarillinen odotushuone, Buharan emiirin Pietarin-palatsi, Pietarin hotelli Astoria ja monien sairaaloiden tilat.⁴¹³

Etäisen keisarin syrjäinen residenssi

Helsingin keisarillinen palatsi oli varsin vähäisessä käytössä, eikä siellä ollut varsinaista keisariperheeseen liittyvää toimintaa aina edes kerran vuosikymmenessä. Palatsin piti kuitenkin olla valmiudessa mahdollisten keisarillisten vierailujen varalta. Ylläpidosta huolehtivat palatsinhoitajan johdolla vakinaisesti palveluskunnan esimies eli hovifuriiri, vanhempi ja vuodesta 1876 myös nuorempi hovilakeija, porttivahti, liinavaatevaraston hoitaja eli niin sanottu oldfru ja palatsirenki.⁴¹⁴ Yleisten rakennusten ylihallitus puolestaan huolehti suuremmista korjauksista. Palatsia ja sen sisustusta täydennettiin ja ajanmukaistettiin kaiken aikaa. Juuri ennen keisarinvierailuja tehtiin kaikkein eniten uudistuksia ja korjaustöitä, jolloin yleensä suuri osa tapeteista ja tekstiileistä vaihdettiin sekä hankittiin uusia kalusteita. Suurimmat kalustehankinnat eivät kuitenkaan tapahtuneet vierailujen tuntumassa.

Keisarilliset vierailut

Keisarillisia vierailuja Helsinkiin tapahtui harvoin. Palatsin hankkimisen jälkeen ensimmäiseksi saapui 27.5.1842 perintöruhtinas Aleksandr Nikolajevitš, myöhempi keisari Aleksanteri II höyrylaiva *Herkulesella* kolmen päivän vierailulle. Hän majoittui kenraali-

⁴⁰⁷ Putkonen 1997, 7–14, 37–38.

⁴⁰⁸ Jonas Litoniuksen laskut 1843–1863. Gr 2–4. RakH. KA.

⁴⁰⁹ Jonas Litoniuksen lasku 20.6.1857. Gr 3. RakH. KA.

⁴¹⁰ Hyvönen 2006a, 134–137.

⁴¹¹ Hyvönen 2006a, 134–137.

⁴¹² Hyvönen 2006b, 112–115.

⁴¹³ Hyvönen 2006b, 112–115.

⁴¹⁴ Blomstedt 1992, 44–45.

kuvernöörin taloon Eteläesplanadi 6:een, koska palatsin muutos- ja rakennustyöt olivat vielä kesken, eikä hän lähteiden mukaan edes käynyt tutustumassa keskeneräiseen palatsiin. Vierailua ei voi laskea mukaan keisarillisen palatsin historiaan.⁴¹⁵

Palatsi oli lopullisesti asuttavassa kunnossa ilmeisesti vuonna 1844, kuitenkin viimeistään 1845. Kesti kuitenkin vielä pitkään ennen kuin se sai ensimmäisen keisarillisen vieraansa. Palatsi sai käyttöä vasta 1850-luvulla ja oli silloin kaikkein ahkerimmassa ja tiheimmässä toiminnassa koko Venäjän vallan aikana. Tähän vaikutti tuolloin käyty Krimin sota. Koska oli varsin poikkeuksellista, että palatsi oli tarkoitustaan vastaavassa käytössä, minun on mahdollista selostaa tässä yhteydessä ne harvat kerrat tarkasti.

Perintöruhtinas Aleksandr Nikolajevitšin vierailu 1851

Ensimmäinen keisariperheen jäsenen vierailu palatsissa tapahtui vuonna 1851, jolloin perintöruhtinas Aleksandr Nikolajevitš vieraili uudestaan Helsingissä. Hän oli lähtenyt 12. maaliskuuta Pietarista reellä seurueineen.⁴¹⁶ Matkalla pysähdyttiin Viipurissa, Haminassa, Loviisassa ja Porvoossa ennen Helsinkiä, jonne saavuttiin 14. maaliskuuta kello kaksi aamuyöllä. Keisarillisessa palatsissa oli perintöruhtinasta vastaanottamassa kenraalikuvernööri ruhtinas Aleksandr Sergejevitsš Menshikoff ja muita kaupungin ylimpiä virkamiehiä.⁴¹⁷

Aamulla sana perintöruhtinaan saapumisesta levisi ympäri kaupunkia ja suuri joukko ihmisiä saapui keisarillisen palatsin luokse osoittamaan suosiotaan. Näyttävään sotilassasuun pukeutunut perintöruhtinas vastaanotti kello 10 senaatin varapuheenjohtajan ja sen jäseniä sekä muita korkeita virkamiehiä, tärkeitä sotilashenkilöitä, ammattikuntien päälliköitä ja porvariskunnan vanhimpia. Sen jälkeen oli vuorossa käynti Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa. Senaattorilla perintöruhtinasta oli vastaanottamassa tuhatpäinen yleisö. Sitten seurasi tutustumisia yliopiston laitoksiin, sotilaskasarmeihin ja muihin yleisiin rakennuksiin. Ohjelmassa oli myös ortodoksinen jumalanpalvelus Pyhän kolminaisuuden kirkossa ja käynti vierisessä tuolloin varsin uudessa luterilaisessa Nikolain kirkossa.⁴¹⁸

Perintöruhtinas oli antanut kutsua puolipäivälikselle keisarilliseen palatsiin kello kolme iltapäivällä seudun ylhäisempiä virkamiehiä. Ylioppilasnuoriso oli kokoontunut runsain joukoin palatsin pihalle laulamaan *Vårt landia* ja kansanlauluja. Suomettaren mukaan perintöruhtinas kävi kaksi kertaa parvekkeella tervehtimässä ja lausui jälkimmäisellä kerralla nuorisolle ruotsiksi ”Jag tackar er” ja ”God välsigne er”. Ylioppilaat ja muu paikalle saapunut väenpaljous iloitsi näistä kiitollisuuden ja lempeyden osoituksista lennätäten raikuvin hurraa-huudoin hattunsa ja myssynsä ilmaan ilta-auringon säteiden valaistuksessa. Vierailu oli varsin lyhyt. Perintöruhtinas lähti jo puoli viiden aikaan iltapäivällä takaisin kohti Pietaria.⁴¹⁹

Suuriruhtinas Konstantin Nikolajevitšin vierailu 1854

Toinen vierailu tapahtui Krimin sodan aattona, jolloin suuriruhtinas Konstantin Nikolajevitš oleskeli palatsissa. Hän saapui Helsinkiin 27.2.1854 kello 11 illalla, jolloin runsaasti ihmisiä oli häntä vastaanottamassa. Seuraavana päivänä palatsiin oli kutsuttu päivälliselle joukko korkeimpia virkamiehiä ja sotilashenkilöitä. 29.2. järjestettiin kenraalikuvernöörin talossa tanssiaiset, joita isännöi kenraalikuvernöörin sijainen kenraaliluutnantti Platon Ivanovitš Rokassovski.⁴²⁰

Vierailunsa aikana suuriruhtinas tapasi muun muassa Suomen senaatin varapuheenjohtajan, prokuraattorin ja jäsenet, virkailaitosten päällysmiehet, kenraalit, amiraalit, esikuntaupseerit, yliopiston opettajat ja virkamiehet sekä porvareitten vanhimmat. Ohjelmaan kuului myös useampi käynti Viaporin linnoituksessa. Konstantin Nikolajevitš tarkasti Helsingissä vielä laivatelakat sekä kaikki kasarmit. Hän lähti Pietariin 3.3. aamulla kello kahdeksan.⁴²¹

Keisari Nikolai I:n vierailu 1854

Suuriruhtinas Konstantin Nikolajevitš kävi Helsingissä uudestaan jo parin viikon kuluttua 14.3.1854 yhdessä isänsä keisari Nikolai I:n kanssa. Keisari saapui palatsiin neljältä aamuyöstä poikiensa perintöruhtinas Aleksandr Nikolajevitšin ja suuriruhtinaitten Nikolai Nikolajevitšin, Mihail Nikolajevitšin ja muun seurui-

⁴¹⁵ Finlands Allmänna Tidning 31.5.1842.

⁴¹⁶ Seurueeseen kuuluivat muun muassa kenraaliadjutanti, kenraaliluutnantti Jakov Ivanovitš Rostovtsev ja eversti, kreivi Nikolai Adlerberg, sekä Viipurin läänin kuvernööri Casimir von Kothen, joka liittyi mukaan Viipurista.

⁴¹⁷ Suometar 9.6.1851.

⁴¹⁸ Suometar 9.6.1851.

⁴¹⁹ Suometar 9.6. 1851.

⁴²⁰ Suometar 4.3.1854; Suometar 10.3.1854.

⁴²¹ Suometar 4.3.1854; Suometar 10.3.1854.

een kanssa.⁴²² Suuriruhtinas Konstantin Nikolajevitš saapui vasta illalla.⁴²³

Keisari järjesti seuraavana päivänä kello 13 palatsissa vastaanoton, johon oli kutsuttu senaattorit, prokuraattorit, kenraalit, arkkipiispa, Porvoon ja Turun piispat, Helsingin virkamiehistö, Turun porvariston edustajat sekä Helsingin maistraatin ja porvariston vanhimmat. He toivat keisarille alamaisuuden osoitukseksi venäläiseen tapaan leipää ja suolaa. Sitten keisari meni tervehtimään Suomen kaartin univormussa poikansa kanssa palatsin pihalle kunniavartiossa seiso-
via Suomen kaartin upseereita ja sotamiehiä. Tämän jälkeen he lähtivät virkaa tekevän kenraalikuvernöörin, kenraaliluutnantti Platon Ivanovitš Rokassovskin ja ministerivaltiosihteeri kreivi Alexander Armfeltin kanssa tutustumaan Keisarilliseen Aleksanterin yliopistoon ja tervehtimään sen opettajia, virkamiehiä ja ylioppilaita. Keisari kävi myös yliopiston kirjastossa, Nikolain kirkossa, venäläisessä sotilassairaalassa, yliopiston sairaalassa, sotakoulussa ja tähtitieteellisessä observatoriossa. Keisari näki tuolloin ensimmäistä kertaa Helsingin empirekeskustan valmiina ja ilmaisi olevansa tyytyväinen näkemäänsä.⁴²⁴

Neljältä iltapäivällä palatsissa tarjoihtiin päivälliset, jolle oli kutsuttu korkeimpia sotilashenkilöitä ja virkamiehiä. Ylioppilaat marssivat puoli kuuden aikaan illalla palatsin pihalle ja osoittivat keisarille kunni-
oitusta laulamalla *Maamme laulun* ja Venäjän keisarihymnin suomeksi. Väkeä oli paikalla valtavasti ja keisari tervehti sitä parvekkeelta kiittäen ja kehuen ylioppilaita.⁴²⁵

Torstaina 15.3. keisari kävi aamulla kello 10 Senaattintorilla katsomassa Suomen kaartin sotajoukkoa ja Helsingissä olevaa tykistöä. Ruokailu oli ohjelmassa puoli neljältä iltapäivällä, jonka jälkeen keisari seurueineen lähti paluumatkalle Pietariin. Vierailu sai Helsingissä väkijoukot innostuneesti liikkeelle ja kaupungissa oli juhlatunnelma.⁴²⁶ Tämä oli ensimmäinen keisarin vierailu palatsissa ja samalla ainoa kerta, jolloin palatsin perustanut Nikolai I kävi siellä.

Suuriruhtinas Nikolai Nikolajevitšin vierailu 1855

Suuriruhtinas Nikolai Nikolajevitš saapui 15.6.1855 Helsinkiin kuuden aikaan illalla ja asettui keisarilliseen

palatsiin, missä kenraalikuvernööri Friedrich Berg ja Suomessa oleva kenraalisto olivat vastassa häntä ja hänen seuruettaan, johon kuuluivat kenraaliadjutantti von Konow sekä muita adjutanteja ja sotilashenkilöitä.⁴²⁷

Seuraavana aamuna suuriruhtinas kävi tervehtimässä kenraalikuvernööri Bergiä. Sen jälkeen hän otti palatsissa kello yhdeksän vastaan senaatin jäsenet, virkalaitosten päällysmiehet sekä maistraatin ja porvariston vanhimmat. Sen jälkeen ulkona pidettiin puolustuslaitosten katselmus. Seuraavana päivänä 17.6. suuriruhtinas ja joukko korkeita sotilashenkilöitä kävivät Viaporin linnoituksessa.⁴²⁸

Kesäkuun 19. päivänä suuriruhtinas nautti puolipäivällisen palatsissa kenraalikuvernööri Bergin, senaatin jäsenten, kenraalikunnan, yliopiston rehtorin ja muitten virkamiesten seurassa. Suuriruhtinas jatkoi matkaansa 20.6. kello viisi iltapäivällä. Ennen paluutaan Pietariin hän vieraili vielä Tammisaassa, Turussa, Tampereella ja Hämeenlinnassa.⁴²⁹

Keisari Aleksanteri II:n vierailu 1856

Keisari Aleksanteri II:n ensimmäinen vierailu palatsiin tapahtui pian valtaan tulon jälkeen maaliskuussa 1856. Keisari lähti veljiensä suuriruhtinaiden Konstantin Nikolajevitšin, Nikolai Nikolajevitšin ja Mihail Nikolajevitšin sekä muun seurueen⁴³⁰ kanssa 21.3. reillä Pietarista kohti Suomea. He matkustivat Viipurin, Haminan, Loviisan ja Porvoon kautta Helsinkiin, jonne saavuttiin pääsiäisyönä 23.3. kello 2.15. Keisarillisessa palatsissa korkeita vieraita oli vastaanottamassa kenraalikuvernööri kreivi Friedrich Berg.⁴³¹

Keisari kävi pääsiäisaamuna kello 10 rukoilemassa palatsin kirkossa, minkä jälkeen hän otti vastaan Helsingin sotaväen ja ammattien päällysmiehet. Tässä tilaisuudessa kaupungin porvarit ojensivat keisarille vanhan venäläisen tavan mukaan leipää ja suolaa. Keisari kiitti porvareita erityisesti niistä uhrauksista, joita he olivat tehneet sota-aikana. Kello 11.30 keisari lähti yliopistoon. Sen jälkeen ohjelmassa oli käynnit Pyhän kolminaisuuden kirkossa, sairashuoneella, Suomen kaartin kasarmeilla ja Nikolainkirkossa. Sitten keisari palasi palatsiin vaihtamaan vaatteita, minkä

⁴²² Seurueeseen kuuluivat myös keisarillisen hovin ministeri, kenraaliadjutantti ja kreivi Vladimir Fjodorovitš Adlerberg, perintöruhtinaan adjutantti, eversti ja kreivi Aleksandr Adlerberg, valtioneuvos, keisarin henkilölääkäri Filipp Jakolevitš Karel ja suuriruhtinaiden adjutantti eversti Grigori Grigorjevitch Villamov.

⁴²³ Suometar 24.3.1854.

⁴²⁴ Suometar 24.3.1854.

⁴²⁵ Suometar 24.3.1854.

⁴²⁶ Suometar 24.3.1854; Turpeinen 2004, 194–196.

⁴²⁷ Suometar 22.6.1855.

⁴²⁸ Suometar 22.6.1855.

⁴²⁹ Suometar 22.6.1855.

⁴³⁰ Seurueeseen kuuluivat myös muun muassa kenraaliadjutantit kreivi Edvard Adlerberg, kreivi Adlerberg, kenraalimajuri, paroni Wilhelm Heinrich Lieven, ylihovitallimestari, kreivi Ivan Matvejevitch Tolstoi, lääkäri Ivan Vasiljevitch Jenohin, alikapteeni ruhtinas Dmitri Aleksandrovitch Obolenski, ruhtinas Boris Dmitrijevitš Golitsyn, ruhtinas Pavel Nikolajevitch Slepšov ja ministerivaltiosihteeri kreivi Alexander Armfelt.

⁴³¹ Suometar 18.4.1856.

jälkeen hän lähti katsomaan kaupungin länsipuolella olevia puolustuslaitoksia. Iltahämärissä ylioppilaat lauloivat palatsin edustalla ja keisari kiitti heitä yliopiston varakanslerin välityksellä.⁴³²

Toisena pääsiäispäivänä 23.3. keisari piti senaatintorilla sotaväen katselmuksen. Sen jälkeen keisari johti senaatissa täysistuntoa. Myöhemmin samana päivänä hän kävi yliopiston sairaalassa ja Viaporin linnoituksessa. Illan suussa ylioppilaat olivat taas laulamassa keisarillisen palatsin edustalla. Tällä kertaa keisari tuli itse parvekkeelle kiittämään heitä ja sanoi: ”Jag tackar herrarna.”⁴³³

Tiistaina 24.3. ohjelmassa oli käynti junkkarikouluissa ja sotaväen tarkastus sekä tutustuminen kaupungin kummallakin puolella oleviin puolustuslaitoksiin. Illalla keisari osallistui kenraalikuvernöörin palatsissa järjestettyihin tanssiaisiin. Sen jälkeen hän siirtyi Helsingin seurahuoneelle, jonne kaupungin porvaristo oli järjestänyt tanssiaiset. Sitten keisari meni takaisin palatsiin iltaruoalle ja lähti puoliltaöin kohti Turkua⁴³⁴, josta hän jatkoi Tampereelle, Hämeenlinnaan, Lappeenrantaan. Viipurista hän palasi 30.3. Pietariin.⁴³⁵

Suuriruhtinas Konstantin Nikolajevitš sen sijaan jäi vielä Helsinkiin ja järjesti palatsissa 26.3 puolipäivälliset joille oli kutsuttu kaikki laivojen päälliköt ja muita korkea-arvoisia vieraita. Hän lähti illalla 27.3. takaisin Pietariin.⁴³⁶ Vierailun aikana keisari antoi palatsinhoitaja Gustaf Magnus Armfeltille lahjaksi helmillä ja keisarin kuvalla koristellun kultaisen nuuskarasian.⁴³⁷

Keisarin poikien vierailu 1857

Keisari Aleksanteri II:n pojat perintöruhtinas Nikolai Aleksandrovitš sekä suuriruhtinaat Aleksandr Aleksandrovitš ja Vladimir Aleksandrovitš saapuivat höyrylaiva *Rurikilla* Helsinkiin 24.6.1857 kello yksi iltapäivällä käytyään sitä ennen Viaporin linnoituksessa. Palatsin edessä oli paljon ihmisiä vastaanottamassa heitä. Ohjelmaan kuului pikainen käynti keisarillisessa palatsissa, Pyhän kolminaisuuden kirkossa, yliopistossa, yliopiston kirjastossa, senaatissa, kenraalikuvernöörin palatsissa ja yliopiston tähtitieteellisessä observatoriossa. Keisarilliset vieraat yöpyivät laivassa ja jatkoivat seuraavana päivänä matkaansa Tallinnaan.⁴³⁸

Suuriruhtinain vierailut 1860

Suuriruhtinas Konstantin Nikolajevitš ja hänen poikansa suuriruhtinas Nikolai Konstantinovitš tulivat Helsinkiin 16.7.1860 paluumatkalla Porista ja Turusta. He kävivät katsomassa kaupungissa olleita venäläisiä sotalaivoja ja Viaporin linnoitusta. He poikkesivat pikaisesti myös keisarillisessa palatsissa, Pyhän kolminaisuuden kirkossa, ja katolisessa kappelissa. Ilmeisesti he yöpyivät *Rurik*-höyrylaivassa, joka jatkoi seuraavana päivänä Tallinnaan.⁴³⁹

Samaiset suuriruhtinaat tulivat Helsinkiin uudelleen jo 14.8. suuriruhtinas Aleksandr Aleksandrovitšin kanssa. Seuraavana päivänä Helsinkiin tuli myös Belgian kuninkaan nuorempi poika Flanderin kreivi Filip.⁴⁴⁰ Ei kuitenkaan ole tietoa, käytiinkö silloin keisarillisessa palatsissa.

Keisari Aleksanteri II:n vierailu kesällä 1863

Keisari Aleksanteri II kävi vuonna 1863 kahteen otteeseen melko peräkkäin Helsingissä. Ensimmäinen käynneistä tapahtui kesällä kun keisari saapui höyrylaiva *Standardilla* Helsinkiin tiistaina 28.7. noin kello yhdeksältä illalla. Kauppatorille oli sitä varten rakennettu punaisella veralla päällystetty laiturijärjestelmä ja kunniaportti, johon oli kirjoitettu suomeksi ”Tervetultua”. Muuallakin oli paljon koristeita. Keisari siirtyi laiturilta palatsiin ja tuli hetken päästä parvekkeelle tervehtimään kansaa. Keisari lähti kuitenkin jo parin tunnin päästä junalla Hämeenlinnaan. Hänen mukanaan matkustivat suuriruhtinaat Aleksandr Aleksandrovitš ja Vladimir Aleksandrovitš, keisarin sisarenpoika Leuchtenbergin herttua Nikolai Maksimovitš sekä muu seurue.⁴⁴¹

Keisari palasi junalla Helsinkiin torstaina 30.7. noin kello kahdeksalta illalla. Asemalla oli paljon väkeä häntä vastassa. Palatsiin päästyään keisari poikineen ilmestyi jälleen parvekkeelle tervehtimään kansaa. Hämärän tultua kaupunki oli juhlaaistuksessa. Kello kymmenen joukko laulajia ilmestyi palatsin eteen ja lauloi Fredrik Paciuksen johdolla muun muassa August Ahlqvist-Oksasen sanoittaman ”Kun muistuu mieleheni nyt” ja lopuksi ”Vårt land”, jonka aikana keisari paljasti päänsä. Sen jälkeen keisari lähti vielä kansan hurratessa vaunuilla ajelulle ja kävi Senaatintorilla ja Esplanadin puistossa.⁴⁴²

⁴³² Suometar 18.4.1856.

⁴³³ Suometar 18.4.1856.

⁴³⁴ Suometar 18.4.1856.

⁴³⁵ Suometar 25.4.1856.

⁴³⁶ Suometar 4.4.1856.

⁴³⁷ Sanan Lennätin 5.4.1856. Rasian myöhempiä vaiheita ei tunneta. Ulla Tillander-Godenhjelmin mukaan on mahdollista, että Armfelt on myynyt sen takaisin keisarilliseen hoviin, mikä oli tuohon aikaan tapana, jos lahjan halusi saada mieluummin rahana.

⁴³⁸ Suometar 26.6.1857; Kuopion sanomat 4.7.1857.

⁴³⁹ Suometar 20.7.1860; Otava 28.7.1860.

⁴⁴⁰ Suometar 17.8.1860.

⁴⁴¹ Seurueeseen kuuluivat sotaministeri Dmitri Aleksejevitch Miljutin, kenraalimajuri Ivan Grigorjevitch Skolkov, eversti Aleksandr Mihailovitš Rylejev, kapteeni Pjotr Pavlovitch Durnovo, meriministeri, kenraaliadjutantti Nikolai Karlovitch Krabbe ja kreivi Joseph (Iosif Karlovitch) Lambert. Suometar 31.7.1863.

⁴⁴² Suometar 4.8.1863.

Perjantaina 31.7. keisari otti palatsissa vastaan senaatin jäsenet, virkakuntain ja sotaväen päälliköt, kaupunkiin kokoontuneet läänien maaherrat sekä kaupungin molemmat pormestarit ja maistraatin jäsenet. Keisari lausui tilaisuudessa porvaristolle sydämelliset kiitokset hienosta vastaanotosta ja kertoi viihtyvänsä Suomessa hyvin. Kello 11 keisari tarkasti Senaatin-torilla venäläisen sotajoukon ja kävi sen jälkeen sekä ortodoksisessa Pyhän kolminaisuuden kirkossa että luterilaisessa Nikolain kirkossa. Viimeiseksi hän meni vastavalmistuneelle Ritarihuoneelle. Kello yhden aikaan iltapäivällä hän otti vastaan lähetystön Uudenmaan seurakunnista, joiden puolesta kreivi Carl Magnus Creutz esitti kiitokset valtiopäivien koollekutsumisesta ja pyysi keisaria itseään tulemaan avaamaan ne. Sen jälkeen keisari lähti höyrylaivalla Viaporiin.⁴⁴³

Sieltä palattuaan hän tarjosi palatsissa päivälliset, joille oli kutsuttu arkkipiispa, senaatin jäseniä, kenraaleja, sotapäälliköitä, maaherrat, molemmat pormestarit sekä porvariston jäseniä. Illaksi oli kenraalikuvernöörin rouva vapaaherratar Aleksandra Vasiljevits Rokassowskij järjestänyt juhlatilaisuuden Kaivohuoneelle, josta keisari siirtyi noin kello kymmeneltä höyrylaivalleen.⁴⁴⁴

Keisari Aleksanteri II vuoden 1863 valtiopäivillä

Vuoden 1863 tärkeämpi vierailu tapahtui vain puoli-toista kuukautta myöhemmin, kun keisari Aleksanteri II saapui seurueineen⁴⁴⁵ 14.9. höyrylaiva *Standardilla* Pietarista Viipurin ja Haminan kautta Helsinkiin avaamaan valtiopäiviä. Laiva kiinnittyi noin kello kaksi Kauppatorin laituriin, jonne oli rakennettu lipuilla varustettu katos. Joukko korkeimpia virkamiehiä oli siellä vastaanottamassa heitä. Vaikka sää oli hyvin sateinen, oli paikalla runsaasti väkeä hurraamassa.⁴⁴⁶

Puolen tunnin päästä keisari saapui seurueineen Senaattiin, minkä jälkeen vuorossa oli tutustuminen Senaatin-torin toisella puolella sijaitsevaan yliopistoon. Tämän jälkeen keisari meni läheiseen Pyhän kolminaisuuden kirkkoon ja venäläiseen sotilassairaalaan. Vielä myöhään illalla keisaria ajelutettiin avovaunuissa ympäri näyttävästi valaistua kaupunkia.⁴⁴⁷

Seuraavana päivänä tiistaina 15.9. keisarin seurueeseen liittyivät lisäksi suuriruhtinaat Aleksandr Aleksandrovitš, Vladimir Aleksandrovitš, Aleksei Aleksandrovitš, Nikolai Konstantinovitš ja keisarin sisarenpoika Leuchtenburgin herttua Nikolai Maksimovitš. Kauppatorilla järjestettiin sotaväen katselmus, johon osallistui Suomen kaartinpataljoonan lisäksi parikymmentätuhatta venäläistä sotilasta: jalkaväkeä, tykistöä ja kasakoita. Keisari kävi myös tutustumassa Katajanokalla rakenteilla olevaan ortodoksiseseen Uspenskin katedraaliin sekä Etelärannan tuntumassa oleviin Saksalaiseen kirkkoon ja roomalaiskatoliseen Pyhän Henrikin kirkkoon. Palatsissa järjestetyillä puolipäivällisille oli kutsuttu senaattorit, maamarsalkka vapaaherra Johan Mauritz Nordenstam, kreivi Carl Magnus Creutz ja kreivi Alexander Armfelt. Illalla keisari osallistui kenraalikuvernööri vapaaherra Platon Ivanovitš Rokassowskijn palatsissaan järjestämiin tanssiaisiin.⁴⁴⁸

Keskiviikkona 16.9. keisari matkusti seurueineen metsästysretkelle Aurora Karamzinin maille Espoon Träskendaan. Keisari matkusti sieltä myöhään illalla takaisin palatsiin.⁴⁴⁹

Torstaina 17. 9. keisari kävi tutustumassa Lapinlahden sairaalaan, Vanhaan luterilaiseen kirkkoon ja Töölönlahden alueeseen. Illalla kenraalikuvernööri järjesti tanssiaiset, joihin keisari ja suuriruhtinaat osallistuvat.⁴⁵⁰

Perjantaina 18.9. koitti vihdoinkin se suuri päivä, jolloin keisari avasi ensimmäiset valtiopäivät vuoden 1809 jälkeen. Päivä alkoi jumalanpalveluksella Nikolain kirkossa noin kello 11. Sinne olivat ensiksi saapuneet senaatin jäsenet ja prokuraattori, sitten säädyt: talonpojat, porvarit, papisto ja viimeisenä aateli. Keisari ratsasti palatsista kirkkoon Suomen kaartin pataljoonan muodostamaa kunniakujaa pitkin. Samaan aikaan kirkonkellot soivat ja tykit jylyivät. Kirkon ovella keisaria oli vastassa Porvoon piispa Carl Gustaf Ottelin. Kuopion tuomiorovasti tohtori Aron Borg piti saarnan ensin ruotsiksi ja sen jälkeen keisarin vaatimuksesta suomeksi. Tilaisuudessa laulettiin myös Georg Friedrich Händelin *Heilig* suomeksi. Jumalanpalveluksen jälkeen keisari lähti takaisin palatsiin, jonne säädyt seurasivat häntä samassa järjestyksessä, kuin olivat tulleet kirkkoon.

Avajaistilaisuus pidettiin keisarillisen palatsin tanssisalissa, joka oli muutettu valtaistuinsaliksi. Perällä olevan pylväikön eteen oli siirretty senaatin istuntosalista sama valtaistuin, joka oli mukana myös Porvoon tuomiokirkossa 1809 pidetyillä valtiopäivillä. Säädyt ja

⁴⁴³ Suometar 4.8.1863.

⁴⁴⁴ Suometar 4.8.1863.

⁴⁴⁵ Seurueeseen kuuluivat muun muassa ulkoministeri ruhtinas Aleksandr Mihailovitš Gortšakov, sotaministeri Dmitri Aleksejevits Miljutin, meriministerin kenraaliadjutantti Nikolai Karlovits Krabbe, kreivi Joseph (Iosif Karlovits) Lambert, kontra-amiraali Nikolai Andrejevits Arkas, eversti Aleksandr Mihailovitš Rylejev, eversti Ljudvig Antonovitš Jankovski, ratsumestari kreivi Illarion Ivanovitš Vorontsov-Daškov ja todellinen valtioneuvos Andrei Fjodorovitš Hamburger.

⁴⁴⁶ Finlands Allmänna Tidning 15.9.1863; Suometar 22.9.1863.

⁴⁴⁷ Finlands Allmänna Tidning 15.9.1863; Suometar 22.9.1863.

⁴⁴⁸ Finlands Allmänna Tidning 16.9.1863.

⁴⁴⁹ Finlands Allmänna Tidning 17.9.1863.

⁴⁵⁰ Finlands Allmänna Tidning 18.9.1863.

kutsuvieraat olivat järjestäytyneet saliin ja tervehtivät sinne viimeisenä saapunutta keisaria hurraa-huudoin. Hän astui valtaistuimelle, jonka oikealle puolelle asettui kenraalikuvernööri vapaaherra Platon Ivan Ivanovitš Rokassowskij ja vasemmalle puolelle ministerivaltiosihteeri kreivi Alexander Armfelt. Keisari piti ensin valtaistuinpuheen ranskaksi, minkä jälkeen sen luki ruotsiksi ministerivaltiosihteeri Armfelt ja suomeksi senaatin oikeusosaston varapuheenjohtaja vapaaherra Lars Sacklén. Sitten säätyjen edustajat pitivät omat puheensa.⁴⁵¹ Robert Wilhelm Ekman ikuisti sittemmin tilaisuuden suurikokoiseen 1865 valmistuneeseen maalaukseensa (kuva 22). Se sijoitettiin Ritarihuoneelle Helsinkiin, jossa pidettiin varsinaiset valtiopäiväistunnot.

Illalla palatsissa järjestettiin suuret päivälliset, jonne keisari oli kutsunut Suomen kaartin upseeriston, koska se oli samalla kaartin perustamisen 51-vuotispäivä. Aluksi kuitenkin ylioppilaat tervehtivät keisaria lauluesityksellä, jota hän kuunteli parvekkeelta. Ohjelmassa oli *Maamme laulu* ja *Mun muistuu mieleheni nyt suloinen Savonmaa*. Illallisten jälkeen puoli kymmeneltä keisari seurueineen siirtyi valtiopäivätanssiaisiiin rautatieaseman suureen halliin, jonne oli kutsuttu 2 000 vierasta. Keisari seurueineen viihtyi tilaisuudessa kello puoli 12:een asti.⁴⁵² Hovimaalari, kreivi Mihály Zichy teki tanssiaisista myöhemmin suuren maalauksen, joka sijoitettiin Pietariin.⁴⁵³ Keisari teetti siitä 1864 valokuvajäljennöksen sijoitettavaksi Helsingin keisarilliseen palatsiin.⁴⁵⁴

Lauantain 19.9. ohjelma alkoi ensiksi aamuhartaudella, jonka jälkeen keisari meni Kasarmitorille seuraamaan Suomen kaartinpataljoonan harjoituksia. Keisari järjesti tämän jälkeen palatsissa puolipäivälliset, joille hän oli kutsunut kenraalikuvernööri Rokassowskijn puolisoineen, ministerivaltiosihteeri Armfeltin, senaattorit, prokuraattorin sekä kaikkien säätyjen jäsenet ja puhemiehet. Palatsin tanssisalissa, joka toimi valtiopäivien avajaisten aikaan valtaistuinsalina, ruokailivat arvohenkilöt ja osa aatelissäädyn edustajista. Loput heistä ja muiden säätyjen edustajat oli sijoitettu viereiseen suureen ruokasaliin. Päivällisen jälkeen, kello neljän aikaan iltapäivällä keisari ja suuriruhtinaat seurueineen lähtivät palatsista kohti rannassa odottavaa *Standard*-höyrylaivaa, joka lähti paluumatkalle Pietariin.

Aleksanteri II:n vierailu 1876

Perjantaina heinäkuun 14. päivänä 1876 Aleksanteri II ja keisarinna Maria Aleksandrovna tulivat Pietarista Helsinkiin junalla, joka oli perillä sateisessa kaupungissa kymmentä vaille yhdeksän illalla. Keisari käytti nyt uutta Pietarin junarataa, joka oli valmistunut muutamaa vuotta aikaisemmin. Tämä oli myös ensimmäinen kerta kun keisarinna tuli Suomeen ja Helsingin keisarilliseen palatsiin. Mukana olivat myös perintöruhtinas Aleksandr Aleksandrovitš, myöhempi keisari Aleksanteri III, ja hänen puolisonsa suuriruhtinatar Maria Fjodorovna, myöhempi keisarinna Maria Feodorovna. Seurueeseen kuului kaiken kaikkiaan yli sata henkeä.⁴⁵⁵ Se jouduttiin majoittamaan suurimmaksi osaksi eri puolille kaupunkia yksityiskoteihin, koska keisarillisen palatsin tilat olivat varsin rajalliset.⁴⁵⁶

Lauantaina 15.7. keisari otti kello 10.30 palatsissa vastaan Suomen senaatin jäsenet ja prokuraattorin sekä kenraalit ja virastojen päälliköt. Keisari esitteli heille perintöruhtinaan ja toivoi, että hänestä tulee aikanaan suosittu hallitsija Suomessa. Samassa yhteydessä Helsingin kaupungin valtuusmiesten lähetyskunta esitti keisarille kutsun saapua sunnuntai-iltana Töölönlahdella järjestettävään juhlaan. Kello 11.30 keisarillinen seurue siirtyi läheiseen Uspenskin katedraaliin, missä pidettiin vastaanotto. Sen jälkeen menttiin luterilaiseen Nikolain kirkkoon, josta palattiin takaisin palatsiin. Iltapäivällä ohjelmassa oli tutustuminen Kaivopuistossa suureen suomalaiseen taide- ja teollisuusnäyttelyyn. Keisarinna ja suuriruhtinattaret poistuivat aikaisemmin kuin keisari ja perintöruhtinas, jotka viipyivät kahteen asti iltapäivällä ja menivät sen jälkeen tutustumaan venäläiseen kimnaasiin ja sotasairaalaan.⁴⁵⁷

Illalla palatsissa järjestettävät juhlapäivälliset alkoivat puoli kuudelta. Niille oli kutsuttu noin sata vierasta. Päivällisten aikana lauloivat neidit Ida Basilier ja Alma Evelina Fohström sekä rouva Emma Mathilda Engdahl ja herra Oscar Bentzon-Gyllich. Varttia vaille seitsemän ylioppilaat saapuivat palatsin etupihalle ja hetken päästä juuri pöydästä noussut keisari saapui parvekkeelle ja tervehti nuorisoa. Muut keisarilliset seurasivat.

⁴⁵¹ Finlands Allmänna Tidning 19.9.1863.

⁴⁵² Suometar 22.9.1863.

⁴⁵³ Finlands Allmänna Tidning 21.9.1863.

⁴⁵⁴ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 26.4.1864. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

⁴⁵⁵ Tärkeimpiä heistä olivat kenraaliadjutantti, ministeri, kreivi Aleksandr Vladimirovitš Adlerberg, santarmipäällikkö, kenraaliadjutantti Aleksandr Lvovitš Potapov, kenraalimajuri Nikolai Vasiljevitiš Vojeikov, kenraalimajuri Aleksandr Mihailovitš Saltykov, sivusadjutantti, kreivi Adlerberg, henkilääkäri Filipp Jakolevitš Karell, keisarin kenttäkanslian everstiluutnantti Ivan Aleksandrovitš Foullon, keisarillisen hovitelegrafien päällikkö Vasili Aleksejevitiš Štošolkov, todellinen valtioneuvos Jakov Afonasjevitiš Popov, Saksan keisarin kenraaliadjutantti, kenraaliluutnantti Bernhard von Werder, ylihovitallimestari Alfred Fjodorovitš von Grot ja keisarinnan hovineiti Anna Karlovna Pillar von Pilchau.

⁴⁵⁶ Uusi Suometar 14.7.1876; Finlands Allmänna Tidning 15.7.1876.

⁴⁵⁷ Uusi Suometar 17.7.1876; Finlands Allmänna Tidning 17.7.1876.

Ensiksi laulettiin Venäjän kansallislaulu suomalaisin, sanoin ja sen jälkeen vuorossa oli Tanskan kansallislaulu. Sen aikana keisari talutti etualalle miniänsä suuriruhtinatar Maria Fjodorovnan eli Tanskan prinsessa Dagmarin, joka hymyili suloisesti. Sitten keisari käski laulaa Maamme laulun ja sen jälkeen laulettiin vielä Vaasalaisten marssi. Lopuksi keisari kiitti sanomalla ruotsiksi ”Jag tackar”. Silloin ylioppilaat ja Kauppatorille kerääntynyt runsaslukuinen yleisö päästivät raikuvat hurraa-huudot. Tämän jälkeen keisarillinen seurue lähti vielä Ruotsalaiseen teatteriin.⁴⁵⁸

Sunnuntaina 16.7. keisarilliselle seurueelle toimitettiin aamulla jumalanpalvelus palatsin kirkossa ja yhden aikaan iltapäivällä ohjelmassa oli siirtyminen höyrylaiva Aleksandrialla Viaporin linnoitukseen. Seurue palasi Helsinkiin neljän aikaan iltapäivällä. Kenraalikuvernööri kreivi Nikolai Vladimirovitš Adlerberg järjesti illalla tanssiaisat talossaan Eteläesplanadi 6:ssa.⁴⁵⁹

Maanantaina 17.7. keisari matkusti aamulla junalla Parolaan tutustumaan sotilasleiriin ja vastaanottamaan paraatia. Takaisin Helsinkiin saavuttiin viiden aikaan iltapäivällä. Päivällä keisarinna oli käynyt tutustumassa uudestaan taide- ja teollisuusnäyttelyyn. Illalla keisarin seurue osallistui Helsingin kaupunginvaltuutettujen järjestämään kansanjuhlaan Töölönlahden rannalla. Töölönlahdelta lähdettiin ennen yhdeksää, ja kymmenen aikaan keisaripari astui höyrylaiva *Djeržavaan*, joka lähti kohti Pietaria. Perintöruhtinas puolisoineen jäivät vielä Helsinkiin seuraavaksi päiväksi.⁴⁶⁰

Tiistaina 18.7. perintöruhtinaspari vieraili yliopistolla ja Ylioppilastalolla, senaatissa, sairaaloissa, taide- ja teollisuusnäyttelyssä sekä kaartin kasarmissa. Illalla oli ohjelmassa esitys suomalaisessa teatterissa. Perintöruhtinaspari lähti vasta yöllä *Tsarevna*-laivalla takaisin Pietariin.⁴⁶¹

Elokuussa 1876 keisarillinen palatsi oli avoinna yleisölle kolmena päivänä viikossa, mikä liittyi taide- ja teollisuusnäyttelyn ohjelmaan.⁴⁶²

Aleksanteri III:n vierailu 1885

Aleksanteri III nousi isänsä keisari Aleksanteri II:n murhan jälkeen valtaan 1881. Suomen senaatti teki 31.10.1883 esityksen, että keisari saapuisi Suomeen: kenraalikuvernööri kreivi Fjodor Logginovitš Heiden esitti Pietariin varsinaisen kutsun. Keisari ilmoitti tulewansa tarkastamaan Lappeenrannan sotajoukkoja. Matka toteutui elokuussa 1885. Se edellytti tarkkoja

turvatoimia etenkin junalla liikuttaessa. Syynä varovaisuuteen oli keisari Aleksanteri II:n kuoleman aiheuttanut pommiattentaatti Pietarissa 1881. Keisarilliseen seurueeseen kuuluivat keisarinna Maria Feodorovna, keisarin pojat perintöruhtinas Nikolai Aleksandrovitš ja suuriruhtinas Georgi Aleksandrovitš sekä keisarin veljet suuriruhtinas Aleksei Aleksandrovitš, suuriruhtinas Sergei Aleksandrovitš puolisonsa suuriruhtinatar Jelizaveta Fjodorovnan kanssa sekä suuriruhtinas Pavel Aleksandrovitš.⁴⁶³

Seurue lähti 3.8. höyrylaiva *Djeržavalla* Pietarista Viipuriin, sieltä junalla Lappeenrantaan ja edelleen Helsinkiin, minne keisarillinen juna saapui 7.8. kello seitsemän illalla. Keisarillinen seurue ajoi vaunuilla ensiksi Katajanokalle Uspenskin katedraaliin, missä pidettiin hartaushetki. Sen jälkeen keisarillinen seurue siirtyi hurraa-huutojen saattelemana viereiseen keisarilliseen palatsiin ja näyttäytyivät sen ikkunoista yleisölle. Illalla kello kymmenen aikaan keisarilliset lähtivät vielä ulos ja ajoivat pitkin juhlaaistua kaupunkia.⁴⁶⁴

Lauantaina 8.8. ohjelma alkoi aamulla keisarillisen palatsin kirkossa, missä pidettiin surujumalanpalvelus edesmenneen keisarinna Maria Aleksandrovnan kuolinpäivän muistoksi. Tilaisuudessa olivat läsnä senaattorit, viime valtiopäivien maamarsalkka ja muut puhemiehet, läänien kuvernöörit, korkeimmat virkamiehet, yliopiston rehtori August Ahlqvist, kaupunginvaltuuston edustajat ja joukko venäläisiä sotapäälliköitä. Jumalanpalveluksen jälkeen keisari otti jälleen valtaistuinsaliksi muutetussa tanssisalissa vastaan senaatin varapuheenjohtajan ja sen jälkeen muut senaattorit ja prokuraattorin. Hän kertoi olevansa erinomaisen tyytyväinen maan rahatilanteeseen ja sotaväen hyvään kuntoon. Keisari puhutteli kaikkia henkilökohtaisesti. Myös keisarinna oli läsnä tilaisuudessa ja Aurora Karamzin luovutti hänelle Helsingin naisten puolesta heidän tekemänsä koristeellisen viisiosaisen brodeeratun sermin, jonka olivat suunnitelleet taiteilijat Albert Edelfelt ja Gunnar Berndtson sekä arkkitehdit K. A. Lindberg ja Helge Rancken. Siihen oli kuvattu Suomen suuriruhtinaskunnan vaakuna ja läänien vaakunat.⁴⁶⁵ Keisarinna kiitti lahjasta ja kertoi vevänsä sen Venäjälle. Kenraalikuvernöörin rouva kreivitär Jelizaveta Nikolajevna Heiden esitteli tämän jälkeen luovutuksessa mukana olleet naiset keisarinnalle, joka hymyili ystävällisesti ja puhutteli heitä jokaista erikseen. Tilaisuuden päätyttyä keisarilliset menivät aamiaiselle.⁴⁶⁶

⁴⁵⁸ Uusi Suometar 17.7.1876; Finlands Allmänna Tidning 17.7.1876.

⁴⁵⁹ Uusi Suometar 17.7.1876; Finlands Allmänna Tidning 17.7.1876.

⁴⁶⁰ Hämäläinen 29.7.1876.

⁴⁶¹ Turpeinen 2004, 51.

⁴⁶² Uusi Suometar 26.7.1876.

⁴⁶³ Turpeinen 2004, 90.

⁴⁶⁴ Uusi Suometar 8.8.1885.

⁴⁶⁵ Suomen valtio osti sermin Neuvostoliitosta takaisin Suomeen 1931 ja nykyisin se kuuluu nykyisin Suomen kansallismuseon kokoelmiin. KM 32082.

⁴⁶⁶ Uusi Suometar 10.8.1885.

Samaan aikaan aamupäivällä perintöruhtinas Nikolai Aleksandrovitš ja suuriruhtinas Georgi Aleksandrovitš kävivät ajelulla kaupungilla ja suuriruhtinas Sergei Aleksandrovitš puolisoineen Ritarihuoneella taidenäyttelyssä. Iltpäivällä kello kaksi keisaripari astui ulos palatsista ja käveli rantaan *Alexandria*-huvialukselle, joka vei heidät Viaporiin. Kello kahdeksalta illalla keisarilliset siirtyivät yliopiston juhlasaliin kuuntelemaan ylioppilaitten kuoron konserttia, joka kesti puoli kymmeneen.⁴⁶⁷

Sunnuntaina 9.8. keisari lähti ensin aamulla höyrylaiva *Alexandrialla* tarkastamaan kaupungin ulkosataman sotalaivoja ja palasi kaupunkiin puoli kahdelta iltpäivällä. Sen jälkeen keisarillinen seurue siirtyi Ritarihuoneelle katsomaan Suurta suomalaista taidenäyttelyä, johon oli koottu aikakauden parasta suomalaista taidetta. Keisari osti näyttelystä Helsingin keisarilliseen palatsiin sijoitettavaksi Hjalmar Munsterhjelman maalauksen *Ensilumi* (L 157). Jo kymmentä yli kolme seurue siirtyi Hypoteekkiyhdistyksen taloon käsityönäyttelyyn. Sieltä siirryttiin edelleen tutustumiskäynneille Suomen pankkiin, yliopiston patologian laitokselle Fabianinkatu 35:een, Uudenmaan pataljoonan upseerien klubille ja kasarmille Kruununhakaan. Kello viideltä oli vuorossa Nikolain kirkko. Kaivopuistossa tutustuttiin synnytyslaitokseen ja vapaapalokunnan harjoituksiin.

Seurue palasi takaisin palatsiin kello puoli kuusi. Päivälliset alkoivat siellä kuudelta. Niille oli kutsuttu puolisoineen kaikki senaatin jäsenet, hovioikeuden presidentit, hiippakuntien piispat, entinen maamarsalkka, läänien kuvernöörit, suomalaiset hovin virkamiehet, korkeimmat sotapäälliköt, oikeuspormestari, kaupunginvaltuuston puheenjohtaja ja muita tärkeitä helsinkiläisiä. Vanhan tavan mukaan ylioppilaat tulivat palatsin pihalle laulamaan kello kahdeksan jälkeen. Keisarillinen seurue asettui palatsin parvekkeelle kuuntelemaan lauluesitystä. Ensimmäisenä laulettiin *Keisarihymni* ja sen jälkeen *Kung Kristian*, *Maamme*, *Mun muistuu mieleheni nyt ja Vaasan marssi*. Päivällisten jälkeen kello yhdeltätoista keisarillinen seurue lähti kenraalikuvernöörin taloon tanssiaisiin, mistä he palasivat takaisin palatsiin vasta kahden jälkeen yöllä.⁴⁶⁸

Maanantai 10. elokuuta oli vierailun viimeinen päivä Helsingissä. Keisaripari aloitti päivän ohjelman kello puoli kahdeltatoista Diakonissalaitokselta Katajanokalta. Pikaisen palatsissa käynnin jälkeen keisaripari lähti puoli kahdelta Pohjoisesplanadia pitkin kohti venäläistä kimnaasia, johon he seuraavaksi tutustuivat. Sen jälkeen olivat vuorossa suomalaisten sotilaiden sairaala sekä uusi ja vanha klinikka. Päivän sotilas-

kohteina olivat Suomen kaartin pataljoonan kasarmi ja Kampissa sijainnut venäläinen kasarmi. Keisarillinen höyrylaiva *Djeržava* saapui Helsinkiin etuajassa ja keisari halusi aikaistaa lähtöä, joka tapahtui noin viiden aikaan arvohenkilöiden ja suuren väkijoukon ja saattamana.⁴⁶⁹

Ruhtinaalliset häät 1897

Ilmaisesti ainoat keisarillisen palatsin kirkossa pidetyt häät olivat 30.4.1897, jolloin siellä vihittiin Aurora Karamzinin lapsenlapsi ruhtinatar Maria Pavlovna Demidova ja Pietarin keisarillisessa hovissa palvelut ruhtinas Semjon Semjonovitš Abamalek-Lazarev. Vihkimisen jälkeen siirryttiin päivällisille Karamzinin omistamaan Hakasalmen huvilaan. Häissä oli läsnä neljä suuriruhtinasta, joista kaksi oli majoittunut keisarilliseen palatsiin ja kaksi kenraalikuvernöörin taloon.⁴⁷⁰

Suuriruhtinas Vladimir Aleksandrovitšin vierailu 1899

Suuriruhtinas Vladimir Aleksandrovitš oli saanut tehtäväkseen veljenpojaltaan keisari Nikoi II:lta tarkastaa Suomessa olevia sotajoukkoja. Hän saapui Helsinkiin Perkjärven, Viipurin ja Lappeenrannan kautta 16.6.1899 ja majoittui keisarilliseen palatsiin. Sieltä käsin hän kävi tutustumassa muun muassa Viaporin linnoitukseen. Matka jatkui Helsingistä Hämeenlinnaan 18.6.1899 ja sieltä edelleen Turkuun, Tampereelle ja Vaasaan, josta hän matkusti laivalla Skandinavian niemimaan ympäri Murmanskiin. Hän poikkesi matkalla Ruotsissa ja Norjassa.⁴⁷¹

Suuriruhtinas Vladimir Aleksandrovitšin poika suuriruhtinas Kirill Vladimirovitš saapui 12.8.1899 Tallinasta Helsinkiin *Vojevoda*-laivalla ja lähti seuraavana päivänä Pietariin. Ei kuitenkaan ole tietoa, kävikö hän tuolloin keisarillisessa palatsissa ja missä hän yöpyi.⁴⁷²

Keisarillisen palatsin käyttö ja merkitys

Palatsi oli kaiken kaikkiaan varsin vähäisessä käytössä. Keisari kävi palatsissa vuosina 1854–1885 kuusi kertaa ja kerran vuonna 1915, jolloin palatsi toimi sotasairaalana. Muita keisariperheen jäseniä vieraili palatsissa

⁴⁶⁷ Uusi Suometar 10.8.1885.

⁴⁶⁸ Uusi Suometar 10.8.1885.

⁴⁶⁹ Uusi Suometar 11.8.1885.

⁴⁷⁰ Uusi Suometar 7.5.1897.

⁴⁷¹ Neovius, 1900, 71; Uusi Suometar 23.6.1899; Carl Gustaf Pihlmanin lasku vierailun kuluista keisarilliselle palatsille 20.6.1899. Gr 8. RakH. KA.

⁴⁷² Neovius 1900, 172.

noin kymmenen kertaa: osa vierailuista oli ainoastaan lyhyitä käyntejä laivasta käsin.⁴⁷³ Ainoa palatsissa säännöllisesti pidetty vuosittainen tapahtuma oli elokuun 30. päivänä palatsin kirkon nimikkopyhimyksen Aleksanteri Nevskin maallisten jäännösten Vladimirista Pietariin siirtämisen muistopäivän jumalanpalvelus.⁴⁷⁴ Siitä huolehti aluksi joku Helsingissä ollut siviili- tai sotilaspappi, mutta vuodesta 1873 kirkon pappina toimi Eteläesplanadi 6:ssa sijainneen kenraalikuvernoon talon kotikirkon pappi.⁴⁷⁵

Koko palatsi alkoi olla käyttökunnossa viimeistään 1845⁴⁷⁶, mutta silti kesti vuoteen 1851 ennen kuin ensimmäinen keisariperheen jäsenen vierailu toteutui perintöruhtinas Aleksandr Aleksandrovitšin (myöhempi keisari Aleksanteri II) tullessa Helsinkiin. Samalla vuosikymmenellä käyttö oli Krimin sodan takia ahkeraa, ja itse keisari Nikolai I saapui Helsinkiin 1854 ensimmäistä kertaa vuoden 1833 jälkeen. Tämä oli hänen ainoa käyntinsä palatsissa ja viimeinen vierailunsa Suomessa, sillä hän kuoli jo seuraavana vuonna. Matka ei toteutunut pelkästä yleisestä kiinnostuksesta valtakunnan tätä kolkkaa kohtaan, vaan kiristyvän poliittisen tilanteen vuoksi: koska edellisenä vuonna puhjennut Krimin sota uhkasi levitä myös Itämerelle, mistä keisari oli huolissaan. Pian uhka toteutui ja ankaria sotatoimia käytiin Suomen saaristoissa ja rannikoilla vuosina 1854–1855. Nikolai I ei selvästikään pitänyt Helsingin keisarillista palatsia kovinakaan tärkeänä hankkeena. Siitä kertoo jo se, ettei hän vuonna 1837 kokenut tarpeellisenä rakentaa palatsiksi kokonaista uudisrakennusta, vaan tyytyi säästösyistä entisen kauppiastalon muokkaamiseen ja laajentamiseen.

Sitä vastoin seuraava keisari Aleksanteri II vieraili Helsingissä useammin, kaksi kertaa perintöruhtinaana vuosina 1842 ja 1851 sekä keisarina ollessaan 1856, kahteen otteeseen vuonna 1863 ja viimeisen kerran 1876. Hänen aikanaan palatsi sai suurimman osan taideteoksistaan ja sen sisustusta kohennettiin muun muassa juhlasalien uusilla valaisimilla ja suuren ruokasalin isolla tuolisarjalla. Aleksanteri II:n aikaan sijoituu myös palatsin historian merkittävin tapahtuma Suomen suuriruhtinaskunnan aikana, vuoden 1863 valtiopäivät, joita hän oli itse avaamassa. Aleksanteri II suhtautui Suomeen ja suomalaisiin hyvin myönteisesti ja halusi tukea valtakunnan kolkan erityisasemaa.

Valtiopäivillä oli suuri merkitys Suomen suuriruhtinaskunnan autonomian kehityksen kannalta. Edellisistä valtiopäivistä oli ehtinyt kulua 54 vuotta, mutta nyt niitä alettiin pitää säännöllisesti kolmen–viiden vuoden välein.

Aleksanteri III vieraili palatsissa muutamia kertoja nuoruudessaan, mutta hänen ainoa vierailunsa keisarinapahtumien elokuussa 1885. Hän ei ollut isänsä tavoin suuri Suomen ystävä. Keisari viihtyi parhaiten eristäytyneenä Hatsinan palatsissa Pietarin eteläpuolella ja vietti siellä perheineen suhteellisen vaatimatonta elämää. Melko askeettinen Hatsina valikoitui asuinpaikaksi turvallisuussyistä, koska alue oli helposti vartioitavissa. Se oli tuohon aikaan tärkeä näkökohta, koska edellinen keisari Aleksanteri II kuoli pommiattentatissa 1881 ja saman toistumista pelättiin. Aleksanteri III ei pitänyt koreilusta ja vierasti matkoihin liittyviä näyttäviä seremonioita ja juhlavalaistuksia. Hänen aikanaan Helsingin keisarilliseen palatsiin hankittiin muutamia suhteellisen merkittäviä taideteoksia, mutta sisustukseen ei tehty juurikaan uudistuksia. Aleksanteri III jäädyn myös hankkeet palatsin laajentamisesta, koska palatsin käyttö oli vähäistä ja hän pyrki karsimaan hovin menoja.⁴⁷⁷ Tosin hänen aikanaan 1880-luvulla Suomeen perustettiin Lappeenrannan keisarillinen residenssi laajentamalla vanhaa kaupunkitaloa ja rakennettiin Langinkosken keisarillinen kalamaja, joissa keisari viihtyi hyvin. Ne olivat kuitenkin mitta-kaavaltaan vaatimattomia puurakennuksia, verrattuna palatsin suurellisiin laajennussuunnitelmiin.⁴⁷⁸

Perintö- ja suuriruhtinaiden vierailujen aikana ohjelma ja seremoniat ovat olleet varsin samankaltaisia kuin keisarin vierailujen yhteydessä. Yleensä niihin sisältyivät vastaanotot ja päivälliset palatsissa sekä paljon kiertokäyntejä ja tutustumisia kaupungin eri kohteisiin. Palatsi oli keisarillisten vierailujen aikana nimenomaan tukikohta, jossa ei paljon ehditty viettää ohjelmattomia aikaa ja muutenkin suurin osa melko lyhyiden vierailujen ajasta kului palatsin ulkopuolella. Palatsilla ei ollut varsinaista kodin luonnetta vaan siellä oleskelu muistutti enemmän vierailua, vaikka kyseessä olikin Venäjän valtakuntaan kuuluvan suuriruhtinaskunnan keisarillinen palatsi. Keisari otti palatsin juhlasaleissa vastaan vieraita ja lähetystöjä sekä järjesti niissä päivällisiä. Palatsin kirkko on myös ollut säännöllisesti käytössä vierailujen aikana. Sen sijaan ei ole tietoa kuinka paljon palatsin asuintilojen huoneissa oleskeltiin lukuun ottamatta makuuhuoneita. Vierailuista kertovien kuvausten perusteella keisarilla lieene tuskin ollut aikaa olla työhuoneessaan. Förmaakit ja kabinetit

⁴⁷³ Vertailuna voidaan todeta, että Bernadottet kävivät 1800-luvulla lähes vuosittain tuolloin Ruotsille kuuluneen Norjan pääkaupungissa Kristianissa (nykyisin Oslo) sijaitsevassa kuninkaanlinnassa. Norja oli tietysti suhteessa tärkeämpi osa Ruotsin valtakuntaa kuin Suomi Venäjän valtakuntaa. Kavli 1973, 31.

⁴⁷⁴ Lehtonen & Kinkki & Rovio 1984, 12.

⁴⁷⁵ Koukkunen & Karanko 1977, 67.

⁴⁷⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA.

⁴⁷⁷ Blomstedt 1992, 43–44; Cowless 1972, 221.

⁴⁷⁸ Backström 2009, 20–24; Relas 2010, 117–120.

ovat olleet sellaisia tiloja, joissa on saatettu viettää aikaa ja niihin on voitu kattaa esimerkiksi aamiaisia.

Poikkeuksellisia tapahtumia palatsin historian aikana on ollut siellä 1897 vietetyt ruhtinatar Maria Pavlovna Demidovan ja ruhtinas Semjon Semjonovitš Abamalek-Lazarevin häät. Tilaisuuden mahdollisti vihkiparin korkea status keisarillisessa hovissa.

Palatsi ei kuitenkaan täysin uinunut keisarillisten vierailujen välillä. Siellä järjestettiin vuosien 1863–1864 jälkeenkin säätyvaltiopäivien avajais- ja päättäjäistilaisuuksia illallisineen keskimäärin kolmen vuoden välein aina vuoteen 1906.⁴⁷⁹ Suomeen perustettiin yksikamarinen eduskunta 1907. Valtiopäivät pidettiin siitä lähtien joka vuosi. Seremoniat toistuiivat aina Venäjän vallan ajan loppuun asti suunnilleen vuosien 1863–1864 valtiopäivien kaavan mukaisesti, vaikka keisari ei ollut niillä enää kertaakaan läsnä. Valtaistuin tuotiin aina avajaisiin viereisestä korttelista Senaatista, jonka istuntosalin päässä se normaalisti sijaitsi. Valtaistuin symboloi tilaisuudessa keisarinvaltaa ja valtaistuinpuhe luettiin sen viereltä. Vuoteen 1906 saakka avajaiset pidettiin palatsin tanssisalissa, mutta sen jälkeen ne siirtyivät pidettäväksi 1907 valmistuneeseen Jac. Ahrenbergin suunnittelemaan valtaistuinsaliin.

Toisinaan palatsissa asui väliaikaisesti korkeita virkamiehiä. Esimerkiksi kun Helsingin komendantintaloa, joka sijaitsi osoitteessa Fabianinkatu 19 – Pohjoinen Makasiinikatu 5, korjattiin vuosina 1907–1909, kenraalikuvernöörin apulainen kenraali Nikolai Nikolajevitš Šipov asui perheineen väliaikaisessa huoneistossa palatsissa vuosina 1907–1908. Sen jälkeen palatsiin muutti viran uusi haltija Frans

Albert Aleksandrovitš Seyn. Tosin hän oli tyytymätön parinkymmenen huoneen huoneistoonsa, koska hän oli ollessaan Grodnon kuvernöörinä Puolassa tottunut isompaan virka-asuntoon: kahdensadan huoneen palatsiin.⁴⁸⁰ Komendantintalon korjauksen valmistuttua alkuvuodesta 1909 Seyn ei kuitenkaan halunnut lähteä palatsista vielä vaatimattomampaan rakennukseen, vaan lykkäsi pitkään muuttoa milloin minkäkin syyn vuoksi.⁴⁸¹ Ylennyttyään kenraalikuvernööriksi myöhemmin samana vuonna hän muutti kenraalikuvernöörintaloon Eteläesplanadi 6:een.⁴⁸²

Keisarillinen palatsi ei ollut täysin suljettu yleisöltäkään, koska siellä järjestettiin kiertokäyntejä elokuussa 1876 suuren taide- ja teollisuusnäyttelyn aikana.⁴⁸³ Tämä on ilmeisesti ollut varsin poikkeuksellista ja tyyppillistä nimenomaan Aleksanteri II:n ajan vapaamielisyyspolitiikalle. Oletettavasti asenteet tällaisia kiertokäyntejä kohtaan kiristyi Aleksanteri II:n murhan jälkeen 1881, eikä yleisön pääsystä palatsiin ole myöhemmältä ajalta tietoja ennen vuotta 1911.⁴⁸⁴ Pietarin Talvipalatsiin yleisö pääsi myös ainakin 1910-luvulla.⁴⁸⁵ Kauppatorin reunassa seisoessaan keisarillinen palatsi muistutti suomalaisia keisarin olemassaolosta ja hänen vallastaan Suomessa.

⁴⁷⁹ Säätyvaltiopäivät pidettiin vuosina 1867, 1872, 1877, 1882, 1885, 1888, 1891, 1894, 1897, 1899, 1900, 1904–1905 ja 1906.

⁴⁸⁰ Blomstedt 1992, 47–49.

⁴⁸¹ Kymilaakso 23.1.1909.

⁴⁸² Blomstedt 1992, 47–49.

⁴⁸³ Uusi Suometar 26.7.1876.

⁴⁸⁴ Vertailuna voidaan todeta, että yleisö pääsi vuodesta 1794 lähtien säännöllisesti Tukholman kuninkaanlinnaan katsomaan taidekoelmia. Widén 2008, 80; Suomen matkailijayhdistyksen vuosikirja 1911, 68.

⁴⁸⁵ Trast 1913, 46, 57.

3. MUUTOSVAIHE 1914–1919

Vuonna 1914 syttynyt ensimmäinen maailmansota ei aluksi juuri vaikuttanut Suomeen, ensimmäisenä se heijastui tänne lähinnä inflaation muodossa. Valveutunut ylioppilasnuoriso kuitenkin katsoi tilanteen antavan Suomelle mahdollisuuden jopa itsenäistymiseen. Suomalaisia alettiin värvätä salaa jääkärikoulutukseen Saksaan. Heitä lähti sinne lähes kaksi tuhatta. Sota heikensi Venäjän keisari Nikolai II:n sisäpoliittista asemaa, ja lopulta maaliskuussa 1917 tapahtui vallankumous. Suomalaiset käyttivät sekasortoista tilannetta hyväkseen, ja Pehr Evind Svinhufvudin johtama itsenäisyysenaatti sai bolševikkien johtaja Vladimir Iljitš Leniniltä Suomelle itsenäisyyden 6.12.1917. Edessä oli kuitenkin pahoja ongelmia: oikeiston eli valkoisten ja vasemmiston eli punaisten välinen valtataistelu. Se puhkesi helmikuussa 1918 sisällissodaksi. Tilanne oli erilainen kuin Venäjällä, koska Suomessa talonpojat olivat itsenäisiä ja omistavaa luokkaa toisin kuin venäläiset maaorjat. Työväenliikkeen ajama sosialismi ei saanut Suomessa yhtä suurta valtaa kuin Venäjällä. Ankaran sodan ratkaisi valkoisen puolen avuksi Saksasta saapuneet jääkärit. Valkoisten voitonmarssi kenraali Carl Gustaf Emil Mannerheimin johdolla Helsinkiin tapahtui 16.5.1918. Sen jälkeen oli ratkaistava suuri kysymys tehdäänkö Suomesta monarkia vai tasavalta. Lopulta tilanne kääntyi tasavaltalaisten eduksi, kun Saksasta kuninkaaksi pyydetty Hessenin prinssi Friedrich Karl kieltäytyi tehtävästä Saksan hävittyä ensimmäisen maailmansodan syksyllä 1918. Valtionhoitajana toimi 1918 Svinhufvud ja vuoden 1919 alkupuolelta heinäkuuhun 1919 Mannerheim, joka hävisi silloin presidentin vaalit korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergille.⁴⁸⁶

Vuonna 1917 tapahtuneiden Venäjän vallankumouksen ja Suomen itsenäistymisen ympärillä olevat vuodet muodostavat siirtymäkauden Linnan historiassa. Oikeastaan rakennuksen rooli keisarillisena palatsina päättyi jo ensimmäisen maailmansodan alussa, jolloin siitä tehtiin sotasairaala. Myös vallankumouksen jälkeiset vuodet olivat monella tavalla varsin sekavia, kunnes tilanne pääsi vakiintumaan kesällä 1919, jolloin rakennuksesta alettiin muokata itsenäisen Suomen Presidentinlinnaa.

Sotasairaala 1914–1917

Ensimmäisen maailmansodan vuoksi Helsingin keisarillinen palatsi piti muuttaa sotasairaalaksi: Venäjä osallistui sotaan vanhanaikaisin menetelmin suurella joukolla sotilaita toisin kuin moderniin sotatekniikkaan siirtyneet Länsi-Euroopan maat. Miestappiot nousivat heti suuriksi. Sairaalat täyttyivät kaikkialla haavoittuneista. Sen takia sodan keskipisteestä syrjässä olleeseen Suomeen siirrettiin taistelukentiltä haavoittuneita hoidettavaksi jopa tuhansien kilometrien päästä.⁴⁸⁷

Yrjö Blomstedtin tulkinnan mukaan Suomen senaatin talousosasto, jossa oli useita venäläismielisiä, halusi osoittaa keisarikunnalle lojaalisuuttaan perustamalla sotasairaaloita, osittain sen vuoksi, että Suomesta oli lähtenyt salaa ylioppilasnuorisoa vihollismaa Saksaan opiskelemaan jääkäreiksi. Sotilassairaalan perustamisasiaan vaikutti keskeisesti myös kenraalikuvernööri, kenraaliluutnantti Frans Albert Seyn, jolla oli voimakas panslavistinen kutsumus. Kaikkiaan Suomeen suunniteltiin 5000–6000 vuodepaikkaa. Päätös väliaikaisista sotasairaaloista tehtiin 8.10.1914: vuodepaikkoja oli yhteensä vain noin 600–700 viidessä väliaikaisessa sotasairaalassa, jotka kaikki tulivat Helsingin keskustaan.⁴⁸⁸

Palatsista sotasairaalaksi 1914

Keisarillisesta palatsista tehtiin joulukuussa 1914 Helsingin sotasairaala numero I. Se oli omistettu Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen keisarinna Aleksandra Feodorovnalles, jonka suojeluksessa sairaala toimi. Venäläisissä papereissa rakennus tunnettiin myös nimellä Marian palatsi, viereisen Mariankadun mukaan. Yli 200 vuodepaikkaa tiesi palatsiin melkoista muutosta, tulihan sen käyttötarkoitus aivan toisenlaiseksi. Julkisivuunsa palatsi sai ison uudesta väliaikaisesta tehtävästä kertovan kyltin.⁴⁸⁹ Ei ole tarkkaa tietoa, mitkä tilat muutettiin sairaalakäyttöön, mutta valokuvien mukaan ainakin tanssisali, Suuri ruokasali ja valtaistuinsali olivat täynnä sairaalasänkyjä, kun taas pohjakerroksessa oli leikkaussali.⁴⁹⁰ Palatsin kirkko oli historiansa ahkerimmassa käytössä sotasairaalan aikana.⁴⁹¹

Helsingin yliopiston lääketieteen professori ja Diakonissalaitoksen ylilääkäri Gabriel von Bonsdorff nimitettiin sivutoimisesti sotasairaalan ylilääkäriksi,

⁴⁸⁷ Blomstedt 1992, 49.

⁴⁸⁸ Blomstedt 1992, 49.

⁴⁸⁹ Helsingin kaiku 1915, 302.

⁴⁹⁰ Blomstedt 1992, 49–50; Halén 2007, 6; Sotasairaalakuvat Linnasta. Kuvakokoelmat. MV.

⁴⁹¹ Koukkunen & Karanko 1977, 67.

⁴⁸⁶ Jutikkala & Pirinen 1999, 342–361; Virrankoski 2002, 698–707.

mutta hän toimi tehtävässä vain runsaat puoli vuotta. Hänen seuraajansa olivat venäläisiä lääkäreitä. Kenraalikuvernöörin rouva Sofia Ivanovna Seyn vastasi palatsin huollosta. Hoitokomiteaan kuului muitakin Helsingin arvokkaita venäläisiä naisia. Heidän tehtävänään oli huolehtia potilaiden viihtyvyydestä ja raportoida mielialoista Pietariin. Hoitohenkilökunta oli luonnollisesti pääosin venäläistä, hallintotehtävissä oli useita suomalaisia.⁴⁹²

Jostain syystä Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Vasili Aleksandrovitš Barmin teki palatsista tarkat piirustussarjat sotasairaala-aikana 1915.⁴⁹³ On mahdollista, että ne haluttiin saada kokonaisuutena ajan tasalle juuri sodan takia.

Keisari Nikolai II:n vierailu sotasairaalassa 1915

Venäjän keisari ja Suomen suuriruhtinas Nikolai II seurueineen lähti illalla 9.3.1915 keisarillisella junalla Traskoje Selosta Pietarin läheltä kohti Helsinkiä.⁴⁹⁴ Juna oli perillä Helsingin rautatieasemalla 10.3. aamulla kello 8.40. Asemalaiturilla meriupseerin univormuun pukeutunutta keisaria oli vastaanottamassa Suomen kenraalikuvernööri Frans Albert Aleksandrovitš Seyn ja Uudenmaan läänin kuvernööri Bernhard Otto Widnäs, Venäjän meriministeri Ivan Konstantinovitš Grigorovitš ja sisäministerin apulainen kenraaliluutnantti Vladimir Fjodorovitš Džunkovski sekä kamariherrat kreivi Georg Berg ja senaatin talousosaston varapuheenjohtaja Mihail Mihailovitš Borovitšinov. Paikalla oli sotilaspäällystöä,⁴⁹⁵ Helsingin linnoituksista koottu kunniakomppania ja sotilassoittokunta. Keisarille esiteltiin vielä asemahallissa joukko tärkeitä suomalaisia virkamiehiä ja muita henkilöitä⁴⁹⁶, minkä jälkeen hän siirtyi rautatieasemalta Uspenskin katedraaliin ja edel-

leen Nikolainkirkkoon.⁴⁹⁷ Noin kello 11 keisari lähti sieltä autolla jäätietä pitkin Viaporin linnoitukseen ja sotalaivojen luokse. Keisari palasi junavaunuunsa lounaalle kello 12.40, jonka jälkeen hän lähti autolla tutustumaan Helsingin ympäristön linnoituksiin.⁴⁹⁸

Keisari palasi Pitkäsiltä myöten takaisin kaupunkiin noin kello 17. Kohteena oli nyt sotasairaalaksi muutettu keisarillinen palatsi. Vestibyyliässä keisaria oli vastaanottamassa senaatin sotilassairaala-asioista vastaavan komitean edustajat senaatin talousosaston varapuheenjohtaja Borovitšinov johdolla sekä sairaalan huollosta vastaava kenraalikuvernöörinrouva Sofia Ivanovna Seyn ja ylihoitajatar Helena Leontjevna Lepko. Esittelyn jälkeen seurue siirtyi teelle toiseen kerrokseen, mahdollisesti keisarinna Suureen förmäkiin. Sitten oli vuorossa kierros sairaalan saleissa, joissa keisari puhutteli kaikkein pahimmin haavoittuneita ja jakoi kunniamerkkejä. Eräässä huoneessa keisarille esiteltiin myös venäläisen Punaisen Ristin suomalainen piirihallituksen ja suomalainen sairaiden ja haavoittuneiden sotilaiden hoitoyhdistyksen edustajat. Lopuksi keisari seurueineen valokuvattiin sairaalasaliksi muutetussa valtaistuinsalissa ja hän kirjoitti vielä nimensä sotasairaalan arvovieraiden vieraskirjaan (kuva 59).⁴⁹⁹ Vierailun yhteydessä keisari luovutti kiitokseksi hovifuriiri Johan Alfred Forsströmille kultaisen taskukellon, liinavaatevaraston hoitaja *oldfröken* Erika Gustafssonille kultakellon vitjoineen ja vanhemmalle hovilakeija Karl Evert Engströmille hopeisen taskukellon.⁵⁰⁰ Tämä oli ensimmäinen ja ainoa kerta kun Nikolai II kävi keisarina ollessaan rakennuksessa. Se oli myös viimeinen kerta kun Venäjän keisari, Suomen suuriruhtinas kävi siellä.

Keisari kävi alkuillasta tutustumassa myös Eteläsatamassa olleeseen sotasairaalakäyttöön muutettuun höyrylaiva *Ariadneen* sekä rautatieasemalle perustettuun suureen sotasairaalaan. Keisari nautti illallisen keisarillisessa junassa kello 20. Juna lähti Helsingistä paluumatkalle kello 21.40.⁵⁰¹

Sotasairaalakauden päättyminen 1917

Keisarillisen Suomen senaatin siviilitoimikunta lähetti 9.3.1917 palatsinhoitaja Edvard von Boehmille kenraalikuvernöörin määräyksestä salaisen kirjeen, jossa tiedusteltiin palatsissa mahdollisesti olevia hallitsijoiden

⁴⁹² Blomstedt 1992, 49–50; Halén 2007, 6.

⁴⁹³ Keisarillisen palatsin piirustukset. Ica 105:1–12. RakH II. KA.

⁴⁹⁴ Seurueeseen kuuluivat keisarin lippukapteeni, amiraali Konstantin Dmitrijevitš Nilov, ylihovimarsalkka, keisarillisen palatsin komendantti, kenraalimajuri, Vladimir Nikolajevitš Vojeikov, sotakanslian päällikkö kenraalimajuri, ruhtinas Vladimir Nikolajevitš Orlov, sivustadjuutantit kapteeni Aleksandr Aleksandrovitš von Drenteln, Vladimir Vladimirovitš Svetšin, eversti, toisen luokan kapteeni Nikolai Pavlovitš Sablin, keisarin henkikirurgi Sergei Petrovitš Fjodorov, keisarillisten junien tarkastaja, insinööri, todellinen valtioneuvos Mihail Stepanovitš Ježov ja junan komendantti, santarmieversti Boris Andrejevitch Gerardi. Uusi Suometar 11.3.1915.

⁴⁹⁵ Sotilaspäällystöä edustivat tykkivarustustusten ylipäällikkö kenraali Konstantin Petrovitš van der Vliet, Itämeren laivaston päällikkö amiraali Nikolai Ottovitš von Essen, armeijakunnanpäällikkö kenraaliluutnantti Aleksei Aleksejevitch Renin, Viaporin linnoituksen päällikkö, kenraaliluutnantti Vasili Grigorjevitch Paštšenko ja Helsingin komendantti, kenraalimajuri Aleksei Frantsevitch Lobanovski.

⁴⁹⁶ Nämä henkilöt olivat keskusvirastojen päälliköt, yliopiston rehtori Anders Donner, ulkomaisten konsultit, Helsingin kaupunginvaltuuston lähetystö, Helsingin kunnallispormestari vapaaherra Rabbe Fabian Wrede, Helsingin pitäjän lähetystö, venäläisen seurakunnan

edustajat, juutalaisen seurakunnan edustajat ja Suomen työväenliiton lähetystö.

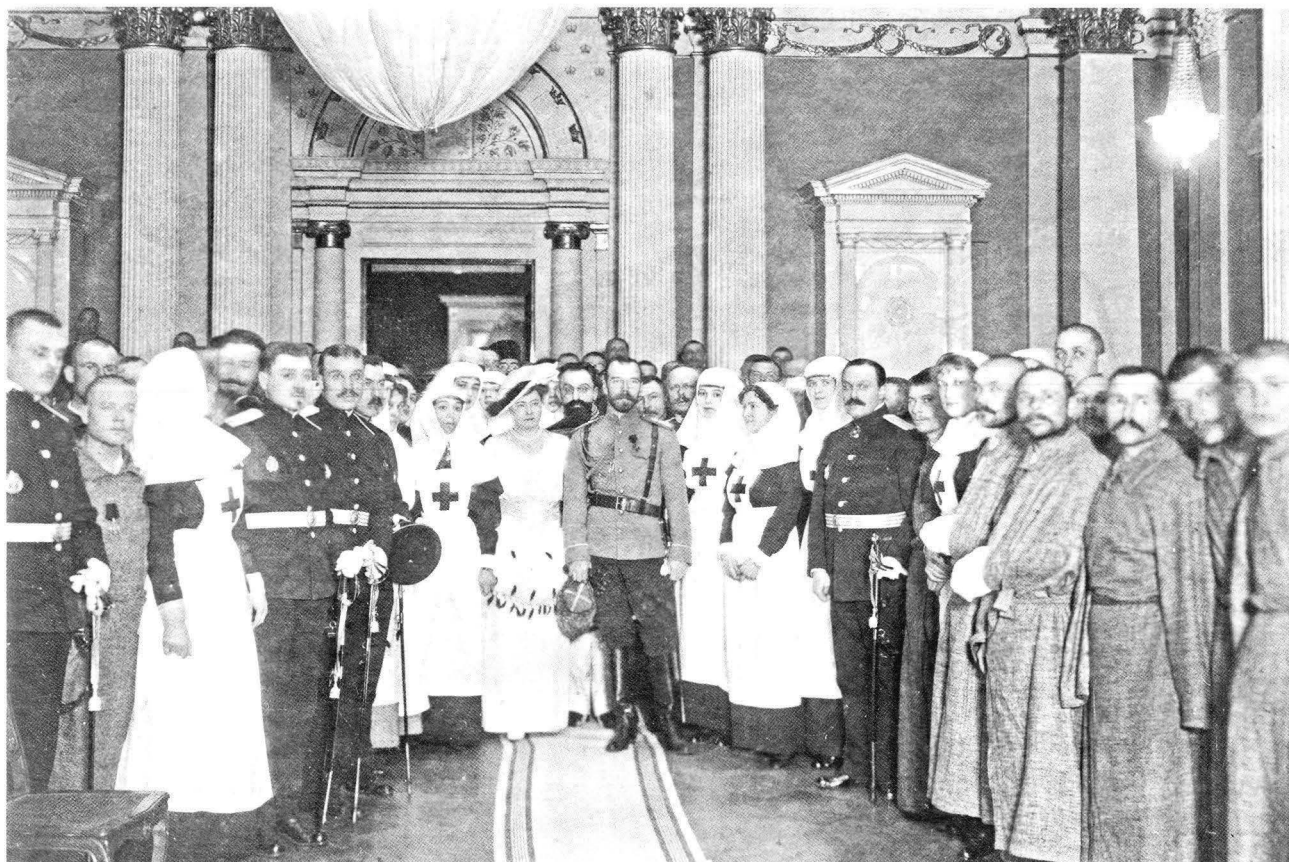
⁴⁹⁷ Uusi Suometar 11.3.1915.

⁴⁹⁸ Uusi Suometar 11.3.1915.

⁴⁹⁹ Uusi Suometar 11.3.1915.

⁵⁰⁰ Keisarillisen palatsin palveluskunnan luettelo 1910-luvulta. Ba 1. TPK:n arkisto. KA; Tillander-Godenhjelm 2005, passim.

⁵⁰¹ Uusi Suometar 11.3.1915.



59. Keisari Nikolai II (keskellä) sotasairaalaksi muutetussa keisarillisessa palatsissa 10.3.1915. Keisarin vasemmalla puolella Sofia Ivanovna Seyn ja heidän välissään Mihail Mihailovitš Borovitonov. Keisarin oikealla puolella olevan sairaanhoitajan takana näkyy kenraalikuvernööri Frans Albert Aleksandrovitš Seyn. Kuva Atelier Apollo. MV.

muotokuvia tai muita valtakunnallisesti arvokkaita esineitä, jotka olisi mahdollisesti evakuoitava Suomesta Venäjälle.⁵⁰² Kirjeeseen ei kuitenkaan ehditty reagoida nopeasti muuttuneen poliittisen tilanteen vuoksi.

Venäjän niin sanotun maaliskuun vallankumouksen jälkeen 1917 sotasairaalakausi päättyi palatsissa ja siellä olleet potilaat siirtyivät V väliaikaiseen sotasairaalaan Helsingin uudelle rautatieasemalle.⁵⁰³ Sotasairaala-aikana palatsin liinavaate- ja astiavarasto olivat kärsineet suuria vahinkoja. Kaikkein hienoimmat astiastot eivät olleet sairaalakäytössä.⁵⁰⁴

Venäläisen sotilaskomitean hallintorakennus 1917–1918

Maaliskuussa 1917 Venäjän armeija alkoi vähitellen kääntyä vallankumouksellisten puolelle ja 15.3.1917 keisari Nikolai II joutui luopumaan kruunusta armeijan ylimpien päälliköiden painostamana. Keisari yritti siirtää vallan veljelleen suuriruhtinas Mihail Aleksandrovitšille, mutta tämä kieltäytyi. Keisarivalan aika päättyi tuona päivänä Venäjällä ja Suomessa. Vallankumouksen myötä Helsingissä alkoi toimia armeijan, laivaston ja Viaporin sataman työväestön edustajien neuvosto, joka oli Helsingin ja Viaporin varuskunnan, Helsingissä talvehtivan laivaston osan ja sen telakoiden työväen yhteistyöelin. Moniin osastoihin jakautunut komitea valvoi, organisoi ja huolsi näitä kaikkia tahoja. Se tarvitsi paljon toimitiloja: keisarillinen palatsi oli komitean käyttöön sopiva rakennus. Komitean Puheenjohtaja M. Garppe anoi Suomen senaatilta tiloja rakennuksesta.⁵⁰⁵

⁵⁰² Suomen senaatin siviilitoimikunnan kirje palatsinhoitaja Edvard von Boehmille 3.9.1917. Ea 5. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁰³ Blomstedt 1992, 51.

⁵⁰⁴ Vuoden 1917 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁰⁵ Blomstedt 1992, 54–55.

Tässä yhteydessä myös palatsin hallintoa uudistettiin. Palatsinhoitaja senaattori Edvard von Boehm sai eron tehtävästään iän ja sairauden vuoksi. Senaattori ja museolalla keskeisesti vaikuttanut filosofian tohtori Julius Ailio määräsi uudeksi palatsinhoitajaksi Kansallismuseon historiallisen osaston johtajan, filosofian tohtori Juhani Rinteen.⁵⁰⁶ Tämä osaltaan kertoo siitä, että rakennus käsitettiin tuolloin museaalisesti tärkeäksi kohteeksi. Senaatti oli antanut 7.4.1917 määräyksen, jonka mukaan palatsista pitää tehdä inventaario. Sen suorittivat vuoden 1913 inventaarioon verraten 17.–27.4.1917 senaatin virkaa tekevä esittelijäsihteeri Albin Ewald Rautavaara ja senaatin taloudenhoitaja Osmo Tuorila yhdessä Juhani Rinteen kanssa.⁵⁰⁷ Viimeisen kerran Venäjän vallan aikana palatsin valtaistuinsalissa pidettiin valtiopäivien avajaiset 11.4.1917, jolloin kenraalikuvernööri Mihail Aleksandovitš Stahovitš piti puheen valtaistuinkorokkeella, jolle ei enää tuotu valtaistuinta.⁵⁰⁸

Senaatti oli antanut palatsin Venäläisen sotilaskomitean käyttöön lukuun ottamatta toisessa kerroksessa olevaa kuutta huonetta. Komitea otti kuitenkin 20.4.1917 haltuunsa koko rakennuksen välittämättä oman anomuksensa sisällöstä ja senaatin antamasta tiloja koskevasta luvasta. Inventointi oli myös vielä kesken.⁵⁰⁹ Juhani Rinne sai kuitenkin myöhemmin käyttöönsä toisen kerroksen läntisimmän huoneen eli Keltaisen makuuhuoneen, vaikka hänelle olisi alkuperäisen sopimuksen mukaan kuulunut jäädä kuusi huonetta. Hän oli siirtänyt toisen kerroksen keisarillisten huoneiden, tanssisalin, valtaistuinsalin sekä osan kolmannen kerroksen arvokkaimmista huonekaluista varastoon palatsin lounaissiiven päävahtihuoneeseen. Palatsin taidekokoelmasta oli 20.4.1917 siirretty 21 maalausta ja kaksi veistosta säilöön Ateneumin taidemuseoon sekä kolme maalausta, Suomen suuriruhtinaskunnan vaakunaa esittävä brodeeraus ja valokuva-jäljennös vuoden 1863 valtiopäivätanssiaisia esittävästä hovimaalari Mihály Zichyn maalauksesta Historialliseen museoon. Paikoilleen jäivät suuren kokonsa vuoksi Aleksandr Jegorovitš Beidemannin suurikokoinen maalaus Hankoniemen taistelusta ja ilmeisesti myös Walter Runebergin veistos *Psyche sefyyrien kantamana*.⁵¹⁰

Juhani Rinne vaikuttaa tulleen kohtalaisesti toimeen sotilaskomitean kanssa. Hän piti ainakin aluksi palatsin

vanhan henkilökunnan huolehtimassa rakennuksesta, ennen kuin sotilaskomitea sai siihen tehtävään muita henkilöitä. Asian kehittymisestä ei kuitenkaan ole tarkempaa tietoa. Sotilaskomitea maksoi sähkölaskun ja polttopuut, mutta vesilasku ja katuosuuksien ylläpito jäi palatsin hoidettavaksi. Järjestys pysyi muuten hyvänä, mutta suurempia ongelmia tuotti se, että venäläiset eivät olleet tottuneet vesiklosettien käyttöön ja ne olivat sen vuoksi yhtenäen epäkunnossa. Juhani Rinne kuitenkin huolehti siitä, että pihalle saatiin käyttöön ulkokäymälöitä, joilla ongelma saatiin ratkaistua.⁵¹¹

Sotilaskomitean ajalta olevat muutamat valokuvat eivät kerro kaoottisuudesta. Sotilaskomitealla näkyy olleen käytössään palatsin arvokkaammista huonekaluista ainakin Goottilaisen ruokasalin tuolit ja yksi valtaistuinsalin eteisen iso pöytä. Ryhmäkuvaan on otettu rekvisiitaksi myös itämainen matto.⁵¹² Senaatin määräysten mukaan sotilaskomitea ei saanut viedä huonekaluja palatsista muualle, mutta kieltoa rikottiin siirtämällä huonekaluja Albertinkatu 25:ssä olevaan huoneistoon, jossa sotilaskomitean ylimmät upseerit asuivat. Rinne vaatikin huonekaluja heti palauttaviksi takaisin palatsiin.⁵¹³

Suomen 6.12.1917 tapahtuneen itsenäistymisen jälkeen osa suomalaisista sosialisteista liittoutui entistä keisarillista palatsia tukikohtanaan pitäneen venäläisen sotilaskomitean kanssa vastustamaan Pehr Evind Svinhufvudin johtamaa senaattia. Palatsin muodollinen haltija eli toimeenpaneva komitea oli aluekomitean alainen, joka oli kaikkien Suomen työväen- ja sotamiesneuvostojen yhteistyöelin. Sillä oli tiiviit yhteydet Venäjän lokakuun vallankumouksen johtoon.⁵¹⁴

Palatsista tuli Suomen itsenäistymisjulistuksen jälkeen keskeinen porvarillisen politiikan vastustamisen pesäke, jossa suunniteltiin venäläisten emissaarien yllyttämänä kapinaa. Se toteutui tammikuun lopussa 1918. Vuoden 1918 sodan aikana palatsi oli tärkeä venäläisten sotilasjoukkojen ja suomalaisen punakaartin yhteistyön keskus. Sieltä organisoitiin myös vapaaehtoisten venäläisten osallistumista vuoden 1918 sotaan sen jälkeen, kun saksalaiset olivat painostaneet bolševikkeja olemaan puuttumatta Suomen tilanteeseen.⁵¹⁵

Punaisten valtaa kesti runsas kaksi kuukautta. Huh-tikuun alussa 1918 saksalaiset nousivat maihin Hangossa ja alkoivat edetä maitse kohti Helsinkiä. Venäläiset sotalaivat lähtivät jäänmurtajien avustamina

⁵⁰⁶ Blomstedt 1992, 54–55.

⁵⁰⁷ Palatsinhoitaja Juhani Rinteen kirje Suomen senaatin talousosaston kanslialle 10.5.1917. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁰⁸ Suomen Kuvalehti 9/1917, 77.

⁵⁰⁹ Palatsinhoitaja Juhani Rinteen kirje Suomen senaatin talousosaston kanslialle 20.4.1917. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵¹⁰ Palatsinhoitaja Juhani Rinteen kirje Suomen senaatin talousosaston kanslialle 10.5.1917. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵¹¹ Palatsinhoitaja Juhani Rinteen kirje Suomen senaatin talousosaston kanslialle 10.5.1917. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵¹² Suomen Kuvalehti 23/1917, 346.

⁵¹³ Juhani Rinteen kirje venäläiselle sotilaskomitealle 26.6.1917. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵¹⁴ Blomstedt 1992, 57.

⁵¹⁵ Blomstedt 1992, 57.

kohti Pietaria. Valkoisten joukkojen ja saksalaisten sotalaivojen tullessa Helsinkiin 13.4.1918 tilanne oli käytännössä selvä. Maajoukot tulivat pohjoisesta päin ja sotalaivat mereltä etelästä kohteenaan palatsi. Sotalaivat aloittivat tykkitulun Katajanokan molemmilta puolilta kohti palatsia, punaisten tärkeää keskusta. Kova ilmanpaine rikkoi lähes kaikki palatsin ikkunat ja Mariankadun puoleiseen julkisivuun tuli iso reikä kolmannen kerroksen kohdalle. Punaiset antautuivat, ja lyhyt, mutta kaikkein dramaattisin vaihe palatsin historiassa oli päättynyt. Loppukeväällä 1918 valkoisen armeijan esikunta toimi palatsissa ja siellä oli myös saksalaisia sotilaita. Muun muassa pesutupa oli muutettu hevostalliksi. Pian rakennus siirtyi siviilihallinnon käyttöön.⁵¹⁶

Linna ennen presidentti-instituutiota 1918–1919

Entistä keisarillista palatsia, jota kutsuttiin myös Valtiolinnaksi, alettiin korjata pian sisällissodan päättymisen jälkeen keväällä 1918. Sinne tuotiin huonekaluja myös muualta valtion tiloista, koska osa palatsin omista kalusteista oli kärsinyt vaurioita sekavien vuosien aikana.⁵¹⁷ Palatsin tilojen ja huonekalujen kuntoon saattamiseen senaatti oli antanut 30 000 markan erityismäärärahan.⁵¹⁸ Jo kesäkuussa rakennus alkoi olla siinä kunnossa, että senaatin ulkoasiaintoimikunta eli ulkoministeriö saattoi toimia siellä. Sen käyttöön oli annettu kolmas kerros, yhteensä 16 huonetta. Valtiolinnanhoitajan, joksi Juhani Rinteen virkaa silloin kutsuttiin, ja senaatin välinen tiedonkulku ei ollut hyvä. Rinne kirjelmöikin senaatille 8.6.1918 erinäisistä hallinnollisista ongelmista. Senaatti ei ollut toimittanut Rinteelle minkäänlaisia kirjallisia määräyksiä ulkoasiaintoimikunnan siirtymisestä rakennukseen ja sen oikeudesta tilojen käyttöön. Ulkoministeriön edustajat vain tulivat paikalle ja ilmoittivat asiasta suullisesti. Ministeriö halusi saada käyttöönsä tiloja myös toisesta kerroksesta mukaan lukien edustustilat, joita tuolloin korjattiin. Esimerkiksi valtaistuinsalin pukuhuone oli otettu käyttöön kysymättä lupaa. Rinne ei pitänyt tästä omavaltaisuudesta, koska pukuhuone oli välttämä-

tön valtaistuinsalin yleisen käytön kannalta.⁵¹⁹ Rinne joutui myös anomaan senaatilta lisää resursseja palatsin ylläpitoon, koska sen käyttö oli nyt jokapäiväistä toisin kuin keisarivallan aikana, jolloin se seisoj lähes jatkuvasti tyhjillään.⁵²⁰

Näihin aikoihin suureen ruokasaliin sijoitettiin arkkitehti Gustaf Strengellin johtama toimisto, joka teki suunnitelmia entisen keisarillisen palatsin sisustamisesta Suomen tulevan kuninkaan käyttöön.⁵²¹ Hessenin prinssi Friedrich Karl oli valittu Suomen kuninkaaksi eduskunnan 9.10.1918 suorittamassa vaalissa. Hanke kuitenkin kuivui kasaan muutaman kuukauden kuluessa, kun prinssi Friedrich Karl muutti mielensä Saksan hävittyä ensimmäisen maailmansodan ja ilmoitti virallisesti luopuvansa Suomen kruunusta 13.12.1918. Sisustussuunnitelmia oli ehditty tehdä varsin pitkälle, aina yksittäisten huonekalujen sijoitusta myöten. Strengellin apuna suunnittelussa oli muun muassa arkkitehti Harry Rönholm. Joitakin heidän piirtämiään keskieuropalaista tyyliä mukailevia raskaita huonekaluja oli ehditty teettää, mutta ne eivät koskaan päätyneet Lintaan. Tärkeimpiä tiloja varten Keski-Euroopasta oli tuotu suuri määrä antiikkiesineitä, joilla piti täydentää olemassa olevaa esineistöä. Antiikkiesineet päätyivät sittemmin myytäviksi niiden hankinnasta vastanneeseen Stockmannin tavarataloon.⁵²²

Kevättalvella 1919 ulkoministeriön käytössä oli kokonaan Linnan kolmas kerros ja puolet toisesta kerroksesta. Viron avustuskomitean kanslia sijaitsi toisen kerroksen suuressa ruokasalissa ja sen esihuoneessa. Valtionhoitajaksi nimitetty kenraali Carl Gustaf Emil Mannerheim ei ollut pitänyt soveliaana asettua entiseen keisarilliseen palatsiin, joten hänelle järjestettiin tilat entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadilta.⁵²³ Voidaan olettaa, että järjestelyyn oli syynä valtionhoitajan tehtävän tilapäisluonteisuus. Mannerheimin toivomuksesta valtiopäivien avajaiset pidettiin valtaistuinsalissa 28.2.1919. Tämä tuotti Rinteelle ongelmia, koska suuri osa Linnan parhaista huonekaluista oli viety Mannerheimille entiseen kenraalikuvernöörin taloon. Rinne halusi myös häätää pois Viron avustuskomitean kanslian Suuresta ruokasalista ennen tilaisuutta, ja muutenkin hän piti sopimattomana sen sijaitsemista Linnassa.⁵²⁴

⁵¹⁶ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatille 25.5.1918. Db 2. TPK:n arkisto. KA; Blomstedt 1992, 57.

⁵¹⁷ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatille 25.5.1918. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵¹⁸ Juhani Rinteen kirje Suomen valtiokonttorille 18.6.1918. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵¹⁹ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatille 8.6.1918. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵²⁰ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatille 9.9.1918. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵²¹ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatille 20.2.1919. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵²² Nikula 1992, 150–151; Kokki 2002, 60–65.

⁵²³ Stén 1919, 652–654.

⁵²⁴ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatille 20.2.1919. Db 2. TPK:n arkisto. KA, Suomen Kuvalehti 9/1919.

Juhani Rinne kävi tehtäviensä ohella läpi palatsin esineistön ja luovutti siitä osia Suomen kansallismuseolle. Luovutukseen kuului suuri määrä virkapukuja ja lippuja, astioita sekä ortodoksisen kirkon sisustus ideoista ja kirkollisine kalustoineen.⁵²⁵ Vaikka Rinne oli museoalan ammattilainen, hän ei kuitenkaan dokumentoinut kirkkoa valokuvaamalla ennen sen sisustuksen purkamista. Nähtävästi hän ei antanut sille kovinkaan suurta arvoa sen venäläisyyden vuoksi. Sen sijaan Eric Sundström otti Rinteen aikana syksyllä 1918 valokuvia muista palatsin tiloista. Kuvatut huoneet ja kuvakulmat on ilmeisesti valittu sillä perusteella, ettei suurimmaksi osaksi vielä evakossa olleiden taideteosten puuttuminen näkyisi (kuvat 23, 33 ja 41).

Valtiolinnanhoitaja Juhani Rinteen ohella palatsissa työskenteli tuolloin muun muassa hovifuriiri Johan Alfred Forsström, liinavaatevarastonhoitaja *oldfröken* Erika Gustafsson ja vanhempi hovilakeija Karl Evert Engström, jotka olivat toimineet siellä jo keisarikunnan palatsin aikana. Heidän kauttaan osa Venäjän vallan ajan traditioista siirtyi uudelle, Suomen itsenäisyyden aikakaudelle.⁵²⁶ Pieni keisarikunnan ajan muistoa kunnioittava monarkistinen yksityiskohta henkilökunnan keskuudessa oli muun muassa se, että Erika Gustafssonin Linnan pohjakerroksessa sijainneen virka-asunnon seinä oli ainakin vielä 1920-luvun alussa kauttaaltaan Venäjän keisarikunnan jäsenten kuvien peitossa.⁵²⁷

Palatsinhoitaja, sittemmin valtiolinnanhoitaja Juhani Rinne

Keväällä 1917 palatsinhoitajaksi nimetty Juhani Rinne (1872–1950) oli syntynyt maanviljelijäperheeseen Piikkiössä. Hän kävi koulunsa Turussa ja opiskeli Helsingin yliopistossa ja valmistui filosofian kandidaatiksi 1899. Rinne kiinnostui keskiajan arkeologiasta ja julkaisi väitöskirjansa *Suomen keskiaikaiset mäkikinnat I* vuonna 1914. Rinne työskenteli Muinaistieteellisessä

toimikunnassa. Hänestä tuli sen historiallisen osaston johtaja 1917 samana vuonna kuin hänet nimitettiin palatsinhoitajaksi. Suomen itsenäistymisen jälkeen 1917 virkanimike vaihtui valtiolinnanhoitajaksi. Rinne hoiti tehtävää presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergin presidenttikauden alkuvaiheisiin, vuoteen 1919 saakka.⁵²⁸

Merkittävimmän työnsä Rinne teki Turun tuomiokirkon restauroijana. Vanhaa kunnioittaen tehtyä työtä pidettiin 1920–1930-luvuilla lajissaan Itämeren piirin parhaimpana saavutuksena. Rinne sai professorin arvonimen 1932. Hän joutui 1935 kavallussyytteiden takia hankaluuksiin ja menetti virkansa. Silti hän jatkoi kuolemaansa, vuoteen 1950 saakka Turun tuomiokirkon vaiheiden tutkimusta, joissa hän sovelsi ennakkoluulottomasti asiakirja-aineiston ja itse rakennuksesta ilmenevien seikkojen yhdistämistä. Tutkimustapaa kritisoitiin aluksi, mutta lopulta se sai kannatusta.⁵²⁹

Entinen keisarikunnan palatsi edusti 1800-lukua, joka oli aika kaukana Rinteen keskeisimmästä omasta tutkimusintressistä eli keskiajasta. Saattoi olla, ettei hän vielä pystynyt täysin ymmärtämään suhteellisen uuteen palatsiin liittyviä historiallisia arvoja, mistä kertoo hänen tekemänsä dokumentoinnin vähyys. Hän ei esimerkiksi valokuvauttanut tiloja kattavasti Venäjän vallan aikaisessa asussa. Taustalla lienee ollut myös vähemmän innostunut suhtautuminen venäläiseen kulttuuriperintöön. Kirkon esineistön hän kyllä otti talteen Suomen kansallismuseoon samoin kuin edustavan otoksen palatsin vanhoja astioita ja virkapukuja. Toisaalta jollakin tasolla Rinnettä selvästi kiinnosti Linna historiallisena kohteena ja hän julkaisi *Maaailma*-lehdessä 1921 siitä lyhyen populaarin artikkelin, jota varten hän oli tehnyt arkistotutkimuksia.⁵³⁰ Rinteen oli tarkoitus laajentaa artikkelia ja tehdä Linnasta pieni kuvitettu kirja vuonna 1924, mutta aie ei koskaan toteutunut. Suomen kansallismuseon vahtimestari Edvin Holmberg oli kuitenkin ehtinyt ottaa samana vuonna kirjaa varten kattavan kuvasarjan Linnan sisätiloista.⁵³¹

⁵²⁸ Blomstedt 1992, 54–57; Gardberg 2006, 302–303.

⁵²⁹ Gardberg 2006, 302–303.

⁵³⁰ Rinne 1921, 214–223.

⁵³¹ Linnan päiväkirja 25.1.1924, 17.3.1924, 19.5.1924. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA; Tässä kirjassa Edvin Holmbergin Rinteen kirjaa varten ottamia kuvia ovat kuvat 14, 16, 48, 70–74, 76–80, 83, 85, 88, 95, 96, 99, 102, 106 ja 109.

⁵²⁵ Juhani Rinteen kirjoittama luettelo Suomen kansallismuseolle luovutetuista esineistä 23.9.1918. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵²⁶ Blomstedt 1992, 57.

⁵²⁷ Brita Lindbergin suullinen tiedonanto 28.1.2011.

4. PRESIDENTINLINNA 1919–1940

Suomesta yritettiin tehdä 1918 monarkiaa, mutta lopulta hallitusmuodoksi tuli tasavalta. Ensimmäiseksi tasavallan presidentiksi valittiin 26.7.1919 korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Kaarlo Juho Ståhlberg, joka kuului edistyspuolueeseen ja oli presidentinvaalissa keskustan ja vasemmiston ehdokkaana. Hän voitti vaalissa äänin 143–50 oikeiston ehdokkaan kenraali Carl Gustaf Emil Mannerheimin, joka oli toiminut valtionhoitajana 12.12.1918 alkaen.⁵³²

Suomessa 1910–1920-lukujen taite oli vaikeaa murrokselta niin sisä- kuin ulkopoliittisestikin. Valkoisten voittaman vuoden 1918 sisällissodan jälkihoito oli ongelmallista. Ståhlberg halusi laillisuuden tietä rakentaa yhtenäistä ja toimivaa Suomea, jossa sodan molemmat osapuolet, oikeistolaiset valkoiset ja vasemmistolaiset punaiset pystyisivät toimimaan yhdessä ja saamaan aikaan kansallisen sovinnon. Tämä ei kuitenkaan onnistunut kovin helposti, koska molemmilla ääriläidoilla oli omat pyrkimyksensä. Jyrkin oikeisto tavoitteli Suur-Suomea ja jyrkin vasemmisto puolestaan vallankumouksellista sosialismia. Aikakauteen kuuluivat heimosodat inkeriläisten ja itäkarjalaisten tukena, mutta heidän asuttamiaan alueita ei kuitenkaan saatu liitetyiksi Suomeen. Niiden sijasta Suomi sai Tarton rauhassa 1920 Petsamon ja yhteyden Jäme-
relle. Toisella puolen ruotsalaiset ja ahvenanmaalaiset ajoivat Ahvenanmaan liittämistä Ruotsiin, mutta Kansainliitto ratkaisi asian Suomen hyväksi 1921 vedoten historiallisiin ja maantieteellisiin syihin. Sisäpoliittisiin ongelmiin kuului tuohon aikaan moniin asioihin heijastunut suomenkielisten ja ruotsinkielisten välinen kieliriita. Ståhlbergin presidenttikauden tärkeimpiä saavutuksia oli Suomen perustuslain muotoileminen. Hallitusmuoto nojautui paljolti Montesquieun oppiin vallan kolmijaosta, jossa lainsäädäntövalta, tuomiovalta ja toimeenpanovalta erotettiin toisistaan, mutta valtiovalta kuului Suomen kansalle. Tärkeitä tuolloin säädettyjä lakeja olivat muun muassa topparien ja mäkitupalaisten oikeuteen lunastaa vuokra-alueensa vaikuttava laki, kieltolaki, uskonnonvapauslaki, koulu-
laki, asevelvollisuuslaki.⁵³³

Suomella oli itsenäisyyden saamisesta ja Tarton rauhasta huolimatta enemmän tai vähemmän pelkona koko maailmansotien välisen ajan Neuvostoliitto ja sen poliittiset ja sotilaalliset aiheet. Osittain pelko ja osittain Suomen vasemmiston valtapyrkimykset aiheuttivat äärioikeistolaista liikehdintää: 1920-luvun lopulla syntyi niin sanottu Lapuanliike, jolla oli oikeistodiktatuurisia tavoitteita. Hankalissa sisäpoliittisissa tunnel-

missa tasavallan presidentiksi valittiin 1925 maalaisliiton ehdokas Lauri Kristian Relander, koska häneen kohdistui vähiten vastustusta eri tahoilta. Hänellä oli vaikeuksia pitää aisoissa etenkin Lapuanliikettä, joten hän kutsui 1930 pääministeriksi kokeneen kokoomuslaisen Pehr Evind Svinhufvudin, josta tuli seuraava tasavallan presidentti vuonna 1931. Lapuanliikkeen toiminta kärjistyi 1932 Mäntsälän kapinaksi, jonka Svinhufvud pystyi laukaisemaan arvovallallaan. Niihin aikoihin Suomeen heijastui myös kansainvälinen 1929 alkanut monivuotinen lama.⁵³⁴

Kokoomuslainen Svinhufvud nautti arvostusta yli puoluerajojen, mutta hän ei halunnut sosialidemokraatteja hallitukseen, mikä aiheutti sen, ettei hän päässyt enää toiselle presidenttikaudelle. Uudeksi tasavallan presidentiksi valittiin 1937 maalaisliiton ehdokas Kyösti Kallio. Hänen aikanaan Suomessa saatiin käytännössä päätökseen kielitaistelu, joka oli kärjistynyt erityisesti yliopistomaailmassa. Suomenkielinen osapuoli ei saanut kaikkia vaatimuksiaan läpi. Erilaiset sisäpoliittiset ongelmat painuivat taka-alalle 1930-luvun loppua kohden, koska maailmansodan uhka alkoi tulla vähitellen esiin Saksan ja Neuvostoliiton sotilaallisessa käyttäytymisessä.

Toinen maailmansota syttyi syksyllä 1939 Saksan hyökättyä Puolaan. Sota levisi pian muuallekin Eurooppaan Saksan ja Neuvostoliiton laajenemispyrkimysten vuoksi. Suomi joutui siihen mukaan Neuvostoliiton 30.11.1939 tapahtuneen hyökkäyksen jälkeen, jolloin syttyi ankarissa olosuhteissa käyty Talvisota. Viimeistään se yhdisti erilaisista sisäisistä ristiriidoista kärsineen kansakunnan. Moskovassa 13.3.1940 solmitun rauhan ehtoihin kuului Suomen kaakkoisosan ja osan Lappia luovuttaminen Neuvostoliitolle sekä Hangon vuokraaminen sotilastukikohdaksi. Näiden syiden takia 11 % suomalaisista joutui jättämään kotinsa luovutetuilla alueilla. Kyösti Kallio joutui eroamaan sairauteensa vedoten tasavallan presidentin tehtävästä 19.12.1940 ja hänen seuraajakseen valittiin Risto Ryt.⁵³⁵

Keisarillisen palatsin muuttuminen Presidentinlinnaksi

Kaarlo Juho Ståhlberg muutti viiden lapsensa kanssa Linnaan pian tasavallan presidentiksi valintansa jälkeen loppukesästä 1919. Tosin sen korjaustyöt olivat vielä kesken. Museoissa kriisiaikojen yli turvassa olleet

⁵³² Jutikkala & Pirinen 1999, 362–368; Virrankoski 2002, 770–771.

⁵³³ Jutikkala & Pirinen 1999, 369–375; Virrankoski 2002, 785–792.

⁵³⁴ Jutikkala & Pirinen 1999, 376–381; Virrankoski 2002, 807–819.

⁵³⁵ Jutikkala & Pirinen 1999, 382–394; Virrankoski 2002, 807–888.

taideteokset ja valtionhoitajan käytössä ollut irtaimisto palautettiin suurimmaksi osaksi niihin aikoihin Linnnaan.⁵³⁶ Noin viisi vuotta kestäneen sekavan välivaiheen jälkeen Uusi aikakausi alkoi nyt Linnassa, kun sitä alettiin muokata presidentti-instituution keskuspaikaksi ja presidentin kodiksi. Lähteet eivät kerro, että muuta rakennusta olisi edes harkittu vaihtoehtoisena tähän käyttöön. Tässä käytössään Linna palveli yhtäjaksoisesti parikymmentä vuotta, ennen kuin se toisen maailmansodan aikana oli turvallisuussyistä ajoittain pois käytöstä, mutta. Tämä vaihe rajautuu suurimmaksi osaksi käsillä olevan tutkimuksen ulkopuolelle.

Maailmansotien välisenä aikana Linnassa ehti työkennellä ja asua neljä tasavallan presidenttiä: Kaarlo Juho Ståhlberg (1919–1925), Lauri Kristian Relander (1925–1931), Pehr Evind Svinhufvud (1931–1937) ja Kyösti Kallio (1937–1940). Tänä aikana presidentti-instituutio ehti vakiintua rakennukseen ja entinen keisarillinen palatsi opittiin tuntemaan Presidentinlinnana siinä määrin voimakkaasti, että sen aikaisempi historia alkoi hämärtyä, mikä on ymmärrettävää, koska etenkin Suomen itsenäisyyden alkuaikoina venäläisyys ei ollut kovin suuressa suosiossa. Esimerkiksi Linnan välittömässä läheisyydessä Uspenskin katedraalin kupeessa sijainnut Suomen sodan päättämisen ja Suomen Venäjään liittämisen vuonna 1809 muistoksi 1913 pystytetty Rauhan kappeli häpäistiin tervalla keväällä 1919 ja purettiin seuraavana vuonna. Rakennus koettiin sorron symboliksi: siitä tuli silmätikki suomalaismielisille. Sen purkamista kuitenkin vastustivat useat tunnetut kulttuurihenkilöt.⁵³⁷ Toisena esimerkkinä vanäläisvastaisesta mielenilmaisusta ovat nimien muutokset Helsingissä: pian itsenäistymisen jälkeen esimerkiksi Konstantininkatu muutettiin Meritullinkaduksi ja Vladimirinkatu Lönnrotinkaduksi sekä Nikolainkirkosta tuli Suurkirkko ja Keisarillisesta Aleksanterin yliopistosta Helsingin yliopisto, jonka juhlasalista siirrettiin 1930-luvulla pois Aleksanteri I:n rintakuva. Entistä keisarillista palatsia ei vanhaa tapaa soveltaen alettu nimittää Presidentinpalatsiksi vaan Presidentinlinnaksi. Osapuilleen samaa merkitystä kantavilla sanoilla on aste ero: palatsi on loistelas ja hieno, linna luo mielikuvan pelkistetystä rakennuksesta. Linna sopinee paremmin Suomalaiseen mentaliteettiin.

Rakennuksen muutos- ja laajennustyöt 1919–1938

1910–1920-lukujen taitteen muutokset

Rakennuksessa toteutettiin 1919–1920-lukujen vaiheen remontin yhteydessä myös muutamia suuria muutostöitä. Merkittävin niistä oli entisen kirkkotilan jakaminen välipohjalla kahteen osaan siten, että toiseen kerrokseen tuli kirjastohuone (tila 50, kuvat 71–72) ja kolmanteen kerrokseen presidentin yksityistiloihin kuuluva ruokasali (tila 83, kuvat 88–89). Kaikki seinämaalaukset jäivät peittoon ja kirkkotilan yläosan puolelta muotoisen ikkunan tilalle tehtiin ruokasaliin kolme lähekkäistä T-mallista ikkunaa. Samaan aikaan pienen kirjaston (tila 51) nurkkaan rakennettiin kapeat kierreportaat, jotka johtivat kolmanteen kerrokseen presidentin yksityistiloihin.⁵³⁸

Rakennuksen Mariankadun puoleinen ulkoasu muuttui entisen kirkkosalin yläosan ikkunan muokkaamisen yhteydessä. Nähtävästi ruokasaliin haluttiin saada viihtyvyyden vuoksi paljon ikkunapinta-alaa, vaikka kaksi olisi ollut kolmea ikkunaa luontevampi ratkaisu ikkuna-akseleiden symmetrian kannalta. Suurin Pohjoisesplanadin puoleiseen pääjulkisivuun tehty muutos oli parvekkeen katoksen poistaminen (kuva 60). Myös etupihan rauta-aidassa olleet kaksipäiset kotkat poistettiin.⁵³⁹ Muutosten tarkkaa ajankohtaa ei tiedetä: ne ovat tapahtuneet valokuvista päätellen 1920-luvun alkuun mennessä.

Pääportaikon hissin rakentaminen 1931

Linna sai odottaa tärkeäksi rakennukseksi ensimmäistä hissiään suhteellisen pitkään. Vuonna 1931 hissi sovittiin hieman väkinäisesti, mutta käytännöllisesti pääportaikon (tilat 11, 67 ja 95) avoimeen keskitalaan,⁵⁴⁰ jolloin portaikon arkkitehtoninen ilme muuttui ilmastavasta suljetuksi ja monet hienovaraiset yksityiskohdat rikkoutuivat (kuvat 14–15 ja 64). Esimerkiksi porrasaskelmien voluuttikaarin koristellut päät leikkautuivat pois. Hissirakennelma poikkesi rakennuksen arkkitehtuurista.

Vuoden 1938 suuri uudistus

Suomen itsenäisyyden ajan suurin uudistustyö Linnassa tapahtui rakennushallituksen yliarkkitehti

⁵³⁶ Blomstedt 1992, 58; Vuoden 1921 inventaarioluettelo, Bb 3, TPK:n arkisto. KA.

⁵³⁷ Pakarinen 1997, 130–137.

⁵³⁸ Pöyhä 2008.

⁵³⁹ Osa aidan kaksipäisistä kotkista kuuluu nykyisin Helsingin kaupunginmuseon kokoelmiin.

⁵⁴⁰ Pöyhä 2008.



60. Presidentinlinna. Postikortti 1930-luvulta. Jukka Relaksen kokoelma

Martti Välikankaan suunnitelmien mukaan 1938. Sen yhteydessä Linnaan asennettiin keskuslämmitys ja suurin osa lähes joka huonetilaan kuuluneista kaakeliuuneista purettiin. Ne jätettiin kuitenkin Peilisaliin (tila 44, aikaisemmin tanssisali), Suureen ruokasaliin ja Valtiosaliin (tila 119, aikaisemmin valtaistuinsali) sekä muutamaan sivuhuoneeseen. Koska kaakeliuunit olivat keskeinen osa kiinteää sisustusta, niiden poistaminen muutti huomattavasti tilojen luonnetta. Kolmen puretun uunin paikalle rakennettiin takat: kolmannen kerroksen työhuoneen (tila 98) nurkkaan tehtiin matala kaakelitakka (kuva 108) sekä toisen kerroksen työhuoneeseen (tila 70) ja vanhemman adjutanttin työhuoneeseen (tila 72) rakennettiin marmorikehyksiset avotakat (kuva 88).⁵⁴¹

Mariankadun puoleisen sisäänkäynnin eteistilat vaatenaulakoinen koettiin liian pieniksi Ståhlbergin kaudella aloitettujen isojen, noin 1500, vieraan kutsujen kannalta, joten viereisestä Mariankatu 4:n kiinteistön pohjakerroksesta otettiin lisätilaa kunnollista eteishallia varten (kuvat 61–62 ja 65–66). Välikangas suunnitteli uudelleen myös tilasta lähtevän portaikon, missä yhteydessä sen ja Valtiosalin eteisen välinen

seinä purettiin. Toimenpiteeseen lieene ollut syynä se, että samaan aikaan eteisen sivuseinällä olleet ikkunat muurattiin umpeen, koska niiden taakse rakennettiin varastotila ja pieni portaikko. Väliseinän paikalle rakennettiin Valtiosalin eteisen toisen pään pylväiden mallin mukaan pylväitä, joiden välistä, samoin kuin kattoon tehdystä lasikupolista, luonnonvalo pääsi portaikon ikkunoista esteettä Valtiosalin eteiseen.⁵⁴²

Sisustamisen tärkeimmät vaiheet

Entisen keisarillisen palatsin sisustaminen Presidentinlinnaksi alkoi kesällä 1919, jolloin tasavallan presidentiksi valittu Kaarlo Juho Ståhlberg muutti sinne kodistaan Tehtaankatu 4:stä, jonka hän antoi vuokralle pääosin kalustettuna.⁵⁴³ Aluksi Ståhlbergit asuivat väliaikaisesti Linnan toisessa kerroksessa, mutta korjaustöiden valmistuttua joulukuun puolessä välissä 1919 he muuttivat kolmanteen kerrokseen, josta tuli yksityiskerros. Linnan sisustamisesta huolehtivat intendentti Juhani Rinne yhdessä presidentin vanhimman

⁵⁴¹ Nikula 1992, 153–155; Pöyhä 2008.

⁵⁴² Pöyhä 2008.

⁵⁴³ Virkkunen 1978, 30.

tyttären taideopiskelija Aino Ståhlbergin (1894–1974) kanssa.⁵⁴⁴ Selma Anttila totesi kirjoituksessaan 1920:

”Linnan nuori emäntä, neiti Aino Ståhlberg, ja hänen kanssaan perheen muutkin jäsenet ja avustajat ovat onnellisesti välttäneet kaiken komeilevan loistokkuuden ja sommitelleet vanhasta ja arvokkaasta – mitä linnan entisestä kalustosta on ollut valittavana – erittäin kauniin asunnon.”⁵⁴⁵

Rakennus muuttui nyt ensimmäistä kertaa pysyväksi kodiksi sitten Heidenstrauchin ajan. Linnaan siirrettiin ja ostettiin 1920-luvun alussa melko paljon kalusteita ja vanhoja siirrettiin myös pois.⁵⁴⁶ Parina seuraavana vuosikymmenenä Linnaan ei enää tullut juurikaan huonekaluja lukuun ottamatta presidenttien henkilökohtaisia muuttokuormia.

Uusi sisustus rakentui paljolti keisarilliselta ajalta periytyneistä huonekaluista. Monet asiat muuttuivat huoneiden käyttötarkoitusten osalta, ja suuri osa tiloista sisustettiin kokonaan uudelleen. Huonekaluja siirrettiin Linnaan jonkin verran entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadi 6:sta ja Lappeenrannan keisarillisesta residenssistä. Niitä tuotiin 1920-luvun alussa myös entisestä kenraalikuvernöörin kesähuvilasta Villa Bjällbosta (nykyisin pääministerin virka-asunto Kesäranta) Helsingin Meilahdesta.⁵⁴⁷ Se oli ollut vuosina 1919–1920 tasavallan presidentti Ståhlbergin perheen käytössä kesähuvilana, mutta siirtyi Naantalin Kultarannan hankkimisen jälkeen 1920 valtioneuvoston kanslian hallintaan pääministerin virka-asunnoksi.⁵⁴⁸

Kaikkia kalustonsiirtoja on mahdotonta rekonstruoida puutteellisen asiakirja- ja valokuva-aineiston vuoksi. Huonekaluja lienee tuotu Linnaan myös muista valtion omistamista rakennuksista ja joitakin Linnan vanhoja kalusteita puolestaan siirretty presidentin kesäasuntoon Naantalin Kultarantaan, ulkoministerin virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een ja ilmeisesti muihinkin paikkoihin, joita ei kuitenkaan ole toistaiseksi pystytty jäljittämään.⁵⁴⁹ Linnaan teetettiin myös uusia huonekaluja, mutta niiden hankinnasta on säilynyt vain vähän dokumentteja. Todennäköisesti ne olivat suurimmaksi osaksi peräisin Stockmannin omistamalta Keravan puusepäntehtaalta (L 195–198).

Linnan sisustuksen 1920-luvun alussa luotu runko kelpasi pääpiirteissään useaksi vuosikymmeneksi.

Se sai kolmannen kerroksen osalta kodikkaamman leiman, kuin siellä oli koskaan ollut Venäjän vallan aikana. Ehkä kaikkein epävirallinen tila oli presidentti Ståhlbergin lasten ideoima niin sanottu Turkkilainen huone (tila 93), joka sisustettiin kolmannen kerroksen itäiseen eteiseen. Siitä tuli erityisesti heidän olohuoneensa, jossa he vastaanottivat omia vieraitaan.⁵⁵⁰

Presidentin vanhempi adjutantti, eversti Carl Bror Emil Aejmelaus-Äimä olisi 1920-luvun alussa halunnut määrätä Linnan juhlerakroksen sisustuksesta, mutta Kaarlo Juho Ståhlbergin puoliso Ester Ståhlberg ei hänen kykyjään arvostanut, vaan alkoi everstin suureksi harmiksi konsultoida sisustusasioissa Ateneumin taidemuseon intendentti Torsten Stjernschantzia.⁵⁵¹ Aejmelaus-Äimän näkemyksistä kertoo muun muassa hänen 1924 kirjoittamansa muistio, jossa valitetaan sitä, ettei Linnaa ole kohennettu kauniilla koristuksilla kuten useiden ulkomaisten Helsingin suurlähetystöissä on tehty. Hänen mielestään Linnan sisätiloja olisi pitänyt täydentää näyttävillä lasimaalauksilla, joiden suunnittelijoiksi olisivat sopineet esimerkiksi taitelijat Eric O. W. Ehrström, Magnus Enckell tai Lennart Segerstråle, koska he olivat menestyneet hyvin Suomen kansallismuseon ja Turun tuomiokirkon lasimaalaus-ten suunnittelukilpailuissa. Aejmelaus-Äimän mielestä Goottilainen ruokasali olisi ollut tärkein tila lasimaalauksille, koska siellä tapahtui muun muassa ulkomaisten suurlähettiläiden valtakirjojen jättö ja se oli jokapäiväisessä käytössä oleva tärkeä edustus- ja juhlatila, jonka ikkunoista oli näkymä rumalle sisäpihalle. Lasimaalaukset olisivat sopineet salin uusgotiikkaa edustavaan arkkitehtuurin hyvin. Hän ehdotti maalauksien aiheiksi 15 suomalaista merkkimiestä. Kupolin värittömät lasit oli tarkoitus korvata värikkäillä. Pääportaikon ja Turkkilaisen huoneen ikkunoihin olisi myös tullut lasimaalaukset. Valtiosalin eteisen naapurikiinteistön pihalle antaneisiin ikkunoihin olisi puolestaan tullut 36 Suomen kaupunkien vaakunaa. Sen sijaan Suuren ruokasalin myös sisäpihalle antaneisiin ikkunoihin Aejmelaus-Äimä piti sopivina yksinkertaisia värilaseja peittämään ruman näkymän.⁵⁵² Hän pyysi Eric O. W. Ehrströmiä ja hänen puolisoitaan Olga Ehrströmiä Goottilaista ruokasalia varten lasimaalaussuunnitelmat, joihin oli kuvattu 15 Suomen itsenäisyyden kannalta merkittävää henkilöä. Eric O. W. Ehrström teki myös suunnitelman Suuren ruokasalin seinämaalaukseksi. Aejmelaus-Äimä esitteli helmikuussa 1924 lasimaalaus-ten luonnoksia opetusministeri Yrjö Loimarannalle, joka lupasi kaikin tavoin

⁵⁴⁴ Virkkunen 1978, 48.

⁵⁴⁵ Anttila 1920, 314.

⁵⁴⁶ Vuoden 1921 inventaarioluettelo. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁴⁷ Luettelo vuosina 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1921 inventaarioluettelo. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁴⁸ Selovuori 2004, 66.

⁵⁴⁹ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1921 inventaarioluettelo. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁵⁰ Virkkunen 1978, 77.

⁵⁵¹ Ståhlberg 1985, 49–50.

⁵⁵² Carl Bror Emil Aejmelaus-Äimän päiväamäton muistio vuodelta 1924. Hn 14. TPK:n arkisto. KA.

edistää asiaa. Sittemmin Suomen hallitus oli myötämielinen 75.000 markan hintaista hanketta kohtaan. Lopulta Kaarlo Juho Ståhlberg pani asian kuitenkin jäihin, koska hänen mielestään rahalle oli paljon tärkeämpääkin käyttöä. Ehrströmit pyysivät korvauksena suunnittelutyöstä 10 000 markkaa, mutta Loimaranta myönsi heille vain puolet siitä summasta.⁵⁵³

Muutenkin Linnalla oli 1920-luvulla varsin vähän määrärahoja sisustuksen kohentamiseen. Linnanvouti August Lännpää toivoi 3.3.1927 tekemässään kirjelmässä valtioneuvostolta varoja huonekalujen verhoilun uusimiseen, koska kankaat olivat osittain vuosikymmeniä vanhoja ja varsin kuluneita. Toisinaan vanhoista verhoista oli jouduttu tekemään huonekaluihin päällisiä. Lännpää oli erityisen huolissaan siitä, minkälaisen kuvan ulkomaiset vieraat saivat Linnasta ja koko Suomesta nukkavieruisen sisustuksen tähden. Valtiovierailuja varten oli jouduttu jopa lainaamaan huonekaluja ja astioita muualta.⁵⁵⁴ Huoli ei ilmeisesti ollut aivan turha, sillä Saksan Suomen-lähettiläänä vuosina 1935–1944 toiminut Wibert von Blücher kertoo muistelmissaan valtuuskirjansa jättämisen yhteydessä tapahtuneesta ensivierailustaan Linnassa näin:

”Se oli rakennettu 19. vuosisadalla, ja kunniapiha loi siihen sen tarkoitusta vastaavan leiman. Mutta sisustus, ennen kaikkea portaikko ja asuinhuoneet olivat niin suunnittelultaan kuin sisustukseltaankin yksinkertaiset ja ikävät, ei ollut kauniita huonekaluja eikä arvokkaita tauluja kiinnittämässä huomiota puoleensa. Näissä arkisissa puitteissa vastaanotto sitten tapahtui.”⁵⁵⁵

Linnaan muualta siirrettyjä huonekaluja

Carl Gustaf Emil Mannerheimin valtionhoitajan kaudella osa entisen keisarillisen palatsin huonekaluista ja taideteoksista oli siirretty väliaikaisesti hänen residensiinsä entiseen kenraalikuvernöörin taloon Eteläesplanadi 6:een. Ne siirrettiin kuitenkin kesällä 1919 takaisin Lintaan yhdessä joidenkin alun perin kenraalikuvernöörin taloon kuuluneiden kalusteiden kanssa.⁵⁵⁶ Niitä olivat varmuudella uusrokokoota edustavat kuusi tuolia (L 185), pyöreä pöytä (L 186), kaksi kokonaan kullattua trymoopeiliä (L 182), kullattu peili (L 187) kaksi pelipöytää (L 183) ja pieni valkoiseksi maalattu sohvakalusto (L 184), uusbarokkiset kolme niin sanot-

tua Boule-kaappia (L 188–189) ja mysteeriokello (L 204). Ne lienee hankittu 1860-luvulla kenraalikuvernöörin talon korjaustöiden yhteydessä. Esineet olivat ehkä olemukseltaan keveämpiä ja intiimimpiä kuin useimmat Linnan muut huonekalut. Niillä sisustettiin etupäässä kolmannen kerroksen puolivirallisia ja yksityisiä tiloja. Lintaan tuotiin takaisin muutama koiranpääkoristeiseen vuonna 1843 Andrei Tourin liikkeestä Pietarista hankittuun kalustoon kuulunutta nojatuolia (L 50), jotka oli siirretty keisarillisesta palatsista sisustuksen uusimisen yhteydessä 1900-luvun alkuvuosina kenraalikuvernöörin taloon.⁵⁵⁷

Lappeenrannan keisarillisesta residenssistä siirrettiin Lintaan vuodelta 1885 oleva Suomen suuriruhtinaskunnan vaakunalla koristeltu piano⁵⁵⁸, samalla vaakunalla koristeltu pieni keisarin kirjoituspöydällä ollut kellokaappi (L 205) ja kristallikruunu (L 200). Sieltä tuotiin Lintaan myös joukko taideteoksia.⁵⁵⁹

Villa Bjällbosta on puolestaan peräisin vuonna 1904 sinne hankittu myöhäiskustavilaista tyyliä edustava moniosainen valkoinen ja kullattu sohvakalusto (L 191), joka tosin ehti olla 1919 lyhyen aikaa valtionhoitaja Mannerheimin residenssissä entisessä kenraalikuvernöörin talossa.⁵⁶⁰

Linnaan noin 1920 hankittuja huonekaluja

Linnaan hankittiin tai ainakin osittain teetettiin useita kalustoja ja yksittäisiä huonekaluja 1910–1920-lukujen taitteessa. Niiden alkuperästä on kuittien puuttuessa tietoa vähän, mutta todennäköisesti ne ovat suurimmaksi osaksi Stockmannin omistaman Keravan puusepän tehtaan tuotantoa.⁵⁶¹ Tärkein hankinta oli kolmannen kerroksen saliin 1920 hankittu Stockmannin valmistama kustavilaistyylinen kalusto (L 195). Toisen kerrokseen adjutanttin työhuoneeseen sijoitettu mahonkinen olemukseltaan varsin raskas sohvakalusto mukaili ranskalais-venäläistä empireä (L 196). Kolmannen kerroksen yksityistiloissa oli puolestaan mahonkinen jugend-sohvakalusto (L 197). Muihin 1920-luvun alussa hankittuihin huonekaluihin kuului muun muassa lasiovelliset kirjakaapit työhuoneissa ja kirjastohuoneissa. Kolmannen kerroksen ruokasalin hankittiin astiakaappi⁵⁶² ja iso Stockmannilla teetetty mahonkinen ruokapöytä (L 198) sekä kolmannen ker-

⁵⁵³ Linnan päiväkirja 30.11.1923, 6.2.1924, 25.2.1924, 31.5.1924. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA; Amberg 1998, 50.

⁵⁵⁴ Linnanvouti August Lännpään kirjelmä valtioneuvostolle 3.3.1927. Hn 14. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁵⁵ von Blücher 1950, 17.

⁵⁵⁶ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiirroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA; Stén 1919, 652–654; Pöykko 1980, 65. Osa huonekaluista on varmuudella alun perin Linnasta, koska niissä on vanhoja inventaariomerkintöjä tai ne ovat muuten tunnistettavissa.

⁵⁵⁷ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁵⁸ Piano ei tiettävästi ollut Linnassa esillä ja se myytiin 1957 yksityishenkilölle, joka lahjoitti sen Turun Sibelius-museon kokoelmiin.

⁵⁵⁹ Relas 2009, 17–18.

⁵⁶⁰ Villa Bjällbon inventaarioluettelot Bb 3, TPK:n arkisto, KA; Ahrenberg 1910, 223–224; Pöykko 1980, 64.

⁵⁶¹ Stockmannin edustajat kävivät valokuvaamassa heiltä tilattu huonekaluja Linnassa. Linnan päiväkirja 17.2.1921. 106 K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA.

⁵⁶² Astiakaapin nykyistä olipaikkaa ei tiedetä.

roksen salissa ollut kopio 1700-luvun mallinen lipastosta (L 194).

Yllämainituista ehkä kaikkein eniten Linnan vanhasta sisustuksesta poikkeava kokonaisuus oli kustavilaistyylinen kalusto, koska se vei ajatukset selkeästi 1700-luvun lopulle Ruotsin vallan aikaan. Se heijastaa Suomeenkin levinnyttä taiteilija Carl Larssonin 1800-luvun lopulla suosituksi tekemää vanhaan ruotsalaiseen traditioon perustuvaa sisustustyyliä, jolla hän sisusti Sundbornissa Taalainmaalla sijaitsevan ateljeekotinsa.⁵⁶³

Sisustuksen myöhempiä muutoksia

Linnaan hankittiin 1920-luvun alun jälkeen suhteellisen vähän uusia huonekaluja. Jokainen presidenttipari toi tietysti mukanaan jonkin verran henkilökohtaista irtaimistoa. Kaarlo Juho Ståhlberg ei tosin juurikaan ottanut muuttokuormaansa omia huonekaluja, mutta hän meni kesällä 1920 naimisiin rouva Ester Hällströmin kanssa, joka toi niitä mukanaan kolmannen kerroksen yksityistiloihin.⁵⁶⁴ Linnassa vuosina 1925–1931 asuneet Lauri Kristian ja Signe Relander siirsivät sinne omia huonekaluja, joilla sisustettiin ainakin kolmannen kerroksen kulmahuone (kuva 92).⁵⁶⁵ Pehr Evind ja Ellen Svinhufvudin kauden 1931–1937 merkittävin ja hämmäntävin uusi esine Linnassa olivat Ellen Svinhufvudin kangaspuut (kuva 91). Kaisa Kalliolla oli myös sellaiset Linnassa 1937–1940.⁵⁶⁶

Kallioiden aikana 1938 Linnassa tehtiin ilmeisesti paljon arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelema suuri remontti, jolloin sisätilojen olemus muuttui oleellisesti, kun suurin osa kaakeliuuneista purettiin ja tärkeiden huoneiden seiniä tapetoitiin moderneilla tapeteilla. Turkkilainen huone poistettiin ilmeisesti tässä yhteydessä. Muutokset osoittavat, että rakennuksen erityisluonnetta ja historiallista arvoa ei vielä tuolloin täysin ymmärretty, vaan se haluttiin saattaa ilmeeltään paremmin aikakauden funktionalististen ihanteiden mukaiseksi. Erityisesti Mariankadun puoleinen vestibyyli ja Valtiosalin eteinen kokivat suuren muodonmuutoksen, koska ala-aula laajeni huomattavasti viereisen kiinteistön (kuvat 61–62 ja 65–66) puolelle ja sai yhdessä portaikon kanssa uuden modernistisen ilmeen, joka eroaa olemukseltaan huomattavasti portaikkoon muutostöissä yhdistetyn Valtiosalin eteisen uusklassismista.⁵⁶⁷ Sen verran rakennuksen henkeä kuitenkin arvostettiin, ettei sen pääoven eteen raken-

nettu suunniteltua massiivista katosrakennelmaa, jonka suojiin olisi voinut ajaa käytännöllisesti autolla.⁵⁶⁸ Uusia kalusteita ei tässä vaiheessa juurikaan hankittu lukuun ottamatta Pohjoisesplanadin puoleisen vestibyylin ja portaikon sekä Mariankadun puoleisen vestibyylin valaisimia (L 202–203). Toisen kerroksen työhuoneeseen (tila 70) hankittiin uusi kirjoituspöytä vuonna 1940 (L 199).

Taideteokset

Linnan oma taidekokoelma

Keväällä 1917 Linnan taideteokset oli viety turvaan Ateneumin taidemuseoon ja Kansallismuseoon lukuun ottamatta Walter Runebergin veistosta *Psykheseifyyrien kantamana* (L 164) ja Aleksandr Jegorovitš Beidemannin maalausta *Hankoniemen taistelu* (L 147), koska ne olivat suuren kokonsa vuoksi liian vaikeasti siirrettäviä.⁵⁶⁹ Osa Ateneumiin viedyistä taideteoksista siirrettiin alkuvuodesta 1919 valtionhoitajan residenssiin entiseen kenraalikuvernöörin taloon Eteläesplanadi 6:een ja edelleen sieltä seuraavana kesänä takaisin Linnaan yhdessä osan vielä Ateneumiin jääneiden teosten kanssa. Sen sijaan kokoelman kaikkein arvokkaimmiksi katsotut teokset, Werner Holmbergin maalaukset (L 150–152), jäivät vielä Ateneumiin, ja ne palautettiin Linnaan myöhemmin.⁵⁷⁰ Näiden lisäksi jostakin asiakirjoista selviämättömästä syystä Oscar Kleinehin maalaus *Rantamaisema Bretagnesta* (L 161) vuodelta 1872 jäi entiseen kenraalikuvernöörin taloon, josta tehtiin ulkoministerin virka-asunto.⁵⁷¹ Kaikki Kansallismuseoon siirretyt maalaukset palautuivat Linnaan vuosina 1918–1920.⁵⁷²

Lappeenrannan entisen Keisaritalon kaikki taideteokset siirtyivät tasavallan presidentin kanslian haltuun vuoden 1920 paikkeilla. Siirroista ei kuitenkaan jäänyt Linnan arkistoon minkäänlaisia dokumentteja. Kolme teoksista päättyi Kultarantaan ja loput neljä, arvokkaimmat, Linnaan. Ne olivat Oscar Kleinehin suuri-kokoinen maalaus *Näköala Helsingin Eteläsatamasta* vuodelta 1890 (L 210), Gunnar Berndtsonin maalaus *Hihtopartio* vuodelta 1891 (L 207) sekä Albert Edel-feltin Haikko-aiheiset akvarelli ja pieni öljymaalaus

⁵⁶³ Rydin 1994, passim.

⁵⁶⁴ Vuoden 1921 inventaarioluettelo. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁶⁵ Kataja 1992, 67.

⁵⁶⁶ Saure 1983, 88.

⁵⁶⁷ Pöyhä 2008.

⁵⁶⁸ Nikula 1992, 154.

⁵⁶⁹ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatin kanslialle 5.10.1917. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁷⁰ Karl Kilpeläisen kirje Suomen Taideyhdistyksen johtokunnalle 7.1.1920, Db 2. TPK:n arkisto. KA; Ateneumin taidemuseon kokoelmaluettelo.

⁵⁷¹ Ateneumin taidemuseon kokoelmaluettelo.

⁵⁷² Suomen kansallismuseon pääluettelo.

(L 208 ja 209).⁵⁷³ Ne sulautuivat hyvin Linnassa ennestään olleeseen taidekokoelmaan, jossa oli edustettuna näiden kolmen taiteilijan töitä.

Tärkein ryhmä Linnaan itsenäisyyden aikana tulleesta taiteesta ovat valtionhoitajien ja presidenttien pronssiset rintakuvat ja heidän puolisoitensa muotokuvamaalaukset. Rintakuvat ovat Emil Wikströmin *P. E. Svinhufvud* vuodelta 1928 (L 212) ja *C. G. E. Mannerheim* vuodelta 1933 (L 213), Emil Halosen *K. J. Ståhlberg* vuodelta 1921 (L 214) ja Into Saxelinin *Lauri Kr. Relander* vuodelta 1927 (L 215).⁵⁷⁴ Ståhlbergin ja Relanderin rintakuvat olivat olleet alun perin Valtioneuvoston linnassa ja ne siirrettiin Linnaan 1931 samaan aikaan kun sinne tuli Svinhufvudin rintakuva.⁵⁷⁵ Mannerheimin rintakuva on ollut Valtiosalissa jo vuonna 1934, ennen kuin hänestä oli tullut presidentti,⁵⁷⁶ minkä selittää Mannerheimin asema itsenäisen Suomen valtionhoitajana 1919. Svinhufvud oli toiminut valtionhoitajana ennen häntä aivan Suomen itsenäisyyden alkuvaiheessa. Tasavallan presidenttien puolisoitien muotokuvien maalauttaminen Linnaan aloitettiin myöhemmin. Niistä ensimmäinen, Eero Snellmanin maalaama Ester Ståhlbergin muotokuva, on tehty kymmenen vuotta Kaarlo Juho Ståhlbergin presidenttikauden päättymisen jälkeen vuonna 1935 (L 216). Seuraavana vuonna 1936 valmistui silloisen presidentin Pehr Evind Svinhufvudin puolison Ellenin muotokuva, jonka on maalannut Wilho Sjöström (L 217). Signe Relanderin muotokuva valmistui puolestaan 1937. Sen on maalannut Verner Thomé (L 218). Nämä kolme muotokuvaa ovat samankokoisia ja ne ovat samanlaisissa empiretyylisissä kehyksissä. Sen sijaan Mikko Oinosen 1939 maalaama Kaisa Kallion muotokuva poikkeaa tästä sarjasta sekä suuremmalla koollaan että rokokootyylisillä kehyksillään (L 219).

Uusi Eduskuntatalo valmistui 1931. Vanhassa eduskunnan istuntosalissa Heimolan talossa ollut kullattu kipsivalos Walter Runebergin tekemästä Senaatintorilla olevasta vuonna 1894 valmistuneesta keisari Aleksanteri II:n muistomerkkiin kuuluvasta *Lex*-veistoksesta (L 211) jäi silloin vaille sijoituspaikkaa, koska se ei sopinut arkkitehti Johan Sigfrid Sirénin suunnitteleman uusklassisen rakennuksen henkeen. Se sijoitettiin 1930-luvun puolessa välissä Linnan Valtiosalin pätyyn, paikalle, jossa aikaisemmin oli ollut keisarin

valtaistuin. *Lex*-patsas sopikin erittäin hyvin uuteen ympäristöönsä (kuva 87).⁵⁷⁷

Tasavallan presidentin kanslian kansliapäällikkö Hjalmar Enwald teki 31.3.1924 valtioneuvostolle budjettiesityksen Linnaa varten vuodelle 1925. Siinä tuodaan esiin näkökohta, että Linnan omaa taidekokoelmaa tulisi täydentää ja siihen pitäisi pyrkiä hankkimaan teoksia sen ajan tunnustusta saaneilta suomalaisilta taiteilijoilta, joiden teoksia ei ennestään kuulu kokoelmaan. Heitä katsottiin olevan esimerkiksi Eero Järnefelt, Pekka Halonen, Emil Halonen, Emil Wikström, Wäinö Aaltonen, Magnus Enckell, Tyko Sallinen ja Antti Favén. Esitetty taidekokoelman täydentäminen ei kuitenkaan koskaan toteutunut, vaan Linna joutui tyytymään ilmeisesti kustannussyistä Ateneumista lainattuun taiteeseen.⁵⁷⁸

Suomen Taideyhdistykseltä lainattu taide

Linnaan oli palautettu vuoteen 1920 mennessä suurin osa museoihin talletetuista taideteoksista, mutta arvokkaimmiksi katsotut teokset – kolme Werner Holmbergin maalausta – jäivät tuossa vaiheessa edelleen talletuksena Ateneumin taidemuseoon Suomen Taideyhdistyksen haltuun. Linnan intendentti majuri Karl Kilpeläinen pyysi 7.1.1920 kirjeitse Suomen Taideyhdistystä deponoimaan toistaiseksi palauttamatta jääneiden taideteosten vastineeksi Linnaan joitakin Ateneumin varastossa olevia teoksia, joita ei aktiivisesti tarvittu museonäyttelyissä.⁵⁷⁹ Suomen Taideyhdistys suostuikin pyyntöön ja talletti Linnaan neljässä erässä vuosina 1920–1922 yhteensä 39 maalausta ja kaksi pronssiveistosta. Tämä oli moninkertaisesti enemmän kuin Kilpeläinen ilmeisesti oli alun perin ajatellut. Teokset olivat todennäköisesti intendentti Torsten Stjernscantzin valitsemia, joka allekirjoitti lainapaperit Suomen Taideyhdistyksen puolesta.⁵⁸⁰ Talletukseen kuuluneet maalaukset voi jakaa kotimaisiin teoksiin, ulkomaisiin teoksiin ja tunnettujen ulkomaisen teosten kopioihin.

Ehkä merkittävin kaikista deponoiduista teoksista oli Severin Falkmanin vuonna 1886 tekemä suurikokoinen keskiaikaan sijoittuva historiamaalaukseen *Kaarle Knuutinpojan lähtö Viipurin linnasta kuninkaanvaaliin Tukholmaan 1448*. Muita kotimaisia taiteilijoita deponoidussa kokoelmassa olivat Robert Wilhelm

⁵⁷³ Relas 2010, 17–18, 117–133.

⁵⁷⁴ Linnassa oleva Kalervo Kallion muovailema Kyösti Kallion rintakuva on tehty ilmeisesti sodan takia vasta vuonna 1954, eikä kuulu enää tämän tutkimuksen piiriin.

⁵⁷⁵ Kuusi 1965, 88; Pietiäinen 1994, 155; Viherjuuri & Kekoni 1936, 79.

⁵⁷⁶ Mannerheimin rintakuva näkyy Valtiosalissa juuri ennen vuosien 1934–1935 välisenä aikana tehtyä remonttia otetussa valokuvassa. Jukka Relaksen kokoelma.

⁵⁷⁷ Adjutantti, everstiluutnantti Bertil Nordlundin 1947 kokoama selvitys Linnan historiallisista vaiheista. TPK:n arkisto.

⁵⁷⁸ Kansliapäällikkö Hjalmar Enwaldin 31.3.1924 laatima budjettiesitys Linnaa varten vuodelle 1925. Hn 14. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁷⁹ Karl Kilpeläisen kirje Suomen Taideyhdistyksen johtokunnalle 7.1.1920. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁸⁰ Luettelo Suomen Taideyhdistyksen talletuksista Linnaan 1920–1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

Ekman, Adolf von Becker, Oscar Kleineh, Sigfrid August Keinänen, Amelie Lundahl, Elias Muukka, Frans Maxmontan, Hjalmar Munsterhjelm, Wladimir Swertchkoff, Torsten Waenerberg, Fridolf Weurlander, Ferdinand von Wright, Magnus von Wright ja Victoria Åberg.⁵⁸¹ Osa näistä taiteilijoista on edustettuna myös Linnan omassa 1800-luvulla kerättyssä keisarillisessa taidekokoelmassa, ja talletetut teokset olivat sopivasti sen kanssa samanhenkisiä. Talletetut kotimaiset maalaukset olivat 1800-luvun taidetta, joiden ehkä katsottiin sopivan aikalaistaidetta paremmin rakennuksen arvokkaaseen luonteeseen.

Deponoinnissa edustettuina olleet ulkomaiset taiteilijat eivät olleet erityisen tunnettuja ja he edustivat melko pitkää aikaväliä 1600-luvulta 1800-luvun loppuun. Taiteilijoihin lukeutuivat Olof Arborelius, Nicols Berchem, Niclas-Didier Bouquet, Jaques Courtous, Raffaello Gambogi, Frédéric Theodore Lix, Gustaf Wilhelm Palm, Henri Charles Stock ja Jacob Magnus Stäck. Mukana oli lisäksi kopioita Rafaelin, Rembrantin ja Bartolomé Esteban Murillon tunnetuista maalauksista.⁵⁸²

Deponoidun taiteen kokoonpano muuttui jonkin verran 1920–1930-lukujen kuluessa, mutta vaihdoksista ei saa selkeää kuvaa, koska niistä ei ole säilynyt tarpeeksi dokumentteja. Valokuvista käy muun muassa ilmi, että vuoden 1938 remontin yhteydessä muutettuun Valtiosalin eteiseen sijoitettiin umpeen muurattujen ikkunoiden kohdalle Akseli Gallen-Kallelan suurikokoinen maalaus *Imatrankoski* vuodelta 1893 (kuva 86).⁵⁸³

Ripustuksen luonne

Itsenäisyyden alkuvuosikymmenten ripustuksen analysoiminen on huomattavasti vaikeampaa kuin Venäjän vallan aikaisen ripustuksen, koska tauluja oli yli kaksi kertaa enemmän ja niiden paikkoja vaihdeltiin valokuvista päätellen melko usein. Inventariolueteloissa mainitaan vain Linnan omat taulut. Lainattujen taideteosten sijoittelusta Linnaan on olemassa luettelo ainoastaan vuodelta 1922: sekin kattaa vain toisen kerroksen.⁵⁸⁴ Suomen Taideyhdistyksen kokoelmista Ateneumin taidemuseosta lainatut teokset sulautuivat luontevasti Linnan omaan kokoelmaan.

Aivan Ståhlbergin presidenttikauden alussa 1919–1920 entisen keisarinna suuren förmaakin, sittemmin

presidentin vastaanottosalin seinällä vanhalla paikallaan oli Wladimir Swertchkoffin maalaus *Lappohjan taistelu* (L 144, kuva 41). Sen tilalle vaihdettiin 1920 Severin Falkmanin *Kaarle Knuutinpojan lähtö Viipurin linnasta kuninkaanvaaliin Tukholmaan 1448* (kuva 80). Sen lienee katsottu sopivan paremmin tärkeän salin seinälle historiallisen Ruotsin vallan aikaan liittyvän aiheensa puolesta kuin *Lappohjan taistelu* -maalaus, jossa on kuvattuna venäläisiä sotilaita ja kasakoita.

Salin päätyseinille oli ripustettu Victoria Åbergin suurikokoiset maisemamaalaukset *Monrepos* (L 155) ja *Suuri maisemasommitelma* (L 156). Ikkunoiden väleihin sijoitettiin Wladimir Swertchkoffin maalaamat Anders Donnerin ja Matts Kankkosen muotokuvat (L 145 ja 146), jotka olivat kuitenkin paikoillaan ahtaasti verhojen puristuksessa (kuva 81). Huoneen ripustus oli tässä muodossa vielä 1940. Vieressä olleen presidentin virallisen työhuoneen seinille sijoitettiin Ståhlbergin kauden alussa Albert Edelfeltin maalaus *Kööpenhaminan redillä III* (L 167) ja Lappeenrannasta siirretty Oscar Kleinehin *Näköala Helsingin Eteläsatamasta* (L 210).⁵⁸⁵

Suuressa ruokasalissa ei ollut aikaisemmin lainkaan taideteoksia, mutta sinne sijoitettiin 1922 kaksi Jaques Courtoisin vuonna 1652 maalaamaa taistelukohtausta sekä Ferdinand von Wrightin *Metsot soitimella* ja Torsten Waenerbergin *Kesäpäivä Päijänteellä*. Maalaukset olivat suurikokoisia ja sopivat tilan suureen mitataavaan (kuva 70).⁵⁸⁶

Atriumiin sijoitettiin 1919–1920-lukujen taitteessa myös kaksi monumentaalimaalausta: Wladimir Swertchkoffin *Lappohjan taistelu* (L 144) ja Aleksandr Jegorovitš Beidemannin *Hankoniemen taistelu* (L 147). Ne maalaukset olivat tilassa vuoteen 1928, jolloin ne deponoitiin Suomen kansallismuseoon.⁵⁸⁷ Sen jälkeen sinne sijoitettiin Ateneumin kokoelmista lainattu Akseli Gallen-Kallelan suurikokoinen *Imatran koski* (kuva 86).⁵⁸⁸

Toisen kerroksen muissa tiloissa oli pääasiassa Taideyhdistyksen kokoelmista lainattuja vähemmän keskeisiä ulkomaisia teoksia, joilla oli paljolti sisustuksellinen funktio.⁵⁸⁹

Kolmannen kerroksen suuressa huoneessa, entisessä keisarin suuressa förmaakissa, oli hyvin yhteen sopivat Berndt Lindholmin *Höyrylaiva jäissä* (L 160)

⁵⁸¹ Luettelo Suomen Taideyhdistyksen talletuksista Linnaan 1920–1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁸² Luettelo Suomen Taideyhdistyksen talletuksista Linnaan 1920–1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁸³ Ateneumin taidemuseon inv. nro A I 576.

⁵⁸⁴ Luettelo Linnan toiseen kerrokseen sijoitetuista tauluista 1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁸⁵ Luettelo Linnan toiseen kerrokseen sijoitetuista tauluista 1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Presidentinlinnan valokuvat. MV.

⁵⁸⁶ Luettelo Linnan toiseen kerrokseen sijoitetuista tauluista 1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁸⁷ Luettelo Linnan toiseen kerrokseen sijoitetuista tauluista 1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; KM 28076:1 (Beidemann) ja KM 28076:2 (Swertchkoff).

⁵⁸⁸ Valokuvat Ateneumin taidemuseon kokoelmaluettelo.

⁵⁸⁹ Luettelo Linnan toiseen kerrokseen sijoitetuista tauluista 1922. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

ja Hjalmar Munsterhjelm *Ensilumi* (L 158). Ne olivat samoilla paikoilla vielä Kallion kauden lopussa (kuvat 101 ja 104). Viereisessä kahvihuoneessa oli puolestaan Adolf von Beckerin suurikokoiset maalaukset Linnan omasta kokoelmasta (L 161–162, kuvat 98–100).⁵⁹⁰

Mikään lähde ei kerro, minne 1930-luvulla maalaukset neljä tasavallan presidenttien rouvien muotokuvaa sijoitettiin siinä vaiheessa.

Johannes Takasen pienikokoinen veistos *Tanssija* (L 165) sijoitettiin toisen kerroksen Harmaaseen huoneeseen (kuva 79) ja Ville Vallgrenin veistos *Marjatta* (L 168) Rokokoo-huoneeseen (kuva 78). Valtionhoitajien ja presidenttien rintakuvat (L 213–216) olivat vuodesta 1931 Valtiosalin päässä valtaistuimen paikalla, mutta 1930-luvun puolessa välissä ne sijoitettiin Goottilaiseen ruokasaliin. Isommat veistokset Walter Runebergin *Psyche sefyyrien kantamana* (L 164) ja *Lex* (L 211) koristivat Valtiosalin eteistä ja Valtiosalia samalla akselilla (kuvat 48, 86–87).⁵⁹¹

Suurin osa tärkeimmistä maalauksista vakiintui tietyille, paikoille ja vähemmän keskeiset maalaukset vaihtoivat useasti paikkaa.

Pohjakaavat ja tilojen käyttötarkoitus

Suomen itsenäisyyden alkuvuosina Linnan huonejakoon ei tehty kovinkaan suuria muutoksia. Sen sijaan tilojen käyttötarkoitus rakentui juhlasaleja lukuun ottamatta melko erilaiseksi. Siihen oli yhtäältä syynä monarkistisen keisari-instituution ja tasavallaisen presidentti-instituution erilainen luonne ja toisaalta se, että Linna muuttui nyt keisarin erittäin harvoin käyttämästä tukikohdasta presidentin päivittäisessä käytössä palvelevaksi hallintorakennukseksi ja virka-asunnoksi.

Ensimmäinen kerros

Linnan ensimmäisen kerroksen käyttötarkoitus pysyi monilta osin samanlaisena kuin keisarillisenakin aikana. Entinen hovifuriirin virka-asunto Mariankadun puolelta muutettiin linnanvuodin asunnoksi ja sen kanssa kulmittain Pohjoisesplanadin puolella sijaitseviin huoneisiin tuli adjutantin virka-asunto. Pääsi-

säänkäynnin länsipuolella ja molemmissa matalissa siivissä on kansliatiloja. Sisäpihalla Peilisalini (entinen tanssisali) alapuolella sijaitsi henkilökunnan asuintiloja. Keittiötilat astiavarastoineen ovat muiden juhlasalien alapuolella ja niitten jatkeena kadun varrella on Mariankadun puoleisen sisäänkäynnin eteistilat (kuva 61).⁵⁹²

Toinen kerros

Suurimmat muutokset toisen kerroksen pohjakaavassa verrattuna keisarilliseen aikaan koskivat tilojen käyttötarkoitusta. Entisestä kirkkosalista tehtiin kirjasto (tila 50) ja Mariankadun puoleisen siiven huoneet, jotka aikaisemmin palvelivat hoviväen huoneina, muutettiin salongeiksi (tilat 53 ja 57). Kaakkoiskulmauksen entisestä keisarinna makuuhuoneesta (tila 61) ja sen vieressä olevasta pukeutumishuoneesta (tila 60) tehtiin myös salongeja. Viereiset Pohjoisesplanadin puoleiset Punainen kabinetti (tila 63, uudelta nimeltään Rokokoohuone), Vihreä förmäki (tila 65, uudelta nimeltään Harmaa huone) ja keisarinna Suuri förmäki (tila 68, uudelta nimeltään Keltainen sali) säilyivät aluksi pääosin vanhassa asussaan. Tosin niitä tapetoitiin ja Keltaiseen saliin vaihdettiin kalustus 1921. Sini-sestä salongista, joka oli 1800-luvun lopussa sisustettu keisarin työhuoneeksi, tehtiin työhuone presidentin käyttöön (tila 70), joten sekin säilyi käyttötarkoitukseltaan ja sisustukseltaan entisellään 1930–1940-lukujen taitteeseen. Sen sijaan viereisestä Vihreästä makuuhuoneesta (tila 72) tehtiin ensimmäisen adjutantin työhuone, jota käytettiin valtiovierailujen aikana vierashuoneena. Sen takana ollut Keltainen makuuhuone (tila 73) muutettiin adjutantin makuuhuoneeksi. Län-tisestä eteisestä tehtiin adjutanttien yhteinen työhuone (tila 69), vaikka se olikin hieman ongelmallisesti arkisena konttorihuoneena Linnan arvokkaimman kulkureitin varrella siirryttäessä vestibyylistä juhlasaleihin. Goottilainen ruokasali (tila 71) säilyi entisen kaltaisena samoin kuin muutkin juhlasalit. Tosin nimityksiksi vakiintuivat Peilisali (tila 44, entinen tanssisali), Valtiosalin eteinen (tila 118), entinen valtaistuinsalin eteinen) ja Valtiosali (tila 119, entinen valtaistuinsali). Suuren ruokasalin (tila 46) nimi sen sijaan säilyi.⁵⁹³

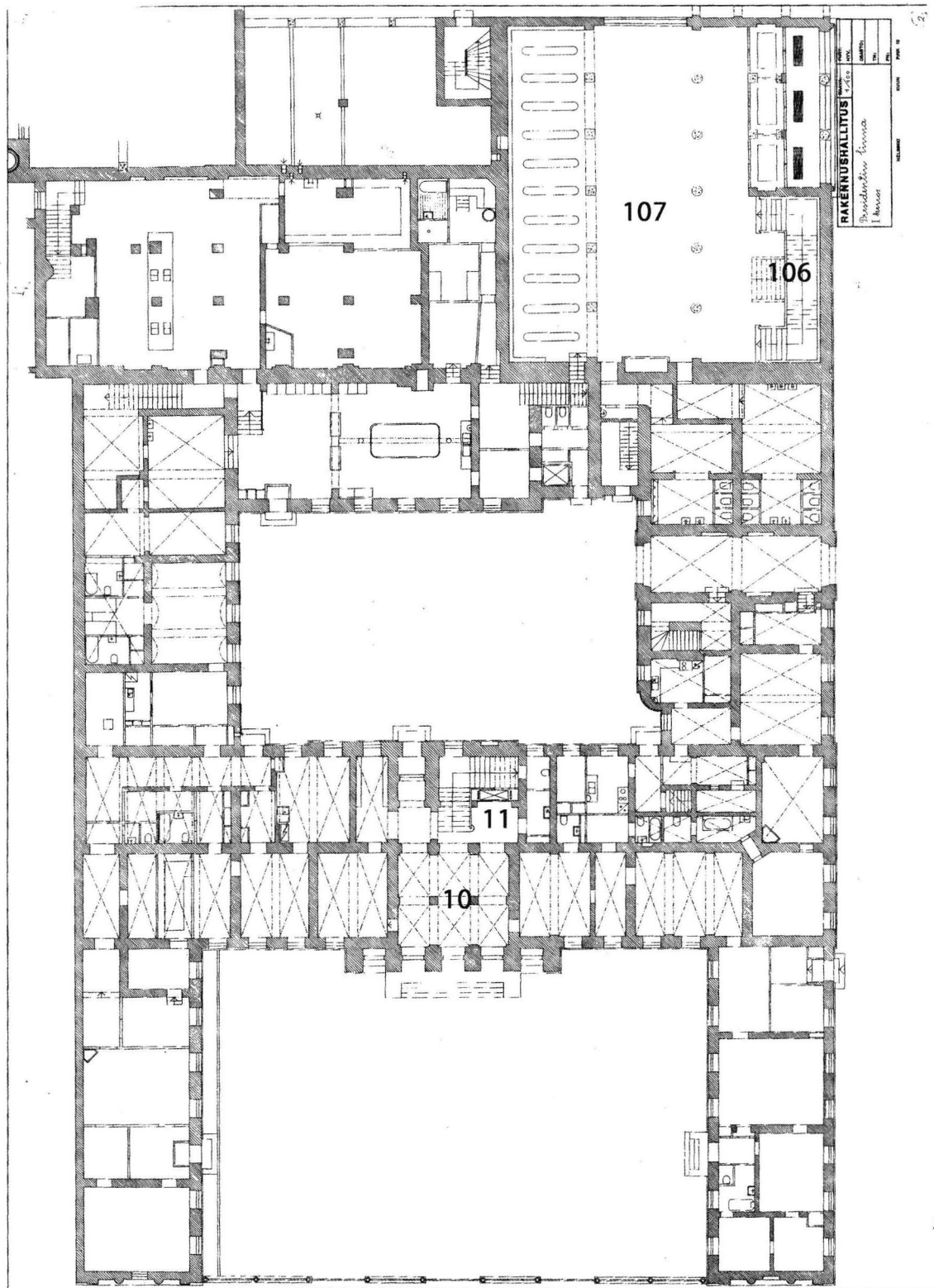
Toisen kerroksen käyttö muuttui keisariaikaan verrattuna eniten: siellä ei enää ollut hallitsijan perheen asuintiloja eikä kirkkoa ja että siellä oli konttorihuoneitakin.

⁵⁹⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁹¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Kuusi 1965, 88; Juuri ennen vuosien 1934–1935 välisenä aikana toteutettua Valtiosalin remonttia otettu valokuva. Jukka Relaksen kokoelma; Vuosien 1934, 1935 ja 1936 kadettien ylen-nystilaisuuksista otetut valokuvat. Otavan kuva-arkisto; Valokuvat Katri Kallion ja Olavi Kaarlosen häistä 16.12.1940. Kyösti Kallion valokuvat. Kuvakokoelmat. MV.

⁵⁹² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁹³ Vuoden 1922 inventaarioluettelo. TPK:n arkisto. KA.



61. Ensimmäinen kerros vuoden 1938 pohjapiirroksen mukaan.

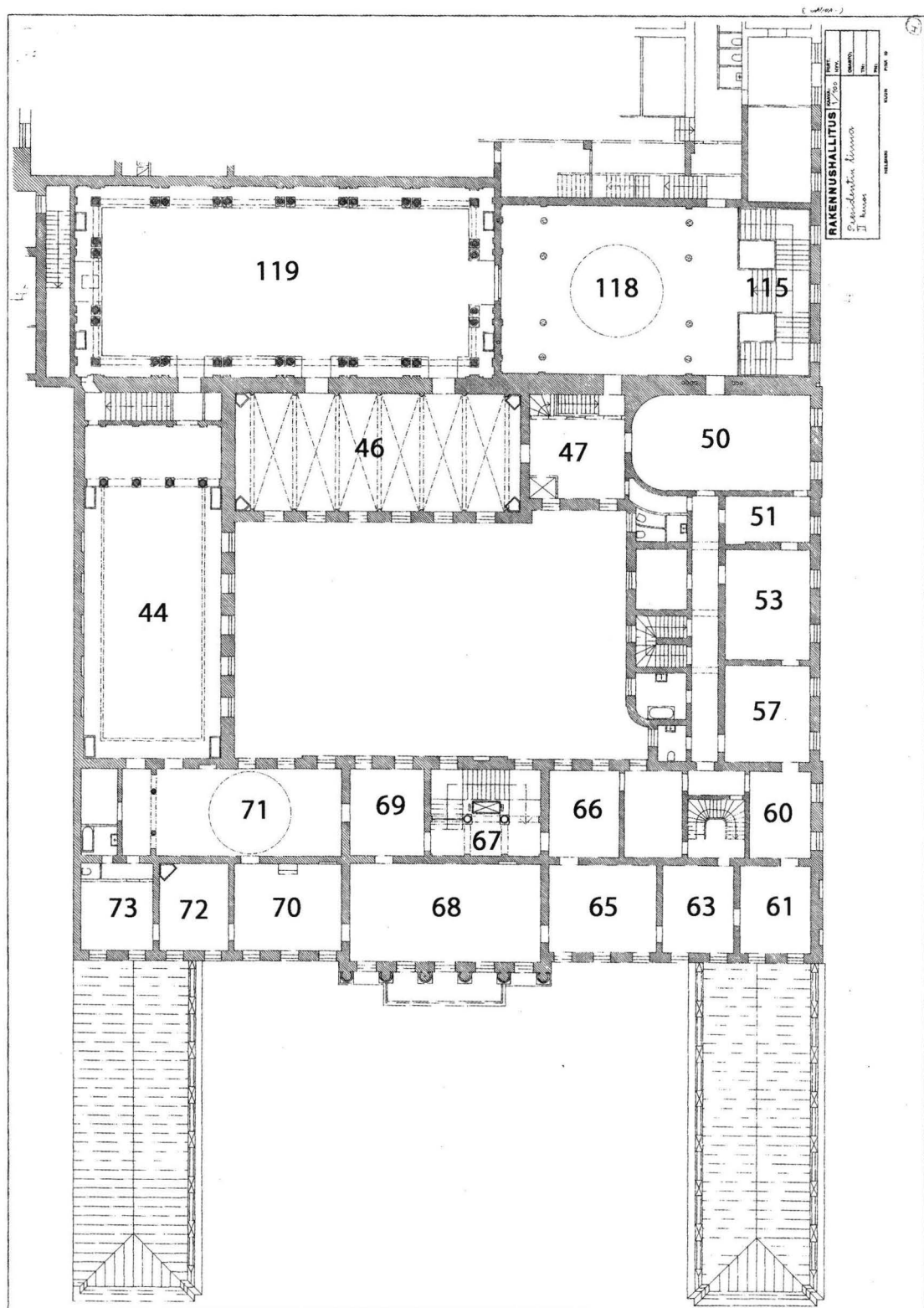
10. Pohjoisesplanadin puoleinen vestibyyli

11. Pohjoisesplanadin puoleinen portaikko

106. Mariankadun puoleinen portaikko

107. Mariankadun puoleinen vestibyyli

TPK:n arkisto.



62. Toinen kerros vuoden 1938 pohjapiirroksen mukaan.

- 67. Pohjoisesplanadin puoleinen portaikko
- 69. Läntinen eteinen eli adjutanttien huone
- 71. Goottilainen ruokasali
- 44. Peilisali (tanssisali)
- 46. Ruokasali
- 47. Entinen kirkon eteinen
- 50. Kirjasto
- 51. Pieni kirjastohuone
- 53. Pianohuone
- 57. Vihreä huone
- 60. Tupakkahuone
- 61. Kulmahuone

- 63. Rokokoohuone
- 65. Harmaa huone
- 66. Itäinen eteinen
- 67. Pohjoisesplanadin puoleinen portaikko
- 68. Keltainen sali
- 70. Työhuone
- 72. Vanhemman adjutantin työhuone
- 73. Adjutantin makuuhuone
- 115. Mariankadun puoleinen portaikko.
- 118. Valtiosalin eteinen
- 119. Valtiosali

TPK:n arkisto.

Kolmas kerros

Kolmas kerros koki Linnan tiloista itsenäisyyden alkuvaiheessa suurimmat muutokset sekä tilaratkaisujen että toiminnallisuuden kannalta. Kerrokseen tuli kokonaan uusi tila, kun entinen kirkkosali jaettiin välipohjalla kahtia. Yläpuoliseen osaan sijoitettiin presidentin yksityinen ruokasali (tila 83), jonka sivuovesta aukeni Mariankadun puoleisen siiven läpi kulkeva käytävä. Sen varrella olevista entisistä hoviväen huoneista tehtiin presidentin perheenjäsenten huoneita (tilat 80, 82, 87 ja 88), samoin kuin entisestä keisarin makuuhuoneesta rakennuksen kulmassa (tila 89). Viereinen huone Pohjoisesplanadin puolella toimi puolestaan presidentin puolison työhuoneena ja salonkina (tila 91). Seuraava huone oli kahvihuoneena (tila 94). Eteläsiiven keskellä oleva sali, entinen keisarin Suuri förmaaki, muodostui jonkinlaiseksi puolivirallisten vastaanottojen tilaksi (tila 96). Sen vieressä olivat peräkkäin presidenttiparin tiloja: työhuone (tila 98), makuuhuone (tila 99) ja pukeutumishuone (tila 100). Salin takana sijainneesta läntisestä eteisestä erotettiin väliseinällä vierashuone (tila 97) ja vestibyylin toisella puolella olleesta itäisestä eteisestä (tila 93) tehtiin vapaamuotoinen olohuone, niin sanottu Turkkilainen huone.⁵⁹⁴

Kolmannen kerroksen käyttö muuttui siis suuresti keisariajasta. Mariankadun puoleiseen siipeen tuli entisen hoviväen tilojen paikalle presidentin perheen tiloja. Pohjoisesplanadin puoleinen siipi puolestaan kääntyi huoneiden käytön osalta entisen peilikuvaksi. Tasavallan presidentin yksityiset tilat siirrettiin suuren huoneen eri puolelle, kuin ne olivat olleet keisarillisena aikana. Nyt pidettiin tärkeämpänä tilojen rauhallisuutta ja erillisyyttä muista tiloista. Keisarillisena aikana hallitsijan tilat olivat keskeisellä paikalla, hoviväen tilat olivat välittömässä läheisyydessä. Tähän liittyy myös se, että koko tasavallan presidentin perhe eli samassa kerroksessa omassa rauhassaan. Adjutanttien ja palveluskunnan tilat olivat alemmissa kerroksissa. Kolmas kerros eriytyi selkeästi yksityiskerrokseksi ja toinen kerros jäi edustus- ja virastokäyttöön. Uudet käytännöt kertovat toisaalta modernin elämäntavan murroksesta toisaalta tasavaltalaisen kulttuurin erilaisesta luonteesta verrattuna perinteiseen hovikulttuuriin.



64. Pohjoisesplanadin puoleinen vestibyyli 1931. Blomstedt 1992, 74

Tilojen sisustus vuosina 1919–1940

Linnan sisustuksen rekonstruoiminen itsenäisyyden alkuvuosikymmenistä ei ole kovinkaan helppoa, sillä inventaarioluetteloita on vain vuosilta 1921–1923 ja 1925.⁵⁹⁵ Seuraava on vasta vuodelta 1948.⁵⁹⁶ Parhaat interiöörikuviin sarjat ovat myös 1920-luvulta, mutta niihinkään ei sisälly kaikkia kolmannen kerroksen yksityistiloja. Sen jälkeen tilojen valokuvaus on ollut satunnaisempaa ja huomio on keskittynyt enemmänkin tärkeiden tilaisuuksien dokumentoimiseen.

Ensimmäinen kerros ja vestibyyli

Ensimmäisessä kerroksessa oli pääasiassa toimistoynnä muita henkilökunnan tiloja sekä keittiö aputiloineen ja varastoineen, jotka rajautuvat tämän tutkimuk-

⁵⁹⁴ Vuoden 1922 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁹⁵ Vuosien 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁹⁶ Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.



65. Mariankadun puoleinen vestibyyli. Suunnitellut Martti Välikangas 1938.
Valok. Jukka Relas 2012.



66. Mariankadun puoleinen vestibyyli. Suunnitellut Martti Välikangas 1938.
Valok. Jukka Relas 2012.

sen ulkopuolelle. Tästä kerroksesta on mukana käsitte-lyssä vain vestibyyli.

Esplanadin puoleinen vestibyyli (tilat 10) ja portaikko ja (tilat 11, 67 ja 95)

Tila säilytti 1930-luvulle asti Venäjän vallan aikaisen asunsa (kuva 14). Ensimmäinen suuri muutos tapahtui 1931, jolloin portaikon keskelle asennettiin hissi (kuva 64), jolloin portaikko menetti avaran luonteensa. Vuoden 1938 remontissa 1890-luvun lopun marmoroinnit seinissä peitettiin valkoisella maalilla ja samanaikaiset koristeelliset seinävalaisimet korvattiin moderneilla valaisimilla (L 202), jotka olivat kovin erihenkiset kuin arkkitehtuuri.⁵⁹⁷

⁵⁹⁷ Vuosien 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo, Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

Mariankadun puoleinen vestibyyli (tila 107) ja portaikko (tilat 106 ja 115)

Tila kalustuksineen säilyi vuoteen 1938 asti Venäjän vallan aikaisessa, Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan, 1907 valmistuneessa asussa (kuva 16), sitten se rakennettiin arkkitehti Martti Välikankaan suunnitelmien mukaan käytännössä kokonaan uudelleen. Vestibyylistä tehtiin kaksi kertaa suurempi, kun naapurikiinteistöstä liitettiin siihen lisää tilaa, jota tarvittiin etenkin vaatesäilytystä varten (kuvat 65–66). Portaiden alla ollut ulko-ovi muurattiin umpeen ja sen oikealle puolelle avattiin kolme pariovea.

Sisätila suunniteltiin funktionalismin henkeen selkeäksi ja yksinkertaiseksi. Viisi marmoroitua pylvästä toimivat tilanjakajina, jotka vestibyylin alkuperäisessä asussa näyttivät jatkuvan kohti korkeuksia heijastuessaan kiiltäväpintaisesta vihreästä katosta tuoden avaruutta suhteellisen matalaan ja laajaan tilaan. Pyl-



67. Adjutanttien huone.
Seinällä riippuu Gunnar
Berndtsonin maalaus
Hiihtopartio. Vasemmalla eversti
Carl Bror Emil Aejmelaeus-
Äimä ja oikealla majuri Axel
Woldemar Falckenberg. Valok.
Harald Rosenberg 1920. HKM.



68. Adjutanttien huone.
Valok. Harald Rosenberg 1920-
luvun alkupuoli. HKM.

väisiin kiinnitettiin messinkiset ja opaalilaiset valaisimet, jotka ovat linjassa tilan arkkitehtuurin kanssa (L 203).⁵⁹⁸

Toinen kerros

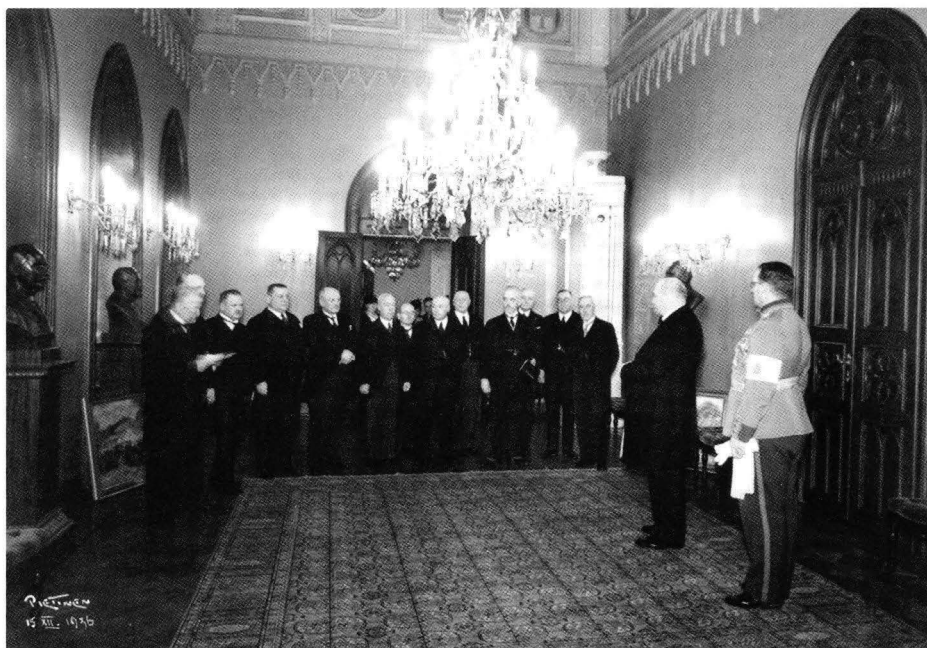
Läntinen eteinen eli adjutanttien huone (tila 69)

Linnan arvokkaimmalla kulkureitillä sijainneesta pääportaikon ja Goottilaisen ruokasalin välisestä eteishuoneesta tehtiin ilmeisesti jo 1919 adjutanttien työhuone, jonka läpi kaikki arvokkaat vieraat jou-

tuivat kulkemaan mennessään juhlasaleihin (kuvat 67–68). Tämä oli edustavuuden kannalta hieman riskitaitainen, mutta käytännön sanelema ratkaisu. Kirjoituspöytä (L 70) sijoitettiin pää vasten ikkunoiden välissä olevaa seinämää. Portaikon vastaiselle seinälle tuli sohva ja Goottilaisen ruokasalin vastaiselle seinälle kassakaappi. Lisäksi huoneessa mainitaan pieni mahonkinen kaappi.⁵⁹⁹ Sohva ja huoneen nojatuolit olivat vuoteen 1921 asti alun perin kolmannen kerroksen keisarin Suuressa förmaakissa ollut moniosaista 1819 vanhaan kenraalikuvernöörin taloon hankittua pähkinäpuista kalustoa (L 1). Se oli edelleen päällystetty ruskealla kukikkaalla moketilla. Sohvan edessä

⁵⁹⁸ Vuosien 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁵⁹⁹ Vuosien 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.



69. Presidentti Pehr Evind Svinhufvud ottaa vastaan onnitteluja 75-päivänään Goottilaisessa ruokasalissa 15.12.1936. Salin ovet ja ikkunainpuitteet on maalattu tai ootrattu tummiksi 1920-luvun puolivälissä. Valok. Aarne Pietinen. Heikki Svinhufvudin valokuvakokoelma.

oli pyöreä pöytä (L 63) ja ikkunoiden välissä mahonki-kehyksinen peili (L 68) vuoteen 1921 saakka. Sohva ja tuolit vaihdettiin 1921 kolmannessa kerroksessa olleeseen keisarin työhuoneeseen 1899 hankittuun mahonkiseen korkeaselkäiseen sohvakalustoon (L 89), jossa oli punainen nahkaverhoilu. Sohvapöydäksi tuotiin ilmeisesti 1800-luvun lopulla tehty mahonkinen pöytä (L 101). 1920-luvulla otetuissa kuvissa näkyy seinällä myös polttokullattua pronssia oleva seinäpendyyli (L 138) ja tasavallan presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergin valokuva. 1936 otetussa valokuvassa huoneen katossa riippuu kahdeksanhaarainen kristallikruunu (L 113, kuva 69).

Portaikon vastaisella seinällä aikaisemmin ollut ja sen kokonaan täyttänyt suurikokoinen Aleksandr Jegorovitš Beidemannin Hankoniemen taistelua esittävä maalaus (L 147) siirrettiin portaikon toiselle puolelle itäiseen eteiseen. Sen tilalle tuli pienempi Lappeenrannan keisarillisesta residenssistä siirretty Gunnar Berndtsonin maalaus *Hiihtopartio* (L 207), joka sopi hyvin aiheensa puolesta adjutantuuriin ja oli siellä vielä vuonna 1936 (kuva 69). Maalausten vaihtoon lienee tilaan tai aiheeseen liittyvä syy: Beidemannin maalauksen on ehkä katsottu olevan paikkaansa liian massiivinen; toisaalta hänen aiheenaan oli venäläinen armeija, kun taas Berndtsonin aiheena oli Suomen vanha kaarti.

Huoneen sisustuksesta ei ole tietoa vuosilta 1926–1940, mutta tiedetään, että sohvakalusto ja pieni pöytä ovat olleet huoneessa vielä 1970-luvulla.⁶⁰⁰

Goottilainen ruokasali (tila 71)

Goottilaisen ruokasalin kiinteä sisustus pysyi vuoteen 1938 asti Venäjän vallan aikaisessa asussa (kuvat 20–21 ja 69). Sen jälkeen salista purettiin kaksi kaakeliuunua, mikä muutti tilan luonnetta senkin takia, että niiden etuosissa oli suuret peilit. Vuosien 1920-luvun alkupuolen inventaarioluetteloissa mainitaan Berliinistä 1860–1870-lukujen taitteessa hankitut kristallikruunu ja seinälamppetit (L 125). Sen sijaan alkuperäinen kalustus on vaihtunut 12 saarnesta tehtyyn tuoliin, jotka ovat suureen ruokasaliin 1863 Berliinistä hankittua tuolisarjaa (L 78). Nämä tuolit näkyvät vielä 1932 otetussa valokuvassa.

Pehr Evind Svinhufvudin 75-vuotispäivänä 1936 otetussa valokuvassa (kuva 69) salin seinän vierillä näkyy alkuperäiseen kalustukseen kuuluneet uusbarokkituolit (L 60). Tuolit mainitaan huoneessa myös vuoden 1948 inventaarioluettelossa, joten ne on ilmeisesti palautettu 1930-luvulla alkuperäiselle paikalleen.⁶⁰¹ Verhojen mainitaan olleen vaaleanpunaista puolisilkkiä, mikä on sopinut salin koristemaalauksen värimaailmaan.⁶⁰² Svinhufvudin syntymäpäiväkuvasta ja 1940 otetusta valokuvasta käy ilmi myös se, että valtionhoitajien ja tasavallan presidenttien rintakuvat ovat olleet silloin sijoitettuna saliin.⁶⁰³

⁶⁰¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁰² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁰³ Valokuvat Katri Kallion ja Olavi Kaarlosen häistä 16.12.1940. Kyösti Kallion valokuvat. Kuvakokoelmat. MV.

⁶⁰⁰ Tuula Hiilesmaan suullinen tiedonanto 2006.

70. Suuri ruokasali sai 1920-luvun alussa seinilleen Jaques Courtousin taistelumaalauksia Ateneumin kokoelmista. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



Peilisali (tila 44)

Peilisali eli tanssisali tai Pieni valtiosali muuttui sisustukseltaan vuoteen 1940 mennessä tuskin lainkaan Venäjän vallan aikaisesta asustaan (kuva 23). Oikeastaan ainoa näkyvä muutos oli lämpöpattereiden asentaminen ikkunaseinälle vuoden 1938 korjaustöiden yhteydessä.⁶⁰⁴

Ruokasali (tila 46)

Ruokasalissa pysyi kalustuksen ja valaisimien osalta samanlaisena kuin Venäjän vallan aikana. Vielä 1925 mainitut ruskeat plyysiverhot olivat ilmeisesti samat kuin vuoden 1903 inventaarioluettelossa. Suurin muutos oli kahden Ateneumin taidemuseosta 1922 Linnaan deponoidun suuren Jaques Courtousin 1652 tekemän taistelumaalauksen sijoittaminen salin pitkälle seinälle, jolle ei koskaan aikaisemmin ollut ripustettu tauluja (kuva 70).⁶⁰⁵

Entinen kirkon eteinen (tila 47)

Venäjän vallan aikana kaksoisroolissa toiminut kirkon eteinen ja tarjoiluhuone muuttui itsenäisyyden aikana pelkästään kulissien takaiseksi tarjoiluhuoneeksi. Se on näihin päiviin saakka säilyttänyt Linnan henkilökunnan keskuudessa nimen ”kirkkotamppuri.”

⁶⁰⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA; Pöyhiä 2008.

⁶⁰⁵ Luettelo Linnan toiseen kerrokseen sijoitetuista tauluista 1922. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

Kirjasto (tila 50)

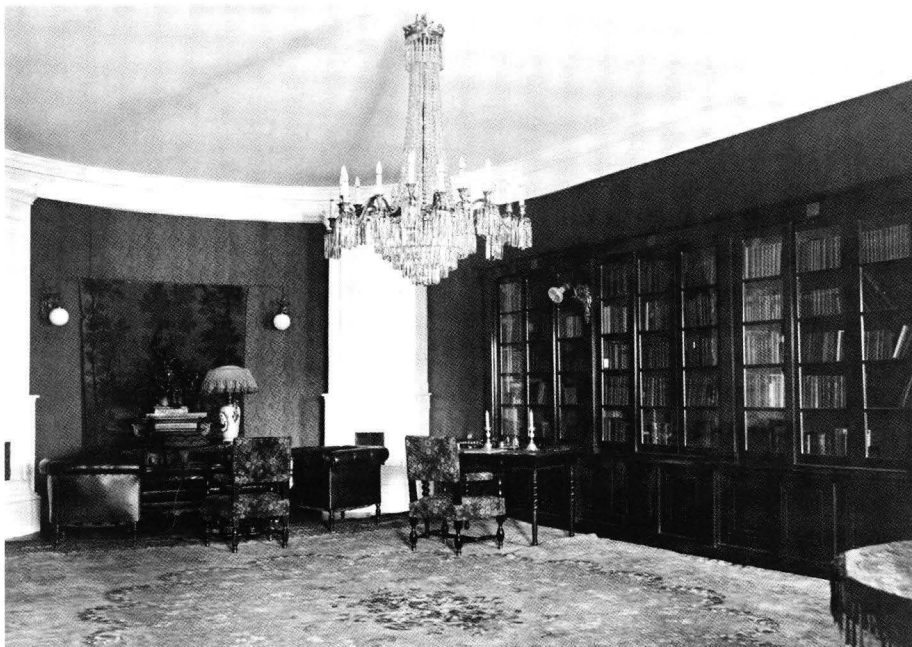
Linnan sisustuksen suuressa murrosvaiheessa 1919–1921 kaikkein suurimman muutoksen kokenut tila oli entinen keisarillisen palatsin ortodoksinen kirkkosali. Kahden kerroksen korkuinen tila jaettiin välipohjalla kahteen osaan, joista alempaan sisustettiin kirjasto ja ylempään presidentin yksityinen ruokasali (kuvat 71–72).

Kirjastohuone on lattia-alaltaan yhtenäinen, koska tilan aikaisemmin kahtia jakanut ikonostaasi on poissa. Oli muodostunut pitkä länsipäästään kaareva huone. Sisäänkäynti tapahtui eteläsivun kahdesta ovesta, ja vanha eteiseen johtanut pääovi oli peitettyä pois käytöstä. Sen molemmilla puolilla oli aluksi vanhoilla sijoillaan Venäjän vallan aikaiset kaakeliuunit. Kahden vuodelta 1924 peräisin olevan valokuvan perusteella huoneessa vallitsi englantilaistyyppisen kirjaston täyteläinen ja kodikas tunnelma, jossa heijastui 1920-luvun alun sisustusten hieman raskas olemus.

Seinissä oli tummasävyinen tapetti, ja pitkiä seiniä vasten oli tummaksi petsatut lasiovelliset kirjakaapit. Kummassakin päässä oli nahkaverhoiluista sohvasta ja kahdesta nojatuolista koostuva ryhmä, toinen oli ruskea ja toinen musta. Vanhan pääoven päällä oli gobeliini ja sen edessä Ateneumista lainattu pronssiin valettu pienoiversio Vatikaanin museossa olevasta antiikin aikaisesta *Laokoon*-ryhmästä.⁶⁰⁶ Se sopi hyvin kirjaston tunnelmaan viittauksena antiikin sivistyksestä. Niiden edessä olevan noin 1920 hankittu sohvakalusto⁶⁰⁷, jonka keskellä oli 1840-luvun pyöreä pöytä

⁶⁰⁶ Ateneumin taidemuseo inv. nro B I 222.

⁶⁰⁷ Sohvakaluston nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.



71. Kirjasto.
Valok. Edvin Holmberg 1924.
HKM.



72. Kirjasto.
Valok. Edvin Holmberg 1924.
HKM.

(L 63). Ikkunoiden edessä oli edellistä raskaampi sohvakalusto⁶⁰⁸ ja sen edessä isompi 1840-luvun pyöreä pöytä (L 61). Valokuvasta voi aavistaa, että vasemman puoleisen ikkunan edessä on alun perin keisarin työhuoneessa ollut Gambsilta 1838 hankittu korkeaselkäinen nojatuoli *Voltaire*.⁶⁰⁹ Valokuvassa näkyy huonosti, että ikkunoiden välissä on kookas taulu tai peili. Se on todennäköisesti peili, koska 1920-luvun inventaarioluetteloissa mainitaan sellainen. Huoneessa oli myös pieni kierrejalkainen kirjoituspöytä (L 49), Linnan vanhaa 1830–1840-luvuilla hankittua kalustoa, ja kaksi

noin 1920 hankittua gobeliinikankaalla päällystettyä barokkityylistä nojatuolia.⁶¹⁰ Valaisimina oli kummallakin pöydällä lamput, seinälampetteja ja 18-haarainen kristallikruunu (L 107), joka oli ainoa vanhasta kirkosta tilaan jäänyt irtain esine.⁶¹¹ Lattialla oli suuri brysselinmatto.⁶¹²

On vaikeaa sanoa, missä määrin kirjastohuoneessa tehtiin muutoksia vuoden 1925 jälkeen. Vuoden inven-

⁶⁰⁸ Sovhavaluston nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

⁶⁰⁹ Katso viite 331.

⁶¹⁰ TPK 376:1–2.

⁶¹¹ Vuosien 1871–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1908 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁶¹² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

73. Pianohuone.
Vasemmalla Linnan omaan
kokoelmaan kuuluva Hjalmar
Musterhjelmin Kyläkatu
Schwartzwaldissa ja oikealla
saman taiteilijan Ateneumista
lainattu Ilta saaristossa. Valok.
Edvin Holmberg 1924. HKM.



taarioluettelossa 1948 siellä on kuitenkin enää vain toinen sohvakalusto, kun taas kristallikruunu ja kirjakäpöt olivat silloin paikoillaan.⁶¹³

Pieni kirjastohuone (tila 51)

Kirjastohuoneen vieressä oli vanha kirkkokalustohuone, josta tehtiin 1920-luvun alussa pieni kirjastohuone. Sen nurkkaan rakennettiin kierreportaat, jotka johtivat kolmannessa kerroksessa sijainneisiin presidentin perheen yksityistiloihin. Huoneesta ei ole löytynyt 1920–1940-luvuilta ainoatakaan valokuvaa, mutta inventaarioluetteloiden mukaan sen huonekalut olivat kaksi koivusta tehtyä kirjakaappia ja mahonkipöytä, jonka päällä oli Lappeenrannan keisarillisesta residenssistä tuotu pieni Suomen suuriruhtinaskunnan vaakunalla koristeltu, keisarin kirjoituspöydällä ollut kellokaappi (L 205). Katossa oli kolmannesta kerroksesta siirretty 16-haarainen uus-Ludvig-XVI-tyylinen kristallikruunu (L 128), lattialla oli brysselinmatto ja ikkunoissa oli harmaat silkkiverhot.⁶¹⁴

Pianohuone (tila 53)

Keisarillisten hovineitojen huoneisiin kuuluneesta tilasta tehtiin noin 1920 pianohuone (kuva 73). Inventaarioluetteloissa ei tosin mainita pianoa: se on todennäköisesti ollut Ståhlbergin perheen yksityisomaisuut-

ta.⁶¹⁵ Huoneeseen sijoitettiin 1800-luvulla keisarinna Suurella förmakissa ollut ja sen jälkeen toisen kerroksen eteishuoneisiin jaettu Gambsilta 1838 Pietarista hankittu sohvakalusto (L 10). Se oli vuosien 1922–1925 inventaarioluetteloiden mukaan huoneessa ilmeisesti kokonaisuudessaan ja mukana olivat myös kaluston kanssa jo alun perin olleet sohvapöydät (L 20).⁶¹⁶ Katossa oli kahdeksanhaarainen kristallikruunu ja lattialla oli sen kokonaan peittänyt kukikas brysselinmatto. Vuonna 1921 huoneessa oli vihreät silkkiverhot, mutta seuraavana vuonna ne olivat vaihtuneet punaisiksi, joissa oli vihreät kapat.

Vuodelta 1922 olevassa luettelossa seinillä mainitaan Ateneumista lainatut Munsterhjelmin *Kesäyö Tammisaaren saaristossa*⁶¹⁷ vuodelta 1886, Oscar Klenehin *Katu Quimperissä*⁶¹⁸, Adolf von Beckerin *Keskiajan oppinut*⁶¹⁹ vuodelta 1862 ja Jacob Magnus Stäckin *Hollantilainen talvimaaisema*⁶²⁰ vuodelta 1851. Vuonna 1924 otetussa kuvassa huoneen seinällä näkyy edellä mainittu Munsterhjelm ja saman taiteilijan Linnan omaan keisarilliseen taidekokoelmaan kuuluva maalaus *Kyläkatu Schwartzwaldista* vuodelta 1870 (L 157). Vuosien 1921–1925 inventaarioluetteloissa mainitaan myös ryijy, mutta siitä ei ole tarkempaa tietoa.⁶²¹

⁶¹⁵ Vuoden 1923 luettelossa Ståhlbergien oma piano mainitaan toisen kerroksen kulmahuoneessa. Vuoden 1923 inventaarioluettelo. Bb 3. TPK:n arkisto.

⁶¹⁶ KM 87100:21; TPK 57.

⁶¹⁷ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 171.

⁶¹⁸ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 211.

⁶¹⁹ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 101.

⁶²⁰ Ateneum taidemuseo inv. nro A I 171.

⁶²¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁶¹³ Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁶¹⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.



74. Vihreä huone.
Valok. Edvin Homberg 1924.
HKM.

Vuosien 1925–1940 välisestä tilanteesta huoneessa ei voi todeta muuta kuin, että puolet huonekaluista näkyy 1925 Linnan ensimmäisen kerroksen kansliatiloista otetussa valokuvassa.⁶²²

Vihreä huone (tila 57)

Toinen entinen keisarinnan hovinaisten huone oli sisustettu vihreänsävyiseksi seurusteluhuoneeksi (kuva 74). Sinne oli sijoitettu ainakin vuodesta 1921 vuoteen 1925 Jac. Ahrenbergin suunnittelema, vuonna 1901 toisen kerroksen vihreään makuuhuoneeseen tullut uusempirekalusto (L 97). Huoneessa mainitaan olleen silloin myös kulmikas sohvapöytä ja marmorikantinen kaappi. Seinällä oli Lappeenrannan keisarillisesta residenssistä tuotu koristeellinen peili (L 190), ryijy ja vuodesta 1922 Linnan omaan keisarilliseen taidekoelmaan kuulunut Adolf von Beckerin *Sairasvuoteella* vuodelta 1874 (L 162). Katossa riippui kahdeksanhaarainen kristallikruunu ja lattialla oli vihreä brysselinmatto.⁶²³ Vuoden 1925 jälkeisestä sisustuksesta huoneessa vuoteen 1940 saakka ei ole tietoa.

Tupakkahuone (tila 60)

Entistä keisarinnan toilettihuonetta nimitetään 1920-luvun inventaarioluetteloissa tupakkahuoneeksi. Sen ilme muuttui useaan otteeseen muutaman vuoden aikana. Vuonna 1920 otetussa valokuvassa huone

näyttää olevan sisustettu makuuhuoneeksi (kuva 75). Ikkunoissa ja ovissa on rönsvävyvät verhoasetelmat, jotka lienevät peräisin Venäjän vallan ajalta. Vasemmalla näkyy yksinkertainen vuode ja oven vieressä marmorikantinen Bomanin 1898 valmistama pesupöytä (L 95). Ikkunoiden välissä on vielä vanhalla paikallaan Gambsilta 1838 hankittu keisarinnan kampauspöytä (L 28) ja nurkassa on samaa hankintaerää oleva leposohva (L 13) tuoleja (L 11) ja jakkarapari (L 48). Katosta roikkuu kahdeksanhaarainen kristallikruunu (L 118), joka on hankittu 1843. Seinällä riippuu Ateneumin deponoima Frans Maxmontanin maalaus *Ilta Hirsalassa*.

Vuoden 1921 inventaarioluettelossa kalustus on muuttunut täysin lukuun ottamatta kattokruunua ja tapetteja. Verhot ovat punaista silkkiä ja vuoden 1925 inventaariossa ruskeaa silkkiä (kuva 76). Huoneessa ei enää mainita sänkyä, pesupöytää eikä kampauspöytää. Ikkunoiden välissä seisoo Gambsilta 1838 hankittu entinen keisarin mahonkinen kirjoituspöytä (L 22). Sen edessä on korkeaselkäinen tamminen vihreällä villakankaalla verhoiltu uusbarokkinojatuoli, joka on hankittu A. Washmountin liikkeestä Pietarista 1863 valtiopäiville kenraalikuvernöörin istuimeksi. Sen erityisestä alkuperäisestä merkityksestä kertoo paljon se, ettei nojatuoli kuulunut palatsin normaaliin sisustukseen, vaan se otettiin esille vain kenraalikuvernööriä varten. Ilmeisesti nojatuoli ei ollut huoneessa kauan ja se siirtyi myöhemmin Tuomiokirkkoon presidentin istuimeksi.⁶²⁴ Seinän vierillä on yhteensä kahdeksan mahonkista Gambsilta Pietarista 1838 hankittua

⁶²² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁶²³ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁶²⁴ Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

75. Tupakkahuone.
Seinällä riippuu Ateneumista
lainattu Frans Maxmontanin
Ilta Hirsalössä. Valok. Harald
Rosenberg 1920. HKM.



76. Tupakkahuone.
Seinällä riippuu Ateneumin
kokoelmista lainattu Jacob
Magnus Stäckin Hollantilainen
talvimaisema. Valok. Edvin
Holmberg 1924. HKM.



tuolia (L 16) ja N. Bomanin höyrypuusepäntehtaan 1800–1900-lukujen taitteessa niiden mukaan valmistamaa tuolia (L 96) sekä nahalla verhoiltu mahonkisoiva, joka ei näy kuvassa. Siellä mainitaan myös mahonkipöytä ja tupakkapöytä. Kuvassa näkyy yksi sorvattu pöytä, joka lienee 1800-luvun lopulta. Vuonna 1924 otetun valokuvan mukaan seinällä riippuu Ateneumista lainattu Jacob Magnus Stäckin *Hollantilainen talvimaisema*⁶²⁵ vuodelta 1851. Vuoden 1925 inventaarioluettelossa seinällä mainitaan meritaistelua esittävä

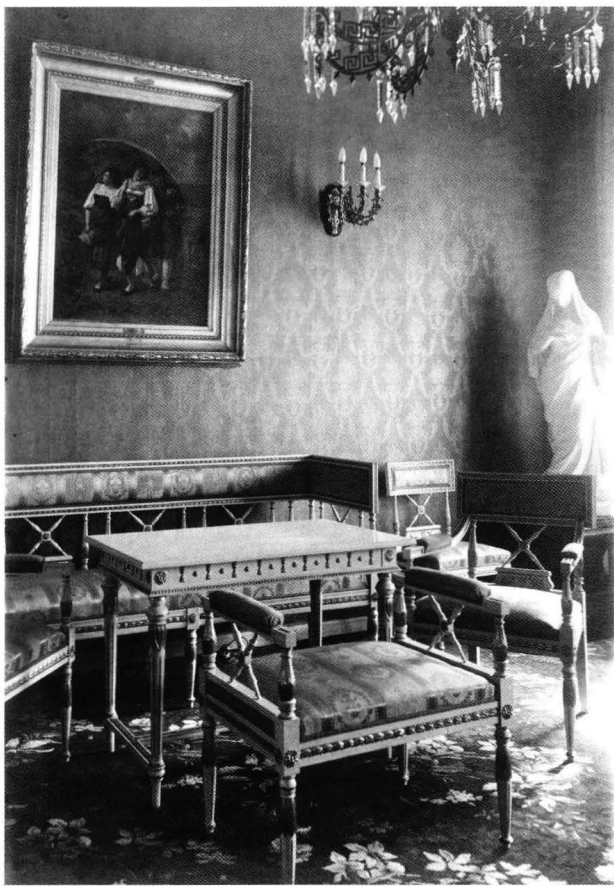
taulu. Sisustuksesta ei niinkään tule mieleen oleskeluvaan työhuone.⁶²⁶

Kulmahuone (tila 61)

Entisessä keisarinnan makuuhuoneessa oli ilmeisesti vuoteen 1921 asti ainakin osa vanhasta sisustuksesta. Siellä mainitaan sinisellä damastilla päällystetyt leposohva, kokonaan topattu nojatuoli (L 47), kuusi tuolia (L 11), jakkarapari (L 48), peilitaustainen hyllykaappi (L 29) ja pähkinäpuinen trymoopeili (L 79). Kaksi

⁶²⁵ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 285.

⁶²⁶ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.



77. Kulmahuone. Seinällä riippuu Ateneumista lainattu Frédéric Théodor Lixin maalaus *Laatukuva Elsassista*. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.

neljän kynttilän kandelaaberia (L 126) ja pronssinen pendyyli olivat olleet sillä myös Venäjän vallan aikana. Tosin osa näistä huonekaluista oli 1920 lyhyen aikaa viereisessä tupakkahuoneessa. Lisäksi mainitaan pöytä. Taideteoksina mainitaan Ateneumista lainatut Hannan Rönnerbergin 1893 tekemä kopio Rembrantin maalaamasta *Lieven Willenzoon van Copernolin muotokuvasta*⁶²⁷ ja Severin Falkmaninin *Kirkollinen juhla-kulkue Roomassa*.⁶²⁸ Seinillä oli kaksi kolmen kynttilän lampettia ja kattoon vaihdettu lyhdyn tilalle 16-haarainen uus-Ludvig-XVI-tyylinen kristallikruunu (L 128). Lattiaa peitti kukallinen brysselinmatto ja ikkunoissa riippuivat tylliverhot.⁶²⁹

Vuoden 1922 inventaarioluettelon perusteella huone on ollut jo aivan erinäköinen (kuva 77). Sinne oli sijoitettu osa Villa Bjällbohon 1904 hankittua valkoiseksi maalattua ja kullattua myöhäiskustavilaista tyyliä edustavaa kalustoa: sohva, kaksi nojatuolia, yhdeksän tuolia, pyöreä pöytä, rahi, kaksi jakkaraa ja lasiovelli-

nen kaappi (L 191). Lisäksi mainitaan seinäpeili ja mustalla jalustalla seisova kuvapatsas, kipsivalos Johannes Takasen *Rebekasta*.⁶³⁰ Ateneumista lainattuja taideteoksia oli vuoden 1922 luettelon perusteella ja vuosina 1924 ja 1925 otettujen valokuvien mukaan Frédéric Theodore Lixin maalaus *Laatukuva Elsassista*⁶³¹ ja Georg von Rosenin pastelli *Lesken ropo*.⁶³² Valaisimet, pronssinen pendyyli ja matto olivat pysyneet sen sijaan ennallaan. Vuoden 1923 inventaarioluettelon mukaan huoneeseen oli sijoitettu Ståhbergien oma piano.⁶³³

Huonetta käytettiin vierashuoneena valtiotähtien yhteydessä. Esimerkiksi vuonna 1925 siellä yöpyi Ruotsin kuningatar Victoria, minkä vuoksi se sai nimen Kuningattaren makuuhuone. Silloin otetussa valokuvassa näkyy muualta lainatut sänky ja yöpöytä.⁶³⁴ Vuosien 1925–1940 tilanteesta tämän huoneen osalta voidaan mainita vain se, että valkoinen kalusto oli valokuvien perusteella ainakin 1920-luvun lopulla Naantalin Kultarannassa.⁶³⁵ Toinen varma asia on se, että nurkassa ollut kaakeliuuni purettiin vuoden 1938 remontin yhteydessä.⁶³⁶

Rokokoohuone (tila 63)

Entistä Punaista kabinettia nimitetään 1920-luvun inventaarioluetteloissa Rokokoohuoneeksi. Sen kalustus, joka koostuu Jac. Ahrenbergin suunnittelemaasta kullatusta uusrokokookalustosta (L 86), on säilynyt tähän päivään asti käytännössä vuoden 1899 asussa, vaikka tekstiilien väri on vaihtunut. Vuonna 1925 otetussa valokuvassa huonekaluissa näkyy sama – inventaarioluetteloiden mukaan lohenpunainen – verhoilu kuin vuoden 1918 kuvassa, jossa huone on vuonna 1899 saamassaan asussa (kuva 33). 1890-luvun lopun kuviolliset tapetit olivat ilmeisesti punaiset, ja ne näkyvät vielä 1924 otetussa valokuvassa (kuva 78), mutta vuoden 1925 kuvassa huoneessa on uudet kuviolliset tapetit, jotka ovat edellisiä vaaleammat ja kiillosta päätellen silkkiset.⁶³⁷ Verhot uusittiin 1928 harmaiksi silkkiverhoiksi. Lattiaa peitti tummapohjainen kukkakuvioinen brysselinmatto, joka oli samaa kuosia kuin viereisessä kulmahuoneessa.⁶³⁸

⁶³⁰ Teoksen nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

⁶³¹ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 543.

⁶³² Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 647.

⁶³³ Vuosien 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 3, TPK:n arkisto, KA.

⁶³⁴ Valokuva-albumi Ruotsin kuninkaan valtiotähtien Suomesta 1925. Hla 3. TPK:n arkisto, KA.

⁶³⁵ Kultarannan valokuvat. Kuvakokoelmat. MV.

⁶³⁶ Pöyhiä 2008.

⁶³⁷ Valokuva-albumi Ruotsin kuninkaan valtiotähtien Suomesta 1925. Hla 3. TPK:n arkisto, KA.

⁶³⁸ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto, KA.

⁶²⁷ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 568.

⁶²⁸ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 737.

⁶²⁹ Vuoden 1921 inventaarioluettelo. Bb 3. TPK:n arkisto, KA.

78. Rokokoohuone.
Seinällä vasemmalla
Ateneumista lainattu
kopio Bartolomé Esteban
Murillon *Madonnasta*.
Oikealla Linnan omaan
kokoelmaan kuuluvat
Alexandra Frosterus-Sältinin
Savoijilainen paimenpoika
ja Ville Vallgrenin *Marjatta*.
Valok. Edvin Holmberg
1924. HKM.



79. Harmaa huone.
Seinällä oleva Jacob Willemsz
de Wet vanhemman maalaama
Amarillis kruunaa Mintrillon
on Ateneumista kokoelmista.
Kaakeliuunin vieressä on Linnan
omaan kokoelmaan kuuluva
Johannes Takasen *Tanssijat*.
Valok. Edvin Holmberg 1924.
HKM.



Venäjän vallan aikana huoneessa olleista tauluista huoneessa oli 1920-luvulla enää Alexandra Frosterus-Sältinin *Savoijilainen paimenpoika* (L 154).⁶³⁹ Linnan omasta taidekokoelmasta huoneessa oli 1890 hankittu Ville Vallgrenin *Marjatta* (L 168). Sinne sijoitettiin 1920-luvulla Ateneumin kokoelmista lainatut Rafaelin 1500-luvun alussa maalaaman *Madonnan della Sedian*⁶⁴⁰ ja Bartolomé Esteban Murillon 1600-luvulla

maalaaman *Madonnan*⁶⁴¹ kopiot. Molemmissa oli hyvin raskaat ja koristeelliset kullatut kehykset. Maalaukset toivat pieneen kullattuun huonekaluihin sisustettuun huoneeseen häivähdyksen eurooppalaisten palatsien täyteläistä tunnelmaa, jota korea tapetti hyvin tehosti. Tämän huoneen kohdalla ei ainakaan voida puhua pyrkimyksestä suomalaiseseen yksinkertaiseen vaatimattomuuteen, vaan Linnan jo ennestään korumaisimmasta huoneesta pyrittiin selvästi tekemään

⁶³⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaariluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁴⁰ Ateneumin taidemuseo inv. nro A II 848.

⁶⁴¹ Ateneumin taidemuseo inv. nro A II 849.



80. Keltainen sali. Vasemmalla riippuu Ateneumin kokoelmista lainattu Severin Falkmanin Kaarle Knuutinpoika Bonde lähdössä kuninkaanvaaliin Tukholmaan 1448. Oikealla Linnan omaan kokoelmaan kuuluva Victoria Åbergin Monrepos. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.

entistäkin näyttävämpi ja sisustuksen avulla korostamaan Suomen yhteyttä eurooppalaiseen kulttuuriin.

Harmaa huone (tila 65)

Vuodesta 1899 vihreänä förmaakina tunnettua huonetta alettiin 1920-luvulla nimittää harmaaksi huoneeksi. Vuosina 1922 ja 1925 otetuissa valokuvissa huoneessa näkyy erisävyyisistä palkeista muodostuva selkeä tapetti (kuva 79), joka ilmeisesti vaihdettiin vuoden 1925 vaiheilla vaaleapohjaiseksi rönsväväksi kukkatapetiksi, mikä muutti huomattavasti tilan luonnetta (kuvat 37–38). Lattian peitti kokonaisuudessaan vaalea brysselinmatto. Itse kalustus valaisimineen säilyi huoneessa siinä muodossa kun se oli tullut ja järjestetty sinne vuoden 1899 sisustuksen uudistuksen yhteydessä: mahonkiset todennäköisesti Jac. Ahrenbergin suunnittelema uus-Ludvig-XVI-kalusto (L 88), kaksi pöytää (L 90–91), jalustapari (L 92) ja trymoopeilit (L 93). Verhoilun uusimisesta on vaikeaa sanoa mitään varmaa, mahdollisesti alkuperäinen vaaleanvihreä silkkipäällinen oli olemassa vielä 1920-luvulla.

Sen sijaan vuoden 1925 inventaarioluettelon mukaan vihreät silkiverhot ovat vaihtuneet harmaiksi silkki-verhoiksi. Katossa oli edelleen vanhalla paikallaan 1843 hankittu 12-haarainen kristallikruunu (L 109) ja ikkunoiden edessä jalustoilla seisovat kymmenenhaaraiset 1845 hankitut kandelaaberit (L 121). Suuri muutos oli se, että vuoden 1938 remontin yhteydessä huonetta hallinnut koristeellinen kaakeliuuni poistettiin.⁶⁴²

Huoneessa oli ainakin vuosina 1922–1925 Olof Arboreliuksen 1899 maalaama *Kesäyö Berglagnissa*⁶⁴³, Jacob Willemsz de Wet vanhemman 1600-luvulla maalaama *Amarillis kruunaa Mintrillon*⁶⁴⁴ ja tuntemattoman taiteilijan Rooman Capitoliumia esittävä maalaus.⁶⁴⁵ Kuvissa näkyy myös jalustan päällä seissyt Johannes Takasen *Tanssijatar*, joka on hankittu Linnaan 1881 (L 165).

⁶⁴² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Pöyhä 2008.

⁶⁴³ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 731.

⁶⁴⁴ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 397.

⁶⁴⁵ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 393.

81. Tasavallan presidentti Pehr Evind Svinhufvud (oik.) 75-vuotispäivänään 15.12.1936 Keltaisessa salissa. Valok. Aarne Pietinen. Heikki Svinhufvudin valokuvakokoelma.



Keltainen sali (tila 68)

Entisestä keisarinnan Suuresta förmaakista tuli itsenäisyyden aikana presidentin tärkein vastaanottohuone, jota on 1920-luvulta alkaen nimitetty Keltaiseksi saliksi. Siellä oli 1920-luvulla ilmeisesti 1800-luvun lopun kuviollinen tapetti (kuva 80).

Vuoteen 1921 saakka huoneessa oli vuonna 1899 tullut Jac. Ahrenbergin suunnittelema valkoinen ja kullattu uus-Ludvig-XVI-tyylinen kalusto, joka siirrettiin ulkoministerin virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een (L 87).⁶⁴⁶ Sen jälkeen huoneeseen sijoitettiin alun perin kerrosta ylempänä keisarin Suuressa förmaakissa sijainnut vanhaan kenraalikuvernöörin taloon 1819 Pietarista hankittu pähkinäpuinen empirekalusto (L 1), josta muodostui edellisen kaluston tapaan kolme sohvaryhmää. Syynä vaihtoon oli todennäköisesti se, että empirekalusto oli edellistä huomattavasti arvokkaampi ja edustavampi. Empirekalusto kunnostettiin vaihdon yhteydessä ja sen venäläiseen tapaan lehtikullatut koristeleikkaukset saivat päälleen paksun pronssivärin.⁶⁴⁷ Kalusto verhoiltiin tuolloin siniharmaa-keltaruskealla ruudullisella kattuunikankaalla. Keskimäisen sohvaryhmän keskellä oli vuodelta 1819 oleva pähkinäpuinen pöytä (L 2). Sivusohvaryhmien kanssa oli luultavasti keisarin työhuoneeseen 1899 hankittu

pyöreä pöytä (L 89) ja alkuperältään tuntematon pähkinäpuinen empirepöytä.⁶⁴⁸

Keskimmäisten ikkunoiden väleihin sijoitettiin entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadilta tuodut kaksi kullattua uusrokootrymoopeiliä (L 182) ja reunimmaisten ikkunoiden väleihin samasta paikasta peräisin olevat pähkinäpuiset pelipöydät (L 183). Niitten päällä oli jo vuodesta 1865 vastaavilla paikoilla olleet viisihaaraiset kandelaaberit (L 106). Katossa ja seinillä oli edelleen huoneeseen 1860-luvun lopulla sijoitetut kattokruunu ja kaksi lampetta (L 125).⁶⁴⁹

Pitkällä seinällä riippui vuoden 1920 alkuun sille 1850-luvulla ripustettu Wladimir Swertchkoffin Krimin sodan tapahtumiin Suomessa liittyvä maalaus *Lappohjan taistelu* (L 144), mutta se korvattiin Ateneumista lainatulla Severin Falkmanin 1886 maalaamalla suuri-kokoisella historiamaalauksella, joka kuvasi Kaarle Knuutinpoika Bondea lähdössä Viipurin linnasta Tukholmaan kuninkaanvaaliin 1448.⁶⁵⁰ Keskiäikaan viitaa ja Suomen läntistä yhteyttä korostava historia-maalaus koettiin ehkä soveliaammaksi tilaan. Sen sijaan Linnaan 1850-luvulla tulleet myös Krimin sodan tapahtumiin Suomessa liittyvät Swerchkoffin maalaukset Anders Donnerista (L 145) ja Matts Kankkosesta (L 146) sijoitettiin saliin reunimmaisiiin ikkunanväleihin.

⁶⁴⁶ Rakennus on entinen kenraalikuvernöörin talo, joka toimii nykyisin Valtioneuvoston juhlahuoneistona.

⁶⁴⁷ Kultaajamestari Raimo Snellmanin tutkimukset 2010.

⁶⁴⁸ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁴⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁵⁰ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 100.

hin. Kyseessä olivatkin suomalaiset Krimin sodassa ansioituneet henkilöt, joten tilanne oli toinen kuin venäläisiä sotilaita ja kasakkoja esittävän taistelumaalauksen kohdalla. Päätyseinille ripustettiin Linnaan 1860–1870-lukujen taitteessa hankitut Victoria Åbergin suurikokoiset maisemamaalaukset *Monrepos'n puisto* (L 155) ja *Suuri maisemasommitelma* (L 156).

Seinät näyttävät olevan 1936 otetussa valokuvassa yksiväriset ja vaaleat (kuva 81). Tila muuttui vuoden 1938 remontin jälkeen edelleen askeettisempaan suuntaan, kun nurkissa olleet kaakeliuunit purettiin.

Työhuone (tila 70)

1800-luvulla Sinisenä förmaakina tunnettua huonetta oli alettu nimittää vuoden 1900 inventaarioluettelosta lähtien, sen jälkeen kun sinne oli hankittu kirjoituspöytä, keisarin työhuoneeksi. Huone säilytti senaikaisen kalustuksen tauluja lukuun ottamatta aina vuoteen 1940 asti (kuva 44).⁶⁵¹

Kalustus koostui moniosaisesta Gambsilta Pietarista 1838 hankitusta mahonkisesta sohvakalustosta (L 9), josta muodostui kaksi samanlaista sohvaryhmää kummallekin puolelle huonetta. Vielä vuoden 1925 inventaarioluettelossa kalustossa mainitaan 1890-luvun lopun tummanruskea nahkaverhoilu, mutta vuonna 1931 otetussa valokuvassa verhoiluna näkyy juovikas hevosenjouhikangas. Niiden keskellä oli samanlaiset todennäköisesti Jonas Litoniuksen huonekalutehtaassa valmistetut pyöreät mahonkipöydät (L 75). Ikkunoiden väleissä seisoivat Pietarista 1819 hankitut pähkinäpuiset trymoopeilit (L 3), joiden konsoleilla oli niille 1865 sijoitetut seitsemänhaaraiset pronssikandelaaberit (L 120). Katossa riippui edelleen 1840-luvun kristallikruunu (L 109). Keskellä lattiaa sijaitsi L-kirjaimen muotoinen mahonkinen kirjoituspöytä 1890-luvun lopulta (L 85), jonka päällä oli Koru Oy:n valmistama pöytälamppu todennäköisesti vuodelta 1919 (L 201). Lamppu oli samanlainen kuin kerrosta ylempänä olevassa työhuoneessa. Verhot olivat vuoteen 1928 oliivinvihreää puolisolkkia, jolloin ne vaihdettiin harmaiksi plysiverhoiksi. 1920–1930-lukujen valokuvien mukaan huoneessa oli melko tummat tapetit.

Vuonna 1938 huonetta kohtasi arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelema modernisointi, joka vaikutti huomattavasti sen olemukseen, vaikka kalusteet pysyivätkin vielä ennallaan: Huonetta hallinnut komea kaakeliuuni purettiin ja sen tilalle rakennettiin suhteel-

lisen vaatimaton marmorikehyksinen avotakka. Huone tapetoitiin silmiinpistävän modernilla vihreäpohjaisella hopearuututapetilla.⁶⁵² Muutokset muodostivat voimakkaan kontrastin rakennuksen 1800-luvun empirehengen ja vanhan kalustuksen kanssa. Uudistusta täydensi 1940 Bore Westerlundin huonekalutehtaassa teetetty mahonkinen kirjoituspöytä tuoleineen (L 199). Se edustaa ornamentteineen klassista muotokieltä, mutta siinä on kuitenkin oman aikakautensa olemus eikä se melko matalana oikein istunut huoneen mittasuhteisiin ja muuhun kalustukseen (kuva 82). Kirjoituspöydän hankinnasta ei ole toistaiseksi löytynyt kunnollisia dokumentteja. Se saattaa liittyä hieman myöhässä vuoden 1938 suureen uudistukseen, tai heti Talvisodan jälkeen työhuoneessa haluttiin päästä eroon venäläisestä alun perin keisari Nikolai II:lle valmistetusta kirjoituspöydästä.

Valokuvissa näkyy, että huoneessa oli 1920–1930-luvuilla Albert Edelfeltin Linnaan 1890 tullut *Kööpenhaminan redillä III* (L 167) ja samana vuonna Oscar Kleinehin maalaama *Näköala Helsingin Eteläsatamasta* (L 210), joka siirrettiin Linnaan noin 1920 Lappeenrannan keisarillisesta residenssistä. Kaakeliuunin molemmin puolin oli 1930-luvulla Gerhard Alben 1926 tekemät meriaiheiset litografiat.⁶⁵³

Vanhemman adjutanttin työhuone (tila 72)

Vihreästä makuuhuoneesta tehtiin vanhemman adjutanttin työhuone (kuva 83). Keskellä huonetta oli pähkinäpuinen kirjoituspöytä⁶⁵⁴. Sen taakse oli ryhmitelty 1920 todennäköisesti Stockmannin Keravan puusepäntehtaalta hankittu mahonkinen empiretyylinen raskaasti muotoiltu sohvakalusto (L 196), joka oli verhoiltu vihreällä kukkakuvioisella silkillä ja päällystettiin 1938 uudelleen sinisellä kankaalla. Kalustoon kuuluva soikea sohvapöytä oli sijoitettu kolmannen kerroksen työhuoneeseen (tila 98) ja sen sijalla oli entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadilta tuotu mahonkinen laskulevypöytä⁶⁵⁵. Ikkunoiden välissä oli peili ja pöytä. Katossa riippui 1843 hankittu kristallikruunu (L 115) ja takaseinällä oli kaksi luultavasti samanikäistä seinälampetta⁶⁵⁶. Verhot olivat vihreää silkkiä ja lattian peitti kokonaisuudessaan vihreä brysselinmatto.⁶⁵⁷

⁶⁵² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁵³ Litografiat ovat Presidentinlinnassa.

⁶⁵⁴ Kirjoituspöydän olinpaikkaa ei tiedetä.

⁶⁵⁵ TPK 35.

⁶⁵⁶ TPK 154:1–6.

⁶⁵⁷ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁵¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto, KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto, KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.



82. Työhuone 1930–1940-lukujen taitteen muutoksien jälkeisessä asussa.
Vasemmalla Victoria Åbergin Monrepos ja oikealla Albert Edelfeltin Kööpenhaminan ankkuripaikalta III, jotka molemmat kuuluvat Linnan omaan kokoelmaan.
Kuva 1950-luvulta. TPK:n arkisto. KA.



83. Vanhemman adjutanttin työhuone.
Oikealla näkyy Ateneumista lainattu Fridolf Weurlanderin Maisema Savosta.
Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



84. Adjutanttin makuuhuone.
Valok. Harald Rosenberg 1920-
luvun alkupuoli. HKM.

Pienestä koosta huolimatta huoneeseen oli sijoitettu useita maalauksia, jotka oli lainattu Ateneumin kokoelmasta. Ne olivat Olof Arboreliuksen *Flodan kirkon edustalla*⁶⁵⁸, Hjalmar Munsterhjelman *Maantie Suomessa*⁶⁵⁹, Fridolf Weurlanderin *Maisema Savosta*⁶⁶⁰ ja Victoria Åbergin *Saksalainen maisema*⁶⁶¹.

Huoneessa oli valokuvien perusteella melko tumma kuviollinen tapetti, ja huonetta hallitsi vasemman takanurkan kaakeliuuni peileineen. Se korvattiin vuoden 1938 remontin yhteydessä matalalla marmorikehyksellä takalla.⁶⁶²

Adjutanttin makuuhuone (tila 73)

Entisestä keltaisesta makuuhuoneesta tehtiin adjutanttin makuuhuone, joka sisustettiin pääosin Linnan vanhoilla huonekaluilla (kuva 84). Sänky (L 39) oli todennäköisesti peräisin keisarin makuuhuoneesta ja hankittu Gambilta Pietarista 1838. Sen vieressä oli pottakaappi (L 73) ja marmorikantinen pesukomuutti. Ikkunanpuoleisessa nurkassa sijaitsi sohvaryhmä, joka koostui pienestä vuodelta 1819 olevasta sohvasta (L 4), kahdesta samaa alkuperää olevasta tuolista (L 6) ja 1840-luvun pelipöydästä (L 72). Ikkunoiden välissä oli toinen 1840-luvun pelipöytä (L 74), jonka päällä oli Carl Ebertin peililiikkeestä Pietarista 1843 hankittu kolmeosainen toiletti.⁶⁶³ Työhuonetta vasten ole-

valla seinällä oli entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadi 6:sta tuotu kaksiovinen mahonkinen vaatekaappi⁶⁶⁴. Huoneessa oli myös sermi. Katossa riippui ilmeisesti 1890-luvun lopussa hankittu kristallivalaisin.⁶⁶⁵ Ikkunoissa oli silkkiverhot ja lattian peitti vaalea kuviollinen brysselinmatto. Vuosien 1926–1940 välisestä tilanteesta huoneessa ei ole tietoa.⁶⁶⁶

Itäinen eteinen (tila 66)

Itäiseen eteiseen, josta pääsi pääportaikkoon. Harmaaseen huoneeseen ja Mariankadun puoleiseen siipeen, oli sijoitettuna 1921 trymoopeili, viisi nojatuolia ja kolme tuolia. Huoneessa oli ainakin vuosina 1922–1926 (kuvat 38 ja 85) puolet Villa Bjällbosta peräisin olleesta myöhäiskustavilaista tyyliä edustavasta vuodelta 1904 olevasta valkoisesta kalustosta (L 191). Siihen kuului sohva, pyöreä pöytä, neljä tuolia, kaksi rahia, jakkara, trymoopeili ja pelipöytä.⁶⁶⁷ Vuoden 1921 inventaarioluettelossa mainitaan seinillä Wladimir Swertchkoffin *Lappohjan taistelu* (L 144) ja Aleksandr Jegorovitš Beidemannin *Hankoniemen taistelu* (L 147). Maalaukset talletettiin 1928 Suomen kansallismuseoon. Vuonna 1924 seinällä oli Adolf von Beckerin *Sairasvuoteella* (L 162).

⁶⁶⁴ TPK 18:1–3.

⁶⁶⁵ TPK 164.

⁶⁶⁶ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁶⁷ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁵⁸ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 730.

⁶⁵⁹ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 165.

⁶⁶⁰ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 227.

⁶⁶¹ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 69.

⁶⁶² Pöyhä 2008.

⁶⁶³ Toilettiin nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

85. Itäinen eteinen.

Seinällä riippuu Linnan omaan taidekokoelmaan kuuluva Adolf von Beckerin Sairasvuoteella. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



Valtiosalin eteinen (tila 118)

Mariankadun puoleisen portaikon ja Valtiosalin (entinen valtaistuinsali) välinen eteistila pysyi vuoteen 1938 siinä asussa, kuin se oli ollut valmistuessaan 1907. Seinät olivat tummanpunaiset, ja huonekalut oli verhoiltu tummalla nahalla (kuva 46). Vuodelta 1924 olevassa valokuvassa huoneen perällä valtiosaliin johtavan oven molemmille puolille oli sijoitettu trymoopeilit (L 57), jotka toivat tummaan huoneeseen avaruutta. Keskipisteenä toimi edelleen Walter Runebergin veistos *Psyke sefyyrien kantamana* (L 164).⁶⁶⁸

Vuonna 1938 eteisen luonne muuttui täysin rakennushallituksen arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelemien muutostöiden jälkeen (kuva 86). Tilan pohjoisseinustalla oli isot ikkunat, joista näkyi naapurikiinteistö Mariankatu 4:n sisäpihalle. Ikkunoiden taakse rakennettiin muutostöiden yhteydessä portaikko ja varastotiloja. Jotta tilaan saatiin edelleen luonnonvaloa, piti portaikon vastainen seinä purkaa ja korvata vapaana seisovilla pylväillä, joiden malli oli otettu eteisen toisesta päästä. Portaikko uusittiin kokonaan funktionalismin henkeen valkoisen korut-

tomaksi (kuvat 65–66). Ainoastaan tummaksi petsatuissa kaiteissa on hillittyjä koristeaihteita. Uusi asu ei yhdisty kovinkaan saumattomasti Jac. Ahrenbergin uusklassiseen arkkitehtuuriin. Tilan väritys vaihtui tässä yhteydessä vaaleaksi.⁶⁶⁹ Vuoden 1938 muutostöiden valmistumisen jälkeen otetussa valokuvassa näkyy, että huonekalut säilyivät nahkaverhoiluja myöten entisellään, ainoastaan trymoopeilit oli viety pois. Uutta sisustuksessa oli seinien lampetit. Pohjoisseinällä oli tuolloin Ateneumin taidemuseon deponoima Akseli Gallen-Kallelan suurikokoinen *Imatrankoski*.⁶⁷⁰

Valtiosali (tila 119)

Venäjän vallan aikainen nimitys valtaistuinsali korvautui presidentti-instituution myötä nimellä Valtiosali. Näkyvä muutos oli puolipyöreän valtaistuinkorokkeen purkaminen todennäköisesti 1920-luvun alussa. Sille ei ollut käyttöä, koska keisarin valtaistuinta ei enää ollut tarvetta tuoda esille valtiopäivien avajaisseremonioita varten. Muuten Valtiosali säilyi pitkään entisellään (kuva 48), kunnes vuosien 1934 ja 1935 välisenä aikana

⁶⁶⁸ Presidentinlinnan valokuvat. Kuvakokoelmat. M.V.

⁶⁶⁹ Pöyhiä 2008.

⁶⁷⁰ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 576.



86. Kyösti Kallio Valtiosalin eteisessä vuoden 1938 korjaustöiden jälkeen. Vasemmalla Linnan omaan kokoelmaan kuuluva Walter Runebergin Psykhe sefyyrien kantamana ja seinällä riippuu Ateneumista lainattu Akseli Gallen-Kallelan Imatrancoski. Valok. Aarne Pietinen. MV.



87. Valtiosali 1930-luvun puolivälissä tehtyjen korjaustöiden jälkeisessä asussa. Seinät ovat saaneet vaalean sävyn ja niiden alaosiin on upotettu lämpöpatterit. Takaseinällä Walter Runebergin Lex-veistos. Valok. Akseli Neittamo 1936. Otava.

tummat seinät maalattiin vaaleiksi ja seinien alaosaan upotettiin lämpöpatterit (kuva 87).⁶⁷¹

Salin päähän valtaistuimen paikalle sijoitettiin 1931 tasavallan presidenttien Kaarlo Juho Ståhlbergin (L 214), Lauri Kristian Relanderin (L 215) ja Pehr Evind Svinhufvudin (L 212) pronssiset rintakuvat. Sarjaan lisättiin 1934 valtionhoitaja Carl Gustaf Emil Mannerheimin rintakuva (L 213).⁶⁷² Se oli paikalla vain hetken, koska vuosien 1934–1935 välisenä aikana tehtyjen muutostöiden jälkeen rintakuvia ei enää palautettu valtiosalin päähän ja vuosien 1935–1936 paikkeilla siihen tuotiin kullattu kipsivalos Walter Runebergin 1865–1894 työstämästä *Lex*-veistoksesta (L 211)⁶⁷³, joka oli aikaisemmin sijainnut eduskunnan istuntosalissa Heimolan talossa. Tällöin veistos sijoitettiin samaan linjaan Valtiosalin eteisessä olevan Runebergin toisen veistoksen *Psyche sefyyrien kantamana* kanssa.

Lex-veistos sijoitettiin osittain käytännön syistä Valtiosaliin⁶⁷⁴, mutta sijaintipaikalla on myös voimakas symbolinen merkitys: *Lex*-patsas asetettiin täsmälleen samalle paikalle kuin Venäjän keisaria ja Suomen suuriruhtinasta symboloinut valtaistuin. Veistoksessa karhuntaaljaan pukeutunut Suomi-neito pitää kädessään olevassa kilpeä, johon on kirjoitettu sana *LEX*. Taus-talla on Suomen leijona. Veistoksen sanoma on nationalistinen ja Suomea omana kansakuntanaan korostava. Suomi-neito ja Suomen leijona ovat onnistuneet häätämään Venäjän kaksoiskotkan ja asettuneet juh-lallisesti sen paikalle nimenomaan maan tärkeimpään rakennukseen osoittamaan, että Suomesta on tullut itsenäinen kansakunta. Samanlainen, kansalliseen itsetuntoon liittyvä mielenilmaus, tapahtui Liettuassa kuutisenkymmentä vuotta *Lex*-veistos tuomisesta Valtiosaliin: Vilnan presidentinpalatsin, entisen Venäjän vallan aikaisen kenraalikuvernöörinpalatsin juhlasaliin sijoitettiin 1990-luvulla Liettuan uudelleen itsenäistymisen jälkeen kipsivalos maan tunnetuimman kuvanveistäjän Juozas Zikarasin 1922 tekemästä liettualaisille symbolisesti tärkeästä *Vapaudenpatsaasta*, joka esittää lippua kantavaa naishahmoa (kuva 3).⁶⁷⁵

⁶⁷¹ Vuosien 1934 ja 1935 kadettien ylentämistilaisuudesta otetut valokuvat ovat Otavan kuva-arkisto.

⁶⁷² Kuusi 1931, 88; Juuri ennen vuosien 1934–1935 välisenä aikana tehtyä remonttia otetussa valokuvassa Valtiosalin päässä näkyy neljä rintakuva. Jukka Relaksen kokoelma.

⁶⁷³ Walter Runebergin *Lex*-veistos on osa Senaatintorilla Helsingissä sijaitsevaa keisari Aleksanteri II:n muistomerkkiä vuodelta 1894; Ilvas, 1990, 71; Vuosien 1935 ja 1936 kadettien ylennystilaisuuksista otetut valokuvat, Otavan kuva-arkisto.

⁶⁷⁴ Adjunantti, everstiluutnantti Bertil Nordlundin 1947 kokoama selvitys Linnan historiallisista vaiheista, TPK:n arkisto; *Lex*-veistoksen kullattu kipsivalos ei enää istunut luontevasti 1930 valmistuneeseen uuteen Eduskuntataloon, jossa kaikki monumentaalisempi taide tuli olemaan uutta. Näin ollen *Lex*-veistos sijoitettiin Lintaan. Eduskuntatalon intendentti Liisa Lindgrenin suullinen tiedonanto 16.12.2009.

⁶⁷⁵ Jukka Relaksen tutustuminen Vilnan presidentinpalatsiin 26.3.2011.

Valtiosalissa järjestettiin vanhaan tapaan valtiopäivien avajaisia, kunnes uusi Eduskuntatalo valmistui 1931. Vuosittain toistuvia tärkeitä tilaisuuksia salissa oli kadettien ylentämistilaisuus ja itsenäisyyspäivän vastaanotto, joka oli ensimmäisen kerran nykyisessä muodossaan iltatilaisuutena 1922. Itsenäisyyspäivää alettiin juhla Linnassa säännöllisesti vasta vuodesta 1925 lähtien. Muuten salissa järjestettiin toisinaan suuria juhlaillallisia ja muita isoja vastaanottoja.⁶⁷⁶

Kolmas kerros

Presidentin yksityinen ruokasali (tila 83)

Entisen keisarillisen palatsin kahden kerroksen korkeisen kirkkosalin yläosasta tehtiin 1920 presidentin yksityinen ruokasali.⁶⁷⁷ Vuosilta 1920 ja 1924 olevien valokuvien mukaan sen seinät oli jaettu kenttiin ja niissä oli melko vaaleat tapetit ja ovet oli petsattu tummiksi (kuva 88). Takanurkissa seisoivat uudet valkoiset kaakeliuunit. Kalustus rakentui yhdistämällä Linnan vanhaa kalustoa uusiin hankintoihin. Stockmannin Keravan puusepäntehtaalla teetettiin massiivinen mahonkinen ruokapöytä (L 198), joka on lähinnä empiretyyliä. Sen ympärille sijoitettiin Gambsilta 1838 hankittuja empiretuoleja (L 16) ja niiden mukaan 1800–1900-lukujen taitteessa tehtyjä mukaelmia (L 96). Niitä oli huoneessa kaikkiaan 20 kappaletta. Kevytrakenteinen sohva (L 54) ikkunan vieressä oli hankittu Andrei Tourin liikkeestä Pietarista 1843 samoin kuin kaksi pyöreää laskulevypöytää (L 55). Uusrenessanssin ja jugendin välimaastoon sijoittuvat mahonkinen, peilitaustainen astiakaappi ja kaksi tarjoilupöytää oli hankittu todennäköisesti 1920.⁶⁷⁸ Tarjoilupöytinä toimivat myös Gambsilta 1838 hankitut mahonkiset hyllyköt.⁶⁷⁹ Seinällä oli Helanderin valimosta Kalajoelta 1859 hankitun pronssisen seinäpendyylin (L 138) kopio ja huoneessa mainitaan olleen myös ilmapuntari. Pöydän alla oli pienikuvioinen matto. Valaisimina toimivat viisi suoraan kattoon kiinnitettyä kupua. Tilan taideteoksina olivat ruokasaliin hyvin sopivat, Lintaan 1850–1860-lukujen taitteessa hankitut Ferdinand von Wrightin lintumaalaukset *Hanhiperhe* (L 148) ja *Hanhi kurittaa sorsia* (L 149).⁶⁸⁰

Vuodelta 1931 olevan valokuvan mukaan huoneessa on ollut silloin tummahko voimakkaasti kuvi-

⁶⁷⁶ Linnan päiväkirja passim 1920–1925. K. J. Ståhlbergin arkisto. KA; Hirvikorpi 2006, 27.

⁶⁷⁷ Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomukset 1920–1922. Dd 5. RakH. KA.

⁶⁷⁸ Huonekalujen nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

⁶⁷⁹ TPK 308:1–2.

⁶⁸⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Anttila 1920, 311.



88. Yksityinen ruokasali.
Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



89. Yksityinen ruokasali vuonna 1931. Seinällä Linnan omaan taidekokoelmaan kuuluva Ferdinand von Wrightin Hanhi kurittaa sorsia. Otava.

oitu tapetti ja lattialla oli karvalankamatto, mutta muu sisustus oli vanhoilla paikoillaan (kuva 89). Huone oli tässä asussaan vielä vuonna 1937.⁶⁸¹ Senjälkeisestä ajasta vuoteen 1940 asti tiedetään ainoastaan, että huoneen takanurkissa seisseet kaakeliuunit purettiin vuoden 1938 suuren remontin yhteydessä.⁶⁸²

Valokuvien perusteella voidaan sanoa, että päivittäisessä käytössä olleessa yksityisessä ruokasalissa vallitsi melko arkinen ja hieman sekalainen tunnelma, mikä tuo mieleen aikakauden keskiluokkaisia porvariskoteja esittävät valokuvat. Perimmäisessä nurkassa sijainnut

tila ei tietenkään ollut edustuskäytössä, joten näyttävyydellä ei siellä ollut niin merkitystä.

Makuuhuone (tila 80)

Vuoden 1920 muutostöissä huoneen nurkkaan oven viereen oikealle rakennettiin kierreportaat, jotka johtivat alapuolella olleeseen pieneen kirjastoon. Ruokasalin viereinen pieni huone oli Kaarlo Juho Ståhlbergin pojan Juho Ståhlbergin käytössä vuosina 1920–1925.⁶⁸³

Huoneesta ei ole valokuvia tutkimuksen kohteena olevilta vuosilta, mutta vuosien 1921–1923 inventaa-

⁶⁸¹ Kotiliesi 1937, 258.

⁶⁸² Pöyhiä 2008.

⁶⁸³ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto; Pöyhiä 2008.

90. Vieno Kallio huoneessaan. Nojatuoli ja jakkara on hankittu 1838 Gambsilta Pietarista. Valkoiseksi maalattu Aino-kalusto on Stockmannin Keravan puusepäntehtaan mallistoa ja hankittu Linnaan 1919–1920. Valok. Paavo Poutiainen 1937. Virkkunen 1983, kuvaliite.



rioluettelot kertovat, että siellä oli koivuisesta sohvasta, neljästä tuolista ja mahonkipöydästä koostuva sohvaryhmä, sänky, ja mahonkituoli sekä kenraalikuvernoon talosta Eteläesplanadi 6:sta tuodut visakoivusta tehdyt kirjoituspöytä, kaksi tuolia, pöytä, kirjahylly, pesupöytä ja vaatekaappi. Katossa oli kolmen lampun valaisin. Vuoden 1925 inventaarioluettelossa huoneessa mainitaan valkoiset kirjoituspöytä, vaatekaappi, pesupöytä ja rautasänky.⁶⁸⁴

Vuosina 1925–1940 huone toimi sisäkön makuuhuoneena.⁶⁸⁵

Makuuhuone (tila 82)

Edellistä kaksi kertaa isompi viereinen huone oli vuosina 1919–1925 Kaarlo Juho Ståhlbergin tyttären Elli Ståhlbergin käytössä. Huoneesta on olemassa valokuva, jossa Elli Ståhlberg istuu sohvalla, joka on todennäköisesti edellistä huonetta vasten olevalla seinustalla. Kuvasta käy ilmi, että huoneessa oli lehtikuviainen tapetti.⁶⁸⁶

Inventaarioluetteloiden mukaan sisustukseen kuului todennäköisesti Stockmannin Keravan puusepäntehtaalta noin 1920 hankittu vihreällä silkillä päällystetty sohva, kahdesta nojatuolista ja neljästä tuolista koostuva jugend-tyylinen kalusto (L 197) sekä sohvapöytä, pienempi pöytä, tulenvarjostin, kuusiosainen vaaleanvihreällä satiinilla päällystetty sermi ja psykhe-peili. Vaatekaappi, kirjakaappi, kirjoitus-

pöytä, pesukaappi, yöpöytä ja sänky olivat mahonkia. Lattiaa peitti brysselinmatto, verhot olivat tummanpuinaiset ja katosta riippui 12-haarainen kristallikruunu (L 129 tai 130). Seinää korosti Hjalmar Munsterhjelman maalaus *Hämäläinen järvimaisema* (L 159), joka oli hankittu 1884.⁶⁸⁷

Relanderien aikana 1925–1937 huoneessa asui linnanrouvan tehtävää hoitanut Ellen Miesmaa.⁶⁸⁸ Vuosina 1937–1940 huone oli Kyösti ja Kaisa Kallion pojan kuvanveistäjä Kalervo Kallion käytössä.⁶⁸⁹

Makuuhuone (tila 87)

Edellisen kanssa samankokoinen huone oli vuosina 1919–1925 Kaarlo Juho Ståhlbergin tyttären Aune Ståhlbergin huoneena. Vuosina 1925–1929 siinä asui Relanderien tytär Maj-Lis Relander. Oletettavasti Svinhufvudien poika Veikko Svinhufvud käytti sitä vuosina 1931–1932 ja vuosina 1937–1938 se oli Kallioiden tyttären Vieno Kallion huoneena.⁶⁹⁰ Vuosien 1921–1925 inventaarioluetteloiden mukaan huoneessa oli mahonkinen kalusto, joka oli päällystetty vihreällä silkillä, ja siihen kuuluva sohva, viisi tuolia, pöytä ja kirjakaappi. Muita huonekaluja oli mahonkiset psykhe-peili, pesukaappi, sänky, kuusiosainen sermi, peili ja pieni pöytä. Lattialla oli punainen brysselinmatto ja ikkunoissa vihreät silkkimoireeverhot. Katossa roikkui kahdek-

⁶⁸⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto.

⁶⁸⁵ Virkkunen 1979, 23; Virkkunen 1983, 37.

⁶⁸⁶ K. J. Ståhlbergin valokuvakoelma. Kuvakokoelmat. MV.

⁶⁸⁷ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Virkkunen 1979, 23.

⁶⁸⁸ Virkkunen 1979, 23.

⁶⁸⁹ Virkkunen 1983, 37.

⁶⁹⁰ Virkkunen 1983, 37.

sanhaarainen pronssikruunu.⁶⁹¹ Vuoden 1925 jälkeisestä tilanteesta kertoo ainoastaan vuodelta 1937 oleva valokuva (kuva 90), jonka mukaan huoneessa oli Stockmannin Keravan puusepäntehtaalta 1920 hankittu valkoiseksi maalattu yksinkertainen Aino-kalusto⁶⁹², Gamsilta Pietarista 1838 hankittu iso sinisellä silkillä verhoiltu nojatuoli (L 47) sekä samaa alkuperää ollut jakkara (L 48).⁶⁹³

Makuuhuone (tila 88)

Huoneessa asui vuosina 1919–1920 Kaarlo Juho Ståhlbergin poika Juho Ståhlberg, mutta vuonna 1920 Linnaan muutti Ester Ståhlbergin mukana hänen adoptiotyttärensä Lea Hällström, joka sai tämän huoneen. Vuosien 1921–1925 inventaarioluetteloiden mukaan huoneen kalustus oli melko niukka. Se koostui sängystä, lipastosta ja kirjoituspöydästä. Katossa oli kolmen lampun valaisin ja lattialla brysselinmatto.⁶⁹⁴ Toisaalta emme tiedä, mitä kaikkea henkilökohtaista omaisuutta Lea Hällström oli tuonut mukanaan huoneeseen.

Huone oli vuosina 1925–1931 Relandereiden pojan Ragnar Relanderin käytössä.⁶⁹⁵ Vuosina 1931–1937 huoneessa olivat Ellen Svinhufvudin kangaspuut (kuva 91)⁶⁹⁶, ja todennäköisesti myös Kaisa Kallion kangaspuut olivat tässä huoneessa vuosina 1937–1940.⁶⁹⁷

Kulmahuone (tila 89)

Entinen keisarin makuuhuone rakennuksen kulmassa toimi Kaarlo Juho Ståhlbergin tyttären Kyllikki Ståhlbergin huoneena vuosina 1919–1925. Vaaleaseinäinen huone kalustettiin Stockmannin Keravan puusepäntehtaalta 1920 hankitulla valkoiseksi maalatulla Aino-kalustolla⁶⁹⁸, jossa oli rokokoohenkiset kaartuvat jalat ja kaappien ovissa rihlatut rombi-kuviot. Kalustoon



91. Ellen Svinhufvud kangaspuiden ääressä 1930-luvulla. Kaisa Kalliolla oli myöhemmin kangaspuut samassa kohdassa. Leena Svinhufvudin valokuvakokoelma.

kuului kirjoituspöytä, peilipöytä, vaatekaappi, matala kaappi, kaksi tuolia, taburetti, sänky ja kirjahylly (kuva 90). Lattiaa peitti rikkiäinen vihreä plyysimatto. Ikkunoissa oli vaaleat verhot.⁶⁹⁹

Relanderin aikana 1925–1931 huone tapetoitiin melko tummalla isokuvioisella tapetilla ja sisustettiin hänen perheensä omilla empiretyylisillä huonekaluilla, katossa näkyvä empiretyylinen amppelivalaisin⁷⁰⁰ kuului Linnaan. Toisin kuin Ståhlbergeilla Relandereilla Linnassa hyvin yksityiseltäkin tuntuvia ja omaksi kodiksi mieltäviä tiloja (kuva 92).⁷⁰¹

Svinhufvudien kaudella 1931 otetussa valokuvassa huoneessa oli edelleen sama tapetti ja heidän aikanaan

⁶⁹¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto; Virkkunen 1979, 23.

⁶⁹² Virkkunen 1983, kuvaliite; Stockmannin huonekalumalleja sisältävät valokuva-albumi 1920-luvun alusta. Stockmannin museo-osasto.

⁶⁹³ Helsingin keisarillisen palatsin keisarinna makuuhuoneeseen hankittiin Pietarista Gamsilta 1838 iso nojatuoli. Gamsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA; Pietarin Talvipalatsissa oli useita samanmallisia nojatuoleja, joista ainakin osa tiedetään hankitun Gamsilta. Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 206, 266–269.

⁶⁹⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁶⁹⁵ Virkkunen 1978, 23.

⁶⁹⁶ Virkkunen 1981, 22.

⁶⁹⁷ Saure 1983, 102–103.

⁶⁹⁸ Huoneen väritys ja kalustus näkyy kuvassa 106 taustalla; TPK 354:1–7. Virkkunen 1983, kuvaliite; Stockmannin huonekalumalleja sisältävät valokuva-albumi 1920-luvun alusta. Stockmannin museo-osasto.

⁶⁹⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁷⁰⁰ TPK 159.

⁷⁰¹ Virkkunen 1978, 23.

92. Kulmahuone 1920–1930-lukujen taitteessa sisustettuna Relanderien omilla huonekaluilla. Kataja 1992, 67.



93. Kulmahuone vuonna 1931. Seinällä vasemmalta Linnan omaan kokoelmaan kuuluvat kopio Lars Theodor Billingin Gripsholmin linnasta ja Albert Edelfeltin Ranta-aihe Haikosta. Otava.



huone kalustettiin 1901 hankitulla mahonkisella empirietyylisellä kalustolla (L 97). Katossa on kahdeksanhaarainen kristallikruunu (L 114) ja lattialla itämainen matto. Seinillä näkyy kopio Lars Theodor Billingin *Gripsholmin linnasta* (L 153) ja Albert Edelfeltin akvarelli *Ranta-aihe Haikosta* (L 166), jotka oli hankittu Linnaan 1800-luvulla (kuva 93).

Presidentin rouvan huone (tila 91)

Entinen keisarin työhuoneen ja makuuhuoneen välinen kabinetti muuttui 1919 Kaarlo Juho Ståhlbergin vanhimman tyttären Aino Ståhlbergin huoneeksi (kuva 94). Hän joutui ottamaan vastuulleen Linnan emännän roolin leskeksi jääneen isänsä apuna, joten hänen huoneensa oli lähellä edustustiloja. Se oli pienempi kuin

Elli ja Aune Ståhlbergin huoneet. Aino Ståhlbergin ajalta 1919–1920 huoneesta on olemassa kaksi valokuvaa. Niistä käy ilmi, että sänky ja päähkinäpuinen potta-kaappi (L 74) oli sijoitettu salonkia vastaiselle seinälle, takaseinällä oli peilipöytä (mahdollisesti Ståhlbergien omaisuutta), keskellä huonetta leposohva, tuoleja (L 17), Linnaan 1898 hankittu ruusupuinen pöytä (L 84) ja psykhe-peili. Leposohva saattaisi olla se, joka hankittiin 1838 keisarinnaan makuuhuoneeseen. Tummasävyiseksi tapetoidulla seinällä näkyy Linnaan 1886 hankittu Albert Edelfeltin akvarelli (L 166). Toisessa kuvassa sen paikalla on vuodelta 1798 oleva ryijy.⁷⁰²

⁷⁰² Kataja 1992, 49. Uuraisilta Keski-Suomesta peräisin oleva ryijy on edelleen Linnassa.



94. Aino Ståhlberg huoneessaan. Seinällä näkyy Linnan omaan kokoelmaan kuuluva Albert Edelfeltin Ranta-aihe Haikosta. Valok. Harald Rosenberg 1920. MV.



96. Presidentin rouvan huone Ester Ståhlbergin aikaisessa asussa. Tuolit, sohvan ja taulut hän oli tuonut Linnaan. Valok. Edvin Holmberg 1924. MV.



95. Presidentin rouvan huone Ester Ståhlbergin aikaisessa asussa. Tuolit ja taulut hän oli tuonut Linnaan. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



97. Ellen Svinhufvud kutoo miehelleen joululahjaa presidentin rouvan huoneessa. Matto ja taulut olivat presidenttiparin omia. Suomen Kuvalehti 1931, 2079.

Huoneesta tuli kesällä 1920, Kaarlo Juho Ståhlbergin mentyä naimisiin Ester Hällströmin kanssa, presidentinrouvan työhuone. Sisustus muuttui kokonaan. Salongin vastaiselle seinälle sijoitettiin 1838 hankittu entinen keisarinnan kampauspöytä (L 28) ja takaseinälle 1843 hankittu lipasto (L 33). Kulmahuoneen vastaiselle seinustalle tuli Ester Ståhlbergin oma myöhäisempirekalusto. Seinillä ja pöydillä oli myös hänelle kuuluvia tauluja ja valokuvia. Sohvan edessä ollut pyöreä pöytä oli hankittu Gambsilta 1838 (L 21), myös pieni kirjahylly oli taloon kuuluva. Lattian peitti kokonaisuudessaan matto ja katossa oli kristallikruunu (kuvat 95–96).⁷⁰³

Relanderien⁷⁰⁴ ja Svinhufvudien aikana peilipöytä, lipasto ja pyöreä pöytä olivat vanhoilla paikoillaan, mutta sohvakalustona toimi Linnan omaisuutta oleva 1860–1870-lukujen uusrokokookalusto, johon kuului sohva ja neljä nojatuolia (L 193). Uutta huoneessa olivat myös viisi yksinkertaista uusrokokoootuolia.⁷⁰⁵ Art deco -henkinen matto oli Svinhufvudien oma samoin taulut (kuva 97).⁷⁰⁶

Kallioiden kaudella 1937–1940 valokuvien mukaan huone pysyi ennallaan lukuun ottamatta henkilökohdaisia tavaroita⁷⁰⁷ ja vuoden 1938 remontin yhteydessä tapahtunutta kaakeliuunin purkua.⁷⁰⁸

Valokuvista päätellen huone oli presidentinrouvan kodikas, päivittäisessä käytössä ollut henkilökohtainen

tila, jossa saatettiin pitää pieniä epävirallisia vastaanottoja.

Kahvihuone (tila 94)

Entisestä keisarin työhuoneesta tehtiin kahvihuone, joka oli presidentin puolison huoneen vieressä ja käytöltään virallisempi. Vuodelta 1920 olevassa kuvassa näkyy, että sinne on sijoitettu sohvasta ja neljästä nojatuolista koostuva 1860–1870-luvun uusrokokookalusto (L 193), joka oli todennäköisesti siirretty Linnaan jostakin muusta rakennuksesta noin 1919–1920, sekä pyöreä todennäköisesti 1857 hankittu pöytä (L 75). Seinällä näkyy Linnaan 1878 hankittu Adolf von Beckerin maalaus *Päivällisen jälkeen* (L 163). Lattian peittää vaaleapohjainen kuviollinen matto (kuva 98). Vuoden 1921 inventaarioluettelon mukaan huoneessa oli lisäksi 11 tuolia, tupakkapöytä, laskulevypöytä, pieni mahonkipöytä, vihreällä sahviaanilla päällystetty vuonna 1838 hankittu mahonkisoiva (L 14), lipasto, trymoopeili ja siihen kuuluva kaappi. Huoneessa oli myös pendyyli ja 18-haarainen kristallikruunu (L 127), joka oli säilynyt paikallaan vuodesta 1887. Seinää koristi myös vuodelta 1798 oleva ryijy⁷⁰⁹, joka valokuvan mukaan tosin oli vuonna 1924 viereisessä salissa, mutta palautui pian takaisin.⁷¹⁰

Vuonna 1923 tai 1924 huoneeseen kunnostettiin sohva, kuusi nojatuolia ja kaksi tuolia, jotka olivat osa useita vuosia varastossa ollutta 1843 hankittua pähkinäpuista sohvakalustoa (L 51). Ne korvasivat huoneessa aikaisemmin olleen sohvakaluston. Sohvapöytä vaihtui Gambsilta 1838 hankituksi pähkinäpuupöy-

⁷⁰³ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁷⁰⁴ Suomen Kuvalehti 1/1931, 19.

⁷⁰⁵ TPK 56:1-5.

⁷⁰⁶ Nykyisin P. E. Svinhufvudin kotimuseossa Kotkaniemessä Luumäellä.

⁷⁰⁷ Suova 1953, 97.

⁷⁰⁸ Pöyhiä 2008.

⁷⁰⁹ TPK 318.

⁷¹⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



98. Aino, Aune, Juho ja Elli Ståhlberg kahvihuoneessa. Valok. Harald Rosenberg 1920. Hirvikorpi 2006, 23.



99. Kahvihuone. Seinällä Linnan omaan kokoelmaan kuuluvat Adolf von Beckerin maalaus Päivällisen jälkeen ja kopio Lars Theodor Billingin Gripsholmin linnasta. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



100. Kahvihuone vuoden 1938 korjaustöiden jälkeen. Oikealta adjutantti eversti Aladár Paasonen, tuntematon henkilö, Kaisa Kallio ja Kyösti Kallio. Seinällä riippuu Adolf von Beckerin maalaus Päivällisen jälkeen. Nurkassa Kallioiden pojan kuvanveistäjä Kalervo Kallion tekemä Amor. Myös ryijy on Kallioiden oma. MV.

däksi (L 19). Muuten sisustus pysyi pääosin ennallaan (kuva 99). Vuonna 1931 otetussa valokuvassa koko lattian peittänyt matto on vaihtunut pienempään, vain sohvaryhmän alla olevaan mattoon. Myös tapetit ovat vaihtuneet, mutta ne ovat edellisten tapaan melko tummat.⁷¹¹

Huoneen ilme muuttui huomattavasti vuoden 1938 remontin yhteydessä, kun kaakeliuuni purettiin ja huone maalattiin vaaleansävyiseksi. Vuonna 1940 otetussa kuvassa näkyy, miten voimakkaasti muutokset ovat vaikuttaneet huoneen olemukseen, vaikka huonekalut ovatkin samoja (kuva 100). Vaaleus loi huoneeseen 1930-luvun funktionalismin mukaisen selkeyden, johon liittyy silmiinpistävästi nurkassa oleva arkinen tuuletuskanavan ritilä ketjuineen: sitä ei ole mitenkään yritetty naamioida. Aikakauden henkeä kuvastaa myös Kallioiden omaisuutta ollut suurikokoinen perinteistä ja modernia kuvamaailmaa yhdistänyt ryijy, joka näyttää valokuvan perusteella Linnan kontekstissa vieläkin irrallisemmalta kuin samalla seinällä aikaisemmin ollut 1700-luvun ryijy. Samanhenkinen on myös pöydällä oleva keraaminen Kupittaa saven tuotantoa oleva maljakko. Nurkassa jalustalla seisoo Amoria esittävä veistos, joka on Kallioiden pojan kuvanveistäjä Kalervo Kallion tekemä.

Sali (tila 96)

Kolmannen kerroksen päähuone, entinen keisarin Suuri förmaaki sisustettiin 1919–1920 melkein kokonaan huonekaluilla, jotka oli tuotu Linnaan entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadi 6:sta tai hankittu täysin uusina. Huoneessa aikaisemmin ollut empiresohvakalusto (L 1) siirrettiin kerrosta alemmas. Se oli muodostanut huoneeseen symmetrisen sisustuskokonaisuuden, mutta uudessa järjestyksessä huoneen ilme muuttui vapaamuotoiseksi ja selkeästi erityylisten osista koostuvaksi, joita yhdisti vaalea väritys (kuvat 101–102).

Vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuotu valkoiseksi maalattu venäläinen uusrokokokokalusto (L 184) sijoitettiin huoneen läntiseen päähän ja samaa alkupe-
rää ollut musta flyygeli itäiseen päähän. Asettelu muodosti huoneeseen epäsymmetrian. Pitkällä seinällä oli pitkä kustavilaistyylinen sohva, sen kummallakin puolella kaksi kustavilaistyylistä tuolia, joita oli kahdeksan lisää ikkunaseinällä. Siellä oli myös kaksi puolipyöreää pöytää ja kaksi pientä puolipyöreää lipastoa. Kustavilaistyylliset kalusteet oli hankittu 1920 Stockmannin Keravan puusepäntehtaalta (L 195). Keskimmäisen

ikkunan edessä oli 1700-luvun mallia edustava intarsiakoristeinen lipasto, joka lienee hankittu myös 1920 (L 194). Keskellä lattiaa seisoi pyöreä valkoiseksi maalattu uusrokokokopöytä (L 186) ja sen ympärillä kuusi valkoiseksi maalattua uusrokokokootuolia (L 185), jotka olivat myös entisestä kenraalikuvernöörintalosta, ne oli hankittu sinne 1860-luvulla (kuvat 101–102). Vielä vuonna 1920 huoneen katossa riippui kaksi sinne 1887 hankittua uus-Ludvig-XVI-tyylistä kattokruunua (L 128). Ne vaihdettiin melko pian kahteen vuodelta 1819 olevaan amppelimalliseen pronssiseen empirekattokruunuun (L 105).⁷¹²

Linnaan 1800-luvulla hankittu Berndt Lindholm *Höyrylaiva jäissä* (L 160) oli 1920–1930-luvuilla pitkällä seinällä. Itäisellä päätyseinällä Hjalmar Mustterhjelmin *Ensilumi* (L 158). Ikkunoiden väleissä oli myös Linnan omaan vanhaan taidekokoelmaan kuuluvat taulut: Väinö Blomstedtin *Rakuunoita tiedustelulla* (L 170), Gunnar Berndtsonin *Lappeenrannan leirillä* (L 169) ja Akseli Gallen-Kallelan *Imatra* (L 171) sekä Lappeenrannan keisaritalosta tuotu Albert Edelfeltin guassi *Haikon selkä* (L 208). Itäisimmässä välissä ollut Blomstedtin maalaus vaihtui ilmeisesti 1920-luvun alussa kultaakehyksiseen Andrei Tourilta 1843 Linnaan hankittuun peiliin (L 56), joka riippui 1925 otetussa kuvassa huoneen länsipään kaluston takana. Inventaarioluetteloiden mukaan sen paikalla oli ainakin vuosina 1921–1925 ryijy.⁷¹³ Länsipäässä oli 1930-luvulla soikea valkoiseksi maalattu peili (L 192) ja Albert Edelfeltin pieni maalaus *Kaksi purjealusta Haikon ankkuripaikalla* (L 209). Matot olivat vaaleita ja verhot keltaista silkkiä.⁷¹⁴

Huoneessa oli 1920-luvulla melko tumma raidoilla ja köynnöksillä koristeltu uusklassinen tapetti. 1930-luvun kuvissa se on vaihtunut puolestaan tummapohjaiseen rokokoo-henkiseen kasvikuvioiden tapettiin, joka on jaettu kenttiin vaaleilla kaistaleilla (kuva 103). Siitä syntyi 1700-luvun tyylinen vaikutelma, joka sopi hyvin yhteen kustavilaistyylisten kalusteiden kanssa. Vuoden 1938 remontissa nurkkien kaakeliuunit saivat väistyä ja seinät saivat vaalean modernin tapetin, huonekalut säilyivät vanhoilla paikoillaan (kuva 104).⁷¹⁵

Riitta Nikula on todennut, että huoneessa vallitsi tunnelma, jota saattoi verrata vanhojen maalaispappiloiden avariin saleihin.⁷¹⁶ Se oli kodikkaan rönsyävä ja erilaisista osista koostuva, mutta silti ilmava ja avara tila, joka ei ollut hienosteleva. Varsinkin 1920-luvun alku-

⁷¹¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁷¹² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁷¹³ TPK 318.

⁷¹⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁷¹⁵ Pöyhiä 2008.

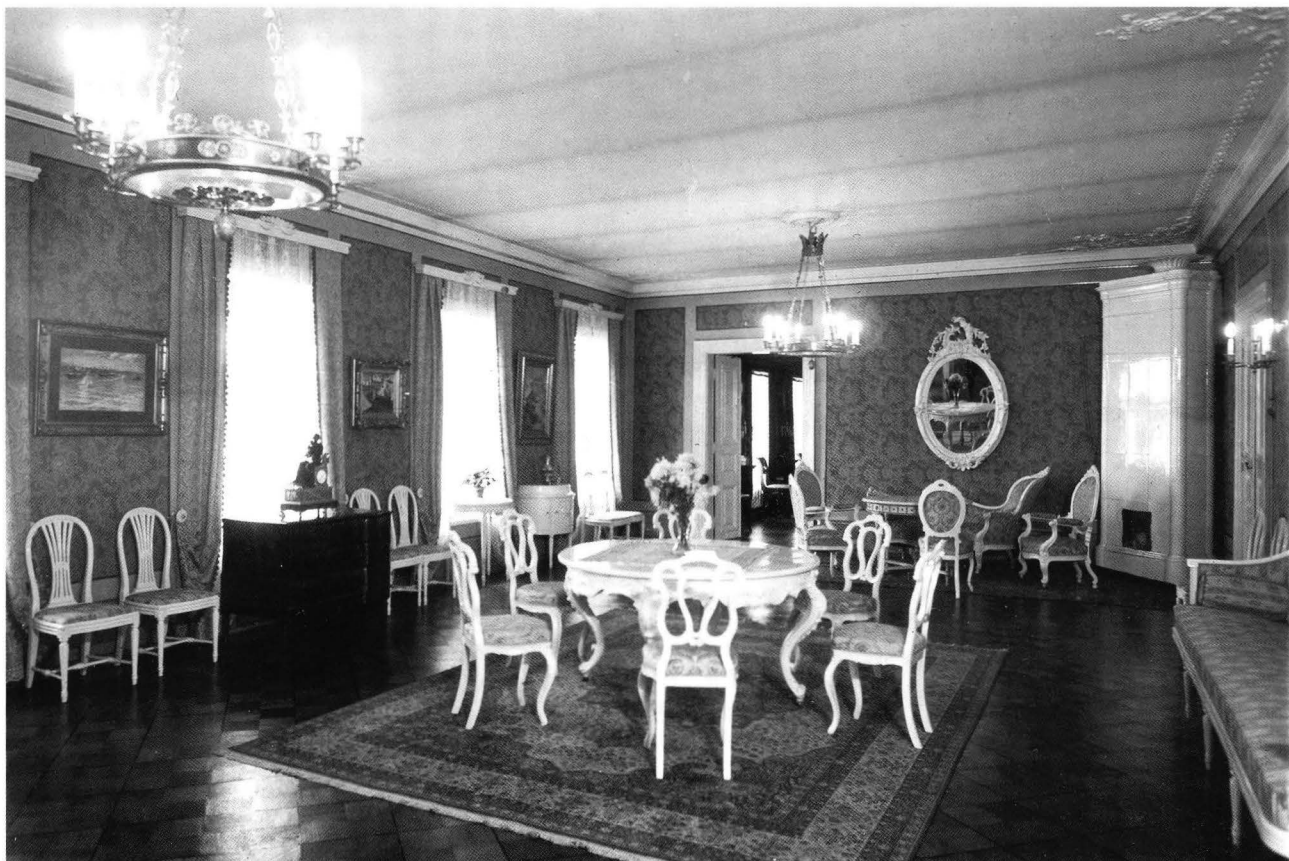
⁷¹⁶ Nikula 1992, 151.



101. Sali. Vasemmalla Berndt Lindholmin Höyrylaiva jäissä ja oikealla Hjalmar Munsterhjelman Ensilumi. Valok. Harald Rosenberg 1920. HKM.



102. Sali. Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.



103. Sali vuonna 1931. Taulut, jotka kuuluvat Linnan omaan kokoelmaan, vasemmalta: Albert Edelfeltin Haikon selkä, Gunnar Berndtsonin Lappeenrannan leiriltä ja Akseli Gallen-Kallelan Imatrankoski. Otava.



104. Kaisa Kallio (keskellä) vieraidensa kanssa salissa vuoden 1938 korjaustöiden jälkeen. Vasemmassa reunassa Albert Edelfeltin maalaus Kaksi purjealusta Haikon ankkuripaikalla ja oikealla sohvan yläpuolella Berndt Lindholmin Höyrylaiva jäissä. Valok. Aarne Pietinen 1939, MV.



105. Työhuone.
Valok. Harald Rosenberg 1920.
HKM.



106. Työhuone.
Valok. Edvin Holmberg 1924. HKM.

puolella seinällä ollut vuonna 1798 Uraisilla Keski-Suomessa tehty ryijy loi huoneeseen hivenen arkaaista ja maanläheistä tunnelmaa, jota muun muassa Saksan lähettilään rouva kreivitär Isa Zech-Burkersroda oli taiteilijana kovasti ihastellut.⁷¹⁷ Korkealla jalustalla seissyt palmu lisäsi myös huoneen viihtyvyyttä. Valkoiseksi maalatut kustavilaiset huonekalut tuovat mieleen taiteilija Carl Larssonin 1800-luvun lopulla luoman ruotsalaisen romanttisen sisustusihanteen, joka heijastui myös Suomeen. Vaaleiksi maalatut kustavilaiset huonekalut poikkesivat Linnan 1800-luvun venäläisyyllisestä sisustuksesta.

⁷¹⁷ Ståhlberg 1985, 231.

Valokuvien perusteella huone oli melko paljon käytössä. Vaikka se oli tasavallan presidentin yksityiskeroksessa, se oli ikään kuin puolivirallinen tila ja sopi hyvin presidentinrouvien käyttöön. He ottivat siellä vastaan erilaisia lähetystöjä ja vieraita. Tasavallan presidentti tarjosi huoneessa kahvia muun muassa valtuuskirjansa jättäneille ulkomaiden suurlähettiläille virallisen, toisessa kerroksessa tapahtuneen seremonian jälkeen.⁷¹⁸ Tilaisuuksiin liittyviä kuvia on etenkin Svinhufvudin kaudelta.

⁷¹⁸ Blomstedt 1992, 75.

107. Työhuone vuoden 1938 korjaustöiden jälkeisessä asussa. Valok. Aarne Pietinen. MV.



108. Työhuone vuoden 1938 korjaustöiden jälkeisessä asussa. Seinällä vasemmalla Ateneumista lainattu Fridolf Weurlanderin Maisema Savosta. Valok. Aarne Pietinen. MV.



Svinhufvudit sijoittivat tilaan omat Wilho Sjöströmin maalaamat muotokuvansa⁷¹⁹ sekä Gunnar Elfgrenin 1935 muovaileman Ellen Svinhufvudin pään.⁷²⁰

Työhuone (tila 98)

Salin länsipäädyn pariovi johti entiseen Keltaiseen föрмаakiin, josta oli tehty työhuone. Verrattaessa sen sijaintia Venäjän vallan aikaisen työhuoneeseen nähden huomataan, että se oli vaihtanut peilikuvamaisesti paikkaa salin toiselle puolelle vähemmän keskeiselle paikalle.

Huoneeseen siirrettiin vuodelta 1898 oleva entinen keisarin mahonkinen kirjoituspöytä (L 89). Se asetettiin keskelle huonetta siten, että sen takaa näki merelle. Kirjoituspöydällä oli 1919 hankittu Koru Oy:n valmistama pöytälamppu (L 201), joka oli samanlainen kuin toisen kerroksen työhuoneessa. Istuimina oli kaksi nahkaverhoilua nojatuolia. Takanurkkaa kiertämään rakennettiin vuoden 1920 vaiheilla koivuinen kirjakaappirivistö, jossa oli lasiovet.⁷²¹ Kirjakaapin ja kaakeliuunin väliin jäävässä tilassa sijaitsi mahonkinen 1920 hankittu jalusta⁷²², jonka päälle asetettiin entisestä kenraalikuvernöörintalosta tuotu 1800-luvun

⁷¹⁹ Yksityiskokoelma.

⁷²⁰ Nykyisin presidentti P. E. Svinhufvudin kotimuseossa Kotkaniemessä Luumäellä.

⁷²¹ Kirjakaappien nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

⁷²² TPK 351.

loppupuolen ranskalainen pöytäkello, niin sanottu *mysteeriokello* (L 204). Lähettyvillä oli myös messinkinen tupakkapöytä tarpeineen. Salin vastaiselle seinustalle sijoitettiin Ståhlbergeille kuulunut yksinkertainen myöhäisempirekalusto, empiretyylinen sohvapöytä (L 196) oli hankittu Linnaan 1920 ja kuului adjutantin työhuoneessa olleeseen kalustoon. Ikkunoiden väleissä sijaitsivat 1843 hankitut pähkinäpuiset trymoopeilit (L 57), joiden tasoilla oli vuonna 1876 hankitut nelihääräiset sähköistetyt uusrokokokookandelaaberit (L 126). Lattian peitti vaalea karvalankamatto ja karhuntalja. Verhot olivat keltaiset ja niihin kuului vihreät kapat. Tapetit näyttävät yksivärisiltä, eivät kovin tummilta. Seinillä riippui Ståhlbergeille kuuluneita valokuvatauluja. Valokuvista välittyy klassisen kirjastohuoneen arvokas tummanpuhuva ja raskas tunnelma (kuvat 105–106).⁷²³

1930-luvulla työhuoneessa oli 1838 hankittu pitkä vihreällä sahviaanilla verhoiltu sohva (L 12) ja samaan aikaan hankittuja nojatuoleja (L 9). Kirjoituspöydän tuoliksi oli vaihtunut 1920-luvun alun myöhäisjugendtuoli.⁷²⁴ Lattialla oli pienempiä mattoja, jolloin parketतिकuvioinen korkkimatto oli osittain näkyvissä. Tapetit ovat vaihtuneet köynnöskuvioisiksi ja melko tummiksi. Seinällä oli Hanna Rönnerbergin tekemä kopio Rembrantin maalauksesta.⁷²⁵

Työhuonetta muutettiin vuoden 1938 suuren remontin yhteydessä. Nurkassa seissyt valkoinen kaakeliuuni purettiin ja sen tilalle muurattiin matala vaaleanruskea kaakelitakka. Lattia sai ilmeisesti vaalean harmaan linoleumimaton ja seinät maalattiin vaaleiksi. Muutokset antoivat huoneelle funktionalistisen asiallisen sävyn, joka oli ristiriidassa vanhantyyllisen kalustuksen kanssa. Pitkä sohva oli vaihtunut pienempään, ilmeisesti 1920-luvulla hankittuun nahkasohvaan.⁷²⁶ Kirjakaapeista poistettiin päätyseinän puoleinen osa, mikä entisestään avasi vaaleansävyiseksi muutettua huonetta. Kassakaappi sijoitettiin kellonjalustan tilalle: kellolle löytyi uusi paikka takan päältä. Sovhapöydäksi oli vaihdettu vuodelta 1819 oleva yksinkertainen mahonkinen empirepöytä (L 5), joka oli muotokieleltään lähellä moderneja huonekaluja. Seinillä oli Ateneumista lainattu Fridolf Weurlanderin *Maisema Savosta*⁷²⁷ ja ilmeisesti Kallioille kuuluneita tauluja (kuvat 107–108).

Presidenttiparin makuuhuone (tila 99)

Työhuoneen viereen sisustettiin makuuhuone. Kaarlo Juho Ståhlberg nukkui siellä jonkin aikaa yksin ennen kuin hänet vihittiin kesäkuussa 1920 Ester Hällströmin kanssa. Ståhlbergilla oli aluksi käytössään keisarin sänky (L 39), jota hän nimitti Aleksanteri II:ksi, koska tämä oli nukkunut siinä.⁷²⁸ Vuonna 1924 otetussa valokuvassa näkyy kaksi pähkinäpuista uusrokokoosänkyä, jotka lienee hankittu Linnaan 1840-luvulla.⁷²⁹ Inventaarioluetteloissa mainitaan kaksi marmorikantista yöpöytää ja mahonkipeili, joita ei voi tunnistaa. Huoneessa oli keisarin työhuoneen entinen vihreällä sahviaanilla päällystetty mahonkisohta (L 12), kaksi nahalla päällystettyä mahonkinojatuolia (L 9) ja kaksi vihreällä sahviaanilla päällystettyä mahonkituolia (L 15), jotka olivat myös tulleet Gambsilta 1838. Mahonkinen pöytä oli vuodelta 1819 (L 5). Lattialla näkyy moderni karvalankamatto. Verhot olivat keltaista silkkiä. Raidallinen tapetti näyttää melko tummalta.⁷³⁰ Seinillä olleet taulut olivat ilmeisesti presidenttiparin omaisuutta (kuva 109).

Huone toimi vuosina 1926–1931 Signe Relanderin makuuhuoneena.⁷³¹ Huoneesta ei ole säilynyt dokumenttiaineistoa vuosilta 1926–1940. Tiedetään vain, että kaakeliuuni purettiin 1938.⁷³²

Pukeutumishuone (tila 100)

Reunimmainen huone sai palvella Kaarlo Juho ja Ester Ståhlbergin pukeutumishuoneena. Siellä oli kalustuksena entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadi 6:sta tuotu mahonkinen vaatekaappi, lipasto, mahonkinen psykhe-peili, kaksi keltaisella silkillä päällystettyä tuolia, marmorikantinen pesupöytä ja kolmen lampun messinkinen valaisin.⁷³³ Vuosina 1925–1931 huone oli Lauri Kristian Relanderin makuuhuoneena.⁷³⁴ Sen jälkeisestä tilanteesta vuoteen 1940 ei ole tietoa.

Vierashuone (tilat 97a–b)

Entinen läntinen eteinen oli jaettu väliseinällä kahteen osaan vuosien 1919–1920 muutostöissä. Huoneen etuosasta tuli pieni ikkunaton välikkö ja takaosasta isompi

⁷²³ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 1, TPK:n arkisto. KA

⁷²⁴ TPK 162.

⁷²⁵ Ateneumin taidemuseo inv. nro A I 568; Valokuva työhuoneesta vuodelta 1931. Otavan kuva-arkisto.

⁷²⁶ TPK 97:1.

⁷²⁷ Ateneum taidemuseo inv. nro A I 227.

⁷²⁸ Virkkunen 1978, 55.

⁷²⁹ Sänkyjen nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

⁷³⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 1, TPK:n arkisto. KA

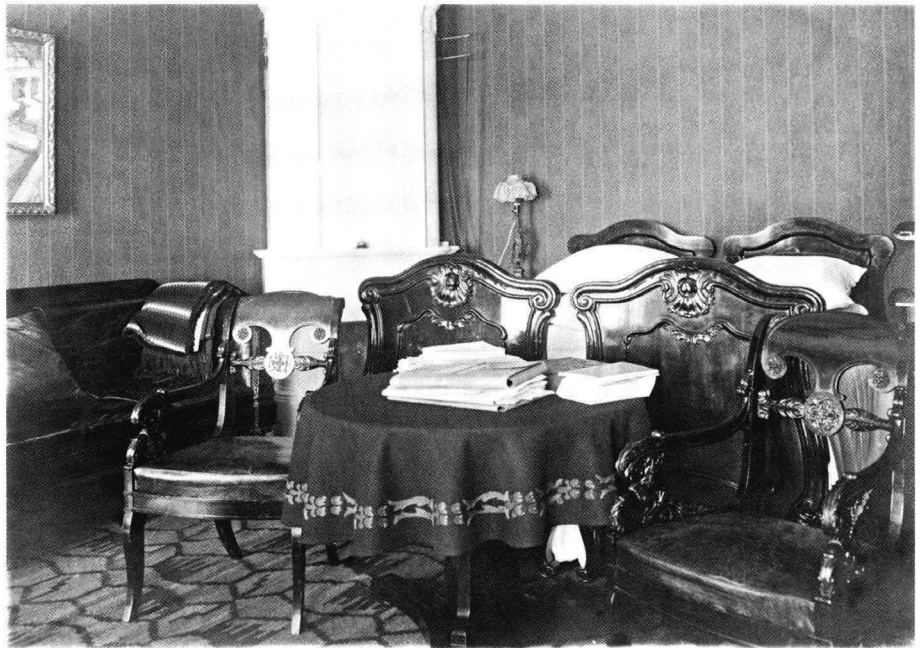
⁷³¹ Virkkunen 1978, 23.

⁷³² Pöyhä 2008.

⁷³³ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 1, TPK:n arkisto. KA

⁷³⁴ Virkkunen 1978, 23–24.

109. Presidenttiparin makuuhuone.
Valok. Edvin Holmberg 1924.
HKM.



tila, josta sisustettiin vierashuone. Sen kalustuksena oli mahonkisänky, keltaisella silkillä päällystetty mahonkisoiva, nojatuoli, koivuinen kirjoituspöytä, visakoi-vuinen hyllykkö, mahonkinen peili ja pesukomuutti.⁷³⁵

Turkkilainen huone (tila 93)

Kolmannen kerroksen itäiseen eteiseen sisustettiin 1919 niin sanottu Turkkilainen huone, jollaiset olivat 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa hyvin muo-dikkaita. Sen olivat ideoineet 1919 Ståhlbergin perheen lapset, joista Aino Ståhlberg oli taideopiskelija. Huo-neeseen kerättiin Linnan vanhasta kalustosta kaikkein koristeellisimpia huonekaluja ja lisää haettiin entisestä kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadi 6:sta. Huo-nekaluilla ei ollut sinänsä mitään tekemistä itämaisuu-den kanssa, kriteereinä näyttää olleen vain koristeelli-suus. Tärkein osa huoneen mystistä tunnelmaa syntyi itämaisista matoista ja muista tekstiileistä, joita sijoitettiin seinille, kattoon ja lattialle sekä nojatuolien ja sohvan päälle (kuvat 110–111).⁷³⁶

Valokuvien ja inventaarioluetteloiden perusteella huoneessa oli kaksi keisarinna makuuhuoneeseen 1838 Pietarista hankittua matalaselkäistä, sorvauksin ja puuleikkauksin koristeltua nojatuolia (L 18), kaksi kokonaan verhoiltua sohvia, neljä kokonaan topattua nojatuolia (L 50), jotka oli hankittu Gambsilta palat-siin 1843, mutta siirretty 1900-luvun alussa kenraali-kuvernöörin taloon, josta ne oli tuotu takaisin Linnaan

1919. Kenraalikuvernöörin taloon 1860-luvun lopulla hankittuja esineitä huoneessa oli ikkunoiden väliin sijoitettu kaksiovinen boule-kaappi (L 188) ja sen ylä-puolelle ripustettu kultakehyksinen peili (L 187), jotka edustivat lähinnä uusbarokkia. Katosta roikkui kei-sarinnan makuuhuoneeseen Pietarista 1848 hankittu kiinalaishenkinen uusrokoko-kattolyhty (L 122). Seinälle oli tehty asetelma antiikkisista kivääristä, mie-kasta ja neljästä pienemmästä teräaseesta. Lukuisten persialaisten tekstiilien alkuperä ei käy lähteistä ilmi, osa on saattanut olla Linnan vanhaa varastoa. Uunin edessä mainitaan ”Jääskisgardiner”, jotka tarkoittavat vuonna 1888 hankittuja todennäköisesti Suomen Käsi-työn Ystävien valmistamia verhoja.⁷³⁷

Turkkilainen huone oli Linnassa varsin suosittu tila 1920–1930-luvuilla. Ståhlbergin nuorisoi-vihti siellä hyvin. Relanderin aikana huoneessa näkyy olleen radio ja siellä on myös otettu perhekuva (kuva 110). Myös presidenttipari Pehr Evind ja Ellen Svinhufvud on valokuvattu huoneessa.⁷³⁸ Huhtikuussa 1937 pian Kyösti ja Kaisa Kallion Linnaan asettumisen jälkeen Kotiliedessä julkaistussa kuvareportaasissa kerrotaan: ”Milloin perhe iltaisin on koolla, keräännyttään tähän kodikkaaseen turkkilaiseen huoneeseen radion ja lehtien ääreen”⁷³⁹. On sanottu, että Kalliot pitivät Turk-kilaista huonetta liian dekadenttina ja se olisi poistettu heidän aikanaan.⁷⁴⁰ Sisustuksen purkaminen saattaa

⁷³⁵ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁷³⁶ Virkkunen 1978, 77.

⁷³⁷ Vuoden 1889 inventaarioluettelo. Bb 12. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

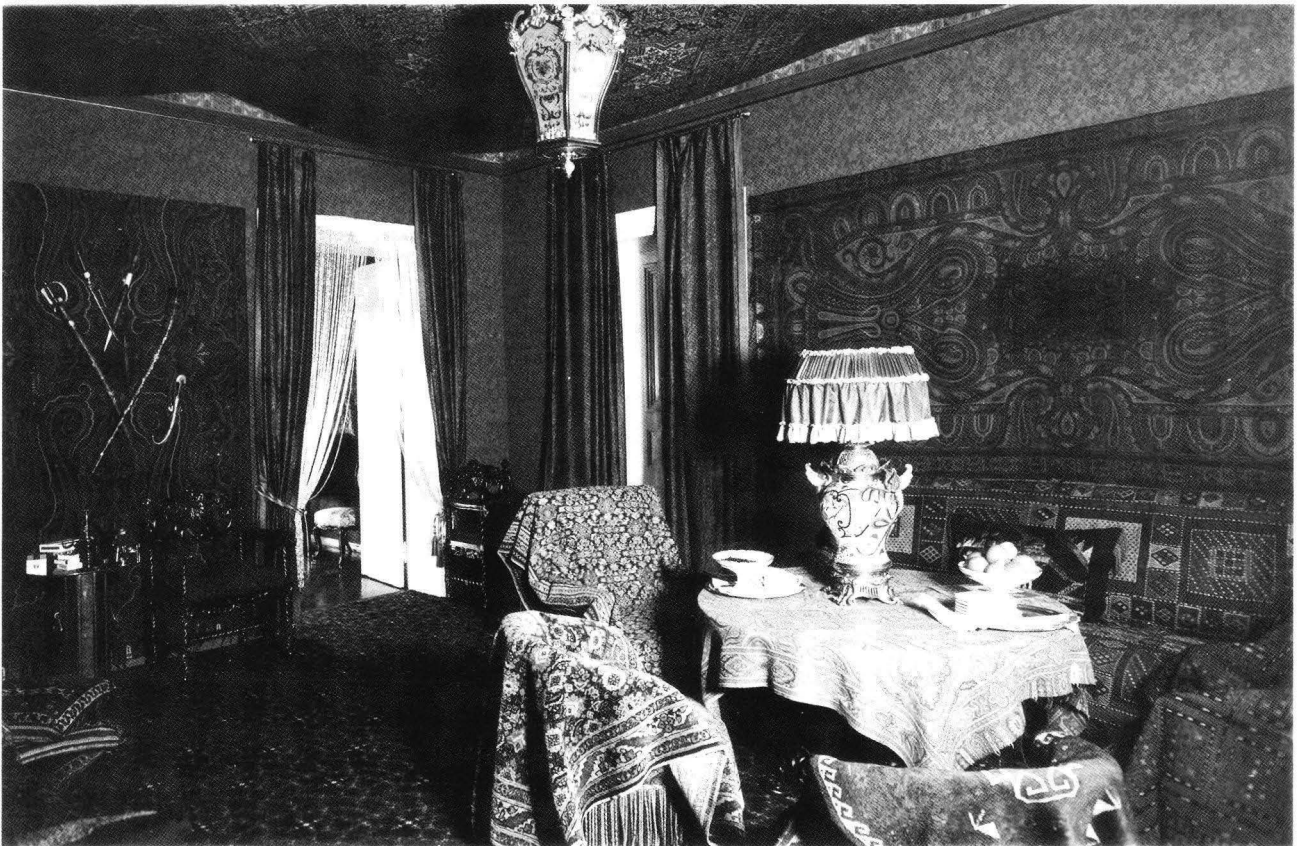
⁷³⁸ Virkkunen 1978, 77.

⁷³⁹ Kotiliesi 1937, 259.

⁷⁴⁰ Leena Haklin suullinen tiedonanto 2011. Hän on kuullut asian professori Riitta Pykkäselältä 1970-luvun alkupuolella yhteydessä,



110. Lauri Kristian, Signe, Maj-Lis ja Ragnar Relander Turkkilaisessa huoneessa. Valok. Eric Sundström 1928. HKM.



111. Turkkilainen huone vuonna 1931. Katossa riippuu Gambsilta Pietarista 1848 keisarinnan makuuhuoneeseen hankittu kattolyhty. Otava.

112. Espoon Villa Elfvikin turkkilainen huone.
Valok. P.-O. Welin. MV.



kuitenkin liittyä myös arkkitehti Martti Välikankaan johdolla toteutettuun vuoden 1938 suureen remontiin: funktionalismin ihanteiden hallitsemassa maailmassa turkkilaisen huoneen kaltaiset sisustukset eivät enää olleet muodikkaita, eikä huoneella ollut vielä tuolloin historiallista arvoa. Turkkilaisen huoneen kohtalo ja sen poistamisen ajankohta jäävät hieman epäselviksi. Varmaa on, että sitä ei ollut olemassa ainakaan enää vuonna 1948.⁷⁴¹

Linnan Turkkilainen huone liittyy laajaan sisustukselliseen ilmiöön. Turkkilaiset eli itämaiset huoneet olivat varsin muodikkaita sisustuksessa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa koko Euroopassa. Ranskaan muoti tuli Välimeren ylitse islamilaisesta Pohjois-Afrikasta ja Espanjan maurilaisesta perinteestä. Venäläiset ottivat tunnetusti esimerkkiä Ranskasta, mutta heillä oli omasta takaa itämaisyyttä valtakunnan eteläosissa, joissa tärkeimpiä itämaisen kulttuurin keskuksia oli Samarkand. Muoti levisi kaikkialle Eurooppaan.⁷⁴² Yksi tunnetuimmista itämaiseen tyyliin sisustetuista huoneista oli psykoanalytikko Sigmund Freudilla Wienissä. Hän otti siellä vastaan potilaitaan, jotka

makasivat analysoitavina itämaisella matolla peitetyllä sohvalla.⁷⁴³

Linnan vieressä olevassa eversti Hugo Standertskjöldin talossa Pohjoisesplanadi 3:ssa oli itämainen huone, jonne se oli tehty ilmeisesti 1800-luvun lopulla.⁷⁴⁴ Pohjan Sällvikin kartanossa näkyy olleen 1900-luvun alussa itämainen huone, jonka sisustus muodostui itämaisista matoista, 1700-luvun rokokoo- ja kustavilais-huonekaluista sekä egyptiläisaiheisista kuvista.⁷⁴⁵ Sällvikin itämainen huone on hyvä vertailukohta Linnan Turkkilaiselle huoneelle, koska sekään ei ollut kovin johdonmukaisesti itämainen: tunnelma oli pyritty saamaan aikaan tekstiileillä, joiden joukkoon sekalaiset huonekalut sulautuivat. Helsingin Kaivopuistoon 1918 valmistuneessa Villa Keirnerissä sisääntulohallin parvelle oli sisustettu turkkilainen huone⁷⁴⁶, ja Espoon 1900-luvun alussa valmistuneessa Villa Elfvikissä oli niin ikään itämainen huone, joka oli sisustettu vapaaherra Emil Standertskjöldin Tulasta Venäjältä tuomilla esineillä (kuva 112).⁷⁴⁷ Helsinkiläinen, 1920–1930-luvuilla hyvin erikoisena henkilönä tunnettu seurapiirihahmo Minna Craucher sisusti vielä 1926 kotiinsa Töölöön itämaisen huoneen lukuisine

jolloin Pylkkänen sai hankittua Suomen kansallismuseon kokoelmiin Espoon Villa Elfvikin turkkilaisen huoneen sisustuksen, joka oli vähällä päätyä antiikkiliikkeeseen rakennuksen muun irtaimiston mukana. Pylkkänen piti tärkeänä sen taltioimista museoon muun muassa juuri siksi, että kulttuurihistoriallisesti kiinnostava Linnan Turkkilainen huone oli menetetty. Huoneesta käytetään Linnassa edelleen nimitystä Turkkilainen huone, vaikka sisustus on nykyisin kokonaan erilainen.

⁷⁴¹ Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁷⁴² Gere 1989, 17–31, 356–361; Vasiliev 2010, 208–215.

⁷⁴³ Huoneen sisustus on nykyisin Sigmund Freud -museossa Lontoossa.

⁷⁴⁴ Rakennuksessa toimii nykyisin Korkein oikeus. Osa huoneesta olleista itämaistyyllisistä seinämaalauksista on paljastettu 2000-luvun alussa.

⁷⁴⁵ Lounatvuori & Dölle 2008, 179.

⁷⁴⁶ Amberg 1990, 236.

⁷⁴⁷ Lönnqvist 1995, 114.

mattoineen ja tekstiileineen.⁷⁴⁸ Noihin aikoihin muoti alkoi ilmeisesti jo mennä ohitse.

Arkkitehtuurin ja sisustuksen luojat

Vuosina 1919–1940 Linnaa muutettiin melko paljon. Asiakirjoista ei saa tarkkaa tietoa tai niistä ei käy lainkaan ilmi, mikä osuus sisustamisessa on intendenteillä ja linnanvoudeilla, jotka kantoivat vastuun Linnasta. Kaksi voudeista vastasi Linnan lisäksi Kultarannasta. Vuosina 1919–1940 Linna koki sekö rakennukseen että sisustukseen kohdistuvia muutoksia. Tiedetään, että palatsinhoitajaksi 1917 nimitetty Juhani Rinne oli mukana Presidentinlinnan sisustamisessa vuonna 1919, jolloin hän teki yhteistyötä Kaarlo Juho Ståhlbergin vanhimman tyttären taideopiskelija Aino Ståhlbergin kanssa. Joitakin kalustamiseen liittyviä asioita hoiti myös majuri Karl Kilpeläinen, joka työskenteli Rinteen seuraajana Linnan intendenttinä vuosina 1919–1922.⁷⁴⁹ Dokumenteista saa vaikutelman, että kukaan vastannut kokonaisvaltaisesti ammattimaisesti ja Linnan sisustamisesta. Tapahtumat on luetteloitu tilojen esineiksi ja sisustusmateriaaleiksi: kalusteita siirrettiin toisiin tiloihin ja korvattiin toisen tilan kalusteilla, milloin hankittiin kokonaan uutta; huoneen tapetit vaihdettiin tai katto maalattiin. Lähteet kertovat ylimalkaisesti, miten muutokset tapahtuivat. Ester Ståhlberg kirjoitti päiväkirjaansa näkemyseroista ja jonkinlaisesta valtataistelusta, jota hän kävi adjutantti Carl Bror Emil Aeje-
laeus-Äimän kanssa sisustusasioista. Muistiinpanoista käy ilmi, että Ester Ståhlberg lopulta alkoi konsultoida Ateneumin taidemuseon intendentti Torsten Stjernschantzia.⁷⁵⁰ Vuosina 1919–1920 yleisten rakennusten ylihallitus teki Linnassa muutos- ja korjaustöitä: on epäselvää, kuka toimi suunnittelijana. Vuonna 1938 tehtiin suuria uudistuksia, joiden piirustukset allekirjoitti rakennushallituksen yliarkkitehti Martti Välikangas.⁷⁵¹

Arkkitehti Martti Välikangas

Martti Välikangas (1893–1973) syntyi Savonlinnassa. Hän oli alkuperäiseltä nimeltään Buddén. Hän aloitti arkkitehtuuriopinnot 1911 Helsingissä ja valmistui arkkitehdiksi tammikuussa 1917. Sen jälkeen hän työskenteli puoli vuotta Etelä-Venäjällä Jusovkassa (nykyi-

sin Donetsk Ukrainassa), minne rakennettiin suurta teollisuusyhdyskuntaa.⁷⁵²

Välikankaan ensimmäinen isompi työ Suomessa oli Käpylän puutarhakaupunginosan suunnittelu Helsinkiin. Hänet kutsuttiin työhön keväällä 1920, ja alue oli valmis 1925. Nykyisin sitä pidetään Välikankaan päätyönä. Sen rakennukset edustivat muotokieleltään klassismia, jota Välikankaan 1920-luvun arkkitehtuuri muutenkin edusti. Hän siirtyi funktionalismiin 1930-luvulla ja suunnitteli useita merkittäviä rakennuksia Kamppiin Helsinkiin, missä hän ratkaisi onnistuneesti monia vaikeita haasteita. Välikangas toimi vuosina 1936–1940 rakennushallituksen yliarkkitehtina ja vastasi siinä virassa valtion kaikista rakennushankkeista Suomessa. Hänellä oli luonnollisesti paljon apulaisia, mutta tiettävästi hän suunnitteli itse melko pitkälle Presidentinlinnan uudistustyöt 1938 varmaankin kohteen tärkeyden vuoksi. Funktionalismin kannattajana hän ei kuitenkaan tuntunut ymmärtävän rakennuksen erityisluonnetta ja henkeä, vaan suunnitteli sinne varsin kovakouraisiakin uudistuksia.⁷⁵³

Sota-aikana hän toimi erityistehtävissä ja 1945 hän johti Pohjois-Suomen jälleenrakentamista. Sen jälkeen hän jatkoi oman arkkitehtitoimistonsa toimintaa ja suunnitteli muun muassa useita kouluja, sairaaloita ja pankkeja eri puolille Suomea.⁷⁵⁴ Helsingin Hakaniemessä suunniteltu 1958 valmistunut Paasitalo edustaa modernia muotokieltä ja on erkaantunut uusasiallisuudessaan varsin kauas Välikankaan 1920-luvun klassismista ja maailmasotien välisen kauden elegantista funktionalismista. 1960-luvulla hän osallistui arkkitehtuurikilpailuun, joka koski hänen 1920-luvulla luomansa Käpylän puutarhakaupunginosan uudistamista. Hän ehdotti alueelle betonisia kerrostaloja ja oli valmis hävittämään oman päätyönsä.⁷⁵⁵

Linnan intendentit ja linnanvoudit

Juhani Rinne (virassa 1917–1919)

Katso sivu 106.

Karl Kilpeläinen (virassa 1919–1922)

Karl Kilpeläinen (1878–1932) syntyi Pietarissa. Hän ryhtyi sotilasuralle ja yleni majuriksi. Suomen itsenäistymisen jälkeen hän toimi vuosina 1919–1922 Linnan intendenttinä ja vastasi lähinnä talousasioiden hoitamisesta. Kilpeläisen nimi esiintyy muun muassa

⁷⁴⁸ Selen 2010, 87–88.

⁷⁴⁹ Virkkunen 1978, 48.

⁷⁵⁰ Ståhlberg 1985, 49–50.

⁷⁵¹ Keinänen 2007, 756; Pöyhä 2008.

⁷⁵² Keinänen 2007, 754.

⁷⁵³ Keinänen 2007, 755–756; Nikula 1992, 153–155.

⁷⁵⁴ Keinänen 2007, 756.

⁷⁵⁵ Keinänen 1993, 21, 95–97.

Ateneumista lainattujen taulujen talletussopimuksissa ja presidentin yksityiseen ruokasaliin Stockmannilta hankitun ruokapöytästä liittyvissä kirjeissä. Myöhemmin hän toimi konttoripäällikkönä Helsingissä.⁷⁵⁶

Johan Alfred Forsström (virassa 1922)

Johan Alfred Forsström (1864–1934) syntyi Helsingissä. Hän oli aluksi eversti Hugo Standertskjöldin palveluksessa Linnan naapurissa Pohjoisesplanadi 3:ssa,⁷⁵⁷ mutta siirtyi keisarillisen palatsin hovilakeijaksi 1896, yleni samana vuonna vanhemmaksi hovilakeijaksi, ja vuonna 1900 hänet nimitettiin hovifuriiriksi. Forsström joutui kenraalikuvernööri Frans Albert Aleksandrovitš Seynin epäsuosioon. Hänen piti erota virastaan 1915, mutta sai sen takaisin vuoden 1917 maaliskuun vallankumouksen jälkeen. Forsström edusti niitä henkilöitä, jotka työskentelivät Linnassa sekä Venäjän vallan että itsenäisen Suomen aikana ja edustivat eräänlaista jatkumoa kohden instituution välillä.⁷⁵⁸

Hovifuriirin virka muutettiin vuoden 1922 alusta linnanvoudin viraksi ja siihen yhdistyivät paljolti ne tehtävät, jotka aikaisemmin olivat kuuluneet keisarillisen palatsin hoitajalle ja myöhemmin Linnan intendentille.⁷⁵⁹ Virka-asuntona toimi entinen hovifuriirin asunto. Forsström siis vastasi lyhyen aikaa linnanvoudin ominaisuudessa sisustukseen liittyvistä asioista, vaikka hänen osuudestaan ei olekaan tietoa. Forsström oli itse hyvin kiinnostunut vanhoista esineistä, ja hän kävi usein samassa korttelissa kuin Linna sijainneessa Helenankadun huutokauppakamarissa. Forsström jäi eläkkeelle kesällä 1922 ja muutti Tenholaan.⁷⁶⁰

August Lännpää (virassa 1922–1929)

Seuraava linnanvouti August Lännpää (1889–1968) oli syntynyt Sauvossa. Hän valmistui puutarhuriksi 1910 Niittylaksin puutarhurikoulusta. Vuosina 1913–1919 hän työskenteli Hankkijan ja vuosina 1919–1921 Hortus Oy:n palveluksessa. Vuonna 1921 Turun yliopistoseura palkkasi Lännpään Naantalin Kultarannan tilan puutarhuriksi. Samana vuonna valtio osti tilan tasavallan presidentin kesäasunnoksi ja Lännpää jatkoi tehtävässään. Ensimmäisen linnanvoudin Johan Alfred Forsströmin jäätyä eläkkeelle 1922 nimitettiin Lännpää hänen seuraajakseen, mutta hän jatkoi kesäisin edelleen myös Kultarannan puutarhurin

tointa. Hän erosi virastaan 1929 ja toimi osakkaana Lännpää & Lyyvaara -nimisessä puutarha-alan yrityksessä Helsingissä.⁷⁶¹

Leonard Takolander (virassa 1929–1948)

August Lännpään seuraaja Leonard Takolander (1878–1968) oli myös koulutukseltaan puutarhuri. Hän oli syntynyt Pohjassa, ja hän opiskeli vuosina 1895–1897 Björkbackan puutarhakoulussa Malmilla ja sen jälkeen 1897 Suomen puutarhaseuran koulussa Helsingissä. Takolanderista tuli 1910 Tikkurilan maataloustutkimuslaitoksen johtaja. Hän oli muun muassa mukana suunnittelemassa Espoon Hagalundin kartanon, Vihdin Tervalammen ja Turun kaupungin puutarhoja. Takolander nimitettiin 1929 Presidentinlinnan linnanvoudiksi ja samalla Kultarannan puutarhuriksi. Viran täytössä tuntuu tuolloin olleen tärkeimpänä vaatimuksena puutarhurin koulutus. Takolander toimi virassa vuoteen 1948 asti, jolloin hän jäi eläkkeelle ja asui kuolemaansa asti Helsingissä.

Tärkein tavaran valmistaja Stockmannin Keravan puusepäntehtas

Kuusi porvoolaista puuseppää perusti 1908 Keravalle hyvien kulkuyhteyksien päähän suhteellisen lähelle Helsinkiä Keravan Puuseppäyhdistyksen. Se muutti 1910 uuteen tehdasrakennukseen, jolloin nimi muuttui muotoon Keravan Puuseppätehtas – Kervo Snickerifabrik Ab. Tehtaan johtajana oli alusta asti vuoteen 1949 yksi perustajista Klas Mauritz Peltonen, joka oli aloittanut uransa vuosina 1897–1902 toimineessa porvoalaisessa kansallisromantiikkaan suuntautuneessa Iris-tehtaassa. Siellä Peltonen oli oppinut käsityötaidon arvostamisen, Keravalla jatkui huonekalujen valmistus myös käsityönä, vaikka tehdas oli hyvin koneistettu. Helsinkiläinen Stockmannin tavaratalo tuli tehtaan pääosakkaaksi 1919, koska se halusi laajentaa toimintaansa myös huonekalualalle, ja nimeksi vakiintui Keravan puusepäntehtas. Tavarataloon perustettiin erityinen antikiviteetti- ja taideteollisuusosasto. Syy osaston syntyyn oli Stockmannin välityksellä Keski-Euroopasta 1918 Suomen kuningasta varten hankittujen, mutta lopulta tarpeettomien antiikkihuonekalujen myyminen. Osastolla myytiin myös tyylihuonekalujäljitelmiä. Stockmannin laajennetun huonekaluosaston ylivalvojana toimi arkkitehti Gustaf Strengell ja Keravan puusepäntehtaan piirustuskonttoria johti 1910–1920-lukujen taitteessa arkkitehti Harry Rönholm, jonka käsialaa Linnaan hankitut huonekalut saattavat olla

⁷⁵⁶ Blomstedt 1992, 60; Hufvudstadsbladet 27.7.1932.

⁷⁵⁷ Brita Lindbergin suullinen tiedonanto 25.1.2011.

⁷⁵⁸ Presidentinlinnan henkilökunnan ansioluettelot 1919–1935. Ba 2. TPK:n arkisto. KA; Blomstedt 1992, 46–57.

⁷⁵⁹ Blomstedt 1992, 60.

⁷⁶⁰ Brita Lindbergin suullinen tiedonanto 25.1.2011.

⁷⁶¹ Hufvudstadsbladet 26.6.1968.

(L 195–198). Hän oli aikaisemmin työskennellyt tunnetun saksalaisen muotoilijan Peter Behrensin toimistossa ja Nordiska Kompanietin Venäjän sivuliikkeen taiteellisena johtajana Pietarissa. Sittenkin tehtaan toiminta kehittyi laajaksi, se sai markkinoita myös ulkomailta ja sen palveluksessa oli useita tunnettuja suunnittelijoita. Stockmann myi Keravan puusepäntehtaan 1985 ja sen huonekalutuotanto päättyi 1988.⁷⁶²

Itsenäisen Suomen keskeinen rakennus

Tasavallan presidentit Linnassa 1919–1940

Kaarlo Juho Ståhlbergin kausi 1919–1925

Suomen ensimmäiseksi tasavallan presidentiksi valittiin 25.7.1919 korkeimman hallinto-oikeuden presidentti, molempien oikeuksien tohtori Kaarlo Juho Ståhlberg.⁷⁶³ Hän muutti pian perheineen entiseen keisarilliseen palatsiin, joka muutettiin nyt Presidentinlinnaksi. Korjaustyöt kestivät joulukuun puoleen väliin 1919, jonka jälkeen Ståhlbergin perhe pääsi kunnolla asettumaan uuteen kotiinsa.⁷⁶⁴

Ståhlbergien Tehtaankadulla sijainnut koti vuokrattiin pääosin kalustettuna Viron suurlähettilään Oskar Kallaksen ja tämän puolison kirjailija Aino Kallaksen virka-asunnoksi. Kaarlo Juho Ståhlbergin mukana Linnaan tulivat hänen kuudesta lapsestaan viisi: Aino, Elli, Aune, Juho ja Kyllikki. Vanhin lapsista Kaarlo oli jo tuolloin muuttanut omaan asuntoonsa. Perheen äiti Hedvig Ståhlberg oli kuollut kaksi vuotta aikaisemmin. Alkuvuoden 1919 valtionhoitajana toimineen ja presidentinvaaleissa hävinneen Carl Gustaf Emil Mannerheimin adjutantit kieltäytyivät jatkamasta Ståhlbergin adjutantteina: vanhemmaksi adjutantiksi saatiin Venäjällä palvellut everstiluutnantti Carl Bror Emil Aejmelaesus-Äimä ja nuoremaksi adjutantiksi majuri Axel Woldemar Falckenberg. Linnanrouvan tehtäviä hoitamaan pestattiin Ståhlbergien perhetuttu, venäläisen hovietiketin hallinnut leskirouva Ellen ”Tantta” Miesmaa. Virallisissa tilaisuuksissa presidentin puolison edustustehtäviä hoiti Ståhlbergin vanhin tytär Aino, joka kielitaitoisena selvisi hyvin diplomaattien kanssa seurustelusta, joskaan hän ei erityisemmin pitänyt velvollisuuksistaan.⁷⁶⁵ Tilanne muuttui kesäkuussa 1920, kun Kaarlo Juho Ståhlberg meni naimisiin muutamaa vuotta aikaisemmin leskeksi jääneen rouva Ester Hällströmin kanssa, joka sai nyt hoitaak-

seen presidentin puolisolle kuuluvat edustustehtävät. Ester Ståhlbergin mukana Linnaan muutti myös hänen ottotytttärensä Lea Hällström.⁷⁶⁶

Syksyllä 1919 Linnassa tehtiin vielä korjaustöitä ja tasavallan presidentin perhe asui tilapäisesti toisessa kerroksessa. Kolmannesta kerroksesta tuli heidän varsinainen asuntonsa, josta riitti huoneita alun perin kaikille, mutta Ester Ståhlbergin ja Lea Hällströmin tulon jälkeen Aino Ståhlbergille sisustettiin 1920 asunto pohjakerroksen itäsiipeen.⁷⁶⁷ Hänen naimisiin menonsa jälkeen 1923 siihen muutti Ester Ståhlbergin äiti rouva Jenny Elfving. Perheen suuren koon vuoksi elämä Linnassa oli melko vilkasta, vaikka Kaarlo Juho Ståhlberg pysytteli mieluiten kirjoituspöytänsä ääressä valtakunnan asioiden parissa eikä oikein viihtynyt seuraelämässä. Tuolloin presidentin valtaoikeudet olivat nykyistä laajemmat ja Ståhlbergin rooli Suomen asioiden hoidossa oli keskeinen, mutta mieluummin hän osoitti, mihin presidentin valta päättyy kuin mihin se ulottuu. Edustustehtävät saivat näin ollen melko toissijaisen roolin muistakin syistä kuin Ståhlbergin luonteen vuoksi.⁷⁶⁸

Ståhlbergin aikaa Linnassa leimasivat uuden presidentti-instituution alkukankeudet puhumattakaan koko maan itsenäisyyden alkuvaiheen lukuisista ongelmista, joihin liittyi muun muassa vuoden 1918 sodan jälkihoito: punaisten ja valkoisten edelleen vaikeat välit. Neuvosto-Venäjän kanssa oli hoidettavana monenlaisia hankalia rauhaan ja alueisiin liittyviä asioita. Suhteita Ruotsiin taas hiersi Ahvenanmaan kysymys. Asioita eivät myöskään helpottaneet Ståhlbergin perheen sisäiset ongelmat, jotka tulevat hyvin ilmi Ester Ståhlbergin päiväkirjasta. Kaarlo Juho Ståhlbergin lapset, lukuun ottamatta Juhoa, suhtautuivat kielteisesti isänsä uuteen avioliittoon ja tekivät äitipuolensa olon tuskalliseksi, minkä vuoksi päivittäinen elämä Linnassa oli paikoitellen vaikeaa. Ester Ståhlberg ei aluksi halunnut vaivata maan asioista jo aivan tarpeeksi stressaantunut miestänsä näillä ongelmilla. Myöhemmin asioiden tultua laajemmin ilmi Kaarlo Juho Ståhlberg halusi kiusaantuneena pysytellä vaimonsa ja tyttäriensä välisen ristiriitojen yläpuolella.⁷⁶⁹

Itsevarma ja itsevaltaisesti käyttäytynyt adjutantti Carl Bror Emil Aejmelaesus-Äimä ei ollut yrityksistään huolimatta juurikaan selvillä kansainvälisen etikeetin hienouksista. Hän aiheutti paikoitellen kiusallisia tilanteita diplomaattipäivällisillä esimerkiksi istumajärjestysten suhteen. Etenkin Saksan ja Venäjän suhteet toisiinsa ja useisiin muihin Euroopan maihin olivat

⁷⁶² Karttunen 2006, 216–221.

⁷⁶³ Pietiäinen 1994, 50–53.

⁷⁶⁴ Virkkunen 1978, 29–30.

⁷⁶⁵ Virkkunen 1978, 29–33.

⁷⁶⁶ Virkkunen 1978, 60.

⁷⁶⁷ Virkkunen 1978, 142.

⁷⁶⁸ Ståhlberg 1985, passim; Virkkunen 1978, passim.

⁷⁶⁹ Ståhlberg, 1985, passim.

tuohon aikaan, vain muutamia vuosia I maailmansodan päättymisen jälkeen, huomattavan ongelmallisia. Varsinkin tämä olisi edellyttänyt erityisen tarkkaa huomiokykyä ja tilannetajua. Sen sijaan Ester Ståhlbergilla oli käytettävänä erinomainen tietolähde kansainvälisissä etikettiasioissa. Hänen ensimmäisen miehensä serkku Eva Elisabeth Hällström oli naimisissa tanskalaisen diplomaatin ja poliitikon Laust Moltesenin kanssa. Toinen tärkeä neuvonantaja Ester Ståhlbergille näissä asioissa oli ministeri Erik Gustaf Ehrström. Näistä konsultoinneista seurasi arvovaltakiistoja, mutta lopulta Aejmelaesus-Äimä joutui myöntämään karvaasti asioiden todellisen laidan luotaessa Suomessa kokonaan uusia käytäntöjä ja traditioita.⁷⁷⁰

Ståhlbergin ensimmäinen vastaanotto Linnassa tapahtui 30.7.1919, jolloin korkeimmat virkamiehet ja diplomaattikunnan edustajat kokoontuivat valtiosaliin. Ulkoministeri Rudolf Holsti esitteli kaikki Suomessa tuolloin olleet lähettiläät. Sen jälkeen tasavallan presidenttiä tervehtivät Helsingin yliopiston sijaiskansleri, korkeimpien oikeuksien presidentit sekä sotaväen edustajat. Linnan etupihalla oli kunniakomppania. Ensimmäinen itsenäisyyspäivän vastaanotto Linnassa oli 6.12.1919. Juuri voimaan tulleen kieltoain vuoksi tilaisuus sai kahvikutsujen luonteen. Se alkoi jo kello 12.30, ja siihen oli kutsuttu diplomaattikunta ja korkein virkamiehistö. Tuolloin oli tapana, että osa vieraista tervehti tasavallan presidenttiä puhelein. Tilaisuudessa soitti kaartin soittokunta ja kahvitarjoilu oli Goottalaisessa ruokasalissa. Tilaisuus oli varsin lyhyt sillä tasavallan presidentti siirtyi jo tunnin päästä Kansallisteatterissa pidettyyn juhlatilaisuuteen. Myöhemmin vakiintui tavaksi, että diplomaatit saapuivat itsenäisyyspäivän vastaanotolle kello 13 ja kotimaiset vieraat kello 15.⁷⁷¹ Tilaisuus muistutti 1800-luvun keisarillisten vierailujen seremoniota. Vuonna 1922 vastaanotto poikkesi edellisistä: Suomen itsenäistymisestä tuli kuluneeksi viisi vuotta ja Linnassa järjestettiin sen kunniaksi iltajuhla tanssiaisineen, jossa oli yli tuhat vierasta.⁷⁷²

Tasavallan presidentti piti myös uudenvuodenpäivän vastaanoton, jolla oli jälleen mukana diplomaattikunta ja kotimaiset arvovieraat. Tilaisuus alkoi puolenpäivän vaiheilla ja päättyi kello 15. Kaartin soittokunta viihdytti yleisöä ja tarjoiluja oli eri saleissa. Uuden vuodenpäivän vastaanotto järjestettiin tässä muodossa parikymmentä vuotta.⁷⁷³ Henkilökunnan juhla oli yleensä tammikuun alkupäivinä.⁷⁷⁴

Ainoa jokavuotinen tilaisuus, jossa oli toistatuhatta vierasta, oli kevättalvella pidetty valtiopäivien avajaisten iltajuhla. Se oli varsinaisten, päivällä Valtiosalissa olleiden, avajaisten jälkeen. Tätä Venäjän vallan ajalta periytyvää traditiota ei jatkettu enää Ståhlbergin kauden jälkeen.⁷⁷⁵ Linnassa järjestettiin muutamia kertoja vuodessa suurehkoja päivällisiä, joilla oli läsnä yleensä samaa väkeä, diplomaatteja ja ylempää virkakuntaa, kuin vuotuisissa tilaisuuksissa. Muodollisiin tilaisuuksiin lukeutuivat myös Goottalaisessa ruokasalissa järjestetyt lähettiläiden valtuuskirjojen jättösere moniat. Kerran vuodessa presidentti piti Valtiosalissa kadettien ylentämistilaisuuden. Aluksi Aino Ståhlberg ja syksystä 1920 lähtien Ester Ståhlberg piti Linnassa keskiviikkoisin vastaanottoja, joihin oli kutsuttu keskimäärin 70 vierasta. He olivat suurimmaksi osaksi yhteiskunnallisia vaikuttajia, kulttuurielämän edustajia ja diplomaatteja. Usein Kaarlo Juho Ståhlbergin oli läsnä näillä vastaanotoilla. Niitä pidettiin pitkään yleensä toisen kerroksen Peilisalissa, mutta syksyllä 1923 havaittiin, että tilaisuuden luonne saatiin intti mimmäksi ja kodikkaammaksi, jos se järjestettiin kolmannen kerroksen salissa.⁷⁷⁶ Esikuvia vastaanotoille löytyy muun muassa Ruotsin hovista 1800-luvulta, jolloin kuningatar järjesti sellaisia.⁷⁷⁷

Kaarlo Juho Ståhlberg ei halunnut lähteä valtiovierailulle Ruotsiin ongelmallisen Ahvenanmaan kysymyksen takia. Hän ei käynyt missään muussakaan maassa virallisella vierailulla. Ainoa hänen kaudellaan tapahtunut valtiovierailu oli toukokuussa 1922, jolloin Viron presidentti Konstantin Päts kävi Suomessa. Aluksi kumpikaan presidentti ei ollut asiasta innostunut, mutta Viron parlamentti sai asian läpi. Itse vierailu onnistui oikein hyvin, ja presidentit viihtyivät mainiosti pikkutunneille saakka toistensa seurassa.⁷⁷⁸

Muita merkittäviä tilaisuuksia Linnassa Ståhlbergin kaudella olivat muun muassa 16.5.1923 pidetyt teekutsut, joilla juhlistettiin valkoisen armeijan voitonparaatin viidettä vuosipäivää. Tilaisuuteen oli kutsuttu 630 vierasta, joista 200 jäi saapumatta. Kolme päivää aikaisemmin Elli Ståhlberg oli valittu Helsingin yliopiston filosofisen tiedekunnan promootion yleiseksi seppeleensitojattareksi. Sen vuoksi Linnassa järjestettiin 30.5.1923 seppeleensitojaiset illallisineen.⁷⁷⁹

⁷⁷⁵ Linnan päiväkirja passim 1920–1925. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA; H^{irv}ik^{orpi} 2006, 7.

⁷⁷⁶ Ståhlberg 1985, passim; Linnan päiväkirja passim 1920–1925. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma, KA.

⁷⁷⁷ Johansson 2008, 77.

⁷⁷⁸ Ståhlberg 1985, 129–132; Suomi, 24–27.

⁷⁷⁹ Linnan päiväkirja 1920–1925. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA; Virkkunen 1978, 167–169.

⁷⁷⁰ Blomstedt 1992, 60–61; Ståhlberg 1985, 49–50.

⁷⁷¹ Blomstedt 1992, 59.

⁷⁷² Linnan päiväkirja 6.12.1922. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA.

⁷⁷³ Blomstedt 1992, 59–60.

⁷⁷⁴ Linnan päiväkirja passim 1920–1925. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA.

Ståhlbergit alkoivat muuttaa tavaroitaan uuteen kotiinsa Runeberginkadulle tammikuun lopulla 1925. Samoihin aikoihin Kaarlo Juho Ståhlberg lähti Mäntsälään sisarensa luokse pakoon 60-vuotispäiväänsä, jonka hän halusi viettää matalalla profililla osittain virkakautensa päättymisen vuoksi.⁷⁸⁰ Uudeksi tasavallan presidentiksi valittu Lauri Kristian Relander kävi Signe-vaimonsa kanssa Linnassa pian valintansa jälkeen helmikuussa 1925. Ester Ståhlbergin mukaan he tekivät melko epävarman vaikutelman.⁷⁸¹ Vallan vaihtumisen päivänä 1.3.1925 Ståhlbergit söivät Linnassa viimeisen kerran aamiaisen ja hyvästelivät haikkeissa tunnelmissa henkilökunnan kolmannen kerroksen salissa kello 12.30, minkä jälkeen he lähtivät kello 13 uuteen asuntoonsa Runeberginkadulle. Linna jäi odottamaan uutta presidenttiä.⁷⁸²

Lauri Kristian Relanderin kausi 1925–1931

Suomen uudeksi tasavallan presidentiksi valittu, entinen Viipurin läänin maaherra, filosofian tohtori Lauri Kristian Relander saapui perheineen Viipurista junalla Helsinkiin illansuussa 1.3.1925. Heitä olivat vastassa hallituksen, kaupungin ja armeijan edustajat. Relanderit eivät menneet Linnaan vaan asettuivat yhdeksi yöksi Seurahuoneelle. Vallanvaihtoseremonia tapahtui puoliltapäivin eduskunnan kokoontumispaikana toimineessa Heimolan talossa osoitteessa Hallituskatu 15. Sen jälkeen uusi ja vanha presidentti siirtyivät Linnaan ja hyvästelivät toisensa toisen kerroksen odotussalissa. Sitten Ståhlberg lähti sanomaan jäähyväiset Peilisaliin kokoontuneelle diplomaattikunnalle ja Valtiosaliin kokoontuneelle korkealle virkamieskunnalle.⁷⁸³ Tällä välin Relander meni odottamaan vuoroaan. Omassa päiväkirjassa hän kuvaa hetkeä näin:

”Raskailta tuntuivat askeleeni noustessani talon isäntänä ensi kertaa linnan kolmanteen kerrokseen. Tuleva työhuoneeni vaikutti niin vieraalta – lattialta melkein kattoon ulottuvat suuret kirjakaapit, jotka täyttivät puolet huoneen seinäpinta-alasta, olivat tyhjät, kalustus oli kyllä hieno, mutta siitä puuttui – ainakin silloin vielä – kotoinen viehätys. Istuessani siinä yksikseni ja odotellessani vuoroani lähteä samalle kiertomatkalle linnan saleihin, jolla presidentti Ståhlberg paraikaa oli, en voinut olla ajattelemaan suhdetani siihen mieheen, joka lähes kuuden vuoden ajan oli tässä samassa huoneessa työskennellyt – eronneeseen presidenttiin. Oliko siinä sittenkin jotain ajatteleamista?

Eikö se ollut sellainen kuin sen tulikin olla? Oli ja ei ollut. Tämä suhde oli kyllä ulkoisesti katsottuna täysin korrekki – mutta olisin toivonut, että se olisi ollut jotain muutakin, että siihen olisi sisältynyt enemmän luottamusta molemmiin puolin.”⁷⁸⁴

Päiväkirjamerkintä kertoo hyvin tuon ajan tunnelmista ja kaikinpuolisesta poliittisesta epävarmuudesta, jonka vuoksi Relanderista tuli yllättäen tasavallan presidentti. Etenkään ujo ja vetäytyvä Signe Relander ei ollut lainkaan innostunut asiasta eikä oikein koskaan viihtynyt edustustehtävissään, vaikka hänellä oli niistä kokemusta jo siltä ajalta, kun Lauri Kristian Relander oli Viipurin läänin maaherra. Tasavallan presidenttinä Relander oli kuitenkin epävarmuudestaan huolimatta luonteeltaan iloinen, nuorekas ja ulospäin suuntautunut karjalainen eli hyvin erilainen kuin vetäytyvän asiallinen Ståhlberg. Relander olikin hyvin suojea erilaisille vierailukutsuille eri puolelle Suomea, koska hän piti tärkeänä saada kosketuksen kansaan ja toimia sovittelijana eri ryhmien välisissä kiistoissa. Ihmissuhteista ja luonteiden eroista hän oli erityisen kiinnostunut ja piti niitä kaikkien suurten kysymysten perimmäisinä syinä, vaikka hän ei herkkänä tunneihmisenä aina osannut itse toimia kaikissa tilanteissa psykologisesti parhaimmalla tavalla.⁷⁸⁵

Erilaiset juhlat ja diplomaattitilaisuudet, lukuun ottamatta valtiopäivätanssiaisia, jatkuivat Linnassa osapuulleen samassa muodossa kuin Ståhlberginkin aikana. Tosin itsenäisyyspäivän vastaanotto siirrettiin 1925 pysyvästi iltatilaisuudeksi, jotta se saisi tanssiaisten luoneen kansainväliseen tapaan. Jotkin puritaaniset tahot paheksuivat tätä uudistusta. Signe Relander jatkoi keskiviikkovastaanottojen pitämistä.⁷⁸⁶

Tasavallan presidentti Relander vietti edeltäjänsä tapaan paljon aikaa kolmannen kerroksen työhuoneessa. Hänelle oli tunnusomaista kirjoittaa heti muistiin kaikki tärkeät tapahtumat ja keskustelut kirjoituskoneella, joka oli aina valmiina hänen kirjoituspöydällään. Tapa hermostutti kaikkia, jotka joutuivat hänen kanssaan tekemisiin. Signe Relander alkoi viihtyä Linnassa ensijärkytyksestään selvittyään ja piti sen yksityispuolta jopa kodikkaampana kuin perheen edellistä kotia Viipurin maaherrantaloa. Sen sijaan perheen lapset Maj-Lis ja Ragnar eivät erityisemmin mieltäneet Linnassa asumiseen. Keväällä 1925 Turkkilaiseen huoneeseen hankittiin radiovastaanotin, jonka kautta Relander saattoi seurata suoria lähetyksiä, muun muassa eduskunnan välikysymyskeskusteluja. Myös hänen perheensä viihtyi hyvin huoneessa kuunnellen radiota. Toinen merkittävä tekninen uudistus tapahtui

⁷⁸⁰ Virkkunen 1978, 183–187.

⁷⁸¹ Ståhlberg 1925, 314.

⁷⁸² Linnan päiväkirja 1.3.1925. 106. K.J. Ståhlbergin kokoelma, KA; Virkkunen 1978, 187

⁷⁸³ Virkkunen 1978, 20–21.

⁷⁸⁴ Relander 1967, 28.

⁷⁸⁵ Blomstedt 1992, 67; Virkkunen 1978, 30.

⁷⁸⁶ Blomstedt 1992, 66–69; Hirvikorpi 2006, 27.

joulukuussa 1928, jolloin Relander avasi Linnasta käsin puhelinyhteyden Ruotsiin keskustelemalla kuningas Kustaa V:n kanssa.⁷⁸⁷

Relanderin kaudelle leimallisinta oli avomielinen suhteiden luominen Pohjoismaiden ja Baltian maiden valtionpäämiehiin. Ståhlberg ei ollut omalla presidenttikaudellaan kovinkaan kiinnostunut suhteiden luomisesta. Huhtikuussa 1925 Linnassa vieraili Ruotsin prinssi Eugen, joka oli taidemaalari ja piti tuolloin Helsingissä näyttelyä. Ensimmäisen valtiovierailunsa ja ylipäänsä Suomen tasavallan ensimmäisen valtiovierailun Relander teki Viroon toukokuussa 1925 ja toisen heti perään Ruotsiin saman vuoden kesäkuussa.⁷⁸⁸ Muutamaa kuukautta myöhemmin koitti historiallinen hetki kun Ruotsin kuningas Kustaa V, kuningatar Victoria ja prinssi Wilhelm olivat vierailulla Suomessa. Edellisestä Ruotsin kuninkaan vierailusta oli ehtinyt kulua 123 vuotta.⁷⁸⁹ Toukokuussa 1926 Latvian tasavallan presidentti Jānis Čakste saapui valtiovierailulle Suomeen. Relander teki Latviaan vastavierailun kuukautta myöhemmin.⁷⁹⁰ Lokakuussa 1926 Relander teki valtiovierailun Norjaan ja Tanskaan.⁷⁹¹ Tanskan kuningas Kristian X teki toukokuussa 1928 vastavierailun Suomeen ja Norjan kuningas Haakon VII kuukautta myöhemmin.⁷⁹² Linnaan vakiintui valtiovierailutraditiot ja korkeiden vieraiden majoittaminen toiseen kerrokseen.⁷⁹³ Valtiovierailuihin kuului, kuten nykyäänkin, olennaisena osana juhlaillalliset Valtiosalissa.⁷⁹⁴

Relanderin kaudella merkittävimpiä seurapiiritapahtumia Linnassa oli hänen tyttärensä Maj-Lis Relanderin ja kapteeni Holger Baeckmanin häät elokuussa 1929.⁷⁹⁵ Relanderin presidenttikauden lopulla syksyllä 1930 Suomen sisäpolitiikka alkoi kiristyä etenkin oikeistolaisen Lapuanliikkeen ja kommunistisen uhkan taholta. Silloin vastaanotot ja seuraelämä Linnassa vähenivät. Relander ei myöskään järjestänyt tavanmukaista uuden vuoden vastaanottoa vuonna 1931, koska Maalaisliitto ei asettunut hänen uudelleenvalintansa taakse. Relanderit jättivät Linnan 2.3.1931, jolloin tapahtui vallanvaihto.⁷⁹⁶

Pehr Evind Svinhufvudin kausi 1931–1937

Entinen pääministeri Pehr Evind Svinhufvud vannoni virkavalansa juuri valmistuneessa eduskuntatalossa 2.3.1931, jonne hän oli saapunut pääministerin virka-asunnosta Eteläesplanadi 4:stä. Vallanvaihtoseremonioiden jälkeen uusi tasavallan presidentti Svinhufvud lähti edellisen presidentin Lauri Kristian Relanderin kanssa Linnaan. Kunniakomppania oli siellä vastassa ja Svinhufvud tarkasti sen. Samaan aikaan Relander meni Mariankadun puolelta sisään. Juhlasaleissa toistui sama näytelmä kuin kuusi vuotta aikaisemmin: eronnut presidentti hyvästeli diplomaatit sekä ylimmän virkakunnan, kenraalikunnan ja kirkkokuntien edustajat. Heti sen jälkeen uusi tasavallan presidentti kävi tervehtimässä heitä. Svinhufvud tuli tasavallan presidentiksi aikana, jolloin Suomessa oli vakavia sisäpoliittisia ongelmia, jotka tulivat hallitsemaan hänen kautensa alkuaikaa. Äärioikeistolainen Lapuanliike oli nostamassa päätään, ja Svinhufvudin kaltaista lujateista tasavallan presidenttiä tarvittiin rauhoitteluun uhkaavaa tilannetta.⁷⁹⁷

Linnaan muuttivat nyt uuden tasavallan presidentin lisäksi hänen vaimonsa Ellen ja noin vuodeksi heidän nuorin poikansa opiskelija Veikko Eivind. Svinhufvudit olivat syvästi toisiinsa kiintynyt aviopari, jolla oli varsin yhdenmukaiset ajatukset. Molemmat olivat hyvin mutkattomia, reiluja ja voimakastahtoisia ihmisiä, jotka eivät välittäneet turhista muodollisuuksista ja hienoste-lusta. Pehr Evind Svinhufvud ei viihtynyt juhlissa eikä muissa edustustilaisuuksissa yhtään sen enempiä kuin oli pakko. Pienessä seurassa hän loisti usein karismaattisena seuramiehenä.⁷⁹⁸ Sen sijaan Ellen Svinhufvud piti edustustehtävistään, ja hoiti niitä yksin mahdollisimman paljon ja pyrki luomaan Linnaan kulturellin ja edustavan ilmapiirin. Hän myös jatkoi erityisesti naisväelle suunnattuja Aino Ståhlbergin aloittamia iltapäivävastaanottoja, jotka saivat nyt kahvikutsujen luonteen. Niiden vieraina olivat hänen aikanaan erityisesti Lotta-Svärd järjestön jäsenet ja maaseudun naiset. Ellen Svinhufvud piti Linnassa myös posliinimaalauspiiriä.⁷⁹⁹

Ellen Svinhufvud hankki Linnaan tultuaan kangaspuut, mikä hieman hämmensi linnanrouva Ellen Miesmaata (kuva 91). Sisustuksellisia muutoksia ei juuri ollut tarpeen tehdä, lukuun ottamatta niitä tiloja, joissa oli ollut Relanderien omia kalusteita.⁸⁰⁰

Pehr Evind Svinhufvudilla oli muun muassa tapana harjoitella pistoolilla tähtäämistä työhuoneensa ikku-

⁷⁸⁷ Blomstedt 1992, 66–69; Virkkunen 1978, 24.

⁷⁸⁸ Suomi 2002, 36.

⁷⁸⁹ Suomi 2002, 47–50.

⁷⁹⁰ Suomi 2002, 61–64.

⁷⁹¹ Suomi 2002, 69–74.

⁷⁹² Suomi 2002, 77–80.

⁷⁹³ Toisessa kerroksessa huoneiden nimistöä löytyy edelleen jokapäiväisestä käytöstä Kuninkaan makuuhuone, Kuninkaan pukeutushuone, Kuningattaren makuuhuone ja Kuningattaren pukeutushuone.

⁷⁹⁴ Suomi 2002, passim.

⁷⁹⁵ Virkkunen 1978, 161.

⁷⁹⁶ Blomstedt 1992, 69; Virkkunen 1978, 243.

⁷⁹⁷ Blomstedt 1992, 70; Virkkunen 1981, 19–21.

⁷⁹⁸ Virkkunen 1981, 23–34.

⁷⁹⁹ Pohls 2011, 92–95.

⁸⁰⁰ Virkkunen 1981, 22.

noihin liimattuihin mustiin ja valkoisiin täpliin, mikä toisinaan pelästytti huoneeseen tulijat. Svinhufvudin aikana Linnassa vieraili etupäässä vanhoja ystäviä, ei niinkään poliitikkoja.⁸⁰¹ Saksan lähettiläs Wibert von Blücher kertoo muistelmissaan ihailevasti Svinhufvudien konstailemattomuudesta:

”– eivätkä rouva Svinhufvudin iltapäiväkahvit eronneet missään suhteessa sanokaamme jonkun suurtilallisen iltapäiväkahveista. Siellä ei ollut mitään sellaista mitä sanotaan suuren maailman tavoiksi ja mitä monet diplomaatit pitävät välttämättömän tarpeellisenä lavastuksena. Sen sijaan kaikki oli aitoa, tukevaa ja arvokasta.”⁸⁰²

Tasavallan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotot saivat vakiintuneen muodon vasta toisen maailmansodan jälkeen. Svinhufvudin aikana tilaisuutta ei pidetty 1931 hänen lähekkäin sattuneen 70-vuotissyntymäpäivänsä takia eikä vuonna 1932, koska Ruotsin kruununprinssin vierailu sattui samaan ajankohtaan. Ensimmäinen Svinhufvudien isännöimä itsenäisyyspäivän vastaanotto oli vasta vuonna 1933. Protokollaan tuli muutos, jolla välttyttiin Relanderien aikaiselta pitkältä ja uuvuttavalta kättelyosuudelta: presidenttipari tuli kutsuttujen saavuttua saliin ja tervehti kaikkia yhtä aikaa. Svinhufvudit alkoivat kutsua itsenäisyyspäivän vastaanotolle myös enemmän puolisoita. Kielto lain kumoaminen 1932 vaikutti Linnan käytäntöihin: päivällisillä ja juhlatilaisuuksissa alettiin tarjoilla kohtuudella alkoholijuomia.⁸⁰³

Svinhufvudin kaudella suurin osa ulkomaisten valtionpäämiesten ja kuninkaallisten vierailuista oli eriyistä epävirallisia. Ne tapahtuivat yleensä Kultarannassa. Ainoastaan Ruotsin kruununprinssin Gustafin ja tämän puolison prinsessa Louisen joulukuussa 1932 tapahtunut vierailu oli virallisuontoinen. Sen syynä oli maiden välien parantaminen ja suhteiden luominen – Ruotsissa oltiin huolissaan Suomen kieliriidasta – vierailulla ei ollut poliittista sisältöä. Sen ohjelmaan kuului muun muassa Linnassa järjestetyt suuret juhlaillalliset.⁸⁰⁴

Merkittäviä tilaisuuksia Linnassa Svinhufvudin kaudella oli muun muassa hänen 70-vuotispäivänsä 15.12.1931. Sitä juhlistettiin paraatilla huonosta säästä huolimatta. Sen jälkeen Svinhufvud otti Linnassa vastaan lukuisten lähetystöjen onnitteluja kiertäen koko loppupäivän Linnan saleja tarkkaan suunnitellun ohjelman mukaan.⁸⁰⁵ 1932 Linnan peilisalissa vietettiin iloisissa tunnelmissa Veikko Eivind Svinhufvudin

ja Magda Lundqvistin häät, joihin oli kutsuttu 130 vierasta.⁸⁰⁶ Joulukuussa 1936 vietetyt presidentin 75-vuotispäivät olivat varsin samanlaiset kuin 70-vuotispäivätkin.⁸⁰⁷ Svinhufvud oli ehdokkaana toiselle presidenttikaudelle vuoden 1937 vaaleissa, mutta silloin presidentiksi valittiin Kyösti Kallio.

Kyösti Kallion kausi 1937–1940

Uudeksi tasavallan presidentiksi valittu Kyösti Kallio vannoi 1.3.1937 virkavalansa eduskuntatalossa samalla tavoin kuin edeltäjänsäkin. Sen jälkeen hän siirtyi Linnaan ja tarkasti kunniakomppanian. Samaan aikaan Pehr Evind Svinhufvud hyvästeli saleissa diplomaatit ja korkeimmat virkamiehet. Illalla Kyösti Kallio oli vaimonsa Kaisan kanssa Helsingin rautatieasemalla saattamassa Svinhufvudeja junaan, mikä oli yleisömäärältään päivän näyttävin tapahtuma.⁸⁰⁸

Aiemmin samana päivänä Kaisa Kallio oli yhdessä poikansa Kalervon ja tyttärensä Katrin kanssa tutustumassa Linnaan linnanrouva Ellen Miesmaan johdolla. Tutustumiskierros aloitettiin kolmannen kerroksen keittiöstä, koska Kaisa Kallio oli vaatimattomana ihmisenä halunnut tulla sisään pihaportista ja piharapusta. Sen jälkeen oli vuorossa yksityinen ruokasali (tila 83). Kalliot ihmettelivät käytävän varrella olevien makuuhuoneiden keisarilliselta ajalta periytyviä huonekaluja ja raskaita verhoasetelmia. Kalustus päätettiin kuitenkin pitää entisellään. Samaan huoneeseen, jossa Ellen Svinhufvudilla oli kangaspuut, tuotiin Kaisa Kallion kangaspuut (tila 88). Nurkkahuone (tila 89) oli ainoa, jonne Kalliot toivat omia huonekalujaan, syynä oli se, ettei heillä ollut Helsingissä vakiintunutta omaa kotia. Kalliot eivät oikein koskaan tunteneet oloaan kotoiseksi Linnassa, niin paljon se poikkesi heidän talonpoikaisen maanläheisestä elämänympäristöstään Nivalassa Pohjois-Pohjanmaalla.⁸⁰⁹

Linnassa tärkeä ja kielitaitoinen henkilö Ellen Miesmaa joutui eläkkeelle, koska Kyösti Kallio vetosi säästösyihin ja siihen, että hänellä oli tarpeeksi tyttäriä hoitamaan linnarouvan virkaan kuuluneita tehtäviä.⁸¹⁰ Linnaan muutti vanhin tytär filosofian maisteri Vieno Kallio, joka kielitaitoisena oli tärkeä apu kieliiä heikosti osaaville vanhemmilleen. Hän kuoli jo syksyllä 1938. Nuoremmalle pojalle kuvanveistäjä Kalervo Kalliolle kunnostettiin ateljee entiseen hevostalliin päävartiorakennuksen taakse. Kallioiden mukana Linnaan muutti myös heidän vanhimman poikansa Veikon kolmivuot-

⁸⁰¹ Blomstedt 1992, 70; Virkkunen 1981, 79.

⁸⁰² von Blücher 1950, 23.

⁸⁰³ Hirvikorpi 2006, 32.

⁸⁰⁴ Blomstedt 1992, 70; Suomi 2002, 94.

⁸⁰⁵ Virkkunen 1981, 35.

⁸⁰⁶ Virkkunen 1981, 90.

⁸⁰⁷ Virkkunen 1981, 208–209.

⁸⁰⁸ Virkkunen 1983, 36–38.

⁸⁰⁹ Virkkunen 1983, 38–39.

⁸¹⁰ Virkkunen 1983, 38–39.

tias tytär Tellervo, jonka äiti Mari Kallio oli sairastunut ja isovanhemmat olivat ottaneet hänet kasvatettavakseen. Tellervo toikin Linnan arkeen oman säväyksenä leikkimällä sen saleissa ja pujahtamalla toisinaan mukaan erilaisiin tilaisuuksiin. Tellervon tärkeä päivittäinen tehtävä oli käydä hakemassa isoisa syömään. He juoksivat usein kilpaa matkalla ruokasaliin (tila 83). Hän myös nukkui isovanhempiensa makuuhuoneessa (tila 99).⁸¹¹

Monet pääkaupunkilaisten seurapiirien jäsenet olivat aluksi epäileviä siitä kuinka niin maalaiset ihmiset kuin Kalliot pystyisivät suoriutumaan vaativista edustustehtävistä. Pian kuitenkin kävi ilmi, että Kalliot olivat luonnollisella tavalla arvokkaita ihmisiä ja hoitivat roolinsa hienosti. Ongelmana oli heidän kielitaidottomuutensa: Kyösti Kallio osasi jonkun verran ruotsia, mutta Kaisa Kallio ei ollenkaan. Kielitaidon puutteesta koitui melkoisia vaikeuksia diplomaattien ja ulkomaa-laisten vieraiden kanssa seurusteltaessa. Esimerkiksi Saksan lähettiläs Wibert von Blücher valittelee asiaa muistelmissaan. Hän ei kovin paljoa arvostanut Kyösti Kalliota, mutta Kaisa Kalliota hän kunnioitti sen vaativan taakan luontevasta kantamisesta, josta hän oli joutunut vastuuseen.⁸¹² Kaisa Kallio ei saanut tasavallan presidentin puolisolle kuuluvia velvollisuuksia varten poliittisista syistä edes neuvoja Ellen Svinhufvudilta.⁸¹³

Kalliot toivat Linnan talonpoikaiseen arvomaailmaan kuuluneen asiallisuuden ja ihmissuhteiden luontevuuden⁸¹⁴, joten Svinhufvudien aikainen selkeä ilmapiiri sai jatkoa. Linnassa pidetyt virallisuontoiset juhlat jatkuivat pääosin entisessä muodossaan: niissä ei tosin enää tarjottu alkoholia ja tanssiminen oli hyvin harvinaista, koska Kalliot olivat innokkaita raittiuden kannattajia eikä tanssiminen oikein kuulunut heidän pohjoispohjalaiseen kulttuuriinsa. Kaisa Kallio piti hankin naisväelle suunnattuja vastaanottoja ja hänen luonaan Linnassa kokoontuivat muun muassa Hilja Krohnin (Haahti) raamattupiiri ja Kotilieden kummi-kerho. Uusi tapahtuma Kallioiden aikana olivat Linnassa pidetyt musiikki-illat, joissa esiintyi useita tunnettuja muusikoita ja kuoroja.⁸¹⁵ Kallioilla oli Linnassa usein vieraita, erityisesti naapuritilojen isännät Nivalasta olivat mieluisia kävijöitä. Ainoa Kallion aikana tapahtunut valtiovierailu oli elo-syyskuun vaihteessa 1937, jolloin Viron riigivanem Konstantin Päts kävi Suomessa. Muuten varsinainen laajempi seuraelämä oli vähäistä ja siihen oli keskeisenä syynä Kyösti Kallion

1938 alkanut sairastelu, jonka vuoksi hän oli ajoittain myös sairauslomalla.⁸¹⁶

1930-luvun loppua kohti poliittinen tilanne Euroopassa alkoi kiristyä ja 30.11.1939 syttyi Talvisota, jonka ensimmäisenä päivä Neuvostoliito pommitti Helsinkiä. Kaisa, Katri ja Tellervo Kallio lähtivät saman tien Helsingistä sotaa pakoon Nivalaan. Kyösti Kallio jäi Helsinkiin ja tasavallan presidentin kanslian kansliapäällikkö Albin Ewald Rautavaara järjesti hänet sodan ajaksi asumaan vaimonsa sisaren rouva Sigrid Krogiuksen suureen huvilaan Villa Larsrohon Kuusisaareen. Vaikka monet ministeriöt ja virastot oli evakuoitu sodan ajaksi, Presidentinlinna jäi kansliakäyttöön ja sinne rakennettiin jonkinlainen pommisuoja. Usein toistuvien ilmahälytysten aikana henkilökunta ei aina edes viitsinyt lähteä suojaan, vaan meni jollekin käytävälle odottamaan ilmahälytyksen päättymistä.⁸¹⁷

Itsenäisyyspäivän vastaanottoa ei luonnollisestikaan järjestetty sota-vuosina ja normaalisti varsin laaja presidentin uudenvuoden vastaanotto supistui 1940 vain kolmentoista vieraan tilaisuudeksi, johon oli kutsuttu kansanedustajia, hallituksen jäseniä ja muita tärkeitä henkilöitä.⁸¹⁸

Talvisodan päättymisen 13.3.1940 jälkeisenä päivänä Kyösti Kallio saattoi palata jälleen asumaan Linaan ja pian sinne saapui myös Kaisa Kallio ja muuta perhettä Nivalasta.⁸¹⁹ Vähitellen olosuhteet rauhoittuivat. Maan toipuminen sodasta ei ollut helppoa ja ulkopoliittikka Neuvostoliiton kanssa oli vaikeaa. Myös menetetyiltä alueilta paenneet siirtokarjalaiset piti asuttaa ympäri Suomea. Loppukesästä Kyösti Kallio sai halvauskoh-
tauksen ja syksyllä hän päätti luopua tehtävästään, minkä jälkeen pidettiin uusi presidentinvaali. Siinä vuoden 1937 presidentinvaalien valitsijamiehet valitsivat uudeksi tasavallan presidentiksi Edistyspuolueen ehdokkaan Risto Rytin, mikä ei varmasti ollut Kalliolle poliittisesti helppo asia. Kyösti Kallio halusi järjestää juuri ennen Nivalaan lähtöään Linnassa 16.12.1940 nuorimman tyttärensä Katrin ja maanviljelijä Olavi Kaarlosen häät. Vallanvaihtoseremoniat ja jäähyväiset Linnassa pidettiin 19.12.1940. Ennen rautatieasemalle lähtöä Kyösti Kallio istui vielä hetken kirjoituspöytänsä ääressä. Kallioita kuljettanut auto ajoi soihtukäytävän läpi rautatieasemalle, missä Kyösti Kallio tarkasti viimeisen kerran kunniakomppanian *Porilaisten marssin* soidessa. Kesken tehtävää hän sai halvauskohtauksen ja lyyhistyi marsalkka Mannerheimin käsivarsille. Hänet kannettiin junavaunuun. Lääkärin käytyä Kaisa Kallion tehtäväksi jäi ilmoittaa vaunun salonkiin kokoon-

⁸¹¹ Virkkunen 1983, 70–72.

⁸¹² von Blücher, 1950, 110–113.

⁸¹³ Pohls 2011, 112.

⁸¹⁴ Saalasti 1972, 278.

⁸¹⁵ Virkkunen 1983, 140–144.

⁸¹⁶ Saalasti 1972, 282–283; Virkkunen 1983, 143.

⁸¹⁷ Virkkunen 1983, 198–212.

⁸¹⁸ Virkkunen 1983, 227.

⁸¹⁹ Virkkunen 1983, 252–253.

tuneille Mannerheimille ja kenraaleille: ”Kaikki on päättynyt”.⁸²⁰

Presidentinlinnan käyttö ja merkitys

Presidentinlinnana tunnetulla rakennuksella on siis ollut itsenäisyyden aikana hyvin erilainen rooli kuin Venäjän vallan aikana, jolloin se toimi keisarillisena palatsina. Keskeisenä funktionaalisena erona on ollut se, että Venäjän vallan aikana keisarillisen perheen jäsenet oleskelivat siellä erittäin vähän, mutta Suomen itsenäisyyden alkukymmeninä tasavallan presidentit perheineen asuivat siellä vakituisesti lukuun ottamatta kesäkuukausia, jolloin toiminnot siirtyivät pääasiassa Kultarantaan Naantaliin.

Presidentinlinna oli yhtä aikaa koti, työpaikka ja edustustila. Kodin ominaisuudessa siinä tuskin on ollut kovin suurta yksityisyyttä. Kaikki tasavallan presidentit tai heidän perheensä eivät oikein kotiutuneet sinne. Maailmansotien välisen ajan kaikki tasavallan presidentit Kaarlo Juho Ståhlberg, Lauri Kristian Relander, Pehr Evind Svinhufvud ja Kyösti Kallio kuitenkin asuivat siellä.

Rakennus kuului maan keskeisiin tapahtumapaikkoihin Eduskuntatalon ja Valtioneuvoston linnan ohella. Presidentinlinnassa kävivät kaikki maan merkittävimmät henkilöt, siellä tehtiin tärkeitä päätöksiä ja järjestettiin myös valtakunnan arvokkaimmat tilaisuudet ja juhlat. Niihin kuuluivat valtiopäivien avajaiset 1920-luvulla, kadettien ylentämistilaisuudet, itsenäisyyspäivän vastaanotto, uudenvuoden vastaanotto, erilaiset diplomaattitilaisuudet ja valtiovierailuihin liittyneet viralliset tilaisuudet. Rakennuksella oli siis tärkeä seremoniallinen ja symbolinen merkitys kansakunnan tärkeiden tapahtumien arvokkaana, valtaa representoivana näyttämönä, vaikka se olikin suhteellisen vaatimaton verrattuna moniin vastaaviin ulkomaisiin rakennuksiin. Keisarillinen palatsi oli suomalaisille yleensä vieras, etäinen ja pysähtynyt rakennus,⁸²¹ mutta Presidentinlinnasta tuli varsin tuttu: sitä esiteltiin usein kuvalehdissä ja sen liepeillä oli jatkuvasti elämää. Arkistoaineistoista ei selviä oliko päivittäisessä käytössä ollut Presidentinlinna avoinna yleisölle säännöllisesti vai esimerkiksi kesäisin, mutta 1930-luvun puolesta välistä olevat valokuvat kertovat tavallisten ihmisten tutustumiskäynnistä sinne.⁸²² Ståhlbergin kaudella sanomalehdissä oli yleinen kutsu joihinkin suuriin presidentin järjestämiin tilaisuuksiin, mutta on eri asia kuinka yleinen kutsu se käytännössä oli.⁸²³

Joka tapauksessa erilaisissa tilaisuuksissa kävi paljon ihmisiä eri aloilta ja tahoilta.

Rakennuksella oli myös historia keisarillisena palatsina, jota ei juurikaan haluttu korostaa etenkin itsenäisyyden alkuvaiheessa, jolloin otettiin muutenkin etäisyyttä kaikkeen venäläiseen. Menneisyyden painolastia ei kuitenkaan koettu ongelmaksi: ainakaan säilyneet lähteet eivät kerro sitä. Siihen suhtauduttiin ilmeisen käytännöllisesti eikä keisarillisen ajan funktioltaan epätarkoituksenmukaisille muistoille, kuten palatsin kirkolle annettu arvoa, vaan se muutettiin käyttötarkoitukseltaan aivan muunlaisiksi tiloiksi. Rakennuksessa ja sen sisustuksessa monet asiat olivat olosuhteiden sanelemia ratkaisuja eikä sen historiallisista puitteista voinut rakentaa puhtaalta pöydältä kansakunnan suurta ihanteellista monumenttia samaan tapaan kuin 1931 valmistunut Eduskuntatalo.

Itsenäisyyden alkuvuosina Linnaan suunniteltiin suurta kansallista sankaritarinaa kertovaa lasimaalausarjaa ja kaupunkien vaakunoita käsittävää lasimaalausarjaa. Niitä ei kuitenkaan koskaan toteutettu, koska Kaarlo Juho Ståhlberg ei pitänyt asiaa niin tärkeänä, että siihen olisi kannattanut upottaa suuria rahasummia etenkin taloudellisesti tiukkoina aikoina pian maan itsenäistymisen jälkeen. Linna sai riittävästi 1910–1920-lukujen taitteessa paljolti sellaisena kuin se oli: kalustusta hieman vaihdettiin muiden valtion rakennusten kesken ja uuttakin ostettiin jonkin verran. Sisustusta haluttiin ehkä hieman karsia keisarillisesta komeudesta paremmin sopivaksi tasavaltalaiseen henkeen. Vuonna 1938 oli edessä suurempi uudistus, jolloin Linnan sisätilojen kiinteää sisustusta modernisoitiin aikakauden ihanteiden mukaan välittämättä paljoakaan rakennuksen 1800-luvun hengestä. Huonekaluihin ei kuitenkaan juuri puututtu. Ehkä presidenttiys oli itsessään niin tärkeä instituutio, ettei sitä tarvinnut enää erikseen korostaa monimutkaista symboliikkaa edustavalla kuvaohjelmalla.

Linna oli presidentin kodin ominaisuudessa myös intiimimpi ja inhimillisempi, yhteen henkilöön, kulloiseenkin presidenttiin ja hänen perheeseensä kiinteästi liittyvä paikka toisin kuin jyhkeä Eduskuntatalo, joka oli käyttäjiensä kannalta jotenkin kasvottomampi. Presidentinlinnan loisteliaat salit olivat valtiollisten tilaisuuksien ohella useiden perhejuhlien – häiden ja syntymäpäivien – viettopaikkoina, tilaisuuksien, joilla ei ollut poliittista luonnetta. Toisaalta Presidentinlinnassa jatkuvuus kulki vain henkilökunnan kautta. Eduskuntatalossa kansanedustajat eivät koskaan vaihtuneet kerralla uusiksi, vaan aina suuri osa heistä jatkoi uusien vaalien mukana tulleiden ensikertalasten joukossa välittäen samalla traditioita kategorisesti samassa tasossa.

⁸²⁰ Saalasti 1972, 308–311.

⁸²¹ Anttila 1920, 311.

⁸²² Jukka Relaksen kokoelma.

⁸²³ Linnan päiväkirja 1920–1925. 106. K. J. Ståhlbergin kokoelma. KA.

5. SYNTEESI KAHDESTA AIKAKAUDESTA

Lopuksi tarkastelen yhtenä kokonaisuutena Linnan kahta varsin erilaista aikakautta, aikaa Suomen suuri-ruhtinaskunna keisarillisena palatsina ja aikaa itsenäisen Suomen alkuaikojen Presidentinlinnana. Hahmotelen niiden välille jatkumoa. Etsin vastausta kolmeen tärkeään kysymykseen: Minkälainen keisarillinen palatsi, myöhempi Presidentinlinna oli eri aikoina? Miten ja miksi se muodostui kaltaisekseen? Mikä oli sen merkitys näinä aikoina? Olen tehnyt seikkaperäisen selvityksen säilyneiden lähteiden valossa, etsinyt vastauksia kysymyksiin ja muodostanut vastauksita kokonaiskuvan. Apuna tulkinnassa on ollut kolme tutkimuksen alussa määrittelemääni, toisiinsa limittyvää käsitettä: valta, tyyli ja tila. Niiden avulla voin luonnehtia tärkeää rakennusta ja sen olemusta. Kolmeen käsitteeseen voisin lisätä myös sattumanvaraisuuden ja kerroksellisuuden, ehkäpä tyypillisimmät näennäisesti kurinalaisen Linnan ominaisuudet: harva hanke on pystytty toteuttamaan halutun ja suunnitellun mukaisesti aikojen kuluessa. Äärimmäisen vastakohdan Linnan kertomukselle muodostaa Eduskuntatalo: avonaiselle tontille rakennettu 1931 valmistunut kokonaistaideteos, jonka suunnitelmissa ei ole tarvinnut ottaa huomioon jo olemassa olevia rakenteita tai ahdasta rakennuspaikkaa.

Monta kertaa mukautunut rakennus

Linnan rakennusvaiheessa 1810-luvulla ehdot rakennettavalle talolle saneli tontti: se sijaitsi korttelin nurkassa ja sen etuosa oli liian pehmeää merenrantaa, jotta maa kestäisi kolmikerroksisen kivirakennuksen painon. Rakennus piti pystyttää poikkeuksellisesti keskemälle tonttia, jolloin sitä ei voitu hyödyntää maksimaalisesti. Kadun ja julkisivun väliin jäi piha, joka ei siis syntynyt arkkitehtonisista syistä. Fasadi ja sisätilat voitiin sen sijaan tehdä halutun mukaiseksi.

Vuonna 1820 valmistunut Linna oli alun perin rakennettu kauppaneuvos Johan Henrik Heidenstrauchin porvarilliseksi mahtitaloksi, jonka muotoon oli vaikuttanut sattuma. Vuonna 1837 rakennuksesta tuli sattumalta keisarillinen palatsi, koska keisari Nikolai I päätyi arkkitehti Carl Ludvig Engelin harmiksi sen ostamiseen kustannussyistä, vaikka uusi käyttötarkoitus edellytti huomattavia uudelleenrakennus- ja laajennustöitä. Ne jouduttiin jälleen toteuttamaan paljolti valitsevien olosuhteiden sanelemalla tavalla Carl Ludvig Engelin ja hänen poikansa Carl Alexander Engelin

suunnitelmien mukaan. Ahtaalle tontille ei voinut rakentaa vapaasti toisin kuin samaan aikaan Kristianiassa (Oslo), jonne rakennettiin uutta kuninkaanlinnaa Ruotsin kuninkaan vierailuja varten samankaltaiselle tontille puiston keskelle kuin Helsingin Eduskuntatalo. Juhlasalien muoto ja sijainti olivat olosuhteiden vuoksi hieman ongelmallisia. Samoin 1900-luvun alussa arkkitehti Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan rakennetun valtaistuinsalin sijoittelussa ei ollut paljoakaan valinnanvaraa eikä sinne ollut tontin ahtaudesta vuoksi mahdollista saada kuin kattoikkunat.

Rakennuksen fasadin keskirisaliitissa oli kuusi joonialaisin kapiteelein varustettua pylvästä. Keisari olisi alun perin halunnut muuttaa ne ikonografialtaan talon käyttöä paremmin kuvaaviksi korinttilaisiksi kapiteeleiksi, mutta asiaa ei koskaan toteutettu mahdollisesti kustannussyistä. Joonialaiset kapiteelit ovat yksi sattumanvarainen koristus keisarillisen palatsin kontekstissa.

Suomen 1917 tapahtuneen itsenäistymisen jälkeen rakennus muuttui keisarillisesta palatsista Presidentinlinnaksi vuonna 1919. Vaikka monarkkinen hallitusmuoto oli vaihtunut tasavaltalaiseksi, moni asia pysyi ennallaan, koska uusi käyttötarkoitus oli periaatteessa sama kuin aikaisemminkin. Juhla- ja vastaanottotiloja käytettiin samalla tavalla kuin ennen, tosin kirkkosalista luovuttiin ja tila muuntui kokonaan toiseen käyttöön. Eroja oli kuitenkin yksityistilojen sijoittelussa. Tilat olivat Venäjän vallan aikana varsin sukupuolisidonnaisia: keisarilla ja keisarinalla oli omat kerroksensa, joissa huoneet olivat eriasteisesti yksityisiä ja julkisia. Sukupuoliroolit näkyivät myös sisustustyyliissä. Aikaisemmin toisessa kerroksessa oli 1830–1840-lukujen muodikkaaseen ja naisellisuuteen sopivaan paljolti uusrokokoovaikutteeseen tyyliin sisustetut ja keskenään eri värimaailmaa edustavat keisarinna-tilat. Kolmannessa kerroksessa oli keisarin tilat, jotka oli sisustettu pääosin 1810- ja 1830-lukujen miehekkään selkeälinjaisilla ja näyttävillä empirehuonekaluilla ja ne olivat värimaailmaltaan keisarinna-tiloja yksitoikkoisemmat. Kolme peräkkäistä huonetta oli säilytetty vihreään ja niiden huonekalut oli verhoiltu vihreällä nahalla. Tämänkaltaisen käytäntö oli myös Talvipalatsissa. Keisarin työhuoneessa suosittiin vihreää väriä useissa muissakin Venäjän keisarillisissa palatseissa. Hoviväki oli sekä keisarinna- että keisarin välittömässä läheisyydessä. Eurooppalaisten hovien tavoissa oli ilmeisen yleistä, että keisarinnojen ja kuningattarien velvollisuuksiin kuului seuraelämästä huolehtiminen, minkä vuoksi heidän tilansa olivat lähellä edustus- ja juhlatiloja. Sen sijaan itse hallitsija oli toisenlaisine hallinnollisine velvollisuuksineen työrauhan vuoksi etäämmällä. Keisariajan kerrosjako muuttui: Suomen ensimmäisen tasavallan presiden-

tin Kaarlo Juho Ståhlbergin perhe ja sittemmin myös Lauri Kristian Relanderin, Pehr Evind Svinhufvudin ja Kyösti Kallion perheet asettuivat kolmanteen kerrokseen ja presidentin tilat olivat keisarin tiloihin verrattuna entistäkin syrjemmällä omassa rauhassa mahdollisimman kaukana muista tiloista. Samalla huonetilojen erottelussa korostui aikaisemman sukupuoleen perustuvan tilajaon sijasta enemmän jako yksityiseen ja julkiseen tilaan. Tasavallan presidentti käytti omissa virallisissa tilaisuuksissaan ensisijaisesti kaikkein tärkeimpiä toisen kerroksen tiloja, vaikka rouvatkin saattoivat emännöidä näissä tiloissa omissa tilaisuuksissaan lukuun ottamatta Valtiosalia. Rouvien omat tilaisuudet olivat keskittyneet kolmanteen kerrokseen, joka sopi paremmin niiden vapaamuotoisempaan luonteeseen. Muutos vapaampaan suuntaan tilajaossa lienee johtunut presidentin puolison roolista: se oli vähemmän virallinen ja seremoniallinen kuin keisarinnan vastaavasti oli ollut. Vanha monarkistinen hovikulttuuri oli perinteisesti melko avointa ainakin omassa piirissään ja hoviväki oli aina monarkkien välittömässä läheisyydessä. Sen sijaan tasavaltalaisten presidenttien yksityiset tilat olivat Linnassa korostetun erillään. Yksityisyyden lisääntymisestä kertoi myös se, että presidenttiparin makuuhuone/huoneet olivat henkilökuntaan nähden paljon syrjemmällä omassa yksityisyydessään kuin keisarinnan ja keisarin makuuhuoneet. Puolisoita ei myöskään enää erotettu eri kerrokseen ja perhe-elämän puitteet olivat yhtenäisemmät. Tässä muutoksessa heijastuu osaltaan myös modernin elämäntavan representaatio, jossa näkyy porvarillinen idea yksityiskodista.

Tarkoituksen ja sattumien kautta syntynyt sisustus

Linnan sisustus on varsin kerroksellinen: se voidaan jakaa tutkimani aikavälin 1837–1940 osalta karkeasti seitsemään ajalliseen pääkerrostumaan. Ulkopuolelle jää useita yksittäisiä hankintoja ja esimerkiksi taidekoelmaa ei ole luontevaa sovitaa tähän jakoon, koska taidetta hankittiin palatsiin melko tasaisesti koko 1800-luvun toisen puoliskon ajan. Huonekalut maksettiin valtion varoista, mutta useat taideteokset keisari sen sijaan maksoi itse. Kuitenkaan eri maksutavoilla ei tunnu olleen kovinkaan suurta hallinnollista merkitystä, sillä irtaimistoa hallinnoitiin samalla tavalla.

Ensimmäinen kerrostuma koostuu vanhasta kenraalikuvernöörin talosta tuodusta irtaimistosta. Talo oli Helsingissä funktioltaan keisarillisen palatsin edeltäjä. Se koostui sinne 1819 Pietarista todennäköisesti

Andrei Tourin liikkeestä hankituista empirehuonekaluista ja myös Pietarista ostetuista valaisimista sekä muista esineistä. Ne olivat hienoa laatua ja sopivat erinomaisesti samaa aikakautta edustavan rakennuksen henkeen.

Toinen kerrostuma koostuu palatsiin vuosina hankituista 1838–1843 huonekaluista. Pietarista Gambsin huonekaluliikkeestä tuli 69 konttia huonekaluja vuonna 1838. Ne olivat niin sanottua Nikolain empireä ja edustivat varhaisia historistisia tyylejä. Vuonna 1843 tilattiin huonekaluja Pietarista Andrei Tourin ja Gambsin huonekaluliikkeistä sekä helsinkiläisiltä puusepiltä Gustaf Ferdinand Laxilta, Johan Gustaf Lindhiltä ja Erik Skogbergiltä. Pietarilaiset kalusteet olivat huomattavasti korkeampaa tasoa kuin helsinkiläisten mestarien tekemät. Samana vuonna palatsiin tuli useita todennäköisesti ulkomaisia kristallikruunuja helsinkiläisiltä kauppiailta sekä 12 pientä kristallikruunua helsinkiläiseltä messinkivaluri Anders Johan Lihrltä. Palatsi olikin pian tämän jälkeen viimeistään 1840-luvun puolessa välissä käyttökunnossa.

Kolmas kerrostuma huonekalujen osalta ei ole kovin merkittäviä: hovinaisten käytössä olleeseen huoneeseen hankittiin 1857 joukko uusrokokoohuonekaluja helsinkiläisen verhoilijamestari Jonas Litoniuksen huonekalutehtaasta. Edellisenä vuonna vapaaherra August Mannerheim oli ostanut pöytähopeita ja mahdollisesti pronssiesineitä Lontoosta sekä posliiniastiastoja Pietarista. Nämä esineet eivät kuitenkaan sisälly sisustukseen kuulumattomina tämän tutkimuksen piiriin.

Neljäntenä kerrostumana voi pitää 1863 Berliinistä hankittua uusgotiikkaa edustavaa tuolisarjaa ja samasta kaupungista 1868–1871 hankittua moniosaista uusrokokoovalaisinsarjaa.

Viidennen kerrostuman muodostaa Jac. Ahrenbergin Linnaan 1800–1900-lukujen taitteessa suunnittelemat historiallisia tyylejä edustavat melko laadukkaat huonekalut, jotka teetettiin N. Bomanin höyrypuusepäntehtaalla Turussa.

Kuudes kerrostuman koostuu niistä huonekaluista, jotka tulivat Linnaan vuoden 1920 vaiheilla, silloin kun rakennusta muokattiin Presidentinlinnaksi. Niistä osa siirrettiin valtion omistamista muista kiinteistöistä ja ne edustavat pääosin 1800-luvun jälkipuoliskon historistisia tyylejä. Ajallisesti ne sulautuvat Linnan omaan vanhaan kalustukseen, joten niiden kerroksellisuus tässä yhteydessä on hieman häilyvää. Uudet huonekalut tulivat ilmeisen suurelta osin Stockmannin Keravan puusepäntehtaalta. Ne perustuvat osittain klassisiin malleihin, osittain niissä näkyy myöhäisjuggendin vaikutusta.

Seitsemäs kerrostuma on määrältään pienin. Vuoden 1938 suuren korjaustyön aikana Linnan pääportaikon valaisimet uusittiin. Samankaltaiset moder-

nit valaisimet sijoitettiin myös Mariankadun puoleiseen vestibyyliin. 1940 toisen kerroksen työhuoneeseen teetettiin uusi klassismin muotokieltä edustanut kirjoituspöytä ja siihen kuuluva tuoli helsinkiläisessä Bore Westerlundin liikkeessä.

Näistä kerrostumista voi huonekalujen osalta päätellä, että Pietari oli 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla kaiken laatutavaran ensisijainen hankintapaikka. Helsingin keisarillinen palatsi sisustettiin 1830–1840-lukujen taitteessa pitkälle samaan tapaan ja samojen valmistajien tekemillä huonekaluilla kuin Pietarin Talvipalatsi, jota sisustettiin silloin uudelleen vuonna 1837 tapahtuneen tulipalon jäljiltä. Sisustus oli monella tavalla varsin yhdenmukainen. Esimerkiksi keisarin työhuoneet olivat molemmissa palatseissa kalustukseltaan ja vihreältä värimaailmaltaan varsin samankaltaiset. Helsinkiläiset puuseppämestarit tekivät pietarilaisiin hovipuuseppiin verrattuna melko provinsiaalista työtä samoin kuin Jonas Litoniuksen huonekalutehdas. Helsinkiläiset puuseppämestarit Erik Skogberg, Gustaf Ferdinand Lax ja Johan Gustaf Lindh ottivat vuonna 1843 sekä huonekalutehtailija ja verhoilijamestari Jonas Litonius vuonna 1857 selvästi mallia keisarilliseen palatsiin valmistamiinsa huonekaluihin sinne Pietarista Gambsin ja Andrei Tourin liikkeistä 1830–1840-lukujen taitteessa hankituista viimeisintä muotia eli historistisia tyylejä edustaneista huonekaluista. Tämä saattoi osaltaan edistää uusien tyyllisten virtausten tuloa Suomeen, vaikka suomalaisia puuseppiä kävi myös Pietarissa opiskelemassa ja pietarilaisia huonekaluja tuli muutenkin melko paljon Suomeen. Pietarilaiset huonekalut sijoitettiin palatsin tärkeimpiin asuinhuoneisiin ja hoviväen käytössä olleisiin vaatimattomampiin tiloihin tuli pääasiassa helsinkiläisten puuseppämestarien tekemiä huonekaluja. Tosin kahteen kolmesta juhlasalista tuli helsinkiläisvalmisteiset provinsiaalista tasoa olevat pietarilaistyylliset kalusteet. Todennäköisemmin syynä oli se, että ne olivat huomattavasti pietarilaisia kalusteita edullisempia kuin se, että juhlasaleihin olisi erityisesti haluttu saada suomalaisvalmisteisia huonekaluja.

1860-luvulla Berliini tuli uudeksi laatutavaran hankintapaikaksi todennäköisesti Helsingissä vaikuttaneen yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehdin Ernst Bernhardt Lohrmannin saksalaisen taustan vuoksi, vaikka Berliini oli hankalamman matkan päässä Helsingistä kuin Pietari. Asiaan tuskin liittyy mitään poliittista syytä. Vuonna 1896, Suomen autonomian kannalta epäsuotuisaan aikaan, jolloin panslavismi oli voimistunut Venäjällä, huhuttiin, että keisarillisen palatsin sisustuksen uudistus toteutettaisiin Venäjältä tilattavilla huonekaluilla. Ei ole tietoa suunniteltiinko näin, mutta asiasta nousi kuitenkin julkinen kihu, minkä jälkeen ilmoitettiin, että tarjoukset tullaan

pyytämään kahdelta kotimaiselta huonekalutehtaalta, joista turkulainen N. Bomanin höyrypuusepän tehdas voitti kilpailun. Huonekalut suunnitteli todennäköisesti arkkitehti Jac. Ahrenberg. Sama suunnittelija ja sama valmistaja toteuttivat myös 1907 valmistuneen palatsin laajennusosan huonekalut. Kotimaisen huonekaluteollisuus oli noussut, vaikka se ei pystynyt aivan niin korkealuokkaiseen lopputulokseen kuin Pietarissa toimineet tehtaat. Suomen itsenäistymisen jälkeen Keravan puusepäntehtaalta tilatut huonekalut muodostavat 1800–1900-lukujen taitteen hankinoille jatkumon, vaikka ne ovatkin arkoja, mutta silti laadukkaita huonekaluja.

Helsingin keisarillisen palatsin kahdelle tärkeimmälle Venäjän vallan ajan sisustusvaiheelle löytyy selkeä paralleeli Pietarin Talvipalatsin sisustamisesta. Molempia sisustettiin 1830–1840-lukujen taitteessa pääosin pietarilaisten Gambsin ja Andrei Tourin huonekaluliikkeiden tuotteilla. Helsingin keisarillisen palatsin asuinhuoneiden sen aikaiset interiöörit olivat kuin Talvipalatsin tilat pienoiskoossa. Tultuaan keisariksi vuonna 1894, Nikolai II antoi puolisonsa keisarinna Aleksandra Feodorovnan kanssa sisustaa Talvipalatsia uudelleen omien mieltymystensä mukaan klassiseen tyyliin. Mielestäni muutamaa vuotta myöhemmin Helsingissä tehty uudistus liittyy samaan hankkeeseen, vaikka suoranaisia todisteita siitä, että uudistus olisi tehty keisarin määräyksestä, ei ole löytynyt. Vaikka toteuttajat eivät enää olleet samoja, sisustuksen olemuksessa oli paljon samaa, osittain samankaltaisuutta selittää myös aikakauden muoti ja osittain arkkitehti Jac. Ahrenbergin kiinnostus klassiseen muotokieleen. Hän uudisti 1890-luvun lopulla juuri niitä tiloja, jotka oli sisustettu 1830–1840-lukujen taitteessa rönsyävillä varhaisilla historistisia tyylejä edustavilla huonekaluilla, mutta jätti rauhaan tuolloin suuremmassa arvostuksessa olleet selkeää 1800-luvun alun empireä edustavat sisustukset, joista hän otti myös mallia osaan uusista huonekaluista. Historismista innostunut Ahrenberg suunnitteli 1907 valmistuneen palatsin laajennuksen: Valtaistuinsalin ja siihen liittyneet eteistilat 1800-luvun alkukymmenten empiren henkeen. Hän halusi ilmeisesti viitata Suomen autonomian kannalta suotuisaan keisari Aleksanteri I:n aikakauteen keskellä voimistuneen panslavismin ankarimpia vuosia, vaikka keisari ja venäläiset virkamiehet tuskin ymmärsivät näitä hienovaraisia muistumia.

Ensimmäisen maailmansodan ja Venäjän vallankumouksen aikana 1910-luvun puolessa välissä keisarillinen palatsi eli sekavaa välivaihetta. Suomen 1917 tapahtuneen itsenäistymisen jälkeen rakennuksessa toimi jonkin aikaa ulkoministeriö ja erilaisia muita toimintoja. Presidentinlinnaksi rakennus muuttui, kun ensimmäiseksi Suomen tasavallan presidentiksi

26.7.1919 valittu Kaarlo Juho Ståhlberg muutti sinne perheineen. Siinä vaiheessa sisustusta uudistettiin, vaikka suurinta osaa vanhasta esineistöstä voitiin käyttää hyödyksi. Joitakin huonekaluja vaihdettiin valtion muiden edustusrakennusten, erityisesti ulkoministerin virka-asunnon eli entisen kenraalikuvernorin talon kanssa. Presidentinlinnaan hankittiin myös melko paljon kokonaan uusia huonekaluja Stockmannin Keravan puusepäntehtaalta kolmannessa kerroksessa sijaitseviin presidentin perheen yksityistiloihin. Ne olivat olemukseltaan selkeän yksinkertaisia ja asiallisia verrattuna 1800–1900-lukujen taitteen Ahrenbergin suunnittelemiin huonekaluihin, mutta ne eivät tulleetkaan samalla tavoin edustustiloihin. Linnan sisustus muuttui itsenäisyyden alkuvaiheessa aikaisempaan verrattuna jollain tavoin arkisemmaksi heijastaen vasta itsenäistyneen maan tasavaltalaista luonnetta, vaikka juhlasalit säilyivätkin melko lailla vanhassa asussaan. Yhtenä syynä vaatimattomuuteen oli taloudelliset syyt, koska vasta itsenäistyneellä maalla oli monenlaisia ongelmia. Esimerkiksi kolmannen kerroksen sali sai valkoiset huonekalut, jotka sijoitettiin tilaan melko kodinomaisesti ilman ankaraa symmetriää. Riitta Nikula on osuvasti verrannut huonetilan tunnelmaa vanhojen suomalaisten maalaispappiloiden saleihin. Ilmeisesti jotkut ulkomaalaiset diplomaatit pitivät tiloja kuitenkin kovin vaatimattomina verrattuna kansainvälisen protokollan edellyttämään tasoon, toisaalta konstailematon yksinkertaisuus sai osakseen myös ihailua.

Helsingin keisarilliseen palatsiin 1800-luvun toisella puoliskolla kerätty taidekokoelma edustaa suunnitelmallista hankintapolitiikkaa. Erityisesti keisari Aleksanteri II halusi selkeästi saada palatsiin laadukasta suomalaista taidetta, jota sinne hankittiin myös Aleksanteri III:n ja Nikolai II:n aikana. Tälle löytyy paralleeli esimerkiksi Ruotsin kuningaskunnan kanssa 1800-luvulla unionissa olleen Norjan pääkaupungin Kristianian (Oslo) kuninkaanlinnaan samaan aikaan kuin Lintaan hankitusta taidekokoelmasta, johon haluttiin saada nimenomaan Norjan omaa taidetta. Suomen itsenäisyyden alkuvaiheessa Presidentinlinnan taidekokoelman täydentämistä suunniteltiin, mutta asia jäi toteuttamatta määrärahojen puutteesta. Sen sijaan Ateneumin taidemuseo deponoi sinne tarvittavan määrän taidetta, jonka kokoonpano muuttui aika ajoin. Itsenäisyyden aikana Linnan omaan taidekokoelmaan tulleita merkittäviä teoksia ovat Walter Runebergin 1800-luvun lopulla tekemä *Lex*-veistos, koska se ei sopinut uuteen 1930 valmistuneeseen uutta kokonaan toisenlaista tyyliä edustavaan Eduskuntataloon, sekä sarja presidenttien rintakuvaveistoksia ja presidenttien puolisoitten muotokuvia.

Rakennuksen käyttö ja merkitys

Nykyisin Presidentinlinnana tunnetulla rakennuksella on ollut aikojen saatossa erilaisia käyttötarkoituksia ja merkityksiä. Yhteinen nimittäjä kaikille kausille on jollain tavoin ollut vallan ja mahdin representaatio.

Linnan vuosina 1813–1820 rakennuttanut kauppaneuvos Johan Henrik Heidenstrauch oli omana aikanaan Helsingin varakkain kauppias, joka halusi tuoda näyttävällä kauppiastalollaan esiin omaa mahtiaan ja rahan muodossa ilmentynyttä valtaansa. Rakennus siis ilmensi tuolloin nousevan porvariston valtaa.

Keisarilliseksi palatsiksi rakennus oli sen sijaan vaatimaton, eikä ahdas sijainti korttelin nurkassa tuonut esiin sitä vaikuttavuutta, joka yleensä kuului sen kaltaisessa käytössä oleviin rakennuksiin. Rakennuksen käyttötarkoituksesta kertoi ulospäin oikeastaan vain vahtisotilaiden kopit, optisen lennättimen torni ja Venäjän keisarikunnan symbolit: huomaamattoman pienet kaksoiskotkat etupihan aidassa. Rakennus itsessään oli kauempaa katsottuna kuin antisymboli, sen käyttötarkoitus täytyi tietää. Ehkä Nikolai I perusteli säästösyistä tehtyä valintaa käytännöllisellä näkökulmalla: koko Helsingin näyttävä empirekeskusta representoi jo aivan riittävästi Venäjän keisarin valtaa Suomessa, eikä sitä pönkittämään ollut enää tarvetta saada erityisen näyttävää uutta palatsia.

Jos itse rakennus oli hieman väkinäisesti muutettu keisarilliseksi palatsiksi, kompensoi laadukas, pääasiassa Pietarista hankittu sisustus sen puutteita. Nimenomaan näyttävä sisustus linkitti palatsin samaan sarjaan kuin Venäjän valtakunnan tärkeimmän palatsi, Pietarin Talvipalatsin. Helsingin keisarillinen palatsi ei ollut varsinainen koti, vaan pikemminkin vierailupaikka silloin, kun keisari tai joku muu keisarillisen perheen jäsen saapui Helsinkiin. Eri puolilla laajaa Venäjän keisarikuntaa oli lukuisia palatseja. Keisarin vierailuja palatsissa tapahtui kuusi kertaa: Nikolai I kävi siellä 1854, Aleksanteri II vuosina 1856, 1863 (kaksi kertaa) ja 1876 sekä Aleksanteri III vuonna 1885. Nikolai II:n käydessä siellä 1915 rakennus toimi sotasairaalamana, eikä käyntiä voi laskea varsinaisten vierailujen joukkoon. Keisarilla ja keisarinnalla oli palatsissa omat tilansa: keisari oli kolmannessa kerroksessa ja keisarinna toisessa kerroksessa edellisiä näyttävämmissä tiloissa, koska keisarinnalla oli protokollan mukaan enemmän edustusvelvollisuuksia seuraelämän osalta. Juhlasaleissa keisari otti vastaan korkeita virkamiehiä, sotilashenkilöitä ja muita merkittäviä tahoja. Tärkein Venäjän vallan aikana palatsissa pidetty tilaisuus oli kiistatta vuoden 1863 valtiopäivien avajaistilaisuus, joissa oli läsnä keisari Aleksanteri II. Juhlasaleissa pidettiin myös juhlaillallisia. Tällöin valta, tyyli ja tila kohtasivat konkreettisesti ja olivat näyttävästi

tukemassa toisiaan. Vaikka keisari ei enää osallistunut kertaakaan valtiopäivien avajaisiin, järjestettiin ne samassa muodossa valtaistuimeen aina Venäjän vallankumoukseen saakka. Keisaria symboloimaan tuotiin viereisestä Senaatista keisarin valtaistuin katoksineen. Ne olivatkin lähes ainoita tilaisuuksia muuten keisarillisten vierailujen välissä vuosikausia uinuneessa palatsissa. Ainoastaan Aleksanteri Nevskille pyhitetyssä kirkossa pidettiin säännöllisesti joka vuosi muistopäivän messu koko Venäjän vallan ajan. Vaikka keisarillinen palatsi oli suurimman osan ajasta vailla elämää ja tapahtumia, se symboloi suomalaisille keisarin valtaa Helsingin Kauppatorin kupeessa hieman syrjään vetäytyneenä.

Ensimmäisen maailmansodan aikana vuosina 1914–1917 keisarillisessa palatsissa toimi sotasairaala, jonne kuljetettiin haavoittuneita venäläisiä sotilaita pitkienkin matkojen takaa. Vuonna 1917 tapahtuneen Venäjän vallankumouksen jälkeen sotasairaala muutti pois ja tilalle asettui vallankumouksellinen toimeenpaneva venäläinen sotilaskomitea, joka teki siitä hallintorakennuksensa Helsingissä. Asettumisen syynä juuri entiseen keisarilliseen palatsiin lienee rakennuksen valtaan liittyvä status sen lisäksi, että se oli sopivasti tyhjillään. Vuoden 1918 sodassa entinen keisarillinen palatsi oli punaisen puolen tärkeä tukikohta mahdollisesti samoista valtaan liittyvistä syistä. Rakennus kärsi jonkin verran vaurioita taisteluissa. Suuria aineellisia menetyksiä ei päässyt kuitenkaan näiden sekavien vaiheiden aikana tapahtumaan: arvokkain irtain oli siirretty turvaan.

Olojen rauhoituttua keväällä 1918 Suomen ulkoministeriö asettui Linnaan. Rakennuksesta suunniteltiin innokkaasti kuninkaanlinnaa. Siihen käyttöön rakennus ei koskaan päätynyt, koska kuninkaaksi pyydetty Hessenin prinssi Friedrich Karl kieltäytyi tehtävästä vedoten Saksan häviöön ensimmäisessä maailmansodassa.

Suomesta tuli tasavalta ja sen ensimmäiseksi tasavallan presidentiksi valittiin 26.7.1919 korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Kaarlo Juho Ståhlberg. Hän muutti pian sen jälkeen rakennukseen, joka muuttui nyt Presidentinlinnaksi. Ilmeisesti muuttoa pidettiin itsestään selvyytenä: ei ole löytynyt todisteita, että muuta vaihtoehtoa olisi edes harkittu. Linnasta tuli nyt 80 vuoteen paitsi hallintorakennus, myös jatkuvassa käytössä oleva koti, jollainen se oli viimeksi ollut Heidenstrauchin aikana. Pohjakerroksessa oli aina asunut palveluskuntaa, ja toisinaan Linnassa oli asunut korkeita virkamiehiä väliaikaisesti, mutta nyt Linna muuttu valtion päämiehen kodiksi. Venäjän vallan aikana keisari ei kuulunut Helsingin keisarillisen palatsin arkeen: kun keisarillisen perheen jäsenet

kävivät rakennuksessa, tapahtuma oli aina hyvin poikkeuksellinen ja siihen ei oikeastaan kuulunut hetkeäkään aikaa oleskeluun. Muutamat harvat vierailupäivät olivat ahdettuja täyteen tärkeiden henkilöiden vastaanottoja palatsin juhlasaleissa, vierailuja kaupungin eri kohteissa ja päivällisiä vieraineen palatsissa. Sisustuksella lienee pyritty luomaan tuttu ja kodikas tunnelma Pietarin Talvipalatsin tyyliin.

Pohjakerroksessa asunut palveluskunta piti hiljaista palatsia kunnossa. Siellä järjestettiin joidenkin vuosien välein valtiopäivien juhlatilaisuuksia 1860-luvulta alkaen ja vuosittaisia jumalanpalveluksia kirkossa. Viimeinen varsinainen keisarin vierailu tapahtui vuonna 1885. Murroskauden yli palatsissa ollut palveluskunta lienee välittänyt tilaisuuksiin liittyneitä traditioita eteenpäin

Presidentinlinnassa järjestettiin paljon juhlatilaisuuksia ja vastaanottoja. Viralliset vastaanotot itsenäisyyspäivänä ja uudenvuodenpäivänä muistuttivat itse asissa varsin paljon keisarillisten vastaanottojen kaavaa: mukaan oli kutsuttu korkein virkamieskunta, korkeimma sotilashenkilöt ja uskontokuntien edustajat. Valtiovierailuilla vieras oli tosin enemmänkin siinä roolissa, joka oli ollut keisarin.

Arki kuului myös Presidentinlinnaan. Siitä tuli koko maan kannalta tärkeä paikka: presidentti johti sieltä käsin maan asioita. Tasavallan presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergilla oli hoidettavanaan runsaasti hankalia Suomen itsenäistymisen jälkeiseen tilanteeseen liittyviä hallinnollisia ja lainsäädännöllisiä tehtäviä. Uskoakseni sisustus oli toisarvoinen asia tässä tilanteessa; se ei muutenkaan tuntunut kuuluneen hänen mielenkiintonsa kohteisiin. Sisustuksesta huolehtivat yhdessä hänen tyttärensä Aino Ståhlberg ja Linnan intendentti Juhani Rinne. Myöhemmin sisustushoitivat yhdessä adjutantti eversti Carl Bror Emil Aejmelaeus-Äimä ja presidentin puoliso Ester Ståhlberg, joka sisustukseen liittyvien erimielisyyksien vuoksi otti neuvonantajakseen Ateneumin taidemuseon intendentti Torsten Stjernschantzin.

Tuon ajan sisustuksesta puuttui kuitenkin selkeä ammattilaisen kokonaisnäkemys. Varsinaiseen sisustukseen tehtiin seuraavan parinkymmenen vuoden aikana melko vähän muutoksia, tosin vuonna 1938 Linnan kiinteä sisustus modernisoitiin ilmeisesti arkitekhti Martti Välikankaan suunnitelmien mukaan muun muassa purkamalla suurin osa kaakeliuuneista ja tapetoimalla seinät aikakauden moderniin tyyliin, huonekalut pysyivät kuitenkin entisellään. Tällä tavoin syntyi hieman ristiriitaisia kokonaisuuksia. Muutosvaihe ei juuri kunnioittanut rakennuksen historiallista luonnetta. Sitä ei ehkä silloin vielä haluttu edes ymmärtää, koska Venäjän vallan varjo oli vielä liian lähellä ja

sen muistoista haluttiin päästä eroon. Toisaalta myös modernismi oli juuri tuohon aikaan Suomessa suuressa nosteessa, eikä sen ihanteisiin kuulunut vanhan vaaliminen. Rakennus oli Presidentinlinnana jatkuvassa ajan hermolla olevassa käytössä, ettei sitä oikein voitu museoida.

Presidentinlinnalla on itsenäistä Suomea pitempi historia. Rakennuksen suunnittelu alkoi lähestulkoon samaan aikaan, kun Suomesta tuli Venäjän valtakuntaan kuuluva autonominen suuriruhtinaskunta vuonna 1809. Kesti kuitenkin pitkään, ennen kuin rakennus valmistui vuonna 1820. Keisari Aleksanteri I näki sen rakenteilla vieraillessaan Helsingissä 1819, mutta hän ei koskaan käynyt rakennuksessa, siellä on paljon huonekaluja ja valaisimia, jotka olivat hänen käytössään vuoden 1819 Helsingin vierailun aikana majapaikkana toimineessa kenraalikuvernöörin talossa Senaatin torin laidalla. Keisarillisen palatsin sisustus rakentui keisari Nikolai I aikana 1830–1840-lukujen taitteessa ja silloin hankittuja, niin sanottua Nikolain empireä edustavia huonekaluja on tallella runsaasti. Nikolai I kävi myös kerran palatsissa vuonna 1854. Aleksanteri II ajan kerrostuma sisustuksessa näkyy keskeisimmin suurimmaksi osaksi hänen aikanaan kerätyn keisarillisen taidekokoelman muodossa. Hänen kaudellaan sinne hankittiin iso uusgotiikkaa edustava tuolisarja ja uusrokokoovalaisinsarja. Aleksanteri II myös vieraili palatsissa keisarina ollessaan neljä kertaa. Sen sijaan Aleksanteri III kävi siellä keisarina vain kerran ja hänen aikanaan sinne hankittiin vain joitakin, sinänsä merkittäviä taideteoksia. Säästeliäs Aleksanteri III ei katso-

nut aiheelliseksi laajentaa käyttötarkoitukseensa aivan liian pientä palatsia, koska sen käyttö oli joka tapauksessa vähäistä. Sen sijaan Nikolai II:n aikana 1890-luvun lopulla senaatin tarkoitukseen myöntämällä määrärahalla tehtiin huomattava sisustuksen uudistus, jonka suunnitteli arkkitehti Jac. Ahrenberg. Hän myös suunnitteli vuosina 1904–1907 valmistuneen palatsin laajennusosan, valtaistuinsalin sekä sen eteisen portaikkoineen ja vestibyyleineen. Niiden tyyli mukaili Suomen autonomian ajan alun ihanteita. Rakennuksen vaiheisiin liittyvät osaltaan Suomen itsenäistymiseen johtanut Venäjän vallankumous ja vuoden 1918 sota. Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä Presidentinlinna oli valtakunnan keskeisimpiä rakennuksia. Sen kauden presidenttien aika ei kuitenkaan ole jättänyt sinne merkittäviä jälkiä. Vuonna 1920 hankitut huonekalut olivat tarkoitettu pääosin melko arkipäiväisiin tiloihin ja vuoden 1938 uudistus puolestaan modernisoi lähinnä kiinteää sisustusta. Esineistä oikeastaan vain tasavallan presidenttien pronssiset rintakuvat ja heidän puolisoittensa muotokuvat sekä aulatiloihin 1938 sijoitetut valaisimet ja 1940 hankittu toisen kerroksen työhuoneen kirjoituspöytä tuoleineen konkretisoivat keskeisesti aikakautta. Tasavallan presidentit elivät ja vaikuttivat Suomen autonomian ajan historiaa henkivällä näyttämöllä, jolla mennyttä ei juuri muisteltu, eikä siitä tehty ongelmaa. Presidentinlinnaan kulminoituu kerroksittain rakentuneena koko aika, jonka Suomi on ollut olemassa valtiona, ensin autonomisena alueena ja vuodesta 1917 itsenäisenä maana.

LIITE

ESINEITÄ

Esineluettelo jakautuu kahteen osaan: Venäjän vallan aikana keisarillisessa palatsissa olleisiin perussisustukseen kuuluneisiin esineisiin ja Suomen itsenäistymisen jälkeen Presidentinlinnaksi muutettuun rakennukseen tavalla tai toisella tulleet perussisustukseen kuuluneisiin esineisiin. Kummassakin osassa esineet on ryhmitelty huonekaluihin, valaisimiin, kelloihin ja muihin esineisiin. Ne käydään jokaisessa alaryhmässä läpi kronologisessa järjestyksessä.

Luettelo perustuu vuosina 2006–2007 tekemääni Presidentinlinnan ja Naantalin Kultarannan esineinventointiin, jonka TPK-alkuiseen numerointiin viitataan. KM-alkuiset numerot tarkoittavat Suomen kansallismuseon kokoelmia. Esineiden tunnistus perustuu ostokuittien, tilikirjojen, inventarioluetteloiden, valokuvien, esineissä olevien merkintöjen ja itse esineiden tutkimiseen sekä näiden tietojen keskinäiseen vertailuun. Esimerkiksi jokin esine tai esinekokonaisuus on ollut mahdollista yhdistää ostokuiteissa toisinaan oleviin tarkkoihin mittoihin sekä vanhan sijaintipaikkamerkinnän avulla yhdistää se edelleen inventarioluetteloihin. Vertailevan tutkimuksen myötä on näin ollen mahdollista osoittaa muitakin esineitä selvästi saman tekijän valmistamiksi.

Esineet on otettu luetteloon pääasiassa sillä perusteella, että ne on ollut mahdollista yhdistää edellä mainittuihin dokumentteihin. Jotkut tunnistamattomat huonekalut ovat todennäköisesti olleet Linnassa jo valmistumisestaan asti, mutta monien epävarmuustekijöiden vuoksi niitä ei ole sisällytetty luetteloon. Näin ollen osa Linnassa tällä hetkellä olevista vanhoista huonekaluista rajautuu luettelosta pois, koska ne ovat saattaneet tulla sinne eri teitä vasta vuoden 1940 jälkeen, mikä joidenkin tapausten kohdalla tiedetään varmasti. Monia esineitä ei esimerkiksi näy lainkaan 1920-luvulla melko kattavasti eri huonetiloista otetuissa interiörikuvin eikä niitä voi muutenkaan yhdistää luontevasti dokumentteihin. Vanhoissa kuvissa voi sen sijaan nähdä sittemmin tuntemattomiin kohtaloihin päätyneitä huonekaluja, jotka voi tunnistaa edelleen olemassa olevien kalustojen puuttuviksi osiksi tai ne mainitaan inventarioluetteloissa, eivätkä ne näin ollen ole olleet presidenttien yksityisomaisuutta. Olen ottanut ne luetteloon siinä tapauksessa jos ne näkyvät kuvissa selkeästi kokonaan.

En ole voinut sisällyttää luetteloon aivan kaikkea tunnistettua esineistöä sen suuren määrän vuoksi. Pois on jäänyt lähinnä sisustuksen kokonaisuuden kannalta vähemmän olennaisia ja sekundäärisissä tiloissa ollutta esineistöä. Esineluetteloon ei myöskään sisälly

normaalisti näkymättömissä olleita astioita, pöytähopeita ja kynttilänjalkoja. Myös kaikki tekstiilit on rajattu pois. Koska en käsittele ensimmäisen kerroksen interiöörejä lukuun ottamatta vestibyyliä, en myöskään huomio niissä olleita huonekaluja. Esineluettelo tulee näin ollen olemaan luonteeltaan edustava otos Linnan esineistöstä eri aikakausilta. Niistä esineistä, jotka näkyvät selkeästi tämän kirjan interiörikuvin, ei ole enää esineliitteessä erikseen kuvia, vaan viittaus kyseiseen interiörikuvaan. Poikkeuksena ovat erityisen tärkeät esineet, joista olen joka tapauksessa halunnut esineliitteeseen hyvät kuvat.

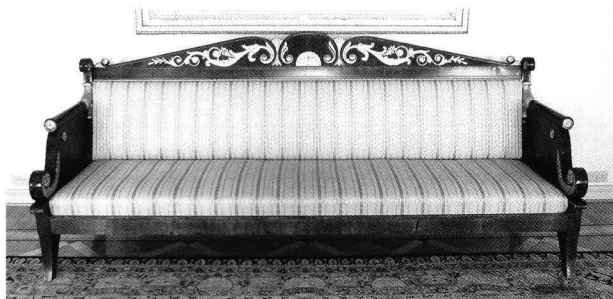
Pyrin kertomaan jokaisesta esineestä valmistajan, valmistuspaikan, valmistusvuoden, materiaalin, mitat ja ostohinnan. Sohvien ja tuolien kohdalla mittausperiaatteena on ollut se, että syvyysmitta on otettu istuinosan kohdalta. Läheskään kaikissa tapauksissa tämä ei toteudu täydellisenä. Useasta esineestä ei löydy tarkkoja hankintatietoja, etenkin 1900-luvun puolelle tultaessa, jolloin kuitteja ei enää arkistoitu pysyvästi. Joidenkin esineiden nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä, jolloin on vaikeaa selvittää puulajia ja tarkkoja mittoja. Olen pystynyt tunnistamaan huomattavan osan Gambsilta Pietarista 1838 hankituista huonekaluista, joka on suurin yhdellä kertaa Linnaan tullut huonekaluerä. Laskussa ilmoitetaan useimmiten myös esineiden puulaji, mitat, verhoilu ja tyyllisuunta. En kuitenkaan pysty täsmällisesti yhdistämään kaikkia tyyllillisesti ja rakenteellisesti Gambs-huonekaluilta vaikuttavia esineitä laskuun, koska esimerkiksi yksittäisiä sohvia ja sermejä mainitaan siinä useita. Epäselvissä tapauksissa en näin ollen mainitse hintoja. Gambsin huonekalujen laskussa mainitut hinnat suhteensa toisiinsa vaikuttavat joissakin tapauksissa jo pelkästään paperilla erikoisilta. Pähkinäpuu näyttää olleen jonkin verran kalliimpaa kuin mahonki, osittain ehkä vaikeamman työstettävyytensä takia, ja osassa huonekaluja on enemmän puuleikkauksia, mutta ne eivät selitä kaikkia hintojen kummallisuuksia.

Olen julkaissut 2009 teoksen *Keisarillinen taidekokoelma Suomessa. Kejserliga konstsamlingen i Finland*. Esittelen siinä värikuvina Linnan taidekokoelman lukuun ottamatta itsenäisyyden aikana Linnaan tuotua Walter Runebergin *Lex*-veistosta sekä presidenttien rintakuvia ja presidenttien puolisoiden muotokuvia. Sen vuoksi kuvia ja taideteosesseitä keisarillisen taidekokoelman teoksista ei ole välttämätöntä julkaista tämän tutkimuksen yhteydessä. Mukana on sen sijaan taideteosten tekniset ja historialliset tiedot sekä viittaus edellä mainittuun kirjaan. Taideteokset on luetteloitu siinä järjestyksessä kun taiteilija on ensimmäisen kerran päässyt palatsin kokoelmaan. Mahdolliset samalta taiteilijalta myöhemmin hankitut teokset ovat ensin hankitun perässä, vaikka kokoelmaan olisi siinä välissä hankittu muiden taiteilijoiden teoksia.

Keisarillisen palatsin esineitä

Huonekaluja

1. Sohvakalusto



- Piirtänyt Vasili Petrovitš Stasov ja valmistanut todennäköisesti Andrei Tour,⁸²⁴ Pietari 1819.
- Pähkinäpuuta ja pähkinäpuuvaneroitua koivua. Koristeosissa on ollut alun perin venäläinen kultaus, joka on maalattu kultavärillä päälle 1921. Päällystetty alun perin sinisellä sametilla, 1840-luvulla sinisellä silkillä, 1800-luvun lopulla kukikkaalla kankaalla ja 1920-luvulla ruutukankaalla.
- iso sohva (1 kpl): korkeus 122 cm, leveys 283 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 84 cm (1a).
- pieni sohva (2 kpl): korkeus 101 cm, leveys 150 cm, istuinkorkeus 44 cm, syvyys 60 cm (1b).
- nojatuoli (11 kpl): korkeus 92 cm, leveys 62 cm, istuinkorkeus 44 cm, syvyys 51 cm. (1c).
- tuoli (7 kpl): korkeus 85 cm, leveys 56 cm, istuinkorkeus 44 cm, syvyys 47,5 cm (1d).
- Kalustoon on alun perin kuulunut yksi iso sohva, kaksi pientä sohvaa, 12 nojatuolia ja kahdeksan pikkutuolia. Näistä puuttuvat yksi nojatuoli ja yksi tuoli.⁸²⁵



- Kalusto on hankittu 1819 Pietarista kenraalikuvernöörin taloon Helsinkiin ja siirretty sieltä 1837 keisarilliseen palatsiin.⁸²⁶
- Osassa huonekaluja merkintä: *3de våning n 27*, joka viittaa kolmannen kerroksen keisarin Suureen förmaakiin (tila 96, kuvat 54–55), jossa kalusto mainitaan inventaarioluetteloissa vuosina 1845–1917.⁸²⁷

⁸²⁴ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009; Bott 2008, 159–161.

⁸²⁵ TPK 1:1–21.

⁸²⁶ Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸²⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 18967–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n

Vuosina 1919–1921 osa kalustosta oli adjutanttien huoneessa toisessa kerroksessa (tila 69, kuva 67). Sen jälkeen kalusto on ollut toisen kerroksen Keltaisessa salissa (tila 68, kuva 80).⁸²⁸

- TPK 1:1 (iso sohva), 1:2–3 (pienet sohvut), 4–14 (nojatuolit), 15–21 (tuolit).

Tyylliltään kalusto edustaa varhaista myöhäisempireä, jolle on tyylin aikaisempaan vaiheeseen verrattuna ominaista keventyneet ja yksinkertaistuneet linjat. Käsinojat ovat marsalkansauva-mallia, selkänöjien reunat päättyvät voluutteihin ja tuoleissa on sapellijalat. Tuolien ja nojatuolien selkänöjien alaosassa on voluuttikaaret, sivulla jalkojen väleissä on puolipyöreät koristeet. Huonekaluissa on lisäksi koristeaiheina akantuksenlehtiä ja rosetteja. Kaikki koristeosat on kullattu.⁸²⁹ Samanlainen kalusto hankittiin Jekaterinburgin keisarikunnan palatsiin 1823–1824.⁸³⁰

2. Pöytä

- Piirtänyt todennäköisesti Vasili Petrovitš Stasov ja valmistanut todennäköisesti Andrei Tour,⁸³¹ Pietari 1819.
- Pähkinäpuuta ja pähkinäpuuvaneroitua koivua. Jalokojen koristeissa on venäläinen kultaus, jonka päälle on tehty myöhemmin uusi kultaus todennäköisesti vuonna 1921.⁸³²
- korkeus 76,5 cm, levy 142 x 100 cm.
- Pöytä on hankittu 1819 Pietarista kenraalikuvernöörin taloon Helsinkiin ja siirretty sieltä 1837 keisarikunnan palatsiin.⁸³³
- Pöytä ollut 1840-luvulta 1910-luvulle asti kolmannen kerroksen keisarin Suuressa förmäkissa (tila 96, kuva 54). Vuodesta 1921 se on ollut toisen kerroksen Keltaisessa salissa (tila 68, kuva 80).⁸³⁴
- TPK: 1:22.

Empire-pöydän jaloissa on nähtävissä egyptiläistä henkeä, joka toisinaan heijastui empiressä antiikin Rooman esikuvien lisänä. Tsarskoje Selon palatsimuseon kokoelmiin kuuluu samantyyppinen pyöreä pöytä.⁸³⁵



3. Trymoopeilipari



arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

⁸²⁸ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸²⁹ Chenevière 1988, 216.

⁸³⁰ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009.

⁸³¹ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009.

⁸³² Vertaa kuvia 67 ja 80.

⁸³³ Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸³⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1896–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

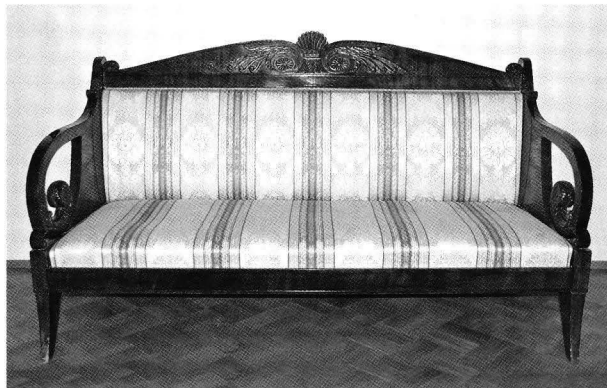
⁸³⁵ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009.

- Todennäköisesti Andrei Tour, Pietari 1819.
- Pähkinäpuuta ja pähkinäpuuvaneroitua koivua.
- peili (2 kpl): korkeus 225 cm, leveys 98 cm
- konsolipöytä (2 kpl): korkeus 78,5 cm, leveys 94 cm, syvyys 37 cm.
- Hankittu 1819 Pietarista kenraalikuvernöörin taloon Helsinkiin ja siirretty sieltä 1837 keisarilliseen palatsiin.⁸³⁶
- Peilit mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelossa toisen kerroksen Sinisessä förmaakissa (tila 70), missä ne ovat edelleenkin.⁸³⁷
- TPK 1:30–31 (peilit); 1:32–33 (konsolit).

Trymoopeilit ovat arkkitehtonisen pelkistettyjä, vaikutelmaa korostaa konsolien pylväsparit. Peileihin kuuluvien konsolipöytien alla on myös peilit. Peileihin on lisätty 1800-luvun puolivälissä pienet uusrokokookonsolit sekä kehyksiä ja jalkoja on kullattu todennäköisesti Suomen itsenäisyyden aikana.

4. Sohvakalusto

- Piirtänyt Vasili Petrovitš Stasov ja valmistanut todennäköisesti Andrei Tour,⁸³⁸ Pietari 1819.
- Mahonkia ja mahonkivaneroitua koivua. Kalustossa oli koko Venäjän vallan ajan raidallinen keltainen silkkiverhoilu.
- iso sohva: korkeus 121 cm, leveys 205 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 77,5 cm (4a).
- pieni sohva (2 kpl): korkeus 102 cm, leveys 153 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 56 cm (4b).
- nojatuoli (5 kpl): korkeus 94,5 cm, leveys 60 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 49 cm.(4c).
- Kalustoon on alun perin kuulunut yksi iso sohva, kaksi pientä sohvaa ja kuusi nojatuolia. Näistä puuttuu yksi nojatuoli.
- Hankittu 1819 Pietarista kenraalikuvernöörin taloon Helsinkiin ja siirretty sieltä 1837 keisarilliseen palatsiin.⁸³⁹
- Osassa sijaintiin viittaava merkintä: *3de våning n 24*, joka viittaa kolmannen kerroksen Keltaiseen förmaakiin (tila 98, kuva 56). Kalusto oli huoneessa 1910-luvulle saakka. Toinen pienistä sohvista oli 1920-luvun alussa adjutantin makuuhuoneessa



⁸³⁶ Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸³⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸³⁸ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009; Bott 2008, 159–161.

⁸³⁹ Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

(tila 73, kuva 84) muista osista vuoteen 1940 ei ole tietoa.⁸⁴⁰

- TPK 3:1–8.

Käsiinotat ovat voluutit ja jalat sapellin muotoiset. Pienet sohvat edustavat venäläisessä empiriässä esiintyvää tyyppiä. Ne ovat ikään kuin venytettyjä nojatuoleja, joiden pehmustamattoman selkänöjan alaosa on avonainen. Kalusto edustaa tyyppillistä Vasili Petrovitš Stasovin muotokieltä.⁸⁴¹

5. Pöytä

- Todennäköisesti Andrei Tour, Pietari 1819.
- Mahonkia ja mahonkivaneroitua koivua
- korkeus: 74 cm, halkaisija 96 cm.
- Hankittu 1819 Pietarista kenraalikuvernöörin taloon Helsinkiin ja siirretty sieltä 1837 keisarilliseen palatsiin.⁸⁴²
- Pöytä mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelossa kolmannen kerroksen Keltaisessa förmaakissa (tila 98), jossa se oli 1910-luvulle saakka. Kaarlo Juho Ståhlbergin aikana 1920-luvun alkupuolella otetussa valokuvassa pöytä näkyy presidenttiparin makuuhuoneessa kolmannessa kerroksessa (tila 99, kuva 109) ja 1930-luvun lopulla otetuissa valokuvissa se näkyy kolmannen kerroksen työhuoneessa (tila 98, kuvat 107–108).⁸⁴³
- TPK 25.

Pöytä on yksinkertaista uusklassista mallia, jonka on suunnitellut englantilainen Thomas Hope noin vuonna 1805 ja jonka hän julkaisi mallikirjassaan 1807.⁸⁴⁴ Tsarskoje Selon Katariinan palatsissa on ollut samankaltainen pöytä.⁸⁴⁵ Marmorinen, noin vuodelta 1820 oleva versio pöydästä on kuulunut Yhdysvaltain presidentti Thomas Jefferssonille ja se on ollut kirjastohuoneessa hänen talossaan Monticellossa Virginiassa.⁸⁴⁶



6. Tuolisarja



- Piirtänyt Vasili Petrovitš Stasov ja valmistanut todennäköisesti Andrei Tour,⁸⁴⁷ Pietari 1819.
- Mahonkia ja mahonkivaneroitua mäntyä.
- korkeus 83 cm, leveys 50 cm, istuimen korkeus 44 cm, syvyys 42 cm.

⁸⁴⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁴¹ Chenevière 1988, 211–213.

⁸⁴² Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁴³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁴⁴ Thomas Hopen vastaavan mallinen pöytä noin vuodelta 1805 kuuluu Victoria and Albert Museumin kokoelmiin Lontoossa, inv. W.13-1936.

⁸⁴⁵ Bott 2008, 180.

⁸⁴⁶ Morley 1999, 219.

⁸⁴⁷ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009; Bott 2008, 181.

- Tuolisarjaan on alun perin kuulunut 24 osaa, mutta neljän tuolin nykyistä olinpaikkaa ei tunneta.
- Hankittu 1819 Pietarista kenraalikuvernöörin taloon Helsinkiin ja siirretty sieltä 1837 keisarilliseen palatsiin.⁸⁴⁸
- Osassa tuoleja merkintä sijainnista *3de våning n 23*, joka viittaa kolmannen kerroksen kavaljeerien huoneeseen (tila 99) ja *3de våning n 24*, joka viittaa kolmannen kerroksen Keltaiseen förmaakiin (tila 98).⁸⁴⁹
- KM 87100:20: a–k (11 kpl); TPK 4:1–9 (9 kpl).

Tyyliään tuolit edustavat melko yksinkertaista empireä, joissa näkyy Vasili Petrovitš Stasoville tyypilliset selkeät linjat. Ainoana koristeaiheena on selkänojan alareunan säteittäiset koristeleikkaukset

7. Trymoopeili

- Todennäköisesti Andrei Tour, Pietari 1819.
- Mahonkia ja mahonkivaneroitua koivua.
- peili: korkeus 189 cm, leveys 83 cm.
- konsolipöytä: korkeus 78 cm, leveys 93 cm, syvyys 46,5 cm.
- Hankittu 1819 Pietarista kenraalikuvernöörin taloon Helsinkiin ja siirretty sieltä 1837 keisarilliseen palatsiin.⁸⁵⁰ Konsolin taakse on liimattu paperi, jossa lukee: *St. Petersburg – Nykyrka*.
- TPK 40 (peili), TPK 42 (konsolipöytä).

Peili on tyypillinen selkeälinjainen empire-esine, jonka ainoat varsinaiset koristeet ovat kulmissa olevat rosetit, jotka toistuvat samantapaisina konsolin kaarien taipeissa.



⁸⁴⁸ Engel, 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁴⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁵⁰ Engel, 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.



8. Trymoopeilisarja

- Flegont Jakovlev, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta ja pähkinäpuuvaneroitua mäntyä. Maalattu valkoisiksi 1899.
- peili (2 kpl): korkeus 240 cm, leveys 117 cm.
- konsoli: korkeus 83 cm, leveys 110 cm, syvyys 52 cm.

- Hankittu 1838, hinta à 500 ruplaa.⁸⁵¹
 - Trymoopeilejä on alun perin ollut neljä. Kahden peilin ja yhden konsolin nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä. Lisäksi kolmannen kerroksen peilistä on poistettu yläosan koriste, koska peili ei olisi muuten mahtunut korkeutensa puolesta kolmanteen kerrokseen.
 - Peilit olivat inventaarioluetteloiden mukaan keisarinna Suurella förmakissa (tila 68) vuosina 1845–1899, sen jälkeen yksi niistä siirrettiin toisen kerroksen porrashuoneeseen (tila 67) ja yksi kolmannen kerroksen porrashuoneeseen (tila 95), jolloin ne maalattiin valkoisiksi.⁸⁵²
 - TPK 67:1–2 (peilit), 67:3–5 (konsolit).
- Peilien kehykset ovat olemukseltaan raskaat. Yläkoristeessa on vielä myöhäisempiren kurinalaisuutta, mutta perusolemukseltaan suorien kehyksien sivuilla ja kulmissa on raskaat koristeleikkaukset, jotka lähenevät enemmän uusbarokkia kuin uusrokokoota. Koristeina on rocaille-aiheita ja akantuksenlehtiä. Konsolipöytä on sen sijaan olemukseltaan kevyempi ja orgaanisempi. Tyyliä nimitetään Venäjällä Nikolain empireksi keisari Nikolai I:n mukaan.

9. Sohvakalusto

- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia ja mahonkivanerotuia mäntyä. Kalusto oli alun perin päällystetty raidallisella sinisellä silkillä, mutta siihen vaihdettiin 1800-luvun lopulla tummanruskea šagriininahka.
- sohva (2 kpl): korkeus 120 cm, leveys 178,5 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 64 cm. (9a).
- nojatuoli (5 kpl): korkeus 99 cm, leveys 59 cm, istuinkorkeus 49 cm, syvyys 51 cm. (9b).
- tuoli (6 kpl): korkeus 97 cm, leveys 51 cm, istuinkorkeus 49 cm, syvyys 46 cm (9c).
- Kalustoon on alun perin kuulunut kaksi sohvaa, kahdeksan nojatuolia ja kuusi tuolia, joista puuttuu yksi nojatuoli.
- Hankittu 1838, sohvien hinta à 250 ruplaa, nojatuolien hinta à 50 ruplaa, tuolien hinta à 35 ruplaa.⁸⁵³
- Osassa merkintä sijainnista *2ra våning n 8*, joka viittaa Siniseen förmakiin, myöhempään työhuo-

⁸⁵¹ Flegont Jakovlevin kirje 17.2.1838. Gr 1. RakH. KA; Vuoden 1838 tilit. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁵² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁵³ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.



neeseen (tila 70, kuvat 44 ja 82). Kalusto mainitaan huoneessa vuoden 1845 inventaarioluettelossa. Kalusto oli siellä kokonaisena vuoteen 1940, jonka jälkeen salin vastaisella seinämällä ollut osa väistyi uuden kirjoituspöydän tieltä ja se siirrettiin myöhemmin Tamminiemeen. Toinen puoli kalustosta on edelleen alkuperäisellä paikallaan.⁸⁵⁴

- KM 87100:4:a (sohva); 87100:4:b–c (kaksi nojatuolia); 87100:4:d–e (kaksi tuolia); TPK 2:1 (sohva); 2:2–6 (viisi nojatuolia); 2:7–10.

Kaluston tuolien mallin on suunnitellut Auguste Richard de Montferrand noin 1820.⁸⁵⁵ mutta sohvot ovatkin jo paljon enemmän oman aikansa, 1830-luvun lopun tuotteita. Kalusto edustaa mielenkiintoisella tavalla tyyllillisen siirtymäkauden tapaa yhdistellä erilaisia elementtejä keskenään. Tuolien ja sohvien koristeilla ei ole mitään yhteistä, eikä niitä voisi mieltää samaan kalustoon kuuluviksi, vaikka yksinkertaiset jalat ovatkin samaa tyyppiä. Nojatuolien käsinojat toistuvat kuitenkin sohvissa, joiden yläosissa on uusrokokokoristeita. Sohvien ryhdikäs ja jokseenkin kulmikas perusolemus palautuu vielä empireen. Pietarin Talvipalatsissa on ollut samantapainen, mahdollisesti Andrei Tourin liikkeen 1830–1840-lukujen taitteessa valmistama sohva⁸⁵⁶ ja samaa tyyppiä edustaneita tuoleja.⁸⁵⁷



⁸⁵⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1949 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁵⁵ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009; Chenevière 1988, 216–217.

⁸⁵⁶ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 270–271.

⁸⁵⁷ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 126–127.

10. Sohvakalusto



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta ja pähkinäpuuvanerotua mäntyä. Kalusto oli verhoiltu Venäjän vallan aikana punaisella silkillä.
- sohva: korkeus 116, leveys 178 cm, istuinkorkeus 53, syvyys 59 cm (10a).
- nojatuoli: korkeus 108 cm, leveys 62 cm, istuinkorkeus 47 cm, syvyys 52 cm (10b).
- tuoli: korkeus 103 cm, leveys 52 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 49 cm (10c).
- Kalustoon on alun perin kuulunut kaksi sohvaa, 12 nojatuolia ja kuusi tuolia. Yhden nojatuolin ja yhden tuolin nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.
- Hankittu 1838, sohvien hinta à 350 ruplaa, nojatuolien hinta à 85 ruplaa, tuolien hinta à 60 ruplaa.⁸⁵⁸
- Osassa merkintä sijainnista *2ra våning n 9*, joka viittaa keisarinnan Suureen förmaakiin (tila 68, kuva 39). Kalusto mainitaan siellä vuoden 1845 inventaariossa, mutta vuonna 1899 se jaettiin kahteen osaan ja sijoitettiin toisen kerroksen itäiseen (tila 66) ja läntiseen eteiseen (tila 69). Vuosien 1921–1925 inventaarioluetteloissa se mainitaan kokonaisuutena toisen kerroksen pianohuoneessa (tila 53, kuva 73)⁸⁵⁹, mutta vuodelta 1925 olevan valokuvan mukaan siitä oli siirretty puolet pohjakerroksen kansliatiloihin.⁸⁶⁰
- TPK 33:1–2 (kaksi sohvaa), 33:3–7 (viisi nojatuolia), 33:8–12 (viisi tuolia).

Valtioneuvoston juhlahuoneistossa on kuusi kalustoon kuuluvaa nojatuolia.

Sohvat ovat melko samankaltaiset kuin kalustossa L 9, mutta ne ovat jo selvästi lähempänä uusrokokoota ja



⁸⁵⁸ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁵⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁶⁰ Valokuva-albumi Ruotsin kuninkaan valtiavierailusta 1925. Hla 3. TPK:n arkisto. KA.

yleiseltä olemukseltaan raskaampia ja ryhdittömämpiä. Kasvi- ja simpukka-aiheet koristavat rönsyvästi koko selkänojan yläosaa toisin kuin edellisen kaluston sohvilla, missä ne ovat hillitysti vain rajatuilla alueilla selkänojan päällä. Hyvä esimerkki tyyllillisen siirtymävaiheen hapuilevuudesta ja ristiriitaisuudesta ovat kaluston alaspäin kapenevat, rihlatut ja suoralinjaiset jalat, jotka perustuvat englantilaisen regencyn malleihin. Ne ovat eripariset kaluston yleisen olemuksen kanssa, jota hallitsevat muuten niin orgaaniset muodot. Kalusto on taidokasta työtä monine puuleikkauksineen. Sohvilla kasvi- ja simpukka-aiheet puuleikkaukset on petsattu tummiksi ja niitä korostaa vaaleampi tasainen tausta. Linnassa on myös kuuden tuolin sarja (L 11) joissa on täsmälleen samanlainen yläosa kuin tämän kaluston tuoleissa, mutta jalat ovat tyyliin paremmin sopivat, akantuksenlehtiaihein koristellut. Eremitaasin kokoelmiin kuuluu samantapainen, noin vuoteen 1840 ajoitettu kalusto.⁸⁶¹

11. Tuolisarja



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta ja pähkinäpuuvaneroitua mäntyä.

⁸⁶¹ Sokolova & Orlova 1973, 167.

- korkeus 98,5 cm, leveys 52,5 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 49 cm.
- Tuolisarjaan kuuluu kuusi osaa.
- Hankittu 1838, hinta à 60 ruplaa.
- Tuolisarja tilattiin keisarinnan makuuhuoneeseen⁸⁶² (tila 61), jossa se mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelossa ja se oli siellä 1910-luvulle saakka. Vuonna 1920 otetussa valokuvassa se näkyy vieressä tupakkahuoneessa (tila 60, kuva 75).⁸⁶³
- TPK 33:13–18.

Akantuksenlehtiaihein koristeltuja jalkoja lukuun ottamatta tuolit ovat samanlaiset kuin kalustossa L 10.

12. Sohva



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia. Päällystetty alun perin vihreällä sahviaanilla.
- korkeus 91 cm, leveys 220 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 78 cm.
- Hankittu 1838, hinta 350 ruplaa.
- Sohva tilattiin kolmanteen kerrokseen keisarin työhuoneeseen (tila 94, kuva 51)⁸⁶⁴, jossa se mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelossa. Vuonna 1899 se siirrettiin kolmannen kerroksen kavaljeerin huoneeseen (tila 82). Kaarlo Juho Ståhlbergin aikana sohva oli presidenttiparin makuuhuoneessa (tila 99, kuva 109) ja presidentti Pehr Evind Svinhufvudin aikana se näkyy valokuvien mukaan olleen kolmannen kerroksen työhuoneessa (tila 98).⁸⁶⁵

⁸⁶² Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁶³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁶⁴ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁶⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13, TPK:n

– TPK 32.

Keisarin työhuoneessa oli olemukseltaan raskasrakenteinen, kantikas ja melko yksinkertainen sohva, jossa on rihlatut pallomaiset jalat ja vähän koristeileikkauksia käsinojissa. Tämä sohva edustaa Suomessa melko harvinaista venäläistä myöhäisempire-sohva-tyyppiä. Laskussa sen mainitaan olevan *englantilainen divaani* ja kyseistä regency-tyylistä mallia onkin tehty Englannissa.⁸⁶⁶ Pietarin Talvipalatsissa niitä oli ainakin kolme. Nikolai I:n Pienessä työhuoneessa (kuva 52) olleessa sohvassa oli samanlainen vihreä sahviaanipäällinen⁸⁶⁷, samoin kuin Nikolai I:n Hatsinan palatsin työhuoneessa olleessa samankaltaisessa sohvassa.⁸⁶⁸ Suomen kansallismuseossa on Armfelt-kokoelmaan kuuluva samaa perustyyppiä edustava pietarilainen sohva.⁸⁶⁹

13. Leposohva



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta, pyörät messinkiä. Verhoiltu alun perin sinisellä silkillä.
- korkeus 100 cm, leveys 190 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 68 cm.
- Hankittu 1838, hinta 300 ruplaa.
- Leposohva oli tilattu keisarinna makuuhuoneeseen (tila 61)⁸⁷⁰ ja se mainitaan siellä inventaarioluette-loissa 1845–1917.⁸⁷¹ Vuonna 1920 otetussa valoku-

vassa se näkyy viereisessä tupakkahuoneessa (tila 60, kuva 75).

– TPK 5.

Tyyllisesti leposohva edustaa myöhäisempireä, jossa on alkavan uusrokoon piirteitä. Siinä on runsaasti koristeellisia kasviaiheisia puuleikkauksia.

14. Sohva



- Gambs, Pietari 1838.
- Etusarjan alapintaan on kaiverrettu *Sandström*.
- Mahonkia, päällystetty alun perin vihreällä sahviaanilla.
- korkeus 89 cm, leveys 150 cm, istuinkorkeus 40 cm, syvyys 58 cm.
- Hankittu 1838.⁸⁷²
- Sohva mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelossa kolmannessa kerroksessa keisarin kabinetissa (tila 91), jossa se oli 1910-luvulle asti. Sohva oli ilmeisesti vuodesta 1919 vuoteen 1938 saakka kolmannen kerroksen kahviuhuoneessa (tila 94, kuva 99).⁸⁷³
- TPK 6.

Sohva on ajankohtaansa nähden hieman vanhanai-kaista mallia. Se tuo mieleen 1700-luvun lopun selkeälinjaiset uusklassiset huonekalut. Gambsin myymälästä vuodelta 1845 olevassa kuvassa näkyy samantapainen sohva.⁸⁷⁴ Eremitaasin kokoelmiin kuuluu samantapainen empirenojatuoli.⁸⁷⁵

arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁶⁶ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA; Hause & Garden March 1994, 112.

⁸⁶⁷ Korshunova & Bushina & Semionova 1995, 118–119, 210–211 ja 222.

⁸⁶⁸ Batenin & Tunikov 2008, 68–71.

⁸⁶⁹ KM 26069:1.

⁸⁷⁰ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁷¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁷² Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA; Sandström oli mahdollisesti Gambsilla työskennellyt suomalainen kisälli. Kimmo Oksasen sähköpostiviesti 4.1.2013.

⁸⁷³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁷⁴ Illjustratsija 1845, 509.

⁸⁷⁵ Sokolova & Orlova 1973, 136.

15. Tuolisarja



- Gambs, Pietari 1838.
 - Mahonkia, tuoleissa on alun perin ollut vihreä sahviaanipäällinen ja messinkipyörät.
 - nojatuoli: korkeus 93 cm, leveys 60 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 51 cm. Messinkipyörät on nykyisin poistettu (kuva 68).
 - tuoli: korkeus 93 cm, leveys 52 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 48 cm. Messinkipyörät on nykyisin poistettu.
 - Tuolisarjaan on alun perin kuulunut kaksi nojatuolia ja 12 tuolia. Seitsemän tuolin nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.
 - Hankittu 1838, nojatulien hinta à 105 ruplaa, tuolien hinta à 40 ruplaa.⁸⁷⁶
- Nojatuolissa merkintä sijainnista *3de våning n 24* (tila 98) sekä yhdessä tuolissa merkintä sijainnista *3de våning n 29* (tila 91) ja yhdessä *3de våning n 31* (tila 89). Toinen nojatuoleista oli 1920-luvun alussa adjutanttien huoneessa (tila 69, kuva 68).
- TPK 10:1 (nojatuoli); 10:2–6 (viisi pikkutuolia). Toinen nojatuoleista lieene sama, joka on nykyisin ulkoministeriössä.

⁸⁷⁶ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

Tuolit ovat hieman raskasrakenteinen ja yksinkertaistettu versio tyypillisestä venäläisestä empire-tuolista. Pietarin Talvipalatsissa on ollut samanlaisia tuoleja keisari Nikolai I:n sekä Isossa että Pienessä työhuoneessa (kuva 52).⁸⁷⁷

16. Tuolisarja



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia, istuimissa on alun perin ollut vihreä sahviaanipäällinen ja selkänojissa on ollut alun perin rottingit. Yhdessä tuolissa on ollut alun perin messinkipyörät, mutta ne on poistettu.
- korkeus 93 cm, leveys 47 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 44,5 cm.
- Tuolisarjaan kuuluu yhdeksän tuolia.
- Hankittu 1843, hinta à 50 ruplaa.⁸⁷⁸
- Yhdessä tuolissa on keisarin työhuoneeseen viitaa merkintä *3de våning n. 28* (tila 94, kuva 51). Tuolit mainitaan huoneessa vuosien 1845–1899 inventaarioluetteloissa.⁸⁷⁹ 1920–1930-luvuilla osa

⁸⁷⁷ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 116–119.

⁸⁷⁸ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁸⁷⁹ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

tuoleista oli tupakkahuoneessa (tila 60, kuva 76) ja osa presidentin yksityisessä ruokasalissa (tila 83, kuvat 88–89).

- TPK 102:1–7, 22–23.

Jo Gambsin laskussa vuodelta 1838 mainitaan, että istuinosissa on nahkaverhoilu ja selkänojiissa on rottinki. Tuolin rakenteesta kuitenkin näkyy, että myös istuinosiin on alun perin ollut tarkoitus tulla rottingit. Eremitaasin kokoelmiin kuuluu samantapainen, Andrei Tourin liikkeen valmistama nahkaverhoiltu tuoli, joka on hankittu Pietarin Talvipalatsiin noin 1840.⁸⁸⁰ Tuolien muotokieli edustaa empiren viimeistä vaihetta ja se perustuu lähinnä englantilaisen regencyn malleihin.

17. Tuolisarja



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia, verhoiltu alun perin keltaisella silkillä.
- korkeus 88 cm, leveys 41 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 40 cm.

⁸⁸⁰ Sokolova & Orlova 1973, 178.

- Tuoleja on alun perin ollut kuusi, joista vain yksi on enää tallella.
- Hankittu 1838, hinta à 40 ruplaa.
- Tuolit mainitaan vuosien 1845–1899 inventaarioluetteloissa toisen kerroksen Keltaisessa makuuhuoneessa (tila 73).⁸⁸¹ Vuonna 1920 otetussa valokuvassa tuolit näkyvät Aino Ståhlbergin huoneessa (tila 91, kuva 94).
- TPK 146.

Samantapaisia kevytrakenteisia tuoleja näkyy Edward Hassellin noin 1836–1837 tekemissä englantilaista kirjastohuonetta esittävässä akvarelleissa.⁸⁸² Myös Pietarin Talvipalatsissa on ollut samaan aikaan sijoittuvia samanhenkisiä tuoleja.⁸⁸³

18. Nojatuolipari



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta. Päällystetty alun perin sinisellä silkillä.
- korkeus 91,5 cm, leveys 62 cm, istuinkorkeus 48 cm, syvyys 47 cm.
- Hankittu 1838, hinta à 100 ruplaa.

⁸⁸¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁸² Gere 1989, 216–217.

⁸⁸³ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 104–105, 276–277.

- Tuolit oli tilattu keisarinna makuuhuoneeseen (tila 61)⁸⁸⁴, jossa ne mainitaan 1845 ja ne olivat siellä 1910-luvulle saakka. Tuolit sijoitettiin 1919 Turkkilaiseen huoneeseen (tila 93, kuva 111).⁸⁸⁵
- TPK 129.

Vuoden 1838 Gambs-erän ehkä erikoisimmat huonekalut ovat kaksi nojatuolia, jotka ovat matalaselkäisiä ja perusolemukseltaan kantikkaita, mutta runsaasti koristeltuja. Gambsin papereissa niiden mainitaan edustavan rokokoo-tyyliä, mutta ne ovat pikemminkin perusmalliltaan 1600-luvun hollantilaisiin esikuviin palautuvaa uusbarokkia, mistä kertoo matala ja kantikas perusmuoto sekä monien osien kierresorvaukset. Mainittua rokokoota edustavat lähinnä ovaalia muotoa lähenevän selkänojan simpukkamaiset leikkauskoristeet. Nojatuolien käsinojissa on puolestaan nähtävissä vielä myöhäisempiren piirteitä. Nojatuolit ovat jonkinlaista myöhäisempiren perustalle kehittyneiden varhaisten historististen tyylien sekamuotoa: puoliksi uusbarokkia, puoliksi uusrokoota.

19. Pöytä



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta.
- korkeus 77, levy 130 x 90 cm.
- Hankittu 1838, hinta 350 ruplaa.⁸⁸⁶
- Pohjassa merkintä: *2ra våning n 9*, joka viittaa toisen kerroksen keisarinna Suureen förmaakiin (tila 68, kuva 39). Pöytä mainitaan siellä vuoden 1845 inventaarioluettelossa ja oli huoneessa vuoteen 1899

⁸⁸⁴ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁸⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁸⁶ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

saakka.⁸⁸⁷ 1920–1930 luvuilla se oli kolmannen kerroksen kahvihuoneessa (tila 94, kuvat 99–100).

- TPK:60.

Pöydän koristeellisen raskas keskusjalka on petsattu mustaksi. Sitä vastoin pöydän kansi on koristeellista reunusta lukuun ottamatta vaaleaa pähkinäpuuta ja ne muodostavat yhdessä melkoisen kontrastin. Monimuotoisessa uusrokoot-jalassa on aavistettavissa myös barokkista rehevyyttä. Todennäköisesti Erik Skogbergin 1843 valmistama pöytä (L 63) ja todennäköisesti Jonas Litoniuksen huonekalutehtaan 1857 valmistama pöytäpari toistavat yksinkertaistettuna sen muotokieltä.

20. Pöytäpari



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta.
- korkeus 76 cm, levy 95 x 70 cm.
- Hankittu 1838, hinta à 250 ruplaa.⁸⁸⁸
- Toisessa merkintä sijainnista *2ra våning n 9*, joka viittaa keisarinna Suureen förmaakiin (tila 68). Pöydät mainitaan siellä vuoden 1845 inventaarioluettelossa ja ne olivat huoneessa vuoteen 1899 saakka. Sen jälkeen ne siirrettiin toisen kerroksen Itäiseen (tila 66) ja Läntiseen eteiseen (tila 69). Pöydät olivat inventaarioluetteloiden ja valokuvien mukaan ainakin vuosina 1921–1925 toisen kerroksen pianohuoneessa (tila 2043, kuva 73).⁸⁸⁹
- KM 87100:21 ja TPK 57.

⁸⁸⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁸⁸ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁸⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n

Pöytäpari edustaa lähinnä uusrokokoota. Helsinkiläinen puuseppämestari Johan Gustaf Lindh valmisti siitä 1843 melko suoran mukaelman (L 62).

21. Pöytä (kuvat 96–97)

- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia.
- Hankittu 1838, hinta 200 ruplaa.⁸⁹⁰
- Pöytä näkyy 1930-luvulla otetuissa valokuvissa presidentin rouvan työhuoneessa (tila 3044, kuvat 96–97).
- Pöydän nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

Pöytä edustaa empiren ja uusrokokoon siirtymävaihetta. Hatsinan palatsissa Pietarin eteläpuolella on ollut samankaltainen pöytä.⁸⁹¹ Todennäköisesti Erik Skogbergin 1843 valmistama pöytä (L 63) ja todennäköisesti Jonas Litoniuksen huonekalutehtaan 1857 valmistama pöytäpari toistavat yksinkertaistettuna sen muotokieltä.

22. Kirjoituspöytä



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia, päällystetty vihreällä veralla.
- korkeus 79 cm, leveys 160 cm, syvyys 76 cm.
- Hankittu 1838, hinta 250 ruplaa.
- Kirjoituspöytä oli tilattu keisarin työhuoneeseen⁸⁹², jonne se myös sijoitettiin ja pohjassa on siihen viittaava merkintä: *3de våning n 28* (tila 94). Kirjoituspöytä oli huoneessa vuoteen 1899 saakka.⁸⁹³

arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

⁸⁹⁰ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁹¹ Batenin & Tunikov 2008, 106–107.

⁸⁹² Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁹³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1899 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

Vuonna 1924 otetussa valokuvassa se näkyy tupakahuoneessa (tila 60, kuva 76).

- TPK 310.

23. Kirjoituspulpetti



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta.
- Hankittu 1838, hinta 375 ruplaa.
- Kirjoituspulpetti tilattiin keisarin työhuoneeseen kolmanteen kerrokseen (tila 94)⁸⁹⁴, jossa se mainitaan vuosien 1845–1899 ja vuosina 1900–1917 vie-reisessä itäisessä eteisessä (93).⁸⁹⁵
- Kirjoituspulpetin nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

⁸⁹⁴ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁹⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1899 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

24. Laskulevypöytä



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 78 cm, levy 110 x 67 cm, päissä olevat laskulevyt 34 x 67 cm.
- Hankittu 1838.⁸⁹⁶
- Pöydän pohjassa on keisarin kabinettiin viittaava merkintä *3de våning n 29* (tila 91). Pöytä mainitaan huoneessa vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁸⁹⁷
- TPK 29.

25. Laskulevypöytä



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia, jaloissa messinkipyörät.
- korkeus 79 cm, levy 124,5 x 62 cm, pitkällä sivuilla olleet laskulevyt puuttuvat.

⁸⁹⁶ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁹⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

- Hankittu 1838.⁸⁹⁸
 - Pohjassa on Vihreään makuuhuoneeseen viittaava merkintä *2ra våning n 7* (tila 72). Pöytä mainitaan huoneessa vuosien 1845–1900 inventaarioluetteloissa.⁸⁹⁹
 - TPK 27.
- Laskulevypöydässä edustaa lähinnä venäläistä myöhempiä ja sen koristeaiheena ovat akantuksenlehdet.

26. Laskulevypöytä



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 77 cm, levy 100 x 70 cm, päissä olevat laskulevyt 26 x 70 cm.
- Hankittu 1838, hinta 250 ruplaa.⁹⁰⁰
- Pohjassa merkintä *3de våning n 28* (tila 94, kuva 51), joka viittaa keisarin työhuoneeseen. Se mainitaan huoneessa vuosien 1845–1899 inventaarioluetteloissa.⁹⁰¹
- TPK 26.

Laskulevypöytä muistuttaa laskulevypöytää 26, mutta tässä on mukana uusrokokoon piirteitä. Laskulevypöytä edustaa tyypillistä 1830-luvun niin sanottua Nikolain empireä, jossa klassiset elementit yhdistyvät rokokoon muotokieleen. Tärkeänä koristaiheena ovat

⁸⁹⁸ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁸⁹⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1900 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁰⁰ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹⁰¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1899 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

akantuksenlehdet. Pietarin Talvipalatsissa on ollut melkein samanlainen laskulevypöytä.⁹⁰²

27. Laskulevypöytä



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 76,5 cm, leveys 125 cm, levyt 125 x 61 cm. Levyt liikkuvat keskellä olevaa sylinteriä vasten.
- Hankittu 1838.⁹⁰³
- TPK 94:1. Pöydässä merkintä *3de våning nr 26*, joka viittaa kolmannen kerroksen itäiseen eteiseen (tila 93). Se mainitaan huoneessa vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁹⁰⁴

⁹⁰² Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 214–215.

⁹⁰³ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹⁰⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n

Pietarin Talvipalatsissa keisari Nikolai I:n työhuoneessa on ollut samanlainen laskulevypöytä (kuva 52). Ne ovat samantapaisia kuin Andrei Tourilta 1843 ostetut laskulevypöydät (L 55).⁹⁰⁵ On vaikeaa sanoa, että onko mallia tehnyt ensin Gambs vai Tour, mutta sen esikuvat löytyvät englantilaisesta regencystä.

28. Kampauspöytä



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta ja peililasi.
- korkeus 150 cm, leveys 130 cm, syvyys 78 cm.
- Hankittu 1838, hinta 750 ruplaa.
- Kampauspöytä tilattiin keisarinnan toilettihuoneeseen⁹⁰⁶ (tila 60, kuva 75) ja se mainitaan siellä vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa. Se oli 1920–1930-luvuilla presidentin puolison huoneessa (tila 91, kuva 95).⁹⁰⁷
- TPK 306.

Kampauspöytä edustaa tyyliltään varhaista uusrokoota, Nikolain empireä. Kampauspöydässä on rönsyviksi ja orgaanisiksi veistetyt jalat. Pääasiassa rocaille- ja akantuksenlehtiaiheet koristeet on petsattu taustaa tummemmiksi.

arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁰⁵ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 118–119; Andrei Tourin lasku 15.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁰⁶ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹⁰⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA.

29. Hyllykkö



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta ja peililasi.
- korkeus 206 cm, leveys 114 cm, syvyys 56 cm.
- Hankittu 1838, hinta 600 ruplaa.
- Hyllykkö tilattiin keisarinnan makuuhuoneeseen⁹⁰⁸ (tila 61) ja mainitaan siellä vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁹⁰⁹
- TPK 307.

Varhaista uusrokokoota eli Nikolain empireä edustavan hyllykön alaosassa on kaksiovinen kaappi ja sen päällä on irtonainen kolmiosainen hyllykkö, jonka takana on peili. Veistetyt koristeosat – akantuksenlehdet, palmetit, rocaille-aiheet ja uusrokokoohyökset – on petsattu tummiksi, joita vaaleampi tausta korostaa. Hyllyille on ollut tarkoitus sijoittaa koriste-esineitä. Pietarin Talvipalatsiin Gambsilta 1840 hankittu vastavälinlainen hyllykkö sijaitsi suuriruhtinatar Maria Alek-

sandrovnan budoaarissa ja siihen oli rakennettu pieni kotialttari ikoneineen (kuva 32).⁹¹⁰

30. Hyllykköpari



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 124,5 cm, leveys 108 cm, syvyys 59 cm.
- Hankittu 1838, hinta à 225 ruplaa.⁹¹¹
- Hyllyköt mainitaan vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloiden mukaan Goottalaisessa ruokasalissa. Vuoden 1921 inventaarioluettelon mukaan ne oli siirretty sieltä presidentin yksityiseen ruokasaliin (tila 83, kuva 88). Ne olivat huoneessa ainakin vielä vuonna 1925 ja todennäköisesti pitkään sen jälkeen.⁹¹²
- TPK 308:1–2.

Hyllykköpari on varsin yksinkertainen. Ainoana koristeaiheena on tolppien pallosorvaus, joka jäljittelee 1600–1700-luvun barokkia.

⁹⁰⁸ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹⁰⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

⁹¹⁰ Korshunova & Bushina & Semionova 1995, 166.

⁹¹¹ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹¹² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA; Anttila 1920, 312.

31. Arkistokaappi



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 141 cm, leveys 116 cm, syvyys 44,5 cm.
- Hankittu 1838, hinta 375 ruplaa.
- Arkistokaappi oli tilattu keisarin työhuoneeseen⁹¹³ (tila 94, kuva 51) ja se mainitaan siellä vuosien

⁹¹³ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

1845–1899 inventaarioluetteloissa⁹¹⁴, sen jälkeisestä sijoituksesta ei ole tietoa.

- TPK 22.

Jotkin Gambsilta 1838 hankitut huonekalut ovat vielä selkeästi empireä. Esimerkiksi keisarin työhuoneeseen hankittu tavalliselta lipastolta näyttävä 18-lokeroinen arkistokaappi, jonka julkisivun kolme valelaatikkoa avautuvat 90 astetta reunojen akanteksenlehtiaiheisilla kapiteeleilla koristeltuja pilareita painamalla paljastaen samalla lokerot. Se on suoralinjainen ja yksinkertainen huonekalu, joka on mahdollisesti Gambsin huonekaluliikkeen vanhempaa varastoa tai sitten vanhan tyyliä malleja on vielä valmistettu rinnakkain uudempien kanssa.

32. Lipasto



- Gambs, Pietari 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 161,5 cm, leveys 101 cm, syvyys 58 cm.

⁹¹⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1899 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

- Hankittu 1838, hinta 200 ruplaa.⁹¹⁵
- Lipaston laatikossa on keisarin kolmannen kerroksen kabinettiin viittaava merkintä: *3de våning nr 29* (tila 91). Lipasto mainitaan siellä vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁹¹⁶
- TPK 21.

Lipasto edustaa yksinkertaista myöhäisempireä ja sen harvat koristeet painottuvat yläosaan.

33. Lipastopari



- Gambs, Pietari 1838.
- Pähkinäpuuta, laatikot vaneroitu myöhemmin koi-vulla.
- korkeus 159 cm, leveys 103 cm, syvyys 54 cm.
- Hankittu 1838, hinta à 350 ruplaa.⁹¹⁷
- Toinen lipastoista oli 1845–1917 keisarinnaan pukeutumishuoneessa (tila 60) ja toinen Vihreässä makuu-

huoneessa (tila 72).⁹¹⁸ Toinen lipastoista 1920–1930-luvulla oli presidentin puolison huoneessa (tila 91, kuvat 96–97).

- TPK 45. Toisen lipaston olinpaikkaa ei tiedetä.

Lipaston yläosassa on munasauvaornamentti ja kulmien pylväissä on akantuslehtiaiheinen koristelu. Tyylillisesti lipasto edustaa myöhäisempireä.

34. Kaappipari



- Gambs, Pietari, 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 89 cm, leveys 91 cm, syvyys 46 cm.
- Hankittu 1838, hinta à 225 ruplaa.⁹¹⁹
- Takana merkintä sijainnista *3de våning n 28* (tila 94), joka viittaa keisarin työhuoneeseen, missä ne ovat olleet inventaarioluetteloiden mukaan vuosien 1845–1917. Kaapit ovat olleet huoneen ikkunoiden väleissä ja niiden päällä on ollut peilit.⁹²⁰
- TPK 16. Toisen kaapin nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

⁹¹⁵ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA. Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹¹⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 3. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹¹⁷ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹¹⁸ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹¹⁹ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹²⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

35. Kaappi



- Gambs, Pietari, 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 90 cm, leveys 93 cm, syvyys 45 cm.
- Hankittu 1838, hinta 250 ruplaa.
- Takana merkintä *3de våning n 29* (tila 91), joka viittaa keisarin kabinettiin. Kaappi mainitaan huoneessa vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa. Kaappi on ollut ikkunoiden välissä ja sen yläpuolella on ollut peili.⁹²¹
- TPK 20.

36. Trymoopeilipari

- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta.
- peili: korkeus 208 cm, leveys 98 cm.
- konsolipöytä: korkeus 90,5 cm, leveys 100 cm, syvyys 47 cm.
- Hankittu 1838, peilien hinta à 650 ruplaa ja konsolien hinta à 325 ruplaa.⁹²²
- Takana merkintä sijainnista *2ra våning n 10*, joka viittaa toisen kerroksen Keltaiseen förmaakiin (tila 65). Trymoopeilit olivat siellä inventaarioluetteloiden mukaan vuosina 1845–1899. Ilmeisesti toinen



- trymoopeileistä siirrettiin sen jälkeen toisen kerroksen Keltaiseen makuuhuoneeseen (tila 73).⁹²³
- TPK 68. Toisen peilin nykyistä sijaintia ei tiedetä.
- Peilit edustavat raskaasti koristeltua varhaista uusrokokoota, Nikolain empireä, jossa voi vielä aavistaa empiren piirteitä. Rocaille- ja akantuksenlehtiaihteiset koristeosat on petsattu taustaa tummemmiksi.

⁹²¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹²² Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. Rakh. KA.

⁹²³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

37. Psykhé



- Gambs, Pietari, 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 203 cm, leveys 103,5 cm.
- Hankittu 1838, hinta 450 ruplaa.⁹²⁴
- Takana merkintä sijainnista *2ra våning n 7*, joka viittaa toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72) Inventaarioluetteloissa peili mainitaan huoneessa vuosina 1845–1917.⁹²⁵
- TPK 37.

Psykhé edustaa tyyliltään 1800-luvun alkukymmenten empireä. Hillityt koristeilekkaukset perustuvat englantilaisen regencyn esikuviin.

⁹²⁴ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹²⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1896–1899 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA.

38. Psykhé



- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta
- korkeus 210 cm, leveys 103 cm
- Hankittu 1838, hinta 500 ruplaa.⁹²⁶
- Takana merkintä sijainnista *2ra våning n 12*, joka viittaa keisarinnan makuuhuoneeseen (tila 61). Peili oli inventaarioluetteloiden mukaan huoneessa vuosina 1845–1917.⁹²⁷
- TPK 38.

Psykhé edustaa tyyliltään varhaista uusrokokoota, jossa on vielä empiren henkeä. Keskeisinä koristeaiheina ovat akantuksenlehdet, rocaille-kuviot ja muna-sauvaornamentti.

⁹²⁶ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹²⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

39. Sänky



- Gambs, Pietari, 1838.
 - Mahonkia.
 - päätyjen korkeudet 100 cm ja 124 cm, pituus 220 cm, leveys 105 cm.
 - Hankittu 1838, hinta 150 ruplaa.
 - Sänky on todennäköisesti tilattu keisarin makuuhuoneeseen⁹²⁸ (tila 89), jossa mainitaan vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa mahonkinen sänky.⁹²⁹ Keisarin sänky oli vuosina 1919–1920 presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergin makuuhuoneessa (tila 99) ja 1920-luvun valokuviissa se on vanhemman adjutantin makuuhuoneessa (tila 73, kuva 84).⁹³⁰
 - TPK 314.
- Tyyliltään pääasiassa akantuksenlehtiaihein koristeltu sänky edustaa empiren ja uusrokokoon välimuotoa.

40. Sänky

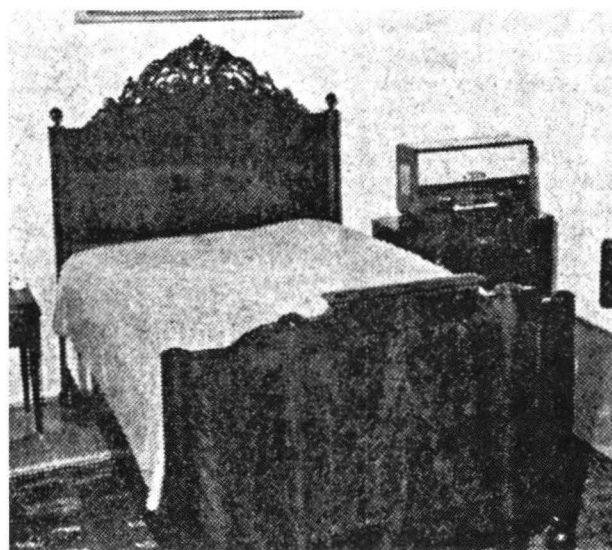
- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta.
- Hankittu 1838, hinta 375 ruplaa.
- Sänky on todennäköisesti tilattu keisarinna makuuhuoneeseen⁹³¹ (tila 61), jossa mainitaan

⁹²⁸ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹²⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹³⁰ Virkkunen 1978, 55.

⁹³¹ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.



- vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa pähkinäpuinen sänky.⁹³²
 - Sängyn nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.
- Tyyliltään sänky edustaa empiren ja uusrokokoon välimuotoa.

41. Sänkypari



- Gambs, Pietari, 1838.
 - Mahonkia.
 - päätyjen korkeudet 99 cm ja 132 cm, pituus 219 cm, leveys 125,5 cm
 - Hankittu 1838, hinta yhteensä 175 ruplaa.⁹³³
 - TPK 316:1–2.
- Sänkypari edustaa tyyliltään myöhempiä empireä.

⁹³² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹³³ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA. Hinta tuntuu kovin alhaiselta suhteessa muihin sänkyihin. On mahdollista, että laskussa mainittu sänkyjä yhteensä koskeva hinta 175 ruplaa olisikin todellisuudessa sänkyjen kappalehinta.

42. Pesukaappi



- Gambs, Pietari, 1838.
- Mahonkia.
- korkeus 83 cm, levy 80 x 47 cm.
- Hankittu 1838, hinta 100 ruplaa.⁹³⁴
- TPK 15:1.

43. Sermi



- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta, kolmiosainen, verhoiltu alun perin sinisellä taftilla.
- korkeus 175,5 cm, jokaisen kolmen taittuvan osan leveys 66,5 cm.
- Hankittu 1838, hinta 240 ruplaa.
- TPK 320.

Sermi edustaa tyyliltään varhaista uusrokokoota.

44. Sermi



- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta, neliosainen.
- korkeus 196 cm, leveys 71 cm x 4.
- TPK 235.

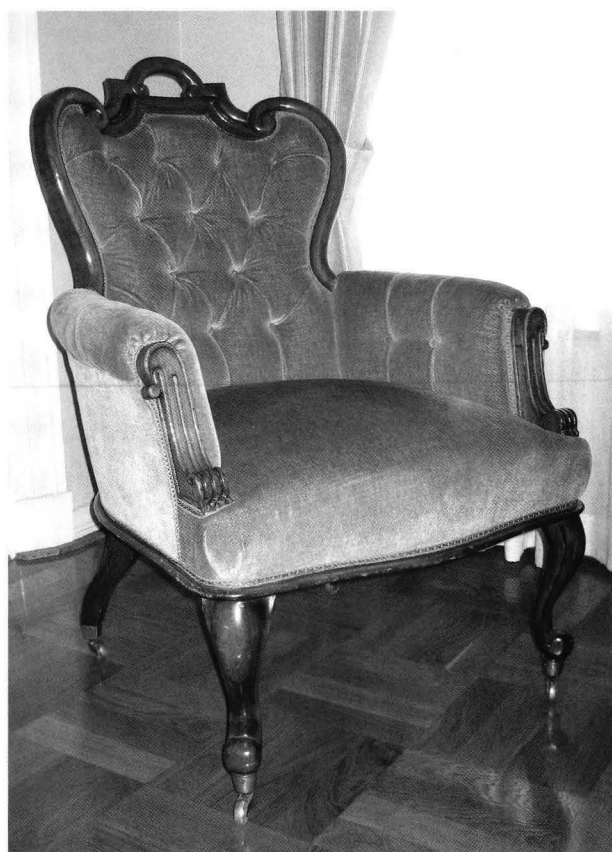
Sermi edustaa tyyliltään varhaista uusrokokoota.

45. Sermi

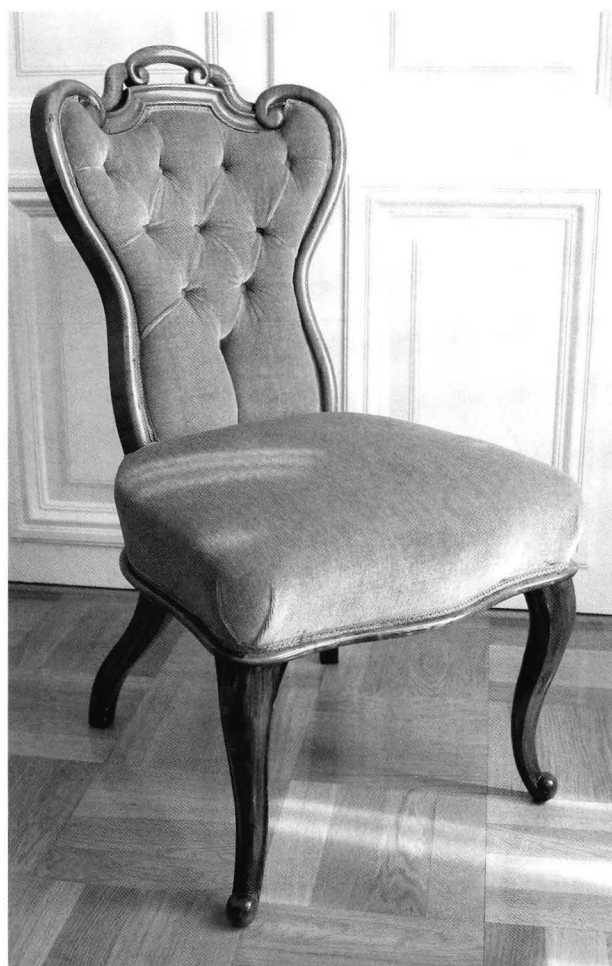
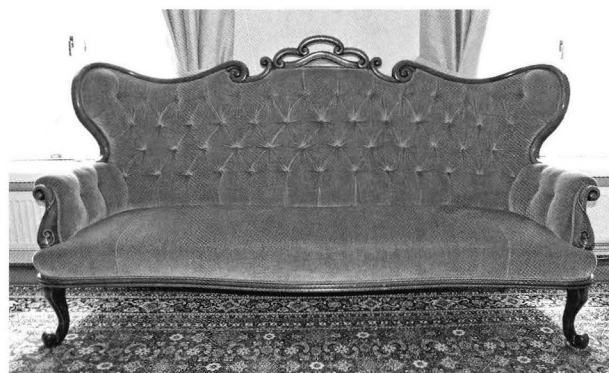
- Gambs, Pietari, 1838.
- Mahonkia, kuusiosainen, verhoiltu alun perin vihreällä camelot-kankaalla.
- korkeus 203 cm, jokaisen kuuden taittuvan osan leveys 68 cm.
- Hankittu 1838, hinta 270 ruplaa.
- TPK 321.

Sermi edustaa tyyliltään varhaista uusrokokoota.

⁹³⁴ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.



46. Sohvakalusto



- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta, verhoiltu alun perin puna–mustakuvioisella painetulla villakankaalla, joka vaihdettiin 1876 vihreään villakankaaseen. Nojatuoleissa on messinkipyörät; sellaiset on ollut myös sohvassa, mutta ne on myöhemmin poistettu.
- sohva: korkeus 114 cm, leveys 206 cm, istuinkorkeus 42 cm, syvyys 75 cm. (46a)
- nojatuoli: korkeus 101 cm, leveys 68 cm, istuinkorkeus 43 cm, syvyys 54 cm. (46b)
- tuoli: korkeus 95 cm, leveys 51 cm, istuinkorkeus 43 cm, syvyys 54 cm. (46c)
- Hankittu 1838, sohvan hinta 350 ruplaa, nojatuolit à 175 ruplaa, tuolit à 75 ruplaa.⁹³⁵

⁹³⁵ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

- Kalusto oli vuosina 1845–1899 toisen kerroksen Vihreässä makuuhuoneessa (tila 72) ja vuosien 1899–1917 inventaarioluetteloissa se mainitaan viereisessä Keltaisessa makuuhuoneessa (tila 73). Vuoden 1921 inventaarioluettelon mukaan kalusto oli toisen kerroksen tupakkahuoneessa (tila 60), mutta se siirrettiin samana vuonna Kultarantaan.⁹³⁶
- TPK 55:1 (sohva), 55:2–3 (nojatuolit), 55:4–7 (tuolit).

Kalusto edustaa varhaista uusrokokoota, jonka olemuksessa on vaikutteita keskieuropalaisista *biedermeier*-huonekaluista⁹³⁷, mutta se on selvästi päässyt eroon empirien kurinalaisesta muotokielestä. Vastavantyyppisiä huonekaluja oli hankittu 1830–1840-lukujen taitteessa Gamsilta Pietarin Talvipalatsiin.⁹³⁸ Helsinkiläinen verhoilijamestari Jonas Litoniuksen kodissa on ollut vuodesta 1847 lähtien lähes samanlainen kalusto.⁹³⁹ Voidaan olettaa, että se on valmistettu hänen huonekalutehtaassaan juuri keisarillisen palatsin kaluston mallin mukaan. Litonius oli tehnyt keisarillisessa palatsissa runsaasti verhoilutöitä ja tunsu hyvin sen sisustuksen.⁹⁴⁰ Samankaltainen, todennäköisesti pietarilainen kalusto on ollut 1900-luvulla Villa Billnäsissä Pohjassa.⁹⁴¹ Myös Johan Ludvig Runebergin kodissa Porvoossa on tyyppiä varioiva sohva. Melko yleistä kalustomallia tehtiin Suomessa ilmeisesti ainakin vielä 1860-luvun puolessa välissä.⁹⁴² Presidentinlinnassa oleva pähkinäpuinen nojatuoli⁹⁴³ on kaluston nojatuolien kaltainen lukuun ottamatta selkänöjan päällä olevaa koristetta. Kaluston osissa se on avonainen kaari, mutta yksittäisessä nojatuolissa sen paikalla on umpinainen, hieman simpukankuoren yläosaa muistuttava koriste, jossa on kahdeksan pystysuoraa koveraa uurretta. Nojatuoli kuuluu suurella todennäköisyydellä samaan Gamsilta 1838 hankittuun huonekaluerään.

47. Nojatuoli (kuva 90)

- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta, verhoiltu alun perin sinisellä silkillä.
- Hankittu 1838, hinta 175 ruplaa.⁹⁴⁴
- Nojatuoli mainitaan keisarinnan makuuhuoneessa (tila 61) vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁹⁴⁵ Vuonna 1937 se oli kolmannessa kerroksessa Vieno Kallion huoneessa, jolloin sitä vielä sanottiin keisarinnan tuoliksi (tila 87, kuva 90). Valokuvien mukaan nojatuoli on ollut Linnassa ainakin vielä 1940-luvun lopulla, mutta sen nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.⁹⁴⁶

Pietarin Talvipalatsissa oli useita samantyyppisiä nojatuoleja, joista ainakin osan tiedetään hankitun Gamsilta vuoden 1837 tulipalon jälkeen.⁹⁴⁷

48. Jakkarapari (kuvat 75 ja 90)

- Gambs, Pietari, 1838.
- Pähkinäpuuta, verhoiltu alun perin sinisellä silkillä.
- Hankittu 1838, hinta 35 ruplaa.⁹⁴⁸
- Jakkarapari mainitaan keisarinnan makuuhuoneessa (tila 61) vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁹⁴⁹

Valokuvien mukaan ne olivat vuonna 1920 toisen kerroksen tupakkahuoneessa (tila 60, kuva 75) ja toinen niistä näkyy 1937 otetussa valokuvassa Vieno Kallion huoneessa (tila 87, kuva 90). Jakkaroiden nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

49. Kirjoituspöytä

- Gambs, Pietari 1838 tai 1843.
- Pähkinäpuuta. Päälystetty alun perin vihreällä veralla (1838 hankittu) tai punaisella sametilla (1843 hankittu), nykyisin vihreällä nahalla.
- korkeus 77 cm, levy 126 x 72 cm.

⁹³⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917 ja 1921 inventaarioluettelot. Bb 1–3. TPK:n arkisto. KA; Luettelo Kultarantaan 1921 siirretystä huonekaluista. Bb 8. TPK:n arkisto. KA; Kultarannan inventaarioluettelot 1922–1929. Bb 8. TPK:n arkisto. KA. Kalusto näkyy Kultarannan presidentin työhuoneesta 1930-luvulla otetussa valokuvassa. TPK:n arkisto.

⁹³⁷ Wilkie 2006, 146–147, 206.

⁹³⁸ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 90–91, 160–161, 166–167.

⁹³⁹ Järvenpää 2007, 262–263.

⁹⁴⁰ Jonas Litoniuksen laskut 1843–1863. Gr 2–4. RakH. KA.

⁹⁴¹ Kokki 2011, 112–113; Berndt Arellin sähköpostiviesti 11.4.2012.

⁹⁴² Pyllkkänen 1965, 77.

⁹⁴³ TPK 74.

⁹⁴⁴ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹⁴⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁴⁶ Kotiliesi, 1937, 258–259; Suomalaisia koteja – Hem i Finland – Homes in Finland 1949, 7.

⁹⁴⁷ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 206, 266–269.

⁹⁴⁸ Gambsin tavarantoimituslistat 21.2.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA.

⁹⁴⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



- Hankittu 1838 tai 1843. Molempien pöytien hinta on ollut 225 ruplaa.⁹⁵⁰
- Kirjoituspöytä oli Venäjän vallan aikana todennäköisesti toisen kerroksen Vihreässä makuuhuoneessa (tila 72) tai Punaisessa kabinetissa (tila 63). 1920-luvulla se sijaitsi kirjastossa (tila 50, kuva 71).⁹⁵¹
- TPK 36.

Pöydän reunat ja sarja ovat vaaleaa pähkinäpuuta, mutta jalat on käsitelty tummiksi. Tyylillisesti kirjoituspöytä on myöhäisempiren ja uusbarokin sekamuotoa. Olemus on myöhäisempiren tapaan siro, mutta koristelu on uusbarokkia: alaspäin kapenevissa jaloissa on kierresorvaukset sekä pöytälevyn reunaa ja sarjan alaosa kiertää värelistä. On mahdotonta sanoa varmasti, että onko pöytä vuodelta 1838 vai 1843, koska molempina vuosina Gambsilta ostettiin samanhintainen pähkinäpuinen kirjoituspöytä. Pietarin Talvipalatsissa oli samantapainen, mutta sileäreunainen ja pienempi Gambsin 1840 valmistama pieni pöytä.⁹⁵²



50. Sohvakalusto

- Suunnitellut mahdollisesti Auguste Richard de Montferrand.⁹⁵³ Gambs, Pietari, 1843.
- Pähkinäpuuta. Päälystetty alun perin punaisella silkillä.
- Kalustoon on kuulunut iso sohva (50a), pieni sohva (50b) ja ilmeisesti yhdeksän tuolia, joita on ollut useaa eri mallia (50c). Yhdistävänä tekijänä ovat

⁹⁵⁰ Gambsin tavarantoimituslistat 21.7.1838 ja 12.3.1838. Fa 3. TPK:n arkisto. KA; Gambsin lasku 15.3.1838. Gr 1. RakH. KA; Gambsin lasku 15.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁵¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁵² Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 166–167.

⁹⁵³ Bott & Kaneva 2003, 277.

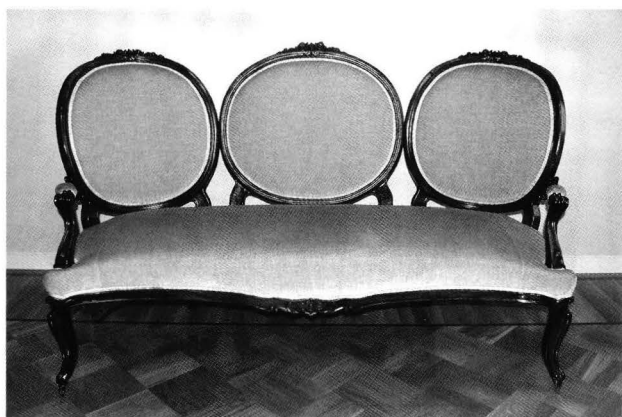


olleet käsinojien päihin veistetyt koiran päät, jotka mainitaan laskussa.

- Hankittu 1843. Hinta yhteensä 1820 ruplaa.⁹⁵⁴
- Kalusto oli inventaarioluetteloiden mukaan vuosina 1845–1899 Punaissä kabinetissa (tila 63). Vuoden 1902 inventaarioluettelossa mainitaan, että kalusto on siirretty komendantin taloon osoitteeseen Fabianinkatu 19 – Pohjoinen Makasiinikatu 15.⁹⁵⁵ Kalusto näkyy kuitenkin 1910-luvulla samassa korttelissa Eteläesplanadi 6:ssa sijainneesta kenraalikuvernöörintalosta otetuissa valokuvin.⁹⁵⁶ Siirrot ovat ymmärrettäviä, koska rakennukset ovat kuuluneet hallinnollisesti samaan yhteyteen ja ne ovat olleet melkein vierekkäin. Kolme kalustoon kuulunutta tuolia oli 1919–1937 Turkkilaisessa huoneessa (tila 93, kuva 110), minne ne oli siirretty entisestä kenraalikuvernöörin talosta.
- Kaluston nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

Samantapaisia kalusteita oli hankittu 1840-luvulla runsaasti Pietarin Talvipalatsiin.⁹⁵⁷ Kalusto on niin sanottua Emma-tyyppiä, jotka olivat kauttaaltaan pehmustettuja huonekaluja. Ne olivat suosittuja etenkin Englannissa. Tämän kaluston malli perustuu englantilaisen regencyn esikuviin. Esimerkiksi Länsi-Sussexissa Englannissa sijaitsevaan Arundelin linnan kirjastoon oli hankittu samankaltainen kalusto lontoolaisesta Morant & Co:n huonekaluliikkeestä 1840-luvulla.⁹⁵⁸

51. Sohvakalusto



⁹⁵⁴ Gambsin lasku 15.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁵⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁵⁶ Eric Sundströmin kuvasarja 1910-luvulta kenraalikuvernöörin talosta Eteläesplanadi 6, Helsinki (nykyisin valtioneuvoston juhlahuoneisto). HKMKA.

⁹⁵⁷ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, passim.

⁹⁵⁸ Musson 2011, 184–185.

- Andrei Tour, Pietari, 1843.⁹⁵⁹
- Pähkinäpuuta. Päälystetty alun perin keltaisella silkillä.
- sohva: korkeus 106 cm, leveys 180 cm, istumakorkeus 50 cm, syvyys 65 cm (51a).
- nojatuoli: korkeus 99 cm, leveys 63 cm, istumakorkeus 44 cm, syvyys 57 cm (51b).
- tuoli: korkeus 94 cm, leveys 48 cm, istumakorkeus 44 cm, syvyys 48 cm (51c).
- Hankittu 1843. Sohvan hinta 300 ruplaa, nojatuolien hinta à 100 ruplaa, tuolien hinta à 50 ruplaa.⁹⁶⁰
- Kalusto oli inventaarioluetteloiden mukaan toisen kerroksen Keltaisessa förmaakissa vuosina 1845–1899, jonka jälkeen se siirrettiin saman kerroksen saman kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen (tila 53), missä se oli vielä vuoden 1917 inventaarioluettelon mukaan.⁹⁶¹ Sen jälkeen kalusto oli huonokuntoisena varastossa vuoteen 1923 tai 1924, jolloin se kunnostettiin kolmannen kerroksen kahvihuoneeseen (tila 94, kuvat 99–100).⁹⁶² Siellä kalusto oli valokuvien mukaan ainakin vielä 1930-luvun lopulla.
- TPK 54:1 (sohva); 54:2–7 (kuusi nojatuolia); 54:8–9 (kaksi tuolia).

Kalusto edustaa uusrokokoota ja se on ollut alun perin pietarilaisen Gambsin huonekaluliikkeen malli. Keisari Nikolai I tilasi tyttärilleen Gambsilta samanlaiset kalustot vuosina 1839 ja 1846.⁹⁶³ Myös Pietarin Talvipalatsissa on ollut samanlaisia kalusteita, jotka ovat olleet mahdollisesti Andrei Tourin liikkeen valmistamia 1840-luvulla.⁹⁶⁴

52. Nojatuolipari

- Todennäköisesti Andrei Tour, Pietari, 1843.⁹⁶⁵
- Pähkinäpuuta, päälystetty alun perin keltaisella silkillä.
- korkeus 104 cm, leveys 70 cm, istuinkorkeus 44 cm, syvyys 53,5 cm.
- Hankittu 1843, hinta à 125 ruplaa.⁹⁶⁶
- Nojatuolit ovat todennäköisesti olleet kaluston numero 51 kanssa toisen kerroksen Keltaisessa för-



maakissa vuosina 1845–1899 ja sen jälkeen ne siirrettiin toisen kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen (tila 53), missä ne mainitaan vielä vuonna 1917.⁹⁶⁷ Nojatuolit ovat olleet vuodesta 1956 lähtien Tamminiemessä.

- KM 87100:22:a–b.

Nojatuolit edustavat sulavalinjaista uusrokokoota ja ne ovat korkeatasoista työtä. Erikoiselta tuntuva seikka on kuitenkin se, että nojatuolien sarjat on koostettu pienistä taustapuulle liimatuista paloista, mikä on ristiriidassa muuten varsin laadukkaan työn kanssa. Tuntuu oudolta, että Tourin tasoisessa verstaassa olisi käytetty senkaltaisia ratkaisuja. On kuitenkin mahdollista, että rakenne on syntynyt myöhemmissä korjauksissa. Joka tapauksessa nojatuolit muistuttavat olemukseltaan niin paljon Tourilta 1843 hankittuja sohvakalustoa L 51 ja pöytää L 53, että on perusteltua olettaa nojatuolien olevan niiden kanssa samaa alkuperää ja kuuluneen Keltaisen förmaakin kalustukseen. Nojatuolien kuulumista keisarillisen palatsin sisustukseen tukee myös se, että Jonas Litoniuksen huonekalutehtaan 1857 valmistama nojatuolipari L 76 on kuin karkea mukaelma juuri näistä nojatuoleista, joita on siis todennäköisesti käytetty esikuvina.

⁹⁵⁹ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁶⁰ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁶¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁶² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁶³ Iraida Bottin suullinen tiedonanto 8.9.2009.

⁹⁶⁴ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 242–243.

⁹⁶⁵ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁶⁶ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁶⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

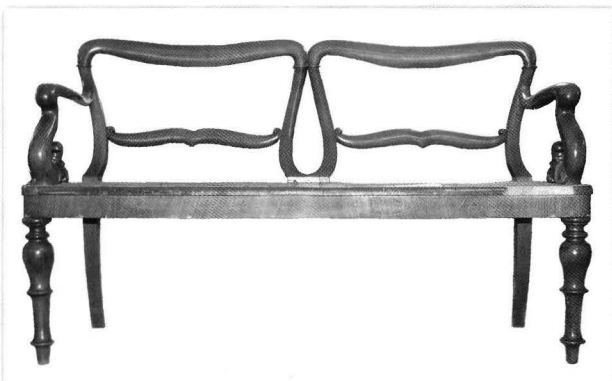
53. Pöytä



- Suunnitellut mahdollisesti Auguste Richard de Montferrand.⁹⁶⁸ Andrei Tour, Pietari, 1843.
- Pähkinäpuuta.
- korkeus 76 cm, levyn halkaisija 109 cm.
- Hankittu 1843, hinta 225 ruplaa.⁹⁶⁹
- TPK:281. Pohjassa on toisen kerroksen Keltaiseen föрмаakiin viittaava merkintä *2ra våning n 10* (tila 65). Pöytä oli huoneessa vuosina 1845–1899, jolloin se siirrettiin toisen kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen (tila 53), missä se mainitaan vielä vuonna 1917.⁹⁷⁰ Pöytä oli valokuvien mukaan 1920-luvun alussa Turkkilaisessa huoneessa (tila 93, kuva 111).

Pöytä edustaa 1840-luvun historismia ja siinä on vaikutteita renessanssista, barokista ja rokokoosta.

54. Sohvasarja



⁹⁶⁸ Bott & Kaneva 2003, 279.

⁹⁶⁹ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁷⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

- Andrei Tour, Pietari, 1843.
- Mahonkia. Istuimessa ollut alun perin rottinki-pohja, nyt siinä on nastoilla kiinnitetty pegamoidi-päällinen.
- korkeus 91 cm, leveys 143 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 57 cm.
- Sohvia on ollut neljä.
- Hankittu 1843, hinta à 100 ruplaa.⁹⁷¹
- Vuosina 1845–1899 toisen kerroksen sekä läntisessä (tila 69) että itäisessä eteisessä (tila 66) oli yksi sarjaan kuuluva sohva. Kaksi muuta sohvia mainitaan vuosina 1845–1875 kolmannen kerroksen läntisessä eteisessä (tila 97).⁹⁷² Yksi sohvista on ollut 1920–1930-luvuilla presidentin yksityisessä ruokasalissa kolmannessa kerroksessa (tila 83, kuva 89).⁹⁷³
- KM 70098:2. Kolmen sohvan nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

Eremitaasin kokoelmiin kuuluu Andrei Tourin liikkeen tekemiä samantapaisia englantilaisen regencyn esikuviin perustuvia tuoleja, jotka on hankittu Pietarin Talvipalatsiin noin 1840.⁹⁷⁴

55. Laskulevypöytäpari



- Andrei Tour, Pietari, 1843.
- Mahonkia.
- korkeus 76,5 cm, halkaisija 124 cm, levyt 61 x 124 cm, avattuna 124 x 122 cm.
- Hankittu 1843, hinta à 175 ruplaa.⁹⁷⁵

⁹⁷¹ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁷² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁷³ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁷⁴ Sokolova & Orlova 1973, 178.

⁹⁷⁵ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.



- Pöydät olivat vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloiden mukaan toisen kerroksen läntisessä eteisessä (tila 69), itäisessä eteisessä (tila 66) tai kolmannen kerroksen läntisessä eteisessä (97).⁹⁷⁶ 1920–1930-luvuilla ne olivat presidentin kolmannen kerroksen ruokasalissa (tila 83, kuva 88).⁹⁷⁷
- TPK 94:2-3.

Pietarin Talvipalatsissa, keisari Nikolai I:n Pienessä työhuoneessa on ollut samantapainen pöytä, joka on samaa mallia kuin L 27 (kuva 52).⁹⁷⁸

56. Peili

- Andrei Tour, Pietari, 1843.
- Kehys kullattua puuta.
- korkeus 190 cm, leveys 70 cm.
- Hankittu 1843, hinta 250 ruplaa.⁹⁷⁹
- TPK 72. Takana toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen viittaava merkintä *2ra våning nr 7* (tila 72). Inventaarioluetteloiden mukaan peili oli Vihreässä makuuhuoneessa vuosina 1845–1876, jonka jälkeen se siirrettiin viereiseen Keltaiseen makuuhuoneeseen, jossa se oli vuosina 1876–1889



(tila 73).⁹⁸⁰ Peili oli kolmannen kerroksen salissa (tila 96) 1920-luvulta ainakin 1940-luvun alkuun.⁹⁸¹

Runsaasti koristeltu peili edustaa tyyliltään uusrokokoota ja se on varsin lähellä 1700-luvun esikuviaan. Peilissä on näkyvissä kiinalaisuuden vaikutusta eli *chinoiserie*tä. Kasviaiheiset koristeet ovat plastisia ja yläosassa on niihin sulautuva lintufiguuri.

⁹⁷⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁷⁷ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁷⁸ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 118–119.

⁹⁷⁹ Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. Rakh. KA.

⁹⁸⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁸¹ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Presidentinlinnan valokuvat. Kuvakokoelmat. MV.

57. Trymoopeilisarja



- Andrei Tour, Pietari, 1843.
- Pähkinäpuuta.
- peili: korkeus 179 cm, leveys 92 cm
- konsoli: korkeus 83 cm, leveys 107 cm, syvyys 36 cm.
- Hankittu 1843, hinta à 523 ruplaa.⁹⁸²
- TPK 71:1–4. Peilit ja konsolit on kiinnitetty toisiinsa. Osassa takana kolmannen kerroksen keisarin Suureen förmaakiin viittaava merkintä *3de våning n 27* (tila 96). Kaksi trymoopeileistä oli 1920-luvulla Valtiosalin eteisessä (tila 118) oven kummallakin

⁹⁸² Andrei Tourin lasku 18.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

puolella ja kaksi kolmannen kerroksen työhuoneessa (tila 98) ikkunoiden väleissä.⁹⁸³

Kehykset ovat vaaleaa pähkinäpuuta, jossa on tummaksi petsatut uusrokokookoristeet, jotka ovat melko yksinkertaisia ja hillittyjä.

58. Peili



- Carl Ebert, Pietari, 1843.
- Peilin takana on etiketti: *Spiegel-Magazin C. Ebert Bei der Polizei-Brücke im Hause des Hn Kasikowsky in St Petersburg No 69.* sekä samat tiedot pienemmällä tekstillä venäjäksi ja ranskaksi.
- Mahonkia.
- korkeus 153 cm, leveys 77 cm.

⁹⁸³ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

- Hankittu 1843, hinta 23 ruplaa.⁹⁸⁴
- Peilejä on ollut neljä.
- TPK 301.
Peilin kehys edustaa uusrokokoota.

59. Kalusto (kuva 23)

- Gustaf Ferdinand Lax, Helsinki, 1843.
- Valkoiseksi maalattua ja kullattua puuta. Päälystetty alun perin punaisella silkillä.
- bankettisohva: korkeus 71,5 cm, leveys 152 cm, istuinkorkeus 48 cm, syvyys 49,5 cm.
- tuoli: korkeus 102 cm, leveys 49 cm, istuinkorkeus 48 cm, syvyys 45 cm.
- Hankittu 1843, sohvien hinta à 16 ruplaa, tuolien hinta à 5 ruplaa.⁹⁸⁵
- Kalusto mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelosta lähtien tanssisalissa eli nykyisessä peilisalissa (tila 44, kuva 23), jossa se on edelleen. Vuonna 1955 kalustoon tosin vaihdettiin kokonaan erityyppiset jalat.⁹⁸⁶
- TPK 61:1–16 (sohvat), TPK 61:17–40 (tuolit).

Tyyliltään kalusteet ovat lähinnä myöhäisempireä, tosin tuolien selkänojoissa on uusbarokkimaisia piirteitä. Kalusto muistuttaa olemukseltaan Pietarin Talvipalatsin Valkoisessa salissa ja Aleksanterin salissa olleita 1839 valmistettuja valkoiseksi maalattuja kultakoristeisia punaisella kankaalla verhoiltuja huonekaluja. Etenkin bankettisohvat muistuttivat paljon Aleksanterin salissa olleita arkkitehti Aleksandr Pavlovitš Brjullovin suunnittelemaa bankettisohvia (kuva 28),⁹⁸⁷ joiden malli perustui 1700-luvun loppupuolen englantilaisiin Hepplewhite-tyyliin bankettisohviin.⁹⁸⁸

60. Tuolisarja



- Johan Gustaf Lindh, Helsinki, 1843.
- Petsattua koivua ja rottinkia
- korkeus 109 cm, leveys 35 cm, istuinkorkeus 47 cm, syvyys 44,5 cm.
- Tuolisarjaan kuuluu 24 osaa.
- Hankittu 1843, hinta à 14 ruplaa.⁹⁸⁹
- Tuolit olivat vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloiden mukaan Goottilaisessa ruokasalissa (tila 71)⁹⁹⁰, missä ne näkyvät myös 1930-luvun lopulla otetussa valokuvassa.⁹⁹¹
- KM:87100:33:a–y.

Mustiksi petsatut tuolit ovat korkeine kierresorvattuine selkänojineen malliltaan 1600–1700-lukujen taitteen englantilais-hollantilaisiin esikuviin palautuvaa uusbarokkia.

⁹⁸⁴ Carl Ebertin peililiikkeen lasku 16.2.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁸⁵ Gustaf Ferdinand Laxin lasku 14.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁸⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.
Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1956 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁸⁷ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 154–155, 200–201.

⁹⁸⁸ Meyer & Gaul 1981, 25.

⁹⁸⁹ Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁹⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁹¹ Kaskimies 1941, 105.

61. Pöytä



- Johan Gustaf Lindh, Helsinki, 1843.
- Petsattua koivua ja mäntyä.
- pöytä koostuu kahdesta puolipyöreästä osasta, joiden korkeus on 78 cm, levyt 148 x 72 cm.
- Hankittu 1843, hinta 145 ruplaa.⁹⁹²
- Pöydän alla Goottilaiseen saliin viittaava merkintä *2ra våning nr 4* (tila 71). Pöytä mainitaan salissa vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁹⁹³ 1920-luvun alussa se sijoitettiin kirjastoon (tila 50, kuva 72).⁹⁹⁴
- TPK 173:1–2.

Pöytä edustaa lähinnä uusrokokoota ja se on saanut vaikutteita Gambsilta Pietarista 1838 hankituista pöydistä (L 19 ja 20).

62. Pöytä

- Johan Gustaf Lindh, Helsinki, 1843.
- Petsattua koivua, mäntyä ja mahonkiviilua.
- korkeus 78 cm, levy 97 x 62 cm.
- Hankittu 1843, hinta 75 ruplaa.⁹⁹⁵
- Pöydän alla keisarinna pukeutumishuoneeseen viittaava merkintä *2ra vån n 13* (tila 60). Pöytä mainitaan siellä vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa.⁹⁹⁶

⁹⁹² Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁹³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁹⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

⁹⁹⁵ Johan Gustaf Lindhin lasku 1.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

⁹⁹⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.



- TPK 58.
- Pöytä on saanut selvästi vaikutteita Pietarista Gambsilta 1838 hankituista pöydistä (L 20). Lindhin kalusteiden laatu on pietarilaisiin esikuviinsa verrattuna kuitenkin kömpelömpää, joiden muotokieltä ne kuitenkin noudattavat uskollisesti. Pöydän jalkaosa muistuttaa Suomen kansallismuseon kokoelmiin kuuluvaa Johan Gustaf Lindhin valmistamaa ja etiketillään merkitsemää ompelupöytää vuodelta 1847.⁹⁹⁷ Suomen kansallismuseon kokoelmiin kuuluva Säämingin Aholahden kartanosta peräisin oleva mahonkiviilutettu pöytä⁹⁹⁸ on niin samankaltainen, että se saattaa myös olla Lindhin tekemä.

63. Pöytä (kuva 67)

- Todennäköisesti Erik Skogberg, Helsinki, 1843.
- Levy mahonkiviilutettu, jalka petsattua koivua.
- korkeus 73 cm, halkaisija 91 cm.
- Hankittu 1843, hinta 14 ruplaa.⁹⁹⁹
- Pöytä oli 1920-luvun alussa toisessa kerroksessa adjutanttien huoneessa (tila 69, kuva 67), mutta se siirrettiin niihin aikoihin kirjastoon (tila 50, kuva 71).¹⁰⁰⁰
- TPK 46.

Pöytä on mahdollisesti saanut vaikutteita Gambsilta Pietarista 1838 hankituista pöydistä (L 19 ja 21) Kaksi todennäköisesti Jonas Litoniuksen huonekalutehtaan 1857 valmistamaa pöytää (L 75) ovat myös samaa tyyppiä.

⁹⁹⁷ KM 56047.

⁹⁹⁸ KM 6803:7.

⁹⁹⁹ Erik Skogbergin lasku 8.4.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹⁰⁰⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

64. Pöytä



- Todennäköisesti Erik Skogberg, Helsinki, 1843.
 - Levy mahonkiviilutettu, jalka petsattua koivua.
 - korkeus 71 cm, halkaisija 116,5 cm.
 - Hankittu 1843, hinta 16 ruplaa.¹⁰⁰¹
 - TPK 62.
- Pöytä on rakenteeltaan kuin yksinkertaistettu versio Gambsilta 1838 hankituista pöydistä (L 19 ja 21).

65. Pöytä



- Todennäköisesti Erik Skogberg, Helsinki 1843.
 - Levy mahonkiviilutettu, jalka petsattua koivua.
 - korkeus 76 cm, levy 94 x 47 cm.
 - Hankittu 1843, hinta 14 ruplaa.
 - TPK 63.
- Pöytä on rakenteeltaan kuin yksinkertaistettu versio Gambsilta 1838 hankituista pöydistä (L 19 ja 21).

¹⁰⁰¹ Erik Skogbergin lasku 8.4.1843. Gr 2. RakH. KA.

66. Pelipöytä



- Todennäköisesti Erik Skogberg, Helsinki, 1843
- Levy mahonkiviilutettu, jalat petsattua koivua.
- korkeus 75 cm, 47,5 x 99 cm, avattuna 95 x 99 cm.
- Hankittu 1843, hinta 14 ruplaa.¹⁰⁰²
- TPK 30.

Pelipöydässä on rihlatut alaspäin kapenevat jalat, joiden englantilaistyyppinen regency-malli on samanlainen kuin Gambsin liikkeestä Pietarista 1838 hankitussa kalustossa (L 10)

¹⁰⁰² Erik Skogbergin lasku 8.4.1843. Gr 2. RakH. KA.

67. Peilipari



- Todennäköisesti Pietari, 1840-luku.
- Mahonkia.
- korkeus 210 cm, leveys 82 cm.
- Toisen pelin takana kolmannen kerroksen keltaiseen förmaakiin viittaava merkintä *3de våning nr 24* (tila 98). Inventaarioluetteloiden mukaan peilit olivat siellä 1845–1917.¹⁰⁰³
- TPK 41:1–2.

Peilit edustavat myöhäisempireä. Yläosassa on veistettyjä akantuksenlehtiaiheisia koristeita ja kulmissa on veistetyt palmetit.

¹⁰⁰³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

68. Peili (kuva 67)

- 1840-luku.
- Mahonkia.
- korkeus 173 cm, leveys 83 cm.
- Peili oli 1920-luvun alussa toisessa kerroksessa adjutanttien huoneessa (tila 69, kuva 67) ja vähän myöhemmin vanhemman adjutanttin makuuhuoneessa (tila 72).¹⁰⁰⁴
- TPK 302.

Peili edustaa myöhäisempireä. Sen yläosassa on munasauvaornamentti ja kulmissa on ruusukkeet.

69. Peili



- Todennäköisesti Pietari, 1840-luku.
- Mahonkia.
- korkeus 187 cm, leveys 83 cm.

¹⁰⁰⁴ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

- Peilin takana keisarinna pukeutumishuoneeseen viittaava merkintä *2ra våning nr 13* (tila 60). Peili mainitaan huoneessa vuosina 1845–1917.¹⁰⁰⁵
- TPK 70.

Laadultaan varsin korkeatasoinen peili edustaa varhaista uusrokokoota. Sen yläosassa on akantuksenlehtiaiheisia koristeita.

70. Kirjoituspöytä (kuvat 67–68)

- 1840-luku.
- Mahonkia.
- korkeus: 76,5 cm, levy 148,5 x 74 cm.
- Pöytä mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelossa toisen kerroksen Keltaisessa makuuhuoneessa (tila 73), mutta vuoden 1858–1917 inventaarioluetteloiden mukaan se on ollut toisen kerroksen Vihreässä kamarineidon huoneessa (tila 57), johon myös pohjassa oleva merkintä *2ra våning n 14* viittaa.¹⁰⁰⁶ Pöytä sijoitettiin ilmeisesti 1919 toiseen kerrokseen adjutanttien työhuoneeseen (tila 69, kuvat 67–68), jossa se oli ainakin vielä vuonna 1925.¹⁰⁰⁷
- TPK 34.

Pöytä edustaa lähinnä venäläistyyppistä myöhäisempireä. Sen ainoina koristeina on jalkojen yläosissa olevat pussihousumaiset, kurpitsan muotoiset pullistumat.

71. Kirjoituspöytäpari



¹⁰⁰⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁰⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁰⁷ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

- 1840-luku.
- Mahonkia.
- korkeus 75 cm, levy 65 x 106 cm.
- Toisen pohjassa toisen kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen viittaava merkintä: *2ra våning n 15* (tila 53) ja toisen pohjassa kolmanteen kerrokseen keisarin makuuhuoneeseen viittaava merkintä: *3de våning n 31* (tila 89).¹⁰⁰⁸
- TPK 31:1-2.

Kirjoituspöydät edustavat yksinkertaista myöhäisempireä ja ne saattavat olla venäläisiä. Pietarin Talvipalatsissa keisari Nikolai I:n pienessä työhuoneessa oli samantyyppinen isompi kirjoituspöytä.¹⁰⁰⁹

72. Pelipöytäpari (kuva 84)

- 1840-luku.
- Mahonkia
- korkeus 77 cm, levy 51,5 x 103,5 cm, avattuna 103,5 x 103,5 cm.
- Pohjassa merkintä: *3de våning n 24* (tila 98). Peli-pöydät mainitaan siellä vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloissa ja 1920-luvun alussa toinen niistä oli vanhemman adjutanttin makuuhuoneessa (tila 73, kuva 84).¹⁰¹⁰
- KM 87100:6; TPK 11.

Tyyliltään pöydät ovat hieman raskasta venäläistyyppistä myöhäisempireä, mutta ne on kuitenkin saatettu tehdä Suomessa. Kansilevy käännetään poikittain ja avataan neliön muotoiseksi, jolloin paljastuu vihreällä veralla päällystetty pelialusta.

73. Pottakaappi (kuva 84)

- 1840-luku.
- Pähkinäpuuta.
- korkeus 77 cm, leveys 45 cm, syvyys 36 cm.
- Sijainnut vuosien 1845–1917 inventaarioluetteloiden mukaan mahdollisesti toisen kerroksen Vihreässä makuuhuoneessa (tila 72) tai keisarinna makuuhuoneessa (tila 2046). Vuonna 1920 otetussa

¹⁰⁰⁸ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁰⁹ Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 118–119.

¹⁰¹⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

valokuvassa pottakaappi näkyy Aino Ståhlbergin huoneessa (tila 91, kuva 94). Pian sen jälkeen se siirrettiin vanhemman adjutantin makuuhuoneeseen (tila 73, kuva 84), jossa se näkyy 1920-luvulla otetussa valokuvassa.¹⁰¹¹

– TPK: 24:1.

Pottakaappi edustaa venäläistyyppistä empireä. Se on selkeälinjainen esine, jonka ainoana koristeena on ovesta oleva tummaksi petsattu koristeleikkaus, jossa on klassisoivana aiheena seppel, nauhoja ja palmetteja.

74. Pelipöytäsarja



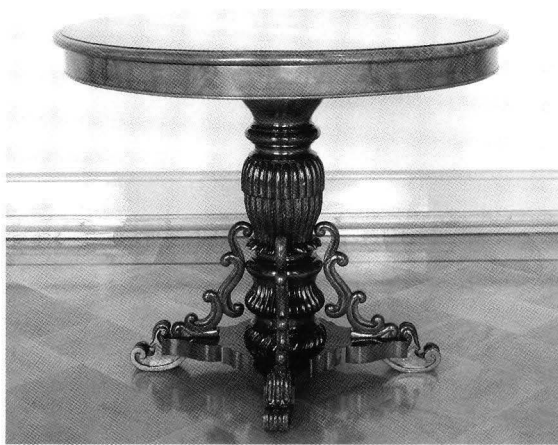
- 1840-luku.
- Mahonkia.
- korkeus 74 cm, levy suljettuna 93 x 45,5 cm, levy avattuna 93 x 91 cm.
- Kahdessa pöydässä on merkintä sijainnista: *3de våning n 25* (tila 97) ja *3de våning n 26* (tila 93). Vuosien 1858–1917 inventaarioluetteloissa mainitaan pelipöydät toisen ja kolmannen kerroksen eteistiloissa (tilat 69, 66, 97 ja 93).¹⁰¹²
- TPK 48:1-4.

Pöydät edustavat yksinkertaista empireä, jossa ei ole pieniä listoja lukuun ottamatta lainkaan koristeita. Samaa perustyyppiä tehtiin jo kustavilaisena aikana. Kansilevy käännetään poikittain ja avataan neliön muotoiseksi, jolloin paljastuu vihreällä veralla päällystetty pelialusta. Levyjen alle kätkeytyy salalokero.

¹⁰¹¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰¹² Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

75. Pöytäpari



- Helsinki 1840-luku tai todennäköisemmin Jonas Litoniuksen huonekalutehdas, Helsinki, 1857.
- Mahonkia.
- korkeus 80 cm, halkaisija 94 cm.
- Litoniuksen pöydät à 35 ruplaa.¹⁰¹³
- KM 87100:5; TPK 43. Molempien pöytien pohjassa on toisen kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen viittaava 1860-luvulla tehty merkintä *2ra våning nr 15* (tila 53). Pöydät olivat 1920–1930-luvuilla, mahdollisesti jo 1800-luvulla, toisen kerroksen työhuoneessa (tila 70, kuvat 44 ja 88).¹⁰¹⁴ Toinen pöydistä tosin näkyy 1920 otetussa valokuvassa kolmannen kerroksen kahvihuoneessa (tila 94, kuva 98).

Pöydät ovat saaneet mahdollisesti vaikutteita Gamb-silta Pietarista 1838 hankituista pöydistä (L 19 ja 21). Todennäköisesti Erik Skogbergin keisarilliseen palatsiin 1843 valmistama pöytä on samaa tyyppiä (L 63). Fagervikin kartanossa Inkoossa on samaa tyyppiä edustava pöytä. Jonas Litoniuksen huonekalutehtaan laskussa vuodelta 1857 mainitaan kaksi mahonkista sohvapöytää.¹⁰¹⁵ Molemmissa pöydissä on 1860-luvulla tehty toisen kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen (tila 53) viittaava merkintä. Samaan huoneeseen oli sijoitettu Jonas Litoniuksen huonekalutehtaalta 1857 hankittu moniosainen sohvakalusto (L 76). Pöytien ja sohvakaluston sijoittaminen samaan huoneeseen, samoin kuin vuosien 1845 ja 1858 inventaarioluetteloissa mainittujen mahonkipöytien vertailu tukee oletttamaa, että myös nämä pöydät ovat Litoniukselta, vaikka niiden malli edustaa lähinnä 1840-lukua. Tarkoituksena lienee ollut mallien ottaminen palatsissa ennestään olevista huonekaluista (katso L 76).

¹⁰¹³ Jonas Litoniuksen lasku 20.6.1857. Gr 3. RakH. KA.

¹⁰¹⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰¹⁵ Jonas Litoniuksen lasku 20.6.1857. Gr 3. RakH. KA.

76. Sohvakalusto



- Jonas Litoniuksen huonekalutehdas, Helsinki, 1857.
- Mahonkia.
- sohva: korkeus 122 cm, leveys 208 cm, istuinkorkeus 48 cm, syvyys 72 cm (76a).
- iso nojatuoli (2 kpl): korkeus 101 cm, leveys 62 cm, istuinkorkeus 44 cm, syvyys 57 cm (76b).
- pieni nojatuoli (3 kpl): korkeus 96 cm, leveys 63 cm, istuinkorkeus 42 cm, syvyys 57 cm (76c).
- tuoli (5 kpl): korkeus 93 cm, leveys 47 cm, istuinkorkeus 43 cm, syvyys 44 cm (75d).
- Osassa kalusteita on toisen kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen viittaava merkintä *2ra våning n 15* (tila 53), jossa kalusto oli inventaarioluetteloiden mukaan vuosina 1857–1899.¹⁰¹⁶

¹⁰¹⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894 ja 1896–1900 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n

- TPK 172:1 (sohva); 172:2–3 (kaksi isoa nojatuolia); 172:4–6 (kolme pientä nojatuolia); 172:7–11 (viisi tuolia).

Jonas Litonius toimitti keisarilliseen palatsiin 1857 kaksi mahonkisohvaa, kuusi nojatuolia, 16 tuolia, kaksi sohvapöytää ja kaksi peiliä pöytineen.¹⁰¹⁷ On epäselvää, kuuluivatko ne kaikki samaan kalustoon. Tunnistetut, hieman kömpelöt huonekalut jäljittelevät venäläistä uusrokokoota ja niihin ilmeisesti otettu mallia keisarilliseen palatsiin todennäköisesti Andrei Tourilta Pietarista 1843 hankituista nojatuoleista (L 52), joissa on samanlainen selkänojan yläosa. Muutenkin kaluston isot nojatuolit ovat kuin yksinkertaistettuja versioita niistä.

77. Yöpöytäsarja



- Jonas Litoniuksen huonekalutehdas, Helsinki 1857.
- Mahonkia.
- korkeus 72 cm, levy 58 x 43,5 cm.
- Hankittu 1857, hinta à 8,50 ruplaa.¹⁰¹⁸
- Kahdessa pöydässä merkintä sijainnista: *2ra våning n 7* (tila 72) ja *3de våning n 32* (tila 88), kolmas pöytä on ollut toisen kerroksen Sinisessä kamarineidon

arkisto.

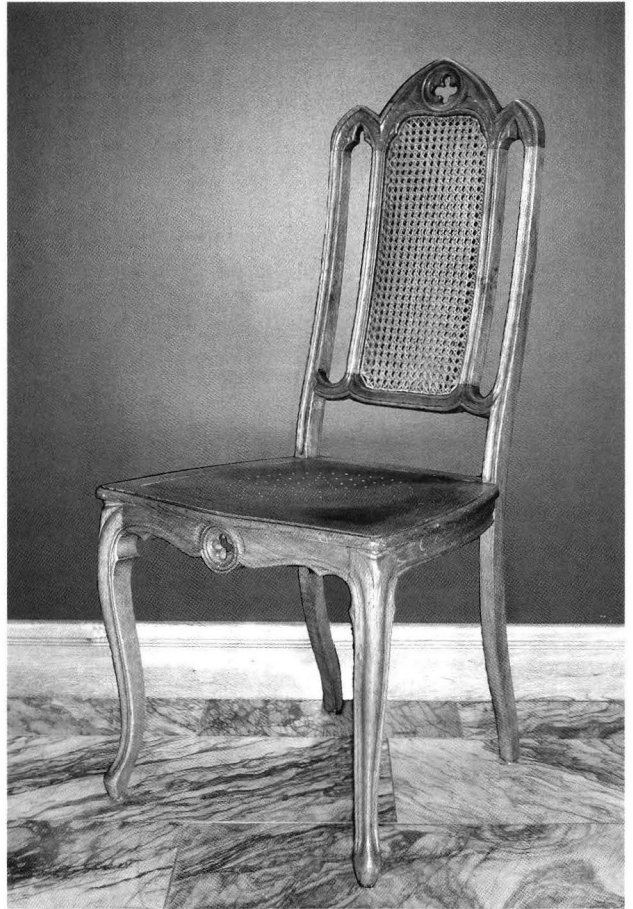
¹⁰¹⁷ Jonas Litoniuksen lasku 20.6.1857. Gr 3. RakH. KA.

¹⁰¹⁸ Jonas Litoniuksen lasku 20.6.1857. Gr 3. RakH. KA.

huoneessa. (tila 53). Inventaarioluetteloiden mukaan ne ovat olleet huoneissa vuosina 1859–1917.¹⁰¹⁹

- TPK 142:1–3.

78. Tuolisarja



- C. Kranenberg, Berliini, 1863.
- Hinta: à 7 Preussin markkaa.
- Saarnia.
- korkeus 105, leveys 47,5 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 45,5 cm.
- Tuolit sijoitettiin ruokasaliin, jossa ne ovat siitä lähtien olleet (tila 46, kuvat 26 ja 70).¹⁰²⁰
- Tuoleja oli alun perin 72 kappaletta, mutta niitä on teetetty 1900-luvulla kahdessa erässä yhteensä 148 kappaletta.
- TPK 78:1–220.

Keisari Aleksanteri II vuoden 1863 vierailua ja valtiopäiviä varten hankittiin Intendenttikonttorin pääl-

¹⁰¹⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

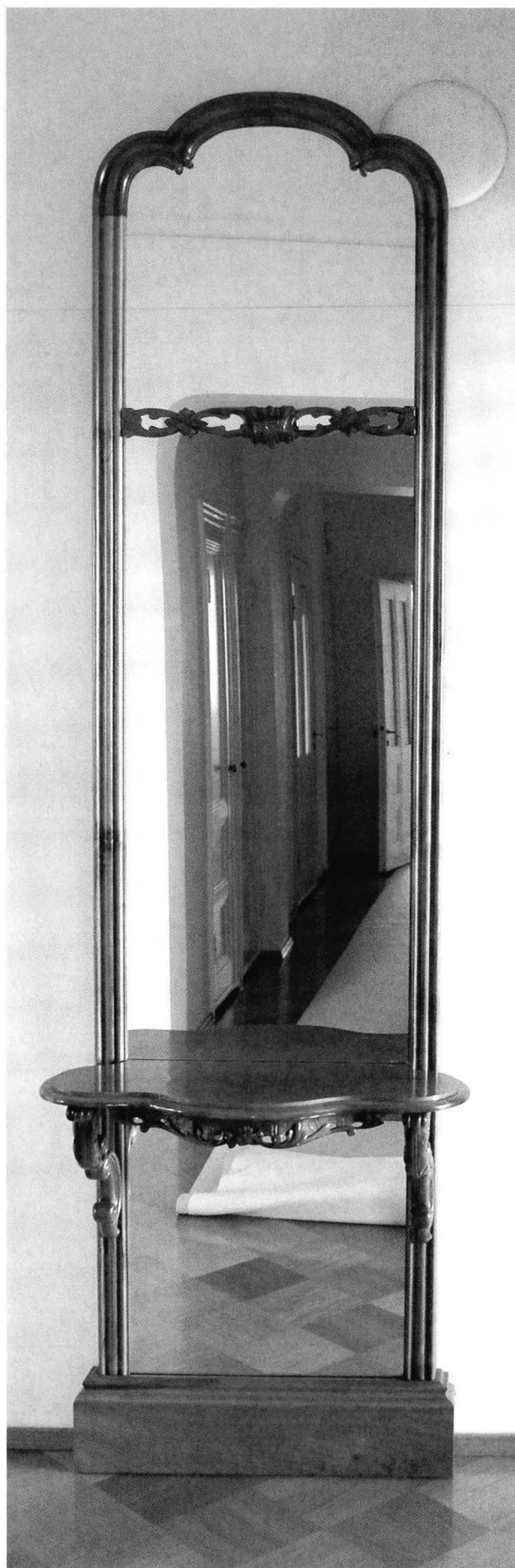
¹⁰²⁰ Vuosien 1863–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

likkö Ernst Bernharnd Lohrmanin välityksellä puuseppämestari C. Kranenbergin liikkeestä Berliinistä suureen ruokasaliin 72 saarnista tehtyä tuolia, joissa oli rottinkinen istuin ja selkämys.¹⁰²¹ Helsinkiläisen puuseppä Fredrik Svante Lindholmin piti pyöristää tuolien kulmia.¹⁰²² Tuolit edustavat kertaustyylien sekamuotoa. Selkänojat ja koristeet ovat uusgotiikkaa ja kaartuvat jalat uusrokokoota. Tuolit ovat kevyet ja sirot, millä on tietysti myös käytännöllinen merkityksensä liikuttelun ja varastoimisen kannalta, koska ruokasalin kalustuksen tuli olla joustava erilaisia tilaisuuksia varten.

79. Trymoopeili

- Rich. Heimberger, Helsinki 1870.
- Pähkinäpuuta.
- korkeus 270 cm, leveys 77 cm.
- Hankittu 1875, hinta 270 markkaa.¹⁰²³
- Trymoopeili sijoitettiin 1870 toisen kerroksen läntiseen eteiseen (tila 69) ja siirrettiin 1902 keisarinan makuuhuoneeseen (tila 61).¹⁰²⁴ Peili siirrettiin todennäköisesti 1920-luvulla Naantalin Kultarantaan, jossa se edelleenkin on.
- TPK 196.

Peili on 1800-luvun toiselle puoliskolle varsin tyyppillinen uusrokokoohuonekalu, jollaisia voi nähdä eripuolilla Eurooppaa. Lars Richard Heimberger oli perustanut Helsinkiin peilitahtaan 1840, joka siirtyi 1861 hänen pojalleen Richard Theodor Heimbergerille. Yritys alkoi valmistaa 1874 myös huonekaluja ja se lopetti toimintansa 1903.¹⁰²⁵ Peili on lähes samanlainen kuin 1875 Edvard Hansénilta Helsingistä hankittu trymoopeili (L 80). Peilien sijainnit ovat selvillä inventaarioluetteloiden perusteella vuoteen 1917 saakka. Sen vuoden inventaarioluettelossa on maininta, että sotilas-sairaalan aikana keisarin makuuhuoneessa olleen peili oli särkynyt. Vertaamalla peilejä keskenään voi havaita, että juuri tässä peilissä on selvästi uudempi, ehkä 1920-luvulle ajoittuva peililasi kuin toisessa peilissä, joten peilit on tunnistettavissa sen perusteella toisistaan.¹⁰²⁶



¹⁰²¹ C. Kranenbergin lasku 2.9.1863, Gr 3. RakH. KA.

¹⁰²² Fredrik Svante Lindholmin lasku 3.11.1863, Gr 3. RakH. KA.

¹⁰²³ Rich. Heimbergerin lasku 24.11.1870. Gr 5. RakH. KA.

¹⁰²⁴ Vuosien 1871–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰²⁵ Kovero 1950, 552; Lakkautettujen yhtiöiden rekisteri. PRH. KA.

¹⁰²⁶ Vuoden 1917 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

80. Trymoopeili



- 1870-luvun puoliväli.
- Pähkinäpuuta.
- korkeus 274 cm, leveys 75 cm.

- Hankittu Edvard Hansénilta Helsingistä 1875, hinta 225 markkaa.¹⁰²⁷
- Peili sijoitettiin 1875 kolmannen kerroksen läntiseen eteiseen (tila 97).¹⁰²⁸ Peili siirrettiin 1920-luvulla Kultarantaan Naantaliin.
- TPK 303.

Peili on 1800-luvun toiselle puoliskolle varsin tyyppinen uusrokokoohuonekalu, jollaisia voi nähdä eri puolilla Eurooppaa. Peili on lähes samanlainen kuin Rich. Heimbergeriltä Helsingistä 1870 hankittu trymoopeili (L 79). Peilien sijainnit ovat selvillä inventaarioluetteloiden perusteella vuoteen 1917 saakka. Sen vuoden inventaarioluettelossa on maininta, että sotilassairaalan aikana keisarin makuuhuoneessa olleen peili oli särkynyt. Vertaamalla peilejä keskenään voi havaita, että tässä peilissä on selvästi vanhempi, ehkä 1870-luvulle ajoittuva peililasi kuin toisessa peilissä, joten peilit on tunnistettavissa sen perusteella toisistaan.¹⁰²⁹

81. Tuolisarja

- Thonet, Wien, 1870-luvun alku.
- Pohjassa Thonetin etiketti.
- Taivutettua puuta, malli numero 18. Alun perin pettattu tummaksi, mutta maalattu myöhemmin vaaleaksi.
- korkeus 89,5 cm, istuimen halkaisija 42 cm, istuimen korkeus 46,5 cm.
- Tuoleja on ollut alun perin 12 kappaletta, joista on säilynyt yksi.
- Hankittu A. Kumbergan liikkeestä Pietarista 1873 Hinta à 3,35 ruplaa.¹⁰³⁰
- Tuoli olivat vuosina 1875–1899 toisen kerroksen läntisessä eteisessä (tila 66).¹⁰³¹
- TPK 341.

Saksalaissyntyinen Michael Thonet (1796–1871) ryhtyi 1830 kehittämään jo aiemmin tunnettua menetelmää valmistaa huonekaluja taivutetusta puusta. Thonet perusti vuonna 1849 Wieniin yrityksen, jonka valmistamat huonekalut saivat pian suuren suosion ja ne levisivät laajalti ympäri maailmaa. Sarjatyönä tehdyt huonekalu olivat edullisia ja helppoja kuljettaa osissa. Tuoleja myytiinkin tusinoittain. Thonetin erilaisille

¹⁰²⁷ Edvard Hansénin lasku 6.12.1875. Gr 5. RakH. KA.

¹⁰²⁸ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰²⁹ Vuoden 1917 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰³⁰ A. Kumbergan lasku 24.4.1873. Gr 5. RakH. KA.

¹⁰³¹ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.



malleille riitti kysyntää kahviloissa ja monenlaisissa julkisissa tiloissa sekä kodeissa. Niitä alettiin kutsua wieniläishuonekaluiksi. Thonetilla oli tehtaita myös Unkarissa, Saksassa ja Puolassa. Privilegionsa umpeuduttua 1869 Thonet sai useita kilpailijoita, jotka alkoivat valmistaa huonekaluja samalla menetelmällä. Helsingissä alettiin myydä wieniläishuonekaluja julkisesti 1870-luvun alussa, vaikka niitä oli tuotu jonkin verran maahan jo aikaisemminkin.¹⁰³²

82. Tuolisarja



- Thonet, Wien, 1870-luku.
- Pohjassa Thonetin etiketti.
- Taivutettua puuta, malli numero 20. Alun perin pet-sattu tummaksi, mutta maalattu myöhemmin vaaleaksi.
- korkeus 92 cm, istuimen halkaisija 42 cm, istuinkorkeus 47 cm.
- Tuoleja on alun perin ollut viisi tusinaa eli 60 kappaletta, joista on säilynyt yksi.
- Hankittu kauppias Alexander Dahlilta Helsingistä 1875. Hinta 125 ruplaa/tusina.¹⁰³³
- Tuolit sijoitettiin 1875 kolmanteen kerrokseen hoviherrojen huoneisiin (tilat 80 ja 82), kamaripalvelijan huoneeseen (tila 88) sekä läntiseen eteiseen (tilat 97).¹⁰³⁴
- TPK 340.
- Katso L 81.

¹⁰³³ Alexander Dahlin lasku 6.7.1875. Gr 5. RakH. KA.

¹⁰³⁴ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰³² Will 1980, passim; Tamminen 2006b, 116–119.

83. Sohvasarja



- Thonet, Wien, 1870-luku.
- Pohjassa Thonetin etiketti. Alun perin petsattu tummaksi, mutta maalattu myöhemmin vaaleaksi.
- Taivutettua puuta, malli numero 2.
- korkeus 101 cm, leveys 113 cm, istuinkorkeus 47,5 cm, syvyys 46,5 cm.
- Sohvia on alun perin ollut viisi, joista yksi on säilynyt.
- Hankittu kauppias Alexander Dahlilta Helsingistä 1875, hinta à 60 markkaa.¹⁰³⁵
- Sohvat sijoitettiin 1875 kolmanteen kerrokseen hoviherrojen huoneisiin (tilat 80, 82 ja 87), kamaripalvelijan huoneeseen (tila 88) sekä läntiseen eteiseen (tilat 97).¹⁰³⁶
- TPK 342.
- Katso L 81.

84. Pöytä (kuva 94)

- Maple & Co, Lontoo, 1898.
- Ruusupuuta, intarsiaupotuksia.
- korkeus 71 cm (pyörät poissa), levy 83 x 83 cm.
- Hankittu 1898, hinta 4,15 £.¹⁰³⁷
- Pöytä näkyy Aino Ståhlbergin huoneesta (tila 91, kuva 94) vuonna 1920 otetussa valokuvassa, jonka jälkeen siitä on poistettu pyörät ja alaosan kehikon reunat.
- TPK 108.

¹⁰³⁵ Alexander Dahlin lasku 6.7.1875. Gr 5. RakH. KA.

¹⁰³⁶ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰³⁷ Maple & Co:n lasku 9.6.1898. Gr 8. RakH. KA.

1840-luvulla toimintansa aloittanut huonekaluliike Maple & Co oli englantilainen kuninkaallinen hovi-hankkija, jonka toiminta oli melko suurta. Sillä oli Lontoon lisäksi toimipisteet Pariisissa ja Smyrnassa. Toiminta päättyi 1990-luvulla.¹⁰³⁸ Pöytä on olemukseltaan tyypillinen englantilainen 1800-luvun lopun kertaustyylinen esine, jonka intarsiakoristelussa heijastuu siirtomaatyylisen vaikutus.

85. Kirjoituspöytä (kuva 44)

- Todennäköisesti N. F. Svirski & Steingoltsin huonekalutehdas, Pietari, 1890-luvun loppu.
- Mahonkia.
- Pituus 196 cm, lyhyemmän sivun pituus 160 cm, pitemmän sivun leveys 97 cm, lyhyemmän sivun leveys 67,5 cm.
- Kirjoituspöytä sijoitettiin 1890-luvun lopulla toisen kerroksen Siniseen föрмаakiin, jota alettiin silloin kutsua keisarin työhuoneeksi (tila 70, kuva 44). Kirjoituspöytä oli työhuoneessa vuoteen 1940 saakka.¹⁰³⁹
- KM 70098:1.

L-kirjaimen muotoinen kirjoituspöytä pöytä on jugend-henkinen ja siinä on pieniä uusgotiikkaa edustavia yksityiskohtia. Pietarin Talvipalatsissa Nikolai II:n työhuoneessa oli lähes samanlainen kirjoituspöytä, jonka oli valmistanut pietarilainen N. F. Svirski & Steingoltsin huonekalutehdas 1894–1895.¹⁰⁴⁰

86. Sohvakalusto (kuvat 33 ja 78)

- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Kullattua puuta. Päällystetty alun perin lohenpunaisella silkillä.
- sohva: korkeus 105 cm, leveys 134 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 60 cm
- leposohva: korkeus 95 cm, pituus 140 cm, istuinkorkeus 48 cm, syvyys 67 cm.
- iso nojatuoli: korkeus 98 cm, leveys 56 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 53 cm.
- pieni nojatuoli: korkeus 98 cm, leveys 55 cm, istuinkorkeus 52 cm, syvyys 51 cm.
- tuoli: korkeus 96 cm, leveys 47 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 45 cm.

¹⁰³⁸ Maple & Co:n lasku 9.6.1898. Gr 8. RakH. KA.

¹⁰³⁹ Vuosien 1899–1902 inventaarioluettelot, Bb 9–13, TPK:n arkisto; KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 1–3, TPK:n arkisto, KA; Vuoden 1949 inventaarioluettelo, Bda 2, TPK:n arkisto, KA.

¹⁰⁴⁰ Nesin 1999, 132.

- pöytä: korkeus 80 cm, levy 120 x 72 cm.
- peili: korkeus 160 cm, leveys 76 cm.
- trymoopeili: peilin korkeus 230 cm, leveys 87 cm, konsolipöydän korkeus 52 cm, levy 95 x 32 cm.
- verhonpidikkeet: korkeus 40 cm, leveys 170 cm.
- Kalusto sijoitettiin toisen kerroksen Punaiseen kabinettiin (tila 63, kuvat 33 ja 78), missä se on siitä lähtien ollut.¹⁰⁴¹
- TPK 77:1 (sohva), 77:2 (leposohva), 77:3–4 (iso nojatuoli, 2 kappaletta), 77:5–7 (pieni nojatuoli, 3 kappaletta), 77:8–11 (tuoli, neljä kappaletta), 77:12 pöytä, TPK 66 (peili), TPK 69:1–2 (trymoopeili).

Kalusto edustaa ranskalaishenkistä Ludvig XV:n tyyliä eli 1700-luvun puolenvälin rokokootyyliä. Sille on ominaista siro ja plastiset muodot. Kalustossa voi kuitenkin nähdä myös 1800-luvun lopun ranskalaisen art nouveau:n piirteitä, jolla oli samansuuntaiset organiset lähtökohdat kuin 1700-luvun rokokoolakin. Tosin rokokoon suuri innoittaja oli Kiina siinä missä art nouveauille se oli Japani. Oli luontevaa sisustaa keisarilliseen palatsiin yksi huone rokokootyyliin, sillä se oli Venäjällä 1700–1800-luvuilla suosittu sisustustyyli ja siellä puhutaan kolmesta eri rokokooosta.¹⁰⁴² Kalusto näkyy myös 1800–1900-lukujen taitteen Bomanin kuvastossa.¹⁰⁴³

87. Sohvakalusto (kuva 41)

- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Valkoiseksi maalattua ja kullattua koivua. Päällystetty alun perin keltaisella silkillä.
- iso sohva: korkeus 116 cm, leveys 250 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 71 cm.
- pieni sohva: korkeus 126 cm, leveys 142 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 61 cm.
- nojatuoli: korkeus 116 cm, leveys 66 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 60 cm.
- tuoli: korkeus 93 cm, leveys 45 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 42 cm.
- iso pöytä: korkeus 75 cm, levy 110 x 66 cm.
- pieni pöytä: korkeus 75 cm, levy 93 x 58 cm.
- peili: korkeus 245 cm, leveys 91,5 cm.
- peilin konsolipöytä: korkeus 75 cm, levy 99 x 40 cm.
- Kalusto oli vuosina 1899–1921 toisen kerroksen keisarinna Suurella förmaakissa (tila 68), jonka jälkeen se siirrettiin ulkoministerin virka-asuntoon

Eteläesplanadi 6:een eli nykyiseen Valtioneuvoston juhlahuoneistoon.¹⁰⁴⁴

- Valtioneuvoston juhlahuoneisto, Helsinki. Kalustoon kuuluu yksi iso sohva, kaksi pientä sohva, 12 nojatuolia, kahdeksan tuolia, yksi iso pöytä, kaksi pientä pöytää ja neljä trymoopeiliä.

Toisen kerroksen keisarinna suuri förmaaki sisustettiin valkoiseksi maalatulla uus-Ludvig-XVI-sohvakalustolla, johon kuului kolme sohvaryhmää ja neljä trymoopeiliä. Tämä kalusto on monella tavalla epäsuhtainen: iso sohva on kaikilta osiltaan kaarevalinjainen ja selvästi empirehenkinen toisin kuin uus-Ludvig-XVI-tyyliset pienet sohvat ja nojatuolit, jotka ovat muodoltaan kulmikkaita ja niissä on ohuet sorvatut suorat jalat. Hentorakenteiset lyyraselkäiset pikutuolit ovat melko erihenkisiä kuin muu kalusto. Osia yhdistävät lähinnä koristeaiheet ja värit.

88. Sohvakalusto (kuvat 37–38 ja 79)

- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Mahonkia. Päällystetty alun perin vaaleanvihreällä silkillä.
- kulmasohva: korkeus 101 cm, leveys 170 cm, istuinkorkeus 42 cm, syvyys 63 cm.
- sohva: korkeus 101 cm, leveys 140 cm, istuinkorkeus 42 cm, syvyys 63 cm.
- iso nojatuoli: korkeus 90 cm, leveys 70 cm, istuinkorkeus 40 cm, syvyys 60 cm.
- pieni nojatuoli: korkeus 84 cm, leveys 63 cm, istuinkorkeus 40 cm, syvyys 56 cm.
- tuoli: korkeus 91 cm, leveys 41, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 43 cm.
- Kalusto sijoitettiin toisen kerroksen Vihreään förmaakiin (tila 65, kuvat 37–38 ja 79), jossa se nykyäänkin on.¹⁰⁴⁵ Se oli tosin 1940-luvulla Tamminiemessä Helsingissä, mutta palautettiin sieltä alkupeiräiselle paikalleen.¹⁰⁴⁶
- TPK 119:1–12.

Kalusto edustaa uus-Ludvig-XVI-tyyliä ja se on ollut myös Bomanin kuvastossa 1800–1900-lukujen taitteessa.¹⁰⁴⁷

¹⁰⁴¹ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁴² Bott & Kaneva 2003, 287.

¹⁰⁴³ N. Bomans Ångsnerkeri Åbo, 2002.

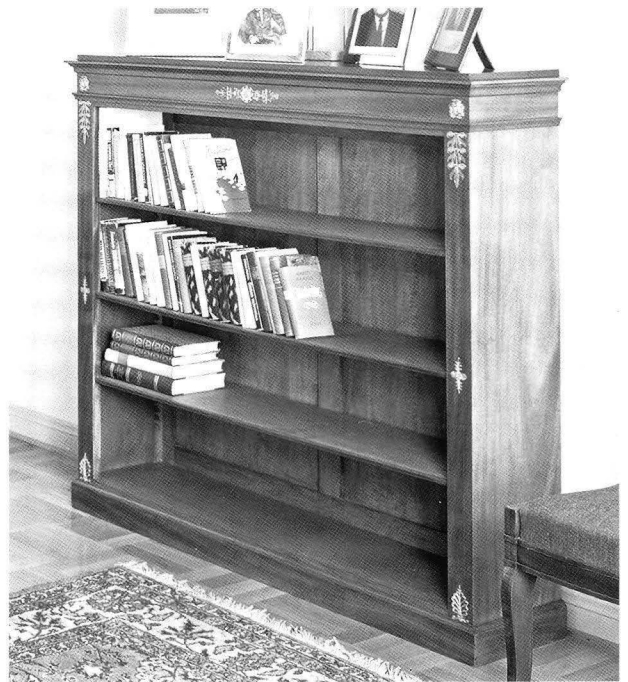
¹⁰⁴⁴ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁴⁵ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁴⁶ Hyvönen & Kopisto 1987, 32.

¹⁰⁴⁷ N. Bomans Ångsnerkeri Åbo, 2002.

89. Työhuoneenkalusto



- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Mahonkia ja pronssilyötteitä. Päällystetty alun perin punaisella šagriiniahalla.
- sohva: koko tuntematon, nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä (kuva 68).
- nojatuoli: korkeus 131 cm, leveys 67 cm, istuinkorkeus 47 cm, syvyys 58 cm (kuva 68).

- tuoli: korkeus 97, leveys 46 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 43 cm (89a).
- pöytä: koko tuntematon, esineen olinpaikkaa ei tiedetä (89b).
- kirjoituspöytä: korkeus 77, 5 cm, levy 170 x 189 cm (kuvat 105–108).
- kirjoituspöydäntuoli: korkeus 118 cm, leveys 66 cm, istuinkorkeus 48 cm, syvyys 59 cm (89c).
- kirjahylly: korkeus 141 cm, pituus 146 cm, syvyys 37 cm (89d).
- Kalusto sijoitettiin 1899 kolmanteen kerrokseen keisarin työhuoneeseen (tila 94), jossa se oli vielä vuonna 1917. Kalustoa jaettiin 1910–1920-lukujen taitteessa eri huonetiloihin: kirjoituspöytä siirrettiin kolmannen kerroksen työhoneyeseen (tila 98, kuvat 105–108), sohva ja nojatuolit vietiin adjutanttien huoneeseen toiseen kerrokseen (tila 69, kuva 68) ja sohvapöytä sai uuden paikan toisen kerroksen salista aitojen empirehuonekalujen keskeltä (tila 68, kuva 80).¹⁰⁴⁸
- TPK 101:1 (kirjoituspöytä), 2–3 (nojatuoli), 4 (kirjoituspöydäntuoli), 5–7 (tuoli), KM 88102:4 (kirjahylly).

Kaluston esikuvana on ollut 1800-luvun alun loistelas ranskalaishenkinen empire, jossa huonekalut olivat usein mahonkia ja koristeltu kultauksilla. Tyylin syntyyn olivat keskeisesti vaikuttaneet Napoleonin hoviarkkitehdit Pierre-Francoise Fontaine ja Charles Percier. He suunnittelivat 1800-luvun alussa kirjastohuoneen muun muassa Malmaisonin linnaan Pariisin lähelle. Ainakin kirjoituspöytä tuo mieleen kreivi Gustaf Mauritz Armfeltin kirjoituspöydän Halikon Joensuun kartanon kirjastossa, jonka sisustuksen oli suunnitellut 1810-luvun alussa ruotsalainen arkkitehti Carl Christoffer Gjörwell. Arkkitehti Jac. Ahrenberg oli käynyt 1895 inventoimassa Joensuun kartanoa, joten on mahdollista, että vaikutteet ovat tulleet osittain sieltä.¹⁰⁴⁹ Korkeaselkäiset, pronssilyöttein koristellut nojatuolit ovat edustavat lähinnä 1830-luvun ranskalaisen empiren toista kautta. Suoranaisia viittauksia erityisesti juuri venäläiseen empireen kalustosta on vaikea löytää. Boman on valmistanut myös kalustoon kuuluvia pieniä nojatuoleja, mutta niitä ei sisällynyt keisarilliseen palatsiin hankittuihin huonekaluihin.¹⁰⁵⁰

¹⁰⁴⁸ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁴⁹ Jac. Ahrenbergin kirjeet Nils Fredrik Skalderille 8.10.1895 ja 22.10.1895. Breda 1. K. F. von Bredan kirjekoelma. National museet.

¹⁰⁵⁰ Yksi iso ja 12 pientä nojatuolia oli myytävänä Apollo-huutokaupassa Helsingissä 7.2. ja 12.6.2012.

90. Pöytä



- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Pohjassa Bomanin leima.
- Mahonkia, pronssilyötteitä.
- korkeus: 76 cm, halkaisija 98 cm.
- Pöytä sijoitettiin toisen kerroksen Vihreään förmääkiin (tila 65, kuva 38), jossa se oli todennäköisesti vielä vuonna 1940.¹⁰⁵¹
- TPK 105.

Tyyliltään pöytä edustaa uusempireä.

91. Pöytä



- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.

¹⁰⁵¹ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA

- Mahonkia, pronssilyötteitä.
 - korkeus 73 cm, halkaisija 71 cm.
 - Pöytä sijoitettiin toisen kerroksen Vihreään förmääkiin (tila 65, kuvat 37–38), jossa se oli todennäköisesti vielä vuonna 1940.¹⁰⁵²
 - TPK 106.¹⁰⁵³
- Tyyliltään pöytä edustaa uusempireä.

92. Jalustapari



- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Mahonkia, pronssilyötteitä.
- korkeus 85,5 cm, levy 36,5 x 36,5 cm.

¹⁰⁵² Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA

¹⁰⁵³ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

- Jalustapari sijoitettiin 1899 toisen kerroksen Vihreään förmääkiin (tila 65, kuva 37).¹⁰⁵⁴
 - TPK 115:1-2.
- Jalustapari edustaa tyyliltään uusempireä.

93. Trymoopeilipari



- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Mahonkia, pronssilyötteitä.
- peili: korkeus 220 cm, leveys 100 cm.

¹⁰⁵⁴ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

- konsoli: korkeus 32 cm, leveys 100 cm, syvyys 54 cm.
 - Trymoopeilipari sijoitettiin 1899 toisen kerroksen Vihreään förmaakiin (tila 65, kuva 37) ikkunoiden väleihin, missä ne ovat siitä lähtien olleet.¹⁰⁵⁵
 - TPK 110:1–2.
- Tyyliltään trymoopeilit edustavat uusempireä.

94. Psykhé



- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Mahonkia, pronssilyötteitä.
- korkeus 213 cm, leveys 107 cm.
- Peili sijoitettiin 1899 todennäköisesti joko keisarin makuuhuoneeseen (tila 89) tai keisarinnaan pukeutu-

¹⁰⁵⁵ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

- mishuoneeseen (tila 60).¹⁰⁵⁶ Peili näkyy 1930-luvun puolessavälissä otetussa valokuvassa kolmannessa kerroksessa Ellen Svinhufvudin kutomishuoneessa (tila 88, kuva 91)
 - TPK 109.
- Peili edustaa tyyliltään selkeälinjaista uusempireä, jossa on antiikin arkkitehtuuriin viittaavia elementtejä.

95. Pesupöytä (kuva 75)

- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1898.
- Mahonkia, pronssilyötteitä, kansi valkoista marmoria.
- korkeus 75 cm, levy 144 x 60 cm.
- Pesupöytä sijoitettiin 1899 todennäköisesti keisarinnaan pukeutumishuoneeseen (tila 60), jossa se oli vielä vuonna 1920.¹⁰⁵⁷
- TPK 296.

Tyyliltään pesupöytä edustaa uusempireä. Malli on ollut myös Bomanin kuvastossa 1800–1900-lukujen taitteessa.¹⁰⁵⁸

¹⁰⁵⁶ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁵⁷ Vuosien 1900–1902 inventaarioluettelot. Bb 13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁵⁸ N. Bomans Ängsnickeri Åbo, 2002

96. Tuolisarja



- Piirtänyt Jac. Ahrenberg valmistanut, Boman, Turku, 1800–1900-lukujen taite.
- Tuoleissa on N. Bomanin höyrypuusepäntehtaan leima.
- Mahonkia, päällystetty alun perin vaalealla nahalla.
- korkeus 93 cm, leveys 47 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 44,5 cm.
- Inventaarioluetteloiden ja valokuvien mukaan osa tuoleista oli 1920–1930-luvuilla tupakkahuoneessa (tila 60, kuvat 88–89) ja osa presidentin yksityisessä ruokasalissa (tila 83).¹⁰⁵⁹
- TPK 102:8–21, 24–31.

Jac Ahrenberg on suunnitellut tuolit keisarilliseen palatsiin 1838 Gambsilta hankittujen myöhäisempire-tuolien (L 16) mallin mukaan.



97. Sohvakalusto

- Piirtänyt todennäköisesti Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1901.
- Mahonkia, pronssilyötteitä. Kalusto oli alun perin päällystetty vihreällä silkillä.
- iso sohva: korkeus 94,5 cm, leveys 180 cm, istuinkorkeus 47 cm, syvyys 60 cm (kuva 93).
- pieni sohva: korkeus 94,5 cm, leveys 150 cm, istuinkorkeus 47 cm, syvyys 60 cm (kuva 93).

- nojatuoli: korkeus 91 cm, leveys 68 cm, istuinkorkeus 47 cm, syvyys 55 cm (97a).
- tuoli: korkeus 86 cm, leveys 45 cm, istuinkorkeus 49 cm, syvyys 42,5 cm (kuva 93).
- pöytä: korkeus 77 cm, halkaisija 100 cm (kuvat 74 ja 93).

¹⁰⁵⁹ Vuosien 1921, 1922, 1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

- vitriinikaappi: korkeus 121 cm, leveys 103 cm, syvyys 37,5 cm (97b).
- Kalusto sijoitettiin 1901 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72), jossa se oli vielä vuonna 1917. Se oli ainakin vuosina 1921–1925 toisen kerroksen Vihreässä kamarineidonhuoneessa (tila 57, kuva 74).¹⁰⁶⁰ Vuonna 1931 otetussa valokuvassa kalusto näkyy kolmannen kerroksen kulmahuoneessa (tila 89, kuva 94).

TPK 100:1 (iso sohva), 100:2 (pieni sohva), 100:3–4 (nojatuolit), 100:5–8 (tuolit), 100:9 (pöytä), 100:10 (vitriinikaappi).

Tyyliään kalusto edustaa uusempireä, jonka esikuvina ovat olleet ranskalaiset arkkitehtien Charles Percierin ja Pierre-Francoise Fontainen suunnittelemat 1800-luvun alun empirehuonekalut. Huonekalujen olemus on esikuviaan terävämpi.¹⁰⁶¹ Kalustossa näkyy myös jugendin piirteitä. Kasinoissa on tyypilliset empirekoristeet: kullatut sfinksit.

98. Kalusto



- Piirtänyt Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1907.
- Kullattua puuta, päällystetty alun perin lohenvuonaisella silkillä.
- penkki: korkeus 47 cm, leveys 121 cm, syvyys 46 cm (98a).
- nojatuoli: korkeus 80 cm, leveys 60 cm, istuinkorkeus 42 cm, syvyys 49 cm (98b).
- Kalusto tehtiin valtaistuinsalia eli myöhempää Valtiosalia (tila 119, kuvat 48 ja 87) varten 1907 ja se on ollut tilassa siitä lähtien.¹⁰⁶²
- TPK 116:1–10 (penkit), 116:11–34 (nojatuolit).

Valtaistuinsalissa on seinänvierillä pylväiden välissä kustavilaista tyyliä edustavat gondolituolit ja pitkänomaiset penkit. Niiden sarjoja kiertää juokseva koira-ornamentti ja gondolituolien käsinojiin on veistetty päänsä. Gondolituolien esikuvana oli Efraim Ståhlin 1700-luvun lopulla kehittänyt leimallisesti ruotsalainen kustavilainen nojatuolimalli.¹⁰⁶³ Esimerkiksi vara-amiraali Carl Olof Cronstedtille on kuullut samantyyppisiä Efraim Ståhlin 1700–1800-lukujen taitteessa valmistamia nojatuoleja.¹⁰⁶⁴

¹⁰⁶² Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1904–1907, 4; Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1908–1910, 1–3; N. Bomanin höyrypuusepäntehtaan lasku 1.3.1907. Hc 1:13. RakH. KA.; Vuoden 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁶³ Sjöberg 2003, 158–161.

¹⁰⁶⁴ Bäckström 1995, 89.

99. Trymoopeilipari



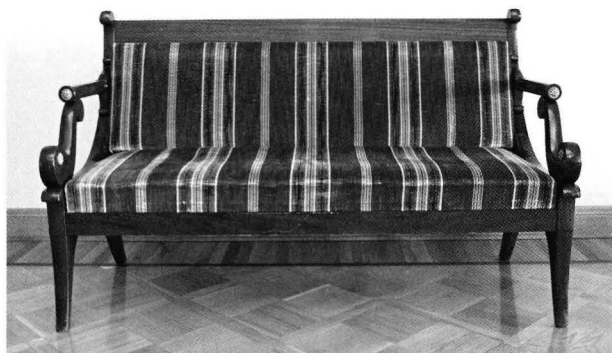
- Piirtänyt Jac. Ahrenberg, Boman, Turku, 1907.
- Mahonkia.
- peili: korkeus 163 cm, leveys 85 cm.
- konsolipöytä: korkeus 75,5 cm, levy 39,5 x 86 cm.
- Trymoopeilit sijoitettiin valtaistuinsalin eteiseen vievän portaikon yläpäähän (tila 115, kuva 16) oven molemmin puolin, jossa ne olivat todennäköisesti vuoden 1938 uudistukseen saakka.¹⁰⁶⁵

¹⁰⁶⁵ Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1904–1907, 4; Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1908–1910, 1–3; N. Bomanin höyrypuusepäntehtaan lasku 1.3.1907. Hc 1:13. RakH, KA. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomuksessa

- TPK 95:1–2 (peilit), 95:3–4 (pöydät).

Trymoopeilit edustavat uusempireä, mutta konsoleissa on myös jugendin piirteitä.

100. Sohvakalusto



- Piirtänyt Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1907.
- Mahonkia, pronssilyötteitä. Päällystetty alun perin tummanruskealla šagriininahalla.
- sohva: korkeus 95 cm, leveys 150 cm, istuinkorkeus 47 cm, syvyys 70 cm (100a).

1908–1910 tosin sanotaan, että porraskäytävän huonekalut olisi valmistanut toiminimi John Ericsson ja eteisen huonekalut Söörnäisten höyrypuusepäntehtäs. Bomanin 1.3.1907 päiväystä luettelosta käy kuitenkin ilmi, että se on valmistanut myös näiden tilojen huonekalut; Vuoden 1917 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

- tuoli: korkeus 86 cm, leveys 57 cm, istuinkorkeus 44 cm, syvyys 47 cm (100b).
- Kalusto sijoitettiin 1907 toiseen kerrokseen valtaistuinsalin, myöhemmän Valtiosalin eteiseen (tila 118, kuva 86), jossa ne ovat siitä lähtien olleet.¹⁰⁶⁶ TPK 93:1–4 (sohvat), 93:5–16 (tuolit).

Ahrenberg suunnitteli kalusteet käyttäen esikuvina palatsin vanhoja kalusteita. Mahonkiset sohvat ja tuolit ovat yksinkertaistettuja versioita Aleksanteri I vierailua varten Pietarista 1819 hankitun pähkinäpuisen empirekaluston osista (L 1). Tuolien sivulla ei ole sarjan alapuolella puolipyöreää koristetta, sen sijaan selkänöjan sivuilla on pienet pronssiset ruusukkeet, jotka alkupe-
räisissä tuoleissa ovat puuta. Sohvat on tehty vanhan kaluston pieniä sohvia soveltaen siten, että selkänöjan koristeosa on jätetty kokonaan pois.

101. Pöytä (kuva 68)

- Piirtänyt Jac. Ahrenberg, valmistanut Boman, Turku, 1907.¹⁰⁶⁷
 - Mahonkia.
 - korkeus 76 cm, levy 107,5 x 118 cm.
 - Pöytä näkyy 1920-luvun alkupuolella toisessa kerroksessa adjutanttien huoneesta (tila 69, kuva 68) otetussa valokuvassa.
 - TPK 1:23.
- Pöydän esikuvana on ollut Pietarista 1819 hankittu soikea empirepöytä (L 2).

102. Pöytäsarja (kuva 86)

- Piirtänyt Jac. Ahrenberg, Boman, Turku, 1907.
- Mahonkia.
- korkeus 77 cm, levy 250 x 89 cm.
- Pöydät tehtiin valtaistuinsalin, myöhemmän Valtiosalin eteiseen (tila 118, kuva 86), jossa ne ovat olleet vuodesta 1907 lähtien.¹⁰⁶⁸

- TPK 28.

Neljän suuren mahonkipöydän esikuvana on niitä pienempi Gambsilta Pietarista 1838 hankittu pähkinäpuinen keisarin kirjoituspöytä, jossa on massiiviset sorvatut jalat (L 22).

Valaisimia

103. Kristallikruunusarja (kuvat 26 ja 70)

- Todennäköisesti Pietari, 1810-luku.
- Kristallia ja polttokullattua pronssia, 25-haaraiset.
- korkeus 175 cm, leveys kehän halkaisija 70 cm, kokonaishalkaisija 110 cm.
- Hankittu Pietarista 1819 Helsingin kenraalikuvernöörin taloon ja siirretty sieltä keisarilliseen palatsiin 1837.
- Kristallikruunut sijoitettiin 1843 valmistuneeseen Tanssisaliin (tila 44, kuva 22), mutta ne siirrettiin 1870 Suureen ruokasaliin (tila 46, kuvat 26 ja 70), missä ne edelleenkin ovat.¹⁰⁶⁹
- TPK 50:1–3.

Empirekristallikruunut edustavat ranskalaista mallia. Vaikka ne ovat tulleet Helsinkiin Pietarista, jossa on ollut muun muassa keisarillinen keltavalutehdas, on silti pieni mahdollisuus että ne olisi tehty Ranskassa.¹⁰⁷⁰ Suuresta koostaan huolimatta kristallikruunut tekevät varsin keveän ja siron vaikutelman. Yläosassa on akantuksenlehtiaiheinen kruunu. Keski-
osassa koristeaiheina on rosetteja, akantuksenlehtiä ja leijonanpäitä. Laekenin palatsissa Belgiassa on keisari Napoleonin aikana 1800-luvun alussa hankittuja kristallikruunuja, jotka ovat lähes samanlaisia.¹⁰⁷¹

¹⁰⁶⁶ Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1904–1907, 4; Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1908–1910, 1–3; N. Bomanin höyrypuusepäntehtaan lasku 1.3.1907. Hc 1:13. RakH. KA. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomuksessa 1908–1910 tosin sanotaan, että porraskäytävän huonekalut olisi valmistanut toiminimi John Ericsson ja eteisen huonekalut Söörnäisten höyrypuusepäntehtas. Bomanin 1.3.1907 päiväystä luettelosta käy kuitenkin ilmi, että se on valmistanut myös niiden tilojen huonekalut; Vuoden 1917 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁶⁷ Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1904–1907, 4; Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1908–1910, 1–3; N. Bomanin höyrypuusepäntehtaan lasku 1.3.1907. Hc 1:13. RakH. KA.

¹⁰⁶⁸ Rakennustilasto 4. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1904–1907, 4; Rakennustilasti 5. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus 1908–1910, 1–3; N. Bomanin höyrypuuse-

päntehtaan lasku 1.3.1907. Hc 1:13. RakH. KA. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomuksessa 1908–1910 tosin sanotaan, että porraskäytävän huonekalut olisi valmistanut toiminimi John Ericsson ja eteisen huonekalut Söörnäisten höyrypuusepäntehtas. Bomanin 1.3.1907 päiväystä luettelosta käy kuitenkin ilmi, että se on valmistanut myös niiden tilojen huonekalut; Vuoden 1917 inventaarioluettelo. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁶⁹ Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1838 ja 1845 inventaarioluettelot. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto; KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁷⁰ Ottomeyer & Pröschel 1986, 358.

¹⁰⁷¹ van Ypersele de Strihou 1970, 74–75, 102–103.

104. Amppeli



- Todennäköisesti Pietari, 1810-luku
- Polttokullattua pronssia, 12-haaraiset. Alkuperäinen kupera kristallipohja (kuva 64) on korvattu 1900-luvulla himmeällä suoralla lasilla.
- korkeus 110 cm, kehän halkaisija 55 cm, kokonais-halkaisija 100 cm.
- Hankittu Pietarista Helsingin kenraalikuvernöörin-taloon 1819 ja siirretty sieltä keisarilliseen palatsiin 1837.
- Amppeli sijoitettiin Suureen ruokasaliin (tila 46), jossa se mainitaan vuosien 1845–1869 inventaario-luetteloissa.¹⁰⁷² Amppeli vietiin sen jälkeen toisen kerroksen Vihreään kamarineidonhuoneeseen (tila 57). Vuonna 1899 se siirrettiin vestibyylin kattoon (tila 10, kuva 64), jossa se oli vuoden 1938 remont-tiin saakka.¹⁰⁷³
- TPK 52.

Empireamppeli edustaa ranskalaista mallia. Vaikka se on tullut Helsinkiin Pietarista, jossa on ollut muun muassa keisarillinen keltavalutehdas, on silti pieni mahdollisuus, että se olisi tehty Ranskassa.¹⁰⁷⁴ Ylä-osassa on akantuksenlehtiaiheinen kruunu, kynttilän-pidikkeet ovat joutsenten muotoiset, muita koristeai-heita ovat muun muassa laakeriseppeleet ja rosetit. Alaosan nuppi on kävynmuotoinen. Hieman vaatimat-tomampi amppelipari L 104 on todennäköisesti samaa alkuperää.

¹⁰⁷² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto; KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁷³ Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1838 ja 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁷⁴ Gaydamak 2000, 48, 128; Ottomeyer & Pröschel 1986, 358.

105. Amppelipari (kuvat 102 ja 103)

- Todennäköisesti Pietari, 1810-luku
- Polttokullattua pronssia, 12-haaraiset. Alkuperäiset kuperat kristallipohjat on korvattu 1900-luvulla himmeällä suoralla lasilla.
- korkeus 110 cm, kehän halkaisija 55 cm, kokonais-halkaisija 100 cm.
- Hankittu Pietarista vanhaan kenraalikuvernöörintaloon 1819.
- Amppelipari sijoitettiin Suureen ruokasaliin (tila 46), jossa se mainitaan vuosien 1845–1869 inventaarioluetteloissa. Amppelit vietiin sen jälkeen kolmannen kerroksen Keltaiseen föрмаakiin (tila 98) ja viereiseen kavaljeerin huoneeseen (tila 99), joissa ne olivat vuoteen 1887 saakka. Sen jälkeen toinen niistä siirrettiin reunimmaiseen kavaljeerin huoneeseen (tila 100). Amppelit ripustettiin noin 1920 kolmannen kerroksen salin kattoon (tila 96, kuvat 102–103)¹⁰⁷⁵ ja ne ovat edelleen niillä paikoillaan.
- TPK 51:1–2.

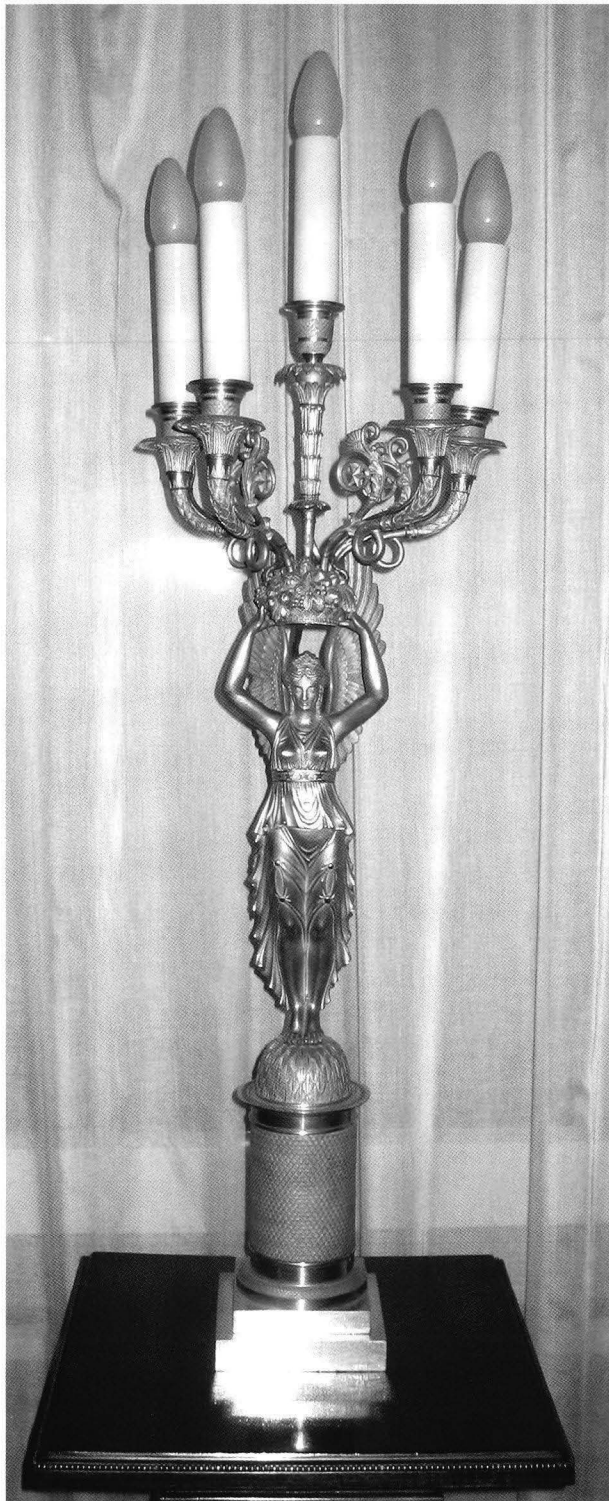
Empireamppelipari on suurella todennäköisyydellä samaa alkuperää kuin L 103, mutta ne ovat sitä hieman vaatimattomampia. Yläosan kruunu on akantuksenlehtiaiheinen, muita koristeaiheita ovat lyyrat, rosetit ja alaosan kävynmuotoinen nuppi. Amppelit ovat hyvin samankaltaiset kuin Carl Tegelstenin Pietarissa 1834 Helsingin keisarillisen Aleksanterin yliopiston juhlasaliin valmistamat polttokullattua pronssia olevat amppelit.¹⁰⁷⁶

106. Kandelaaberisarja

- Todennäköisesti Pietari, 1810-luku.
- Polttokullattua pronssia, viisihaaraiset, sähköistetty 1890-luvun lopussa.
- korkeus 77 cm, halkaisija 27 cm.
- Hankittu Pietarista 1819 Helsingin kenraalikuvernöörintaloon ja siirretty sieltä 1837 keisarilliseen palatsiin.
- Kandelaaberit olivat pitkään normaalisti varastossa, mutta ne sijoitettiin 1865 toisen kerroksen keisarinna Suureen föрмаakiin, myöhempään Keltaiseen

¹⁰⁷⁵ Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1838 ja 1845 inventaarioluettelot. Fa 2. TPK:n arkisto; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁷⁶ Amppelit ovat nykyisin Juvan kirkossa, jonne ne myytiin 1860-luvulla. Niistä on teetetty 1990 kopiot alkuperäisille paikoilleen Helsingin yliopiston juhlasaliin. Knapas 1989, 238–239.



seen saliin (tila 68, kuva 81), missä ne olivat vielä 1930-luvulla.¹⁰⁷⁷

– TPK 273:1–4.

Kandelaaberit edustavat ranskalaistyyppistä empireä. Vaikka ne ovat tulleet Helsinkiin Pietarista,

jossa on ollut muun muassa keisarillinen keltavalu-tehdas, on silti pieni mahdollisuus, että ne olisi tehty Ranskassa.¹⁰⁷⁸ Kynttilävarsia kannattaa antiikin voitonjumalatarta esittävä figuuri.

107. Kristallikruunu (kuvat 71–72)

- 1840-luvun alku.
- Kullattua pronssia ja kristallia, 18-haarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 160 cm, kehän halkaisija 70 cm, kokonais-halkaisija 120 cm.
- Ostettu Carl Gustaf Bockströmin liikkeestä Helsingistä 1843, hinta 700 ruplaa.¹⁰⁷⁹
- Kristallikruunu oli vuosien 1845–1871 inventaarioluetteloiden mukaan toisen kerroksen keisarinan Suuressa förmakissa (tila 68), jonka jälkeen se siirrettiin toisen kerroksen kirjastoon (tila 50, kuvat 71–72).¹⁰⁸⁰
- TPK 84.

Lähes kaikki 1840-luvulla keisarilliseen palatsiin hankitut kristallikruunut ovat myöhäisempiretyyp-
piä, jossa pohja muodostuu riveissä olevista alaspäin
roikkuvista pitkistä prismoista, mutta melkein kaikki
rungot ovat uusrokokoota. Ne ovat mahdollisesti alku-
perältään ruotsalaisia tai saksalaisia. Ruotsissa mallia
kutsutaan Oscarkronaksi, koska se oli erityisessä suo-
siossa kuningas Oskar I:n aikana 1800-luvun puoles-
savälissä. Esimerkiksi siihen aikaan sisustetussa Os-
lon (Kristiania) kuninkaanlinnassa Norjassa on useita
kyseistä tyyppiä edustavia kristallikruunuja.¹⁰⁸¹

¹⁰⁷⁷ Engel 1989, 117; Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1838 ja 1845 inventaarioluettelot. Fa 2. TPK:n arkisto; Vuosien 1866–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁷⁸ Ottomeyer & Pröschel 1986, 328–335.

¹⁰⁷⁹ Carl Gustaf Bockströmin lasku 1.8.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹⁰⁸⁰ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁸¹ Ekman 2006, 267; Hjelde 1973, 237–241.

108. Kristallikruunu



- 1840-luvun alku.
- Kullattua pronssia ja kristallia, 12-haarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 130 cm, kehän halkaisija 50 cm, kokonais-halkaisija 90 cm.
- Ostettu Carl Gustaf Bockströmin liikkeestä Helsingistä 1843, hinta 450 ruplaa.¹⁰⁸²
- Kristallikruunu mainitaan vuosien 1845–1925 inventaarioluetteloissa toisen kerroksen Punaisessa kabinetissa (tila 63, kuva 33).¹⁰⁸³
- TPK 90.
Katso L 106.

109. Kristallikruunupari (kuvat 37–38, 44 ja 82)

- 1840-luvun alku.
- Kullattua pronssia ja kristallia, 12-haarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 145 cm, kehän halkaisija 520 cm, kokonais-halkaisija 100 cm.

¹⁰⁸² Carl Gustaf Bockströmin lasku 1.8.1843 Gr 2. RakH. KA.

¹⁰⁸³ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

- Hankittu Johan Alexander Deckerin liikkeestä Helsingistä 1843, hinta à 150 ruplaa.¹⁰⁸⁴
- Kristallikruunut mainitaan vuoden 1845 inventaarioluetteloista lähtien toisen kerroksen Keltaisessa förmaakissa (tila 65, kuvat 37–38) ja Sinisessä förmaakissa (tila 70, kuva 44), joissa ne edelleen riip-puvat.¹⁰⁸⁵
- TPK 81:1–2.

Kristallikruunut edustavat 1700-luvun lopulla kustavilaisena aikana kehittynyttä pussi-mallia. Kristallikruunun yksityiskohdat ovat kuitenkin tyypillistä empiren ja uusrokoon muotokieltä.¹⁰⁸⁶

110. Kristallikruunusarja (kuva 22)

- Anders Johan Lih, Helsinki, 1843.
 - kymmenenhaaraiset.
 - Hankittu 1843, hinta à 45 ruplaa.¹⁰⁸⁷
 - Kristallikruunuja on ollut 12 kappaletta.
 - Kristallikruunut mainitaan vuosien 1845–1871 inventaarioluetteloissa toisen kerroksen tanssissa-lissa (tila 44, kuva 22).¹⁰⁸⁸
 - Kristallikruunujen nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.
- Anders Johan Lih (1812–1851) oli helsinkiläinen vaskenvalajamestari. Katso L 106.

111. Kristallikruunu

- 1840-luvun alku.
- Kristallia ja pronssia, kahdeksanhaarainen. Sähköis-tetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 110 cm, kehän halkaisija 37 cm, kokonais-halkaisija 80 cm.
- Hankittu 1843 joko Carl Gustaf Bockströmiltä tai Johan Alexander Deckeriltä Helsingistä.¹⁰⁸⁹
- Kristallikruunu oli 1920-luvulla toisen kerroksen itäisessä eteisessä (tila 66, kuva 85).
- TPK 88.
Katso L 106.

¹⁰⁸⁴ Johan Alexander Deckerin lasku 10.11.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹⁰⁸⁵ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁸⁶ Ekman 2006, 267.

¹⁰⁸⁷ Anders Johan Lihin lasku 4.7.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹⁰⁸⁸ 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1871 inventaarioluettelot. Bb 9–10. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁸⁹ Carl Gustaf Bockströmin lasku 10.10.1843. Gr 2. RakH. KA; Johan Alexander Deckerin lasku 10.10.1843. Gr 2 RakH. KA. Molemmat kauppiat toimittivat tuona vuonna keisarilliseen palatsiin kaksi kahdeksanhaarasta kristallikruunua.



112. Kristallikruunu



- 1840-luvun alku.
- Kristallia ja pronssia, kahdeksanhaarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 105 cm, kehän halkaisija 33 cm, kokonais-halkaisija 65 cm.

- Hankittu 1843 joko Carl Gustaf Bockströmiltä tai Johan Alexander Deckeriltä Helsingistä.¹⁰⁹⁰
- TPK 89.
- Katso L 106.

113. Kristallikruunu



- 1840-luvun alku.
- Kristallia ja pronssia, kahdeksanhaarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 130 cm, kehän halkaisija 33 cm, kokonais-halkaisija 84 cm.
- Hankittu Johan Alexander Deckeriltä Helsingistä 1843.¹⁰⁹¹
- Kristallikruunu oli 1920-luvulla toisen kerroksen pianohuoneesta (tila 53, kuva 73) ja 1930-luvulla saman kerroksen adjutanttien huoneessa (tila 69, kuva 69).
- TPK 80.
- Katso L 106.

¹⁰⁹⁰ Johan Alexander Deckerin lasku 10.10.1843. Gr 2 RakH. KA.

¹⁰⁹¹ Carl Gustaf Bockströmin lasku 10.10.1843. Gr 2. RakH. KA; Johan Alexander Deckerin lasku 10.10.1843. Gr 2 RakH. KA. Molemmat kauppiat toimittivat tuona vuonna keisarilliseen palatsiin kaksi kahdeksanhaarasta kristallikruunua.

114. Kristallikruunu



- 1840-luvun alku.
- Kristallia ja pronssia, kahdeksanhaarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 110 cm, kehän halkaisija 37 cm, kokonaishalkaisija 77 cm.
- Hankittu 1843 joko Carl Gustaf Bockströmiltä tai Johan Alexander Deckeriltä Helsingistä.¹⁰⁹²
- Kristallikruunu on ollut valokuvien mukaan vuonna 1931 kolmannen kerroksen kulmahuoneessa (tila 89, kuva 93).
- TPK 82.
Katso L 106.

115. Kristallikruunu (kuva 83)

- 1840-luvun alku.
- Kristallia ja pronssia, kuusihaarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 100 cm, kehän halkaisija 30 cm, kokonaishalkaisija 75 cm.
- Hankittu Johan Alexander Deckerin liikkeestä Helsingistä 1843, hinta 80 ruplaa.¹⁰⁹³

¹⁰⁹² Carl Gustaf Bockströmin lasku 10.10.1843. Gr 2. RakH. KA; Johan Alexander Deckerin lasku 10.10.1843. Gr 2. RakH. KA. Molemmat kauppiat toimittivat tuona vuonna keisarilliseen palatsiin kaksi kahdeksanhaarasta kristallikruunua.

¹⁰⁹³ Johan Alexander Deckerin lasku 10.11.1843. Gr 2. RakH. KA.

- Kristallikruunu mainitaan inventaarioluetteloissa vuodesta 1845 lähtien toisen kerroksen Vihreässä makuuhuoneessa (tila 57, kuva 83), jossa se oli vielä 1920-luvulla.¹⁰⁹⁴
- TPK 86.
Katso L 106.

116. Kattokruunu



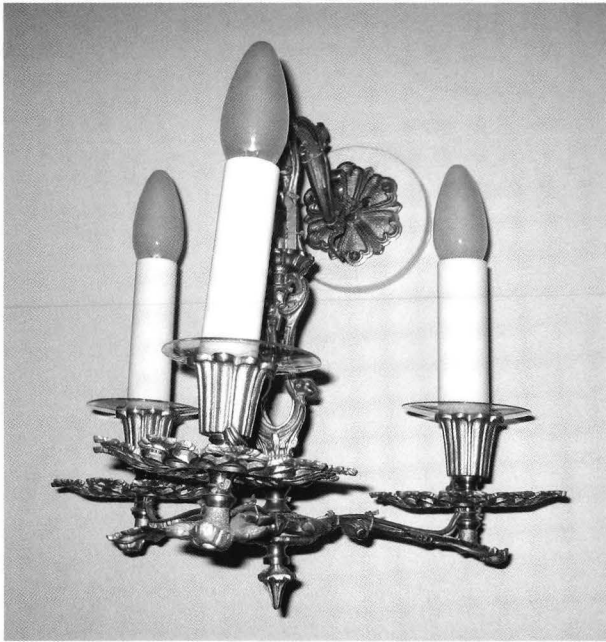
- 1840-luvun alku.
- Pronssia, kahdeksanhaarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 80 cm, kehän halkaisija 22 cm, kokonaishalkaisija 63 cm.
- Hankittu Johan Alexander Deckerin liikkeestä Helsingistä 1843, hinta 71,43 tai 45,72 ruplaa.¹⁰⁹⁵
- Kattokruunu on ollut inventaarioluetteloiden mukaan joko keisarin makuuhuoneessa (tila 89) vuosina 1845–1917 tai viereisessä keisarin kabinetissa (tila 91) vuosina 1845–1887.¹⁰⁹⁶
- TPK 149.
Kattokruunu edustaa empiren ja uusrokoon siirtymävaihetta.

¹⁰⁹⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹⁰⁹⁵ Johan Alexander Deckerin lasku 10.11.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹⁰⁹⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

117. Lampettisarja



- 1840-luvun alku.
 - Kullattua pronssia, kolmehaaraiset. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
 - Korkeus 35 cm, halkaisija 38 cm.
 - Ostettu Johan Alexander Deckerin liikkeestä Helsingistä 1843, hinta kuusi kappaletta yhteensä 111,43 ruplaa.¹⁰⁹⁷
 - Kaksi lampetta sijoitettiin 1938 kolmannen kerroksen saliin (tila 96, kuva 104).
 - TPK 154:1–6.
- Lampetit edustavat empiren ja uusrokokoon siirtymävaihetta.

118. Kristallikruunupari (kuva 118)

- 1840-luvun alkupuoli.
- Kristallia ja pronssia, kahdeksanhaaraiset. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 105 cm, kehän halkaisija 35 cm, kokonais-halkaisija 80 cm.
- Hankittu Carl Gustaf Bockströmiltä Helsingistä 1845, hinta 74 ruplaa.¹⁰⁹⁸
- Kristallikruunut sijoitettiin 1845 kolmannen kerroksen keisarin Suureen förmäkkiin (tila 96), jossa ne olivat vuoteen 1887. Silloin kristallikruunut siirrettiin yhdessä keisarin työhuoneen vanhan samankokoisen kristallikruunun kanssa kolmannen

¹⁰⁹⁷ Johan Alexander Deckerin lasku 10.11.1843. Gr 2. RakH. KA.

¹⁰⁹⁸ Carl Gustaf Bockströmin lasku 17.10.1845. Gr 2. RakH. KA; Vuoden 1845 inventaarioluettelot. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1887 inventaarioluettelot. Bb 9–11. TPK:n arkisto. KA.

kerroksen hoviherrojen huoneisiin (tilat 82, 87 ja 88).¹⁰⁹⁹ Toinen kristallikruunuista (TPK 92) näkyy 1920 ja 1924 otetuissa valokuissa toisen kerroksen tupakkahuoneessa (tila 60, kuvat 75–76) ja 1925 otetussa valokuvassa viereisessä kulmahuoneessa (tila 61).¹¹⁰⁰

– TPK 85 ja TPK 92.

Kolmannen kerroksen keisarin Suuressa förmäkkissä on ollut kaksi kahdeksanhaarasta samaan aikaan hankittua kristallikruunua. On perusteltua olettaa, että nämä kristallikruunut ovat pari, vaikka nykyasussaan niissä on eroavaisuuksia. Ne ovat kahdeksanhaaraisista ainoat joilla on samanlainen runko, mutta yläosan kristallit ovat erilaiset. Todennäköisesti ne ovat olleet alun perin aivan samanlaiset. Ilmeisesti jossakin vaiheessa puhdistusten tai sähköistyksen yhteydessä osa Linnan kristallikruunujen kristalleista on vaihtunut.

119. Lampettisarja



- Pietari, 1840-luvun puoliväli.
- Kullattua pastellagea, kuusihaaraiset. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.

¹⁰⁹⁹ Carl Gustaf Bockströmin lasku 17.10.1845. Gr 2. RakH. KA; Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁰⁰ Valokuva-albumi Ruotsin kuninkaan valtiavierailusta 1925. Hla 3. TPK:n arkisto. KA.

- korkeus 60 cm, leveys 37 cm, syvyys 53 cm.
- Hankittu 1840-luvun puolessavälissä Venäläisestä teollisuusmakasiinista Pietarista, hinta à 7.50 ruplaa.¹¹⁰¹
- Lampetit mainitaan vuoden 1845 inventaarioluettelosta lähtien Suuressa ruokasalissa (tila 46, kuvat 26 ja 70), jossa ne edelleenkin ovat.¹¹⁰²
- TPK 152:1–14.

Pastellagesta eli kipsiseoksesta tehdyt seinälam-petit ovat tyyliltään melko raskasta uusbarokkia. Ne on hankittu Venäläisestä teollisuusmakasiinista, joka toimi Pietarissa Engelhartin talossa osoitteessa Nevski prospekt 30. Ne ovat olleet palatsissa ainakin jo vuonna 1845, vaikka lasku niistä on lähetetty vasta alkuvuodesta 1847. Lampetteja tilattiin alun perin 20 kappaletta, mutta niitä toimitettiin Helsinkiin vain 14 kappaletta. Lasku kirjoitettiin silti tilatusta määrästä.

120. Kandelaaberipari

- Mahdollisesti Carl Tegelsten, Pietari, noin 1840.
- Kullattua pronssia. Seitsemänhaaraiset. Sähköistetty 1890-luvun lopulla, mutta sähköistys on myöhemmin poistettu.
- korkeus 68,5 cm, halkaisija 38 cm
- Ostettu 1865 Louise Hedenbergiltä,¹¹⁰³ joka oli todennäköisesti perinyt ne kasvatti-isältään ministerivaltiosihteerin, kreivi Robert Henrik Rehbinderiltä.¹¹⁰⁴



- Sijoitettu 1865 toisen kerroksen Siniseen förmäkkiin (tila 70) trymoopeilien konsoleille, joilla ne olivat vielä 1920-luvulla.¹¹⁰⁵
- TPK.

Kandelaaberit edustavat empiren ja uusrokoon siirtymäkautta. Varsin samankaltainen, mutta isompi kandelaaberipari L 121 on todistetusti Pietarissa toimineen Carl Tegelstenin valimon tekemä, mikä viittaa myös tämän mahdolliseen alkuperään. Robert Henrik Rehbinder oli myös tilannut Helsingin Keisarillisen Aleksanterin yliopiston juhlasaliin Tegelsteniltä pronssiset kattoamppelit 1834, joten hän on tuntenut valimon.¹¹⁰⁶

¹¹⁰¹ Venäläisen kauppamakasiinin lasku 28.2.1847. Gr 2. RakH. KA; TPK 280.

¹¹⁰² Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917, 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁰³ Samalla ostettiin myös edelleen Linnassa olevat suurikokoinen kullattua pronssia oleva peilipohjainen empirepöytäplateau sekä siihen kuuluva kristallimalja jalustoineen, jotka maksoivat yhteensä 150 ruplaa. On mahdollista, että esineet olivat ensin lainassa keisarillisessa palatsissa vuoden 1863 valtiopäiviä varten ja ne olisi katsottu sen jälkeen tarpeelliseksi lunastaa sinne. Louise Hedenbergin lasku 1865. Gr 4. RakH. KA.

¹¹⁰⁴ Louise (Lovisa) Hedenberg, omaa sukua Jägerhorn af Storby (1819–1883), oli ministerivaltiosihteerin, kreivi Robert Henrik Rehbinderin (1777–1841) serkun tytär sekä hänen ja tämän puolison kreivitär Anna Charlotta Rehbinderin (1788–1845), omaa sukua Hedenberg, kasvattitytär, joka meni naimisiin samaisten Rehbinderien kasvattipojan, Anna Charlotta Rehbinderin veljenpojan Carl Ludvig Hedenbergin (1802–1858) kanssa. Sittenmin Hedenbergit perivät Rehbinderien omaisuuden. Robert Henrik Rehbinderin perukirjassa mainitaan kaksi pronssista seitsemänhaaraista kandelaaberia sekä pronssinen pöytäplateau, jotka ovat suurella todennäköisyydellä juuri ne samat, jotka Louise Hedenberg myi keisarilliseen palatsiin 1865. Carpelan 1942, 140; Robert Henrik Rehbinderin perukirja 24.8.1841. Ecm 10. Aatelin perukirjat 1841. Turun hovioikeuden arkisto. TMA.

¹¹⁰⁵ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁰⁶ Knapas 1989, 238–239.

121. Kandelaaberipari (kuva 37)

- Carl Tegelsten, Pietari 1845.
- Kullattua pronssia. Alun perin kymmenenhaaraiset, nykyään seitsemänhaaraiset. Sähköistetty 1890-luvun lopulla, mutta sähköistys on myöhemmin poistettu.
- korkeus (madallettu vuoden 1925 jälkeen) 70 cm, halkaisija 46 cm.
- Hankittu 1845 Carl Tegelsteniltä Pietarista, hinta à 75 ruplaa.¹¹⁰⁷
- Kandelaaberit olivat ensin pitkään varastossa, mutta ne sijoitettiin pysyvästi 1865 toisen kerroksen Keltaiseen föрмаakiin (tila 65), jossa ne olivat vielä 1920-luvulla.¹¹⁰⁸
- TPK.

Kandelaaberipari edustaa empiren ja uusrokokoon siirtymäkautta. Todennäköisesti myös Tegelstenin tekemä kandelaaberipari L 120 on lähes samanlainen, mutta pienempi. Karjalohjalta kotoisin ollut sahurin poika Carl Tegelsten (1798–1852) lähti nuorena poikana Helsinkiin pronssinvalajan oppiin ja muutti jo 1815 Pietariin, missä hänestä tuli mestari viimeistään 1825. Tegelsten kehitti korkeatasoisten pronssiesineiden valmistuksen varsin laajamittaiseksi toiminnaksi ja hänellä oli 1840-luvun alusta lähtien Pietarissa niitä valmistava tehdas. Tegelsten valmisti esineitä muun muassa keisari Nikolai I:n tilauksesta ja niitä päätyi eri puolille Eurooppaa. Huiman sosiaalisen nousun kokenut Tegelsten oli Pietarissa ensimmäisen killan kauppias ja kunniaporvari. Pietarissa hän käytti nimes-
tään muotoa Tegelstain.¹¹⁰⁹

122. Kattolyhty (kuva 111)

- Gambs, Pietari, 1848.
- Maalattua lasia, kehyksen materiaalista ei ole varmuutta, mutta se on saattanut olla pastellagea. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- Hankittu 1848, hinta 28 ruplaa.¹¹¹⁰
- Kattolyhty sijoitettiin 1848 toiseen kerrokseen keisarinna makuuhuoneeseen (tila 61).¹¹¹¹ Se siirrettiin 1919 kolmanteen kerrokseen Turkkilaiseen huonee-

seen (tila 97, kuva 111), jossa se oli ainakin vuoteen 1937 saakka.¹¹¹²

- Nykyistä olinpaikkaa ei tiedetä.

Kattolyhty edustaa tyyliltään uusrokokoota ja siinä voi nähdä kiinalaista vaikutusta. Gambsin huonekaluliikkeestä vuodelta 1845 olevassa kuvassa näkyy samantapaisia kulmikkaampia kattolyhtyjä (kuva 58). Sellaisia hankittiin Pietarin Talvipalatsin talvipuutarhaan 1839.¹¹¹³

123. Kristallikruunu



- Noin 1860.
- Kristallia ja pronssia, kuusihaarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 105 cm, kehän halkaisija 43 cm, kokonais-halkaisija 77 cm.
- Hankittu Jonas Litoniukselta Helsingistä 1861, hinta 45 ruplaa.¹¹¹⁴
- Kristallikruunu sijoitettiin 1861 toisen kerroksen läntiseen eteiseen (tila 69, kuvat 67–68), jossa se oli vielä vuonna 1925.¹¹¹⁵
- TPK 83.

¹¹⁰⁷ Carl Tegelstenin lasku 31.3.1845. Gr 2. RakH. KA.

¹¹⁰⁸ Vuosien 1858–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁰⁹ Engman 2004, 214–215.

¹¹¹⁰ Keisarillisen palatsin tilit 1848. Fa 18. TPK:n arkisto. KA.

¹¹¹¹ Vuoden 1848 tilit. Fa 18. TPK:n arkisto. KA.

¹¹¹² Kotiliesi 1937, 259.

¹¹¹³ Illjustratsija 1845, 509; Korshunova & Bushmina & Semionova 1995, 108–113.

¹¹¹⁴ Jonas Litoniuksen lasku 12.12.1861. Gr 3. RakH. KA.

¹¹¹⁵ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

124. Kristallikruunu



- Noin 1860.
- Kristallia ja pronssia, neljähaarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 90 cm, kehän halkaisija 30 cm, kokonaishalkaisija 70 cm.
- Hankittu A. Frelmannilta Helsingistä 1861, hinta 25 ruplaa.¹¹¹⁶
- Kristallikruunu sijoitettiin kolmannen kerroksen läntiseen eteiseen (tila 97).¹¹¹⁷ Sijainti vuosina 1919–1940 ei ole selvillä.
- TPK 87.

125. Valaisinsarja

- Adolph Névir, Berliini, 1868–1871.
- Kristallia, rungot kullattua pronssia. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- 72-haarainen kruunu: korkeus 240 cm, halkaisija 200 cm. (kuva 23)
- 48-haarainen kruunu: korkeus 210 cm, halkaisija 145 cm. (kuva 20)
- 42-haarainen kruunu: korkeus 200 cm, halkaisija 140 cm. (kuva 23)
- 24-haarainen kruunu: korkeus 125 cm, halkaisija 100 cm. (kuva 81)
- 10-haarainen lampetti: korkeus 80 cm, leveys 60 cm, syvyys 57 cm. (kuva 23)

- 6-haarainen lampetti: korkeus 65 cm, leveys 50 cm, syvyys 50 cm. (kuva 20)
- Hankittu 1868–1871 Adolph Névirin liikkeestä Berliinistä.¹¹¹⁸
- Tanssisaliin (tila 44, kuva 23) sijoitettiin 1868 72-haarainen kristallikruunu ja 1869 kaksi 42-haarasta kristallikruunua. Keisarinna Suureen förmäkiin (tila 68, kuvat 42, 80 ja 81) tuli 1869 24-haarainen kristallikruunu. Goottilaiseen saliin (tila 71, kuva 20 ja 69) ripustettiin 1870 48-haarainen kristallikruunu. Vuosina 1869 ja 1871 palatsiin saapui 14 kappaleita 10-haarasta kristallilampetteja, jotka sijoitettiin Tanssisaliin. Samaan aikaan tulleista 18:sta 6-haaraisesta kristallilampetista kolme sijoitettiin Tanssisaliin, 12 Goottilaiseen saliin ja kaksi Keisarinna Suureen förmäkiin. Valaisimet ovat olleet siitä lähtien näillä paikoilla.¹¹¹⁹
- TPK 151:1 (48-haarainen kruunu), 151:2 (72-haarainen kruunu), 151:3–4 (42-haaraiset kruunut), 151:5 (24-haarainen kruunu), 151:6–19 (10-haaraiset lampetit), 151:20–36 (6-haaraiset lampetit).

Valaisinsarja on tyyliltään uusrokokootta ja sen kristallit ovat pääosin tammenlehvän muotoisia. Niiden esikuvina ovat olleet keskieuropalaiset 1700-luvun puolenvälin rokokookristallikruunut.

Iso valaisinsarja hankittiin kauppias Ignatz Schiefnerin välityksellä Berliinistä 1800-luvun toisella puoliskolla toimineesta kuninkaallisen, sittemmin keisarikunnan hovihankkijan Adolph Névirin liikkeestä. Se valmisti korkealuokkaisia peilejä, valaisimia ja pronssiesineitä sekä myi huonekaluja, marmoritakkoja, veistoksia ja suihkulähteitä.¹¹²⁰

¹¹¹⁶ A. Frelmanin lasku 14.12.1861. Gr 3. RakH. KA.

¹¹¹⁷ Vuosien 1860–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹¹⁸ Adolph Névirin laskut 24.9.1868, 26.4.1869, 10.7.1869, 9.8.1869, 25.4.1870 ja 29.4.1871. Gr 4. RakH. KA.

¹¹¹⁹ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹²⁰ Adolph Névirin laskut 24.9.1868, 26.4.1869, 10.7.1869, 9.8.1869, 25.4.1870 ja 29.4.1871. Gr 4. RakH. KA.

126. Kandelaaberipari



- 1870-luvun puoliväli.
- Kullattua pronssia, neljähaaraiset. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 47,5 cm, halkaisija 23 cm.
- Hankittu 1876.
- Kandelaaberit sijoitettiin 1876 keisarinna makuuhuoneeseen (tila 61),¹¹²¹ niiden sijainti vuosina 1919–1940 ei ole tiedossa.
- TPK 274.

Kandelaaberit edustavat tyyliltään uusrokokoota.

¹¹²¹ Vuosien 1877–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

127. Kristallikruunu (kuvat 99–100)

- Todennäköisesti Saksa, 1880-luku.
- Kristallia, runko kullattua pronssia, 18-haarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 90 cm, halkaisija 60 cm.
- Hankittu 1887 August Studelta Helsingistä, hinta 270 markkaa.¹¹²²
- Sijoitettu 1887 kolmanteen kerrokseen keisarin työhuoneeseen (tila 94, kuva 99), jossa se oli vielä 1920-luvulla.¹¹²³
- TPK 122

Kristallikruunu edustaa uus-Ludvig-XVI-tyyliä. Niille on tyypillistä terävät muodot.¹¹²⁴

128. Kristallikruunupari (kuva 101)

- Todennäköisesti Saksa, 1880-luku.
- Kristallia, runko kullattua pronssia, 16-haarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 120 cm, halkaisija 90 cm.
- Hankittu 1887 August Studelta Helsingistä, hinta à 280 markkaa.¹¹²⁵
- Sijoitettu 1887 kolmanteen kerrokseen keisarin Suureen förmäkkiin (tila 96, kuva 101), Noin 1920 toinen kristallikruunuista oli toisen kerroksen kulmahuoneessa (tila 61, kuva 77) ja toinen toisen kerroksen itäisessä eteisessä (tila 66, kuva 38).¹¹²⁶
- TPK 121. Toisen kristallikruunun nykyistä sijaintia ei tiedetä.

Kristallikruunu edustaa uus-Ludvig-XVI-tyyliä. Niille on tyypillistä terävät muodot.¹¹²⁷

Haminan kaupunginmuseon kokoelmiin kuuluu samanlainen kristallikruunu.

¹¹²² August Studen lasku 3.12.1887. Gr 7. RakH. KA; Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹²³ Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹²⁴ Tarna 2006, 128.

¹¹²⁵ August Studen lasku 3.12.1887. Gr 7. RakH. KA; Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹²⁶ Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹²⁷ Tarna 2006, 128.

129. Kristallikruunu



- Todennäköisesti Saksa, 1880-luku.
 - Kristallia, runko kullattua pronssia, 12-haarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
 - korkeus 85 cm, halkaisija 60 cm
 - Hankittu 1887 August Studelta Helsingistä, hinta 180 markkaa.¹¹²⁸
 - Kristallikruunu sijoitettiin 1887 kolmanteen kerrokseen joko keisarin kabinettiin (tila 91) tai Keltaiseen föрмаakiin (tila 98).¹¹²⁹ Sijainti vuosina 1919–1940 ei ole tiedossa.
 - TPK 123.
- Kristallikruunu edustaa uus-Ludvig-XVI-tyyliä. Niille on tyypillistä terävät muodot.¹¹³⁰

130. Kristallikruunu

- Todennäköisesti Saksa, 1880-luku.
- Kristallia, runko kullattua pronssia, 12-haarainen. Sähköistetty 1890-luvun lopulla.
- korkeus 82 cm, halkaisija 60 cm.
- Hankittu 1887 August Studelta Helsingistä, hinta 170 markkaa.¹¹³¹

¹¹²⁸ August Studen lasku 3.12.1887. Gr 7. RakH. KA; Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹²⁹ Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹³⁰ Tarna 2006, 128.

¹¹³¹ August Studen lasku 3.12.1887. Gr 7. RakH. KA; Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto.



- Kristallikruunu sijoitettiin 1887 kolmanteen kerrokseen joko keisarin kabinettiin (tila 91) tai Keltaiseen föрмаakiin (tila 98).¹¹³² Sijainti vuosina 1919–1940 ei ole tiedossa.
 - TPK 124.
- Kristallikruunu edustaa uus-Ludvig-XVI-tyyliä. Niille on tyypillistä terävät muodot.¹¹³³

131. Kristallikruunusarja (kuvat 48 ja 87)

- Belgia, 1907.
- Kristallia ja kullattua metallia. Ollut sähköistetty alusta asti.
- korkeus 320 cm, halkaisija 180 cm.
- Hankittu 1907.¹¹³⁴
- Kristallikruunut sijoitettiin valtaistuinsaliin eli nykyiseen Valtiosaliin, jossa ne edelleenkin ovat (tila 119, kuvat 47, 48 ja 87).¹¹³⁵
- TPK 156:1–3 (pienet).

Tyyliltään kristallikruunut edustavat 1900-luvun alun uusempireä, jossa on jugendin tai belgialaisittain art nouveau:n piirteitä. Kristallikruunujen yläosaa kiertävät kasviaiheiset jugend-henkiset koristeet, joiden kukissa on pienet paljaat sähkölamput. Sähkövaloa ilmeisesti pidettiin tuolloin niin hienona edistysaske-

KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹³² Vuosien 1888–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹³³ Tarna 2006, 128.

¹¹³⁴ Everstiluutnantti Bertil Nordlundin 1947 kokoama selvitys Linnan historiallisista vaiheista. TPK:n arkisto.

¹¹³⁵ Vuosien 1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

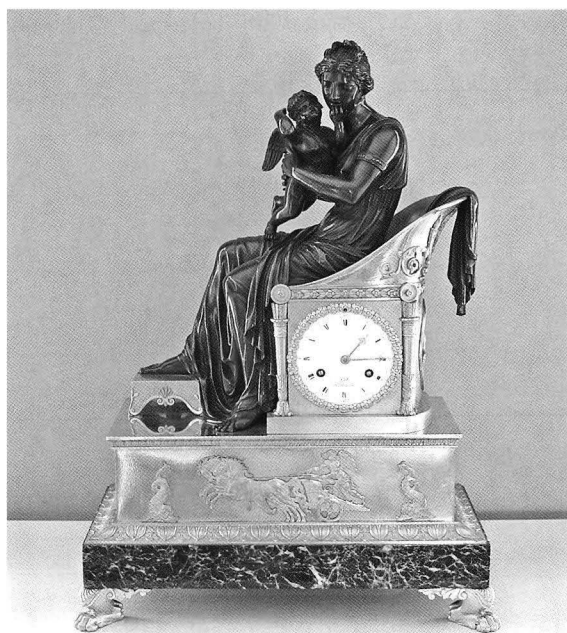
leena, ettei lamppuja katsottu tarpeelliseksi piilottaa mihinkään kupuihin. Kruunujen moderniutta lisää myös se, ettei niissä ole lainkaan perinteisten kynttiläkruunujen tapaan reunaa kiertäviä pystyasennossa olevia lamppuja pidikkeineen.

132. Kristallikruunusarja (kuvat 59 ja 87)

- Belgia, 1907.
- Kristallia ja metallia. Ollut sähköistetty alusta asti.
- korkeus 95 cm, halkaisija 48 cm.
- Hankittu 1907.¹¹³⁶
- Kristallikruunut sijoitettiin valtaistuinsaliin eli nykyiseen Valtiosaliin, jossa ne edelleenkin ovat (tila 119, kuvat 47, 48 ja 87).¹¹³⁷
- TPK 117:1–12.
- Katso L 131.

Kelloja

133. Pöytäpendyyli



- Claude Gallé, Pariisi, noin 1810.
- Polttokullattua ja patinoitua pronssia. Jalustassa vihreää marmoria.
- korkeus 57 cm, leveys 40 cm, syvyys 20 cm.
- Hankittu 1819 vanhaan kenraalikuvernöörin taloon, siirretty keisarilliseen palatsiin 1837.¹¹³⁸

¹¹³⁶ Everstiluutnantti Bertil Nordlundin 1947 kokoama selvitys Linnan historiallisista vaiheista. TPK:n arkisto.

¹¹³⁷ Vuosien 1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹³⁸ Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

- Pöytäpendyyli sijoitettiin joko toisen kerroksen Keltaiseen föрмаakiin (tila 65) tai kolmannen kerroksen keisarin kabinettiin (tila 91), joissa sellainen mainitaan vuosien 1858–1917 inventaarioluetteloissa.¹¹³⁹
- TPK 260.

Kellon runko on polttokullattua pronssia, sen aiheena on Amoria sylissänsä pitävä istuva Venus. Hahmot ovat tummaksi patinoitua pronssia, sen sijaan tuoli, jalustan yläosa ja leijonantassujalat ovat polttokullattua pronssia. Jalustan alaosa on vihreää marmoria. Se on hyvä esimerkki Napoleonin ajan loisteliaasta antiikin roomalaista kulttuuria ihannoivasta empirestä. Pöytäpendyyli on laadultaan huomattavan korkeatasoisen ja sen on signeerannut todennäköisesti 1810-luvun alussa tunnettu kelloihin erikoistunut pronssinvalaja Claude Gallé (1759–1815), joka toimi Pariisissa vuosina 1786–1815 ja teki yhteistyötä taiteilija Jean-André Reichen kanssa. Gallé oli kuningas Ludvig XVI:n ja myöhemmin keisari Napoleonin hovi-hankkija, joka teki runsaasti pendyylejä eri palatseihin.¹¹⁴⁰ Gallélta tunnetaan useita samantapaisia antiikin aiheisiin viittaavia pöytäpendyylejä, joissa on myös vihreä marmorijalusta Koneisto ei kuitenkaan liene hänen tekemänsä.¹¹⁴¹

134. Pöytäpendyyli



¹¹³⁹ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907, 1917 inventaarioluettelot. Bb1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁴⁰ Ledoux-Lebard 1986, 704–709; Kjellberg 1997, 518.

¹¹⁴¹ Ledoux-Lebard 1986, 704–709, Kjellberg 1997, 326, 342, 367, 391–391, 400–404, 413, 417; Niehüser 1999, 70, 100; Vesa Hyvärisen sähköpostiviesti 21.2.2007.

- Mahdollisesti Ranska, 1840–1860-luku.
- Kullattua pronssia ja marmoria.
- korkeus 62 cm, leveys 36 cm, syvyys 18 cm.
- Hankittu mahdollisesti Carl Gustaf Bockströmilta Helsingistä 1849¹¹⁴² tai se on voinut tulla palatsiin myös 1865.¹¹⁴³
- Vuonna 1849 hankittu pöytäpendyyli sijoitettiin joko toisen kerroksen Keltaiseen förmäkiin (tila 65) tai kolmannen kerroksen keisarin kabinettiin (tila 91), joissa mainitaan pöytäkello vuosien 1858–1917 inventaarioluetteloissa. Vuonna 1865 tullut pöytäpendyyli sijoitettiin toisen kerroksen Siniseen kamarineidon huoneeseen (tila 53).¹¹⁴⁴
- TPK 267.

Pöytäpendyylin alaosa on valkoista marmoria ja yläosan antiikin aiheisiin viittaava naishahmo on patinoitua pronssia. Koristeosat ovat polttokullattua pronssia. Tyylillisesti pöytäpendyyli edustaa 1800-luvun puolenvälin uusrokokoota ja on mahdollisesti ranskalainen.¹¹⁴⁵

135. Pöytäpendyyli



- Olof Helander, Kalajoki, 1859.
- Takana leima *Olof Helander Kalajoki*.
- Polttokullattua pronssia, koneisto ranskalainen.
- korkeus 32 cm, leveys 30 cm, syvyys 13 cm.

¹¹⁴² Carl Gustaf Bockströmin lasku 1.11.1849. Gr 2. RakH. KA.

¹¹⁴³ Vuoden 1866 inventaarioluettelo 1866. Bb 9. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁴⁴ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot Bb1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁴⁵ Kjellberg 1997, 466–467; Vesa Hyvärisen suullinen tiedonanto 21.2.2007.

- Hankittu Olof Helanderin valimosta 1859, hinta 55 ruplaa.¹¹⁴⁶
- Pöytäpendyyli sijoitettiin 1859 joko Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72), Punaiseen kabinettiin (tila 63) tai keisarinnan makuuhuoneeseen (tila 61).¹¹⁴⁷
- TPK 264.

Kalajoella toimineesta talonpoika Olof Helanderin valimosta tilattiin neljä kullattua pronssista tehtyä kelloa, joista kolme oli pöytäkelloja ja yksi seinäkello. Niistä kirjoitettu lasku on vuodelta 1859.¹¹⁴⁸ Ranskalaisyyliset uusrokokoo-kellot¹¹⁴⁹ ovat erittäin laadukasta työtä ottaen huomioon ne syrjäiset olosuhteet, joissa valimo on toiminut. Niiden muotit ovat todennäköisesti olleet ranskalaisia samoin kuin koneistot. Niihin kaikkiin on myös kuulunut alun perin lasinen kupu.¹¹⁵⁰

136. Pöytäpendyyli



- Olof Helander, Kalajoki, 1859.
- Takana leima *Olof Helander Kalajoki*.
- Polttokullattua pronssia, koneisto ranskalainen.
- korkeus 35 cm, leveys 33 cm, syvyys 12 cm.

¹¹⁴⁶ Olof Helanderin lasku vuodelta 1859. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁴⁷ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁴⁸ Helanderin valimon lasku vuodelta 1859. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁴⁹ Kjellberg 1997, 72–75.

¹¹⁵⁰ Vesa Hyvärisen suullinen tiedonanto 21.2.2007.

- Hankittu Olof Helanderin valimosta 1859, hinta 65 ruplaa.¹¹⁵¹
- Pöytäpendyyli sijoitettiin 1859 joko Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72), Punaiseen kabinettiin (tila 63) tai keisarinnan makuuhuoneeseen (tila 61).¹¹⁵²
- TPK 271.
- Katso L 135.

137. Pöytäpendyyli



- Olof Helanderilta, Kalajoki, 1859.
- Takana leima *Olof Helander Kalajoki*
- Polttokullattua pronssia, koneisto ranskalainen.
- korkeus 43 cm, leveys 31 cm, syvyys 15 cm.
- Hankittu Olof Helanderin valimosta 1859, hinta 70 ruplaa.¹¹⁵³
- Pöytäkello sijoitettiin 1859 joko Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72), Punaiseen kabinettiin (tila 63) tai keisarinnan makuuhuoneeseen (tila 61).¹¹⁵⁴
- TPK 265.
- Katso L 135.

¹¹⁵¹ Olof Helanderin lasku vuodelta 1859. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁵² Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁵³ Olof Helanderin lasku vuodelta 1859. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁵⁴ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb1. TPK:n arkisto. KA.

138. Seinäpendyyli



- Olof Helanderin valimo, Kalajoki, 1859.
- Takana leima *Olof Helander Kalajoki*.
- Polttokullattua pronssia, koneisto ranskalainen.
- korkeus 56 cm, leveys 30 cm, syvyys 9 cm.
- Hankittu Olof Helanderin valimosta 1859, hinta 75 ruplaa.¹¹⁵⁵
- Seinäkello sijoitettiin 1859 toisen kerroksen läntiseen eteiseen, vuodesta 1919 adjutanttien huoneeseen (tila 69, kuva 68), jossa se oli vielä vuonna 1925.¹¹⁵⁶
- TPK 272.

Katso L 135. Seinäpendyylistä on myöhemmin tehty kopio¹¹⁵⁷, joka näkyy 1920 otetussa valokuvassa¹¹⁵⁸ presidentin yksityisen ruokasalin seinällä (tila 83, kuva 88), missä se oli siellä ainakin vielä vuonna 1937.¹¹⁵⁹

¹¹⁵⁵ Olof Helanderin lasku vuodelta 1859. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

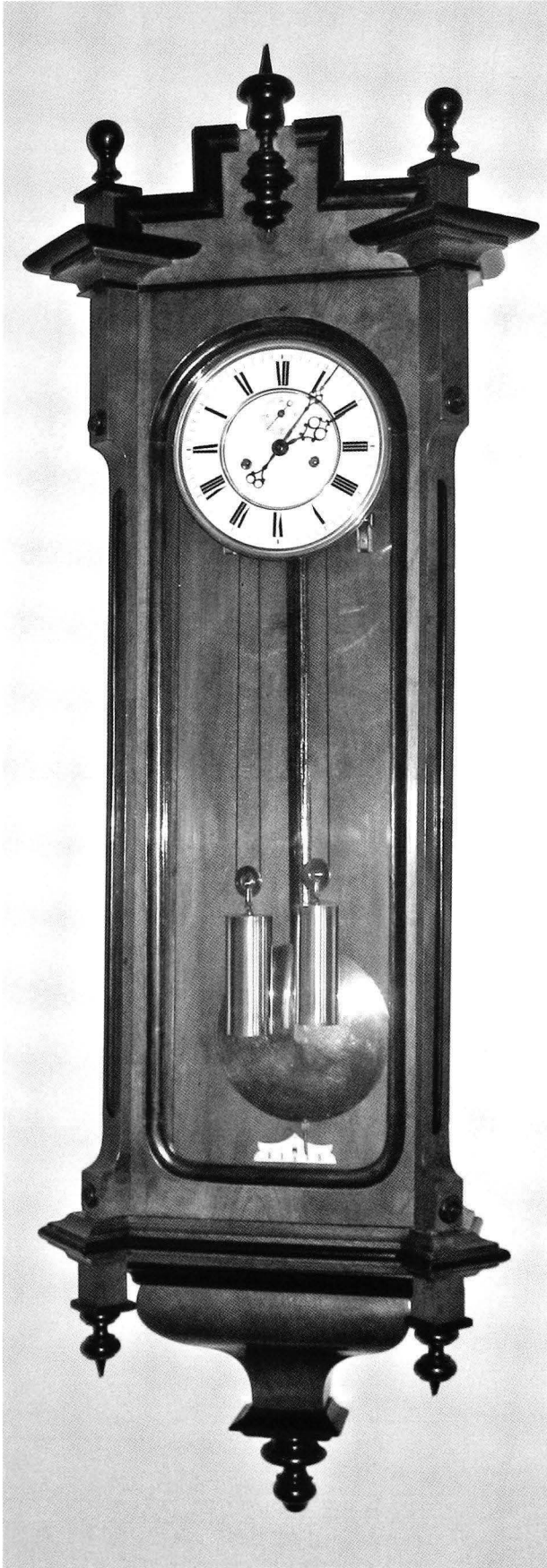
¹¹⁵⁶ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb1, TPK:n arkisto. KA. Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁵⁷ TPK 263.

¹¹⁵⁸ Anttila 1920, 311.

¹¹⁵⁹ Kotiliesi 1937, 258.

139. Seinäkello



- 1870-luvun puoliväli.
- Pähkinäpuuta.
- korkeus 124 cm, leveys 39 cm, syvyys 18 cm.
- Hankittu 1876.
- Sijainnut vuosien 1876–1917 inventaarioluetteloiden mukaan kolmannen kerroksen läntisessä eteisessä (tila 97).¹¹⁶⁰
- TPK 258.

Seinäkello edustaa tyylillisesti uusrenessanssia, vaikka sen pitkänomaisessa ja yksinkertaisessa olemuksessa on vielä muistumia myöhäisempirestä.

Muita esineitä

140. Ilmapuntari

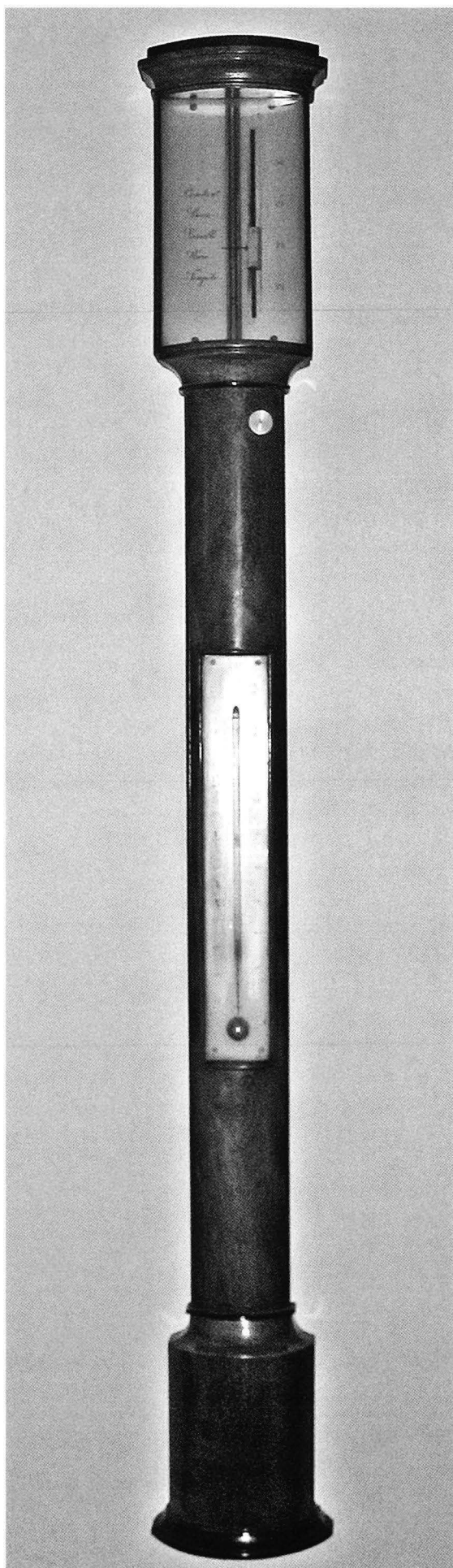
- Todennäköisesti 1819.
- Mahonkia.
- korkeus 95 cm, leveys 11,5.
- Hankittu todennäköisesti Helsingin kenraalikuvernöörintaloon 1819.¹¹⁶¹
- Sijaintia keisarillisessa palatsissa ei voida päätellä, koska inventaarioluetteloissa mainitaan useita ilmapuntareita.
- TPK 280.

Ilmapuntari on hyvin yksinkertainen ja linjakas empire-esine. Teksti on ranskankielinen, mutta siinä ei ole minkäänlaisia merkintöjä valmistajasta.

¹¹⁶⁰ Vuosien 1877–1894 ja 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vesa Hyvärisen suullinen tiedonanto 21.2.2007.

¹¹⁶¹ Vuoden 1837 inventaarioluettelo. Fa 1. TPK:n arkisto. KA.

141. *Maljakko*



- Mahdollisesti Ranska, 1870-luku.
 - Vaaleanpunaiseksi maalattua posliinia, kummallakin puolella koristemaalaus.
 - korkeus 48,5 cm.
 - Tullut Helsingin keisarilliseen palatsiin 1876.
 - Maljakko sijoitettiin 1876 toisen kerroksen Punaiseen kabinettiin (tila 63).¹¹⁶²
 - TPK 279.
- Maljakon toisella puolella on kukka- ja toisella puolella interiööriaihe.

142. Uurnapari



- Mahdollisesti Ranska, 1870-luku.
- Vaaleanpunaiseksi maalattua ja koristeltua posliinia sekä pronssia.
- korkeus 36,5 cm.
- Tullut Helsingin keisarilliseen palatsiin 1876.
- Uurnapari sijoitettiin 1876 toisen kerroksen Punaiseen kabinettiin (tila 63).¹¹⁶³
- TPK 305.

Uurnat jäljittelevät 1700-luvun lopun uusklassismin muotokieltä ja niihin on maalattu aikakauden puvuissa olevia ihmisiä.

143. Suomen suuriruhtinaskunnan vaakuna



- Louise Olander, Helsinki, 1870-luvun alku.
- Taakse liimattu etiketti: ”*Broderie uti Guld och Silfver för militär och civil uniformer kaftaner mefshakar kalkdukar m. m. Louise Olander Brodeuse Helsingfors*” ja ”*Weltaustellung 1873 Wien. Verdienstmedaille*”.
- Silkkibrodeeraus, kehys kullattua puuta.
- korkeus 57 cm, leveys 51 cm.
- Hankittu 1875.¹¹⁶⁴
- Vaakunabrodeeraus oli vuosina 1875–1917 kolmannen kerroksen keisarin työhuoneessa (tila 94). Se siirrettiin venäläisen sotilaskomitean tieltä vuonna 1917 Historialliseen museoon (Suomen kansallismuseo), jossa se on edelleen talletettuna.¹¹⁶⁵
- KM 7240:4.

Koruompelija Lovisa (Louise) Olander (1846–1886) oli syntynyt Leppävirralla. Hän muutti Kuopiosta Helsinkiin 1865. Vuonna 1876 hän meni naimisiin Helsingin keisarillisen Aleksanterin yliopiston kupp- ja iho- tautien professori Anders Ludvig Wendelinin kanssa ja lopetti todennäköisesti silloin työskentelemisen. Hän saattoi tosin aloittaa työskentelemisen uudelleen miehensä 1884 tapahtuneen kuoleman jälkeen.¹¹⁶⁶

¹¹⁶² Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁶³ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁶⁴ Ministeri valtionsihteerin Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 1.4.1875. Ea 2. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁶⁵ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Kansallismuseon pääluettelo nro KM 7240:4.

¹¹⁶⁶ Helsingin suomalais-ruotsalaisen seurakunnan rippikirjat. KA; Folkwännen 19.1.1886.

Taideteokset

144. *Lappohjan taistelu* (kuva 41)

- Wladimir Swertschkoff, noin 1854–1856.
- Öljy kankaalle.
- 130 x 195 cm, kehys.
- Hankittu noin 1854–1856.¹¹⁶⁷
- Maalaus ripustettiin toiseen kerrokseen keisarinna suureen förmaakiin (tila 68, kuva 41).¹¹⁶⁸ Se vietiin huhtikuussa 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä historialliseen museoon (Suomen kansallismuseo), josta se palautettiin Linnaan todennäköisesti jo vuonna 1918.¹¹⁶⁹ Maalaus oli vanhalla paikallaan 1920-luvun alkuun, jolloin se siirrettiin toisen kerroksen itäiseen eteiseen (tila 66).¹¹⁷⁰ Maalaus talletettiin uudestaan Suomen kansallismuseoon 1928.¹¹⁷¹
- KM 28076:2.

145. *Kauppaneuvos Anders Donner* (kuva 81)

- Wladimir Swertschkoff, 1856.
- Öljy kankaalle.
- 133 x 104 cm, kehys 172 x 140 cm.
- Hankittu 1856.¹¹⁷²
- Maalaus sijoitettiin parinsa kanssa 1856 toisen kerroksen Keltaiseen förmaakiin (tila 65), mistä ne siirrettiin 1890 kolmannen kerroksen keisarin Suureen förmaakiin (tila 96).¹¹⁷³ Maalaukset vietiin huhtikuussa 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä Historialliseen museoon (Suomen kansallismuseo)¹¹⁷⁴, mistä ne palautettiin Linnaan 1920 ja sijoitettiin toisen kerroksen Keltaiseen saliin (tila 68, kuva 81).¹¹⁷⁵
- TPK.

Keisarilliseen palatsiin maalautettiin todennäköisesti keisari Aleksanteri II:n määräyksestä Krimin sodan aikana Kokkolan puolustuksessa ansioituneiden henkilöiden muotokuvat. Ensimmäinen maininta maalauksista on vuosittain tehtyjen palatsin inventaa-

rioluetteloiden sarjan aloittavassa tammikuussa 1858 tehdyssä inventaarioluettelossa.¹¹⁷⁶ Maalaukset ovat tulleet palatsiin 1856, johon viittaa takana oleva vuosisiluku.¹¹⁷⁷

146. *Talonpoika Matts Kankkonen*

- Wladimir Swertschkoff, 1856.
- Öljy kankaalle.
- 133 x 104 cm, kehys 172 x 140 cm.
- TPK.
- Maalaus sijoitettiin parinsa kanssa 1856 toisen kerroksen Keltaiseen förmaakiin (tila 65), mistä ne siirrettiin 1890 kolmannen kerroksen keisarin suureen förmaakiin (96).¹¹⁷⁸ Maalaukset vietiin huhtikuussa 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä historialliseen museoon (Suomen kansallismuseo)¹¹⁷⁹, mistä ne palautettiin Linnaan 1920 ja sijoitettiin toisen kerroksen Keltaiseen saliin (tila 68).¹¹⁸⁰

147. *Hankoniemen taistelu*

- Aleksandr Jegorovitš Beidemann, 1857.
- Alhaalla keskellä kyrillisin kirjaimin signeeraus A. Beidemann Hatsina 1857.
- Öljy kankaalle.
- 170 x 285 cm, kehys 213 x 330 cm.
- Keisari Aleksanteri II siirrätti alun perin Hatsinan palatsissa Pietarin eteläpuolella olleen maalauksen Helsingin keisarilliseen palatsiin 1861.¹¹⁸¹
- Maalaus sijoitettiin 1861 toisen kerroksen läntiseen eteiseen (tila 69) portaikkoa vasten olevalle seinälle.¹¹⁸² Sitä ei suuren kokonsa takia haluttu siirtää 1917 muualle turvaan¹¹⁸³, joten se oli omalla paikallaan yhtäjaksoisesti vuoteen 1919 asti, jolloin se siirrettiin portaikon toisella puolella olevaan itäiseen

¹¹⁶⁷ Reitala 2007, 517–518.

¹¹⁶⁸ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁶⁹ Kansallismuseon talletukset 1917: inv. nro KM 7240:1.

¹¹⁷⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁷¹ Kansallismuseon talletukset 1928: inv. nro KM 28076:2.

¹¹⁷² Maalauksen takana olevat merkinnät.

¹¹⁷³ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁷⁴ Suomen kansallismuseon talletukset 1917: inv. nro KM 7240:2.

¹¹⁷⁵ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁷⁶ Vuoden 1858 inventaarioluettelo. Bb 9. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁷⁷ Reitala 2007, 517–518.

¹¹⁷⁸ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁷⁹ Suomen kansallismuseon pääluettelo: vuoden 1917 talletukset: inv. nro KM 7240:3.

¹¹⁸⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁸¹ Ministeriälväsihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 29.5.1861. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁸² Vuosien 1862–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁸³ Juhani Rinteen kirje Suomen senaatin talousosaston kanslialle 10.5.1917. Db 2. TPK:n arkisto. KA.

eteiseen (tila 66).¹¹⁸⁴ Maalaus talletettiin Suomen kansallismuseoon 1928.¹¹⁸⁵

- KM 28076:1.

148. *Hanhiperhe*

- Ferdinand von Wright, 1854.
- Signeeraus vasemmalla alhaalla *Ferd. v. Wright. pinx.*
- Öljy kankaalle.
- 101,5 x 152 cm, kehys 140 x 178 cm.
- Hankittu 1857.¹¹⁸⁶
- Maalaus sijoitettiin 1857 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72). Se vietiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumiin.¹¹⁸⁷ Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valtionhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹¹⁸⁸ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. Maalaus ripustettiin 1920-luvun alussa kolmannen kerroksen presidentin yksityiseen ruokasaliin (tila 83).¹¹⁸⁹
- TPK. Aune Lindströmin laatimassa Ferdinand von Wrightin teosluettelossa maalaus on numero 75.¹¹⁹⁰

Maalaus oli ollut näytteillä Pietarissa keväällä 1857 ja keisari Aleksanteri II oli silloin määrännyt sen ostettavaksi Helsingin keisarilliseen palatsiin, minne se lähetettiin höyrylaiva *Furst Mensichkoffilla* 4.6.1857.¹¹⁹¹

149. *Hanhi kurittaa sorsia* (kuva 89)

- Ferdinand von Wright, 1858.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *Ferdinand v. Wright pinx. 1858.*
- Öljy kankaalle.
- 82,5 x 108,5 cm, kehys 110 x 145 cm.
- Hankittu 1859, hinta 149 ruplaa.¹¹⁹²
- Maalaus sijoitettiin 1857 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72). Se vietiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumiin.¹¹⁹³ Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valtionhoitajan

virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹¹⁹⁴ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. Maalaus ripustettiin 1920-luvun alussa kolmannen kerroksen presidentin yksityiseen ruokasaliin (tila 83, kuva 89).¹¹⁹⁵

- TPK. Aune Lindströmin laatimassa Ferdinand von Wrightin teosluettelossa maalaus on numero 96.¹¹⁹⁶ Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstam kirjoitti 27.8.1859 ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltille Pietariin ja ehdotti Ferdinand von Wrightin maalauksen *Hanhi kurittaa sorsaa* vuodelta 1858 ostamista keisarilliseen palatsiin, koska siellä oli jo ennestään saman taiteilijan samanaiheinen maalaus *Hanhiperhe* vuodelta 1854 (joka on hieman suurikokoisempi).¹¹⁹⁷ Maalauksen hinta oli 125 ruplaa ja kehysten 24 ruplaa. Nordenstam pyysi 149 ruplan lähettämistä Helsinkiin, koska maalausta ei ostettaisi palatsin laskuun. Armfelt vastasi kirjeeseen vasta 28.4.1860 ilmoittaen hyväksyvän taulun ostamisen ja lähetti sitä varten 145 ruplaa eli 4 ruplaa vähemmän kuin oli pyydetty.¹¹⁹⁸ Hitaasta byrokratiasta huolimatta maalaus saatiin kuitenkin ostettua keisarilliseen palatsiin.

150. *Saksalainen maalaistalo*

- Werner Holmberg, 1857.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *W. Holmberg.*
- Öljy kankaalle.
- 106,5 x 146,5 cm, kehys 129 x 170 cm.
- Hankittu 1858, hinta 250 ruplaa.¹¹⁹⁹
- Maalaus sijoitettiin 1858 toisen kerroksen Siniseen förmaakiin (tila 70) ja 1871 se siirrettiin viereiseen keisarinna Suureen förmaakiin (tila 68).¹²⁰⁰ Se siirrettiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean tieltä. Ei ole tarkkaa selvyyttä koska se palautettiin Linnaan, mutta se näkyy 1930-luvun lopulla otetussa valokuvassa presidentin toisen kerroksen työhuoneessa.¹²⁰¹

¹¹⁸⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁸⁵ KM 28076:1.

¹¹⁸⁶ Stjernvallin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 4.6.1857. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁸⁷ Ateneumin teosluettelo: vuoden 1917 talletukset inv. nro A II 1236.

¹¹⁸⁸ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirretyistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁸⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁹⁰ Lindström 1932, 208.

¹¹⁹¹ Stjernvallin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 4.6.1857. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁹² Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirje ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltille 27.8.1859. Da 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁹³ Ateneumin teosluettelo: vuoden 1917 talletukset inv. nro A II 1235.

¹¹⁹⁴ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirretyistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁹⁵ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁹⁶ Lindström 1932, 210.

¹¹⁹⁷ Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirje ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltille 27.8.1859. Da 1. TPK:n arkisto. KA; Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 28.4.1860. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁹⁸ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 28.4.1860. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹¹⁹⁹ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 27.10.1858. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁰⁰ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁰¹ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1220; Kataja 1992, 115.

- TPK. Aimo Reitalan laatimassa Werner Holmbergin teosluettelossa maalaus on numero 127.¹²⁰²

Helsinkiläinen Waseniuksen kirjakauppa järjesti 1850-luvulla myös pienimuotoista galleriatoimintaa.¹²⁰³ Siellä oli kesällä 1858 esillä Werner Holmbergin maalaus *Saksalainen maalaistalo* (*Westfalenilainen maalaistalo*) vuodelta 1857. Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfelt oli nähnyt sen käydessään Helsingissä kesällä 1858 ja sopinut kirjakauppias Bengt Adolf Thunbergin kanssa, että jos kukaan muu ei osta sitä syyskuuhun mennessä, niin se ostetaan keisarilliseen palatsiin 250 ruplalla. Thunberg oli lokakuussa 1858 käynyt palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin puheilla ja ilmoittanut, että Holmbergin maalaus on edelleenkin myytävänä ja kehykset sisältyvät hintaan. Nordenstam kirjoitti asiasta 12.10.1858 Armfeltille¹²⁰⁴, joka vastasi siihen keisarin määränneen taulun ostettavaksi sillä summalla palatsiin ja että se maksettaisiin hänen suomalaisesta käteiskassastaan.¹²⁰⁵

151. Metsä sadeilmalla

- Werner Holmberg, 1859.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *W. Holmberg 1859*.
- Öljy kankaalle.
- 107,5 x 147 cm, kehys 150 x 188,5 cm
- Hankittu 1861, hinta 500 ruplaa.
- Maalaus sijoitettiin 1858 toisen kerroksen Siniseen förmäkiin (tila 70) ja 1871 se siirrettiin viereiseen keisarinna Suureen förmäkiin (tila 68).¹²⁰⁶ Maalaus siirrettiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean tieltä. Maalaus palautettiin Linnaan vasta vuoden 1940 jälkeen.¹²⁰⁷
- TPK. Aimo Reitalan laatimassa Werner Holmbergin teosluettelossa maalaus on numero 150.¹²⁰⁸

Keväällä 1861 palatsiin ostettiin edellisenä vuonna kuolleen Werner Holmbergin maalaus *Metsä sadeilmalla* vuodelta 1859, joka kuuluu Holmbergin pääteoksiin. Palatsinhoitaja Nordenstam kävi asiasta kirjeenvaihtoa Pietarissa olleen ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kanssa.¹²⁰⁹ Maalaus oli jälleen

myytävänä Bengt Adolf Thunbergin omistamassa Waseniuksen kirjakaupassa Helsingissä, mutta se maksoi 500 ruplaa eli kaksi kertaa niin paljon kuin sieltä kolme vuotta aikaisemmin ostettu samankokoinen *Saksalainen maalaistalo*, jolle se hankittiin pariksi. Taulu maksettiin kahdessa erässä.

152. Norjalainen myllymaisema

- Werner Holmberg, 1859.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *W. Holmberg 1859*.
- Öljy kankaalle.
- 38,5 x 57 cm, kehys 50 x 64 cm.
- Hankittu 1881, hinta 900 markkaa.¹²¹⁰
- Maalaus sijoitettiin kolmanteen kerrokseen keisarin työhuoneeseen (tila 94).¹²¹¹ Se siirrettiin 20.4.1917 turvaan Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean asettuessa palatsiin ja palautettiin linnaan vasta vuoden 1940 jälkeen.¹²¹²
- TPK. Aimo Reitalan laatimassa Werner Holmbergin teosluettelossa maalaus on numero 151.¹²¹³

Maalaus ostettiin syksyllä 1881 Suomen Taideyhdistyksen näyttelystä.¹²¹⁴ Se on kokoelman ainoa teos, joka on ostettu vanhana. Se on maalattu samaan aikaan kuin ensimmäiset kokoelmaan hankitut teokset. Maalaus oli myös luonteva hankinta täydentämään palatsin Holmberg-kokoelmaa, vaikka se oli kooltaan aikaisemmin hankittuja huomattavasti pienempi.

153. Gripsholmin linna (kuva 93)

- Tuntematon taiteilija Lars Theodor Billingin mukaan, noin 1860.
- Öljy kankaalle.
- 53 x 74,5 cm, kehys 72,5 x 90,5 cm.
- Hankittu 1862.
- Maalaus ripustettiin 1862 toisen kerroksen Punaiseen kabinettiin (tila 63).¹²¹⁵ Maalaus vietiin 1917

arkisto. KA; Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirjeet ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltille 6.4.1861, 21.5.1861 ja 10.6.1861. Da 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²¹⁰ Kuitti Werner Holmbergin maalauksesta 22.11.1881. Gr 5. RakH. KA.

¹²¹¹ Vuosien 1882–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 11–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²¹² Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1218.

¹²¹³ Reitala 1986, 181.

¹²¹⁴ Kuitti Werner Holmbergin maalauksesta 22.11.1881. Gr 5. RakH. KA.

¹²¹⁵ Vuosien 1863–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁰² Reitala 1986, 179.

¹²⁰³ Pettersson 2004, 26.

¹²⁰⁴ Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirje ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltille 12.10.1858. Da 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁰⁵ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 27.10.1858. Ea 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁰⁶ Vuosien 1862–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁰⁷ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1221.

¹²⁰⁸ Reitala 1986, 181.

¹²⁰⁹ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirjeet palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 23.3.1861 ja 15.5.1861. Ea 1. TPK:n

venäläisen sotilaskomitean tieltä Ateneumin taide-museoon.¹²¹⁶ Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valti-onhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹²¹⁷ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. 1920-luvulla maalaus oli kolmannen kerroksen kahvihuoneen (tila 94, kuva 99) seinällä¹²¹⁸ ja 1931 otetun valokuvan mukaan se oli kolmannen kerroksen kul-mahuoneessa (tila 89, kuva 93).

– TPK.

154. Savoijilaispoika (kuva 78)

- Alexandra Frosterus-Sältin, 1863.
- Oikeassa reunassa olevassa muurissa signeeraus *Alexandra Frosterus Paris 1863*.
- Öljy kankaalle.
- 115,5 cm x 88,5 cm, kehys 136 x 110 cm.
- Hankittu 1864, Hinta 300 ruplaa.
- Maalaus ripustettiin toisen kerroksen Punaiseen kabinettiin (tila 63, kuva 78).¹²¹⁹ Se vietiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomi-tean tieltä.¹²²⁰ Maalaus palautettiin 1919 Linnaan ja ripustettiin takaisin Punaiseen kabinettiin, jossa se ilmeisesti vielä 1930-luvulla, mutta joutui jossakin vaiheessa väistymään presidentinrouvien muotoku-vien tieltä.¹²²¹
- TPK.

Ensimmäinen kokoelmaan hankittu naistaiteilijan työ oli Alexandra Frosterus-Sältinin maalaus *Savoijilaispoika* vuodelta 1863. Maalaus oli mukana 1864 Suomen Taideyhdistyksen näyttelyssä¹²²² ja se hankittiin sieltä keisarilliseen palatsiin 300 ruplalla, minkä summan ministerivaltiosihteeri Armfelt lähetti vekselinä Helsinkiin palatsinhoitaja Nordenstamille.¹²²³ Linnassa kulkeneen perimätiedon mukaan maalaus olisi ostettu keisarinnan toivomuksesta¹²²⁴, mutta se ei vaikuta todennäköiseltä, koska maalaus ostettiin Hel-

singistä, eikä keisarinna ollut silloin paikalla. Myöskään palatsin kirjeenvaihdossa ei mainita asiasta mitään.

155. Monrepos (kuva 82)

- Victoria Åberg, 1865.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *Victoria Åberg 1865*.
- Öljy kankaalle.
- 118 x 170 cm, kehys 152 x 208 cm.
- Hankittu 1867, hinta 2000 markkaa.¹²²⁵
- Maalaus ripustettiin 1867 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72). Vuonna 1871 se siirrettiin viereiseen Siniseen förmaakiin, mutta palautettiin takaisin Vihreään makuuhuoneeseen 1875, josta se vietiin 1885 kolmanteen kerrokseen keisarin Suureen förmaakiin (tila 96).¹²²⁶ Maalaus siirrettiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumiin ja palautettiin sieltä Linnaan 1919.¹²²⁷ Maalaus ripustettiin silloin toisen kerroksen Keltaiseen saliin (tila 68, kuvat 80–81), jossa se oli valokuvien mukaan vielä 1930-luvulla.
- TPK.

156. Suuri maisemasommitelma

- Victoria Åberg, 1867.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Victoria Åberg. 70*.
- Öljy kankaalle.
- 118 x 170 cm, kehys 157 x 210 cm.
- Hankittu 1871, hinta 500 ruplaa.¹²²⁸
- Maalaus ripustettiin 1871 toisen kerroksen Siniseen förmaakiin (tila 70) ja siirrettiin sieltä 1880 toisen kerroksen Keltaiseen makuuhuoneeseen (tila 73). Vuonna 1885 se vietiin keisarin työhuoneeseen (tila 94).¹²²⁹ Maalaus siirrettiin 1917 venäläisen sotilas-komitean tieltä turvaan Ateneumiin ja palautettiin sieltä Linnaan 1919.¹²³⁰ Maalaus ripustettiin silloin toisen kerroksen Keltaiseen saliin (tila 68).
- TPK.

¹²¹⁶ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1234.

¹²¹⁷ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirretyistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²¹⁸ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²¹⁹ Vuosien 1864–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²²⁰ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1238.

¹²²¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²²² Finska Konstförenings utställningskatalog 1864.

¹²²³ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 2.5.1864. Ea 1. TPK:n arkisto. KA; Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirje ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltille 26.5.1864. Da 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²²⁴ TPK:n arkistonhoitaja Tuula Hiilesmaan suullinen tiedonanto 2008.

¹²²⁵ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 1.6.1867. Ea 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²²⁶ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²²⁷ Ateneumin teosluettelo: vuoden 1917 talletukset, inv. nro A II 1237.

¹²²⁸ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 8.3.1871. Ea 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²²⁹ Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²³⁰ Ateneumin teosluettelo: vuoden 1917 talletukset, inv. nro 1238.

Åberg oli alkuvuoden 1871 Pietarissa missä taideakatemian asiantuntijat arvioivat työn hyväksi ja 500 ruplan arvoiseksi. Åberg kirjoitti 20.2.1871 keisari Aleksanteri II:lle kirjeen, jossa kertoo jättävänsä työn hänen katsottavakseen ja matkustavansa Italiaan odottamaan Pietarin taideakatemian näyttelyajankoh-
taa.¹²³¹ Keisari määräsi maalauksen ostettavaksi ja se lähetettiin 8.3.1871 rautateitse Helsinkiin.¹²³²

157. Kyläkatu Schwartzwaldissa (kuva 73)

- Hjalmar Munsterhjelm, 1870.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Hj. Munsterhjelm Carlsruhe 1870*.
- Öljy kankaalle.
- 89 x 127 cm, kehys 112 x 154 cm.
- Hankittu 1872.
- Maalaus ripustettiin 1872 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72), mutta se siirrettiin 1875 kolmanteen kerrokseen keisarin työhuoneeseen (tila 94) ja sieltä 1885 viereiseen keisarin Suureen förmäkiin (tila 96) ja sieltä takaisin keisarin työhuoneen vuonna 1890.¹²³³ Maalaus siirrettiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumiin ja palautettiin sieltä Linnaan 1919.¹²³⁴ Maalaus oli 1920-luvun alkupuolella toisen kerroksen Pianohuoneessa (tila 53, kuva 73).¹²³⁵
- TPK.

Vuodenvaihteessa 1871–72 palatsiin hankittiin keisari Aleksanteri II:n määräyksestä Hjalmar Munsterhjelmien talviaiheinen maalaus *Kyläkatu Schwartzwaldissa* vuodelta 1870 ja se määrättiin maksettavaksi keisarillisen palatsin varoista. Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirjeen mukaan Suomen Taidesivistyksen puheenjohtaja Berndt Otto Schauman tulee luovuttamaan sen palatsiin 24.1.1872.¹²³⁶

158. *Ensilumi* (kuva 101)

- Hjalmar Munsterhjelm, 1883.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Hj. Mlm.*

¹²³¹ Juutilainen 1992, 23.

¹²³² Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 8.3.1871. Ea 2. TPK:n arkisto. KA

¹²³³ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²³⁴ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1231.

¹²³⁵ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²³⁶ Ministerivaltiosihteeri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 12.1.1872. Ea 2. TPK:n arkisto. KA

- Öljy kankaalle.
- 88,5 x 150,5 cm, kehys 132,5 x 194,5 cm.
- Hankittu 1885, hinta 3800 markkaa.¹²³⁷
- Maalaus ripustettiin 1885 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen ja vuonna 1896 se siirrettiin viereiseen Siniseen förmäkiin (tila 70).¹²³⁸ Maalaus vietiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä Ateneumin taidemuseoon.¹²³⁹ Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valtionhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹²⁴⁰ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. Maalaus oli 1920–1930-luvuilla kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuva 101).¹²⁴¹
- TPK.

Keisari Aleksanteri III vieraili perheineen Suomessa elokuussa 1885 ja silloin Helsingissä järjestettiin suuri suomalainen taidenäyttely, josta keisari osti Hjalmar Munsterhjelmien 1883 tekemän saaristoaiheisen maalauksen *Ensilumi*.¹²⁴² Palatsin säilyneessä kirjeenvaihdossa ei mainita maalausta ja tammikuussa 1886 tehdyssä inventaarioluettelossa maalaukset yksilöidään vain satunnaisesti, mutta niitä on yksi enemmän kuin edellisenä vuonna, mikä todistaa sen tulleen palatsiin samaan aikaan.¹²⁴³

159. *Hämäläinen järvimaisema*

- Hjalmar Munsterhjelm, 1884.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *Hj. Munsterhjelm 1884*.
- Öljy kankaalle.
- 79,5 x 127 cm, kehys 118,5 x 166,5 cm.
- Hankittu 1884, hinta 3000 markkaa.¹²⁴⁴
- Maalaus ripustettiin 1884 toisen kerroksen Keltaiseen förmäkiin (tila 65).¹²⁴⁵ Se vietiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä Ateneumin taidemuseoon.¹²⁴⁶ Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valtion-

¹²³⁷ Taulun taakse on liimattu hintalappu.

¹²³⁸ Vuosien 1886–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 11–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²³⁹ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1233.

¹²⁴⁰ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirretyistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁴¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁴² Illustrerad katalog till Finska konstutställningen 1885. Kuvallinen luettelo suomalaisesta taidenäyttelystä 1885; Reitala 1990, 16.

¹²⁴³ Vuosien 1885–1886 inventaarioluettelot. Bb 11. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁴⁴ Hjalmar Munsterhjelmien kuitti 23.2.1884. Gr 5. RakH. KA.

¹²⁴⁵ Vuosien 1884–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 11–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁴⁶ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1232.

hoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹²⁴⁷ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. Maalaus oli ainakin vuosina 1921–1925 kolmannessa kerroksessa Elli Ståhlbergin huoneessa (tila 82).¹²⁴⁸

– TPK.

Maaliskuussa 1883 uusi palatsinhoitaja Georg von Alfthan kirjoitti ministerivaltiosihtööri Theodor Bruunille Pietariin, siitä että palatsiin hankittaisiin kotimaisia maalauksia. Sillä, että kirjeessä mainitaan sana kotimainen, ei mielestäni ole välttämättä mitään erityistä merkitystä, koska keräämisessä oltiin jatkamassa samaa linjaa. Toisaalta voidaan pohtia sitä, että haluttiinko tuolloin nimenomaan vahvistaa vanhan suunnituksen jatkumista, koska keisari oli juuri vaihtunut. Asiasta oli jo keskusteltu taideyhdistyksen intendentin Berndt Otto Schaumannin kanssa, joka oli tarjonnut palatsiin Gunnar Berndtsonin 1600-luvulle sijoittuvaa historiamaalausta, Berndtsonin keittiöaiheista maalausta ja Erik Johan Löfgrenin 1700-luvulle sijoittuvaa tanssiaiheista maalausta.¹²⁴⁹ Bruun kirjoitti palatsiin, että sinne voidaan ostaa yksi tai kaksi suomalaisen taiteilijan teosta palatsin laskuun.¹²⁵⁰ Seuraavassa kirjeessä von Alfthanin kirjeessä Bruunille vaihtoehtoina olikin kaksi Hjalmar Munsterhjelman maalausta *Aikainen kesäaamu* vuodelta 1882, jonka hinta oli 4000 mk tai 1884 maalattu hieman pienempi *Hämäläinen järvimaisema*, jonka hinta oli 3000 mk.¹²⁵¹ Palatsiin ostettiin lopulta 23.2.1884 *Hämäläinen järvimaisema*.¹²⁵²

160. Höyrylaiva jäissä (kuvat 101 ja 104)

- Berndt Lindholm, 1875.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *B. Lindholm 1875*.
- Öljy kankaalle.
- 83 x 147 cm, kehys 115 x 181 cm.
- Hankittu 1876.
- Maalaus ripustettiin 1876 kolmanteen kerrokseen keisarin Suureen förmaakiin (tila 96) ja siirrettiin sieltä 1890 toisen kerroksen Keltaiseen förmaakiin

(tila 65), jossa se oli vuoteen 1917.¹²⁵³ Maalaus vietiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean tieltä.¹²⁵⁴ Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valtionhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹²⁵⁵ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. Maalaus oli 1920–1930-luvuilla kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuvat 101 ja 104).¹²⁵⁶

– TPK.

Höyrylaiva jäissä oli esillä Pietarin taideakatemian vuosinäyttelyssä 1876 ja keisari Aleksanteri II määräsi maalauksen ostettavaksi keisarilliseen palatsiin ja sen laskuun.¹²⁵⁷

161. Rantamaisema Bretagnesta

- Oscar Kleineh, 1872.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *O. Kleineh 1872*.
- Öljy kankaalle.
- 54 x 85,5 cm, kehys 75 x 107 cm.
- Hankittu 1875.
- Maalaus sijoitettiin 1875 kolmanteen kerrokseen keisarin työhuoneeseen (tila 94) ja vuonna 1890 se siirrettiin viereiseen keisarin kabinettiin (tila 91).¹²⁵⁸ Maalaus vietiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean tieltä. Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valtionhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een, eikä sitä jostain tuntemattomasta syystä palautettu muiden maalausten mukana takaisin Linnaan ennen kuin vasta vuonna 2012.¹²⁵⁹
- TPK.

Maalaus ostettiin Pietarista 1875 keisari Aleksanteri II:n määräyksestä palatsiin ja se lähetettiin junalla Helsinkiin.¹²⁶⁰

¹²⁴⁷ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1233.

^{30.1.1919} tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirrettävistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁴⁸ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁴⁹ Palatsinhoitaja Georg von Alfthanin kirjeen luonnos ministerivaltiosihtööri Theodor Bruunille maaliskuussa 1883. Db 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵⁰ Ministerivaltiosihtööri Bruunin kirje palatsinhoitaja Georg von Alfthanille 2.4.1883. Ea 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵¹ Palatsinhoitaja von Alfthanin kirje ministerivaltiosihtööri Theodor Bruunille 6.4.1883. Db 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵² Hjalmar Munsterhjelman kuitti 23.2.1884. Gr 5. RakH. KA.

¹²⁵³ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵⁴ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1230.

¹²⁵⁵ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirrettävistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵⁶ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵⁷ Ministerivaltiosihtööri Emil Stjernvall-Walleenin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 18.3.1876. Ea 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵⁸ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁵⁹ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1229.

¹²⁶⁰ Ministerivaltiosihtööri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 30.3.1875. Ea 2. TPK:n arkisto. KA.

162. Sairasvuoteen ääressä (kuva 85)

- Adolf von Becker, 1874.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *Becker* – 74.
- Öljy kankaalle.
- 116 x 146 cm, kehys 156 x 194 cm.
- Hankittu 1875, hinta 3600 markkaa.
- Maalaus sijoitettiin 1875 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72), mutta siirrettiin 1896 kolmanteen kerrokseen Keltaiseen föрмаakiin (tila 98).¹²⁶¹ Maalaus siirrettiin 20.4.1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumin taidemuseoon ja palautettiin sieltä Linnaan 1919.¹²⁶² Maalaus näkyy 1924 otetussa valokuvassa toisen kerroksen itäisessä eteisessä (tila 66, kuva 85).
- TPK.

Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstam lähetti 4. tammikuuta 1875 kirjeen ministerivaltiosihteri Alexander Armfeltille ja ehdotti akateemikko Adolf von Beckerin suurikokoisen vuodelta 1874 olevan pohjalaisaiheisen maalauksen *Sairasvuoteen ääressä* ostamista. Nordenstam kehui kirjeessä huomattavan monisanaisesti maalauksen erinomaisuutta, suurta taiteellista arvoa ja sen sopivuutta palatsiin.¹²⁶³ Keisari hyväksyi maalauksen ostamisen palatsiin helmikuussa 1875. Taiteilija pyysi aluksi maalauksesta 4.000 markkaa, mutta hinta saatiin tingittyä 3.600 markkaan ja se maksettiin keisarin suomalaisesta käsikassasta.¹²⁶⁴

163. Päivällisen jälkeen (kuvat 99 ja 100)

- Adolf von Becker, 1877.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Becker* – 1877.
- Öljy kankaalle.
- 112 x 142 cm, kehys 148 x 186 cm.
- Hankittu 1878, hinta 4000 markkaa.¹²⁶⁵
- Maalaus sijoitettiin 1878 toisen kerroksen Keltaiseen makuuhuoneeseen (tila 73). Noin 1880 se siirrettiin toisen kerroksen Siniseen föрмаakiin (tila 70).¹²⁶⁶ Maalaus vietiin 20.4.1917 venäläisen sotilaskomi-

tean tieltä turvaan Ateneumin taidemuseoon.¹²⁶⁷ Maalaus siirrettiin sieltä alkuvuodesta 1919 valtionhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹²⁶⁸ ja palautettiin samana vuonna Linnaan. Linnassa se sijoitettiin kolmannen kerroksen kahvihuoneeseen (tila 94, kuvat 99–100).¹²⁶⁹

- TPK.

Adolf von Beckerin maalaukselle *Sairasvuoteen äärellä* vuodelta 1874 hankittiin 1878 pariaksi saman taiteilijan samankokoinen maalaus *Päivällisen jälkeen* vuodelta 1877. Tosin se esitti talonpoikaiselämää Ranskassa. Se oli ollut esillä 1877 Suomen Taideyhdistyksen näyttelyssä ja 1878 Pariisin salongissa.¹²⁷⁰

164. Psykhe sefyyrien kantamana (kuvat 46 ja 86)

- Walter Runeberg, 1872.
- Alaosassa signeeraus *WRbg Roma*.
- Marmoria, korkeus 160 cm.
- Hankittu 1876.
- Veistos sijoitettiin 1876 toisen kerroksen tanssisaliin (tila 44) ja siirrettiin 1907 vasta valmistuneen valtaistuinsalin, myöhemmän Valtiosalin eteiseen (tila 118, kuvat 46 ja 86) keskelle, jossa se edelleenkin on.¹²⁷¹
- TPK.

Ensimmäinen veistos palatsiin tuli 1876, jolloin keisari Aleksanteri II puolisoineen vieraili Helsingissä ja kävi tutustumassa Kaivopuistossa olleeseen suureen suomalaiseen taide- ja teollisuusnäyttelyyn. Siellä oli esillä muun muassa. Walter Runebergin vuodelta 1872 oleva luonnollisen kokoinen veistosryhmä *Psykhe sefyyrien kantamana*, jonka Suomen senaatti osti näyttelystä lahjaksi keisarinnalle ja se sijoitettiin Helsingin keisarilliseen palatsiin.¹²⁷²

165. Tanssijatar (kuva 79)

- Johannes Takanen, 1881.
- Jalustassa signeeraus *Takanen 1881*.

¹²⁶¹ Vuosien 1876–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁶² Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv.nro A II 1223.

¹²⁶³ Palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamin kirje ministerivaltiosihteri Alexander Armfeltille 4.1.1875. Da 2. TPK:n arkisto. KA

¹²⁶⁴ Ministerivaltiosihteri Alexander Armfeltin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 13.2.1875. Ea 2. TPK:n arkisto. KA

¹²⁶⁵ Ministerivaltiosihteri Emil Stjernvall-Walleenin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille

¹²⁶⁶ Vuosien 1879–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 11–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1, TPK:n arkisto. KA.

¹²⁶⁷ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1222.

¹²⁶⁸ 30.1.1919 tehty luettelo Eteläesplanadi 6:een siirretyistä maalauksista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁶⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁷⁰ Ministerivaltiosihteri Emil Stjernvall-Walleenin kirje palatsinhoitaja Johan Mauritz Nordenstamille 5.2.1878. Ea 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁷¹ Vuosien 1877–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁷² Nyström 2008, 105.

- Marmori.
- Korkeus 53 cm.
- Hankittu 1881, hinta 400 markkaa.¹²⁷³
- Veistos sijoitettiin 1881 toisen kerroksen Siniseen föрмаakiin (70). Se vietiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä Ateneumiin.¹²⁷⁴ Veistos palautettiin Linnaan 1919 ja sijoitettiin toisen kerroksen Harmaaseen huoneeseen (tila 65, kuva 79).¹²⁷⁵
- TPK.

Roomassa asuneen Johannes Takasen 1881 tekemä pienikokoinen veistos *Tanssijatar* hankittiin samana vuonna keisarilliseen palatsiin. Takanen oli lähettänyt sen Suomeen ja Jac. Ahrenberg vastasi sen myymisestä keisarilliseen palatsiin.¹²⁷⁶

166. Ranta-aihe Haikosta (kuvat 93 ja 94)

- Albert Edelfelt 1884.
- Akvarelli.
- 26 x 35 cm, kehys 55 x 74 cm.
- Ostettu Antikvariska Bokhandelnista Helsingistä 1886, hinta 175 markkaa.¹²⁷⁷
- Akvarelli sijoitettiin 1886 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 2005), mutta siirrettiin 1896 kolmanteen kerrokseen keisarin makuuhuoneeseen (tila 3043).¹²⁷⁸ Akvarelli vietiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean tieltä.¹²⁷⁹ Kevättalvella 1919 se sijoitettiin valtionhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹²⁸⁰ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. Se näkyy 1920 otetussa kuvassa Aino Ståhlbergin huoneessa (tila 91, kuva 93) ja 1931 viereisessä kulmahuoneessa (tila 89, kuva 94) otetussa valokuvassa.
- TPK. Bertel Hintzen laatimassa Albert Edelfeltin teosluettelossa akvarelli on numero 296.¹²⁸¹

167. Kööpenhaminan ankkuripaikalta III (kuvat 44 ja 82)

- Albert Edelfelt 1890.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *A Edelfelt 1890*.
- Öljy kankaalle.
- 95 x 150 cm, kehys 133 x 187 cm.
- Hankittu 1890, hinta 6000 markkaa.¹²⁸²
- Taulu ripustettiin 1890 toisen kerroksen Keltaiseen föрмаakiin.¹²⁸³ Se siirrettiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean tieltä.¹²⁸⁴ Maalaus palautettiin Linnaan 1919 ja sijoitettiin toisen kerroksen työhuoneeseen (tila 70, kuva 44), jossa se on siitä lähtien ollut.¹²⁸⁵
- ≈TPK. Bertel Hintzen laatimassa Albert Edelfeltin teosluettelossa maalaus on numero 559.¹²⁸⁶

Keisarilliseen palatsiin suunniteltiin 1888 maalauksen tilaamista taiteilija Albert Edelfeltiltä, mitä tarkoitusta varten oli varattu 6000 markkaa.¹²⁸⁷ Edelfelt oli maalannut aikaisemminkin tilaustöitä keisariperheelle. Näihin aikoihin hän oleskeli keisarinna Maria Feodorovnan kotimaassa Tanskassa, joten maalauksen aiheeksi valikoitui näkymä Kööpenhaminan satamasta ja siinä näkyy venäläinen keisarillinen laiva. Tosin hän ainoastaan luonnosteli aihetta Kööpenhaminassa ja maalasi sen varsinaisesti myöhemmin Helsingissä. Edelfelt teki maalauksesta useita versioita, joista ensimmäinen ei miellyttänyt keisarinnaa. Aiheesta valmistui monta harjoitelmaa ja muunnelmaa. Yksi niistä päätyi keisarinnan yksityiskokoelmaan Anitshkovin palatsiin Pietariin. Helsingin keisarilliseen palatsiin päätynyt versio on nimeltään *Kööpenhaminan ankkuripaikalta III* vuodelta 1890¹²⁸⁸, josta Edelfelt kirjoitti laskun 3.12.1890. Siinä sanotaan, että taulu on maalattu keisarin käskystä. Maalaus lähetettiin 13.12.1890 Pietariin keisarin nähtäväksi.¹²⁸⁹ Ehkä tämän maalauksen hankinnassa näkyy kaikkein voimakkaimmin keisariparin henkilökohtaiset mieltymykset.¹²⁹⁰

¹²⁷³ Kuitti Johannes Takasen veistoksesta 23.12.1881. Gr 5. RakH. KA.

¹²⁷⁴ Ateneumin teosluettelo: vuoden 1917 talletukset, inv. nro B I 289.

¹²⁷⁵ Vuosien 1887–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁷⁶ Kuitti Johannes Takasen veistoksesta 23.12.1881. Gr 5. RakH. KA.

¹²⁷⁷ Antikvariska Bokhandelnin kuitti 29.12.1886. Gr 7. RakH. KA.

¹²⁷⁸ Vuosien 1887–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 10–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁷⁹ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1226.

¹²⁸⁰ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirretyistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁸¹ Hintze 1953, 546–547.

¹²⁸² Albert Edelfeltin kuitti 3.12.1890. Gr 7. RakH. KA.

¹²⁸³ Vuosien 1891–1894, 1896–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁸⁴ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1225.

¹²⁸⁵ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁸⁶ Hintze 1953, 592.

¹²⁸⁷ Palatsinhoitaja Georg von Althanan kirje ministerivaltionsihteerille Theodor Bruunille tammikuussa 1888. Db 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁸⁸ Hintze 1953, 274–277.

¹²⁸⁹ Keisarillisen palatsin tilikirja 1857–1900. Ga 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁹⁰ Hintze 1953, 274–277, 591–592.

168. *Marjatta* (kuva 78)

- Ville Vallgren 1889.
- Alaosassa signeeraus *Ville Vallgren Paris 1889*.
- Marmori.
- Korkeus 88 cm.
- Hankittu 1890, hinta 3500 markkaa.¹²⁹¹
- Veistos sijoitettiin 1890 toisen kerroksen Punaiseen kabinettiin (tila 63).¹²⁹² Veistos siirrettiin 1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumiin ja palautettiin sieltä takaisin Linnaan 1919.¹²⁹³ Veistos oli ainakin vuoteen 1925 saakka vanhalla paikallaan Punaisessa kabinetissa eli Rokokoohuoneessa (tila 63, kuva 78),¹²⁹⁴ mutta 1931 otetussa valokuvassa se näkyi kolmannen kerroksen salissa (tila 96).
- TPK.

Palatsinhoitaja Georg von Alftan kirjoitti 6.12.1890 Pietariin ministerivaltiosihteerille viitaten johonkin aikaisempaan suunnitelmaan hankkia palatsiin taidetta ja ehdotti Vallgrenin Kalevala-aiheisen veistoksen ostamista palatsin kokoelmaan 3500 markalla. Hän lähetti kirjeen mukana Pietariin myös valokuvan veistoksesta.¹²⁹⁵ Keisari hyväksyi hankintaehdotuksen¹²⁹⁶ ja veistos ostettiin palatsiin 23.12.1890.¹²⁹⁷

169. *Lappeenrannan leirillä* (kuva 103)

- Gunnar Berndtson, 1890-luvun alku.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Gunnar Berndtson*.
- Öljy levyllä.
- 32,5 x 41 cm, kehys 59 x 67 cm.
- Hankittu 1896, hinta 1750 markkaa.¹²⁹⁸
- Maalaus sijoitettiin 1896 toisen kerroksen Siniseen förmaakiin (tila 70), missä se oli todennäköisesti kaakeliuunin vieressä.¹²⁹⁹ Se vietiin 20.4.1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumin tai-

demuseoon.¹³⁰⁰ Maalaus palautettiin Linnaan 1919, jolloin se ripustettiin kolmannen kerroksen saliin (tila 96, kuva 103).¹³⁰¹

- TPK.

170. *Rakuunoita tiedustelulla*

- Väinö Blomstedt, 1896.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *V. Blomstedt*.
- Öljy kankaalle.
- 33,5 x 42,5 cm, kehys 57 x 68,5 cm.
- Hankittu 1897, hinta 1000 markkaa.¹³⁰²
- Maalaus ripustettiin 1897 toisen kerroksen Siniseen förmaakiin kaakeliuunin viereen (tila 70).¹³⁰³ Se vietiin 20.4.1917 venäläisen sotilaskomitean tieltä turvaan Ateneumin taidemuseoon.¹³⁰⁴ Alkuvuodesta 1919 maalaus siirrettiin valtionhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹³⁰⁵ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan. Maalaus ripustettiin toisen kerroksen adjutanttien huoneeseen (tila 69).¹³⁰⁶
- TPK.

Palatsiin 1896 ostetulle Gunnar Berndtsonin maalaukselle *Lappeenrannan leiriltä* haluttiin saada pari. Koska Berndtson oli juuri kuollut, maalaus tilattiin 1896 nuorempaan taiteilijasukupolveen kuuluneelta Väinö Blomstedtilta. Se on nimeltään *Rakuunoita tiedustelulla*. Hän teki kesällä 1896 aiheesta tutkielman Lappeenrannassa ja maalasi sen pohjalta lopullisen version. Maalaukset kehystettiin samalla tavalla.¹³⁰⁷

171. *Imatra* (kuva 103)

- Akseli Gallen-Kallela, 1890-luvun puoliväli.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Gallén*.
- Öljy kankaalle.
- 68 x 47,5 cm, kehys 98 x 77 cm.

¹²⁹¹ Ville Vallgrenin kuitti 23.12.1890. Gr 7. RakH. KA.

¹²⁹² Vuosien 1891–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 12–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁹³ Ateneumin teosluettelo: vuoden 1917 talletukset, inv. nro B I 290.

¹²⁹⁴ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁹⁵ Palatsinhoitaja Georg von Alftanin kirje ministerivaltiosihteeri Casimir Ehrnroothille 6.12.1890. Db 1. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁹⁶ Ministerivaltiosihteeri Casimir Ehrnroothin kirje palatsinhoitaja Georg von Alftanille 16.12.1890. Ea 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁹⁷ Ville Vallgrenin kuitti 23.12.1890. Gr 7. RakH. KA.

¹²⁹⁸ Osto tapahtui 27.2.1896. Keisarillisen palatsin tilikirja 1857–1900. Ga 1. TPK:n arkisto. KA; Luettelo keisarilliseen palatsiin hankituista taideteoksista. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹²⁹⁹ Vuosien 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁰⁰ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1239.

¹³⁰¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁰² Väinö Blomstedtin kuitti 1.7.1897. Gr 8. RakH. KA.

¹³⁰³ Vuosien 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁰⁴ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1224.

¹³⁰⁵ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirretyistä tauluista. Bb2. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁰⁶ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁰⁷ Väinö Blomstedtin kirjeet Jac. Ahrenbergille 17.7.1896 ja 30.8.1896. 294.1. Jac. Ahrenbergin kokoelma. SL.SA.

- Hankittu 1896, hinta 700 markkaa.¹³⁰⁸
- Maalaus ripustettiin 1896 toisen kerroksen Vihreään makuuhuoneeseen (tila 72)¹³⁰⁹ ja vietiin 20.4.1917 Ateneumin taidemuseoon venäläisen sotilaskomitean tieltä.¹³¹⁰ Se siirrettiin alkuvuodesta 1919 valti-onhoitajan virka-asuntoon Eteläesplanadi 6:een¹³¹¹ ja palautettiin sieltä samana vuonna Linnaan, jolloin se ripustettiin kolmannen kerroksen saliin (tila 96, kuva 103).¹³¹²
- TPK.

Kirkollisia esineitä

172. Ikonostaasi (kuva 30)

- Pietari, noin 1800-luvun alku.
- Maalatulla kankaalla peitettyä puuta, yläosan aurinko messinkiä.
- korkeus sivuilla 284 cm, korkeus keskellä noin 400 cm, leveys 650 cm.
- Hankittu tai siirretty keisarilliseen palatsiin 1843.¹³¹³
- Sijainnut kirkossa (tila 50). Luetteloitu 1919 Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³¹⁴
- KM 7617:1.

Ikonostaasi on siirrettävä matkaikonostaasi¹³¹⁵, joka edustaa pietarilaista italialaisvaikutteista akateemista maalaustapaa. Korinttilaisin kapiteelein varustetut pilarit sekä kasvi- ja akantuksenlehtiaiheiset ornametit ovat uusklassismia.¹³¹⁶ On arveltu, että ikonostaasi olisi peräisin 1803 lakkautetusta Taavetin linnoituksesta Luumäeltä Kaakkois-Suomesta,¹³¹⁷ jonne rakennettiin 1797 Pyhän Daavidin kirkko. Ikonostaasi voi tosin olla on sitä myöhäisempi, sillä se on varsin saman-

lainen kuin Aleksanteri I:n matkaikonostaasi, jonka on suunnitellut Vasili Kuzmitš Šebuev vuonna 1816 (kuva 31).¹³¹⁸ Tuntuisi erikoiselta, että ikonostaasi olisi hankittu linnoituksen kirkkoon vasta 1810-luvulla. Se purettiin joko 1829 tai hieman myöhemmin.¹³¹⁹ On myös mahdollista, että ikonostaasi on siirretty jostakin muualta keisarilliseen palatsiin. Kyseessä on voinut olla esimerkiksi keisaria varten Suomessa ollut matkaikonostaasi, joka sijoitettiin pysyvästi keisarillisen palatsin kirkkoon sen valmistuttua 1843.

Ikonostaasi koostuu kahdesta puoliskosta sekä niiden välissä olevista kuninkaan ovista. Yläosan pääväri on vaalean oliivinvihreä ja alaosan tumma oliivinvihreä. Yläosan verho-imitaatiot ovat punaiset ja pylväävät siniharmaat. Koristeet on maalattu kullalla ja mustalla, jolla on saatu aikaan kolmiulotteisuutta luova varjostus. Vasemman osan reunan oven oveen on maalattu kolme ikonia: ylös *Kristuksen syntymä*, keskelle *Pyhä Nikolaos* ja alas *Kristuksen kaste*. Sen vieressä on vasemman osan pääikoni *Jumalanäiti*, jonka yläpuolella on kirkkoslaavinkielinen teksti ”Siunattu olkoon hän, joka tulee Herran nimeen”. Kummassakin kuninkaanovessa on kolme ikonia. Vasemmanpuoleisessa on ylimpänä *Apostoli Markus*, keskellä *Jumalanäiti* ja alimpana *Apostoli Luukas*. Oikeanpuoleisessa kuninkaanovessa on ylimpänä *Apostoli Johannes*, keskellä *Ylienkelä Gabriel*, ja alhaalla *Apostoli Matteus*. Oikean osan pääikonina on *Kristus kaikkivaltias* ja sen yläpuolelle on kirjoitettu kirkkoslaavinkielinen teksti ”Kunnia Jumalalle korkeuksissa ja maassa rauha”. Oikean osan reunan oveen on maalattu kolme ikonia: *Kristuksen taivaaseen astuminen*, keskellä kirkon nimikkopyhimys *Aleksanteri Nevski* ja alimpana *Kristuksen ylösnousemus*. Näitä kaikkia osia yhdistää niiden yläpuolella oleva palkki, jossa on kirkkoslaavinkielinen teksti ”Meidän kanssamme on Jumala, tietäkää kansat ja alistukaa, sillä kanssamme on Jumala”. Palkin päällä keskellä on messinkinen kahdesta osasta koostuva aurinko, jonka sisäpuolella on ollut pyöreä, oletettavasti viimeistä ehtoollista esittänyt ikoni.¹³²⁰

¹³⁰⁸ Osto tapahtui 27.2.1896. Keisarillisen palatsin tilikirja 1857–1900. Ga 1. TPK:n arkisto. KA; Luettelo keisarilliseen palatsiin hankituista taideteoksista. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁰⁹ Vuosien 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917 inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³¹⁰ Ateneumin taidemuseon teosluettelo: talletukset 1917, inv. nro A II 1228.

¹³¹¹ 30.1.1919 tehty luettelo Ateneumista Eteläesplanadi 6:een siirretyistä tauluista. Bb 2. TPK:n arkisto. KA.

¹³¹² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³¹³ Selvitys keisarillisen palatsin kirkon 25.7.1843 tapahtuneen vihkimisen kuluista. Gr 2. RakH. KA.

¹³¹⁴ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³¹⁵ Kirkon kalustoluettelo 1800-luvun puolestavälistä. Fa 2. TPK:n arkisto. KA.

¹³¹⁶ Jääskinen 1990, 65; Lehtonen & Kinkki & Rovio 1984, 8–12.

¹³¹⁷ Koukkunen & Karanko 1977, 67.

¹³¹⁸ Pashkova & Semenova & Torshina 2007, 219.

¹³¹⁹ Kauppi & Kõngäs & Suhonen 2011, 252–265; Hanna Kempin sähköpostiviesti 6.6.2012.

¹³²⁰ Jääskinen 1990, 65; Lehtonen & Kinkki & Rovio 1984, 8–9; Hanna Kempin sähköpostiviesti 14.11.2012.

173. Ikoni (Kazanin Jumaläiti)



- Venäjä, 1840-luku, riisa ja kehys Eric Winberg, Helsinki 1847.
- Riisan hopealeimauksessa on Eric Winbergin nimikirjaimet EW, Helsingin kaupunkileima ja vuoteen 1847 viittaava vuosileima O2.
- Temperamaalaus puulle, riisa osittain kullattua hopeaa, kehys osittain lehtikullattua puuta.
- korkeus 50 cm, leveys 46 cm, syvyys 9 cm.
- Hankittu 1847. Hopeariisa ja kullattu kehys ovat maksaneet 74,75 ruplaa.¹³²¹
- Sijainnut kirkossa (tila 50). Luetteloiu 1919 Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³²²
- KM 7617:33.

Ikoni esittää Jumalanäitiä ja Kristus-lastaa. Empire-henkistä kehystä kiertää munasauvaornamentti.

174. Ikoni (Aleksanteri Nevski)



- Venäjä, 1850-luku, riisa leimattu Moskovassa 1859.
- Riisassa on vuosileima 1859, Moskovan kaupunkileima ja kyrillisin kirjaimin leima MC, joka saattaa todennäköisimmin tarkoittaa moskovalaista hopeaseppä Mihail Aleksejevitš Sirotninia.¹³²³
- Temperamaalaus puulle, riisa kullattua hopeaa, kehys lehtikullattua puuta.
- korkeus 45 cm, leveys 40 cm, syvyys 10 cm.
- Hankittu 1861 S. Baranovin välityksellä Helsingistä, joka kuitannut siitä 30 ruplaa.¹³²⁴
- Sijainnut kirkossa (tila 50). Luetteloiu 1919 Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³²⁵
- KM 7617:32.

¹³²¹ Eric Winbergin lasku 25.5.1847. Gr 2. RakH. KA; Kultaseppämestari Eric Winberg toimi Helsingissä vuosina 1841–1858. Fagerström 1998, 193.

¹³²² Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³²³ Moskovassa toimi 1859 kolme hopeaseppää, joihin nimikirjaimet M.C. sopivat: Mihail Aleksejevitš Sirotnin, Mihailo Afanasievitš Sobolev ja Mihail Fjodorovitš Sokolov. Ulla Tillander-Godenhieimin mielestä Sirotnin on heistä todennäköisin vaihtoehto keisarilliseen palatsiin tehdyn riisan valmistajaksi, koska kahdella muulla oli vain yhden miehen verstaat. Toisaalta ei ole täyttä varmuutta millä tavoin ikoni ja sen riisa oikein tulivat palatsiin. Ulla Tillander-Godenhieimin sähköpostiviesti 17.1.2012.

¹³²⁴ S. Baranovin kuitti 26.3.1861. Gr 3. RakH. KA.

¹³²⁵ Vuosien 1862–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

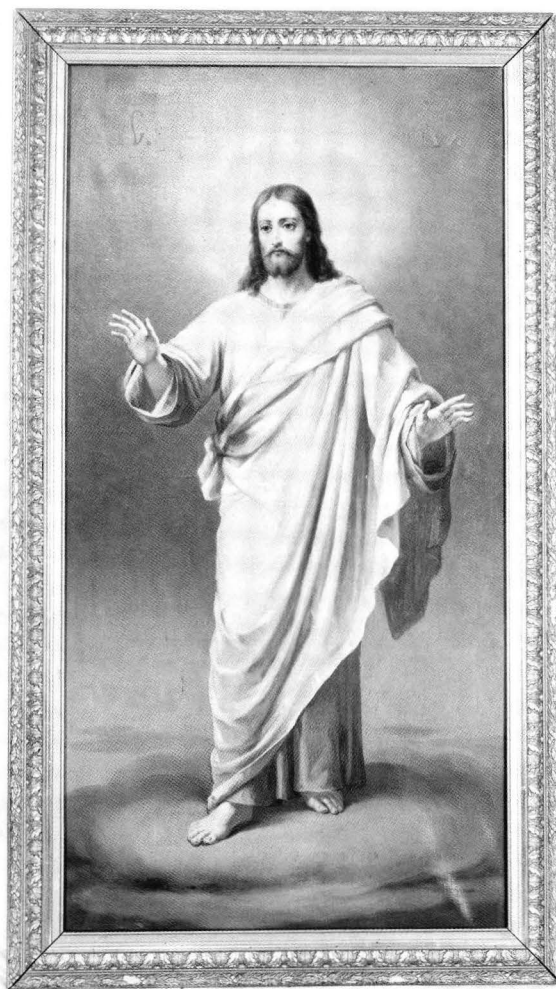
175. Ikoni (Kristus Pantokrator)



- Todennäköisesti Venäjä, 1700–1800-luku.
- Maalaus puulle.
- korkeus 27 cm, leveys 22 cm.
- Ollut kirkossa (tila 50), mutta hankinta-ajankohta on epäselvä. Vuonna 1919 se luettelottiin Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³²⁶
- KM 7617:68.

¹³²⁶ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

176. Ikoni (Kristus)



- Todennäköisesti Venäjä, 1800-luku.
- Öljymaalaukankaalle, kehys kullattua puuta.
- korkeus 109 cm, leveys 56 cm.
- Ollut kirkossa (tila 50), mutta hankinta-ajankohta on epäselvä. Vuonna 1919 se luettelottiin Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³²⁷
- KM 7617:62.

¹³²⁷ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

177. Kirkkolippu



- Venäjä, 1800-luku.
- Kullattua ja maalattua pronssia, emalikoristeita.
- viiri: korkeus 120 cm, leveys 47 cm.
- tanko: korkeus 330 cm.
- Sijainnut kirkossa (tila 50) 1800-luvulta vuoteen 1919, jonka jälkeen se luettelottiin Suomen kansallismuseon kokoelmiin.
- KM 7617:58.

Kirkkolippuja käytetään kirkollisissa kulkueissa ja ne ovat normaalisti esillä kirkkosalissa. Tähän on kuvattu toiselle puolelle Kristuksen kaste ja toiselle Pyhä Nikolaos.

178. Kirkkolippu

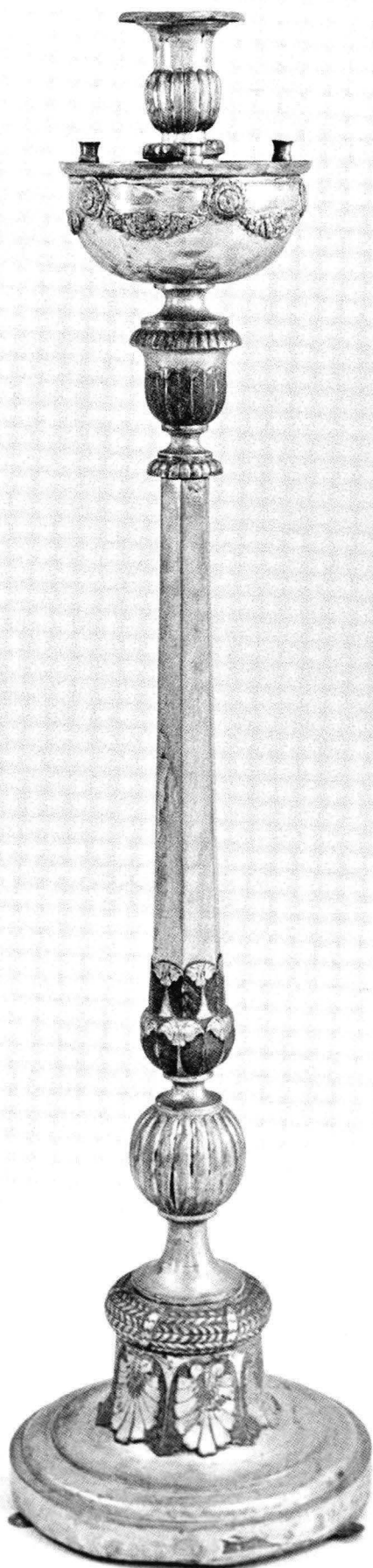


- Venäjä, 1800-luku.
- Kullattua ja maalattua pronssia, emalikoristeita.
- viiri: korkeus 120 cm, leveys 47 cm.
- tanko: korkeus 330 cm.
- Sijainnut kirkossa (tila 50) 1800-luvulta vuoteen 1919, jonka jälkeen se luettelottiin Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³²⁸
- KM 7617:59.

Kirkkolippuja käytetään kirkollisissa kulkueissa ja ne ovat normaalisti esillä kirkkosalissa. Tähän on kuvattu toiselle puolelle Kazanin Jumaläiti ja toiselle Kristuksen ylösnousemus.

¹³²⁸ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

179. Lattiakynttilänjalkapari



- Venäjä, todennäköisesti 1840-luku.
- Hopeoitua metallia, keskellä paikka yhdelle isolle ja reunoilla neljälle pienelle tuohukselle.
- Korkeus 125 cm.
- Hankittu todennäköisesti 1840-luvulla.
- Sijainnut kirkossa (tila 50). 1919 se luettelottiin Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³²⁹
- KM 7617:66:1–2.

Lattiakynttilänjalkapari on edustaa tyyllisesti empireä. Sen yläosaa kiertävät girlandit ja rosetit, keskellä on akantuksenlehtiä sekä alhaalla gillos ja palmettiaiheita.

180. Lattiakynttilänjalka

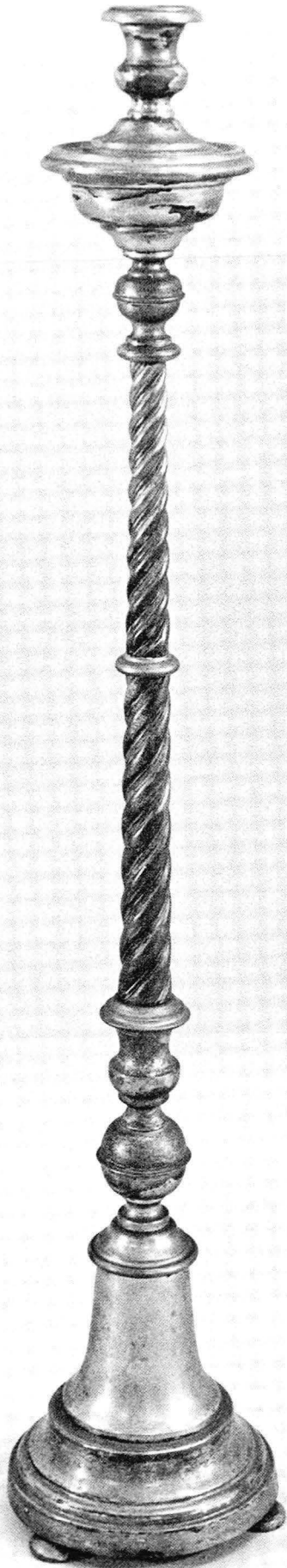
- Venäjä, todennäköisesti 1900-luvun alku.
- Hopeoitua metallia, paikka yhdelle tuohukselle.
- Korkeus 115 cm.
- Hankittu 1907.
- Sijainnut kirkossa (tila 50). 1919 se luettelottiin Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³³⁰
- KM 7617:67.

Lattiakynttilänjalka edustaa tyyllisesti uusbarokkia, johon viittaa varren kierteinen muoto.

¹³²⁹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³³⁰ 1902 inventaarioluettelo. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA. Vuoden 1902 inventaarioluettelo on sisältyy luettelo kirkkoon 10.4.1907 hankituista esineistä.

181. Riippukynttelikkösarja



- Venäjä, todennäköisesti 1840-luku.
- Hopeoitua metallia, keskellä paikka yhdelle isolle ja reunoilla yhdeksälle pienelle tuohukselle.
- kynttelikkö: korkeus 30 cm, halkaisija 29 cm, kolme ketjujen kiinnikettä ulkonevat 3 cm.
- ketjut: korkeus 111 cm.
- Hankittu todennäköisesti 1840-luvulla.
- Sijainnut kirkossa (tila 50). 1919 se luettelotiin Suomen kansallismuseon kokoelmiin.¹³³¹
- KM 7617:63.

Riippukynttelikköjä on pidetty ikonien edessä ja niissä on poltettu tuohuksia toisin kuin lampukoissa, joissa on poltettu öljyä. Tosin yhdistelmiäkin löytyy, mutta ne ovat kuitenkin riippukynttelikköjä. Lampukka tarkoittaa nimenomaan pientä valaisinta, jossa on öljyastia.¹³³² Nämä riippukyntteliköt ovat tyyliltään lähinnä empireä.

¹³³¹ Vuoden 1845 inventaarioluettelo. Fa 2. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1858–1894, 1897–1902 inventaarioluettelot. Bb 9–13. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1903–1904, 1906–1907 ja 1917–inventaarioluettelot. Bb 1. TPK:n arkisto. KA.

¹³³² Hanna Kempin sähköpostiviesti 22.11.2011.

PRESIDENTINLINNAN ESINEITÄ

Huonekaluja

182. Trymoopeilipari (kuva 81)

- Venäjä, 1860-luku.
 - Kullattua puuta, pöytälevyt valkoista marmoria.
 - peili: korkeus 225 cm, leveys 98 cm.
 - konsolipöytä: korkeus 78,5 cm, levy 94 x 37 cm.
 - Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon todennäköisesti 1866. Siirretty Linnaan 1919.¹³³³
 - Trymoopeilipari on sijainnut vuodesta 1919 toisen kerroksen Keltaisessa salissa (tila 68, kuva 81).
 - TPK 73:1–2 (peilit), 73:3–4 (konsolipöydät).
- Tyyliltään trymoopeilit edustavat 1800-luvun toisen puoliskon koristeellista uusrokokoota.

183. Pelipöytäpari



- Venäjä, 1860-luku.
 - Pähkinäpuuta.
 - korkeus 78 cm, levy 99 x 49 cm, avattuna 99 x 98 cm.
 - Hankittu 1866 Helsingin kenraalikuvernöörintaloon. Siirretty Linnaan 1919.
 - Pelipöytäpari on sijainnut vuodesta 1919 toisen kerroksen Keltaisessa salissa (tila 68, kuva 80).¹³³⁴
 - TPK 59:1–2.
- Pelipöydät edustavat 1800-luvun toisen puoliskon uusrokokoota.

¹³³³ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesirroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA.

¹³³⁴ Valokuvat kenraalikuvernöörin talosta 1910-luvulta, HKM; Toisen pöydän pohjassa merkintä *Kenraalikuvernöörin talosta*.

184. Sohvakalusto



- Venäjä, 1860-luku.
- Valkoiseksi maalattua puuta.
- sohva: korkeus 107 cm, leveys 182 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 72 cm.
- nojatuoli: korkeus 110 cm, leveys 66 cm, istuinkorkeus 43 cm, syvyys 57 cm.
- tuoli: korkeus 101 cm, leveys 39,5 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 46 cm.
- Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon todennäköisesti 1866.¹³³⁵ Siirretty Linnaan 1919. Kalusto sijaitsi vuosina 1919–1956 kolmannen

¹³³⁵ Pöykkö 1980, 76.



kerroksen salissa (tila 96, kuvat 102–103), minkä jälkeen tuolit siirrettiin Tamminiemeen ja loput päätyivät varastoon.¹³³⁶

- TPK 355:1 (sohva), 355:2–3 (nojatuolit), KM 87100:15:a–b (tuolit), TPK 355:4 (pöytä).

Kalusto edustaa 1800-luvun toisen puoliskon uusrokokoota.

185. Tuolisarja (kuvat 101–104)

- Venäjä, 1860-luku.
- Alun perin valkoiseksi maalattua puuta, kullattu 1956.
- korkeus 91,5 cm, leveys 59,5 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 42 cm.
- Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon todennäköisesti 1866. Siirretty Linnaan 1919. Linnassa tuolit olivat kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuvat 101–104) vuosina 1919–1956, jonka jälkeen ne siirrettiin Tamminiemeen.¹³³⁷

¹³³⁶ Hyvönen & Kopisto 1987, 58.

¹³³⁷ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n

- KM 87100:14:b–g.

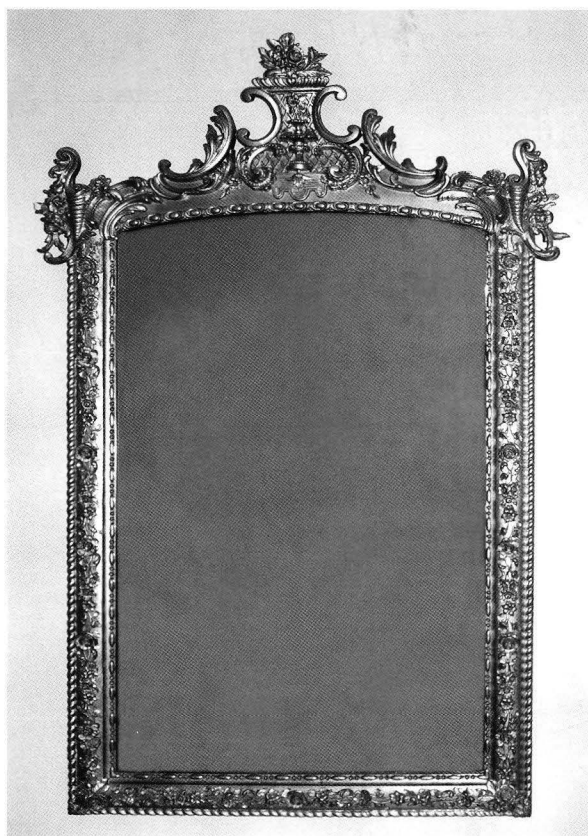
Tuolit edustavat 1800-luvun toisen puoliskon keveää uusrokokoota.

186. Pöytä (kuvat 101–104)

- Venäjä, 1860-luku.
- Alun perin valkoiseksi maalattua puuta, kullattu 1956.
- korkeus 74,5 cm, halkaisija 139 cm.
- Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon todennäköisesti 1866. Siirretty Linnaan 1919. Sijainnut vuosina 1919–1956 kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuvat 101–104), jonka jälkeen se siirrettiin Tamminiemeen.¹³³⁸
- KM 87100:14:a.

Pöytä edustaa 1800-luvun toisen puoliskon uusrokokoota.

187. Peili



- Venäjä, 1860-luku.
- Kullattua puuta.

arkisto. KA.

¹³³⁸ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Hyvönen & Kopisto 1987, 58.

- korkeus 200 cm, leveys 128 cm.
 - Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon todennäköisesti 1866. Siirretty Linnaan 1919.¹³³⁹
 - Peili on sijainnut vuodesta 1919 ilmeisesti 1930-luvun lopulle kolmannen kerroksen Turkkilaisessa huoneessa (tila 93, kuva 110).¹³⁴⁰
 - TPK 134.
- Peili edustaa 1800-luvun toisen puoliskon uusbarokkia.

188. Kaappi



- Ranska, 1860-luku.
- korkeus 105,5 cm, leveys 88 cm, syvyys 43 cm.
- Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon todennäköisesti 1866. Siirretty Linnaan 1919. Kaappi on sijainnut vuodesta 1919 ilmeisesti 1930-luvun lopulle kolmannen kerroksen Turkkilaisessa huoneessa (tila 93, kuva 110).¹³⁴¹
- TPK 128. Takana merkintä: *Kenraalikuvernöörintalosta*.

Uusbarokkia oleva kaappi edustaa niin sanottua boulle-työtä, joka on saanut nimensä Ranskan kuningas Ludvig XIV:n hovipuuseppä André-Charles Boulleen mukaan, joka kehitti 1600-luvun lopulla kahdesta materiaalista tehdyn upotuskoristelutekniikan, jossa taustan ja koristeen materiaalit vuorottelevat.

¹³³⁹ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁴⁰ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA. Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Polvinen 1984, kuvaliite. Peili oli ollut kenraalikuvernöörintalossa muun muassa kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovin työhuoneessa.

¹³⁴¹ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

Boulle käytti töissään helmiäistä, kilpikonnanluuta, norsunluuta, messinkiä, tinaa ja hopeaa. Boulle-työ tuli uudestaan muotiin kertaustyylien aikana 1800-luvun puolessavälissä.¹³⁴²

189. Kaappipari



- Ranska 1860-luku.
 - korkeus 104 cm, leveys 125 cm, syvyys 39 cm.
 - Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon todennäköisesti 1866. Siirretty Linnaan 1919.¹³⁴³
 - TPK 127:1-2. Takana merkintä: *Kenraalikuvernöörintalosta*.
- Katso L 187.

190. Peili (kuva 74)

- 1880-luku.
 - Kehys kullanväristä metallia.
 - korkeus 140 cm, leveys 84 cm.
 - Hankittu 1885 Lappeenrannan keisaritaloon. Siirretty Linnaan 1919–1920. Peili sijaitsi ainakin 1920-luvun alkupuolella toisen kerroksen Vihreässä huoneessa (tila 57, kuva 74).¹³⁴⁴
 - TPK 135.
- Peili jäljittelee 1600-luvun venetsialaisia barokkipeilejä.

¹³⁴² Konttinen & Laajoki 2000, 58; Payne 2010, 58–60.

¹³⁴³ Luettelo 1920–1921 tehdyistä esinesiiroista. Ha 4. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁴⁴ Relas 2010b, 121, 131; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

191. Sohvakalusto



- Boman, Turku, 1904.
- Osien pohjassa on N. Bomanin höyrypuusepän-
tehtaan leima.
- Valkoiseksi maalattua koivua.
- sohva: korkeus 94,5 cm, leveys 177 cm, istuinkor-
keus 48 cm, syvyys 60 cm. (kuvat 77 ja 85)
- nojatuoli: korkeus 91 cm, leveys 62 cm, istuinkor-
keus 49 cm, syvyys 53 cm. (kuvat 77 ja 85)
- tuoli: korkeus 87 cm, leveys 48 cm, istuinkorkeus
47 cm, syvyys 43 cm. (kuvat 77 ja 85)

- taburetti: korkeus 66 cm, leveys 74 cm, istuinkorkeus 49 cm, syvyys 52 cm. (kuva 77)
 - rahi: korkeus 49 cm, leveys 52 cm, syvyys 52 cm. (192a)
 - pöytä: korkeus 76 cm, halkaisija 100 cm. (kuva 85)
 - pöytä: korkeus 75 cm, levy 64 x 100 cm. (kuva 77)
 - pelipöytä: korkeus 76 cm, levy 91 x 46 cm, avattuna 91 x 92 cm. (192b)
 - kaappi: korkeus 100 cm, leveys 75,5 cm, syvyys 37,5 cm. (192c)
 - peili: korkeus 217 cm, leveys 89 cm. (192d)
 - peilin konsoli: korkeus 75 cm, levy 96 x 36 cm. (192d)
 - Kalustoon kuuluu kaksi sohva, neljä nojatuolia, 12 tuolia, 3 taburettia, 3 rahia, pyöreä pöytä, neliskulmainen pöytä, kolme pelipöytää, kaappi ja kaksi trymoopeiliä.
 - Hankittu 1904 kenraalikuvernöörin huvilaan Villa Bjällbohon (nykyisin Kesäranta) Helsingin Meilahteen kenraalikuvernööri, ruhtinas Ivan Mihailovitš Obolenskin toivomuksesta. Huvilan silloisen sisustuksen suunnitteli arkkitehti Jac. Ahrenberg. Kalusto on ollut vuonna 1919 valtionhoitajan taloksi muutetussa entisessä kenraalikuvernöörintalossa ja siirretty sieltä samana vuonna Linnaan. 1920-luvun alkupuolella puolet kalustosta sijaitsi toisen kerroksen itäisessä eteisessä (tila 66, kuva 85) ja puolet toisen kerroksen kulmahuoneessa (tila 61, kuva 77). Kalusto siirrettiin 1920-luvun puolenvälin jälkeen Kultarantaan.¹³⁴⁵
- TPK 171:1–2 (sohvat), 3–6 (nojatuolit), 7–18 (tuolit), 19–21 (taburetut), 22–24 (rahat), 25 (pyöreä pöytä), 26 (neliömäinen pöytä), 27–29 (pelipöydät), 30 (kaappi), 31–32 (trymoopeilit).

Vaikka tätä 1800–1900-lukujen taitteen kalustotyyppiä markkinoitiin empiretyylisenä, palautuu se muoto 1700–1800-lukujen taitteen ruotsalaisiin myöhäiskustavilaisiin huonekalumalleihin. Niiden koristeaiheina ovat selkänojien ristikot ja sfinksi-aiheet. Jaloissa ja pinnoissa on veistetyt laakerinlehtitupit. Kalusteet maalattiin valkoisiksi ja niiden koristeet kullattiin, missä suhteessa ne poikkeavat helmenharmaiksi maalatuista esikuvistaan, joiden koristeita oli saatettu korostaa tummemmin sävyin. Kalusto oli Suomessa suosittu 1800–1900-lukujen taitteessa ja sitä valmistiivat monet verstaat. Muun muassa Aino ja Jean Sibelius hankkivat vastaavanlaisen kaluston Järvenpään Aino-¹³⁴⁶

192. Peili (kuvat 103 ja 104)

- Mahdollisesti Venäjä, 1800-luvun toinen puolisko.
 - Kehys ollut alun perin valkoiseksi maalattua puuta, kullattu 1956.
 - korkeus 167 cm, leveys 95 cm.
 - Siirretty mahdollisesti Helsingin entisestä kenraalikuvernöörintalosta.
 - Peili on sijainnut 1920-luvun puolestavälistä kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuvat 103–104), missä se oli vielä vuoteen 1956 saakka, jonka jälkeen se siirrettiin Tamminiemeen.¹³⁴⁷
 - KM 87100:89.
- Peili on tyyliltään voimakkaasti koristeltua uusrokoota.

193. Sohvakalusto (kuvat 97 ja 98)

- Venäjä, 1800-luvun puoliväli.
 - Pähkinäpuuta.
 - sohva: korkeus 110 cm, leveys 195 cm, istuinkorkeus 50 cm, syvyys 65 cm.
 - nojatuoli: korkeus 100 cm, leveys 60 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 56 cm.
 - Kalustoon kuuluu sohva ja neljä nojatuolia.
 - Siirretty Linnaan 1919 mahdollisesti Helsingin entisestä kenraalikuvernöörintalosta.
 - Sijainnut vuosina 1919–1923 tai 1924 kolmannen kerroksen Kahvihuoneessa (tila 3049, kuva 98) ja vuosina 1925–1940 viereisessä presidentin rouvan huoneessa (tila 3044, kuva 97).¹³⁴⁸
 - TPK 53:1 (sohva), 2–5 (nojatuolit).
- Sohvakalusto edustaa melko raskaslinjaista ja jäykkää uusrokoota.

194. Lipasto

- 1700–1800-luku.
- Jalopuuintarsia.
- korkeus 82,5 cm, levy 105 x 62,5 cm.
- Todennäköisesti hankittu Linnaan noin 1920.
- Lipasto on sijainnut kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuvat 102–103) noin vuodesta 1920 ainakin 1940-luvulle saakka.¹³⁴⁹
- TPK 126.

¹³⁴⁵ Villa Bjällbon inventaarioluettelot Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Ahrenberg 1910, 223–224; Pöykkö 1980, 64; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Kultarannan valokuvat. Kuvakokoelmat. MV.

¹³⁴⁶ Kokki 2011, 70–71, 139.

¹³⁴⁷ Hyvönen & Kopisto 1987, 58.

¹³⁴⁸ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁴⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot, Bb 3. TPK:n arkisto. KA.



Lipasto edustaa malliltaan 1700-luvun alkupuolen ranskalaistyyppistä myöhäisbarokkia/varhaisrokoo-koota lukuun ottamatta 1700-luvun lopun uusklassisiin viittaavaa jalkarakennetta. Lipastoa lienee muutettu myöhemmin ja sen tarkka ajoitus on ongelmallinen. On mahdollista, että lipasto olisi kuulunut Suomen kuningasta varten Keski-Euroopasta 1918 hankittuihin huonekaluihin, jotka myytiin kuningashankkeen rauettua Stockmannin antiikkiosastolla 1910-luvun lopussa.¹³⁵⁰

195. Sohvakalusto



- Stockmannin Keravan puusepäntehtä, 1920.
- Helmenharmaaksi maalattua koivua.
- sohva: korkeus 96 cm, leveys 338 cm, istuinkorkeus 46 cm, syvyys 55 cm.
- tuoli: korkeus 92 cm, istuinkorkeus 42 cm, syvyys 42 cm, leveys 44 cm.

¹³⁵⁰ Kokki 2002, 60–65. Kiitän keskusteluista Carl Barkmannia, Kari-Paavo Kokkia ja Kimmo Oksasta.

- pöytä: korkeus 75 cm, leveys 77,5 cm, syvyys 44,5 cm.
- lipasto: korkeus 82 cm, leveys 66 cm, syvyys 33 cm.
- kalustoon on kuulunut sohva, 12 tuolia, kaksi pöytää ja kaksi lipastoa. Toinen pöydistä on kadonnut.
- Hankittu 1920, hinta 27.400 markkaa.¹³⁵¹
- Kalusto sijoitettiin kolmannen kerroksen saliin (tila 96, kuvat 101–104) ja se oli siellä aina vuoteen 1956 saakka, jolloin se siirrettiin Tamminiemeen. Toinen puolipyöreistä pöydistä on kadonnut.¹³⁵²
- KM 87100:13:c (sohva), d (pöytä), e–p (tuolit), q–r (lipastot).

Kalusto on melko uskollinen tyylikopio 1700-luvun kustavilaisista huonekaluista. Sohvan esikuvana on mahdollisesti ollut Helsingin Seurasaaressa oleva ranskalaistyyppinen kustavilainen sohva. Tuolit ovat englantilaistyyppisiä lyhdeselkätuoleja. Puolipyöreitä pöytiä saattoi pitää toisiaan vasten, jolloin muodostui pyöreä pöytä, tai erikseen sivupöytinä.

196. Sohvakalusto

- Todennäköisesti Stockmannin Keravan puusepäntehtä, 1920.
- Mahonkia.
- sohva: korkeus 117,5 cm, leveys 210 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 70 cm. (197a)
- nojatuoli: korkeus 100 cm, leveys 66,5 cm, istuinkorkeus 45 cm, syvyys 62 cm. (197b)
- tuoli: korkeus 96 cm, leveys 47 cm, istuinkorkeus 48 cm, syvyys 45 cm. (197c)
- pöytä: korkeus 78,5 cm, levy (ovaali) 83 x 124 cm. (197d)
- Kalusto edustaa 1800-luvun alun ranskalaista empireä kertaavaa empiretyyliä, jossa voi nähdä myös myöhäisjugendin piirteitä.
- Kalusto oli vuosina 1920–1930-luvuilla ja vielä sen jälkeenkin Linnan toisessa kerroksessa sijainneessa vanhemman adjutantin työhuoneessa (tila 72, kuvat 83) lukuun ottamatta pöytää, joka oli kolmannen kerroksen työhuoneessa (tila 98, kuva 106).¹³⁵³
- TPK 171:1 (sohva), 171:2–3 (nojatuolit), 171:4–7 (tuolit), 171:8 (pöytä).

¹³⁵¹ Vuosien 1919–1922 kassakirja. Ga 1. TPK:n arkisto. KA; Merkintä siitä, että Stockmannin edustajat kävivät valokuvaamassa kaluston. Linnan päiväkirja 27.2.1921. 106. K.J. Ståhlbergin kokoelma. KA. Valokuva on nykyisin Stockmannin museo-osastolla Helsingissä.

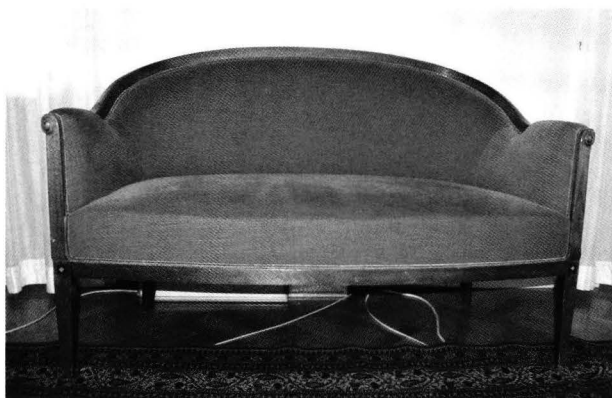
¹³⁵² Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Hyvönen & Kopisto 1987, 58–61.

¹³⁵³ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Vuoden 1948 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.



Kalusto edustaa tassujalkoiseen ja voluuttikaari-
neen lähinnä 1800-luvun alun ranskalaisvaikutteista
empireä, mutta etenkin sohvassa voi nähdä myöhäisju-
gendin muotokieltä.

197. Sohvakalusto





- Todennäköisesti Stockmannin Keravan puusepän-
tehdas, 1920.
- Mahonkia, koristeina ebenpuu- ja helmiäisupotuk-
sia. Päälyllystetty alun perin vihreällä silkillä.
- sohva: korkeus 87 cm, leveys 132 cm, istuinkorkeus
46 cm, syvyys 66 cm. (198a)
- nojatuoli: korkeus 81 cm, leveys 66 cm, istuinkor-
keus 42 cm, syvyys 66 cm. (198b)
- tuoli: korkeus 87 cm, leveys 43 cm, istuinkorkeus 44
cm, syvyys 41 cm. (198c)
- Kalusto oli vuosina 1920–1925 Elli Ståhlbergin huo-
neessa (tila 82). Sen jälkeisestä ajasta vuoteen 1940
ei ole tietoa.
- TPK 160:1 (sohva), 2–3 (nojatuolit), 4–7 (tuolit).
Tyylistään kalusto edustaa hillittyä myöhäisjugendia.

198. Ruokapöytä



- Stockmannin Keravan puusepän-
tehdas, 1919.
- Mahonkia.
- korkeus: 77 cm, levy 217 x 114 cm, pöytään kuuluu
kolme jatkolevyä, joiden leveys on 50 cm.
- Pöytä sijoitettiin vuonna 1920 yksityiseen ruokasa-
liin (tila 83, kuvat 88–89). Pöytä oli siellä ainakin
vielä vuonna 1931, todennäköisesti myös vuonna
1940.¹³⁵⁴
- TPK 113.

Pöytä edustaa hillityn yksinkertaista empire-tyyliä, jonka sileiksi sorvatut pylväsmäiset jalat antavat ark-
kitehtonisen vaikutelman. Se muistuttaa varsin paljon
muun esimerkiksi Halikon Joensuun kartanon biljar-
dihuoneen visakoivuisia pöytiä, jotka puusepänkisälli
Carl Gustaf Nordström oli valmistanut kreivi Gustaf
Mauritz Armfeltille 1813–1814.¹³⁵⁵

199. Kirjoituspöytä ja nojatuoli (kuva 82)



- Valmistanut puuseppä Väinö Siivonen, Bore Wes-
terlund, Systema – heminredning, Helsinki, 1940.
- Mahonkia.
- kirjoituspöytä: korkeus 75 cm, levy 210 x 105 cm.
- tuoli: korkeus 115 cm, leveys 61,5 cm, istumakor-
keus 47 cm, syvyys 66 cm.
- Hankittu 1940.

¹³⁵⁴ Karl Kilpeläisen kirje (kopio) Stockmannille 26.11.1919. Db 2.
TPK:n arkisto. KA; Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot.
Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁵⁵ Kuurne 2008, 278–282.

- Sijoitettu työhuoneeseen toiseen kerrokseen (tila 70, kuva 82).¹³⁵⁶
- TPK 96:1-2.

Tyyliltään presidentin kirjoituspöytä ja nojatuoli edustavat klassismia, jossa on hivenen art decoa piirteitä. Nojatuoli muistuttaa Johan Sigfrid Sirénin Eduskunnan istuntosaliin noin 1930 suunnittelemaa puhe- miehen ja tasavallan presidentin tuoleja, mutta suunnittelija tuskin on sama, koska yksityiskohdat etenkin kirjoituspöydässä eivät ole Sirénin muotokieltä.¹³⁵⁷

Bore Westerlundin (1898–1956) aloitti vuonna 1931 Helsingissä huonekaluvalmistuksen ja myyntitoiminnan. Bore Westerlundilla oli kaksi toiminimeä: 1931 perustettu *Hemindredning – Kotikalusto, innehavare Bore Westerlund* ja 1933 perustettu *Bore Westerlund, Systema – heminredning* joista viimeksi mainittu muutettiin 1946 osakeyhtiöksi, *Oy Bore Westerlund Ab:ksi*, joka meni konkurssiin 1957. Hän oli kuolemaansa saakka yhtiönsä omistajana.¹³⁵⁸

Valaisimia

200. Kristallikruunu (kuvat 106 ja 107)

- 1800-luvun loppu.
- Messinkiä ja kristallia.
- korkeus 85 cm, halkaisija 65 cm.
- Hankittu Lappeenrannan Keisaritaloon. Siirretty Linnaan 1919–1920.¹³⁵⁹
- Kristallikruunu sijoitettiin 1919 tai 1920 työhuoneeseen kolmanteen kerrokseen (tila 98, kuvat 106–108).¹³⁶⁰
- TPK 166.

201. Pöytälamppupari

- Suunnitellut todennäköisesti Eino Schroderus, Taidetekomu Koru Oy, Helsinki, 1919.
- Pohjassa leima *KORU OY*.
- Metallia ja puuta, varjostin kangasta.
- korkeus 56 cm, halkaisija 41 cm.
- Hankittu 1919.



- Pöytälamput sijoitettiin toisen ja kolmannen kerroksen työhuoneiden (tilat 70 ja 98, kuvat 44 ja 82 sekä 105–108) kirjoituspöydille.¹³⁶¹
- TPK 276:1-2.

Taidetekomu Koru Oy:n perusti 1907 arkkitehti Eino Schorederus (1880–1956). Yritys erikoistui alusta asti korkeatasoisten valaisimiin ja se oli keskeinen valaisimien taideteollisen kehityksen urauurtaja Suomessa, vaikka tuotevalikoimaan kuului kaikenlaisia metalliesineitä taatuista ovista koruihin. Schorederus piirsi itse suurimman osan mallistosta, mutta suunnittelua tekivät monet muutkin. Koru yhtiä 1920-luvun lopulla toiseen merkittävään saman alan yritykseen Oy Taitoon.¹³⁶²

Schorederuksella oli omalla työpöydällään lähes samanlainen valaisin, mikä tukee olettamusta, että tämä lähinnä myöhäisjugendia edustava malli on hänen itsensä suunnittelema.¹³⁶³

¹³⁵⁶ Vuoden 1949 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA; Kirjoituspöydän laatikossa oleva selvitys sen historiasta.

¹³⁵⁷ Liisa Lindgrenin sähköpostiviesti 20.2.2012.

¹³⁵⁸ Lakkautettujen yhtiöiden rekisteri. PRH. KA.

¹³⁵⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁶⁰ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁶¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁶² Amberg 1996, 50–53.

¹³⁶³ Amberg 1996, 50–53.

202. Valaisinsarja



- 1938.
- Kullattua metallia, opaailasia ja kristallia.
- kattovalaisin: korkeus 75 cm, halkaisija 40 cm. (203a)
- seinävalaisin: korkeus 67 cm, syvyys 45 cm, kuvun halkaisija 34 cm. (203b)
- Hankittu 1938.
- Valaisimet sijoitettiin Pohjoisesplanadin puoleiseen vestibyyliin (tila 10) ja portaikkoon (tilat 11, 67 ja 95).¹³⁶⁴
- TPK.

Valaisimet edustavat 1930-luvun funktionalismia, vaikka niissä on käytetty jo 1700-luvun kristallikruunuissa esiintyviä elementtejä. Valaisimien suunnittelijasta ja valmistajasta ei ole selvyyttä. Valaisimet ovat selvästi samaa alkuperää kuin valaisinsarja L 203.

203. Valaisinsarja (kuva 66)

- 1938.
- Kullattua metallia, opaailasia ja kristallia.
- korkeus 19 cm, syvyys 45 cm, kuvun halkaisija 40 cm.
- Hankittu 1938.
- Valaisimet sijoitettiin Mariankadun puoleiseen vestibyyliin (tila 107, kuvat 65–66).¹³⁶⁵
- TPK.

Funktionalismin yksinkertaista muotokieltä edustavat valaisimet ovat selvästi samaa alkuperää kuin L 202.



¹³⁶⁴ Vuoden 1949 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁶⁵ Vuoden 1949 inventaarioluettelo. Bda 2. TPK:n arkisto. KA.

Kelloja

204. Pöytäkello



- Ranska, 1800-luvun loppu.
- korkeus 72 cm. leveys 50 cm, syvyys 18 cm.
- Hankittu Helsingin kenraalikuvernöörintaloon ilmeisesti 1800-luvun lopulla. Siirretty Linnaan 1919.
- Ollut vuodesta ainakin vuosina 1919–1940 kolmannen kerroksen työhuoneessa (tila 98, kuvat 106 ja 108).¹³⁶⁶
- TPK 262.

Pöytäkello on niin sanottu *mysteeriokello*, jotka olivat suosittuja Ranskassa 1800-luvun lopulla. Nimitys tulee siitä, että toimintoja liikuttelevat mekanismit on naamioitu ja kelloihin on siten saatu aikaan arvoituksellinen olemus.¹³⁶⁷

Pöytäkellossa kaksi patinoitua pronssia olevaa naisfiguuria, joista oikeanpuoleinen lieenee jousipysy-
systä ja nuoli-
viinistä päätellen metsästyksen jumalatar Diana, kannattelevat telinettä, josta riippuu maapalloa muistuttava kellokoneiston sisään kätkevä tummansiniseksi emaloitu pallo, jonka kyljessä on kello-
taulu. Pallon päällä on tankoon yhdistyvä pyörivä mekanismi, joka saa aikaan heiluvan liikkeen. Ketjut ripustamiseen ja pallossa olevat osat ovat polttokul-
lattia pronssia, jalusta on tummaa kiveä. Rakennelma saattaa olla viittaus fyysikko Léon Foucaultin vuonna 1851 Pariisin Pantheoniin ripustamaan kuuluisaan 67

metriä pitkään heiluriin, jonka avulla hän havainnol-
listi maapallon kiertoliikkeen.

205. Kellokaappi



- Suunnitellut Jac. Ahrenberg, N. Bomanin höyry-
puusepäntehdas, 1885. Turku. Alkuperäisen, mutta
sittemmin kadonneen kellon oli tehnyt lappeenran-
talainen kelloseppämestari Evald Lagerstam.
- Koivua ja leppää.
- korkeus 71 cm, pohja 38 x 38 cm.
- Teetetty 1885 Lappeenrannan Keisaritaloon ja siir-
retty sieltä Linnaan noin 1920.¹³⁶⁸
- Ainakin vuosina 1921–1925 kellokaappi mainitaan
toisen kerroksen pienessä kirjastohuoneessa (tila
51).¹³⁶⁹
- TPK 268.

Jac. Ahrenberg on suunnitellut uusrenessanssia
edustavan kellokaapin Lappeenrannan Keisaritalon
keisarin työhuoneen kirjoituspöydälle, joka edusti
samaa tyyliä. Ahrenberg on ottanut kaapin muotoon
vaikutteita Venetsian San Marcon kirkon kappeleista.
Kaapissa säilytettiin Ruotsin valtakunnan vuoden 1734
lakia.¹³⁷⁰

¹³⁶⁶ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n
arkisto. KA; Stén 1919, 654.

¹³⁶⁷ Kjellberg 1997, 482–483; Vesa Hyvärisen suullinen tiedonanto
21.2.2007.

¹³⁶⁸ Relas 2010b, 124–125.

¹³⁶⁹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n
arkisto. KA.

¹³⁷⁰ Relas 2010b, 124–125.



- Väinö Maukonen, Helsinki, 1906.
- Messinkiä ja puuta.
- korkeus 18,5 cm, leveys 17,5 cm, syvyys 17,5 cm.
- Väinö Maukonen on lahjoittanut kronometrin presidentti Lauri Kristian Relanderille 1927, ja se sijoitettiin todennäköisesti kolmannen kerroksen työhuoneeseen (tila 98).¹³⁷¹
- TPK.

Väinö Maukonen (1877–1929) oli yksi 1900-luvun alkupuolen parhaista suomalaisista kelloseppistä. Hän opiskeli 1900-luvun alussa Pariisissa, Berliinissä ja Lontoossa. Hän sai muun muassa palkinnon Pariisin maailmannäyttelyssä 1900. Vuonna 1905 hän oli töissä arvostetussa W. Bröckingin liikkeessä Hampurissa. Sen jälkeen hän työskenteli jonkin aikaa Helsingissä ja hovi-hankkijana Pietarissa. Vuonna 1916 Maukonen muutti New Yorkiin, jossa hän työskenteli useissa arvostetuissa liikkeissä ennen kuin perusti oman yrityksen. New York Times piti häntä muistokirjoituksessa tuon ajan taitavimpana kelloseppänä Yhdysvalloissa. Täytettyään 50 vuotta vuonna 1927 Maukonen oli käymässä Suomessa ja halusi lahjoittaa valmistamansa kronometrin tasavallan presidentille. Presidentti Lauri Kristian Relander lupasi ottaa lahjoituksen vastaan, mutta hänen sairastumisensa takia Signe Relander olikin vastaanottamassa kronometriä, jonka toi Linnaan Maukonen ja Suomen kelloseppäliiton lähetystö. Toinen tunnetuista Suomessa olevista Maukonen kronometreistä kuuluu Kellomuseon kokoelmiin Espoossa.¹³⁷²

¹³⁷¹ Kokkonen 2006, 55.

¹³⁷² Kokkonen 2006, 55.

Taideteoksia

207. Hiihtopartio (kuvat 67–68)

- Gunnar Berndtson, 1891.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Gunnar Berndtson 1891*.
- Öljy kankaalle.
- 73 x 109 cm, kehys 112 x 147,5 cm.
- Maalaus on hankittu 1891 Lappeenrannan keisarilliseen residenssiin ja se siirrettiin Linnaan 1919. Maalaus on riippunut todennäköisesti vuodesta 1919 lähtien toisen kerroksen adjutanttien huoneessa (tila 69, kuvat 67–68).¹³⁷³
- TPK.

208. Haikon selkä (kuva 103)

- Albert Edelfelt, 1889.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *A. Edelfelt 1889*.
- Guassi.
- 36 x 56 cm, kehys 66 x 87 cm.
- Maalaus hankittu 1891 Lappeenrannan keisarilliseen residenssiin ja siirretty Linnaan 1919.¹³⁷⁴
- Se on riippunut noin vuodesta 1920 ainakin vuoteen 1940 saakka kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuva 103).¹³⁷⁵
- TPK. Bertel Hintzen laatimassa Albert Edelfeltin teosluettelossa guassi on numero 509.¹³⁷⁶

209. Kaksi purjealusta Haikon ankkuripaikalla (kuva 104)

- Albert Edelfelt, noin 1890.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *Edelfelt*.
- Öljy levyille.
- 27 x 24,5 cm, kehys 43,5 x 41 cm.
- Maalaus hankittu 1891 Lappeenrannan keisarilliseen residenssiin ja siirretty Linnaan 1919.¹³⁷⁷
- Maalaus oli ainakin vuosina 1921–1925 toisen kerroksen adjutanttien huoneessa (tila 2003)¹³⁷⁸ ja vuonna 1930-luvun lopulla otetussa valokuvassa se

¹³⁷³ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁷⁴ Relas 2009, 77–78.

¹³⁷⁵ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

¹³⁷⁶ Hintze 1953, 509.

¹³⁷⁷ Relas 2009, 80–81.

¹³⁷⁸ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA.

näkyä kolmannen kerroksen salissa (tila 96, kuva 104).

- TPK. Bertel Hintzen laatimassa Albert Edelfeltin teosluettelossa maalaus on numero 626.¹³⁷⁹

210. Näkymä Helsingin Eteläsatamasta

- Oscar Kleineh, 1890.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *O. Kleineh*.
- Öljy kankaalle.
- 85 x 135,5 cm, kehys 109 x 148 cm.
- Hankittu 1891 Lappeenrannan keisarilliseen residensiin, siirretty sieltä Linnaan noin 1920.¹³⁸⁰
- Maalaus oli toisen kerroksen työhuoneessa (tila 70) noin vuodesta 1920 ainakin vuoteen 1940 saakka.¹³⁸¹
- TPK.

211. Lex (kuva 87)

- Walter Runeberg, 1865–1894.
- Kullattu kipsi.
- korkeus 265 cm.
- Veistos on sijainnut vuosina 1907–1931 eduskunnan käytössä olleessa Heimolan talossa. Veistos siirrettiin 1930-luvun puolessa välissä Presidentinlinnan Valtiosaliin (tila 119, kuva 87).¹³⁸²
- TPK.

Lex-patsas esittää Suomen leijonaa ja Lex-kilpeä pitelevää Suomi-neitoa. Walter Runeberg työsti aiheita vuodesta 1865 ja sen lopullinen versio valmistui pronssiin valettuna vuonna 1894 osaksi Helsingin Senaatin-torilla seisovaa Aleksanteri II:n muistomerkkiä.¹³⁸³

212. Pehr Evind Svinhufvud



- Emil Wikström, 1928.
- Vasemmassa sivussa signeeraus *Wikström* 1928.
- Pronssi.
- korkeus 70 cm.
- Valokuvien mukaan rintakuva on ollut vuodesta 1931 Valtiosalissa, kunnes se siirrettiin 1930-luvun puolessa välissä Goottilaiseen saliin (kuva 69).¹³⁸⁴
- TPK.

213. Carl Gustaf Emil Mannerheim

- Emil Wikström, 1933.
- Vasemmassa sivussa signeeraus *Wikström* 1933.
- Pronssi.
- korkeus 73 cm.
- Valokuvista päätellen mukaan rintakuva sijoitettiin Valtiosaliin 1934,¹³⁸⁵ mutta se siirrettiin miltei heti Goottilaiseen saliin (kuva 69).¹³⁸⁶
- TPK

¹³⁷⁹ Hintze 1953, 603.

¹³⁸⁰ Relas 2010b, 21, 31.

¹³⁸¹ Vuosien 1921–1923 ja 1925 inventaarioluettelot. Bb 3. TPK:n arkisto. KA; Blomstedt 1992, 77.

¹³⁸² Adjutantti, everstiluutnantti Bertil Nordlundin 1947 kokoama selvitys Linnan historiallisista vaiheista, TPK:n arkisto; Lex-patsaan kullattu kipsivalo ei enää sopinut uuteen 1931 käyttöön otettuun uuteen Eduskuntataloon, joten se sijoitettiin Presidentinlinnan Valtiosaliin. Eduskuntatalon intendentti Liisa Lindgrenin suullinen tiedonanto 16.12.2009; Vuosien 1934, 1935 ja 1936 kadettien ylennystilaisuuksista otetut valokuvat, Otavan kuva-arkisto.

¹³⁸³ Ilvas 1990, 71.

¹³⁸⁴ Kuusi 1965, 88; Juuri ennen vuosien 1934–1935 välisenä aikana tehtyä Valtiosalin remonttia otettu valokuva. Jukka Relaksen kokoelma; Vuosien 1934, 1935 ja 1936 kadettien ylennystilaisuuksista otetut valokuvat. Otavan kuva-arkisto.

¹³⁸⁵ Kuusi 1965, 88; Juuri ennen vuosien 1934–1935 välisenä aikana tehtyä Valtiosalin remonttia otettu valokuva. Jukka Relaksen kokoelma; Vuosien 1934, 1935 ja 1936 kadettien ylennystilaisuuksista otetut valokuvat. Otavan kuva-arkisto.

¹³⁸⁶ Valokuva Katri Kallion ja Olavi Kaarlosen häistä 16.12.1940. MV.



214. Kaarlo Juho Ståhlberg



- Emil Halonen, 1921
- Takana signeeraus *Emil Halonen 1921*.
- Pronssi.
- korkeus 62 cm.

- Valokuvien mukaan rintakuva on ollut alun perin Valtioneuvoston linnassa ja vuodesta 1931 Presidentinlinnan Valtiosalissa, kunnes se siirrettiin 1930-luvun puolessa välissä Goottilaiseen saliin (kuva 69).¹³⁸⁷
- TPK.

215. Lauri Kristian Relander



- Into Saxelin, 1927.
- Vasemmassa sivussa signeeraus *Into Saxelin 1927*.
- Pronssi.
- korkeus 60 cm.
- Valokuvien mukaan rintakuva on ollut alun perin Valtioneuvoston linnassa ja vuodesta 1931 Presidentinlinnan Valtiosalissa, kunnes se siirrettiin 1930-luvun puolessa välissä Goottilaiseen saliin (kuva 69).¹³⁸⁸
- TPK.

¹³⁸⁷ Pietiäinen 1994, 155; Kuusi 1965, 88; Juuri ennen vuosien 1934–1935 välisenä aikana tehtyä Valtiosalin remonttia otettu valokuva. Jukka Relaksen kokoelma; Vuosien 1934, 1935 ja 1936 kadettien ylennystilaisuuksista otetut valokuvat. Otavan kuva-arkisto.

¹³⁸⁸ Kuusi 1965, 88; Viherjuuri & Kekoni 1936, 79; Juuri ennen vuosien 1934–1935 välisenä aikana tehtyä Valtiosalin remonttia otettu valokuva. Jukka Relaksen kokoelma; Vuosien 1934, 1935 ja 1936 kadettien ylennystilaisuuksista otetut valokuvat. Otavan kuva-arkisto.

216. Ester Ståhlberg



- Eero Snellman, 1935.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Eero Snellman* 1935.
- Öljy kankaalle.
- 120 x 90 cm, kehys 145 x 115 cm.
- TPK.

217. Signe Relander



- Verner Thomé, 1937.
- Vasemmassa alakulmassa signeeraus *V. Thomé* 1937.
- Öljy kankaalle.
- 120 x 90 cm, kehys 145 x 115 cm.
- TPK.

218. Ellen Svinhufvud



- Wilho Sjöström, 1936.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *Wilho Sjöström* 1936.
- Öljy kankaalle.
- 120 x 90 cm, kehys 145 x 115 cm.
- TPK.

219. Kaisa Kallio



- Mikko Oinonen, 1939.
- Oikeassa alakulmassa signeeraus *M. Oinonen* 1939.
- Öljy kankaalle.
- 127 x 94 cm, kehys 160 x 127 cm.
- TPK.

Liitteen kuvatiedot

Esineet ovat tekijän valokuvaamia lukuun ottamatta seuraavia kohteita:

- 7. P.-O. Welin 1974. MV.
- 12. P.-O. Welin 1974. MV.
- 23. Paavo Poutiainen. MV.
- 25. Eric Sundström 1925. TPK:n arkisto. KA.
- 50a-c. Eric Sundström 1910-luku (Kenraalikuvernöörin talo). HKM.
- 40. Uusi Suomi 10.6.1958.
- 89b. Aarne Pietinen 1934. MV.
- 89d. P.-O. Welin 1974. MV.
- 173. Jussi Tiainen 1977. MV
- 174. Jussi Tiainen 1977. MV.
- 175. Jussi Tiainen 1977. MV.
- 176. Matti Huuhka 1979. MV.
- 177. Jussi Tiainen 1977. MV.
- 178. Jussi Tiainen 1977. MV.
- 179. Riitta Lestinen 1972. MV.
- 180. Riitta Lestinen 1972. MV.
- 181. Jussi Tiainen 1972. MV.
- 195. Stockmann 1920. Stockmannin museo-osasto.

LÄHDELUETTELO

Painamattomat lähteet

Arkistolähteet

Ateneumin taidemuseo, Helsinki
Kokoelmaluettelo

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto (HKM),
Helsinki

Kansallisarkisto (KA), Helsinki
Helsingin puuseppäammattikunnan arkisto
Helsingin suomalais-ruotsalaisen seurakunnan
kirkonkirjat.
K.J. Ståhlbergin kokoelma.
Patentti- ja rekisterihallituksen arkisto (PRH)
Lakkautettujen yhtiöiden rekisteri
Rakennushallituksen arkisto (RakH)
Linnan rakennuspiirustukset
Tilitykset keisarillisen palatsin kunnossapidosta
1838–1900.

Tasavallan presidentin kanslian arkisto (TPK:n arkisto)
Keisarillisen palatsinhoitajan arkisto 1837–1919.
Tasavallan presidentin kanslian arkisto
1919–1949.
Valtiosihteerin viraston arkisto (VSV)
Kirjeistö
Museovirasto (MV), Helsinki
Kuvakokoelmat
Suomen Muinaismuistoyhdistyksen arkisto

Nationalmuseet, Tukholma
K. F. von Bredan kirjekokoelma

Otavan kuva-arkisto, Helsinki

Stockmannin museo-osasto, Helsinki.
Valokuvakokoelma

Suomen kansallismuseo (KM), Helsinki
Päälueetelo

Svenska Litteratursällskapetin arkisto (SLSA)
Jac. Ahrenbergin kokoelma.

Tasavallan presidentin kanslian arkisto, Helsinki.
(TPK:n arkisto)

Turun maakunta-arkisto (TMA), Turku
Aatelin perukirjat

Tiedonannot

Anna-Lisa Amberg, tutkija
Berndt Arell, Tukholman Nationalmuseetin johtaja
Carl Barkman, Tukholman Bukowskin yli-intendentti
Iraida Bott, Tsarskoje Selon museon varajohtaja
Leena Hakli, tutkija
Tuula Hiilesmaa, tasavallan presidentin kanslian
entinen arkistonhoitaja
Vesa Hyvärinen, kelloseppä
Hanna Kemppi, tutkija
Brita Lindberg, antiikkikauppias
Liisa Lindgren, eduskunnan intendentti
Kimmo Oksanen, huonekalukonservaattori
Raimo Snellman, kultaajamestari
Leena Svinhufvud, tutkija
Ulla Tillander-Godenhielm, tutkija

Tutkimusraportit

Konservaattori Kirsi Karpion 2009–2011 tekemä tutkimus Linnan seinien värikerroksista ja tapeteista. Tasavallan presidentin kanslia, Helsinki.

Museoviraston tutkija Sirkka Kopiston 1975 tekemä Presidentinlinnan inventointi. Museovirasto, Helsinki.

Arkkitehti Tuula Pöyhien 2008 tekemä tutkimus Linnan rakennushistoriasta. Tasavallan presidentin kanslia, Helsinki.

Jukka Relaksen 2006–2007 tekemä Presidentinlinnan kalustetietokanta. Tasavallan presidentin kanslia, Helsinki.

PAINETUT LÄHTEET

Siteeratut sanoma- ja aikakauslehdet

Finlands Allmänna Tidning
Folkwännen
Helsingin Kaiku
House & Garden
Hufvudstadsbladet
Hämeen Sanomat
Hämäläinen
Illustratsija
Kotiliesi
Kuopion sanomat
Kymilaakso
Maailma
Nya Pressen
Päivälehti
Otava
Sanan Lennätin
Suomen Kuvalehti
Suometar
Turun Sanomat
Uusi-Suometar
Uusi Suomi

Kirjallisuus

Ahrenberg, Jac. 1904. *Människor som jag har känt*. Söderström & Co Förlagsaktiebolag. Helsingfors.
Ahrenberg, Jac. 1910. *Människor som jag har känt. Femte delen*. Söderström & Co Förlagsaktiebolag. Helsingfors.
Amberg, Anna-Lisa 1990. ”Teosluettelo – sisustuksia, taideteollisuutta ja maalauksia”, s. 221–248. Teoksessa Hausen, Marika, Mikkola, Kirmo, Amberg, Anna-Lisa, *Eliel Saarinen, Suomen aika*. Otava. Helsinki.
Amberg, Anna-Lisa 1996. ”Korun hehkuvat valaisimet”, s. 50–53. *Glorian antiikki nro 11*.
Amberg, Anna-Lisa 1998. *Käsityön mestari ja taide-teollisuusmies*, s. 10–65. Teoksessa Erik O. W. Ehrström 1881–1934. Kustannus W. Hagelstam. Helsinki.
Amberg, Anna-Lisa 2003. ”Kotini on linnani” – kartano ylemmän porvariston omanakuvana. Esimerkkinä Geselliuksen, Lindgrenin ja Saarisen suunnittelema Suur-Merijoki vuodelta 1904. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 111. Helsinki.
Anttila, Selma 1920. ”Presidenttimme koti”, s. 310–315. *Maailma*.

Backström, Ragnar 2009. *Langinkoski. Keisarillisen perheen kesäinen keidas*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki
Batenin, N & Tunikov, K 2008. *The Gatchina Palace. Interiors of the Imperial residence in watercolours and photographs dated late XIX – beginning of the XX century*. Resort of Saint Petersburg. Saint Petersburg.
Batenin, B & Tunikov, K 2008. *Hattšinskij dvorets. Interiery imperatorskoj v akvareljah i fotografijah XIX – natšala XX veka*. Izdatelsvo ”Kurorty Peterburga”. Sankt-Petersburg.
Blomstedt, Yrjö 1992. ”Kauppakartanosta keisarilliseksi palatsiksi ja tasavallan presidentin linnaksi”, s. 12–119. Teoksessa Linna. *The Presidential Palace*. Toim. Jaakko Kalela, Sirkka Peisa, Keijo Immonen. Otava. Helsinki.
von Blücher, Wibert 1950. *Suomen kohtalonaikoja*. Suom. Lauri Hirvensalo. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
Bogatskaia, Irina Andreievna 1994. *The Moscow Kremlin in Watercolour. Watercolours and lithographs of the XIX century*. Editorial director Emmanuel Ducamp. Alain de Gourcuff éditeur. Paris.
Bott, I. K. & Kaneva, M. I. 2003. *Ruskaâ mebel’: istoria, stili, mastera*. Iskustvo-SPB. Sankt-Petersburg.
Bott, Iraida 2009. *Tsarskoselskaja mebelj i eje koronovannye vladeltsy*. Izdatelstvo ”Avrora”. Sankt-Petersburg.
Briedis, Laimonos 2009. Vilnius. *City of Strangers*. Baltos Lankos Publishers. Vilnius.
von Buttlar, Adrian 1999. *Leo von Klenze. Leben – Werk – Vision*. C. H. Beck. München.
Bäcksbäck, Christina 1995. *Viceamiral Carl Olof Cronstedts hem*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 102. Helsinki.
Bäcksbäck, Leonard 1953. ”Helsingfors snickare och snickarskrå”, s. 73–105. *Finskt Museum* 1953.
Carpelan, Tor 1942. Ättartavlor för de på Finlands riddarhus inskrivna efter 1809 adlade, naturaliserade eller adopterade ätterna. Finlands Riddarhus. Helsingfors.
Clark, T. J. 1996. ”The Conditions of Artistic Creation”, s. 248–253. Teoksessa *Art History and its Methods*. Ed. Eric Fernie. Phaidon. London.
Clark, T. J. 1999. *Image of the People. Gustave Coubert and the 1848 Revolution*. London. Thames and Hudson.
Chenevière, Antoine 1988. *Russian Furniture. The Golden Age 1780–1840*. Weidenfeld & Nicolson. London.
Cowles, Virginia 1972, *Romanovit*. Uusi kirjakerho. Helsinki.

- Demidenko, Julia 2000. *Interior Design in Russia*. Aurora. Saint Petersburg.
- Duncan, James S. 1989. "The power of place in Kandy, Sri Lanka: 1780–1980", s. 185–201. Teoksessa *The power of place. Bringin together geographical and sociological imaginations*. Edited by John A. Agnew & James S. Duncan. Unwin Hyman. Boston.
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar 2001. *Kulturanalyser*. Gleerups. Malmö.
- Ekman, Maria 2006. "Empireen valaistus", s. 262–271. Teoksessa *Suomen antiikkiesineet. Kustavilaisuudesta empireen*. Toim. Kari-Paavo Kokki. Weilin+Göös. Helsinki.
- Elgenstierna, Gustaf 1925. *Den introducerade svenska adelns ättartavlor med tillägg och rättelser*. P. A. Nordstedt & Söners Förlag. Stockholm.
- Engel, C. L. 1989 *Kirjeet. Brev. Briefe 1813–1849*. Toim. Mikael Sundman. Helsinki-seura.
- Engman, Max 2004. *Pietarinsuomalaiset*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Fagerström, Raimo 1998. *Suomalaista hopeaa*. WSOY. Helsinki.
- Finska Konstförenings utställnings katalog 1864*. Finska Konstförening. Helsingfors.
- Foucault, Michel 1980. *Tarkkailla ja rangaista*. Suom. Eevi Nivanka. Otava. Helsinki.
- Gardberg, C. J. 2006. "Rinne, Juhani (1872–1950) valtionarkeologi, professori", s. 302–303 teoksessa *Suomen kansallisbiografia 8*. Päätoim. Matti Klinge. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Gaydamak, Arcadi 2000. *Russian Empire*. Trefoil Press. Moscow – Paris.
- Gere, Charlotte 1989. *Nineteenth-Century Decoration. The art of the interior*. Harry N. Abrams, inc., Publishers. New York.
- Hakala-Zilliacus, Liisa-Maria 2002. *Suomen Eduskuntatalo. Kokonaistaideteos, itsenäisyysmonumentti ja kansallisen sovinnon representaatio*. SKS. Helsinki.
- Halén, Harry 2007. *Venäjän sotaväki ja sen henkilötappiot Helsingin alueella 1. maailmasodan aikana*. Unholan aitta 27. Harry Halén. Helsinki.
- Halila, Aimo 1967. "Rakennushallinto", s. 7–170. Teoksessa *Suomen rakennushallinto 1811–1961*. Rakennushallitus. Helsinki.
- Hart, Vaughan 2011, *Inigo Jones. The Architect of kings*. The Paul Mellon Centre for studies in British Art. London.
- Hintze, Bertel 1953. *Albert Edelfelt*. WSOY. Porvoo.
- Hirn, Marta 1956. *Oolannin sota 1854–1855*. WSOY. Porvoo.
- Hirvikorpi, Helinä 2006. *Linnan juhlat kautta aikojen*. Kustannusosakeyhtiö Teos. Helsinki.
- Hjelde, Gunnar 1973. "Slottets utstyr", s. 215–360. Teoksessa *Slottet i Oslo. Historien om hovedstadens kongebolik*. Dryers förlag, Oslo.
- Hyvönen, Heikki & Kopisto, Sirkka 1987 *Urho Kekkonen museo Tamminiemi*. Museovirasto. Helsinki.
- Hyvönen, Heikki 1998. "Huonekalujen venäläinen tyyli" s. 7–105. Teoksessa *Venäläisiä huonekaluja*. Toim. Sirpa Juuti ja Kari-Paavo Kokki. Heinolan kaupunginmuseon julkaisuja no 7. Heinola.
- Hyvönen, Heikki 2006a. "Helanderin messinkivalo Kalajoella" s.134–137. Teoksessa *Suomen antiikkiesineet. Kertaustyyli*. Toim. Kari-Paavo Kokki. Weilin+Göös. Helsinki.
- Hyvönen, Heikki 2006b. "Nikolai Bomanin höyrypuusepäntehtä", s. 112–115. Teoksessa *Suomen antiikkiesineet. Kertaustyyli*. Toim. Kari-Paavo Kokki. Weilin+Göös. Helsinki.
- Illustrerad katalog till Finska Konstutställningen 1885. Kuvallinen luettelo Suomen Taidenäyttelystä v. 1885*. Suomen Taideyhdistys. Helsinki.
- Ilvas, Juha 1990. "Kuvanveisto 1800-luvulla", s. 61–85. Teoksessa *Ars – Suomen taide 5*. Toim. Salme Sarajas-Korte. Otava. Helsinki.
- Ivanova, Elena 1996. *Michail-Palast*. Palace Edition. St. Petersburg.
- Johansson, Britt-Inger 2008, "Housing a Dynasty", s. 49–78. Teoksessa *Scripts of Kingship. Essays on Bernadotte and Dynastic Formation in an Age of Revolution*. Eds. Mikael Alm & Britt-Inger Johansson. Opuscula Historica Upsaliensia 37. Uppsala.
- Jutikkala, Eino & Pirinen, Kauko 1999. *Suomen historia. Asutuksen alusta Ahtisaareen*. WSOY. Helsinki.
- Juutilainen, Pia 1992. "Peintre paysagiste", s. 13–48. *Victoria Åberg 1824–1892*. Mikkelin Taidemuseo ja Suomen taiteenmuseum Ateneum. Mikkeli ja Helsinki.
- Järvenpää, Eeva 2007. *Vanhinta Helsinkiä. Kertomuksia Kluuvin ja Kruununhaan kortteleista*. Helsingin Sanomat. Helsinki.
- Järventaus, Esko 1967. "Rakennustaide ja tekniikka", s. 179–466. Teoksessa *Suomen rakennushallinto 1811–1961*. Rakennushallitus. Helsinki.
- Jääskinen, Aune 1990. "Ikonitaide", s. 46–59. Teoksessa *Ars – Suomen taide 5*. Toim. Salme Sarajas-Korte. Otava. Helsinki.
- Kalleinen, Kristiina 2005. "Linder, Constantin (1836–1908), ministeri- ja valtiotieteiden professori, senaatin talousosaston varapuheenjohtaja, Venäjän valtakunnanneuvoston jäsen, ylihovijahtimestari", s. 177–179. Teoksessa *Suomen kansallisbiografia 6*. Päätoim. Matti Klinge. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

- Kallio, Rakel 1998. ”Tyyli – taiteen näennäinen itsensänselvyys”, s. 59–76. Teoksessa *Katseen rajat. Taidehistorian metodologiaa*. Toim. Arja Elovirta ja Ville Lukkarinen. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Karttunen, Leena 2006. ”Keravan puusepäntehdas”, 216–221. Teoksessa *Suomen antiikkiesineet. Jugendista modernismiin*. Toim. Kari-Paavo Kokki. Weilin+Göös. Helsinki.
- Kaskimies, Einari 1941. *Suomen suurin talonpoika. Kyösti Kallion muistojulkaisu*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Kauppi, Ulla-Riitta & Kögäs, Ulrika & Suhonen, V.-P. 2011. ”Luumäen Taavetin linnoitus”, s. 252–265. Teoksessa *Suomalaiset linnoitukset 1720-luvulta 1850-luvulle*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Kataja, Annamajja 1992. *Itsenäisen Suomen presidentit*. Gummerus. Helsinki.
- Kavli, Guttorm 1973. ”Slottsbygningen”, s. 1–211. Teoksessa *Slottet i Oslo. Historien om hovestadens kongebolig*. Dreyers Forlag. Oslo.
- Kavli, Guttorm & Hjelde Gunnar 1973. *Slottet i Oslo. Historien om hovestadens kongebolig*. Dreyers Forlag. Oslo.
- Keinänen, Timo 1993. ”Martti Välikankaan vuosikymmenet: Käpylästä Paasitaloon”, s. 6–101. Teoksessa *Martti Välikangas 1893–1973: arkkitehti*. Toim. Timo Keinänen ja
- Kristiina Paatero. Abacus. Ajankohta 4. Suomen rakennustaiteen museon monografiasarja. Helsinki.
- Keinänen, Timo 2007. ”Välikangas, Martti (1893–1973), arkkitehti”, s. 754–756. Teoksessa *Suomen kansallisbiografia 10*. Päätoim. Matti Klinge. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Kertzer, David 1988. *Ritual, Politics, and Power*. Yale University Press. New Haven and London.
- Khodasevich, G. D. 2010. ”The State Rooms”, 21–149. Teoksessa *Tsarskoye Selo. The Catherine Palace. The State Rooms. The Living Apartments*. Alfa-Colour Art Publishers. Saint Petersburg.
- Kjellberg, Pierre 1997. *Encyclopédie de la pendule Française du Moyen Age au XXe siècle*. Les éditions de l'Amateur. Paris.
- Klinge, Matti 1997. *Keisarin Suomi*. Schildts. Helsinki.
- Knapas, Rainer 1989. ”Yliopiston rakennukset”, s. 216–276. Teoksessa *Helsingin yliopisto 1640–1990. Toinen osa. Keisarillinen Aleksanterin yliopisto 1808–1917*. Toim. Rainer Knapas. Otava. Helsinki.
- Koivisto, Tellervo & Blomstedt, Yrjö & Nikula, Riitta & Peisa, Sirkka 1992 *Linna. The Presidential Palace*. Toim. Jaakko Kalela, Keijo Immonen, Sirkka Peisa. Otava. Helsinki.
- Kokki, Kari-Paavo 2002. ”Huonekaluja Suomen kuninkaalle”, s. 60–65. *Glorian antiikki nro 34*.
- Kokki, Kari-Paavo 2011. *Tuolit, sohvut ja jakkarat. Renessanssista 1920-luvulle*. Otava. Helsinki.
- Kokkonen, Jouko 2006. *Sata vuotta ajan tasalla. Suomen kelloseppäliitto 1906–2006*. Suomen kelloseppäliitto. Helsinki.
- Konttinen, Riitta & Laajoki, Liisa 2000. *Taiteen sanakirja*. Otava. Helsinki.
- Korshunova, Militsa Filipovna & Bushmina, Tatiana Borisova & Semionova, Tatiana Borisova 1995. *Winter Palace. Saint Petersburg*. Editorial director Emmanuel Ducamp. Alain de Gourcuff éditeur. Paris & State Hermitage Museum. St. Petersburg.
- Koukkunen, Heikki & Karanko, Mikael 1977. *Helsingin ortodoksinen seurakunta 1827–1977*. Helsingin ortodoksinen seurakunta. Helsinki.
- Kovero, Martti 1950. ”Teollisuus”, s. 465–572. Teoksessa *Helsingin kaupungin historia III:1*. Helsingin kaupungin julkaisu. Helsinki.
- Kurne, Jouni 2008. *Gustaf Mauritz Armfeltin preintö. G. M. Armfeltille kuuluneet esineet Suomen kansallismuseon kokoelmissa*. Museovirasto/Suomen kansallismuseo. Helsinki.
- Kuusamo, Altti 1996. *Tyylistä tapaan. Semiotiikka, tyyli, ikonografia*. Gaudeamus. Helsinki.
- Kuusi, Matti 1965. ”P. E. Svinhufvud. Itsenäisyystaistelun suurmies”, 65–94. Teoksessa *Suomen itsenäisyyden presidentit*. Toim. Matti Kuusi. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Laitala, Susanna 1994. *Paroni Mannerheimin kauniit naiset*. Otava. Helsinki.
- Ledoux-Lebard, Denise 1986. ”Bronziers des Empire – Die Feuchère, A.-J.-E. Fossey, Denierère, P.-V. Ledure, A.-A. Ravrio, L.-S. Lenoir-Ravrio, Die Galle” s. 704–709. Teoksessa *Vergoldete Bronzen. Die Bronzearbeiten des Spätbarock und Klassismus. Band II*. Redakteur Ottomeyer, Hans & Pröschel, Peter. Klinkhardt & Biedermann. München.
- Lee, Jo & Ingold, Tim 2006. ”Fieldwork on Foot: Perceiving, Routing, Socializing”, s. 67–86. Teoksessa *Locating the Field. Space, Place and Context in Anthropology*. Edited by Simon Coleman and Peter Collins. ASA Monographs 42. Berg. New York.
- Lehtonen, Timo & Kinkki, Markku & Rovio, Hertta 1984. ”Vaienneet kellot V. Keisarillisen palatsin kirkko”. *Uskon viesti* 2/84.
- Lilius, Henrik 1984. *Esplanadi 1800-luvulla. Esplanaden på 1800-talet. Esplanad during the 19th century*. Rungstedt Kyst. Nyborg.
- Lindström, Aune 1932. *Taiteilijaveljekset von Wright*. Otava. Helsinki.

- Lounatvuori, Irma & Dölle, Sirkku (toim.) 2008. *Signe Brander Suomen kartanoissa. Signe Brander på Finlands herrgårdar*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1152. Helsinki.
- Lukkarinen, Ville 1989. *Classism and history. Anachronistic architectural thinking in Finland at the turn of the century. Jac. Ahrenberg and Gustaf Nyström*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 93. Helsinki.
- Lönnqvist, Bo (edit.) 1978. *Finlands herrgårdsliv. En etnologisk studie över Karsby gård i Tenala* 1978. Svenska Litteratursällskapet i Finland. Folklivsstudier XI. Helsingfors.
- Lönnqvist, Bo 1995. *Vanhoja kartanoita Helsingin seudulla*. Suom. Georg Mecklin. Schildts. Helsinki.
- Lönnqvist, Bo 2008. *Vaatteiden valtapeli. Näkymättömän kulttuurianatomia*. Suom. Kaisa Haatanen. Schildts. Helsinki.
- Madanipour, Ali 2003. *Public and Private Spaces of the City*. Routledge. New York and London.
- Maffesoli, Michael 1995. *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Suom. Mika Määttänen. Helsinki. Gaudeamus.
- Mannila, Maarit 2009. ”Empirekalustuksia Gustaf Mauritz Armfeltin kartanoon”, s. 207–229. Teoksessa Åminne. Kartanon historia ja päärakennuksen restaurointi. Toim. Merja Nieminen ja Irma Lounatvuori. Björn Wahlroos. Salo.
- Meyer, Alfred Gotthold & Graul, Richard 1981, *Tafeln zur Geschichte der Möbelformen*. Th. Schäfer GmbH. Hannover.
- Morley, John 1999. *The History of Furniture. Twenty-five centuries of style and design in western tradition*. A Bulfinch press book. Boston – New York – London.
- Musson, Jeremy 2011. *English Country House Interiors*. Rizzoli. New York.
- Muntreich, Margareta 1968. ”Helsingin keisarillinen palatsi vuosina 1812–1837”, s. 32–41. Teoksessa *Helsinki seuran vuosikirja* 1968.
- Mäkelä, Marja 1984. ”Suomalaisten Voltaire-tuolien historiaa”, s. 59–72. *Suomen Museo* 1983.
- Neovius, Ad. 1900. *Furstebesök i Finland*. Borgå.
- Nesin, Vadim Nikolaevic 1999. *Zimnij dvorec v carstvom vanie poslednego imperatora Nikolaa II: (1894–1917)*, Zurnal ”Neva” & ”Letnij rad”, Sankt-Petersburg.
- N. Bomans Ångsnickeri Åbo, 2002. Näköispainos 1900-luvun alun kuvastosta. Suomen Antiikki- ja Taidekirjat Oy. Fiskars.
- Niehüser, Elke 1999. *French Bronze Clocks, 1700–1830*. A Schiffer Book. Atglen.
- Nikula, Riitta 1992. ”Linnan arkkitehtuuri”, s. 120–166. Teoksessa *Linna*. Toim. Jaakko Kalela, Sirkka Peisa ja Keijo Immonen. Otava. Helsinki.
- Nikula, Riitta 2005. ”Art Deco – tyyli vai muoti?”, s. 7–13. Teoksessa *Art Deco 1918–1939. Modernia eksotiikka*. Designmuseum. Helsinki.
- Nyström, Lars 2008. *Nationalskulptören Walter Runeberg*. Borgå.
- Ottomeyer, Hans & Pröschel, Peter 1986. *Vergoldete Bronzen. Die Bronzearbeiten des Spätbarock und Klassismus. Band I*. Klinkhardt & Biedermann. München.
- Pakarinen, Riitta 1992. ”Ernst Bernhardt Lohrmann ja Nikolainkirkko”, 141–175. Teoksessa *Nikolainkirkon kortteli*. Toim. Rolf Martinsen. Helsinki-Seura – Helsingfors Samfundet. Helsinki.
- Pakarinen, Riitta 1997. ”’Tervasankonationalismia’ – Rauhankappelin kohtalo”, s. 130–137. Teoksessa *Narinkka. Helsingin kaupunginmuseum. Helsingfors stadsmuseum. Helsinki City Museum*. 1996. Helsingin kaupunginmuseum.
- Panofsky, Erwin 1955. *Meaning in the Visual Arts. Papers in and Art History*. Doubleday Anchor Books. Doubleday Garden City. New York.
- Panofsky, Erwin 1962. *Studies in Iconology. Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*. Harper & Row. New York.
- Pashkova, Tatyana & Semenova, Tatyana & Torshina, Liudmila 2007. *The Hermitage. The history of the buildings and halls*. Alfa-Colour Art Publishers. St Petersburg.
- Payne, Christopher 2010. *19th Century European Furniture*. Antique Collectors’ Club. New York.
- Pettersson, Susanna 2004. *Lumoutuneet. Tarinoita taiteen keräilystä Suomessa*. WSOY. Helsinki.
- Pettersson, Susanna 2008. *Suomen Taideyhdistyksestä Ateneumiin. Fredrik Cygnaeus, Carl Gustaf Estlander ja taidekokoelman roolit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura/Valtion taidemuseo. Helsinki.
- Pietiäinen, Jukka-Pekka 1994. *Tasavallan presidentit. Tasavalta perustetaan 1919–1931. Ståhlberg. Relander*. Toim. Raimo Värynen & Jukka-Pekka Pietiäinen. Weilin+Göös. Helsinki.
- Pohls, Maritta 2011. *Ellen Svinhufvud. Säätyläisnainen maalta*. Otava. Helsinki.
- Polvinen, Tuomo 1984. *Valtakunta ja Rajamaa. N. I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898–1904*. WSOY. Helsinki.
- Purhonen, Paula 1998. *Kristinuskon saapumisesta Suomeen. Uskontoarkeologinen tutkimus*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 106. Helsinki.
- Putkonen, Lauri 1985. ”Kejserliga tronsaler i Storfurstendömet Finland”, s. 147–152. Teoksessa *Kongens makt og aere: skandinaviske herkersymboler gjennom 1000 år*. Red. M. Blindheim, P. gjaeder, D. Saeverud. Universitets Oldsaksamling. Oslo.

- Putkonen, Lauri 1990a. ”Heidenstrauchin talon muutos keisarilliseksi palatsiksi”, s. 113–120. Teoksessa *Carl Ludvig Engel 1778–1840. Näyttely Helsingin tuomiokirkon kryptassa 7.8.–14.9.1990*. Toim. Henrik Lilius ja Veikko Kunnas. Helsingin kaupunki, Opetusministeriö ja Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki.
- Putkonen, Lauri 1990b. ”Suunnitelmat keisarilliseksi palatsiksi ennen vuotta 1837, s. 109–112. Teoksessa *Carl Ludvig Engel 1778–1840. Näyttely Helsingin tuomiokirkon kryptassa 7.8.–14.9.1990*. Toim. Henrik Lilius ja Veikko Kunnas. Helsingin kaupunki, Opetusministeriö ja Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki.
- Putkonen, Lauri 1997. *Domus Litonii 1847–1997*. Kiinteistöyhtymä Domus Litonius. Helsinki.
- Pylkkänen, Riitta 1965. *Vanhat tuolimme*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Pöykkö, Kalevi 1972. *Das Hauptgebäude der Kaiserlichen Alexander-Universität von Finnland*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 74. Helsinki.
- Pöykkö, Kalevi 1980. *Valtioneuvoston juhlahuoneisto*. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki.
- Pöykkö, Kalevi 1990. *C. L. Engel 1778–1840*. Memoria 6. Helsingin kaupunginmuseo. Helsinki.
- Rakennustilasto 4. Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1904–1907*. Lisiä Suomen viralliseen tilastoon XVI. Helsinki 1908.
- Rakennustilasto 5. Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1908–1910*. Helsinki 1911.
- Ramsay, Anders 1908. *Muistoja lapsen ja hopeahapsen I*. Suom. Knut Sarlin. Werner Söderström. Porvoo.
- Ranta, Sirkka-Liisa 1999. *Kirkonkylä Päijänteen kainalossa. Kuhmoisten keskustaajaman muutos 1900-luvulla*. Kansatieteellinen Arkisto 44. Suomen muinaismuistoyhdistys. Helsinki.
- Rein, Gabriel & Lindberg, Carolus 1950. ”Asemakaavoittelu ja rakennustoiminta”, s. 9–155. Teoksessa *Helsingin kaupungin historia III:1*. Helsingin kaupunki. Helsinki.
- Reitala, Aimo 1986. *Werner Holmbergin taide*. Otava. Helsinki.
- Reitala, Aimo 2007. ”Swertchkoff, Wladimir (1821–1888) taidemaalari”, s. 517–518. Teoksessa *Suomen kansallisbiografia 9*. Päätoim. Matti Klinge. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Relander, Lauri Kristian 1967. *Presidentin päiväkirja I. Lauri Kristian Relanderin muistiinpanot vuosilta 1925–1927*. Julkaissut Eino Jutikkala. Weilin+Göös. Helsinki.
- Relas, Jukka 2009. *Keisarillinen taidekokoelma Suomessa. Den kejserliga konstsamlingen i Finland*. Otava. Helsinki.
- Relas, Jukka 2010a. ”Helsingin keisarilliseen palatsiin 1838–1848 Pietarista hankitut Gambs-huonekalut”, s. 88–100. *Suomen Museo* 2009.
- Relas, Jukka 2010b. ”Lappeenrannan keisaritalo”, s. 117–132. Teoksessa *Prinsessa Dagmar keisarinna Maria Fjodorovna*. Toim. Satu Eiskonen. Etelä-Karjalan museon julkaisusarja 31. Lappeenranta.
- Rinne, Juhani 1921. ”Tasavallan presidentin linna”, s. 214–223. *Maaailma*.
- Ripatti, Anna 2011. *Jac. Ahrenberg ja historian perintö. Restaurointisuunnitelmat Viipurin ja Turun linnoihin 1800-luvun lopussa*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 118. Helsinki.
- Rydin, Lena 1994. *Carl Larsson-gården*. Carl Larsson-gården/Dalarförlaget. Malung.
- Saalasti, Kerttu 1972. *Anna hänelle nöyrä mieli. Kaisa ja Kyösti Kallion elämäntieltä*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Saarikangas, Kirsi 2006. *Eletyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Sarpaneva, Timo & Bruun, Erik & Kruskopf, Erik 1975. *Finnish design 1875–1975. Sata vuotta suomalaista taideteollisuutta*. Otava. Helsinki.
- Saure, Salme 1983. *Maan äidit*. Gummerus. Helsinki.
- Savolainen, Raimo 2006. ”Nordenstam, Johan Mauritz 1802–1882) senaatin talousosaston varapuheenjohtaja, yliopiston sijaiskansleri, Uudenmaan läänin kuvernööri, maamarsalkka”, s. 147–150. Teoksessa *Suomen kansallisbiografia 7*. Päätoim. Matti Klinge. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Savolainen, Raimo 2007. ”Tudeer, Sten Carl (1840–1905) senaatin talousosaston varapuheenjohtaja, Viipurin läänin kuvernööri, eversti, hovitallimestari”, s. 30–31. Teoksessa *Suomen kansallisbiografia 10*. Päätoim. Matti Klinge. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Scott, John 2001. *Power*. Key concepts. Polity Press. Cambridge.
- Selén, Kari 2010. *Madame Craucherin levoton elämä*. Helsinki-kirjat. Helsinki.
- Selovuori, Jorma (toim.) 1998. *Valtioneuvoston linna*. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki.
- Selovuori, Jorma 2004. ”Pääministerien Kesäranta”, s. 64–115 teoksessa *Kesäranta*. Toim. Jorma Selovuori. Valtioneuvoston kanslia.
- Shvidkovsky, Dmitri 1996. *St. Petersburg. Architecture of the Tsars*. Abbesville press publishers. Nyc. London. Paris.
- Sinisalo, Jarkko 1978. ”Pehr Granstedt, Carl Ludvig Engel ja Heidenstrauchin talon suunnittelu”, s. 103–118. *Suomen Museo* 1978.
- Sjöberg, Lars & Ursula 2003. *Stolar, taburetter & fätöljer I Sverige från 1600 till 1800*. ICA bokförlag. Västerås.

- Sokolova, T. & Orlova, K. 1973. *Russkaja mebel v gosudarstvennom Ermitazhe. Russian Furniture in the Collection of the Hermitage*. Hudozhnik RSFSR. Leningrad.
- Stén, R. O. 1919. ”Piirteitä valtionhoitaja Mannerheimin ympäristöstä”, s. 652–654. *Suomen Kuvalehti* 29/1919.
- Ståhlberg, Ester 1985. *Kauniit, katkerat vuodet. Presidentin rouvan päiväkirja 1920–25*. Toim. Hilka ja Olli Vitikka. WSOY. Helsinki.
- Suomalaisia koteja – Hem i Finland – Homes in Finland 1949. Toimittanut Ella Grönroos, valokuvat Fred. Runeberg. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Suomen matkailuyhdistyksen vuosikirja 1. 1911*. Helsinki.
- Suomi, Juhani 2002. *Vuoroin vieraissa. Suomen tasavallan presidentit matkalla ja isäntinä ennen toista maailmansotaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Suova, Maija 1953. ”Kaisa Kallio”, s. 85–108. Teoksessa *Maan äitejä. Kirja Suomen tasavallan presidenttien puolisoista*. Toim. Elsa Heporauta. WSOY. Helsinki.
- Svensson, Georg 1940. ”Slottet under den Bernadotter-sk dynastien”, s. 197–266. Teoksessa *Stockholms Slotts Historia. Tredje Bandet*. Ed. Martin Olsson & Andreas Lindblom. Stockholm.
- Sveshnikova, Galina 2007. *The Yusupov Palace*. Art-Palaces. St. Petersburg.
- Tamminen, Marketta 2006a. ”Aktiebolaget Iris – Sparren huonekaluja ja Finchin keramiikkaa”, s. 42–49. Teoksessa *Suomen antiikkiesineet. Jugendista modernismiin*. Toim. Kari-Paavo Kokki. Weilin+Göös. Helsinki.
- Tamminen, Marketta 2006. ”Wieniläishuonekalut”, s. 116–119. Teoksessa *Suomen antiikkiesineet. Kertaustyyliä*. Toim. Kari-Paavo Kokki. Weilin+Göös. Helsinki.
- Tarna, Tauno 2006. ”Valaistus”, s. 124–133. Teoksessa *Suomen antiikkiesineet. Kertaustyyliä*. Toim. Kari-Paavo Kokki. Weilin+Göös. Helsinki.
- Tikkanen, J. J. 1896. *Finska Konstföreningen 1846–1896*. Finska Konstföreningen. Helsingfors.
- Tillander-Godenhjelm, Ulla 2005 *The Imperial Award System 1894–1917*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 113. Helsinki.
- Tommila, Päiviö 2008. *Suomen autonomian synty 1808–1819*. Edita. Helsinki.
- Topelius, Z. 1986. *Muistiinpanoja vanhasta Helsingistä*. Helsinki-seura. Helsinki.
- Tompkins, Joanne 2006. *Unsettling space: contentions and in contemporary Australian theatre*. Palgrave Macmillan. Basingstoke.
- Trast, V. K. 1913. *Pietari ja sen ympäristö: matkaopas suomalaiselle*. Otava. Helsinki.
- Turpeinen, Oiva 2004. *Vapauttajasta sortajaan. Aleksanteri II:n, Aleksanteri III:n ja Nikolai II:n aika. Suuriruhtinaskunnan Suomi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Vasiliev, Aleksandr 2010. *Ruskij interjer v starinnyh fotografijah*. Slovo. Moskva.
- Venclova, Tomas 2008. *Vilnius. City Guide*. R. Paknio Leidykla. Vilnius.
- Vihjerjuuri, H. J. & Kekoni, Heikki 1936. *Ukko Pekka. Kuvakirja P. E. Svinhufvudin elämästä*. Otava.
- Viljo, Eeva-Maija & Tyynilä, Markku 2003. ”Ahrenberg, Johan Jacob (1847–1914), arkkitehti, akvarellimaalari, kirjailija”, s. 161–162. Teoksessa *Suomen kansallisbiografia 1*. Päätoim. Matti Klinge. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Virkkunen, Sakari 1978. *Ståhlberg. Suomen ensimmäinen presidentti. Suomen tasavallan presidentit 1*. Otava. Helsinki.
- Virkkunen, Sakari 1979. *Relander. Hymyilevä presidentti. Suomen tasavallan presidentit 2*. Otava. Helsinki.
- Virkkunen, Sakari 1981. *Svinhufvud. Kansallinen presidentti. Suomen tasavallan presidentit 3*. Otava. Helsinki.
- Virkkunen, Sakari 1983. *Kallio. Talonpoikaispresidentti. Suomen tasavallan presidentit 4*. Otava. Helsinki.
- Virrankoski, Pertti 2002, *Suomen historia 2*. Suomalaisen kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Wickberg, Nils Erik 1961. ”Uusklassisuus Suomen rakennustaiteessa”, s. 48–71. Teoksessa *Oma maa IX*. Toim. WSOY. Helsinki.
- Widén, Per 2008. ”Dynastic Histories. Art Museums in the Service of Charles XIV”, s. 79–96. Teoksessa *Scripts of Kingship. Essays on Bernadotte and Dynastic Formation in an Age of Revolution*. Eds. Mikael Alm & Britt-Inger Johansson. Opuscula Historica Upsaliensia 37. Uppsala.
- Wilkie, Agnus 2006. *Biedermeier*. Abbeville Press Publishers. New York – London.
- Will, Christopher 1980. *Thonet: 150 years of furniture*. Barron's. New York.
- van Ypersele de Strihou, Anne & Paul 1970. *Laeken, résidence impériale et royale*. Arcade. Brussels.

SUMMARY

Power, style and space. Emperors' and Presidents' residence in Helsinki 1837–1940

The subject of this research is the Imperial Palace of Helsinki. It first served the Grand Duchy of Finland, which belonged to the Russian Empire, and later became the Presidential Palace of independent Finland. The primary focus of this research is the interior design of the Palace between 1837–1940. The research is based on facts about the building, its preserved objects and furniture and existing documents. These have been combined and studied in relation to different historical contexts. The fundamental concepts of the research are *power, style and space*.

In 1837, Emperor Nicholas I ordered the buying an old merchant's house to serve as the Imperial Palace of Helsinki. The alterations, designed by architect Carl Ludvig Engel, were finished in 1843. The palace was decorated partially with the furniture that had been acquired in 1819 from St Petersburg for the old residence of the Governor General, and partially with new furniture bought in St Petersburg and Helsinki. The interior of the palace would bear a strong similarity to that of the much larger Winter Palace of St Petersburg, which was redecorated around the same time. Later in the 1860s the furniture was complemented with

acquisitions from Berlin. In the second half of the 19th century 28 pieces of mainly Finnish art were acquired. In the end of 1890s the interior of the palace was renovated, and the building was enlarged in 1907. Both of these projects were designed by architect Jac. Ahrenberg. The Emperor very seldom visited the palace and it was infrequently used for ceremonial purposes. Nevertheless, it was a reminder of the existence of the Emperor in Helsinki. During the First World War the Palace served as a military hospital and in 1917 during the Russian Revolution it was taken over by the Russian military committee. Finland gained independence during the same year, but the building became the Presidential Palace only after many phases in 1919, when it was transformed into one of the central buildings of political activity in the country. New traditions of a now independent Finland were developed there on top of the heritage of the period of Finnish autonomy in the Russian Empire.

The history of Finland's autonomy and independence are interestingly intertwined in the Palace. The building and its interior were not originally designed for its future purpose, but they developed gradually under different emperors, political systems and art style periods into a multilayered cultural and architectural structure.

HENKILÖHAKEMISTO

- Aaltonen, Wäinö (1894–1966) 113
Abamalek-Lazarev, Semjon Semjonovitš (1857–1916) 98, 100
Adlerberg 96
Adlerberg, Aleksandr Vladimirovitš (1818–1888) 93
Adlerberg, Edvard 93
Adlerberg, Nikolai Vladimirovitš (1819–1892) 88, 92, 96, 97
Adlerberg, Vladimir Fjodorovitš (1793–1884) 93
Aejmelaeus-Äimä, Carl Bror Emil (1882–1935) 110, 121, 154, 156, 157, 167
Ahlqvist, August (1826–1889) 94, 97
Ahrenberg, Carl Wilhelm (1807–1880) 85
Ahrenberg, Jac. (1847–1914) 17, 34, 38, 39, 49, 63, 64, 66, 68, 72, 74–76, 81, 85, 91, 100, 120, 126, 128, 130, 131, 135, 163–166, 168, 212–221, 246, 258, 264
Ailio, Julius (1872–1933) 104
Albe, Gerhard (1892–1965) 132
Aleksandr Aleksandrovitš, perintöruhtinas > Aleksanteri II
Aleksandr Aleksandrovitš, suuriruhtinas, sittemmin perintöruhtinas > Aleksanteri III
Aleksandra Fjodorovna, keisarinna (1798–1860) 25, 52
Aleksandra Fjodorovna, keisarinna (1872–1918) 37, 68, 69, 101, 165
Aleksanteri I, keisari (1777–1825) 12, 19, 25, 26, 31, 34, 39, 59, 61, 75, 79, 81, 82, 90, 108, 165, 168, 221, 248
Aleksanteri II, keisari (1818–1881) 31, 34, 37, 39, 54, 86, 87, 92–98, 100, 113, 150, 166, 168, 208, 239, 240, 243, 244, 266
Aleksanteri III, keisari (1845–1894) 31, 34, 37, 38, 41, 81, 87, 94–98, 166, 168, 234
Aleksi, Aleksandrovitš, suuriruhtinas (1850–1908) 81, 95, 96
von Alftan, Georg (1828–1896) 87, 244, 247
Amberg, Anna-Lisa 13, 19
Anna Ivanovna, keisarinna (1693–1740) 75
Anttila, Selma 110
Arborelius, Olof (1842–1915) 66, 114, 120
Arkas, Nikolai Andrejevitš (1816–1881) 95
Armfelt, Alexander (1794–1876) 93, 95, 96, 240–243, 245
Armfelt, Gustaf Magnus (1792–1856) 86, 87, 94
Armfelt, Gustaf Mauritz (1757–1814) 27, 79, 80, 215, 261
Baeckman, Holger (1898–1957) 159
Baranov, S. 249
Barmin, Vasili Aleksandrovitš (1878–1932) 33, 102
Basilier, Ida (1846–1928) 96
von Becker, Adolf (1831–1909) 40–43, 71, 72, 81, 114, 115, 122, 126, 134, 135, 143, 144, 147, 245
Behm, Edvard > von Boehm, Edvard
Behrens, Peter (1868–1940) 155
Beidemann, Aleksandr Jegorovitš (1826–1869) 40–42, 104, 112, 114, 122, 134, 239
Benztsen-Gylich, Oscar 97
Berchem, Nicols (1621/1622–1683) 114
Berg, Friedrich (1790–1874) 93
Berg, Georg (1845–1938) 102
Berndtson, Gunnar (1854–1895) 40, 41, 71, 97, 112, 121, 122, 145, 244, 247, 265
Billing, Lars Theodor (1816–1892) 63, 141, 144, 241
Blomstedt, Väinö (1871–1947) 40, 41, 145
Blomstedt, Yrjö 22, 71, 101, 247
von Blücher, Wibert (1883–1963) 111, 159, 161
Bobrikov, Nikolai Ivanovitš (1839–1904) 31, 88
Bockström, Carl Gustaf (1796–1861) 35–37, 223–227, 234
von Boehm, Edvard (1841–1919) 88, 102, 104
Boman, Nikolai (1845–1923) 38, 39, 63, 65, 69, 71, 73, 75, 79, 91, 126, 164, 165, 212–221, 257
von Bonsdorff, Gabriel (1858–1932) 102
Borg, Aron (1810–1883) 95
Borovitinov, Mihail Mihailovitš (s. 1874) 102, 103
von Bosse, Harald Julius (1812–1894) 63
Boulle, André-Charles (1642–1732) 256
Bouquet, Niclas-Dinier (1755–1839) 114
Brjullof, Aleksandr Pavlovitš (1798–1877) 58, 201
Bruncrona-suku 13
Brunn, B 89
Bruun, Theodor (1821–1888) 244
Bröcking, Wilhelm (1834–1897) 265
Bäcksbäck, Christina 13
Čakste, Jānis (1859–1927) 159
Churberg, Fanny (1845–1892) 76, 85
Clark, Timothy J. 19
Clausen, Nicholas 75
Courtous, Jaques (1621–1676?) 114, 122, 123
Craucher, Minna (1891–1932) 153
Creutz, Carl Magnus (1821–1893) 95
Cronstedt, Carl Olof (1758–1820) 13, 219
Dahl, Alexander (s. 1839) 37, 211, 212
Decker, Johan Alexander (1802–1856) 36, 37, 224–227
Demidova, Maria Pavlovna (1877–1855) 98, 100
Desirée, kuningatar (1777–1860) 13
von Drenteln, Aleksandr Aleksandrovitš (1868–1925) 102
Donner, Anders (1796–1857) 41, 65, 80, 114, 131, 239
Donner, Anders (1854–1938) 102

- Durnovo, Pjotr Pavlovitš (1835–1919) 94
 Džunkovski, Vladimir Fjodorovitš (1865–1938) 102
 Ebert, Carl 77, 134, 200
 Edelfelt, Albert (1854–1905) 40, 41, 43, 65, 70, 77, 97, 112, 114, 132, 133, 141, 145, 147, 246, 265, 266
 Ehrenström, Johan Albrecht (1762–1847), 27–29, 84
 Ehrström, Erik Gustaf (1869–1947) 157
 Ehrström, Eric. O. W. (1881–1934) 110, 111
 Ehrström, Olga (1876–1938) 110, 111
 Ekman, Johan (1800–1834) 90
 Ekman, Robert Wilhelm (1808–1873) 40, 41, 56, 96, 113, 114
 Elfgren, Gunnar (1896–1976) 148
 Elfving, Jenny (1840–1932) 156
 Elisabet Aleksejevna, keisarinna (1779–1826) 39, 89
 Enckell, Magnus (1870–1925) 110, 113
 Engel, Carl Alexander (1818–1843) 33, 50, 54, 55, 57, 81, 84, 163
 Engel, Carl Ludvig (1778–1840) 14, 16, 18, 25–29, 33, 48, 50–52, 54, 57, 58, 73, 75, 81, 84, 85, 163
 Engdahl, Emma Mathilda (1852–1930) 96, 97
 Engström, Karl Evert (1871–1932) 102, 106
 Enwald, Hjalmar (1867–1943) 113
 von Essen, Nikolai Ottovitš (1860–1915) 102
 Estlander, Carl Gustaf (1834–1910) 85
 Eugen, prinssi (1865–1947) 159
 Falkenberg, Axel Woldemar (1890–1959) 121, 156
 Falkman, Severin (1831–1889) 113, 114, 128, 130, 131
 Favén, Antti (1882–1948) 113
 Fjodorov, Sergei Petrovitš (1869–1936) 102
 Filip, Flanderin kreivi (1837–1905) 94
 de Fontennilant, Elisabet kts. Linder, Elisabet
 Fohström, Alma Evelina (1856–1836) 96
 Fontaine, Pierre-Francoise (1762–1753) 215, 219
 Forsström, Johan Alfred (1864–1934) 102, 106, 155
 Foucault, Léon (1819–1868) 264
 Foucault, Michel 10, 12
 Foullon, Ivan Aleksandrovitš (1844–1920) 96
 Frelmann, A. 230
 Freud, Sigmund (1856–1939) 153
 Friedrich Karl, prinssi (1868–1940) 101, 105, 167
 Frosterus-Sältin, Alexandra (1837–1916) 40, 42, 63, 129, 242
 Gallé, Claude (1759–1815) 35, 233
 Gallen-Kallela, Akseli (1865–1931) 40, 71, 114, 128, 135, 136, 145, 147, 247, 248
 Gambogi, Raffaello (1874–1943) 114
 Gambs, Ernst (1805–1849) 89
 Gambs, Heinrich (1765–1831) 88, 89
 Gambs, Peter (1802–1871) 89
 Gambs, veljekset 17, 35, 36, 53, 61, 63, 69, 71, 77, 79, 88–90, 124–126, 132, 134, 137–140, 143, 150, 151, 164, 165, 169, 175–195, 202, 203, 218, 221, 229
 Garppe, M. 103
 Georgi Aleksandrovitš, suuriruhtinas (1871–1899) 81, 97, 98
 Gerardi, Boris Andrejevitš (s. 1870) 102
 Gezellius, Herman (1874–1916) 13
 Gjörwell, Carl Christoffer (1766–1837) 75, 79, 80, 215
 Godenhjelm, Berndt Abraham (1799–1881) 40
 Golitsyn, Boris Dmitrijevitš (1819–1878) 93
 Gortšakov, Aleksandr Mihailovitš (1798–1883) 95
 Granstedt, Anders Fredrik (1800–1849) 30
 Granstedt, Pehr (1764–1828) 9, 27–29, 30, 84
 Grigorovitš, Ivan Konstantinovitš (1853–1923) 102
 von Grot, Alfred Fjodorovitš 96
 Gustaf, kruununprinssi (1882–1973) 160
 Gustafsson, Erika (1847–1936) 102, 106
 Haahti, Hilja > Krohn, Hilja
 Haakon VII, kuningas (1872–1957) 159
 Hakala-Zilliacus, Liisa-Maria 17, 18
 Halonen, Emil (1875–1950) 113, 266
 Halonen, Pekka (1865–1933) 113
 Hamburger, Andrei, Fjodorovitš (1821–1899) 95
 Hansén, Edvard 81, 209, 210
 Hassel, Edward (1811–1852) 181
 Hedenberg, Louise (1819–1883) 228
 Hedenberg, Carl Ludvig (1802–1858) 228
 Heiden, Fjodor Logginovitš (1821–1900) 88, 96
 Heiden, Jelizaveta Nikolajeva (1833–1894) 96, 97
 Heidenstrauch, Johan Henrik (1776–1847) 9, 21, 25–27, 29, 30, 33, 34, 65, 163, 166, 167
 Heidenstrauch, Petter (1732–1812) 27
 Heimberger, Lars Richard (1803–1849) 209
 Heimberger, Richard Theodor (1836–1908) 37, 38, 50, 209, 210
 Helander, Henrik (1777–1847) 91
 Helander, Olof (1801–1886) 37, 50, 62, 63, 71, 91, 137, 234, 235
 Hintze, Bertel 246, 265, 266
 Hitler, Adolf (1889–1945) 18
 Hjelde, Gunnar 16
 Holmberg, Edvin (1874–1929) 106
 Holmberg, Werner (1830–1860) 40–43, 69, 71, 79, 112, 113, 240, 241
 Holsti, Rudolf (1881–1945) 157
 Hope, Thomas (1769–1831) 173
 Hällström, Ester > Ståhlberg, Ester
 Hällström, Eva Elisabet > Moltesen, Eva Elisabet
 Hällström, Lea (1908–1985) 140
 Händel, Georg Friedrich (1685–1759) 95
 Jakovlev, Flegont 69, 175
 Jankovski, Ljudvig Antonovitš 95
 Jefferson, Thomas (1743–1826) 173
 Jefimov, Nikolai, Jefimovitš (1799–1851) 73, 75

Jelizaveta Fjodorovna, suuriruhtinatar (1864–1918) 81, 97
 Jenohin, Ivan Vasiljevitsš 93
 Ježov, Mihail Stepanovitš 102
 Jones, Inigo (1573–1652) 54
 Jägerhorn af Storby, Louise (Lovisa) > Hedenberg, Louise (Lovisa)
 Järnefelt, Eero (1863–1937) 113
 Kaarle XIII, kuningas (1748–1818) 12
 Kaarle XIV Juhana, kuningas (1763–1844) 12, 13, 27
 Kaarle XV, kuningas (1826–1872) 39
 Kaarlonen, Olavi (1908–1986) 161
 Kallas, Aino (1878–1956) 156
 Kallas, Oskar (1868–1946) 156
 Kallio, Kaisa (1878–1954) 112, 113, 139, 140, 143, 144, 147, 151, 160, 161, 269
 Kallio, Kalervo (1909–1969) 139, 145, 160
 Kallio, Katri (1915–2008) 160, 161
 Kallio, Kyösti (1873–1940) 10, 21, 24, 107, 108, 115, 136, 139, 144, 151, 160–162, 164
 Kallio, Mari (1910–1986) 160
 Kallio, Tellervo (1935–) 160, 161
 Kallio, Veikko (1906–1980) 160
 Kallio, Vieno (1903–1938) 139, 160, 194
 Kankkonen, Matts (1815–1899) 41, 42, 65, 80, 114, 131, 239
 Karamzin, Aurora (1808–1902) 95, 97, 98
 Karell, Filipp Jakolevitš (1806–1886) 93, 96
 Karpio, Kirsi 22
 Katariina II, keisarinna (1729–1796) 88
 Kavli, Guttorm 16
 Keinänen, Sigfrid August (1841–1914) 114
 Kekkonen, Urho (1900–1986) 10
 Kilpeläinen, Karl (1878–1932) 113, 154
 Kirill Vladimirovitš, suuriruhtinas (1876–1938) 98
 Kiseleff, Constantin (1834–1888) 34
 Kleinh, Oscar (1846–1919) 40, 77, 79, 112, 114, 122, 132, 244, 266
 von Klenze, Leo (1784–1864) 14, 73
 Klinckowström, Otto Wilhelm (1778–1850) 30, 35, 81, 86, 89
 Kocke, Anders (1767–1828) 25, 26,
 Koivisto, Mauno (1923–) 10
 von Konow 93
 Konstantin Nikolajevitsš (1827–1892) 92–95
 Kopisto, Sirkka 22
 von Kothén, Casimir (1807–1880) 92
 Krabbe, Nikolai Karlovitsš (1814–1876) 94, 95
 Kranenberg, C. 37, 58, 208, 209
 Krasovski, Aleksandr Fjodorovitš (1848–1918) 38
 Kristian X, kuningas (1870–1947) 159
 Krogus, Sigrid (1873–1956) 161
 Krohn, Hilja (1874–1966) 161

Kumberga, A. 37, 210
 Kustaa V, kuningas (1858–1950) 158, 159
 Källström, Lars Johan (1809–1878) 50, 52, 57, 59, 60
 Lagerstam, Evald (1843–1917) 264
 Lambert, Joseph (1809–1879) 94, 95
 Larsson, Carl (1853–1919) 112, 148
 Lax, Anders Johan (k. 1852) 90, 164
 Lax, Gustaf Ferdinand (s. 1813) 36, 48, 56, 90, 165, 201
 Lefebvre, Henri 12
 Lenin, Vladimir Iljitš (1870–1924) 101
 Lepko, Helena Leontjevna (s. 1881) 102
 von Lieven, Wilhelm Heinrich (1800–1880) 93
 Lihl, Anders Johan (1812–1851) 37, 56, 164, 224
 Lindberg, K. A. 97
 Linder, Constantin (1836–1908) 88
 Linder, Elisabet (1854–1947) 88
 Linder, Maria (1840–1870) 88
 Lindgren, Armas (1874–1929) 13
 Lindh, Johan Gustaf (1815–1864) 36, 40, 53, 58, 60, 63, 69, 90, 164, 165, 180, 201, 202
 Lindholm, Berndt (1841–1914) 40–42, 65, 80, 81, 114, 145–147, 244
 Lindholm, Fredrik Svante (s. 1824) 37
 Lindström, Aune 240
 Linstow, Hans Ditlev Frants (1787–1851) 16
 Litonius, Jonas (1810–1864) 37, 60, 90, 91, 137, 164, 165, 182, 194, 197, 206, 208, 229
 Lix, Frédéric Theodore (1830–1897) 114, 128
 Lobanovski, Aleksei Frantsevitsš (s. 1854) 102
 Lohrmann, Ernst Bernharndt (1803–1870) 37, 81, 84, 85, 165, 209
 Loimaranta, Yrjö (1874–1942) 110, 111
 Louise, kruununprinsessa (1889–1965) 100
 Ludvig Filip, kuningas (1773–1850) 36
 Lundahl, Amelie (1850–1914) 114
 Lundqvist, Magda (1912–1980) 160
 Lännpää, August (1889–1968) 111, 155
 Löfgren, Erik Johan (1825–1884) 244
 Lönnqvist, Bo 13, 14
 Maexmontan, Frans (1847–1901) 114, 126, 127
 Mannerheim, August (1805–1876) 37, 86, 164
 Mannerheim, Carl Gustaf Emil (1867–1951) 10, 101, 105, 107, 111, 113, 156, 266
 Maria Aleksandrovna, keisarinna (1824–1880) 34, 62–64, 96, 97, 186
 Maria Feodorovna, keisarinna (1846–1928) 42, 81, 96, 97, 246
 Maria Fjodorovna, suuriruhtinatar > Maria Feodorovna, keisarinna
 Maria Nikolajevna, suuriruhtinatar (1819–1876) 70, 79
 Maukonen, Väinö (1877–1929) 265

- Mellin, Otto Roland (1834–1907) 62, 77
Meltzer, Fjodor Andrejevitš 38
Meneals, Adam (1748/1756–1831) 52
Menshikoff, Aleksandr Sergejevitš (1787–1869) 26, 86, 92
Meyer, Christian 75
Miesmaa, Ellen (1868–1961) 139, 159, 160
Mihail Aleksandrovitš, suuriruhtinas (1878–1918) 103
Mihail Nikolajevitš, suuriruhtinas (1831–1909) 93
Mihail Pavlovitš, suuriruhtinas (1798–1849) 29
Mihailov, Andrei Aleksejevitš (1773–1849) 52
Miljutin, Dmitri Aleksejevitš (1816–1912) 94, 95
Moltesen, Eva Elisabet (1871–1934) 157
Moltesen, Laust (1865–1950) 157
de Montferrand, Auguste Richard (1786–1858) 52, 89, 176, 195, 198
Munsterhjelm, Hjalmar (1840–1905) 40–43, 65, 79, 80, 98, 114, 115, 122, 125, 134, 139, 143, 145, 146
Murillo, Bartolomé Esteban (1617–1682) 114, 129
Musina-Puškina, Maria > Linder, Maria
Muukka, Elias (1853–1938) 114
Nabokov, Nikolai Vasilijevitš (1838–1909) 38, 68, 69
Napoleon I, keisari (1769–1821) 12, 14, 215, 221, 233
Nervander, Emil (1840–1914) 73
Neuscheller, Maximilian Ottmar (1862–1919) 13
Névir, Adolph 37, 56, 69, 230
Nichols, Charles 36
Nikolai I, keisari (1796–1855) 12, 17, 25–27, 31, 33, 35, 36, 40, 52, 59, 79, 78, 86, 92, 93, 98, 163, 166, 168, 175, 179, 180, 185, 197, 199, 205, 229
Nikolai II, keisari (1868–1918) 31, 38, 70, 81, 88, 97, 98, 101–103, 132, 165, 166, 168
Nikolai Aleksandrovitš, perintöruhtinas (1843–1865) 94
Nikolai Aleksandrovitš, perintöruhtinas > Nikolai II
Nikolai Konstantinovitš, suuriruhtinas (1850–1918) 94
Nikolai Maksimovitš, Leuchtenbergin herttua (1843–1891) 94, 95
Nikolai Nikolajevitš, suuriruhtinas (1831–1891) 92, 93
Nikula, Riitta 22, 45, 73, 145, 166
Nilov, Konstantin Dmitrijevitiš (1856–1919) 102
Nordenstam, Johan Mauritz (1802–1882) 87, 95, 240–242, 245
Nordström, Carl Gustaf 261
Obolenski, Dmitri Aleksandrovitš (1822–1881) 93
Obolenski, Ivan Mihailovitš (1853–1910) 258
Oinonen, Mikko (1883–1956) 113, 269
Oksanen, August kts. Ahlqvist, August
Olander, Louise (1846–1886) 79, 238
Orlov, Vladimir Nikolajevitš (1868–1927) 102
Oskar I, kuningas (1799–1859) 223
Ottelin, Carl Gustaf (1792–1864) 95
Paasikivi, Juho Kusti (1870–1956) 10
Paasonen, Aladár (1898–1974) 144
Paavali I, keisari (1754–1801) 75
Pacius, Fredrik (1809–1891) 94
Palladio, Andrea (1508–1580) 84
Palm, Gustaf Wilhelm (1810–1890) 114
Panofsky, Erwin 18
Paštšenko, Vasili Grigorjevitiš (s. 1868) 102
Paulick, O. 91
Pavel Aleksandrovitš, suuriruhtinas (1860–1919) 81, 97
Peltonen Klas Mauritz (1876–1957) 155
Percier, Charles (1764–1838) 215, 219
Pettersson, Lars 114
Pillar von Pilchau, Anna Karlovna 96
Plinke, William 36
Popov, Jakov Afonasjevitiš 96
Potapov, Aleksandr Lvovitš (1818–1886) 96
Putkonen, Lauri 17, 26, 73
Pylkkänen, Riitta 14
Päts, Konstantin (1874–1956) 157, 161
Pöyhä, Tuula 22, 48
Quarenghi, Giacomo (1744–1817) 14, 27, 73, 75
Rafael (1483–1520) 114, 129
Ramsay, Anders (1832–1910) 30
Ramsay, Carl August (1791–1855) 30
Rancken, Helge (1857–1912) 97
Rastrelli, Bartolomeo Francesco (1700–1771) 17
Rautavaara, Albin Ewald (1873–1941) 104, 161
Rehbinder, Anna Charlotta (1788–1845) 228
Rehbinder, Robert Henrik (1777–1841) 70, 228
Reiche, Jean-André (1752–1817) 233
Reitala, Aimo 241
Relander, Lauri Kristian (1883–1942) 10, 24, 107, 108, 112, 113, 137, 139–141 150–152 158–160, 162, 164, 265, 266
Relander, Maja-Lisa (1907–1990) 139, 152, 158, 159
Relander, Ragnar (1910–1970) 140, 152, 158
Relander, Signe (1886–1962) 112, 113, 141, 143, 150–152, 158, 265, 268
Rembrant Harmentsz van Rijn (1606–1669) 114, 127, 150
Renin, Aleksei Aleksejevitiš (s. 1866) 102
Richter, Carl Fredrik (1782–1858) 30
Rinne, Juhani (1872–1950) 22, 104–106, 109, 154, 167
Rokassovski, Platon Ivanovitš > Rokassowskij, Platon Ivanovitš
Rokassowskij, Aleksandra Vasiljevitiš (1814–1896) 95
Rokassowskij, Platon Ivanovitš (1800–1869) 92, 93, 95, 96
von Rosen, Georg (1843–1923) 128

- Rossi, Carlo (1775–1849) 14, 29, 89
 Rostovtsev, Jakov Ivanovitš (1803–1860) 92
 Runeberg, Johan Ludvig (1804–1877) 194
 Runeberg, Walter (1838–1920) 22, 40, 42, 56, 72, 73, 104, 112–114, 135–137, 166, 169, 245, 266
 Rylejev, Aleksandr Mihailovitš (1830–1907) 94, 95
 Ryti, Risto (1889–1956) 107, 161
 Rönehholm, Harry (1892–1951) 105, 155
 Rönnerberg, Hanna (1860–1946) 127, 150
 Röntgen, David (1743–1807) 88
 Saarikangas, Kirsi 13
 Saarinen, Eliel (1873–1950) 13
 Sablin, Fjodor Petrovitš (s. 1871) 102
 Sacklén, Lars (1788–1870) 96
 Sallinen, Tyko (1879–1955) 113
 Saltykov, Aleksandr Mihailovitš (1828–1903) 96
 Sandström 179
 Saxelin, Into (1883–1927) 113, 266
 Schauman, Berndt Otto (1821–1895) 243, 244
 Schauman, Eugen (1875–1904) 31
 Schiefner, Ignatz (1809–1875) 37
 Schinkel, Karl Friedrich (1781–1841) 14, 16, 54, 56, 84
 Schjerfbeck, Magnus (1860–1933) 34
 Scholander, Fredrik Wilhelm (1816–1881) 53, 85
 Schroderus, Eino (1880–1956) 262
 Scott, John 12
 Segerstråle, Lennart (1892–1975) 110
 Sergei Aleksandrovitš, suuriruhtinas (1857–1905) 81, 97, 98
 Seyn, Frans Albert Aleksandrovitš (1862–1918) 100–103, 155
 Seyn, Sofia Ivanovna 102, 103
 Sibelius, Aino (1871–1969) 258
 Sibelius, Jean (1865–1957) 258
 Siivonen, Väinö (s. 1910) 261
 Sirén, Johan Sigfrid (1889–1961) 18, 113, 262
 Sirotin, Mihail Aleksejevitš 249
 Sjöström, Wilho (1873–1944) 113, 148, 169
 Skogberg, Erik (1800–1865) 36, 90, 164, 182, 183, 202, 203, 206
 Skolkov, Ivan Grigorijevitš (1814–1879) 94
 Sleptsov, Pavel Nikolajevitš (1825–1882) 93
 Snellman, Eero (1890–1951) 113, 268
 Snellman, Johan Vilhelm (1806–1881) 31
 Stackensneider, Andrei Ivanovitš (1802–1865) 89
 Stahovitš, Mihail Aleksandrovitš (1861–1923) 104
 Standertskjöld, Emil (1864–1900) 153
 Standertskjöld, Hugo (1844–1931) 153, 155
 Stasov, Vasili Petrovitš (1769–1848) 14, 15, 16, 73, 75, 79, 81, 82, 89, 170–174
 Steingolts 39, 70, 212
 Stjernschantz, Torsten (1882–1953) 110, 113, 154, 167
 Stjernvall, Gustaf (1767–1815) 25
 Stock, Henri Charles (1826–1885) 114
 Strengell, Gustaf (1878–1937) 105, 155
 Stude, August (1846–1931) 37, 77, 79–81, 231, 232
 Ståhl, Ephraim (1768–1820) 75, 85, 219
 Ståhlberg, Aino (1895–1974) 110, 141, 142, 144, 151, 154, 156, 157, 159, 167, 181, 205, 212, 246
 Ståhlberg, Aune (1901–1967) 139, 141, 144, 156
 Ståhlberg, Elli (1898–1985) 139, 141, 144, 156
 Ståhlberg, Ester (1870–1950) 24, 110, 113, 140–143, 150, 154, 156–158, 167, 268
 Ståhlberg, Hedvig (1869–1917) 156
 Ståhlberg, Juho (1907–1973) 138, 140, 144, 156
 Ståhlberg, Kaarlo (1894–1977) 156
 Ståhlberg, Kaarlo Juho (1865–1952) 10, 21, 24, 101, 106–114, 122, 125, 128, 137–141, 149, 154, 156–159, 162, 164, 166, 167, 173, 178, 191, 266
 Ståhlberg, Kyllikki (1908–1994) 140, 156
 Stäck, Jacob Magnus (1812–1868) 114, 122, 127
 Sundström, Eric (1866–1933) 106
 Svetšin, Aleksandr Nikolajevitš (1859–1939) 102
 Svinhufvud, Ellen (1869–1953) 112, 140, 143, 151, 159–161, 217, 269
 Svinhufvud, Pehr Evind (1861–1944) 10, 24, 101, 104, 107, 108, 112, 113, 122, 131, 137, 139, 140, 151, 159–162, 164, 178, 166
 Svinhufvud, Veikko (1908–1969) 139, 159, 160
 Svirski, N. F. 38, 70, 212
 Swertschkoff, Wladimir (1821–1888) 40–43, 65, 68, 69, 73, 80, 86, 114, 131, 134, 239
 Šebuev, Vasili Kuzmitš (1777–1855) 59, 61, 248
 Šipov, Nikolai, Nikolajevitš 100
 Štošolkov, Vasili Aleksejevitš 96
 Takanen, Johannes (1849–1885) 40, 42, 115, 128–130, 245, 246
 Takolander, Leonard (1878–1968) 155
 Tegelsten, Carl (1798–1852) 63, 222, 228, 229
 Thesleff, Alexander Amatus (1778–1847) 26
 Thomé, Verner (1878–1953) 113, 268
 Thonet, Michael (1796–1871) 50, 76, 77, 81, 210–212
 Thunberg, Bengt Adolf (1806–1873) 241
 Tilgman, Knut 91
 Tolstoi, Ivan Matvejevitš (1806–1867) 93
 Ton, Konstantin Andrejevitš (1794–1881) 27
 Tour, Andrei (s. 1786) 17, 34, 36, 60, 63, 65, 67, 71, 80, 89, 90, 137, 145, 164, 165, 170–174, 176, 181, 185, 196–200, 208
 Tour, Karl 89, 111
 Tudeer, Sten Carl (1840–1905) 38, 87, 88
 Tuorila, Osmo (1881–1933) 104
 Uuranen, David (1882–1953) 266
 Vallgren, Ville (1855–1940) 40, 42, 71, 115, 128, 129, 247

Victoria, kuningatar (1862–1930) 128, 159
 Villamov, Grigori Grigorjevitš (1816–1869) 93
 Virkkunen, Sakari 24
 Vladimir Aleksandrovitš, suuriruhtinas (1847–1909)
 94, 95, 98
 van der Vliet, Konstantin Petrovitš (1844–1933) 102
 Vojeikov, Nikolai Vasilijevitš (1832–1898) 96
 Vojeikov, Vladimir Nikolajevitš (1868–1947) 102
 Voronihin, Andrei Nikiforovitš (1759–1814) 89
 Voronsov-Deškov, Illarion Ivanovitš (1837–1916) 95
 Välikangas, Martti (1893–1973) 109, 112, 120, 132,
 135, 153, 154, 167
 Waenerberg, Torsten (1846–1917) 114
 Washmount, A. 37, 126
 Wendelin, Anders Ludvig (1820–1884) 138
 von Werder, Bernharnd (1823–1907) 96
 Westerlund, Bore (1898–1956) 132, 165, 261, 262
 de Wet, Jacob Willemtz (1610–1671/1675?) 66, 129,
 130
 Weurlander, Fridolf (1851–1900) 114, 133, 134, 149,
 150
 Widnäs, Bernharnd Otto (1869–1950) 102
 Wiik, Jean (1804–1876) 33
 Wikström, Emil (1864–1942) 113, 266
 Wilhelm, prinssi (1884–1965) 159
 Winberg, Erik (1810–1887) 249
 Wrede, Rabbe Fabian (1851–1938) 102
 von Wright, Ferdinand (1822–1906) 40, 42, 43, 71,
 114, 137, 138, 240
 von Wright, Magnus (1805–1868) 114
 Wuorio, Salomo (1857–1938) 49, 60, 50, 53, 59
 Wölfflin, Heinrich 11
 Zech-Burkersroda, Isa (1894–1967) 148
 Zichy, Mihály (1827–1906) 63, 96, 104
 Zikaras, Juozas (1881–1944) 15, 137
 Åberg, Victoria (1824–1892) 40, 42, 43, 71, 72, 79, 80,
 114, 130, 132–134, 242, 243
 Åkerman, Nils Otto (1803–1867) 90